NAZIONALE
13
7 F
131

DE SACRI
CONSISTORII
CONSVLTATIONIBVS
GABRIELIS CARD.
PALÆOTI.

ROMÆ,
Ex Typographia APOSTOLICA VATICANA.
M. D. XCII.

SVPERIORVM PERMISSV.

SACRO S. R. ECCLESIAE CARDINALIVM COLLEGIO.

GABR. CARD. PALÆOTVS.

GITVR annus prope trigesimus, cum Diuinæ placuit bonitati, per Pont. Max. Sanctæ mem. Pium IIII. in celeberrimum istum vniuersalis Ecclesiæ Senatum, & summum Consilium ex omnibus nationibus delectum, me licet meritis longe alijs inferiorem aggregare. Quod munus cum plane magnum, & multiplex, ac negotiorum frequentia & grauitate cumulatum, in omnes partes Reipublicæ Christianæ patere animaduertissem, supplex Patrem luminum rogaui, vt cælesti sua luce animum illustraret meum, atque vt eximiam Cardinalium illorum, qui tunc florebant, subindeq. per manus traditam, & ad vos quasi hereditario iure delatam prudentiam, imitari aliqua ex parte possem. Et quamuis peritissimorum Ducum mihi viam præmonstrantium, tum excellenti doctrina, tum rerum vsu, in hoc arduo vocationis meæ itinere, satis dirigi posse considerem: tamen, cum inter cæteras muneris huius functiones, illam vnam, quæ ad sacrum Summi Pontificis Consistorium, singulare totius Christianæ Reipublicæ perfugium, atque ornamentum, pertinet, magna rerum varietate, ac perenni quadam negotiorum commutatione implicari conspicerem; cognoui simul non eandem mihi in his ad amplissimorum Senatorum vestigia consectanda, semitam, atque alijs in rebus patere: eo quòd multa hic frequenter contingerent, quibus Cardinales, tametsi eundem finem spectarent, non

idem tamen, vt in rebus mortalium sæpe accidit, sentirent; quinimmo in consilij dandi ratione, ac huius muneris obligatione æstimanda, valde discreparent. Quod quidem cum ex ipsa præcipue rerum, quæ tractantur, natura accidere animaduerterem, propterea quòd ea, quæ quotidie consultanda emergunt, adeo sunt inter se diuersa, noua, ardua, multiplicia, & propemodum infinita, vt quid, quando, quomodo, quatenusve loquendum, aut tacendum sit, nulla satis constanti regula præfiniri, ac decerni posse videatur: Idcirco difficultatem huiusmodi arduam nimis, atque humanis fere viribus superiorem aliquando censebam, cum non omnia, non semper, non vbique, non eadem ab omnibus Cardinalibus pronuntianda, sed suo tempore, vt dixit Salomon, vniuersa esse facienda, facile perspicerem. Quare, cum maiores in dies animi vexationes, ac grauiores rerum perturbationes hinc assidue exoriri viderem, quæ me ipsum, & alios etiam suspensos varie exagitabant, ac solicitos simul detinebant, ne qua in parte muneris nostri offenderemus; cœpi ego eo magis permoueri, quo infirmiorem animi mei sensum agnoscebam, ac peregrinationis cursum, tempori, quo erit villicationis meæ reddenda ratio, propinquiorem esse sentiebam: Quamobrem accuratius multo mecum meditari sum aggressus, an aliquid accommodatum sedandis hisce mentis agitationibus inueniri posset, quo tranquilliore posthac conscientia, & maiore animæ meæ fructu, hac præsertim affecta ætate, in hoc amplissimo munere versari possem. Itaque cum nonnulla non solum ex maiorum nostrorum institutis, ac veterum Cardinalium disciplina, sed etiam ex sacrorum Conciliorum, & Canonum decretis, sanctorumq. Patrum auctoritatibus, in vsum meum adnotassem, atque, vt ea tutius mihi sequi liceret, ad aliquot Ordinis istius sapientissimos Senatores detulissem, inter quos tres extitere, qui ad summum Pontificatum euecti fuerunt, Gregorius XIIII. Innocentius IX. & qui hodie maximo Reipublicæ Christianæ commodo feliciter viuit Clemens VIII. S. D. N. illorumq. acri iudicio explorato, eadem illis non improbari cognouissem; tum eo attentius

instituj

instituì complura alia, quæ tempus ipsum quotidie parturiebat, obseruare, & cum Senatoribus multis communicare, prudentesq. illorum cogitationes scrutari, & consilia excipere. Quo factum est, vt, Deo iuuante, plura, quàm initio arbitrabar, fere non sentiens, nec longo admodum labore in vnum coegerim, quæ ad ambiguitatis, sollicitudinisq. aculeos euellendos, & ad consiliorum nostrorum tutiorem fortasse rationem poterunt aliquando pertinere. Quorum multa cum ex vestræ prudentiæ fontibus fuerint hausta, æquum existimaui eadem vestris maturius excutienda iudicijs, ac probanda sententijs offerre: vt si publicis rebus consultandis, atque suffragijs certius ferendis, hinc lucem aliquam accedere posse iudicatis, hæc non tam tenuitatis meæ, quàm grauitatis vestræ Senatoriæ, ac potius communem sapientiæ, quæ in vobis elucet, fœtum agnoscatis, & quanto animi studio, atque obseruantia vobis ea offeruntur, tanta vos vicißim humanitate, ac benignitate, illa complectamini. Quæ tamen omnia in primis Summi Pontificis, ac Sacrosanctæ Matris Ecclesiæ correctioni, atque auctoritati subiecta esse profiteor, & declaro.

QVAEDAM PERTINENTIA AD RATIONEM ORDINIS IN HOC OPERE OBSERVATI.

NTEQVAM de ordine nobis in hac tractatione proposito dicere incipiamus, visum fuit, Lectorem admonere, nos librum hunc tametsi typis modo excudi permiserimus, nondum tamen publicè edi, aut omnibus legendum exponi voluisse; cum adhuc nonnulla forte addenda, & magis elaboranda supersint; verum paucis interim exemplis ad priuatum tantum aliquorum vsum ita in præsenti impressum fuisse. Quòd si aliqua in eo digerendo, fortasse repetita, & in idem recidentia videbuntur, animaduertendum erit, a nobis id non sine causa factum: nam sicuti rami multiplices, cum ab vna tantum radice exoriantur, eandemq. vim, ac naturam retineant, diuersa tamen spatia in arbore occupant, atque huc, & illuc ad varios vsus feruntur; sic in vna eiusdem argumenti tractatione, quamuis multiplices, tum quæstiones, tum probationes, item rationes, atque auctoritates ex eisdem fere principijs deductæ sese obtulerint, quæ idem prope sonare videntur; nos tamen eas proprijs locis distinguere, atque suas singulis sedes ad diuersa probanda, seu corroboranda, prout aptius visum est, ita accommodare curauimus, vt nemo easdem frustra repetitas probabiliter existimare debeat.

Vt igitur ad ipsius ordinis explicationem veniamus, sciendum est primum, nos initium cepisse a necessitate petendi, dandiq. consilij, quo tamquam solido fundamento, tota ædificij extruendi ratio niteretur. Deinde quia omnes regulæ exceptiones varias habere consueuerunt, atque hac in re multa tamquam impedimenta, seu diffi-

cultates proponi solent, quibus a dando consilio Senatores frequenter excusari possent; ideo singulos hos casus, qui ex varijs fontibus deriuare videntur, persequi diligenter conati sumus. Hincq. factum est, vt tota hæc tractatio in quinque partes a nobis fuerit distributa. Prima continet necessitatem petendi, & dandi consilij. Secunda excusationes Cardinalium a persona Papæ. Tertia excusationes a persona Cardinalium. Quarta difficultates, quæ aliquando oriuntur ex rebus ipsis, de quibus est consultatio, quæ Cardinalibus negocium facere possunt. Quinta tandem complectitur difficultates, quæ ex causis extrinsecis nasci solent. Quibus omnibus conclusio accedit, veluti epitome totius disputationis.

Vt vero tota rei series, si quando vsus venerit, vno aspectu ante oculos haberi, vtque facilius omnia præcipua capita, memoria teneri possint, placuit omnium quæstionum Indicem, atque ordinem subijcere.

PARS PRIMA.

Necessitates petendi, & dandi consilij.

HIc proponuntur quæstiones quædam generales, quæ sunt tamquam fundamenta totius disputationis. & tribus prioribus agitur de necessitate petendi consilij: tribus sequentibus de obligatione dandi consilij. Primo necessitas ostenditur petendi consilij in rebus priuatis: Tum, in rebus publicis: Tum, in rebus Consistorialibus. Deinde agitur de obligatione DD. Cardinalium in dando consilio ex vinculo charitatis: Tum, ex vinculo iustitiæ: Denique, ex natura officij.

Et sunt Quæstiones VI.

An

III. An Summus Pontifex Cardinalium consilium, siue consensum in rebus arduis necessario requirere teneatur. III.

IIII. An Cardinales a Papa requisiti teneantur vinculo charitatis ad consilia prompte, & syncere proferenda. IIII.

V. An iustitiæ vinculo ad eadem consilia teneantur. V.

VI. An Cardinales etiam non requisiti, teneantur ex natura officij sui, vbi res postulat, Papæ consilia subministrare. VI.

PARS II.

Excusationes Cardinalium deductæ a persona Papæ, ne teneantur ei consilium dare.

IN hac parte agitur, an Cardinales excusari possint a dando consilio ex caussis deductis a persona Papæ propter eius officium, vel propter eius præsumptam voluntatem. AB OFFICIO: Propter maximam Papæ auctoritatem: Vel propter eiusdem sapientiam, & sanctitatem: Siue propter summam, quæ ei debetur, obseruantiam: Aut propter eam, quæ illi iure deferenda est, obedientiam. A VOLVNTATE PRAESVMPTA: Quia ipse affirmat sic expedire: Aut quia Cardinales credunt iam eum deliberasse: Aut quia existimant illorum sententias non magni ab eo fieri: Aut quia verentur ei molestiam afferre: Aut quia dubitant, illum magis irritandum: Seu quia sibi persuadent, illum scire, & pati quæ ab eis geruntur.

Et sunt Quæstiones X.

Q. I. An propter supremam, atque a Deo immediate pendentem Summi Pontificis in vniuersos auctoritatem, excusandi sint Cardinales, qui nulla in re illi censent repugnandum. VII.

II. An laudabilius sit in rebus a Summo Pontifice VIII.

propositis,

PARS

PARS III.

Excusationes a persona Cardinalium.

HAEC pars complectitur alias causas prodeuntes a persona Cardinalium: Siue ab eorum munere: Siue ab eorum natura, & moribus: Siue a concepta suspicione. A MVNERE: Quia sunt (vt dici solet) Creaturæ Papæ: Vel quia tamquam emeriti milites, digni sunt tacendi priuilegio: Seu quia iam tentarunt, & frustra, & commodius alibi agent. A NATVRA: Ob adolescentiam, seu pudorem, & imbecillitatem: Siue ob metum reuerentialem: Aut ob alia loquendi impedimenta. EX VARIIS SVSPICIONIBVS: Veluti, ne ipsi singulares in sua sententia habeantur: Ne frustra nitantur: Ne postea amplius prodesse non valeant: Quòd sic alios claros Cardinales fecisse videant.

Ex quibus deducuntur Quæstiones IX.

Quæst. I. *An Cardinales creati a Papa, seu ab illo muneribus, atque honoribus decorati, siue etiam consanguinei, vel nepotes, a dicenda in Consistorio sententia excusentur.* XVII.

II. *Qui anteacto tempore officium suum consulendo bene præstitisset, si aliquando deinde rogatus in Consistorio, sileret: An esset excusandus.* XVIII.

III. *Qui cum Pontifice iam se priuatim egisse, idq. frustra, aut se commodius postea acturos dicerent: An eis liceret in Consistorio abstinere.* XIX.

IIII. *An propter adolescentiam, aut verecundiam, seu memoriæ imbecillitatem, aliave huiusmodi impedimenta, liceat Cardinali in sacro Consistorio a dicendo cessare.* XX.

V. *Qui metu reuerentiali se a dicendo abstinerent, aut aliter quàm oporteret, loquerentur: An digni excusatione essent.* XXI.

Quid,

PARS IIII.

Difficultates a rei quæ proponitur natura.

HOC loco difficultates recensentur, quæ a proposita materia oriuntur; quarũ aliæ ad personas: aliæ vero ad res pertinet. DE PERSONIS: An dignior sit approbandus: An crimina denuncianda: An sufficiat sequi consilia peritorum. EX REBVS PROPOSITIS: Veluti cum causa est dubia: Cum ex improuiso proponitur: Quando est prorsus ignota: Quando alias fuit proposita: Cum id, quod proponitur, pertinet ad ius diuinum, aut positiuum: Quando dubitat an consulendi præceptum ita sit affirmatiuum, vt non perpetuo obliget: Quando Cardinalis assurgens demittit tantum caput, & tacet: An tacere ad res propositas, sit culpa, & qualis: Quis respondendi modus ad res propositas sit aptior.

Et sunt in hac parte quæstiones XII.

PARS

PARS V.

Difficultates a varijs causis extrinsecus assumptæ.

HAEC pars multiplices causas extrinsecus orientes comprehendit, quarum aliquæ in Consistorio: aliæ extra Consistorium considerantur: aliæ varias dubitationes continent. IN CONSISTORIO: An Cardinali sit necessaria loquendi libertas: An satis sit, eum sine ornatu quoquomodo loqui: An sententia clara voce, an secretis suffragijs, aut de scripto dicenda: An liceat rem omniem ad arbitrium Papæ referre: An ad maiorem partem Collegij: An mutare ibidem sententiam: An tacendum sit, si Princeps per se statuat: aut eis contradicat: aut silentium indicat. EXTRA CONSISTORIVM: Num liceat abstinere se interdum abaccedendo in Consistorium: An subscribere Bullas contra cōscientiam: An Bullas subscribere examinatas, quando erat absens. ALIAE DVBITATIONES: Veluti, quonam modo Cardinales in Congregationibus se gerere debeant: An plures difficultates simul iuuent: In dubijs, quid magis probandum.

Et sunt Quæstiones XIII.

Quid

CON-

CONCLVSIO
TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue necessaria Cardinali videantur, vt Consilij dandi munus, pro vt oportet, exerceat.

HAEC Conclusio, quoniam est instar compendij plurimarum præcedentium quæstionum, atque alia multa ad totam disputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem fuit in aliquot membra distributa, quæ sequuntur.

I. *Non sufficere Cardinalem recta consulere, sed oportere etiam recte consulere, vt muneri suo satisfaciat: & hæc plurimum inter se differre.*

II. *De fine, qui Cardinali Consiliario præcipue propositus esse debet.*

III. *Cardinali, vt cum fructu consulat, auctoritate potissimum opus esse: atque ad eam comparandam, & exercendam permulta requiri.*

IIII. *Tria Cardinali ad recta, recteq. consulendum in primis esse necessaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.*

V. *De alijs pertinentibus ad Consistorialia Consilia. Primo, De Summo Pontifice, qui Consistorio præsidet. Secundo, De triplici Cardinalium, qui Consistorio adsistunt, ordine, atque officio. Tertio, De obseruandis a Cardinali quando indicitur Consistorium. Quarto, Quando in Consistorium conuenitur. Quinto, Cum Summus Pontifex causas consultandas proponit. Sexto, Cum sententias in Consistorio exquirere incipit, Septimo. Cum locus obuenit Cardinali ad Consilium suum proferendum. Octauo; Post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus quid obseruandum. Nono, Dimisso Consilio, quid reliquum sit. Decimo. Quæ partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex sancto Bernardo.*

DE

De Sacri
CONSISTORII
CONSVLTATIONIBVS
PARS I. QVÆST. I.

De Consultationis necessitate in rebus priuatis.

A POSTVLAT instituti nostri ratio, vt cum de sacri Consistorij consultationibus simus tractaturi, ea in primis impedimenta submoueantur, in quæ Lectoris cogitatio in ipso limine posset offendere, addubitantis forte nos in minus necessario opere versari; cum hominum consultationes siue ad priuata, siue ad publica negotia pertineant, earum ex rerum genere esse censeantur, quæ arbitrariæ dicuntur, & quodam potius vsu, quàm certa necessitate institutæ. Vnde nos priusquam de rebus Consistorialibus, quod
B nobis principaliter propositum est, differere ingrediamur, nonnulla tum de priuatarum rerum, tum de publicarum consilijs persequenda esse duximus, vt certioribus gradibus ad Consistorialia perueniamus. QVAEST. I.

Posset igitur fortasse alicui in mentem venire minus esse necessarias de rebus priuatis consultationes; eo quòd ius commune neminem cogit alios in rebus suis consulere, neminemve damnat sine consilio rem donantem, aut ementem, aut locantem, seu hereditatem adeuntem, aut de toto patrimonio suo testantem: immo paucis exceptis casibus, quibus tutores, curatores, seu administratores
C res certis personis, ac rebus adiungi solent, reliquis non solum plenam facultatem rerum suarum gerendarum permitti, sed etiam eisdem indulgeri scimus, vt si quando libuerit aliquos in consilium adhibere, non tamen illud sequi teneantur,[a] cum regula sit consilia suaderi tantum, non imperari:[b] quod & in consilijs Euangelicis locum habet.[c] Et quamuis iure veteri prudentes viros institutos fuisse sciamus, qui consulentibus de iure respondebant, eorumq; responsa auctoritatem obtinebant, non tamen quemquam ad illos consilij causa confugere coactum fuisse legimus.[d]

a l.2. in fi. mã da. & glo. c. cũ olim. de arbit.
b cap. fin. 14. quæst. 1.
c cap. integritas. 32. q. 1.
d l. 2. de orig. iur. §. & quidẽ ex omnibus, et §. Et vt obiter.

Sed & amplius ex sacris litteris edocemur, hominem ratione, at- A
que arbitrij libertate a Deo instructum in manu consilij sui, non
alieni relictum fuisse.[a] Vnde absurdum videri potest, eum, qui a
Deo conditus fuit ad eius imaginem, & similitudinem, vt alijs
animantibus præesset, sibi ipsi in rebus suis non sufficere, sed ad
alienam opem confugere debere. Hæc & alia huiusmodi aduersus
priuata consilia possent fortasse excitari.

a Eccli. 15.

VERVM si quis, re altius, vt oportet, repetita, eam iustis rationi-
bus attentius considerarit, non dubitamus eum longe aliter iudica-
turum, & nobiscum hanc rerum humanarum consultandarum
necessitatem perspicue agniturum. B

CONSTAT siquidem ex ipsis naturæ principijs, hominem sum-
ma Dei prouidentia ad socialem vitam procreatum fuisse, non tam
delectationis, quàm necessitatis causa;[b] propterea quòd cum ex ani-
ma, & corpore conditus esset, egebat vtrumque aliena ope, atque
adiumento. Nam quod ad corpus pertinet, nemo non videt fragile
illud, nudum, atque inerme oportere ab alijs nutriri, foueri, atque
defendi. Quod vero ad animum spectat, quis pariter non perspicit,
nisi aliorum disciplina informetur, ac moribus, & doctrina perpetuo
excolatur, rudem prorsus, imperitumq. deprehendi?[c] Quod sane ex
ipsa humanæ naturæ conditione proficisci receptum est, quæ quam- C
uis rationis particeps condita fuerit, quia tamen cum corpore con-
iuncta erat, necesseq. habebat ad cognitionem hauriẽdam se ad sen-
sus conuertere, & phantasmata speculari; propterea non licuit illi,
prout Angelis, solo intuitu, ac momento, naturaliter res absque vllo
labore, atque errore apprehendere.[d] Verum necesse ei fuit, res pede-
tentim cogitatione percurrere, paulatimq. progressus de vna ad alte-
ram facere, consequentias rerum ex causis antecedentibus longo exa-
mine, & circuitu colligere,[e] & tandem magna animi contentione
aliquando res comprehendere, aliquando non comprehendere, sed
putare se comprehendere, & specie boni decipi,[f] ac plane aperte D
videre se ad multa percipienda, & efficienda aliena ope, & consilio
necessario indigere. Quæ humana conditio magna certe ex parte
etiam in ipso innocentiæ statu se ostendisset, quo non omnes ho-
mines æquales proditi fuissent, sed aliqui maiores, qui minoribus
consulerent, aliqui doctiores qui simpliciores instruerent.[g]

b S. Thom. de regim. princip. lib. 4. cap. 2. 3. Aegid. lib. 2. par 1. & lib. 3. par. 1. c. 4.

c S. Thom. 1. par. q. 101. artic. 1.

d S. Thom. 1. par. q. 58 ar. 3. 4. & 2. 2 q 49. art. 5. ad 2.

e S. Thom. 1. par. q. 79. ar. 8.

f S. Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 8.

g S. Tho. in 1. par. q. 96. ar. 3.

VERVM post naturam lapsam eo magis hæc hominum imbe-
cillitas patefacta fuit, mutuamq. ferendi sibi inuicem subsidij ne-
cessitatem euidentius declarauit, tum propter interni luminis aciem
ex peccato debilitatam, quod secum ignorantiam, difficultatemq.

operandi

A operandi traxit,[a] tum propter rerum ipſarum, quæ extrinſecus apprehendendæ ſunt, auctas poſt præuaricationem ex cæco hominum amore nouitates, varietates, obſcuritates, atque incertos exitus,[b] quibus curandis, & quemadmodum oportet adminiſtrandis, neceſſarium eſt, circumſtantias omnes, quæ multiplices ſunt, perfecte obſeruare, necnon vniuerſalia rationis principia ad ſingularia illa, quæ repente, & quaſi momento contingunt, applicare,[c] & diuturno vſu plurima, quæ varia ſunt, atque incerta, ac prope infinita, comperta habere.[d] Cum autem hæc omnia in nullo quopiam, quantum ſatis eſt, reperiri, nec ab vno omnibus in rebus, atque B omni tempore præſtari poſſint;[e] euidenter perſpicitur hæc petendi conſilij neceſſitas, cum facilius ſit a multis multa, quàm ab vno tantum cognoſci,[f] quia, quod vni non occurrit, alteri ſe offert. Qua ex re conſilium aliqui dictum eſſe volunt quaſi conſidium, quòd plures ſimul conſideant ad aliquid determinandum,[g] & præſertim quia ad bene operandum[h] non ſolum perſpiciendum eſt quid fiat, ſed quomodo id fiat, non caſu, non impetu, non carnis affectu, non proprio ſenſu, ſed recta electione, congruentibusq. fini medijs: tempore item, modo, loco, animi firmitate, alijsq. plurimis circumſtantijs perſpectis, atque ſeruatis,[i] quæ vt in vno tan-C tum homine naturaliter, perpetuoq. inueniantur, inauditum, ac fere incredibile videtur.[k]

Qvapropter ſententia tum ſanctorum Patrum, tum Philoſophorum ea ſemper fuit, hominem ſibi ipſi rebus grauibus, ac difficilibus gubernandis vt plurimum minime ſufficere,[l] ſed præter ſupernum[m] auxilium etiam prudentum conſilio adiuuandum eſſe; vt quemadmodum ex ſcintillis multis lumen vnum accenditur, ſic copulatis multorum mentibus, quæ antea diuiſæ erant, ſolidius humanarum rerum adminiſtrationibus proſpiciatur. Et qui antea ſinguli duos tantum oculos, ac manus, & pedes habebant, vnde non D omnia circumſpicere, atque attingere poterant, nunc coactis quaſi in vnum cœtum multorum oculis, & manibus, vniuerſa commodius, & clarius luſtrare, & contrectare poſſint.[n]

Quod eo amplius confirmatur, quia certum eſt, Chriſtiano homini nullam actionem a deliberata ratione proficiſcentem, & in indiuiduo, quod vocant, conſideratam tamquam indifferentem propoſitam eſſe debere,[o] nihilq. omnino otioſe, nihil fortuito, aut inconſiderate ei ſuſcipiendum eſſe, cum notum ſit verbi etiam otioſi rationem illi reddendam. Hincq. negotiatori ſolet comparari;[p] quoniam quemadmodum mercatores ſuam pecuniam non ſolum

a S. Tho. 1. 2. q. 85. art. 3.
b S. Tho. 1. 2. q. 77. art. 3. 4. & ſeq.
c S. Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 7.
d S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 1. & q. 47. art. 3. ad 2. & 3.
e S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. in fine.
f c. prudentiã. de offic. deleg. c. de quibus 20. diſtin.
g S. Tho. 1. 2. q. 14 art. 3.
h S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 7. & q. 51. artic. 2. ad 3.
i S. Tho. ſupra.
k S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. in corp. & ad 3. in fi.
l S. Tho. 1. 2. q. 14. ex Ariſt. lib. 3. Ethic. c. 3.
m S. Tho. 2. 2. q. 52. art. 2.
n Ariſt. lib. 3. Polit. c. 7. & 11. & lib. 4. c. 14.
o S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 9.
p Matth. 12.

numquam inanem aut ſterilem eſſe patiuntur, ſed eam vtiliter aſ- A
ſiduęq. exercere ſtudent, vt quàm maximum poſſunt lucrum inde
referant, ſic Chriſti diſciplinam ſequenti omnia tum certa electio-
ne, & deliberatione ſunt inſtituenda, tum recta ratione ad debi-
tum finem dirigenda,[a] & ideo prudentiæ virtutem aiunt ſapientes
vnicuique eſſe neceſſariam,[b] cum enim illa dicatur recta ratio re-
rum agendarum, iuuantur homines illius auxilio non tantum vt
munera, quæ ſibi incumbunt, caute, & circumſpecte expleant,[c]
ſed etiam vt ſalubria a peritis documenta ſuſcipiant: quod ad do-
cilitatem pertinet, quæ prudentiæ pars integralis dicitur.[d] Nam
cum ab vno homine omnia nequeant, quantum ſatis eſt, conſide- B
rari, indiget vnuſquiſque ab alijs erudiri, aut certe admoneri, in
eoq. ſtudium ponere, vt exceptis caſibus a Doctoribus traditis, qui
conſultationi non ſubijciuntur,[e] in reliquis alios audiat, & eorum
conſilia nec propter ignauiam negligat, nec propter ſuperbiam
contemnat.[f] Hinc S. Gregorius Anthemium reprehendebat, quia
conſilia ſapientum, & recta ſuadentium non ſuſcipiebat:[g] qui
enim aliquid ab alijs ſcire potuit, & noluit, tunc illius ignorantia
eum non excuſat;[h] quia nobis non ſolum commiſſionis, ſed in-
debitæ etiam omiſſionis ratio reddenda eſt.[i]

Quod eo magis affirmant Theologi, quando res, quam aggredi C
quis nititur, eius ſit ponderis, & grauitatis, vt probabiliter agen-
tis ſcientiam, & experientiam tranſgrediatur, cum in eo rerum ge-
nere ſe numquam plene exercuerit: quod quidem in actionibus
humanis frequenter ſolet accidere, quæ vt plurimum pendent ab
experientia, in quibus ſane plus valet, & plus proficit expertus,
quàm qui rationem abſque experientia tenet.[k] Vnde & apud Iu-
riſconſultos in culpa is eſſe dicitur, qui talibus negotijs, artibusve
ſibi ignotis ſe immiſcet.[l] Immo illud addunt non longe ab ar-
rogantiæ, ac temeritatis vitio eum abfuturum, qui opus illud at-
tentat, quod vires, facultatemq. ſuam excedit,[m] exiſtimans ſe vir- D
tute, aut ſcientia, ſeu auctoritate plus pollere, quàm re vera pol-
leat;[n] ſiue præcipitem facile prolapſurum, qui per gradus illos mi-
nime ſtudeat incedere, quibus ratio dirigi, atque ad operandum
ordine perduci ſolet,[o] alioquin prætermittendo quod poteſt, &
debet, interpretatiue videri eum ex præſumptione, ſeu indiſcretio-
ne (vt eorum verbis vtar) Deum tentare voluiſſe.[p]

Qvae omnia ſacrarum etiam litterarum auctoritate proban-
tur, quibus frequentiſſime conſilij vtilitas commendatur, & ad
conſilium capiendum inducimur, qualia illa ſunt:[q] *Erit ſalus vbi mul-*

ta

a S. Tho. 1.2. q.1. art.1.
b S. Tho. 1.2. q.57. art.5.
c S. Tho. 2.2. q.49. art.7.8.
d S. Tho. 2.2. q.49. art.3.
e Ariſt. lib.3. Ethic. c.3.
f S. Tho. 2.2. q.49. artic. 3. ad 2.
g S. Greg. lib. 11. epiſt. 29.
h c. peruenit cũ Gloſ. in verb. cõſilia. diſt. 84.
i S. Tho. 1.2. q.72. art.6.
k In proœmio lib. 1. Metaph. c.1. & Aegid. lib. 3. de regim. princip. par. 2. cap. 17.
l Dec. l. culpa non caret, de reg. iur.
m S. Tho. 2.2. q.21. art.4.
n S. Tho. 2.2. q.130. artic.1. & 2.
o S. Tho. 2.2. q.53. art.3.
p S. Tho. 2.2. q.53. art.4. ad 1. & q.97. art. 2. & ar.3. ad 2.
q Prou. 24.

A *ta consilia sunt.* [a] Et: *Ne sis sapiens apud temetipsum.* [b] Et: *Fili sine consilio nihil facias.* [c] Et: *Qui autem sapiens est, audit consilia.* [d] Et: *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.* [e] Et: *Dissipantur cogitationes vbi non est consilium: vbi vero sunt plures consiliarij, confirmantur.*

a Prou. 3.
b Eccli. 32.
c Prou. 12.
d Prou. 13.
e Prou. 15.

QVIBVS multa alia possent tum ex Græcorum, & Latinorum monumentis, tum ex probatis multarum Gentium, & Nationum historijs adiungi, ex quibus pateret, communem, perpetuumq. hunc fere apud omnes morem extitisse non solum res graues, ac difficiles cum prudentibus, peritisq. viris communicandi, sed amplius eos, qui cautius rebus suis prospicere quæsierunt, minores etiam, & familiares B causas solitos fuisse ad aliorum consilia deferre: quod olim veteres Romanos obseruasse, Cicero testatur, [f] cum ait ad Sextum Ælium, & Manlium de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique aut officio, aut negotio relatum fuisse, & Publ. Crassum T. Coruncanum in Senatu, & apud Populum, & in causis amicorum, & domi, & militiæ consilium suum, fidemq. præstitisse. Hinc sæpe inter Iurisconsultorum responsa, legimus quæsita in Populo frequenter sapientum consilia fuisse: nunc de testamento condendo, nunc de societate ineunda, de donatione facienda, de manumissione, de nuptijs, de familia, C de peregrinatione, atque alijs huiusmodi multis. [g] Sed quoniam hæc satis nota esse putamus, ideo ampliore nobis visa sunt non indigere probatione.

f Lib. 3. de orat.
g Luc. de Pen. l. omnes. C. de Decur. lib. 10. nu. 30. & seq.

SVBDIMVS tamen ea, quæ vniuerse de petendi consilij necessitate hucusque affirmauimus, non quidem ad omnia omnino, quæ in hominum vsum cadunt, pertinere; sed ad ea tantum, quæ ex sapientum regulis consultationi subijciuntur. Nam de ijs, quæ certa sunt, aut arte constant, aut a fortuito euentu pendent, aut ex cursu naturæ proueniunt, aut quæ immutabilia, & æterna, aut quæ parua, & leuia sunt, non est opus consultores adhibere, [h] sicuti nec D illa, quæ agenti nota satis, atque explorata sunt, in deliberatione ponuntur: nam frustra (vt dici solet) quæritur per agros quod domi habetur.

h Arist. 1. Rhetor. & 3. Ethi. c. 3. Aegid. de regim. princip. lib. 3. par. 2. c. 16. 17.

HIS igitur, & alijs huiusmodi casibus exceptis, dicimus eum, qui sapienter actiones suas moderari cupit, prudentum virorum consilio vti debere.

VNDE ad id, quod initio obijciebatur, iure communi neminem compelli sibi consultores in rebus suis adsciscere; Respondetur, nec caueri legibus, vt indigens cibo, & potu alimenta ab habentibus quærat, aut ægrotus vt medicum adeat, siue qui in iudicio

contendit vt aduocatos consulat, aut ædificaturus domum, vt architectum accersat, hæc enim ius naturæ, & ratio ipsa, atque humanæ imbecillitatis necessitas satis vnumquemque docent, ita vt si quis hæc negligat, aut se illis indigere non agnoscat, se parum iudicio valere manifeste ostendat. Quòd si in rebus corpori necessarijs, vt fame, siti, nuditate, & morbo, diuino quodam naturæ iure vrgemur subsidia petere, multo magis in ijs, quæ ad animum pertinent, & vbi conscientia periclitari potest, id erit faciendum. A

SED amplius, dum dicebatur, hominem in manu consilij sui a Deo relictum fuisse, vnde si necessarium esset ei consilium alterius, B penderet potius a manu aliena quàm a sua; Respondetur, sensum illorum verborum esse, [a] datum fuisse homini a Deo liberum arbitrium in rebus gerendis, non quia liceat ei facere quidquid velit, sed quia ad id, quod faciendum est, non compellitur necessitate naturæ, sicut ea quæ ratione carent, cum ipse libera electione possit sequi siue bonum, siue malum.

a S. Tho. 1.2. q.104. artic.1. ad 1.

DVM etiam addebatur, Deum non deesse vllis animantibus in rebus necessarijs ad vitam; & propterea absurdum videri, quòd homo, quem alijs animantibus præfecit, sibi ipsi non sufficiat, sed indigeat alieno consilio, atque auxilio; Respondetur, id nobis C non officere, quia sicuti non dicitur natura defuisse homini in rebus necessarijs, quamuis illum nudum, & imbellem procreauerit, nec ei arma, & tegumenta sicut alijs animantibus dederit, [b] quoniam rationem, & manus ei subministrarit, quibus possit hæc sibi comparare; sic dedit ei liberum arbitrium, quo se ad Dei in primis auxilium, atque hominum conuerteret; [c] cum id, quod per alios possumus, per nos aliquo modo posse dicamur. [d]

b S. Thom. 1. par. q.91. ar.3. ad 2.

c S. Tho. 1.2. q.5. ar.5. ad 1.

d Aristot. 3. Ethic.

ACCEDIT præterea, quòd sicuti Deus, cum omnia possit, inferiorum tamen rerum, quæ causæ secundæ dicuntur, ministerio vtitur propter multiplices vtilitates a Doctoribus explicatas, [e] ita & placuit D illi, homines quasi secundas causas, discipulosq. ab eo edoctos, hominibus adiutores constituere, tum vt eos ad imbecillitatem suam magis agnoscendam, humilitatemq. amplectendam excitaret, tum vt veterem progenitorum temeritatem, quæ eos in has angustias coniecit, ante oculos perpetuò haberent, tum denique vt diuinam erga humanum genus benignitatem, quæ numquam illis deest, patefaceret.

e S. Tho. in 1. q.22. art.2. 3.

RVRSVS, dum deducebatur, durum nimis videri vrgeri homines in rebus priuatis consultores sibi adhibere, quæ in libera eo-

A rum sunt potestate, cum antiqui iuris sit regula, vnumquemque iuris sui retinendi, ac dimittendi dominum esse,[a] etiam si re propria absque alterius tamen detrimento abuti velit;[b] Respondetur, durum id dici non posse, quod in maiorem hominis vtilitatem redundat: sicuti enim per ignota loca peregrinanti durum videri non debet, immo optabile ducem itineris quærere, sic egentem consilio a sapientibus illud petere non graue, sed iucundum esse solet. Et verum illud quidem est ex humanis legibus, eum, qui dominus rei suæ est, eam potuisse pro derelicto habere, aut in mare proijcere: idem tamen a recta rationis regula declinasset, ac sibi ipsi quam-
B uis non alteri iniuriam fecisset. Præterea, quòd quisque de re sua pro arbitrio possit statuere, pertinet ad actum iustitiæ: at homo, præsertim Christianus, præter iustitiam, lege etiam charitatis tenetur, vt Deo, & proximo seruiat, & rebus suis longe aliter quàm leges humanæ permittere solent, vtatur.

Ad id etiam, quod supra obijciebatur, licere scilicet homini actiones suas prout velit instituere, atque rebus suis ad eius arbitrium, cum dominus earum sit, vti; Respondetur, tum morali lege rationem ipsam præfigere hominibus certam bene operandi regulam, tum vero præcipue ex Christianis præceptis teneri homi-
C nes omnia recte, prudenterq. facere, neminemq. absolute rerum suarum dominum appellandum,[c] cum ei in nouissimo die villicationis suæ ratio sit reddenda, atque otiosum etiam verbum ad calculos, vt supra diximus, sit redigendum:[d] proindeq. dicimus non licere eis quidquam perperam agere, neque inepto arbitratu suo res suas elargiri, aut retinere,[e] quamuis etiam nemini inde iniuriam, aut detrimentum inferret: nam amplius requiritur, vt, cum homines sint, suas omnes actiones debita ratione, ac moderatione, atque ad iustum, meritumq. finem dirigant,[f] atque rerum suarum vsum vbi occasio postulat, cum alijs communicent.[g]

D Denique si replicaretur, hoc nihil aliud esse, quàm compedes hominibus inijcere, eosq. libertate res suas gerendi, atque de his statuendi spoliare, facultatemq. maleuolis præbere illos in iudicium deferendi, atque vexandi, quod non ad exactam prudentiæ trutinam singulas domesticas res examinarint; Respondetur, hoc Doctores, qui sapienter loquuntur, minime sentire: nam dicũt teneri quidem vnumquemque, quidquid agit, recte prudenterq. agere, sed non dicunt debere eum omnibus in rebus consultores adhibere. Nam si res leues sint, & faciles, aut etiam si graues sint, sed tamen eidem bene notæ, & perspectæ, non est necessaria alia consultatio,

a l. in re man. data. C. mandati.
b l. sed & si. §. consuluit de petition. hered. l. etiam. §. 1. sol. matr.
c S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 1. 2.
d Matt. 12.
e S. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7.
f S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 2.
g cap. sicut hi. 47. dist. S. Chrysost. conc. 2. in Lazarum.

quæ ad causas tantum dubias, & difficiles, seu graues, atque arduas A
pertinet: [a] quod quidem quomodo dignoscendum sit, non potest
certa regula comprehendi, cum res eadem secundum subiectam, vt
aiunt, materiam, modo parua, modo magna, modo leuis, modo
grauis censeri soleat. quod sapientis est iudicare. [b]

a S. Tho. 1.2. q.14. art.4. & q.44. art.2.

b Glo.c.fin. de re iudic. in 6. verb. Illustriū.

Sed & illud, quod potissimum est, addunt, hæc omnia ad forum tantum interius, quod conscientiæ dicitur, & vbi culpæ examinantur, non autem ad exterius, quod apud Tribunalia Iudicum agitur, pertinere, ita vt veteri nemo debeat, si non adhibitis consiliarijs, res suas domesticas gesserit, veluti filiam collocando, fundum emendo, villam ædificando, Principem virum hospitio excipiendo, sibi B ideo litem apud Magistratus intendendam esse. Nam hæc & alia huiusmodi, quæ ad res proprias, ac priuatas pertinent, non censuerunt leges foro externo esse subijcienda: cuius finis cum ad Reipublicæ tantum tranquillitatem dirigatur, ideo peccata illa tantum coërcet, quæ sunt aduersus iustitiam. At vero consilium non petere, præsertim in rebus proprijs, non repugnat iustitiæ, sed potius prudentiæ: & propterea ad aliud forum pertinet, quod internum dicitur: hoc autem nihil inemendatum relinquit, & latissime C peccata quæcumque contra virtutes omnes complectitur. Vnde hæc, de quibus loquimur, apud supremum Iudicem diligenter erunt suo tempore excutienda, & tunc ratio reddenda, quare prætermisso consilio, quod facile peti poterat, maluerit quis proprio quàm sapientium virorum sensu grauiora viribus suis aggredi, temereq. tractare. Id autem proxima quæstione plenius etiam persequendum, ita eo loco postulante, reseruamus.

Quid

PARS I. QVAESTIO II.

Quid in rebus publicis, & quæ pertinent ad Principes & Magiſtratus?

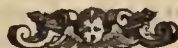

A VAMVIS probatum ſatis eſſe exiſtimemus ex rationibus in præcedenti quęſtione adductis, omnes homines conſilio omnino indigere; dubitari tamen iure poſſe videtur, an eadem neceſſitas etiam Principes, & Magiſtratus in publicarum rerum adminiſtratione comprehendat, non ſolum propter excellentiam ſtatus, qua alijs eminent, vnde aliquid maius homine referre videntur, & ideo honor eis, & cultus tribuitur,[a] ſed etiam quia cum alijs præpoſiti ſint, vt eos gubernent, & moderentur,[b] abſurdum videtur, illis, qui alios regere debent, alieno conſilio opus eſſe. Et præterea, quia in publicis rebus adminiſtrandis ſumma cautione, ac taciturnitate plerumque opus eſt, ita vt Principibus non tutum ſit animi ſui ſenſa
B pro ciuium ſalute alijs communicare, quod Antigonum Regem Aſiæ, & Iulium Cæſarem apud Romanos, & alios quàmplurimos obſeruaſſe legimus.[c]

QVAEST. II.

a S. Tho. 1. 2. q. 102. art. 1.
b S. Tho. d. q. 102. art. 2.
c Plutarc. in Demetr. Suet. in Iulio.

VT igitur dilucide res tota explicetur, notum illud eſſe ſcimus, Principes, ac Magiſtratus, & alios huiuſmodi viros duplicem perſonam referre,[d] alteram priuatam, quæ eis cum omnibus hominibus communis eſt, alteram publicam, quatenus alijs præſunt, & publicum munus ad communem populi vtilitatem adminiſtrant. Quod igitur ad priuatam ſpectat, dubium non videtur communi eos cum
C alijs iure cenſeri: nam cum hæc conſultandi neceſſitas, de qua agimus, tam ex humanæ naturæ conditione, quæ omnes complectitur, quàm ex progenitorum lapſu, qui ignorantiam in poſteros inuexit, in vniuerſum hominum genus propagatam fuiſſe diximus, ſequitur eandem in Principes etiam, ac Magiſtratus, qui ex numero mortalium ſunt, & humanis conditionibus perinde ac reliqui homines ipſa origine obnoxij, pariter transfuſam fuiſſe.

d cap. ex litteris, & ibi gloſ. de probat. l. ſi conſul. ff. de adopt.

Quod vero ad publicam ſpectat, idem plane dici poſſe videtur: quandoquidem dignitatis gradus, non illis maiorem, aut ſcientiam, aut experientiam, aut prudentiam, excluſo diuinæ gratiæ auxilio

xilio, adiungit: nec illi, adepto sublimiore honore, ob id peritiores, A aut sapientiores euadunt, sed ampliore tantum auctoritate decorati, latiorem etiam, atque illustriorem tum acquirendæ, tum exercendæ virtutis occasionem nanciscuntur. Immo quo grauiora, ac periculosiora negotia suscipiunt, quippe quæ non ad sua quæ ab eis pendent, sed ad aliena, quibus salus populi nititur, commoda spectant, eo perfectiore modo se in ijs gerere tenentur, proindeq. maiorem multorum consultationem, ac solicitudinem adhibere, vt muneri suo satisfaciant. Hinc ab aliquibus Senatus, anima, ratio, & intelligentia Reipublicæ vocatur: proinde sicut corpus sine anima perit, & homo sine ratione nihili est, sic remotis consilijs, pu- B blicas res pessum ire videmus. Et ideo scribit Lampridius[a] Seuerum Imperatorem numquam aliquid statuisse absque plurimorum Iurisconsultorum, aliorumq. peritorum corona. Et Augustus quamuis valde sapiens, dicitur tamen adhibuisse ad consilium etiam priuatum Mœcenatem, & Agrippam, sicut Iulius Cæsar Q. Pedium, & Cornelium Balbum.[b] Quemadmodum enim ratio ipsa ostendit, eum, qui multorum administrationi præest, nō posse tam multiplici officio sine multorum auxilio satisfacere, sic quando Principes eorum hominum comitatu se circumseptos esse delectantur, qui religione, integritate, fide, ac prudentia præstant, voluntatemq. in C consilijs eorum auscultandis, ac iudicium in deligendo meliora adhibent, eos certe errare vix vmquam posse censendum est, cum facilius omnino videatur, alios nullo perturbatos affectu, quid optimum sit sentire, quàm eos, qui in rebus suis proprio iudicio nimium fidunt; sicuti qui spectant ludentes, rectius iudicare solent. Hinc etiam Salomonem legimus cælesti quamuis sapientia affluentem, de suo tamen sensu semper solitum vereri, vt qui diceret:[c] *Ego paruulus sum, & nesciens egressum & introitum meum, & nesciens quo me vertam.* Et S. Benedictus in regula sua mandauit,[d] Fratres omnes etiam inferiores ad consilium vocari, quia multa paruulis patefieri solent, D quæ maioribus absconduntur, & S. Chrysostomus sæpe Magistratus & Præfectos ex sacris litteris edoceri scripsit, ne inferiorum suorum consilia spernerent, neve ea, quæ ad aliorum salutem moliuntur, cum illis communicare detrectarent. Hincq. sapientes Principes adeo Consilium, & Senatum necessarium esse ad rectam, salubremq. administrationem censuerunt, vt de Regibus magnis legatur, vetuisse eos, ne filij, ad quos Regnum deferendum esset, scientiarum studijs imbuerentur, vt se rudes agnoscentes, aliorum sibi consilia adiungerent, quippe qui optime scirent eos, qui potestate prædití,

a In vita Seueri longe ante medium.

b Dio Cassius lib. 52. in prin.

c 3. Reg. 3.

d cap. 3. vbi Turrecrem. tract. 15.

A præditi, ſe quoque præſtare ſcientia ſibi perſuadent, audere viribus ſuis freros cuncta arbitrij ſui impulſu peragere, vnde in perniciem labuntur. Quod & veteres religioſiſſimi Impp. Theodoſ. & Valent. reſcripſerunt his verbis: [a] *Bene enim cognoſcimus, quod cũ veſtro conſilio, Patres conſcripti, fuerit ordinatum, id ad beatitudinem noſtri Imperij, & ad veſtram gloriam redundare*. Et Policrates ſcriptum reliquit, fieri non poſſe, vt ſalubriter principatum adminiſtret qui conſilio ſapientum non vtitur. *a l. humanum C. de leg.*

Id vero nihil ipſorum Principum tum ſapientiæ, tum exiſtimationi, atque auctoritati detrahit: quoniam hæc in eorum non ſunt poteſtate: & ſapientis non eſt, vt ille dicebat, niſi præſtare culpam.

B Hincq. antiquiſſimum hunc Hebræorum, Aegyptiorum, Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, Romanorumq. morem fuiſſe legimus, quin perpetuum hunc fere omnium Gentium, Nationum, & Populorum vſum extitiſſe, vt conſiliarios in publicis adminiſtrationibus ſecum adhiberent: id enim maiorem auctoritatem eorum legibus, & decretis acquirere, quæ cum ſapientum conſilio firmata eſſe populus videret, præſertim, cum facile ſit Principibus ipſis ſelectiſſimos, peritiſſimosq. viros ſibi adiungere, quorum opera, atque induſtria vtantur: quod priuatis viris non æque conceditur. Vnde & Ariſtoteles ad Alexandrum Regem ſcribebat, [b] conſiliari diuiniſſimam rem eſſe, quod inde quid præſtantius, & vtilius ſit, inueniatur. Siquidem Principis maieſtas non in eo tantum dignoſcitur vt poſſit, ſed vt nouerit ex pluribus quid melius ſit eligere, & amplius velit id quod vtilius ſit, præſtare; alioquin verendum eſt, ne auctoritas ſine conſilio tamquam gladius habeatur in manu furioſi. Et ideo Plato quoque conſilium rem ſacram appellabat. [c] *b In Rhetor. ad Alex. c. 1.* C *c Plat. in Theage, ſiue de ſapiẽtia in princ.*

Quòd ſi quis dicat, alienum conſilium non eſſe homini neceſſarium, qui propria prudentia præditus ſit, immo ſicut locupletes homines aliorum inopiam ſubleuant, ſic eiuſmodi virum aptum

D eſſe potius aliorum imbecillitatem conſilio ſuo adiuuare, quàm vt egeat ipſe ſibi ab alijs conſuli, & ideo Principes, & Magiſtratus iure optimo in hoc ordine habendos eſſe, quos præclara merita, & virtutes ad eos gradus euexerunt; Reſponderi ſolet dupliciter conſilium conſiderari poſſe: [d] alterum, quod intrinſecus ineſt: alterum, quod extrinſecus aſſumitur. Nam cum conſilium nihil aliud ſit, quàm inquiſitio quædam de rebus gerendis, data eſt homini ratio, cogitatio, & memoria, qua valeat præterita repetere, præſentia animaduertere, & futura proſpicere, ſecumq. diligenter, quid facto opus ſit, expendere, & ratiocinari, vim conſultiuam intimo corde exercendo, *d Lauel. polit. Chriſt. tract. 3. cap. 1.*

atque

atque interiores animi vires quasi in consilium cogendo: quod consilium intrinsecum, & proprium suiipsius dicitur, sicut de Dauide, de Susanna, alijsq. sapientibus viris legimus, qui periculis circumuenti, aut difficilia meditantes, varia versabant in corde suo;[a] & de Cicerone, quem librum de suis consilijs conscripsisse Boëtius tradit.[b] Consilium vero extrinsecum est id; quod ab alijs petitur, scrutando quid sentiant: quod fit siue consulendo libros, & monumenta, quæ tamen vt plurimum minus perfecte prosunt, cum singulæ circumstantiæ, quæ negotijs contingentibus adhærent, litteris consignatæ minime reperiantur; siue viuam aliorum vocem, & iudicium præsertim seniorum, & probatorum virorum exquirendo: quod sane cōsilium extrinsecum dicitur, atque illud est proprie, de quo nos hic agimus. Quapropter admitti quidem potest, Principibus scilicet negandum non esse, quin sibi primum illud cōsilium probabiliter valeant vindicare, quod ab eorum industria, solertia, ac vigilantia pendet: sed alterum illud extrinsecum non ideo minus necessarium illis esse dicetur ad grauia negotia, vt oportet, administranda, propter particularia videlicet plurima accidentia cum rebus ipsis coniuncta, quæ cum ab vno nequeant homine peruideri, ac non nisi experimento cognosci, certum vtrique est melius multo, ac plenius a pluribus, quàm ab vno tantum exploranda illa fore, cum, vt dici solet, plus videant oculi, quàm oculus. Quod & Imperatores in legibus ciuilibus attestati sunt, dicentes, *Dubium non esse, omnia omnino, quæ consilio recte geruntur, iure, meritoq. effectu, & firmitate niti*.[c]

A
B
C

[a] Dan. 13. & 1. Reg. 27.
[b] Boet. lib. 1. de Music. c. 1.
[c] l. dubiũ non est. C. de repud.

At si replicetur, immo Principes multos inueniri non tantum ingenij acumine, intelligentia, atque doctrina, sed etiam longo rerum vsu, maximaq. peritia præditos, quibus subsidiaria, aduentitiaq. aliorum opera minus videtur esse necessaria; Respondemus, in moralibus, vt notum est, ad ea respici, quæ vt plurimum, non quæ aliquando tantum, & raro vsu venire solent: certum autem illud est, vt plurimum, plus multos, quàm vnum cognoscere. Dicimus etiam non exigere nos a Principibus, vt in ijs rebus, quas bene notas habent, atque experimento didicerunt, consiliarios adhibeant; sed hanc eorum notitiam cum vsu coniunctam, qua se præditos esse aiunt, diligenter obseruandam esse, ne ad alia prioribus minime cohærentia protendatur: non enim, quod aiunt Iurisconsulti, apprehensa possessione partis agri, totum agrum apprehensum censeri; sic in prudentiæ disciplina accidit, cuius campus cum sit latissimus, totum necesse est per singulas partes peragrari, si totum quis velit obtinere: alioquin quod in præscriptione dicitur,

D

A dicitur, quantum longo vſu fuerit præſcriptum, tantum cenſeri
poſſeſſum, & non vltra: ſic & in prudentia obſeruatur, quæ ſe
varie admodum diuerſis ſolet communicare. Vnde videmus ali-
quos regia induſtria præſtantes, non autem œconomica: & alios
politica, non autem militari: [a] & alteram eſſe prudentiam, quæ
ſingulis ad neceſſitatem ſalutis ſufficit: alteram, quæ aliorum quo-
que gubernationi prouidet: [b] deinde alteram, quæ ad Principes:
alteram, quæ ad ſubditos pertinere ſolet. [c] Ex quo liquet, quam-
uis aliquis prudentiæ laude aliquot in rebus excellat, non tamen
illum vbique tamquam rerum omnium conſultiſſimum eſſe cen-
B ſendum, vnde & vetere prouerbio dicitur: *Nemo ſolus ſatis ſapit.*

VERVM ſi quis obijceret, Principes, & Magiſtratus, Dei mini-
ſtros vocari, qui non ſine cauſa gladium portant ad exercendam
Dei in terris iuſtitiam, [d] probabileq. eſſe, habere etiam adſiſten-
tem ſibi diuinam gratiam eos in munere ſuo illuſtrantem, & il-
lis dotes omnes, atque auxilia ſubminiſtrantem, quæ ad geren-
dos, vt oportet, ipſos honores, ſint illis adiumento. Vnde ſi ne-
queant, niſi multis adhibitis arbitris atque aſſeſſoribus vocatis,
publicas res decernere, hoc nihil aliud erit, quàm populum cen-
ſorem regiarum actionum, & morum conſtituere, & detra-
C hendi occaſionem præbere, & multorum calumnijs Principem
obijcere; Reſpondemus, rudes quidem homines, & igna-
ros ſic forte poſſe ſuſpicari, ſapientes vero, & graues neuti-
quam, quippe qui norint, Principes exigere conſilia, non vt illis
ſint ſubiecti, ſed vt ea diligenter perpendant, & quod ſatius fue-
rit, deligant; cum non minoris ſit ſapientiæ inter varia multo-
rum conſilia quod optimum ſit diſcernere, atque illud exequi,
quàm res ipſas ad conſultationem deferre. Quapropter ea, quæ
iuſte Principibus debentur, nos nullo pacto adimimus: ſed cum
videamus Moyſen, Dauidem, Salomonem, aliosq. viros ſapientiſ-
D ſimos, Deiq. ſpiritu plenos ſibi conſiliarios, adiutoresq. viros ac-
cerſiſſe, exiſtimamus tantum abeſſe, vt hoc diuinæ voluntati re-
pugnet, vt potius hinc magis illius gratia erga eos prouocetur,
quippe qui per ſemitas, ac media ab eo diſpoſita incedant, [e] mini-
mumq. prudentiæ ſuæ fidentes, ad alios quamuis inferiores, ac par-
uulos confugiant. [f]

Sed præterea dicimus ea, quæ obijciuntur, in foro quidem, quod
aiunt poli, non autem in foro fori eſſe accipienda, prout ſæpe in
alijs materijs ſeruari ſolet. [g] Nam apud homines cum quis mu-
nus aliquod iure adeptus eſt, aut ad magiſtratum euectus, aut

a S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 11. & q. 50. in præfat. Ariſt. 6. Ethic. cap. 8.
b S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 10. & 12.
c Ariſt. lib. 3. Polit. c. 3. & lib. 6. Ethic. c. 9.
d Rom. 13.
e S. Tho. 2. 2. q. 83. art. 2. in reſponſ.
f Mat. 11. & 18. & Luc. 10.
g c. fin. ſuſſi. 27. q. 4. & c. 1. de re iud. in 6. & c. conſuluit, de vſur. c. tua nos de ſponſal.

dignitatem quamuis amplissimam consequurus, eo ipso ad illud A
quidquid officij est, nisi manifeste inhabilis, atque indignus sit,
administrandum idoneus esse censetur, [a] illiusq. prudentiæ consi-
derandum relinquitur, an multis, vel paucis, aut nullis egeat ex-
trinsecus adiutoribus, quibus siue palam, siue secreto prout ipse ijs
indigere iudicauerit, vtatur; nec ideo ei status sui, aut debitæ in
eo munere exercendo peritiæ, controuersiam moueri ius est: quod
quidem de iudice delegato in Concilio Lugdunensi ab Innocen-
tio IIII. responsum fuit, [b] & a Doctoribus in similibus alijs ca-
sibus firmatum fuisse videmus, [c] ad tollendas scilicet populorum
perturbationes, ingentemq. rerum & actionum omnium confu- B
sionem, si quis hæc ad exactam rei veritatem redigere vellet: quod
olim etiam in eo, qui pro Prætore se gesserat, [d] & in rerum vsu-
capionibus ac præscriptionis restitutionibus, alijsq. huiusmodi con-
stitutum fuisse legimus. [e] At vero quoniam non paritur Deus,
qui est summa bonitas, veritatem, iustitiam, innocentiam, ac sa-
pientiam offensam, aut violatam apud homines relinqui; pro-
pterea in supremo illo, atque acerrimo iudicio, quod forum poli di-
citur, hæc omnia ex integro repetenda, atque examinanda refer-
uat, [f] vt id, quod consulto fieri debuerat, si quis inconsulto ma-
luerit, atque inconsiderate, nec qua oportebat prudentia gerere, C
id sciat in nouissimo die, tamquam culpa infectum congruenti
pœna resarciendum, quam nos nec grauissimam semper, nec le-
uissimam futuram pronunciamus, sed qualem rei conditio postu-
labit. Idcirco monent sapientes Doctores: Ad quoscumque id
pertinet, vt conscientiam suam in muneribus fungendis accurate
examinantes, sibi ipsis, dum tempus est, caueant, & culpa carere
nitantur.

Postremo, si quis diceret Monarchiam, quæ ab vno pendet
Principe, præstare Aristocratiæ, quæ plurium administratione niti-
tur, hincq; licere argumentari, minus tutum esse multorum senten- D
tias adhibere, tum quia plerumque negotia varietate opinionum
conturbantur, atque implicantur, tum etiam quia Principis digni-
tati detrahi videtur, si vrgeri illum dixerimus aliorum consilia ex-
quirere, quasi ipse quid agendum sit, non videat, & propterea ab
aliorum sententijs pendere debeat, quod indignum videtur;
Respondetur, in Monarcha sicut in Iudice, tria considerari, pote-
statem scilicet, sapientiam, & probitatem: [g] ex his autem formam
quidem essentialem in potestate consistere, quæ penes vnum esse
debet, tum propter vnitatis rationem, quæ alijs perfectior est,
tum

a Abb. cap. si quando de rescrip. nu. 3. Ias. l. Barbarius de off. prat. nu. 11.

b c. statutum. § assessorem de rescript. in 6.

c Inno. c. cum speciali de appell. Abb. c. vt debitus de appellat. nu. 28. Franc. nu. 31. Io. And. in addit. ad Specul. lib. 2. par. 2. de requisit. consil. in verb. consilium.

d l. Barbarius de offi. prat.

e L. 1. de vsucap. Abb. cap. quia plerique, de immun. Eccles. nu. 12. & seq. & in tract. de regul. pol. & for. reg. 40. & 49.

f S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4.

g S. Tho. in 3. par. q. 59. ar. 1. & in 2. 2. q. 60. art. 2. Plato in Gorgia post medium. Arist. polit. 3. c. 9. Cic. in epist. ad Quintum Fratrem.

A tum propter pacem conseruandam, aliaq. plura commoda, quæ inde ad publicam vtilitatem manant; [a] reliquas vero duas partes esse veluti accidentia, quæ aliquando in alijs gubernationibus meliores inueniuntur, & ideo posse istas in Monarchia aliorum bonorum, & prudentum auxilio suppleri; cum potestas aliunde pendere nequaquam possit, cuius ratione Monarchia simpliciter, & absolute alijs gubernationibus præfertur: vnde & Veteres a Consiliarijs Rectores distinxerunt. [b] Quapropter nos non dicimus eos, qui in consilium adhibentur, plus Principe sapere, aut illum ab eorum iudicio debere omnino pendere, sic enim illius au-
B ctoritas ei integra non relinqueretur, sed dicimus illorum esse Principi quid sentiant fideliter denunciare, Principis vero, quæ potior illorum sit sententia, discernere, & diffinire. [c] Tum sibi facile persuadere magnum veritatis argumentum ex eo existere, cum omnes inter se, aut certe quàmplurimi consenserint; quorum sententiam sequi, tantum abest, vt auctoritatem, aut prudentiæ opinionem imminuat, vt potius augeat; sapientis enim est, & veritatem propositam agnoscere, & ei libenter adhærere.

Ex his ita explicatis, quamuis dissolutio eorum, quæ initio quæstionis obiecta fuerunt, satis colligi posse videatur, adhuc
C tamen sigillatim respondendo, dicimus, Primum non obstare, quo Principum celsitudo, atque eminens eorum status proponebatur, quasi indignum esset eos aliorum consilijs petendis subijcere; Nam responderur, summæ eorum potestati nihil idcirco derogari, sed ampliorem potius materiam illis ministrari patefaciendæ eorum sapientiæ, dum auditis plurium sententijs, ipsi quid potius, vtiliusve futurum sit, ex ijs deligunt, vnde eorum constitutiones maiorem apud omnes existimationem, facilioremq. executionem nanciscuntur. Quapropter recte Alexander Seuerus ex consiliariorum suorum sententia, quam libere dici ab vnoquoque man-
D dabat, propriam sententiam sæpius emendauit, Marriq. Mammææ obiectanti quòd ita imperium debilius, ac contemptibilius redderet, sapienter respondit: At securius, & diuturnius. [d] Quam optimam regendi imperij rationem a Lycurgo, [e] & alijs præclaris Imperatoribus [f] didicisse videtur.

Non etiam secundum, quo dicebatur, absurdum videri eos, qui regere alios debent, aliorum consilio indigere: quoniam sic viderentur potius regi, quàm regere; Nam respondetur, regendi rationem in potestatis, & iurisdictionis auctoritate consistere, quæ eò firmius, efficaciusq. exercetur, quo magis ea, quæ præcipiuntur,

[a] S.Thom. de regim. princip. lib. 1. cap. 2. & sequ.

[b] S.Tho. lib. 4. de regim. prin. c. 14. & 15.

[c] S.Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & q. 47. artic. 4. & 12.

[d] Lamprid. in eius vita.

[e] Plutar. in eius vita.

[f] Capitolin. & Dio in vita M. Antonini Philos. & Traian.

rationi sunt, atque æquitati consentanea. Ad hanc vero recti, honestiq. regulam obtinendam, dubium non est prudentum consilia plurimum conferre, quibus quidem consilijs non regitur Princeps vt imperatus, sed dirigitur, vt melius imperet. A

NON etiam tertium, quo dicebatur, publicas res interdum silentio obtegendas esse: quoniam non negamus si quid tale accideret, quod nulli prorsus pandi oporteret, quin liceat illud tenebris taciturnitatis obuoluere: sed dicimus perraro huiusmodi casus vsu euenire, & nimium infelicem Principem illum censendum esse, qui saltem pauciores sibi fidos, & intimos non habeat, cum quibus rem tuto possit communicare. Vnde legimus Carthaginenses, Aetolos, atque alios ad huiusmodi pericula vitanda solitos fuisse, selectiores aliquot viros seorsum adhibere: quod sanctius Consilium vocabant.* B

a Liu. lib. 30. 35. & 36.

PARS I. QVAESTIO III.

An Summus Pontifex Cardinalium consilium, siue consensum in rebus arduis necessario requirere teneatur.

Hæc quæstio paulo fusius tractata fuit, quòd multa se hic explicanda obtulerunt, quæ ad consiliorum materiam pertinent, de quibus in alijs quæstionibus sæpe fit mentio. Complectitur autem octo præcipue capita, seu articulos:

I. *Quo sensu accipiatur plenitudo potestatis Papæ, & quid differat ab ordinaria. Item quid differat consensus à consilio Cardinalium.*

II. *An Papa vtens potestate ordinaria, teneatur in arduis consensum, aut consilium Cardinalium adhibere.*

III. *Quid, si vtatur plenitudine potestatis: an consensum exigere teneatur.*

IIII. *Quid de consilio. An Papa vtens plenitudine potestatis, teneatur necessariò illud requirere.*

V. *An à iure diuino deducatur, Papam ad petenda consilia teneri.*

VI. *An iure naturali, & Gentium ad idem obstrictum esse, demonstretur.*

VII. *Posito quòd teneatur consilium requirere in arduis: An, si non requirat, actus ab eo gestus reddatur nullus.*

VIII. *An Papa, quando requirit consilium, & quod ei bonum, & salutare proponitur, teneatur illud sequi.*

ARTICVLVS I.

Quo sensu accipiatur plenitudo potestatis Papæ, & quid differat ab ordinaria. Item quid differat consensus a consilio Cardinalium.

A INSTITVTAE disputationis argumentum præsentem quæstionem a nobis quodam modo extorsit, à QVAEST. III.
qua libenter nos abstinuissemus, quòd sanctæ Apostolicæ sedis, summiq. Pontificis Maiestatem silentio potius, ac reuerentia colendam esse censeamus. Attamen cum consiliarij nomen, de cuius munere acturi sumus, ex ijs verbis habeatur, quæ ad alterum dicuntur: siquidem Consiliarius nemo esse potest nisi alterius gratia, cui consilium dandum est; cumq. hæc duo inter se cohæreant, alterumq. ab altero quo-

dam modo pendeat, necessarium visum est, nonnulla prius, quæ ad A
Papam spectant, quatenus Cardinales ad consultationem vocat, ab
eisq. sententiam exquirit, obiter attingere.

Cvm igitur multiplicia illa sint, quæ ad sacrum eorum Colle-
gium deferri solent, nobis in præsentia propositum est, omissis il-
lis, quæ fidei dogmata attingunt, ea tantum generaliter complecti,
quæ ad negotia Consistorialia spectare consueuerunt, an scilicet in
rebus arduis decernendis, Cardinalium consensus, aut consilium a
Papa necessario sit requirendum.

Nam tametsi materiam hanc a Doctoribus latissime, atque vber-
rime tractatam esse non ignoremus: [a] quoniam tamen multa adhuc B
perdifficilia, ac controuersa ab eisdem relicta, aut non satis explica-
ta fuerunt, existimauimus non alienum ab instituti nostri ratione
futurum, si ea, quæ nobis hoc argumento probabilia videntur, in
medium afferre curemus, non vt plus ceteris nos vidisse, aut inue-
nisse arbitremur, sed vt quæ permiste tradita, ac coaceruata ab alijs
legimus, in clariorem saltem ordinem redacta, ijs, quibus vacauerit,
animaduertenda, & sapientiorum iudicio diffinienda relinquamus.

[a] Felin. Dec, Bero. in rub. de constit. nu. 42. & seq. Io. Monach. Gemin. Franc. c. super eo, de heret. in 6. Iacobac. de concil. lib. 7. artic. 5. nu. 117. Alban. de Cardin. quæst. 39. Barbac. cōs. 1. Vasqu. lib. 1. cōtrouers. c. 23.

Antequam igitur disputationem ingrediamur, operæpretium
duximus verba aliquot thematis propositi, quæ ambiguitatem pa-
rere possent, tamquam terminos rei tractandæ sigillatim declarare. C

Ac primum illud est, quòd cum Papa in Ecclesia summam sem-
per, & plenissimam habeat auctoritatem, cum tamen illam ad actus
exteriores, atque ad certum vsum vult redigere, duplici modo hoc
solet facere, videlicet exercens facultatem, quam ordinariam, aut fa-
cultatem, quam appellant absolutam. Vnde à Doctoribus duplex il-
lius potestas vocatur: altera absoluta, altera ordinaria: quod tamen
ad vsum potius potestatis, quàm ad propriam, & naturalem illius
vim refertur, quæ semper intrinsecus est plenissima. Ad hunc igitur
vsum tam absolutæ, quàm ordinariæ potestatis dignoscendum, &
quatenus hæc inter se differant, dispiciendum, illud præmonere Do- D
ctores solent, hanc scilicet auctoritatem, quæ absoluta, seu plenitudo
potestatis vocatur, triplicitet considerari posse. [b] Primo, simpliciter
& absolute, & de hac in præsenti nō agimus, quippe quæ non Papæ,
sed soli Deo competit, qui vocat ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ
sunt: & cui voluisse fecisse est, vnde omnipotens dicitur. [c] Secun-
do, prout Christus eam habuit in terris, in quo erat humanitas hy-
postatice verbo vnita, & hæc etiam plenitudo non tribuitur Papæ,
quamuis Christi vicem in terris gerat: nam multa sunt, quæ pecu-
liariter Christo Domino reseruata fuerunt, qualia illa sunt, quæ vo-
cantur

[b] Aegid. de potest. Papæ. p. 3. c. 8. 9. & sequ.

Rom. 4.

[c] S. Thom. 1. par. q. 25. ar. 3.

A cantur excellentiæ, prout fuit institutio sacramentorum, & alia huiusmodi.[a] Tertio, potest hæc plenitudo considerari tamquam ea, quæ fuit B. Petro ratione vniuersalis Ecclesiæ communicata, siue ordinis, siue iurisdictionis: & hanc plenitudinem dicunt Doctores ad Papam pertinere, non solum quia quod omnibus & singulis Prælatis in Ecclesia Dei concessum est, id solus Papa potest, sed etiam quia amplius quàm illi omnes, & singuli possunt, ipse vnus potest, eo exemplo vtentes, quòd quemadmodum Deus potuit statuere leges naturalibus rebus, vt iuxta eas operarentur, potest tamen idem Deus præter leges naturæ ex propria virtute sua agere, quod mira-
B culum vocari solet: sic in Ecclesia spectat ad summum Pontificem condere leges morales, & præscribere ius omnibus personis Ecclesiasticis, & toti Ecclesiæ, idem tamen non semper tenetur seruare huiusmodi leges, sed potest agere præter illas. Quando igitur Papa ea vult obseruare, quæ suis legibus continentur, tunc dicitur vti potestate ordinaria. Quando vero aliquid vult exequi supra id, quod legibus constitutum est, tunc dicitur plenitudinem potestatis exercere.

a August. de Ancon. q. 58. art. 1. & 2.

Post hæc, quoniam in quæstione proposita agitur de consensu, siue consilio Cardinalium adhibendo, declarandum hic primo
C videretur, quid differat consensus a consilio. Verum quoniam vtrumque ex his verbis varie accipi solet, aliter a Theologis, aliter a Philosophis, & aliter a iuris Doctoribus;[b] ideo nos, omissa multiplici eorum distinctione, & declaratione,[c] quæ ad rem nostram in præsentia non pertinet, sufficere nobis censuimus, de his eo ipso sensu agere, quo iuris Doctores vtuntur, huiusmodi quæstiones in Commentarijs suis tractantes. Illi enim quærunt, quando lex consensum, aut consilium alterius in aliquo actu requirit (prout & nos hic quærimus) quomodo hæc verba sint accipienda. Et videmus eos hæc vocabula potius ab effectibus quibusdam denomina-
D re, & distinguere, quàm ab ipsorum propria vi, & natura. Vnde appellare solent consensum eam voluntatis significationem, & approbationem, quæ quando a lege requiritur, necessaria est omnino ad actus validitatem;[d] Et ideo siue in actu ipso, siue etiam post ipsum, potest interponi,[e] modo constet illum, qui consentire debet, in eo, de quo agitur, conuenire & concordem esse.

At vero consilium dixerunt esse aliquid faciendi, non faciendive excogitatam rationem,[f] siue inquisitionem quandam alterius sententiæ, quam lex præcipit explorari. Sed quia hoc ad multiplices effectus referri potest, ideo non idem de omni consilio respon-

b Sum. Tabiẽ verb. consilium nu. 1. & vers. consensus.
c Greg. Nyss. siue Nemesius. lib. 5. cap. 5. de philos. & Damasc. lib. 2. de fide orthodox. c. 22. S. Thom. 1. 2. q. 14. & q. 15. & 2. 2. q. 52. & q. 17. artic. 3. ad 2. Arist. 3. Ethic. cap. 3.
d Glo. c. 1. §. fi. ne sed. vac. in 6. & in c. si pro te, verb. assensu de rescript. in 6.
e Abb. cap. 1. de his quæ fiũt a Prel. num. 3. & c. cum in veteri, de elect. num. 12.
f Cic. de inuẽt. lib. 2.

respondetunt, sed aliud appellauerunt consilium necessitatis, quod oritur ex rei natura, quæ obligat in foro conscientiæ.[a] Aliud dixerunt reuerentiæ, cui ob maiorum reuerentiam est obediendum.[b] Aliud auxilij, quod requiritur ad personæ imbecillitatem subleuandam, prout quando impuberi adiungitur consilium tutoris.[c] Aliud officij, veluti cum Prælato datur coadiutor, sine cuius consilio nihil fiat.[d] Aliud perfectionis, prout sunt consilia Euangelica.[e] Aliud præparationis, quod requirit animum hominis esse paratum ad id perficiendum, si vsus veniat.[f] Sic & alijs modis, qui licet ad consilij materiam secundum Canones pertineant, vere tamen disputationi nostræ non congruunt; cum consilium in re proposita in eo tantum sensu accipiatur, quod proprium, & regulare solet esse huius nominis, videlicet pro exploratione, & scrutatione iudicij, ac sententiæ alienæ in vtilitatem illius qui consilium petit: vnde consilium vtilitatis dici solet, quòd, quando a iure præcipitur, exquiri debet antequàm actus ipse conficiatur, cum hæc consilij sit natura, vt actum gerendum præcedat;[g] licet petentem non obliget, vt illud postea sequi teneatur, si præcise in ratione sola consilij consideretur:[h] siquidem non ponitur consilium inter proprios actus legis, cuius est præcipere, sed ponitur inter ea, quæ suadent tantum, & priuatis competunt:[i] lex tamen quando mandat illud adhiberi, idcirco vult antea exquiri, quia posset is, de cuius re agitur, aliquid audire, vnde adduceretur ad id faciendum, quod alias non fecisset:[k] quandoquidem a pluribus veritas facilius, quàm a paucis inuenitur:[l] si tamen, accepto consilio, is, qui petijt, id non probet, liberum est ei id non acceptare, cum consilium voluntatis esse dicatur,[m] & inuito beneficium non conferatur.[n] Hoc tamen ijdem Doctores affirmant non omnino perpetuum esse, cum aliquando hæc duo verba consensus, & consilium ex subiecta materia varientur, & confundantur.[o]

RVRSVS & illud hic se offert declarandum, quæ sint illa, quæ consensum, & quæ consilium requirere soleant. Verùm cum hoc varie a Doctoribus explicetur,[p] nobis in præsenti subtilius id examinare necesse visum non fuit, cum ex ijs, quæ a Doctoribus traduntur,[q] colligere satis sit, vt plurimum in rebus leuioribus nullum nec consilium nec consensum, in grauioribus consilium,[r] in longe grauioribus etiam consensum adijciendum esse.[s]

AMPLIVS & illud declarandum esset, quæ sint illa ardua, de quibus in præsentia agimus. Verum notum est non posse ista certa regula comprehendi, cum suos gradus habere soleant pro re,

a c. Matthæus in fi. de simon. cũ glo. in verb. consilio.
b c. ad aures, de ætat. & qua lit. cum glo. in verb. consilio. Clem. 1. cũ glo. in fi. de testib.
c l. impuberib. ff. de suspec. tut.
d c. venerabilis de offi. deleg. cum glo.
e c. integritas. 32. q. 1.
f S. Tho. 1. 2. q. 108. ar. 4. ad 4. & 2. 2. q. 124. art. 3. ad 1.
g Glos. c. cum olim. de arbitr. vbi Abb. nu. 4.
h Bart. l. 1. § si plures. de exercit. num. 3. & Dec. in c. si pro debilitate. nu. 52. & 57. de offic. deleg.
i S. Tho. 1. 2. q. 92. artic. 2. ad 2.
k l. si in tres. ff. de arbit. c. fin. de arbitr. in 6.
l c. de quibus. 20. distin.
m c. quisquis, § quod præcipitur. 24. q. 1.
n l. inuito. de reg. iur.
o Abb. d. c. cũ olim. nu. 4. & Butr. nu. 15. de arbit.
p Glo. c. cũ nos de his, quæ fi. a Præl. Abb. c. nouit eo. tit. nu. 6.
q In cap. 1. de excess. Præl. & in c. irrefragabili de offi. ord. Albertin. de hæret. assert. q. 26.
r c. fi. de dilat.
s Gabr. lib. 7. comm. opin. de criminal. conclus. 36. nu. 3. & seq.

A
B
C
D

A re, tempore, & loco dijudicandos: & ideo receptum communiter est, hæc omnia arbitrio boni, & ſapientis viri eſſe æſtimanda.[a]

ARTICVLVS II.

An Papa vtens poteſtate ordinaria, teneatur in arduis conſenſum, aut conſilium Cardinalium adhibere.

B His ita præmiſſis, nunc vt ad rem accedamus. Quærimus primo loco, an Papa vtens poteſtate ordinaria, teneatur in arduis conſenſum, vel conſilium Cardinalium pro rerum qualitate adhibere. Quod vt clarius percipi poſſit, proponimus exemplum Epiſcopi erga ſuos Canonicos, & Capitulum. Nam quemadmodum ſecundum rerum varietatem, quæ decernendæ ſunt, tenetur Epiſcopus iure communi eorum conſilium, & quandoque conſenſum adhibere,[b] ſic etiam, cum inſtituti ſint Cardinales tamquam conſiliarij, & coadiutores Papæ, & eorum Collegium Senatus Eccleſiæ vocari ſoleat,[c] quærimus nunc, an Epiſcopi exemplo C debeat Papa vtens ordinaria poteſtate eorum conſilium, ſiue conſenſum pro rerum conditione, & grauitate requirere.

Ac dubium illud primo facit, quòd cum Papa ſit vertex totius Eccleſiæ, & caput omnium Epiſcoporum, & Prælatorum, Paſtorq. vniuerſi orbis, & a quo alij Epiſcopi creantur, abſurdum videtur, (licet velit ordinaria poteſtate vti) eum quodam modo in ordinem aliorum redigere, ita vt æqualis ceteris Epiſcopis eſſe videatur, qui eorum ſemper ſuperior, & caput eſt: & ideo æquum non videtur, cogi illum exemplo Prælatorum inferiorum, conſenſum, aut conſilium Cardinalium adhibere.

D Secvndo, quia cum Papa ſummo loco ſedeat, & plurimum videat, ac ſuperno etiam lumine adiuuari exiſtimetur; propterea aliorum eſt ad eum in rebus dubijs recurrere, non autem illius, vt ad alios confugiat, & aliorum conſilia expoſcat.

Tertio, quia quamuis Cardinales pars corporis Papæ aliquando vocentur, verius tamen eſt, illos proprie non vnum corpus cum Papa conſtituere,[d] cum Collegium Cardinalium non aſſiſtat Papæ per modum limitationis poteſtatis illius, ſed inſtar miniſterij.[e] Siquidem Papa auctoritatem ſuam integram a Deo habet in ſe vno poſitam, Collegium vero eſt tamquam ei miniſtrans, & communi

deſeruiens

---

a *Abb. cap. ad hæc. num. 1. de offi. Archid. & Dec. cap. ſi pro debilitate de offic. deleg. nu. 39*

b *Toto tit. de his quæ fiunt a Prel.*

c *c. Eccleſia. 16. q. 1.*

d *Bellamer. & Prepoſ. c. in ſynodo. 63. diſt. Gigas de crim. læſæ maieſt. tit. qualiter, & a quibus q. 5. n. 9.*

e *Aug. de An con. q. 6. art. 9. ad 2. S. Anton. par. 3. tit. 22. c. 3. §. 1.*

deseruiens Ecclesiæ vtilitati,[a] ideo non est par ratio inter Canonicorum Capitulum, & Collegium Cardinalium. A

Verum in hoc primo capite contrarium respondendum esse omnino videtur, ex ratione illa, quam nuper attigimus, declarantes quomodo ordinaria potestas Papæ ab eiusdem absoluta secernatur: Diximus siquidem, quòd quemadmodum omnipotens Deus, in quo est absolutissima potestas, dicitur tunc ordinario modo operari, quando per causas secundas tamquam per instrumenta sua consueta res disponit, sic vsus ordinariæ potestatis in Papa nihil aliud censetur, quàm id exercere, quod Canones, decreta, & constitutiones iuris declarantur: quod Innocentius III. varijs in locis indicauit, dicens: [b] *Volentes tamen iuris ordinem obseruare.* Et ibi: *Quantum de iure possumus, procedemus.* Et alibi: [c] *Quia tamen nolumus a iuris tramite declinare.* Et rursus: [d] *Volentes tam rationes, quàm Canones obseruare.* Et Innocentius IIII. in Concilio Lugdunensi dum ait: [e] *Vt in eum (quantum de iure poterit, procedatur.* Et paulo superius: *Iis, quæ in appellationibus antiquitas statuit, non mutatis.* Vnde & vox illa Imperatoria adeo celebris est, & summo vere digna Principe, quòd quamuis legibus solutus sit, vult tamen viuere secundum leges.[f] Cum igitur vetere instituto, & communi obseruatione, cuius initij memoria non extat, receptum fuerit, vt Papa cum Cardinalium consilio res Ecclesiæ administret, idq. lege Canonica, ac perpetuo summorum Pontificum vsu, prout Auctorum monumenta testantur, fuerit probatum;[g] idcirco, vt ordinario iure dicatur res agere, necesse est, vt actiones suas iuxta leges iam constitutas, consuetumq. morem exerceat, in ijsq. ex soliro legum cursu, vna cum Cardinalibus progrediatur. Nam & a Doctoribus communiter receptum illud est, non censeri Papam in dubio vti plenitudine potestatis tamquam extraordinario quodam iure, nisi id specialiter exprimat.[h] B C

Hinc legimus in multis constitutionibus, quæ passim occurrunt, eas de consilio,[i] & assensu fratrum factas fuisse.[k] Quod quidem non sine magna ratione olim dicitur ita institutum. Nam cum hæc, de quibus agimus, ardua appellentur, quæ ostendunt res valde esse difficiles, & impliciras obscuritate, & in quibus etiam ipse intellectus Papæ iustam habet causam subsistendi, merito censetur aliorum præsidio indigere: quandoquidem eiusmodi sunt, quæ non arte, neque certa constant demonstratione, & facti plerumque controuersiam patiuntur, in quo tum propter multiplices, fortuitasq. circumstantias, tum fallaces attestationes sæpe veritas inuoluitur;[l] Vnde ipse etiam Papa, qui humana circumdatus est infirmitate, D

a Bastius de rect. elect. 2. par. C. 35. nu. 6. & 11. Iacobat. de conc. lib. 2. nu. 119. & lib. 7. ar. 5. nu. 282

b c. cum dilecti. de dol. & contumac.

c c. licet causam de probat.

d c. cum nobis olim. in fi. de elect.

e c. cordi. de appell. in 6.

f l. digna vox. C. de leg.

g Concil. Constantien sess. 39. in rub. ne prælati. Alphons. de Soto tract. de Card. q. 15. & 16. Host. c. ad liberandũ. de Iuda. Bal. l. cũ multa. C. de bon. quæ lib.

h Innoc. c. innotuit. de elec. Fel. c. 1. de const. nu. 27. & in cap. causam quæ. 2. de test. in 3. notab.

i c. ad Apostolicæ. de re iud. in 6. cap. 1. de schism. in 6. Clemen ne Romani, & Clem. plerisque. de elect. c. licet. c. Ecclesia. 2. de ele.

k c. 1. de renũciat. in 6. c. cũ inter. de consuet. & in lib. cerim. fol. 132. 173. 195. & simil.

l cap. a nobis. il 2. de senten. excom. cap. ex litteris. de in integ. restit.

mitate,

A mitate interdum labi potest.[a] Propterea cum in ijs multa cautione, circumspectione, solicitudine, ac vigilantia opus sit,[b] quæ quidem ab vno tantum præstari nequeunt, & multo magis in Christianæ Reipublicæ administratione huic necessitati prospici necesse sit, cum Apostolicæ sedis decreta, vt ait sanctus Gregorius,[c] magna semper cum moderatione, ac deliberationis grauitate proferri oporteat. Idcirco præter alias rationes, quibus institutus fuit amplissimus Cardinalium ordo, hæc maxime opportuna visa fuit, vt Papa ipse tot lectissimis, probatissimisq. Consiliarijs circumseptus, totidem veluti oculos, aures, manusq. sibi adiunctos habe-

B ret, ex quibus sacer illorum Senatus tamquam vnum corpus summo Pontifici vbique præsto esset,[d] paratusq. ei semper, atque ante oculos positus, ne aliunde subsidia ad res deliberandas accersere cogeretur.

His positis, non obstant quæ supra repugnare videbantur. Non primum, quoniam hoc non est illum in ordinem aliorum redigere: ipse enim sponte se ipsum redigit, volens actiones suas ex iure communi, & legibus Canonicis dirigere, cum supersit ei altera potestas absoluta, quæ alijs non conceditur.

Non obstat secundum, quia, quo Papa plus alijs videt, eo plus

C sibi ipsi diffidit, cum scriptum sit:[e] *Sapiens timet, & declinat.*[f] Et: *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Et eo magis appetit aliorum auscultare sermones, vnde legitur:[g] *Audiens sapiens, sapientior erit.*[h] Et: *Si attenderis mihi, disces.* Et: *Si dilexeris audire, sapiens eris.* Hinc ait sanctus Bernardus:[i] *Omnis sensus illis deest, qui sibi nihil deesse putant.* Et sanctus Augustinus:[k] *Vbi dixisti, meus sensus sufficit mihi, ibi defecisti: vbi tuo consilio placuisti, ibi periisti:* Sic & Episcopos, licet præstare cognitione alijs, qui in Clero sunt, præsumantur, Canones adegerunt, vt cum Capitulo res communicarent, siquidem ibi:[l] *Salus, vbi multa consilia.*

Non obstat tertium, quoniam non dicimus Cardinales esse

D partem corporis Papæ, quo ad ipsam potestatem, quæ a solo Deo dependet, & vni Papæ fuit collata, verum censeri partem, & tamquam membra corpori illius vnita quo ad executionem potestatis, siquidem adhærent illi vt coadiutores in executione, atque Ecclesiæ gubernatione.[m]

a cap. si Papa 40. dist.
b S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & sequ. S. Antonin. par. 1. tit. 4. c. 8. §. 1.
c cap. Apostolica 35. q. 9.
d cap. fundamenta. §. decet. de elect. in 6.
e Prou. 14.
f Prou. 3.
g Prou. 1.
h Eccli. 6.
i Lib. 2. de considerat. ad Eugen.
k De Ciu. Dei lib. 14. c. 13. & in Psalm. 122. & S. Leo ser. 9. de Natiu.
l Prou. 11.
m d. c. fundamenta. §. decet. de elect. in 6. Iacobac. de concil. art. 5. num. 282. lib. 7.

ARTI-

 A

ARTICVLVS III.

Quid, si vtatur plenitudine potestatis: An consensum exigere teneatur.

NVNC ad secundum caput accedendum est, quo de potestate illius absoluta agitur, in quo cardo difficultatis præcipue vertitur, præsertim propter varias Doctorum sententias. Sunt enim multi qui sentiunt, Papæ, quando hanc liberam potestatem vult exercere, nullum nec consensum, nec consilium alterius esse B
necessarium. Siquidem cum hæc petitio iure positiuo fuerit introducta, & Papa plenitudine potestatis vtens, sit ab omni Pontificia, & humana lege solutus, [a] cum par in parem non habeat imperium: ideo clarum dicunt esse, id totum, quod ab eo deliberandum est, a mera, & libera illius voluntate, quæ solum Dei, & naturæ legibus subiecta est, pendere, cum alioquin liberum id minime dicatur, quod alterius robur expectat. [b] Et præsertim, quia cum vnum debeat esse caput in Ecclesia Dei, [c] & primatus fuerit iure diuino institutus, qui vnius tantum personæ fastigio niteretur, [d] iam non esset vnum caput, si aliorum voluntas, & auctoritas in rebus decer- C
nendis esset necessaria, sed essent quodam modo plura capita: quod valde absurdum esset. Quibus etiam accedit, quòd cum Ecclesia militans fuerit instituta ad instar triumphantis, [e] sicut in triumphanti vnus est Deus, cui omnia obediunt; sic in militanti vnus debet esse omnium Pastor, & Rector, & qui Christi, non autem puri hominis vices in terris gerat.

RVRSVS sunt alij, qui ex vna parte videntes necessariam fuisse in Ecclesia Dei hanc potestatis plenitudinem propter accidentia multa, quibus iuris communis prouisio sufficere minime potest: ex altera vero prospicientes magna pericula Christiano orbi im- D
minere posse, si quando summi Pontifices hac potestate abuterentur, ideo dixerunt ad hanc plenitudinem non nisi in extremis admodum rebus tamquam ad sacram anchoram confugiendum esse, cum & Canones raro admodum huius plenitudinis mentionem faciant. Vnde sicuti Deus ipse omnipotens, cuius potestati omnia sunt ex æquo subiecta, seruat tamen fere semper communem rerum ordinem, & naturam, nec miracula facit nisi in rebus admodum necessarijs; sic aiunt, debere Papam hanc plenitudinem potestatis tamquam extraordinarium quoddam remedium, non nisi propter summam

a c. proposuit. de conc. præb. c. decreto 2. q. 6. c. ad honorē. de auct. & vsu pall.

b Glo. in Clement. dudum. §. si vero. verb. libere. de sepul.

c c. in apibus. 7. q. 1.

d Extrauag. vnam sanctā.

e c. Deus omnipotens 2. q. 1.

A mam Ecclesiæ vtilitatem, ac necessitatem exercere.[a]

Alii dixerunt, quòd cum in vniuersali Papæ administratione salus populi sibi commissi sit tamquam finis, officium vero sit, vt omnia fiant ad ædificationem; propterea non tam spectandum esse Papæ quid possit, sed quid debeat, dicente Apostolo: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*;[b] ideo aiunt, quòd quamuis hæc plenitudo Papæ non sit deneganda, decere tamen maxime, atque honestum esse, vt ille negotia grauia cum Cardinalibus communicet, eosq. libenter audiat.[c]

Alii tradiderunt, hanc potestatis plenitudinem ad spiritualia
B tantum pertinere, non autem ad temporalia bona Ecclesiæ,[d] siue vt alij interpretati sunt, summo Pontifici nullam temporalem potestatem competere directè, sed indirectè tantum, videlicet in ordine ad bonum spirituale;[e] & ideo in rebus temporalibus, & sæcularibus Ecclesiæ ditioni commissis, non posse eum absque eiusdem Ecclesiæ consilio, & consensu pro arbitratu suo de illis statuere, quidquid de spiritualibus sit sentiendum, quorum administratio ei pleno iure est permissa.

Svnt denique alij, qui respondent, quòd quoties Papa hac plenitudine potestatis vtitur, non ad Ecclesiæ vtilitatem prout opor-
C tet, valet quidem quod ab eo gestum est propter summam illius auctoritatem, quia a nemine iudicari potest,[f] sed tamen grauiter ipse in foro conscientiæ peccabit, ac Deo rationem huius potestatis, qua abusus est, reddere tenebitur, cum non pugnent inter se, quòd actus quandoque valeat, & tamen, qui illum exercet, grauiter delinquat.[g]

In tanta igitur opinionum varietate, ac rei ipsius grauitate, aliquid omnino certum affirmare, difficile admodum esse videmus. Verum (quod in alijs disputationibus accidere sæpe solet) vt concinna aliqua distinctione diuersæ opiniones facile componantur:
D sic existimamus nos in præsenti quæstione ea, quæ controuersa valde videntur, non incommode conciliari posse, si ea, quæ proponuntur, aliter, cum de consensu loquimur, aliter, cum de consilio agimus, accipienda esse ostendemus.

Nam quod ad consensum attinet, probatione non indiget, Cardinalium, aut aliorum consensum in rebus Consistorialibus definiendis nullatenus necessarium esse.[h] Quandoquidem cum Primatus in Ecclesia Dei fuerit institutus, non solum vt Ecclesia militans in eius administratione cum triumphante, quæ vnum habet Deum omnia decernentem, congrueret, sed etiam quia status

a Aegid. in tract. de potestate Papæ p. 3. c. 12. & sequ.

b 1. Cor. 6.

c Phil. & Probus c. super eo. de hæret. in 6. nu. 11. & 36. Abb. cap. 2. de cler. non resid.

d Caiet. in 2. 2. q. 43. art. 8. & de auctorit. summi Pontif. c. 9. in respons. ad 1.

e Idem Caiet. 2. 2. q. 100. art. 7. & Doct. relati a Bellarmin. to. 1. controuers. lib. 5. de potest. Pont. c. 1. & c. 4. & 6

f c. cuncta per mundū 9. q. 3.

g Glo. Abb. c. nō est de voto. Inno. c. cum ad monasteriū. de statu monach. Prepos. c. 1. Episcopū, vel Abbatem.

h Alphons. de Sot. in cōment. Conc. Constantien. verb. collaterales. pag. 9

Monarchicus omnium perfectissimus habetur,[a] & quo magis res A ad vnitatem rediguntur, eo præstantiores, & solidiores iudicantur.[b] Propterea quando Papa hanc summam suam auctoritatem in ijs rebus, quas publicæ vtilitati necessarias esse iudicat, sibi vtendam esse proponit, dubium nihil esse videtur, eum ad vllius consensum sibi adiungendum nullo modo astringi. Nam cum consensus necessitatem includat illius amplectendi, vt supra diximus; si concederemus eum requiri, sequeretur quòd auctoritas Papæ hoc casu non esset libera, & absoluta, sed duo, vt dicunt, auctorizantes, nec vnus esset Primatus vere, neque vnum caput, sed duo capita, quando aliorum quoque voluntates ad res decernendas essent necessariæ: quod quidem absurdissimum esset.[c] B Præterea hoc summæ illi, atque absolutæ potestati detraheret, quæ Papæ vt Christi Vicario competit: & amplius receptam illam magno Doctorum consensu sententiam infirmaret, quæ astruit, summo Pontifici plenissimam in administratione rerum Ecclesiæ potestatem deferendam esse:[d] Ac denique rebus publicis magno posset ea opinio esse detrimento, si quando fortasse nollent Cardinales Papæ deliberationi consentire, vt omnibus satis patet.

a Extrauag. vnam sanctã. & S.Thom. de regim. princip. lib. 1. c. 2.
b Aegid. de regim. prin. li. 3. par. 2. cap. 3. S. Dionys. vlt. cap. de diu. nomin.
c c. quoniã in plerisque. §. prohibemus. de offic. ordin. Iacobac. lib. 7. de conc. ar. 5. nu. 186. 189. 194.
d S.Tho. 2.2. q. 100. art. 1. ad 3. Innoc. c. nouerint. de sẽten. excommu. Aug. de Ancon. de potest. Papa. q. 1. art. 1. & 8. Siluest. verb. Papa. nu. 2. cũ alijs apud Nauar. de spo. cler. §. 9. nu. 2. 4. & §. 10. & Rodoan. de rebus Eccles. non alien. q. 44. & 45.

C

ARTICVLVS IIII.

Quid de consilio? An Papa vtens plenitudine potestatis, teneatur necessario illud requirere.

QVOD vero ad consilium spectat, maior vtique hic ambiguitas versari potest, an Papa scilicet in arduis rebus id requirere teneatur. Ex vna enim parte occurrit primo quòd cum suprema potestas Papæ fuerit a Deo eidem tamquam illius Vicario attributa, non debet esse illa vllis humanis legibus astricta, & D proinde nec petendis aliquorum consilijs subiecta, quæ a legum necessitate oriuntur; alioquin nec absoluta, nec plenissima hæc auctoritas diceretur, si aliquid extrinsecus expectandum esset. Et si Princeps sæcularis legibus solutus esse dicitur,[e] quanto magis id supremo omnium Monarchæ, diuinamq. auctoritatem referenti congruere debet?

e l. Princeps. de leg.

SECVNDO, quoniam hæc potestas, cum iuris publici causam ac patrocinium respiciat, non potest ipse summus Pontifex illi renunciare, aut quidquam de illius iure imminuere, cum hoc in

A eius manu nequaquam ſit,[a] ex quo oritur, quod conuentionibus illis, quæ aliquando inter Cardinales ſede vacante olim iniri ſolebant, quæ Capitula Conclauis appellabantur, minime nouum Pontificem comprehendi, reſponſum fuit, quia non poteſt publica ſummi Pontificis poteſtas priuatis vllis pactionibus reſtringi, aut impediri,[b] multo ergo minus cogendus ille erit ad conſilia petenda, quæ imbecillitatem petentis arguunt, & ſupremæ illius auctoritatis imminutionem.

Tertio, quia tum Canones, tum Doctores de hac materia loquentes, videntur hanc neceſſitatem excludere, cum dicant tan-B tum decere Papam, & honeſtum eſſe illum conſilia Cardinalium adhibere, non autem illum omnino ad id compelli.[c]

Ex altera vero parte, quòd immo Papa res arduas ad ſapientum hominum conſultationem, inter quos primum locum Cardinales obtinere ſolent, deferre teneatur, multa proponi ſolent, ſed illud in primis, quòd cum ea ſit vis propria, & natura conſiliorum, vt ea inuitus ſequi nemo teneatur, licet etiam maior pars Collegij aliter ſentiret,[d] non occurrit ſolida vlla ratio, propter quam non debeat Papa libenter eorum ſententias auſcultare, ex quibus incommodi nihil, ſed adiumenti plurimum poſſit deriuare. Nam inter alias cau-C ſas, quæ ſuadent omnibus omnino hominibus, quicumque mortalem hanc vitam degunt, mutua conſilia eſſe neceſſaria, quas ſupra attigimus,[e] illa præcipua eſt, quòd Papa quamuis in altiſſimo ſolio poſitus, humana tamen circumuentus imbecillitate,[f] debet ijs maxime gaudere præſidijs, quibus illius intellectus magis poſſit illuſtrari, & facilior ei aditus ad res diſquirendas, ac dijudicandas aperiri, ſalua ei ſemper, atque integra manente præcipiendi, atque exequendi poteſtate. Sicut enim manus in digitos diſtributio, eius nec robur, nec decus imminuit, ſed illius vſum expeditiorem, atque vtiliorem reddit, cum ſemper ab eius pendeat imperio illos huc, vel illuc de-D flectere: ſic Papa auditis conſilijs, poteſt ea tamquam digitos in manu comprimere, aut ſi placeat alicui operi vtiliter admouere.

His igitur rationibus vtrimque propoſitis, quæ inuicem pugnare videntur, occurrit nobis non incongrua forte diſtinctio, ex qua difficultates omnes ſuperari poſſe exiſtimamus. Ea autem eſt, vt iudicemus, quandocumque ex hac conſilij petitione publica res poſſit incommodari, tunc minime Papam ijs petendis eſſe adſtrictum: quando vero nullum damnum publice ſequi poſſet, ſecus eſſe dicendum.

Ac priorem quidem partem ea ratione potiſſimum probari aſ-

a c. ſi diligẽti. de foro comp. Alex. cõſ. 224. nu. 1. in 6. Vaſqu. cõtrouerſ. illuſtr. li. 1. c. 26 num. 17. Aug. de Anc. q. 61. art. 3. ad 3.

b Abb. c. ſicut noſtris. num. 1. de iureiur. Fel. c. 1. num. 7. de prob. Martin. Lauden. tract. de Card. q. 33. Burſat. conſ. 1. in 4. volum.

c c. fundamẽta §. decet. vbi glo. de elect. in 6. & gloſ. in c. ad Apoſtolicæ. de re iud. in 6. Ioan. Monac. c. ſuper eo. de hæret. in 6. Fel. Dec. Bero. in rub. de conſtit.

d Bal l. 1. q. 6. de offic. conſul. Fel c. cum omnes. de conſtit. in 10. limit.

e diximus in quæſt. 1.

f c. præterea. 23. diſt. cap. ſi quãdo in fi. de reſcript. c. tunc ex literis. de in integ. reſtit. c. ſententiã 35. q. 9. Tiraquel. de nobil. c. 38. nu. 537.

ſerimus, quòd cum hæc ſumma poteſtas fuerit Papæ diuinitus attributa, vt eo tutius, ac ſalubrius Chriſtianæ Reipublicæ proſpiceret, ita vt nullis vinculis, aut repagulis extrinſecus eſſet impediendus,[a] ex quibus publica vtilitas poſſit retardari. Idcirco ferendum non eſſe dicimus, vt quoties conſiliorum petitio poſſit eius finem, aut ſtudium iuuandæ Reipublicæ perturbare, ille tunc iſtis conſilijs exquirendis ſit ſubiectus. Exempli cauſà, quando eiuſmodi negotium verteretur, quod ſecreto admodum eſſet tractandum propter inſigne aliquod periculum, quod immineret, ſi res detegeretur: ac veluti etiam, ſi negotium illud nullam moram pateretur, nec tempus daretur Conſiſtorium conuocandi, aut ſingulorum Cardinalium, vel aliorum prudentum conſilia exquirendi; ſiue ſi qui alij caſus ſimiles emergerent, quibus Papa boni publici cauſa ſuaderetur, ne Conſiſtorium conuocaret, aut alios rerum vſu, ac iudicio præſtantes accerſeret. A B

a c. nemini. 17. q. 4. cap. ita Dominus 19. diſtin.

At vero vbi nulla eſſet ſuſpicio, aliquid incommodi ex hac conſiliorum petitione in publicam rem redundare poſſe, nulla tunc ſubeſſe ratio videtur, cur ille non debeat, ac teneatur prudentum aliquorum ſententias, &, vt moris eſt, Cardinalium explorare, cum hæc conſilia non in detrimentum, ſed in præſidium, ac robur Pontificiæ dignitatis fuerint inſtituta: quod autem prodeſſe poteſt, minimeq. nocere, euidens eſt a ſapientibus viris ſemper amplectendum eſſe. C

Hoc igitur caſu, quando nullum prorſus rebus publicis incommodum ſequi poſſit, quòd tunc Papa, licet plenitudinem poteſtatis velit exercere, teneatur tamen conſilium in rebus arduis requirere, adeo rationi, neceſſitati, publicoq. bono conſentaneum multis eſſe videtur,[b] vt hoc non tantum cum generali iuris naturalis, & gentium obligatione coniunctum eſſe, ſed etiam a iuris diuini, nobis veteri, ac noua lege poſiti primordijs quodam modo pendere exiſtimarint. Quod quoniam nimis nouum, atque inſolens aliquorum auribus videri poſſet, audientibus Papam plenitudine auctoritatis vtentem, adhuc tamen compelli ad aliorum conſilia confugere: ideo paulo diligentius tractandum cenſuimus, vt ſaltem ceteri, auditis vtrimque rationibus, poſſint de re tota certius pronunciare. D

b Lud. Rom. ſer. vlt. poſt cõſ. nu. 12. & 18. Alex cõſ 224. in 6. Hoſt. c. ad liberãdum. de Iudæis. Bald. l. cum multa. C. de bon. quæ lib. Alphõſ. de Sot. in trac. de Cardin. q. 15. & 16. & in comment. Conc. Cõſtantien. verb. (cum ſummo Põtific.) & in verb. (collaterales.) & in verb. (maiorem partem.)

ARTI-

A

ARTICVLVS V.

An a iure diuino deducatur, Papam ad petenda conſilia teneri.

QVAPROPTER de iuris diuini obligatione primum agentes, illud præfamur, videri aliquibus nullum ex ſacris litteris locum exiſtere, quo Papæ præcipiatur, vt in rebus decernendis aliorum conſilium adhibere cogatur; immo cum hæc
B neceſſitas petendi conſilij nullis Regibus, Principibus, Magiſtratibus, Iudicibus, alijſve huiuſmodi præſtantibus viris iniuncta eſſe reperiatur, nec vmquam auditum fuerit, eorum ſanctiones, decreta, & deliberationes hoc nomine damnari, quòd ſcilicet non præcedente aliorum conſilio habita fuerint, durum videtur, Papam, qui omnium eximius, ſanctiſſimus, & ſapientiſſimus eſt, his cancellis circumſcribi, atque anguſtijs concludi.

VERVM quoniam, vt in Ethicis dicitur,[a] non in omni re eſt certa eadem demonſtratio quærenda, ſed ſufficiunt probabilia interdum in quibuſdam argumenta;[b] ideo in hac materia paulo ob-
C ſcuriore minime prætermittendum putauimus, quin ad pleniorem eius excuſſionem, aliorum etiam, qui ab his diuerſum reſponderunt, ſententiam referremus.

a Ethic. 1. c. 3 & 7.
b S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. in corp.

NON enim defuerunt qui tradiderint ex iure diuino ſcripto deduci poſſe, Papam in rebus arduis debere prudentum virorum conſilia explorare: quo poſito, id ſequi ex eodem iure dixerunt, primum locum in his inter ceteros ſapientes Cardinalibus eſſe deferendum.

PRIMVM illud ex varijs ſacrarum litterarum auctoritatibus oſtendi dixerunt, quibus omnes homines, nemine excepto, ad con-
D ſilia capienda monentur, & excitantur, quale illud eſt: *Fili ſine conſilio nihil facias.*[c] Et illud: *Erit ſalus, vbi multa conſilia ſunt.*[d] Et: *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.*[e] Et: *Ini conſilium, coge concilium.*[f] Et: *Conſilium ſemper a ſapiente perquire.*[g] Et alia huiuſmodi, quæ vniuerſe ad omnes pertinent, etiam ſummos Principes, & Magiſtratus, vt aliàs oſtendimus.[h] Quod & pluribus exemplis ſuaderi tradunt, adducentes primum Moyſen, qui facie ad faciem cum Domino loquebatur, & tamen conſiliũ Ietro libenter auſcultabat.[i] Et Salomonem omnium ſapientiſſimum, qui Deum enixe rogabat: *Domine da mihi cor docile, vt ſciam iudicare populum meum, & diſcernere inter bonum, & malum.*[k]

c Eccli. 32.
d Prou. 11. & 24.
e Prou. 13.
f Iſaia 16.
g Tob. 4.
h Supra in 2. quæſt.
i Exo. 18.
k 3. Reg. 3.

(Quod verbum docilitatis ad audienda maxime consilia pertinet.)[a] A Et sanctum Chrysostomum ex beati Apostoli verbis, cum dixit: *Quis consiliarius eius fuit?*[b] colligentem hoc de vno tantum omnipotente Deo scriptum fuisse, *Cum reliqui omnes, quotquot sunt, aliorum consilio egeant.*[c] Et denique memorabile illud Christi Saluatoris nostri, cuius Vicarius est Papa, exemplum recensentes, qui cum nullius colloquio, seu collationibus, aut dissertationibus indigeret, interdum tamen aliquos ex Apostolis consulebat quid esset facturus, quemadmodum cum dixit ad Philippum: *Vnde ememus panes?*[d] aliquando eos procul abducebat, vt ab omni solicitudine liberi, prout sanctus Chrysostomus ait,[e] non dubitarent aperte dicere quid sentirent, & non de sua ipsorum tantum, sed etiam de aliorum sententia eos interrogabat dicens: *Quem dicunt homines esse filium hominis, & vos quem me esse dicitis?*[f] non quòd hinc eum ab illis consilium quæsisse dicant, sed vt eos admoneret decere maxime, tenerique aliquando ipsos etiam Principes tametsi sapientia præstent, nihilominus ad illius imitationem selectos plures bonos, prudentes, ac veraces viros habere, a quibus quandoque sciscitari studeant, quid de ijs homines sentiant, quid ad populorum salutem aptius ab illis fieri posse iudicetur, quidve præcipue in eorum administratione a Christi fidelibus desideretur. B C

SECVNDVM vero ex recepta illa a permultis grauissimis, clarissimisq. Doctoribus sententia probari aiunt, affirmantibus hoc consulendi in Ecclesia Dei munus, quod hodie Cardinalibus tribuitur, veteri diuino iure institutum fuisse,[g] figuratiue saltem, vt aiunt: ac nostri temporis Cardinales, tunc prænunciatos fuisse,[h] quamuis quo ad nomen, & quo ad aliquid, siue per accidens, eorum institutio dicatur esse de iure canonico positiuo,[i] quod & in Libro Ceremoniali significatum fuit.[k]

VERVM quoniam hæc opinio, quòd Cardinales diuino iure fuerint instituti, ab alijs acerrime impugnatur, contendentibus eorundem dignitatem, ministerium, ac functionem nonnisi multo post Christi Domini nostri tempora proditam, vsque receptam fuisse:[l] ideo omissa hac controuersia, dicunt illi negari saltem non posse, quin amplissima summi Pontificatus administratio, semper adiutoribus, & operarijs indiguerit, & ideò antiquissimis vsque temporibus aliquos habuerit peculiares ipse summus Pontifex auxiliarios, qui illi assiduo adsisterent, & cum opera, & consilio suo adiuuarent, quocumque nomine tunc hi appellarentur,[m] qui tamen deinde proprio vocabulo Cardinales semper nuncupati fuerunt.[n] D

Ex

[a] S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. 4.
[b] Rom. 11.
[c] S. Chrysost. homil. ad Roman. 29.
[d] Ioan. 6.
[e] S. Chrysost. homil. 55. in Matt. in prin.
[f] Matt. 16.
[g] Martin. Lauden. de Card. q. 26. & 34. de rect. elect. c. 35. par. 2. num. 7. Barb. de prest. Cardin. in 1 q. Card. Alban. q. 5. Host. c. 2. de cler. non resid. Lãcel. Corrad. in lib. templum omnium iud. lib 2. c. 2. §. 1. cum alijs. arg. c. per venerabilẽ qui filij sint legit. vbi Abb. nu. 20. & Prepos. n. 142. & Num. c. 16.
[h] Spec. tit. de legat. §. sequitur. Gondis. de Card. q. 1. & 2. Turrecr. lib. 1. de eccles. c. 83.
[i] Ioã. Brunel. Aurelian. tractat. de dignit. & pot. leg. concl. 3. 4. & seq.
[k] lib. 1. cerim. sect. 8. c. 6.
[l] Sot. in 4 sen. distin. 24. q. 2. art. 4.
[m] Ioan. Ant. Delphin. lib. de Eccles. 2. tit. de Card. concl. 9.
[n] c. presid. 2. q. 5. c. pastoralis. 7. q. 1. c. in nomine Domini. 23. dist.

A Ex quo illud ſequi aiunt, quòd ſi diuino iure monetur Papa paſcere oues Chriſti, non quomodocumque, ſed ſanctè, & vtiliter: hinc etiam intelligi eum coniunctim moneri ad res arduas pro Eccleſiæ, & gregis ſalute conſultandas cum viris rerum peritia, ingenij acumine, ac virtutis integritate præſtantibus, inter quos Cardinales iure optimo ſemper præcellere habiti fuerunt, cum ad hoc ipſum conſulendi munus potiſſimum delecti, & longo vſu exercitati dignoſcantur. Quamobrem, ſicuti ridendus eſſet qui in morbis corporis alios quàm medicos accerſeret: aut in nauigatione, alios quàm remiges, & nautas: aut in colendo agro, alios quàm agricolas: ſiue in B conſtruendo ædificio, alios quàm architectos adhiberet, cum vetus ſit dictum, ad peritos in arte recurrendum eſſe: ſic in conſilijs petendis abſurdum eſſet eos omnino prætermitti, qui hoc munus profitentur: quandoquidem Cardinales, prout in monumentis legimus, valde præcellunt alios Conſiliarios, cùm ipſi ita ſint Conſiliarij, vt ſint membra ſummi Pontificis, & portio huius ſacroſanctæ Reipublicæ. Ipſi eligunt Principem, ille ex eorum corpore eligitur:[a] Ipſi in Eccleſia vniuerſali, in ordine hierarchico primarium locum obtinent: ijdem præcipui in Eccleſia Romana ſublimiori quodam modo de rebus communibus conſulunt, quàm ceteri conſiliarij.

[a] Lud. Rom. ſerm. vlt. poſt conſil. nu. 18. & in Bull. Sixti V. de Card.

C Item perpetui ſunt, & inſtar Apoſtolorum aſſiſtentium Chriſto Domino, adſunt & ipſi Papæ eius Vicario, illiusq. ſunt coadiutores, & cooperarij, ac in ſumma, rerum publicarum peritiſſimi, prudentiſſimi, atque virtutibus omnibus ornatiſſimi publice habentur.[b] Cum igitur dicunt, eos a Papa in conſilium adhibendos, non negant, ſi ita ei libeat, quin poſſit arbitratu ſuo alios etiam extra hunc ordinem ſibi priuatim adſciſcere, dum tamen ſuus quoque Cardinalibus locus relinquatur, ac more veteri in Conſiſtorio de rebus arduis conſulantur, atque alibi etiam ipſe eos nunc ſeorſum, nunc in Congregationibus, quomodo, & quoties ei videbi- D tur, audiat: alioquin ſi cum ijs res graues non communicarentur, irrita fere, & inanis eorum poſſet euadere inſtitutio: quod magnum rebus publicis afferret detrimentum.

[b] S. Tho. 2. 2. q. 70 art. 2. ad 3. vbi Caietan. & Caiet. in 2. 2. q. 185. ar. 5. verſ. & ſi rurſus.

Hæc in ſumma ea ſunt, quæ in hanc partem præcipue proponi ſolent, quibus non refragari aiunt quod primo loco obijciebatur. Nam interpretantur ipſi ſacræ legis verba ad ipſum quoque Papam, a quo ceteri exemplum ſumere debent, pertinere, proindeq. & Cardinales licet non expreſſim, ex decenti tamen quadam conſequentia ibidem includi, vt ſupra explicatum eſt.

Ad illud quoque, quod ſecundo loco de Regibus, & Principibus

deducebatur, respondere solent, non adeo arctè hanc obligationem petendi consilij accipiendam esse, vt, ea prætermissa, actus nullus, atque irritus reddatur: quod in articulo septimo declarabitur. A
Verum & Reges in rebus arduis, si sine causa consilium prætermittant, culpa non carere contendunt: immo Principes ipsos, quo maiora tractant, eo maiori periculo expositos esse, & ideo maiore insignium virorum consilio indigere censent: [a] nam præclara est illa sententia, *Omnia Regna, Ciuitates, Nationes, vsque eo prosperum imperium habuerunt, dum apud eos vera consilia valuere. Vbicumque autem gratia, timor, voluptas, ea corrupere, post paulo imminuta opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposita est.* [b] Vnde sapientes Principes exemplo Apellis, qui clam obseruabat quid alij dicerent, legimus adeo audiendis aliorum iudicijs delectatos fuisse, vt mutata interdum veste in medio foro, atque inter hominum circulos versarentur. Hodieq. in Libro Pontificali cautum legimus, [c] quòd Rex coronandus facit professionem in manibus Metropolitani, & dicit inter cetera, quòd seruabit legem, iustitiam, & ministrabit pacem Ecclesiæ Dei, populoq. sibi subiecto, sicut in consilio fidelium suorum melius poterit inuenire. B

[a] *Andr. Iser. in rub. Hic ergo finis lex. nu. 6. & sequ. Afflict. in constit. Regn. lib. 1. rubric. 45. incip. (vt vniuersis) nu. 58. & seq.*

[b] *Salust. in 2. orat. ad Cæsarem.*

[c] *In rubr. de benedict. & coronat. Regis. fol. 88.*

Vnde hoc amplius de ipso summo Pontifice addunt, quòd, cum illius auctoritas sit a iure diuino, habere etiam debet suos proprios modos, quibus regitur, quosq. decet longe perfectiores esse ceteris omnibus secularium Principum moribus, & institutis, qui humana tantum, & a maioribus immediate accepta funguntur potestate. C

Quare nihil de summa, & plenissima potestate Papæ detrahi dicunt, tametsi multa illius administrationi adminicula fuisse adiecta asserunt, quibus eius amplitudo fulciatur, ne in illius vsu ac ministerio labatur: nam his potius illius præstantiam, ac dignitatem magis roborari, atque muniri contendunt, præsertim si quo ad executionem consideretur, sicuti dici solet, Deum non posse peccare, non mentiri, non fallere: hæc enim maiorem indicant illius tum perfectionem cum summa potentia coniunctam, tum in bono immobilitatem. [d] D

[d] *S. Tho. in 1. p. q. 25. art. 3.*

QVAE quidem omnia ad hunc articulum pertinentia sic a nobis relata fuerunt, vt plenius Lectori satisfieret, si hæc sparsim tantum apud Doctores diffusa, hic vno aspectu collecta inueniret, non vt de his quidquam nos pro tenui facultate nostra statuamus, sed vt ea potius maturiori sapientum iudicio, & sanctæ Matris Ecclesiæ auctoritati diffinienda relinquamus.

ARTI-

A

ARTICVLVS VI.

An iure naturali, & gentium ad idem obstrictum esse, demonstretur.

NVNC iure etiam diuino positiuo seposito, ostendendum est, Papam tum proprio rationis munere, tum iure naturali, & gentium ad petenda hæc consilia obstrictum esse. Quod inde deducitur: Primum, quia, cum ad vetam administrandæ Rei-
B publicæ rationem quattuor requirantur, Princeps, Consilium, Iudicium, & Populus: [a] vtique in vniuersali Ecclesia, quæ est Respublica omnium perfectissima, hæc maxime obseruanda sunt. Vnde sicut vnus fuit Princeps a Christo Domino institutus, beati Petri successor, qui est Papa: sic & consilium ei adesse oportuit, quod in rebus arduis, & dubijs præsto esset: [b] ideoq. ait Augustinus de Ancona, traditum esse pro forma, & Papæ, & alijs, vt negotia grauia, & ardua non nisi aliorum consilio determinent, & sic facere teneātur; [c] hoc autem consilium, cum viros probos, prudentes, & expertos in primis exigat, [d] iam ostendimus ad Cardinalium Collegium potis-
C simum pertinere: qui tamquam Senatus Ecclesiæ priscis vsque temporibus semper habitus fuit. [e]

PRAETEREA tenetur Papa naturali obligatione, ac iuris gentium ad promissiones suas seruandas, quamdiu sanctæ & iustæ sunt, inter quas hæc præcipue numerari solet, vt res arduas cum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus de more communicet. Nam in primis extat vetus formula professionis fidei summorum Pontificum, quæ legitur in collectione Canonum Cardinalis Deusdedit, & in Libro Diurno Bibliothecæ Vaticanæ, cuius libri, [f] & professionis fidei, ab alijs auctoribus fit mentio. [g] In ea autem hæc inter
D cetera leguntur verba: *Si qua vero emerserint contra canonicam disciplinam, ego cum filiorum meorum S. R. E. Cardinalium consilio, directione, & rememoratione ministerium meum geram, & emendare curabo.* Quæ quidem formula latius etiam extensa a Bonifacio VIII. seruata fuisse in eadem Bibliotheca Vaticana comperitur. Quinimmo hoc ipsum institutum res cum Cardinalibus communicandi, omnibus Pontificibus continuatum fuisse, docet Liber Ceremonialis, siue rituum Ecclesiasticorum S. R. E. in quo scriptum est, Cardinalium Collegium diuina inspiratione institutum fuisse, cum quo Pontifex omnia ardua Ecclesiæ negotia explicaret, & quos consiliarios Romanæ Ecclesiæ, coadiu-

a *Arist. 3. polit. c. 1. Aegid. de regim prin. 2. par. 3. lib. cap. 1.*

b *Aegid. d. li. 3. c. 16. & seq.*

c *Aug. de Ancon q. 74. ar. 1. ad 3.*

d *Arist. in 6. Ethic. cap. 11.*

e *c. Ecclesia. 16. q. 2. Innoc. Abb. c. cū er. de re iud.*

f *Iuo in decre. 4. par. c. 132. & apud Grat. c. sancta. dist. 16. cū annot. sub Greg. xiij.*

g *Epis. Ant. Aug. lib. 6. c. 39. fol. 434.*

coadiutoresq. haberet.[a] Indeq. recenſet varijs in locis huius moris A
obſeruationẽ, veluti cum agitur de canonizatione alicuius Sancti,[b]
nam inquit, quòd exquirit Pontifex ſigillatim a quolibet ſuam in
ea re ſententiam: & cum omnes dixerint, agit gratias eis de bono
conſilio, & in forma proteſtationis dicit: *De fratrum noſtrorum conſilio
decernimus, & diffinimus*.[c] Item cum de creatione Cardinalium agitur,
idem repetitur, quòd ſcilicet Cardinalium vota exquiruntur: & ſi
ſunt infirmi per certos Cardinales in eorum domibus ſententiæ ex-
plorantur.[d] Et cum agitur de claudendo, ſeu aperiendo ore no-
uis Cardinalibus: de creandis Epiſcopis Cardinalibus: de eligendo
Legato Apoſtolico: de dando pallio Archiepiſcopali: & ſic alijs
multis in locis idem replicatur. Ex quibus colligitur, generalem, & B
inueteratum in Eccleſia eſſe ſummorum Pontificum morem in ar-
duis quibuſlibet negotijs ipſos Cardinales conſulendi.[e]

HINC inferimus, quando nouus Papa creatur, tametſi nihil
tunc verbis expreſſim promitteret, nihilominus ex ſuſcepti officij
natura, tacite illum quaſi contrahere intelligi cum ſede Apoſtolica,
ſe inſtituta illa, & conſuetudines, & veteres ritus, qui fideli populo,
ac ſanctæ Eccleſiæ vſui, & gubernationi rectæ neceſſarij eſſe poſſunt,
& a prædeceſſoribus ſanctè obſeruata, conſtanter, fideliterq. etiam
obſeruaturum.[f] Hincq. obligari illum etiam ſecundum plenitudi- C
nem ſuæ poteſtatis dicimus ad ardua conſultanda non vinculo ali-
quo legis humanæ, cui ipſe quoad vim coactiuam non ſubijcitur,
ſed propter hanc ipſam officij Apoſtolici acceptationem, quæ ſicuti
varias obligationes ſecum eo ipſo trahit, quæ verbis nullis expri-
muntur, quemadmodum quòd debeat vniuerſum populum verbo,
& exemplo paſcere, ſuper omnibus vigilare, atque Eccleſiam ſan-
ctè, & ſalubriter adminiſtrare: ſic etiam modum conſuetum iſta
faciendi tacite includit,[g] nempe eum, qui ſemper a maioribus ſer-
uatus fuit, & recta, ac legitima Eccleſiæ totius gubernandæ ratio
poſtulat, vt ſcilicet quando ardua ſunt negotia, ea cum Cardina- D
lium Collegio communicentur: ſicuti qui beneficium ſibi collatum
acceptat, videtur per quaſi contractum ſe obligare ad debitam il-
lius adminiſtrationem.[h]

QVIBVS ſic poſitis nihil obſtare videtur quod primo loco obij-
ciebatur[i] de plenitudine poteſtatis Pontificiæ. Nam huiuſmodi
auctoritas, quæ etiam potentia abſoluta a quibuſdam vocatur, li-
cet illum a vinculis legis humanæ eximat, non tamen eum ſoluit
a iuris naturalis, aut gentium præſcriptione,[k] cum hæc iura dican-
tur immutabilia, omneſq. quotquot ſunt homines, & Principes
etiam

a Lib. cerem. cap. 3.
b lib. 1. ſect. 6. cap. 1.
c lib. 1. ſect. 6. c. 2. & ſeq.
d ſect. 8. c. 4.
e lib. 1. ceremon. ſect. 9. c. 3 in fi.
f Abb. c. officium. de offic. Archid. & in c. cuſtos de offi. cuſt. & Hoſt. in ſum. de offi. cuſt. nu. 2.
g Arg. l. cum quid ſi cer. pet.
h Card. Zabarel conſil. 147. alias 192. Fel. c. quæ in Eccleſiarum. de conſtit. nu. 42.
i Supra in arnc. 4. in princ.
k Spe. de lega. §. nunc oſtendendum. verſ. 98. nu. 14. Vaſqu. lib. 1. contron. c. 26. nu. 12. 14. & ſequ. Crot. cõſ. 184. in 2.

A etiam ipſos comprehendant,[a] qui cum ſint ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facti, ſunt neceſſario & ipſi rationi, atque æquitati ſubiecti, vt Doctores declarant,[b] alioquin eiuſmodi poteſtas, quæ rationi ſubiecta non eſſet, iniuria potius, & ſumma violentia, ac barbarica quædam iuriſdictio eſſet appellanda, quæ Chriſtiano Principi non congruit,[c] nedum ſupremo omnium Antiſtiti ſit tribuenda.

Non obſtat quod ſecundo loco de Capitulis Conclauis adferebatur. Nam reſpondemus ex hoc argumento contrarium potius colligi, ſiquidem conuentionibus illis Papam non adſtringi, Doctores aiunt, ſi quando ex huiuſmodi eſſent (quod facile credendum non eſt) quæ auctoritatem Pontificiam ad bonum publicum inſtitutam, poſſent auertere, aut impedire, quod minime licet.[d] B At vbi nihil inde poſſet publica vtilitas lædi, aut perturbari, quin potius adiuuari, tunc nihil obſtat, cur priuatis illis conuentionibus, quatenus æquæ, honeſtæq. ſint, Papa perinde ac ceteri obligetur.[e] Cum igitur in re noſtra id tamquam firmum proponatur, ex his conſilijs a Papa petitis, nihil prorſus publicum ius aut lædi, aut interturbari poſſe, iam ſequitur cum illis exquirendis minime ſolutum eſſe, cum hoc ad officium eius, itemq. ad exemplum, ædifica-C tionemq. aliorum, atque ad ſalubrem paſcendi rationem plurimum pertineat.

Ad tertium etiam reſpondetur, agi a nobis in præſenti rationibus potius, quàm priuatis auctoritatibus; ideo in primis eas ſpectandas eſſe, non quid vnus, vel alter ſenſerit. Addimus tamen, quòd ſi eorundem Doctorum ſententia bene expendatur, nihil fortaſſe ab hac parte diſcrepare reperietur: ſicuti enim duplex debitum inuenitur, alterum legale, quod omiſſum lege punitur: alterum morale, quod in foro exteriori non aſtringit, ſed tamen peccatum aliquando eſt, quia præter morem eſt:[f] ſic & duplex in legibus ſer-D uandis neceſſitas conſideratur, altera, quæ coactiua: altera, quæ directiua vocatur.[g] Vnde Doctores de coactiua, quæ extrinſeca eſt, ſenſiſſe videntur: nos de directiua, quæ eſt intrinſeca, loquimur:[h] illi de ea, cuius forma non ſeruata actus redditur nullus: & ideo Papam illi ſubiectum non eſſe merito reſponderunt: nos de ea, qua omiſſa, non ideo actus vitiatur: illi de ea, quæ in foro etiam exteriore: nos de ea, quæ in foro tantum conſcientiæ obſtringit, prout infra latius probabitur.[i] Quapropter cum Papam dicimus obligatione teneri, vt ardua de more cum Cardinalibus communicet, de hac loquimur, quæ interior eſt, & a lege æterna deriuatur, atque

vni

a Felin. c. 1. de conſtit. nu. 31. in 5. declar. & num. 34.

b Fortun. in l. Gallus. §. & qd ſi tantum. col. 140. verſ. (dicebat Baldus) ff. de lib. & poſth. Couar. in epit. de matrimon. tit. 6. §. 9. n. 10.

c Couar. lib. 3. variar. reſolut. c. 6. num. 8. & ſequ.

d Iacobac. de conc. lib. 7. art. 5. nu. 165. Barbac. conſ. 1. nu. 30. & ſequ.

e Dec. cõſ. 151. nu. 10. Ancharan. conſ. 281. & colligitur ex deciſ. Rotæ corã Cleſſam die 14. Iunij 1560.

f S. Tho. 2. 2. q. 101. ar. 2 ad 2. vbi Caietan. & Viguer. in ſum de virtute iuſt. § 5.

g S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5.

h Felin. c. 1. de conſtit. nu. 25.

i infra ead. q. art. ſequ.

a Caietan. in d.q.96.artic.5. vers.ad hoc dubium.

vni tantum Deo se ipsam prodit, [a] quæ etiam necessitas suppositionis dici potest, siquidem Papa ipse acceptando hanc dignitatem, tacite se his conditionibus deuinxisse videtur; vnde obligatio hæc non ab alijs, sed a semetipso proficiscitur, qui sponte sua acceptauit munus illud cum oneribus illi annexis: & ideo non proprie coactio, sed voluntaria potius muneris susceptio nominanda est. A

ARTICVLVS VII.

Posito quòd teneatur consilium requirere in arduis: An si non requirat, actus ab eo gestus reddatur nullus. B

b Arg.l.si quis in prin.de leg.3
c l.si in tres.de arbitr.
d Bart.l.1.§.si plures.de exercit. nu.3. Ioan. And.c.non est. de cõsuet. in 6. & in addit. ad Spec. tit.de requisit. cõs. §.1. vers.ut autem. Abb. c.cum in veteri.de elect. nu.12.
e Iacobac. in tract. de conc. ar.5.lib.7.Fel. Dec. in rub.de constit.glo.c.ad Apostolica. de re iud. in 6. & in c.fundamẽta. §.decet. de elect. in 6.
f c. erit autẽ, 4 dist. vbi Glo. Archid. & Geminian.
g l. non aliter. de vsu, & habit. l.nepos Proculo. de verb. signif. l filius.de condit. instit. c.faciat homo 22.q.2.cũ Glo.
h l. non omne. de reg.iur.

HIs sic vt supra traditis, & expositis, quæ tum iure, tum summa æquitate dictante facile defendi posse videntur, exurgit nunc alia difficultas necessario explicanda, an quod dicitur, teneri Papam in arduis Cardinalium sententias explorare, in foro tantum interiori admittatur; ita vt si Papa sine causa eas explorare prætermittat, culpæ reus apud Deum constituatur, ceterum actus ipse ab eo gestus in foro exteriore subsistat: an vero talis omissio generaliter etiam in foro exteriore effectum operetur, ita vt actus ipse nullus, inualidusq. omnino censeatur. C

NON defuerunt enim olim aliqui, qui totum hunc actum irritum plane reddi opinati sunt, varijs adducti rationibus. Primo ex præsumpta mente Papæ, quippe qui non seruans consuetum ordinem, & quem ipsemet sibi quodam modo initio præscripsit, censetur potius eo animo fuisse, vt huiusmodi actus ab alijs ratus non haberetur. [b] Secundo, cum substantia facti hoc casu potuisset immutari, quia ex vnius consiliarij sententia Papa a priore proposito potuisset discedere; [c] idcirco dixerunt hi, hanc consiliorum petitionem inter graues sollemnitates censeri, quæ si negligatur, tunc actum nullum, atque inualidum effici. [d] Tertio subdunt, quòd etiam Doctores, qui negant consilium Cardinalium esse Papæ necessarium, eosdem tamen vnanimes affirmare illud de honestate adhibendum esse, [e] ex quo inferri aiunt, quòd cum honestas, & iustitia æquiparentur, pariaq. sint aliquid fieri contra iustitiam, vel contra honestatem, [f] & illud, quod non est honestum, vel in quo versatur peccatum, aut est contra bonos mores, dicatur non posse fieri, [g] vnde leges decernunt spectandum esse non quod licet, sed quod honestum est, [h] & alia huiusmodi: propterea concludere volunt actus D

huius-

A huiusmodi a Papa non requisitis Cardinalium consilijs tamquam aduersus ius, & æquum, atque honestum, gestos, irritos euadere.

Verum absit, vt nostrum vmquam intellectũ occupet tam fallax opinio, quæ summam Papæ potestatem labefactat: primatum illius debilitat: eminentissimã eius potestatem legibus humanis subijcit: ac denique diuinam auctoritatẽ cum sæculari confundit. Nam cum abrogatio, atque extinctio actus illius, qui gestus est, dicatur pœna iure positiuo imposita, sæpius diximus Papam non subesse huic iuri, quo ad vim coactiuam: & ideo non teneri pœna, quæ inde oritur, siquidẽ regula est apud Doctores, quòd in auditorio Principis quando B potestatis plenitudinem exercet, nullitati locus esse non solet, [a] quoniam hoc ad iudiciale forũ pertinet, cui Papa minime est subiectus.

Accedit, quòd cum actum infirmare, atque irritum reddere pendeat a vi, quæ coactiua dicitur, Papa nulli huiusmodi potestati subijcitur, quæ illum necessario cogat, immo nec ipsemet aduersus seipsum huiusmodi vim potest exercere, vt sancti Doctores declarãt. [b]

Non obstat ergo primum, quod dicebatur, Papam ipsum præsumi voluisse hunc actum non valere. Nam, cum ad eum explicandum magna cum deliberatione plenitudinem potestatis exercens accesserit, præsumitur potius contraria omnia, si quæ obsta- C rent, de medio tollere voluisse.

Non obstat secundum, quòd grauis, & necessaria sollemnitas prætermissa infirmet actum: nam iure ciuili, & ex legum humanarum ratione hæc possunt admitti. Verum, cum hic potestatem quandam legum omnium vincula superantem, ijsq. minime adstrictam consideremus, non est cur ex illis argumentemur, quæ valde inferiora sunt, & longe ab ijs, de quibus agimus, diuersa, cum, vt dici solet, ex diuersis non fiat illatio.

Non obstat tertium, quod de honestate dicebatur: nam non negatur decere id maxime Papam, sed non hinc sequitur, quòd si D omittatur ab eo consiliorum petitio, inde res ab eo gestæ infirmentur: aliud enim est actum dici posse iniustum, & aliud nullum: sicuti sententia alia est iniusta, & alia nulla: & testamentum aliud iniustum, aliud irritum: & excommunicatio alia nulla, alia iniqua. [c] Siquidem nullum id dici solet, quod est aduersus formam substantialem legis: iniustum vero, quod in alijs rebus peccat. [d] Admittunt igitur Doctores, Papam posse, neglectis huiusmodi consilijs, se culpabilem Deo in foro interiori reddere, verum non ideo pœnæ vlli exteriori subijciendum dicunt, qualis esset si huiusmodi actus nullus, & inualidus pronunciaretur. [e]

a Felin. c. ad petitionem. de accus. nu. 2. & cap. in causis. col. 1. & 2. de re iudic. Vant. de nullit. tit. an qualibet. nu. 7. & sequ.

b S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5. vbi Caiet. late.

c Papiẽ. in tit. form. sent. dif. nu. 10. Conar. in c. alma mater. in 1. par. §. 7. nu. 5. de sentẽ. excom. in 6.

d l. non dubiũ vbi Bal. & Ias. nu. 22. C. de legib. Abb. cons. 66. in 2. Nauarr. in Manual. c. 27. n. 3.

e Guido Papa q. 153. Siluest. verb. Papa. q. 13. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12.

 A

ARTICVLVS VIII.

An Papa, quando requirit consilium, quod ei bonum, & salutare proponitur, teneatur illud sequi.

POSTREMO ad pleniorem quæstionis propositæ tractationem, illud examinandum superest, quod plerisque negotium non leue solet exhibere. An, sicut Papa tenetur Cardinalium consilia scrutari, ita ab eis data, si salutaria sint, teneatur sequi. Nam cum tritum illud sit, & a nobis sæpe dictum, teneri Papam consilium Cardinalium in arduis exquirere, non tamen illud B
sequi, durum hoc multis, & plane repugnans prima facie videtur, cum finis petendi consilij ille sit, vt inde quis melius instruatur, & veritas ei plenius aperiatur: quem vtique finem assequi ille nequit, qui consilia data respuit. Quare sicuti exempli causa, ridiculum esset, si diceremus eum, qui fame premitur, teneri quo tempore cibo indiget, petere eleemosynam, atque eundem minime teneri vltro sibi oblatam accipere; sic, cum consilium sit spiritualis eleemosynæ genus, si Princeps in rebus arduis, & quo tempore publica res subsidio eget, adstringitur Senatum conuocare, & sententias explorare, cur non magis debet bona, salutariaq. consilia sibi propo- C
sita sequi, atque amplecti? Nam, vt dici solet, propter quod vnumquodque tale, & illud magis:[a] & cum media obligare non soleant, nisi propter finem, petamusq. eo animo vt acceptemus, & sequamur, vtique absurdum nimis videtur, cogi aliquem ad petendum, liberari autem ab acceptando.

a Auth. multo magis. C. de sacrosan. Eccl. Arist. 1. poster. contex. 5.

VERVM, si res ordine, atque exacte expendatur, cessabit omnis difficultas. Notum siquidem est, quòd sicuti duplex forum, siue tribunal a Doctoribus consideratur, quorum alterum interius, alterum exterius ab ijs appellatur: sic quasdã etiam res esse, quæ vtrique foro communes esse censentur: quasdam, quæ vni tantum eorum conue- D
niunt.[b] In re igitur proposita duo sunt actus: alter est petendi consilij: alter est acceptandi. Petitio consilij, vbi de rebus arduis, ac dubijs deliberandis agitur, in foro conscientiæ Principi etiam dicitur esse necessaria, quoniam cum illius animus perplexus reperiatur, nec quid Reipublicæ vtilius sit futurum, satis ei constet, dictar illi interior instinctus, humanaq. ratio, optimum, & saluberrimum, immo necessarium esse antea inquirere diligenter quid sit eligendum, atque in eo prudentium virorum consilia, & sententias, priusquàm aliquid diffiniat, audire;[c] siquidem cum hoc nocere nihil possit, & maxime pro-

b Innoc. Butr. & Abb. c. quia plerique. nu. 7. 19. & sequ. de immun. Eccl.

c S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 1. in corp.

desse

A deſſe, dubium nihil eſt id fieri maxime debere,[a] cum & Deus iubeat, vt ordinate omnia fiant,[b] & leges pariter humanæ, vt omnia debitis medijs peragantur.[c] At vero vbi de ſequendis conſilijs agitur, tunc diuerſa eſt ratio fori exterioris, ac interioris. Nam ſi quæramus in exteriori foro, quæ ſit ratio communis opinionis, qua affirmatur, nō teneri Principem, qui conſilium petit, illud etiam ſequi; inueniemus non eam eſſe, quā aliqui putant: quòd ſcilicet fauori ſuo quilibet poteſt renunciare:[d] ea enim in rebus priuatis, & proprijs locū habet, in quibus vnuſquiſque eſt moderator, & arbiter.[e] Verum, cum nos de rebus publicis agamus, ſecus eſſe agnoſcemus,[f] quarum vtilitati ſeruire & Princeps ipſe tenetur, quādo, vt ſæpe diximus, Rex propter Regnum, non Regnum propter Regem fuit inſtitutum. Quapropter veram eſſe rationem illam comperiemus, quòd in rebus huiuſmodi exterioribus, & politicis, Princeps eſt tamquā ſuprema cauſa, qui omnia iudicat, & a nemine iudicatur: ideo non debet ab extrinſecis, & inferioribus cauſis pēdere, & illis alligatus eſſe vi quadā neceſſariò cogente: ſed in manu eius eſt poſitum, tamquam clauum tenentis, quē ſibi tutiorē curſum prudētia ſua legibus munita ſuaſerit, intrepide tenere.

a l.2. §.1. ff. ſolut. matrim.
b Cant.2. & Rom. 13.
c l.1. ff. de alb. ſcriben. l. gradatim. ff. de muner. & honor.
d l. penult. C. de pact.
e l.in re mād. C. mādati l.2. in fi. ff. mandati.
f Glo. Abb Felin. c. ſi diligēti. de foro compe.

B Nam ſi dicas ea, quæ illi proponuntur conſilia, bono publico ſalutaria eſſe, cui ille ſeruire tenetur; Reſpondetur non eſſe aliorum, C quamuis etiam ſimul omnes collecti eſſent, iudicare, & diffinire quid ſit magis vtile Reipublicæ, ſed ipſius tantū, cui gubernacula eius ſunt commiſſa: forte enim id, quod ab alijs proponitur, non ita expediens ei videtur, aut non eo tempore, aut non eo modo: ſiquidē conſiliariorum eſt proponere ſolum materiam æqui, & iuſti: ſed Principis eſt quod opportunius iudicauerit, ſeligere: quemadmodum qui ligna in nemoribus cædunt, ſolam materiam miniſtrant architecto ad fabricam ſtruendam: ille vero vtilia ab inutilibus ſecernit, & quod aptius cenſuerit, ad ædificium transfert. Sic igitur in rebus difficilibus poſt explanata ab alijs conſilia, decernit Papa quid agendum: & ideo illius vnius D iudicio tamquam ſupremæ regulæ, & non aliorum ſtandum eſſe dicimus, alioquin ſtatus Monarchicus perurerteretur.

At vero in foro interiori ſuprema cauſa eſt Deus ipſe, qui mouet intus animum Principis, & ſuggerit cōſcientiæ illius quid ſit iuſtum, quid bonum, & ſalutare. Vnde in ſacris Litteris cor Regis dicitur in manu Domini eſſe; & propterea non debet Princeps ab eo diſcedere, alioquin grauiter peccaret, & Deo rationem reddere teneretur.[g] Quapropter dicimus cogi illum ſæpe in foro interiori hæc conſilia ſequi, non præciſe, quia ſibi ſint a maiori parte, vel ab hoc, aut ab illo, qui auctoritatis ſit, propoſita; ſed quia ipſe animo ita iudicat,

Prou. 21.
g S.Tho. 1.2. q. 96. artic. 5. ad 3.

& iudicare tenetur, dimisso quouis priuato affectu bono communi noxio, Deo ita animum suum ducente, qui arbiter est rerum omnium. Nec nouum est, immo maxime frequens apud Doctores, vt multa sint in humanis actionibus, quæ aliter in foro pœnitentiali, aliter ex legibus iudiciarijs sunt diffinienda.[a] A

[a] Bened. Capphylin tract. de reg. iur. fori, & poli in 2. 6.8.13.17. reg. & sequ.

Ex quibus constare potest, nihil ea obstare, quæ supra obiecta fuerunt, cũ alia ratio sit petendi, & alia sequendi consilij. Ad petendũ plurima sunt quæ vrgent: rei agēdæ difficultas: dubius Principis animus: Senatus conuocatio: antiquissimus Consistorij vsus: Cardinalium munus: communis Doctorum ita sentientium explicatio: perpetuum Ecclesiæ institutũ: ac publica populi expectatio. At vero, auditis consilijs, cōcludere, & diffinire quid sit ex ijs amplectendum, hoc ad solum Principem pertinet, qui non ad plures, sed ad meliores sententias respicere debet: non enim vis, & auctoritas decernendi a multitudine pendet, sed a sui tantum ipsius auctoritate, nec consilia ipse petit, vt illis stare cogatur, sed vt ex illis eligat quod sibi aptius visum fuerit, cũ (vt dici solet) causa formalis, cur Princeps ita decernat, non ea sit, quia sic alij consuluerint, sed quia sic sibi visum fuit, adeo quòd ad consilia petenda is non accedit, vt illis adhæreat, atque alligetur,[b] sed vt sumat materiã iudicij sui dirigendi, & quod sibi æquius visum fuerit, decernendi. Quapropter, vt concludamus, finis petendi consilij non est ea sequi cæco quodam impetu, prout argumēta contraria innuebant, sed est, vt ex consilijs traditis Princeps ipse discernat, & dijudicet id, quod Reipublicæ vtilius esse arbitrabitur. B C

[b] Siluest. verb. consilium.

Haec quoad Consistorialia negotia. Ceterum notum est, multa alia minora esse, quæ non solet Papa ad Consistorium deferre, sed in ijs inferiorum industria, & solicitudine vti. Nam cum illi totius Ecclesiæ gubernatio sit commissa, debeatq. rebus quibuscumque ad eius administrationem pertinētibus solerter prouidere, indiget necessario Nuncijs, Gubernatoribus, Magistratibus, Officialibus, Iudicibus, & alijs Ministris, inter quos diuersa onera partiatur. Vnde sunt hi tamquam minores quidam cōsiliatij, & adiutores in rebus ijs, quæ eorũ curæ, atque industriæ demandantur. Quemadmodum enim Moyses admonitus fuit, vt minora negotia Tribunis, & Centurionibus committeret, maiora autem ad se referrentur: sic in Ecclesiasticæ Oeconomiæ gubernatione prisco vsque instituto obseruatum semper fuit, vt grauiora cum sacro Consistorio communicarentur, leuiora ad alios deferrentur, atque ita partito proportionabiliter cum pluribus onere, Pontificia administratio commodius, sapientius, atque salubrius exerceretur. D

Exo. 18.

PARS

PARS I. QVAESTIO IIII.

An Cardinales a Papa requisiti, teneantur vinculo charitatis ad consilia prompte, & syncere proferenda.

A ACCEDIMVS nunc ad illud tractandum, quod principaliter nobis est propositum: quæ scilicet sint partes dominorum Cardinalium in consilijs suis erga summum Pontificem. Quod vt clarius innotescat, declaranda in primis videtur consultationum huiusmodi origo, non quidem qua de causa, aut ad quem finem illorum munus fuerit institutum, quod aliàs attigimus, sed vt sciamus quo iure, seu obligatione eorùm functio nitatur: plurimum enim interest, an quis sponte aliquid faciat, nullo necessitatis vinculo, an potius lege cogente, aut maiorum præcepto, seu alia obligatione. QVAEST. IIII.

B Nos igitur, omissis longioribus hac de re disputationibus, communem illam, & frequentiorem Doctorum regulam sequimur: qui humanas obligationes ad duo principaliter capita redegerunt, aliud charitatis, siue (quatenus ad rem propositam pertinet) morale debitum appellantes: aliud iustitiæ, aut legale debitum vocantes.[a]

QVARE quod attinet ad debitum charitatis, in memoriam reuocandum ducimus, nos scilicet de ijs negotijs principaliter differere, quæ quando a Papa deliberanda sunt, Cardinali videntur repugnare publicæ vtilitati, & tamquam noxia Pontificiæ dignitati ab eo apprehenduntur: & tunc quærimus an charitatis vinculo obC strictus idem censeatur candide quid sentiat significare, ac periculum etiam, siquod immineat, fideliter denunciare.

DVBIVM enim illud primo facere potest, quod, cum charitas sit vis quædam dilectionis, ac studium alterius iuuandi, videtur hoc ad eos potius, qui maiores alijs, aut sapientiores, seu locupletiores sunt, pertinere, quàm ad inferiores, & tenuiores erga superiores, qui illis vt plurimum non indigent, & eo minus necessarium hoc esse erga Papam, in quo culmen omnis virtutis esse censetur: immo existimari potius posse a nimia audacia illum non abesse, qui se quodam mo-

a S. Tho. 2. 2. q. 80. art. 1. & q. 188. art. 4. ad 4. S. Antonin. par. 4. tit. 5 c. 12. §. 3. Nauar. in Manuali c. 24. nu. 18. & 21.

do aptum ad consulendum Principi, ac se prudentiorem illo audeat sentire. A

SECVNDO, non videtur ratio, cur Cardinales teneantur magis adiuuare Papam in consilijs dandis, quàm alios Principes Christianos, quando peterent: nam, cum charitatis obiectum sit Deus, & ratio diligendi proximum ex charitate vna sit, videlicet propter Deum, sequi videtur, hanc charitatem omnibus, qui Christiani sunt, æque deberi, & consequenter omnibus petentibus consilia esse impertienda, quia omnes æque sunt filij Dei.

TERTIO, non videtur pariter ratio, cur hanc consilij dandi necessitatem potius imponamus Cardinalibus, quàm alijs, qui sunt B consanguinei, aut familiares, aut a secretis Papæ, seu illius in varijs muneribus ministri. Nam charitatis præceptum, cognita proximi necessitate, illos magis obligare deberet, qui sunt arctiori vinculo cum eo coniuncti. Cum vero hi, quos modo nominauimus, Papæ sint magis intimi, & assidui, & notiores habeant illius necessitates, ideo ad illos magis hoc iuuandi studium pertinere videretur.

ATTAMEN, si recte res consideretur in casu a nobis proposito, contrarium omnino erit respondendum. Nam præter generale illud *Eccli. 17.* præceptum, quo scimus vnicuique mandatum esse de proximo suo, quod vsque ad diligendos inimicos producitur, certum est in charitatis officio ordinem maxime obseruandum esse, & quo quis alteri C est coniunctior, aut propinquior, eo maiori vinculo teneri ad eundem adiuuandum. [a] Verum, cum Cardinales dicantur præcipuo quodam modo filij, & membra Papæ, quinimmo proprio nomine Consiliarij illius, dubitandum non est, eos potissimum ad consilium Papæ dandum adstringi non eo solum nomine, quia pater est, & pastor, & dominus, sed quia caput est Apostolicæ sedis, cui adiuuandæ illi peculiariter vt immediata membra se deuinxerunt. Vnde si omni opera, atque industria, ac sanguinis etiam effusione vbi res postularet, ei subuenire tenentur, quanto magis verbis illi suffragari, ac petenti consilium illud fideliter, prompteq. subministrare debebunt? D

a S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 1. & sequ.

ACCEDIT quòd sicut naturaliter brachia mouentur ad tuendum caput, & obsistendum, ne quid ei noceat, etiam cum periculo illorum: sic quoque naturalis ratio suadet, vt cum Papa dicatur veluti Cardinalium caput, ipsiq. eius tamquam membra, nullam debeant occasionem prætermittere illius iuuandi, non solum in maximo discrimine, sed etiam in quibuscumque fere rebus, quæ Papæ dignitatem lædere possint, sicuti in quotidiano etiam vsu, membra naturali

A naturali ratione impelluntur, vt capiti obſequium, & miniſterium præbeant.[a]

Et cum a ſacris Theologis hoc pridem receptum ſit pro eo ſanctæ ſocietatis fœdere, atque humanitatis vinculo, quo omnes inuicem iuncti, conſtrictiq. ſumus, debere Chriſtianum quemlibet fraternæ correctionis, & admonitionis officium, debitis obſeruatis circumſtantijs exercere,[b] præſertim vbi de cauenda culpa agitur, ne committatur,[c] idemq. officij genus etiam ab inferioribus erga Prælatos ſuos data opportunitate præſtandum eſſe.[d] Quis dubitet Cardinales, qui ſunt membra Papæ, eò arctius obſtrictos eſſe,
B quando ad ſua ſibi conſilia præſtanda, vltro a Papa inuitantur?

Tractat Pontifex maximus catholicæ Eccleſiæ gubernacula, & tamquam nauis gubernator, clauum tenens, in puppi ſedet: ipſi vero Cardinales illius ſunt adminiſtri, & adiutores, & quaſi nautæ, qui gubernatoris nutum intuentur, vt illi operam ſuam, ac ſtudium nauent. Quid ergo, ſi gubernator de nauigatione ad dexteram tenenda, eos conſulat, qua tutum iter eſſe putet, ipſi ſi ſcopulos latentes præſentiant, ſilere, & gubernatorem admonere prætermittent?

Cardinales præterea cardines orbis dicuntur, vt Eccleſiæ
C molem omni ope ſulcire conentur: id vero commodiſſime fit, ſi ſummum Pontificem, cum præſertim ab eo vocantur, tamquam ſapientiſſimum architectum, quo loco ruina quæpiam imminere videatur, ſtatim admoneant: ſic qui in domo ſunt ad patrem familias, tribuni, & centuriones ad Imperatorem perferunt ſi quid periculi, aut incommodi in Republica vel exercitu emerſerit.

Quod charitatis officium multo magis neceſſitatem illius amplectendi oſtendit, vbi cum publica vtilitate, fideliumq. ædificatione coniungitur. Nam, cum quilibet homo ſit pars totius Communitatis, debet vnuſquiſque pro virili ſua in illius incolumitatem
D propenſus eſſe, alioquin impoſſibile eſt, vt ait ſanctus Thomas, aliquem eſſe bonum, niſi ſit bene proportionatus bono communi.[e] Hincq. a Doctoribus receptum fuit, quòd vbi in Vniuerſitate agitur de rebus in publicam vtilitatem cedentibus, tenetur vnuſquiſque tamquam pars Vniuerſitatis curam illius gerere,[f] & ſi quod damnum publico bono oriri poſſet, illud quantum in ſe eſt, omnino auertere.[g]

Quod eò magis in Cardinalibus locum habere debet, quia eorum conſilio, vt ait Concilium Tridentinum, Eccleſiæ adminiſtratio nititur:[h] quam ſententiam ſunt qui adeo amplectantur, vt ſcribant

a S.Tho.in 1. par.q.60.ar.5.
b S.Tho.2.2. q.33.art.2.
c Caſſan.conſ. 1.verſic.ad 2. nu.12. & ſeq.
d Turrecrem. de Eccl.lib.2. c.106.Aug.de Ancon.lib.de Poteſt. Eccleſ. q.7.art.1. Et S.Thom.2.2. q.33.art.4.
e S.Tho.1.2. q.92.artic.1. ad 3.
f Innocent.& Abb.cap.1.de his, quæ fiunt a maior.par. ſumm.Silueſt. verb. conſenſus, nu.4.
g Gondiſ. in tract. de orig. & poteſt. Cardin.q.5.n.15. & ſequ.
h Conc.Trid. ſeſſ.25.de reform.c.1.in fi.

bant, Cardinales in eorum assumptione ex charitate se obligare vsque ad sanguinis effusionem ad ea, quæ perfectionis sunt in consilijs dandis summo Pontifici, vbicumque opus fuerit. [a] A

Nec obstat quod primo loco supra obijciebatur, studium scilicet iuuandi ex charitate, eorum esse, qui maiores sunt, non autem minorum, quales sunt Cardinales erga Papam. Nam respondetur, quòd etsi Papa ratione dignitatis semper sit superior, tamen ratione necessitatis consilij accipiendi vbi res postulat, potest esse inferior, & vt talis adiuuari. Ipse vero Cardinalis, qui ad dandum consilium accedit, non ideo tamen temeritatis arguendus est, quandoquidem certum est, nullum esse in præsenti vita, qui immunis prorsus ab omni culpa reperiatur, & consequenter, quem non alius B
Dei beneficio aliqua in re possit excellere. [b]

Praeterea, cum rationis tres sint actus, quorum Primus pertinet ad cōsilium, & inquisitionem: Secundus ad iudicium: Tertius ad præceptum, [c] certum est, ex his tribus tertium, qui in præcipiendo consistit, præcipuum esse, cum ad eum alij duo ordinentur. [d] Quare etsi Cardinales, quatenus consilium dant, videantur quodam modo præcellere, tamen cum Papa de rebus, quæ ab ijs in medio proponuntur, iudicet, & quod sibi æquius, atque vtilius visum fuerit, fieri præcipiat, sequitur, eum in prudentiæ actibus consiliarios C
antecellere. [e]

Accedit, quòd vbi publica tractatur vtilitas, etsi minor iudex veritatem inuestigauerit, nulla tamen maiori irrogatur iniuria, vt Valentinianus Imperator respondit: [f] immo charitatis officium tunc magis elucet, quando inferior superiori suo res ab eo minus animaduersas communicat: quem quo in eminentiori loco, eo in maiori periculo versari videt, vt ait S. Augustinus. [g]

Et si quis diceret, charitatis præceptum esse affirmatiuum, & ideo præfixum illi, certum nullum esse tempus explendæ obligationis, [h] nisi forsan in extrema necessitate, quæ raro contingit; Re- D
spondemus, tunc consilij dandi necessitatem se ostendere, quando summus Pontifex a Cardinalibus illud exposcit: nec enim extremam indigentiam in charitatis præcepto spectandam esse Doctores dicunt, sed sufficere maximam, [i] ad quam ille redactus præsumitur, qui consilium ab alijs petit. Quod infra latius etiam erit pertractandum.

Non obstat secundum: nam respondetur, charitatem suos gradus habere, [k] & in ea ordinem esse obseruandum, non modo ex parte obiecti, vt aiunt, sed etiam ex parte ipsius diligentis. Vnde quemad-

a Roferg. Tolos. tract. de auctor. Card. c. 5. & 7.
b S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 4. ad 3.
c S. Tho. 1. 2. q. 57. art. 6.
d S. Tho. 2. 2. q. 51. art. 2.
e S. Tho. 2. 2. q. 51. artic. 3. in fi.
f l. pon enis. C. de offic. Rect. Prouinc.
g S. August. in Reg. c. 44.
h Archid. c. si peccauerit. 2. q. 1. S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2.
i Nauarr. in Manual. cōfes. c. 11. nu. 7. 8. & seq. c. 24. & in comment. c. inter verb. 11. q. 3. nu. 713.
k S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 1. & 6. cum seq.

A quemadmodum inter Epiſcopum, & ſuam Eccleſiam cathedralem, maior eſt communio, quàm inter Epiſcopum, & alias Eccleſias inferiores,[a] ita & vinculum coniunctionis inter Papam, & Collegium Cardinalium excedit alios omnes,[b] ipſiq. Cardinales tum ratione officij, quod gerunt, tum, quia membra Papæ, & de corpore illius dicuntur, quoties Papa petit conſilium ab eis, tenentur eidem ex charitate illud potius quàm alijs miniſtrare.

Ad tertium reſpondetur, eos, qui ſunt coniunctiores ſecundum ſpiritum, teneri arctiori charitatis vinculo ad beneficia ea præſtanda, quæ pertinent ad morum inſtructionem: licet autem Papa ſit B vniuerſalis Pater Eccleſiæ, & omnium fidelium caput, quia tamen ſpeciali nexu Cardinalibus eſt adiunctus, quippe qui ſunt immediata membra illius, ac ratione officij, quod gerunt, ſunt eidem intima quadam vi copulati: propterea, quantum attinet ad conſilium dandum, quod eſt opus morale, obſtringuntur magis ipſi Cardinales Papæ, ceteris paribus, quàm alij quicumque eius conſanguinei, aut affines, ſeu alia ratione cum Papa coniuncti.[c]

a c. requiſiſti. de teſtam. vbi Hoſtien. & Io. Andr.

b Hoſtien. & Card. c. antiqua. de priuil. Martin. Landen. in 2. tract. de Card. q. 3.

c S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 8. ad 2. & ibi Caiet.

C

PARS I. QVAESTIO V.

An iuſtitiæ vinculo ad eadem conſilia teneantur.

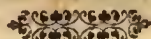

AD ea, quæ ſupra dicta ſunt, alterum dubitationis caput accedit, vtrum DD. Cardinales obſtricti ſint ſpeciali vinculo ad conſilia, quando rogantur, fideliter explicanda: quod iuſtitiæ debitum appellatur. Et ratio dubitationis ea ſe offert, quia iuſtitia eſt virtus vnicuique ius ſuum tribuens: ſed reddere ius ſuum vnicuique, pertinet ad Principem, ſeu Magiſtratum, qui iuriſdictionem habet. Quare, cum Cardinales hac iuriſdictione careant, non videntur teneri ad conſilia danda Papæ. QVAEST. V. D

Secundo, quia iuſtitiæ nexus inter ſuperiores, & inferiores cadere non videtur, cum nomen iuſtitiæ æqualitatem quandam ſignificet,[d] quæ maioribus, & minoribus inuicem non congruit.

Tertio, quia aut Cardinales tenentur ad conſilia danda ex iuſtitia,

d S. Tho. 2. 2 q. 58. art. 2. & q. 80. art. 1.

tia, quæ est virtus generalis, dirigens actus hominum, prout respiciunt commune bonum: aut ex iustitia, quæ est virtus particularis ordinans ad bonum, quod est singularis personæ. At dici non potest primum, quia sic non magis Cardinales, quàm ceteri ciues tenerentur ad procurandum bonum Principis, & Reipublicæ suo consilio, atque industria. Non secundum, quia huiusmodi particularis iustitia in negotijs Consistorialibus, de quibus agimus, cadere non solet. A

ATTAMEN verius est hoc quoque vinculum DD. Cardinalibus accedere quod non extrinsecus assumitur, sed propria voluntate contrahitur, specialiq. iuris auctoritate nititur. Diximus siquidem aliàs varijs ex causis Cardinalium ordinem in Christiana Republica fuisse institutum; atque inter ceteras, vt ijdem a consilijs essent Papæ, eumq. industria, fide, ac dicendi synceritate iuuarent. Dubium autem non est, eos, qui suscipiunt aliquod officium, iure obstringi ad ea præstanda, quæ officio illi sunt coniuncta, [a] sicut Episcopum ad pascendum gregem: religiosum ad obedientiam, castitatem, & paupertatem: militem ad pugnandum: medicum ad medendum: lectorem ad legendum, & alios ad huiusmodi alia, [b] & præsertim cum ratione illius officij quis stipendia percipit, [c] qua de causa eo arctius DD. Cardinales ad munus suum præstandum obstrictos esse multi dixerunt, quòd illis ad sustinendam eorum dignitatem, vt Papæ commodius seruiant, redditus Ecclesiasticos assignatos fuisse tradunt: [d]. Vnde quoties ab eo accersuntur, debent illi fideliter consilium suum, & quamcumque aliam operam impertire, cum ita suscepti officij ratio, & obligatio, & iuris vinculum exposcant. B C

a l. 3. §. 1. de recep. arb. cap. qualiter, & quando. de accusat.

b c. rationi cõgruit cum glo. de reg. iur. in 6

c cap. rationes 100. dist.

d Pet. de Baisio. de elect. 2. par. c. 35. nu. 9. & Martinus Laudẽ. de Cardin. 2. par. q. 6.

Quòd si Magistratus secularis, cui stipendium a Republicà constitutum est, auctoritasq. tributa, vt publicam rem tueatur, videat seditionem exortam, ac ciuium bona periclitari, nec huic malo viribus omnibus obsistat, sed taceat, & consertis manibus spectando sedeat, grauissimam sane culpam incurrit, [e] atque ad damni compensationem tenetur, nec absolui potest sine proposito in posterum ab ea desidia abstinendi; quis inficiabitur Christianæ Reipublicæ Cardinales, quibus tanta dignitas fuit delata, vt Principi consilia, ac veritatem ministrarent, si deinde ingruere damna Ecclesiæ videant, teneri quantum ijs licet, ea dicendo auertere, & se tamquam murum periculis opponere? D

e S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 7. Nauar. in Manual. confess. c. 24. nu. 18.

Nam si veritatis ea est conditio, vt eam alter alteri ex debito morali, quod commune est omnibus, manifestare debeat, vtique

cum,

A cum, qui ad hoc munus conſulendi, cuius proprium eſt vera loqui, delectus fuit, præter generale illud vinculum veritatis proponendæ, ad hoc amplius ex actu quodam iuſtitiæ obſtrictus erit; [a] alioquin vt eſt apud Tacit. ſi conſiliarius non fideliter offerat Principis auribus id quod vere ſentit, iam non cum ipſo, ſed potius cum eius fortuna loqui videbitur. Quod præterea inde conſtat, quia qui in aliquod Collegium aſcitus eſt, cum dicunt Doctores eo ipſo teneri ad illius honorem, & commodum tuendum, ita vt non poſſit ſaluo munere ſuo in ijs, quæ ad illud pertinent, non libere loqui quæ oportet: in quam ſententiam multa præclare a Cardinali Albano B piæ memoriæ conſcripta fuerunt. [b]

a S. Tho. 2. 2. q. 109. art. 3. in corp. & ad 3.

b In tract. de Card.

AD quod etiam pertinere illud videtur, quod Salomon dixit: *Fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs ſermonibus.* [c] Et infra: *Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum: ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ*, & cetera. Nam qui ſuſcipit officium, obligat ſe ad illius executionem quantum in eo eſt, & quodam modo ſpondet pro illo fideliter exercendo, conſtituitq. ſe illius curatorem, & defenſorem.

c Prou. 6.

Quod eo magis confirmatur, quia iurant ijdem Cardinales, cum hac dignitate exornantur expreſſis verbis, [d] honorem, & auctoritatem C ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & D. N. Papæ ſe conſeruaturos, aucturos, & promoturos: & in hanc eandem deinde ſententiam, cum ſummus Pontifex eiſdem galerum imponit, his vtitur verbis: *Ad laudem omnipotentis Dei, & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ ornamentum accipe galerum rubrum, inſigne ſingulare dignitatis Cardinalatus: per quod deſignatur, quod vſque ad mortem, & ſanguinis effuſionem incluſiue, pro exaltatione ſanctæ fidei, pace, & quiete populi Chriſtiani, augmento & ſtatu ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, te intrepidum exhibere debeas*, & cet. [e] Quamobrem quandocumque interrogantur a Papa de rebus ad Sedis Apoſtolicæ dignitatem pertinentibus, non poſſunt non reſpondere ſyncere quod ſentiunt, ſi muneri ſuo ſol- D lemni iuramento confirmato ſatisfacere volunt.

d In lib. Iuramenti.

e In lib. 1. ceremon. ſect. 8. c. 7. in fi.

Ex quibus ſequitur in propoſita quæſtione de Cardinalium obligatione, eos præter charitatis vinculum, ad quod vt proximi erga proximum tenentur, prout ſupra diximus, iuſtitiæ etiam debito propter obligationem ſtatus, & fidelitatem ſuſcepti officij ad id aſtringi, quod pertinet ad iuſtitiam, ita quòd obligatio, ſeu officium, quod antea erat generale erga omnes proximos, fit etiam ſpeciale propter ſtatum vitæ contractum, & arctius ligat ex lege iuſtitiæ iuxta qualitatem officij ſuſcepti. [f] Hoc autem nec abſonum, nec ſuperuacaneum videri debet, vt ſcilicet duplici Cardinales vinculo ad id, quod

f Dom. Bañ. in 2. 2. q. 32. art. 6. vlt. dubit. & q. 33. artic. 3. dubit. 1.

quod vere sentiunt respondendi munus teneantur, quandoquidem A
nihil impedit, vnum, & eundem actum ad plures virtutes referri:[a] & quemadmodum constat acquirendi titulos posse multiplicari,[b] & plures debendi rationes simul posse concurrere; sic nihil repugnat, eum, qui charitate ad aliquod opus ducitur, eundem & iustitiæ lege ad id posse compelli: quod varijs exẽplis Doctores declarant.[c]

Concludimus ergo vtroque capite hanc DD. Cardinalium obligationem niti, quod ex multis etiam summorum Pontificum constitutionibus facile colligi potest, qui hoc ad Cardinales proprie pertinere dixerunt, vt summa dicendi fide, ac veritate se in rebus
necessarijs apud summum Pontificem gerant. Nam Nicolaus IIII. B
dicit: *Eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminent, libere consulant, & assistant.*[d] Et in Libro Ceremoniali admonentur Cardinales, vt in consilijs, seu votis explicandis, solum Deum præ oculis habeant.[e] Et Pius II. hunc in mōdũ Cardinales alloquebatur: *Ad Collegium Apostolicum vocati estis consiliarij nostri, & coniudices orbis terrarum, super quos militantis Ecclesiæ ostium voluendũ est.*[f] Et Leo X. scriptum reliquit: *Liceat (vt par est) Cardinali cuique secundum Deum, & conscientiam suam libere, & impune quodcumque senserit, dicere.*[g] Et Paulus IIII. inquit: *Cardinales vocantur in partem solicitudinis, vt assistant Romano Pontifici.*[h] Et Pius V. vocat Car-
dinales *Templi Dei bases, clarissima Ecclesiæ lumina, qui pro animabus populorum,* C
pro fide, pro iustitia, pro veritate peruigilant.[i] Et Sixtus V. præter multa de Cardinalium dignitate, & officio ait: *Proprium esse Cardinalium munus, assistere Christi in terris Vicario, eiq. in regenda Ecclesia Catholica consilium, & operam assidue præstare, atque cum eo Ecclesiæ necessitatibus prouidere: ipsosq. tum ad id ex ipsius officij debito, tum ex sanctorum Patrum decretis teneri.*[k]

Quod deinde etiam in sacro Consistorio ab eodem Sixto nobisipsis, & reliquis omnibus Cardinalibus audientibus fuit sæpius confirmatum, dum oblata occasione paterne omnes admoneret, vt libere vota sua proferrent, cum id de iure naturæ esse diceret, &
a nemine dubitandum, quin ex conscientiæ, & iustitiæ legibus quis- D
que debeat, ac teneatur quod sentit respondere.

Nec repugnant quæ supra obiecta fuerunt: nam quod dicitur iustitiæ esse, reddere vnicuique quod suum est; Respondemus, hoc contingere dupliciter. Primo per modum imperantis, & dirigentis: & hoc pacto Principes, & qui iurisdictionem administrant, dicuntur iustitiam exercere. Secundo per modum executionis, & ita subditi reddunt vnicuique quod suum est. Vnde Cardinales cũ persoluunt officium consiliarij, & dant fidele, ac rectum consilium Pontifici, tunc exequuntur quod iustum est, alioquin iniusti haberentur.

AD

a S. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 1. ad 2.

b cap. post electionem. de cō-cessio. prebend. Panor. & Fel. in c. in nostra. de rescript.

c Nauarr. de reddit. Eccles. q. 3. c. 31. nu. 2.

d c. fundamẽta. §. decet. de elect. 6.

e Lib. 1. sect. 8. cap. 10.

f Lib. 1. Ceremon. sect. 8. cap. 6.

g In Bull. 11. fol. 193. in Bullar.

h In Bull. 8. fol. 578. in Bullar.

i In Bull. 93.

k In Bull. de anno 1586.

A Ad secundum respondetur, quòd Cardinales ipsi suscipiendo publicum officium Consiliarij, obligant se Deo, Ecclesiæ, & summo Pontifici ad illud fideliter obeundum. Hæc autem obligatio est actus iustitiæ, quæ patit æqualitatem: æqualitas enim in eo consistit, quòd inter officium exercendum, & actiones illius personæ, quæ illud officium suscepit, oportet seruari mutuam quandam conuenientiam, non quidem æqualitatis arithmeticæ, sed proportionis, vt vocant, geometricæ, ita vt neque actio personæ excedat limites officij, neque illos deserat, sed omnia sibi congruè, mutuoq. respondeant.

Ad tertium dicitur, Cardinales teneri, non modo ex eo iustitiæ B vinculo, quod respicit commune bonum, cui tuendo, & procurando se deuinxerunt, sed etiam quia ratio suscepti muneris hoc peculiariter exposcit, vt rectum, & fidele consilium Papæ petenti administrent. Vnde arctius ipsi, & magis proprie ad huiusmodi consilia suggerenda tenentur, quàm reliqui omnes.

Et si quis replicaret, quandoque accidere, vt hæc consilia prætermittantur, non odio, non prauitate, aut vllo malitiæ genere, sed potius animi infirmitate, & summo obsequendi studio, quod eos vt nihil contradicant, nihilve Principi denegent, quodam modo cogere videtur; Respondemus, eos adhuc ab iniustitiæ culpa non C abesse, cum Consiliarium oporteat, iuste munus suum exercere, constantem, & fortem esse, nec ab eo, quod ratio postulat, vllius aut gratiæ, aut obsequij, seu humanitatis specie diuelli: nam fortitudo, dum alterius, aut publicum, aut priuatum commodum procurandum est, ad iustitiam refertur.

Præterea, si videmus hoc iustitiæ tuendæ decus tanti apud Gentiles habitum fuisse, vt, cum aliquando liceret culpam vel dissimulare, vel errorem defendere, maluisse eos tamen pœnas etiam proprij corporis supplicio subire, quàm vt fraus iustitiæ legibus fieret, prout de Zaleuco, & Charonda litteris proditum est;[a] quid a Christianæ D religionis cultoribus, Ecclesiasticisq. viris, immo totius Ecclesiæ primatijs Præsulibus obseruandum erit, qui ad hoc iustitiæ debitum fidem etiam publicam, quam violare nefas esse veteres nondum, diuino lumine illustrati censuerunt,[b] in purpura ipsa suscipienda, ad altare sacrum iureiurando adiunxerunt?[c]

[a] *Cic. lib. 2. de legib. Laert. in Pytag. Stob. serm. 42.*
[b] *Valer. Max. de fide publ. c. 1. & seq.*
[c] *In d. lib. Iuramen.*

PARS I. QVAESTIO VI.

An Cardinales, etiam non requisiti, teneantur ex natura officij sui, vbi res postulat, Papæ consilia subministrare.

QVAEST. VI.

QVOD a nobis supra conclusum fuit, Cardinales duplici iure, tum charitatis, tum iustitiæ astringi ad consilia sua proferenda, intelligendum est, quando a Papa sententiam rogantur. At, Papa nihil potente, dubitatio maior videtur; an, si ipsi nihilominus rem Ecclesiæ indigere putant, debeant vltro se inferre, vt publicis necessitatibus, consilio, operaq. sua, quantum in eis est, subueniant. A

DVBIVM enim id primum facere videtur quod dici solet, neminem ad consilium nisi vocatum accedere debere, atque immatura haberi ea consilia, quæ non postulantur; & videmus etiam quando leges decernunt aliquid in alterius fauorem faciendum esse, id sub tacita ea conditione intelligere, si ille, in cuius gratiam id faciendum est, vltro id fieri postulet. [a] Secundum, quia, cum dare consilium sit species quædam misericordiæ, hæc autem præstanda necessariò non sit, nisi vbi miseria, & indigentia dignoscitur; propterea, quando Princeps à consiliarijs non requirit consilium, argumentum illud est, cum nullatenus illo indigere: & ideo nihil est, quòd tunc Consiliarij se inferant ad illud ministrandum, quod ministrari non petitur. Tertium, quia, cum summus Pōtifex longe plus alijs sapientiæ opibus affluere censeatur, ad eumq. alij in rebus difficilibus, & dirimendis controuersijs confugiant, non videtur ille spiritualis huius eleemosynæ subsidio vllo pacto indigere. B C

VERVM si exactè res expendatur, verius fortasse illud inuenietur, vt etiam non requisiti teneantur ea, quæ necessaria bono publico iudicant, vltro denunciare; siquidem non sunt ipsi ex eo Consiliariorū numero, quos solent sibi Principes arbitrio suo adsciscere, mutare, & repellere, sed sunt potius eius ordinis Consiliarij, qui vel innati Principi ipsi [b] dicuntur, vel munus hoc eorum dignitati annexum habent, prout sunt multi Archiepiscopi, Episcopi, & alij Magistratus in

[a] l. 4. §. hoc autem de damn. inf.

[b] Boer. in addit. ad tract. de auctor. mag. cōs. Ioan. Montan. nu. 132.

A in varijs Regnis, & Prouincijs, qui ex humanis conſtitutionibus
cum primum dignitates illas ſunt adepti, tamquam conſiliarij legi-
bus inſtituti Comitijs, publicisq. alijs negotijs ad publicam vtili-
tatem intereſſe ſolent, ita vt quemadmodum quidam ſunt Legati,
quos legatos natos Doctores appellant, quoniam eorum dignita-
tibus Legationis Apoſtolicæ munus ipſo iure eſt adiunctum, [a] ſic
videtur, Cardinales iam inde ab initio, quo eorum dignitas ad
iuuandam Sedem Apoſtolicam fuit inſtituta, [b] hoc conſulendi mu-
nere fuiſſe obſtrictos.

Qvod ſane, cum non ſolum propter ipſum Papam, ſed etiam
B propter publicam Romanæ Eccleſiæ, & omnium aliarum Eccleſia-
rum vtilitatem fuerit inſtitutum, [c] cenſentur Cardinales ſe quodam
modo debitores dandi huius conſilij conſtituiſſe, ideoq. non poſ-
ſe, aut debere, etiam ſi velint, communi huic beneficio renunciare, [d]
quominus Pontifici etiam non petenti conſilia ſua boni publici cau-
ſa ſubminiſtrent, tametſi illis auditis totum ius ſtatuendi ipſi ſum-
mo Pontifici relinquatur.

Qvae quidem cum ſanctorum Patrum conſtitutionibus maxi-
me conueniunt: nam, cum in ſeptima Synodo appelletur Bonifacius
conſiliarius Benedicti Papæ, [e] & Pelagius Papa vocet Theodorum
C conſiliarium ſuum, [f] & S. Gregorius Theodorum, virum eloquen-
tiſſimum, dicat conſiliarium ſuum, [g] Doctores hoc nomine eos de
Cardinalibus ſenſiſſe communiter interpretantur. [h] Et quamuis ali-
qui alios fuiſſe eo tempore hos conſiliarios, alijsq. muneribus per-
functos exiſtiment, certum tamen illud eſt, Cardinales Romanæ
Eccleſiæ ſemper coadiutores Papæ in executione officij ſacerdotalis
extitiſſe, [i] proindeq. illius conſiliarios in regenda Eccleſia olim ha-
bitos fuiſſe, [k] & hodie non alios eius conſiliarios, quàm Cardinales
ipſos agnoſci & nominari, [l] quos etiam modo Collaterales, ſiue
adiutores Papæ, modo filios primi gradus, ſeu partem corporis eius
D appellatos eſſe ſcimus; [m] Quinimmo Doctores nonnulli, in primis
graues, eos Senatorum, ſeu Decurionum, qui Reipublicæ erant con-
ſiliarij, locum nunc obtinere tradiderunt. [n] Alij eoſdem primum in
lege veteri Sacerdotes Leuitici generis, deinde in nouo teſtamento
Apoſtolos, tertio loco domini Papæ conſiliarios, poſtremo S. R. E.
Cardinales dictos fuiſſe, ſcriptum reliquerunt. [o]

Qvae cum ità ſe habeant, ſequi videtur quòd, ſi, poſtulante ne-
ceſſitate, hi Papam admonere, & conſilio ſuo ingenue, & intrepi-
de iuuare prætermittant, muneri ſuo nequaquam ſatisfaciant, im-
mo damnationis æternæ pœna teneantur, vt idem Auctor teſtatur. [p]

a Panor. in c. 1. de offi. deleg.
b Martin. Lauden. tract. 1. de Card. q. 34.
c cap. bona. de postul. prælat. Conc. Trident. seſſ. 25. de reform. c. 1. in fi.
d c. ſi diligẽti. de for. compe. cum ſimil.
e c. conuenien tibus 1. q. 7.
f cap. in parochia. 16. q. 1.
g c. Eccleſiaſticis 12. q. 2.
h Lud. Rom. cõſ. 498. nu. 16. & conſ. vlt. nu. 12. & ſeq. Barbac. de præſtãtia Card. q. 1. num. 24. Iacobac. de concil. lib. 1. nu. 177. & 245. Card. Alban. tract. de Card. q. 4.
i c. per venerabilẽ, qui filij ſint legit.
k c. fundamẽta. §. decet. de elect. in 6.
l prout in Bullis ſummorum Pontif.
m S. Antonin. par. 3. tit. 21. de ſtat. Card. c. 1. & ſequ.
n Inno. c. cum te. de re iudic. per tex. in cap. Eccleſia. 16. q. 1. Ludo. Rom. d. conſilio 498. nu. 16. & ſequ.
o Roſerg. Toloſ. tract. de auctor. Card. c. 6.
p Idẽ Roſerg. cap. 7. & 10. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. Nauar. in Manuali. c. 11. nu. 16. & c. 17. nu. 18.

Hinc in concilio Lateranensi nouissimo scribitur: *Ad Cardinales spe-* A
ctat operam optimorum cura: pro viribus laborabunt scire, quæ regiones hæresibus, er-
roribusq. ac superstitionibus contra veram, & orthodoxam fidem infecta sint, & vbi
mandatorum Ecclesiæ deficiet disciplina. Et infra: *Hæc,& huiusmodi, scire,& Roma-*
no Pontifici pro tempore existenti referre operam dabunt, vt opportuna, & salutaria
remedia talibus malis, ac pestibus, vigilanti studio excogitari valeant, [a] & cet.
Et similia leguntur in Bulla Sixti Papæ V. dum Cardinales comparat
septuaginta senioribus, qui multa deferebant ad Moysen, etiam non
requisiti. Item Moysen comparat summo Pontifici, illi autem Ietro
socer consilium dedit non requisitus. Ibidem dicuntur Cardinales
primi socij laborum,& consiliorum,& semper assistere Papæ, ne tan- B
ta mole succũbat,& cet. At certe non sunt perfecti socij, nec perfecte
iuuant, si eo solũ momento se offerunt quando requiruntur, præter-
missis alijs temporibus quando summũ Pontificem laborare,& auxi-
lio indigere perspiciunt. Hinc etiã Iacobatius hoc scriptum reliquit:
Et est officium DD. Cardinalium semper suadere Domino Papæ, vt ponat pacem, &
quietem inter Principes Christianos. Item pro reformatione Ecclesiæ, & ad extir-
pandas hæreses, errores, & schismata. [b] Et Gondis. ait: *Cardinalis acceptando*
officium, quod principaliter in consulendo versatur, tacite videtur fateri se sufficien-
tem ad illud: & quando Ecclesiæ vtilitas postulat, non debet prætermittere quod mu-
neris sui est. [c] Quòd si in cælesti Hierarchia supremi spirituum or- C
dines hominum petitiones ad Deum deferunt, certe Cardinales,
qui Pontifici maxime propinqui inter Ecclesiasticos gradus subli-
mem locum tenent, vbi alicui incommodo remedium adhiben-
dum vident, illud illico ad eum, qui Dei locum in terris tenet, re-
ferre debent.

a *Sub Leone X. sess. 9.*

b *De Concil. lib. 4. artic. 2. num. 29.*

c *Gondis. Villad. de Card. q. 5 nu. 15. & sequ.*

HIS ERGO sic constitutis, non obstat primum, quod diceba-
tur, neminem nisi rogatum, & rogantibus tantum consilia dare de-
bere; Nam respondemus: sicuti pro Reipublicæ vtilitate vniuersis
ciuibus competit actio, quæ popularis dicitur, ita, & multo magis
in eo, quod bonum commune attingit, ius consulendi,& publicam D
causam iuuandi cuique permissum esse debet. Dicimus præterea,
Papam, cum aliquem Cardinalem creauit, eumq. tamquam in specu-
la Ecclesiæ catholicæ positum sibi adiutorem ac socium laborum
adsciuit, eo ipso censeri semel in vniuersum ei mandasse, vt ad se quæ
necessaria viderentur semper referret, ita vt perpetua dicatur hæc iussio,
nec sigillatim repetenda, veluti etiam satis rogatos dicimus il-
los, quibus aliquid ex officio incumbit exemplo illius, qui obliga-
tus est ad eleemosynas distribuendas: nam semper rogatus intelli-
gitur, vt omnibus eas partiatur, quibus viderit expedire, siue pe-
tant,

A tant, siue non petant, alioquin peccaret contra iustitiam; sic consilium, cum sit spiritualis eleemosynæ genus.[a] ministrandum est ab eo, qui consiliarij munus sustinet, Principi etiam non petenti, dummodo eum indigere videat.

a S.Tho.2.2. q.32. art.2. in corp.

Et quamuis dici soleat, legibus aliquid in alterius fauorem mandantibus, tacitam subesse conditionem si ab illo postuletur; attamen præter supradicta respondemus, quòd cū petitio propterea fieri soleat, vt petentis necessitas significetur, certe si aliunde ea dignoscatur, non erit necessaria petitio: quemadmodum dicunt Iurisconsulti, quòd quamuis Iudex officium suum non impertiatur nisi petenti; vbi tamen
B publica versatur vtilitas, aut notoria est necessitas, non est alia petitio necessaria.[b] Sic etiam quando assessor publice constitutus, videt Principem suum, ea fortasse ignorare, aut in ijs errare, quæ ad gubernationem spectant, non est necesse vt expectet se a Principe accersiri, cum res ipsa, occasio, seu necessitas, loco sit postulantis, & interpellantis, atque ob id illius opera fuerit conducta, ipseq. Consiliarij nomen,[c] & munus propterea exerceat.

b Leögruit. de offi.præsid. Socin.reg.197.1. & 19.fallent.

c Glo.l.1.C.de assessor.

Non obstat secundum: quoniam etsi Princeps expresse non petit, ipsa tamen Respublica, quæ necessitate premitur, & rei euidentia satis interpellat, subsidiumq. loco ipsius Principis postulat. Vnde
C Cardinalis ad has publicas voces, communisq. boni periculum exurgere, seq. excitare debet, vt imminens damnum suo consilio, atque industria repellat.

Non obstat tertium: nam præter aliàs dicta, respondetur, proprium esse, vt etiam Gentiles scribunt, solius Dei non errare, homines vero sæpe labi, eidemq. humanæ necessitati Principes, etiam sapientissimos, subiectos esse; hincq. sequi, Papam quoque interdum alieno indigere consilio, & Cardinales ob id institutos, vt eum industria, ac solicitudine sua adiuuent. Huc accedit, quòd cum ea, quæ sunt facti, etiam prudentissimos fallant, vt aiunt Iurisconsulti,[d] ac pro
D rerum humanarum varietate multa sint vsu ipso pusillis interdum notiora, quàm sublimioribus, nos in ijs casibus loquimur, in quibus inferiorum consilia adiumento maioribus esse possint. Quod a S. Augustino his verbis declaratum est: *In quo quisque pauper est, ibi illum vide: quia tu in eo forte diues es, in quo ille pauper est, & habes vnde accommodes. Forte membra tua accommodas, & plus est, quàm si pecuniam accommodares. Consilio indiget, tu plenus es consilio. In consilio ille pauper est, tu diues es. Ecce nec laboras, nec aliquid perdis, das consilium, & præstitisti eleemosynam.*[e]

d l.2.ff.de iur. & fact. ignoran.

e S.August. in Psal.125. Qui seminant in lacrymis.

Ex ijs, quæ diximus quamuis sequi videatur, DD. Cardinales obstrictos esse ad consilia Papæ suppeditanda, siue ea requirat, siue

non requirat, dummodo necessitatem agnoscant. Hæc tamen ita declaranda ducimus, quòd vbi consilia requiruntur, arctior tunc vrgere intelligatur obligatio, ita vt quotiescumque efflagitantur, pro veritate, & conscientia numquam omitti debere videantur. Vbi vero non petuntur, tunc antequam ad ea sponte danda Cardinalis accedat, quædam prius prudenter sunt examinanda, veluti: An antea de eadem, similive causa, & quo fructu cum Papa sit locutus: An tempus, locus, aliarumve rerum status, id tunc officij requirat: An potius opportunius differri debeat: An ipsemet, qui suasurus est, acceptus, aut parum gratus esse soleat: An per alium commodius, oblataq. occasione id vtilius fieri posse existimetur: An alij Cardinales, & quo euentu, seu quàm prospere idem tentauerint. Hæc, & alia huiusmodi, quæ certa nequeunt lege præscribi, faciunt vt ab hoc vltroneo consilio interdum differendo, eos excusari posse censeamus: vtq. si præstari nihilominus ea debeant, priuatim id potius, quàm publice agendum esse iudicemus.

A B

FINIS PRIMAE PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS II. QVÆST. I.

An propter ſupremam, atque a Deo immediate pendentem ſummi Pontificis in vniuerſos auctoritatem excuſandi ſint Cardinales, qui nulla in re illi cenſent repugnandum.

A POst explicitas rationes, quibus DD. Cardinales ad ſubminiſtranda Papæ conſilia obſtringi videntur, offerunt ſe nunc multiplices dubitationes ex varijs impedimentis, ac difficultatibus exortæ, propter quas non immerito quæri poſſe cenſetur, an interdum ceſſet huiuſmodi obligatio. QVAEST. VII.

IN primis igitur excutienda difficultas illa occurrit, quando aliquid a Papa proponitur, quod aliorum auribus paulo durius, atque alienius videatur, an ſuprema, atque a Deo immediate pendens illius auctoritas poſtulet, vt ſtatim ei ſit acquieſcendum. Nam
B cum ex receptis ſanctorum Patrum auctoritatibus nemini liceat de prima Sede iudicare, [a] profecto qui rationibus ab eo adductis aſſentitur, aut quod a Pontifice propoſitum eſt non probat, is aliquo modo de eo iudicare videtur, qui a nemine iudicandus eſt, quippe qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerat in terris, [b] *Cum ipſa Petri Sedes*, vt ait Nicolaus III. *in Romano ſolio collocata libertate plena in ſuis agendis per omnia potiri debeat, nec vlli ſubeſſe homini, quæ ore diuino dignoſcitur eſſe prælata.* [c] Hincq. ſæpius veteribus Agathonis, Stephani, Gregorij, & aliorum ſanctionibus cautum eſſe ſcimus, vt ab illo probata irrefragabiliter obſeruentur, [d] nec quiſquam eis audeat contraire tamquam ſi ipſius Petri voce eſſent firmata. Quibus accedit,

a cap. cuncta per mundum. & 1. 9. q. 3. c. ſi Papa. 40. diſt.

b c. quanto. de transl. Epiſc.

c c. fundamenta §. ne autem de elect. in 6.

d c. enimuero. c. nulli. 19. diſt.

cedit, quòd cum scriptum sit: *Cor Regis in manu Domini est, & quocumque* A
voluerit, inclinabit illud,[a] non videtur Principum conatibus, licet seuerioribus, esse obsistendum, quandoquidem eorum placita, diuina prouidentia reguntur, ac sacris litteris sæpe monemur, populos interdum iniquioribus etiam Principibus a Deo committi ad illos coërcendos, atque erudiendos.[b] Quod si in sæcularibus Principibus locum habet, quorum potestas a Deo quidem, sed populo mediante prodit,[c] quantomagis in summo Pontifice erit obseruandum, cuius auctoritas immediate pendet a summo Deo,[d] & ad quem id pertinet, quod legimus: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.*[e] Ex quibus argumentis indignum valde & absur- B
dum censeri potest, si quis velit summi Pontificis dicta, ac pronunciata perinde ac reliquorum hominum sententias in disceptationem vocare.

a *Prou. 21.*
b *Iob 34. Ose. 13. Greg. lib. Moral. 25. c. 16.*
c *Caiet. in tracta. de auctor. Papæ, cap. 1.*
d *c. ita Dominus. distin. 19. S. Tho. contra Gentil. lib. 4. c. 76. Aug. de Ancon. de Potest. Eccles. q. 1. art. 5.*
e *Luc. 10.*

Haec & his similia aliquorum animos possent mouere, vt Papæ auctoritatem lædi arbitrarentur, quando res eius iudicio probata, & tamquam salutaris in sacro Consistorio ab eodem proposita, aliquibus impugnanda esse videretur.

Verum re diligenter considerata, quilibet sapiens (vt putamus) aliter plane respondendum iudicabit. In primis enim, cum aliæ sint res, quæ ad orthodoxam fidem, sacraq. dogmata, ac veteres C
Catholicæ Ecclesiæ traditiones, receptosq. ritus pertinent, de his nihil in præsenti a nobis tractari constat, quæ certa sunt, ac diffinita, nec in dubium in Consistorio vocari solent. Sunt aliæ res, quæ ad Ecclesiasticam œconomiam, ac populorum administrationem pertinent, & quæ secum dubitationes non leues, ac difficultates in deliberando deducere solent: & proprerea ad Consistorium vetere more a Papa deferuntur, vt de ijs suorum Consiliariorum iudicia scrutetur & exquirat. Quibus in rebus nec nouum, nec mirum est, magnas opinionum varietates sæpe oboriri, cum etiam inter sanctos idem accidisse veterum exempla testentur,[f] D
quandoquidem, cum hæc circa contingentia, quæ plurima sunt, & incerta versentur, credendum est omnibus consulentibus eundem in rebus illis finem esse propositum, nempe publicæ vtilitati prodesse, tametsi media diuersa ab eis deducantur: quod nihil nec mutuæ eorum consensioni, nec illorum muneri officit.[g]

f *S. Hierony. ep. 60. S. Aug. epist. 8. & seq. S. Gregor. Nazian. orat. 1. de pace, circa medium.*
g *S. Tho. 2. 2. q. 29. artic. 3. ad 2.*

Dicitvr deinde, quòd Papa ipse in Consistorio dupliciter considerari potest, siue vt Princeps statuens, & qui suam vult plenam exercere potestatem, quæ nulli subditur (de quo etiam nunc non agimus) siue vt Princeps consultans, & deliberans: quæ proprie est

quæstio

A quæſtio noſtra: & tunc cum nihil ab eo tamquam certum & diffinitum proferatur, ſed vt dubium, difficile, & nondum ſatis excuſſum, pleneq. examinatum; tantum abeſt, vt conſiliarius, qui ex rationibus, quas iuſtas arbitratur, ab eius relatione in Conſiſtorio habita declinandum putat, dicatur eius auctoritati reniti, vt potius cenſeatur pro eius dignitate obniti: pariterq. iudicetur potius illius vtilitati accedere, quàm ab eo, quod ex eius re eſt, velle vllatenus diſcedere. Non enim qui non ſtatim aſſentitur, repugnare cenſendus eſt: ſicuti nec rerum difficultates ſcrutari, pericula proponere, quid vtilius ſit perquirere, publici boni vias indagare, repugnare eſt,

B ſeu Papæ auctoritatem impedire, aut quodam modo ſuſpendere; ſed potius quaſi onus graue ferenti, & lubrico in loco ambulanti, eſt adminiculum præbere, & opem ferre. Is vere repugnat, qui minime curat, quo iure, quave iniuria obſiſtat, aut contradicat: qui vero prudenter rerum momenta expendit, rationem ducem adhibet, & quod ſibi æquius, ac verius viſum fuerit, ſequitur, hic nullo pacto contradicit, ſed Principis auctoritati maxime ſeruit, cuius dignitatem, publicìq. boni patrocinium ſibi tuendum proponit.

VNDE non obſtat quod dicebatur, Summum Pontificem vicem Dei in terris gerere, nec licere cuiquam de prima Sede iudicare.

C Non enim, vt modo diximus, de his rebus agimus, quæ ab illius deliberata voluntate proficiſcuntur: nec illi, qui in Senatu ſic reſpondent, id gerunt in animo, vt velint ab eius placitis iniuſte diſſentire; immo illud maxime agunt, vt ei obtemperent, dicentes ex illius iuſſu quod ſentiunt, atque ea, quæ ſibi recta, & ſalutaria viſa ſunt, explicare curantes.

QVOD etiam dicebatur, cor Regis in manu Domini eſſe; Reſpondetur, præter varias ſanctorum Patrum explicationes,[a] certum eſſe, quòd cum omnia diuina prouidentia adminiſtrentur, duoq. ſint cauſarũ genera, naturale ſcilicet, & morale: naturalia quidem Deum

D auctorem agnoſcunt, qui illarum executionem inferioribus cauſis ab eo conſtitutis tradidit[b] cum illis ſemper cooperando: moralium vero defectus, cum à ſolo hominis arbitrio integre proficiſcantur, non in Deum, a quo malum culpæ non egreditur,[c] ſed in hominem ipſum referendus eſt: permittit tamen Deus ea euenire, quæ voluntas permiſſionis a Theologis vocari ſolet, dicente S. Auguſtino: *Non fit quidquam niſi Omnipotens fieri velit, vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo.*[d] Licet autem hac ratione non Regum tantum, ſed omnium etiam hominum corda in manu Domini eſſe dicantur, peculiariter tamen videntur ſacræ Litteræ, cor Regis nominaſſe,[e] quòd

a S. Hiero. in Abacuc. c. 3. S. Ambr. pſal. 118. ſerm. 14. S. Aug. de gratia & lib. arb. cap. 21. S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4. ad 1.

b S. Thom. 1. par. q. 22. ar. 3.

c S. Tho. 1. 2. q. 79. art. 1.

d S. Aug. in Enchir c. 95.

e Ianſen. in Prouerb. c. 21.

id

id maxime sit liberum, & alienæ potestati minus subiectum, quòdq. A
fauente Deo, plus alijs possit Reipublicæ prodesse: subtrahente autem manum, plus alijs nocere.

a Rom. 13. b 1. Petri 2. Et quamuis rursus scriptum legamus, eos, qui potestati resistunt, Dei ordinationi resistere, [a] & Principibus etiam dyscolis tamquam a Deo positis esse obediendum, [b] atque illorum edicta licet acerbiora, placide tamen, sicut amara pharmaca ægrotis suscipienda, quòd illis salutaria interdum sint euasura: idcircoq. existimari posse, non solum nihil errare eos, qui nulla ratione illis contradicendum putant, sed magna potius laude dignos esse. Attamen respondemus non tractari nunc de Principis decreto iam deliberato, sed deliberando, quando videlicet Princeps ob id consilium B
suum conuocat, vt, accurate re inter eos examinata, statuatur quid sit agendum, & sigillatim vnusquisque sententiam suam aperiat. Nam si tunc id, quod consultandum proponitur, minus rectum, aut vtile, aut honestum alicui videatur, quis dubitat, & summi Pontificis auctoritatem postulare, & Deo maxime placere, vt vnusquisque quantum in se est, ei refragetur, & futura incommoda impediat, ac quam ipse publicam salutem putat, eam pro officij sui munere adiuuet, & tueatur?

PARS

PARS II. QVAEST. II.

An laudabilius ſit in rebus a ſummo Pontifice propoſitis, intellectum ſuum cum humilitate captiuare propter eius eximiam ſapientiam, ac ſupereminentem perfectionem, quàm proprium ſenſum aliter dictantem ſequi.

A ALTERA ſurgit difficultas, quæ ſuadere videtur, id quod a ſummo Pontifice in Conſiſtorio pronunciatur, ſtatim debere vniuerſorum aſſenſum obtinere: idq. duplici præcipue ex capite, quorum Primum manat ab eximia illa Papæ ſapientia, ac perfectione, quam omnes ſuſpicere, & reuereri debent. Secundum, ex ea, quam quiſque debet de ſui ipſius ingenij infirmitate ac virium tenuitate opinionem conceptam habere. QVAEST. VIII.

NAM ſi veteres nondum lumine gratiæ illuſtrati, adeo magnorum virorum doctrinæ & grauitati deferebant, vt, loquente, exempli cauſa, Catone, reliqui cuiuſcumque ordinis cum admiratione ſilentes, ab illius ore penderent, & quod a Pythagora prolatum affirmaretur, id nulla alia adiecta ratione, ſola illius ſapientiæ fama ratum haberetur; multo id magis erit obſeruãdum in ſummo Pontifice, quem Spiritus ſanctus illuſtrat, ſpiritus veritatis ſuggerens omnia, atque omnia docens, ita vt quod ab illo in Conſiſtorio proponitur, ſtatim a Cardinalibus ſine vlla aut excuſſione, aut hæſitatione probandum videatur.

B

Accedit, quòd, cum perfectum id dicatur, cui nihil addendum ſupereſt, in Papa autem ſumma ſit perfectio, videtur illius eſſe, vt alios potius ducat, quàm ducatur. Vnde ſi aliquem melius quidquam eo ſentire dicamus, ſimul & fateri videbimur, illum a prudentiæ apice abeſſe, quæ virtutum omnium eſt auriga.

C

EX ALTERA parte, cum maxime deceat vnumquemque de ſeipſo parce, humiliterq. cenſere, nec ſenſui proprio, qui ſæpe nos decipit, facile credere, moneantq. Sapientes, proprio iudicio tamquam peſſimo conſultore haudquaquam eſſe fidendum: tum vero id eis præcipue congruere ſolet, qui in conſeſſu inueniuntur magnato-

gnatorum, & Principum virorum, dicente Scriptura: *In multis esto quasi insciens, & audi tacens simul, & quaerens: in medio magnatorum loqui non praesumas*,[a] vsque adeo, vt si etiam ad loquendum inuitentur, ipsi tamen summam Principum sapientiam reuerentes, conentur potius se a dicendo abstinere; sicut de Hieremia legimus; qui nunciante Domino: *Prophetam in gentibus dedi te*, respondebat: *A, a, a Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum*:[b] etenim sicut solis splendore stellarum lumen obscuratur, & offunditur; sic ad summi Pontificis oracula, dignum videtur, vt aliorum voces conticescant. A

a Eccli. 32.
b Hiere. 1.

Ex his, atque huiusmodi alijs rationibus possent forte censere aliqui, D D. Cardinales non solum excusatione, sed etiam commendatione dignos esse, qui, proponente aliquid Papa in sacro Consistorio, illius sapientiae, & perfectionis eminentiae, vt par est, deferentes, animi sui sensum, quamuis aliter intus suadentem, in Papae sententiam flecterent, eiusq. iudicio simpliciter subscriberent. B

VERVM iuxta quaestionis statum supra a nobis firmatum, cum secus respondendum esse putemus, dicimus etiam obligationem illam charitatis, & iustitiae vinculis constrictam, qua D D. Cardinales consilia sua fideliter explicare tenentur, minime ex superioribus rationibus solutam, aut remissam esse intelligendam. Nam quod de eximia Papae sapientia dicitur, cui ab omnibus sit concedendum, quis hoc vmquam inficiabitur? Sed cum ad illam pertineat non solum ratio finis, sed etiam earum rerum omnium, quae sunt ad finem, ita vt ex hoc sapientiae munere noscat Papa non modo suas omnes solicitudines, ac cogitationes in Deum, tamquam vltimum finem referendas esse, verum se etiam ad media quaecumque aptiora, & vtiliora deligenda teneri, quibus Christianae Reipublicae salus procurari, & augeri possit. Hinc dicimus, quando a Papa petuntur fratrum consilia, tunc eius sapientiae semina magis excoli, & fructuosiora reddi, cum hinc prouidentia, circumspectio, vigilantia, docilitas, aliaeq. insignes multae virtutes efflorescant.[c] Sed & amplius addimus, quando a Cardinalibus consilia syncera praebentur, eo ampliorem campum Papae aperiri, eiusdem sapientiae illustrandae, & stabiliendae, quandoquidem dum varias sententias, & cogitationes in medium proferunt, alliciunt illum, vt quae potior, vtiliorve futura sit, pro iudicij sui acumine discernat, atque amplectatur. Vnde ait Salomon: *Da occasionem sapienti, & sapientior erit*.[d] Quod si quaererent hi tantu consilia sua ad illius sensum accomodare, nec quod ipsi vere iudicant, explicare, struerent potius illi periculu labendi, quam veram recte & iuste definiendi via demonstrarent: quod absurdissimu esset. C D

c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & sequ.
d Prou. 1.

HINC

A HINC patet, diuerſum valde eſſe, quod ſupra de Catone, & Pythagora obijciebatur, cum illi tamquam ſapientes, & magiſtri doctrinam diſcipulis traderent, hic vero Papa res Eccleſiæ antequam eas ſtabiliat cum fratribus ſuis, ad eam, quam ſupra diximus, vtilitatem conſultandas eſſe iudicet.

QVOD autem de ſupereminenti Papæ perfectione dicebatur; Reſpondemus, quòd cum perfectio dupliciter conſiderari poſſit[a], tum ratione ſtatus, & officij, tum ratione perſonæ; ea, quæ pertinet ad ſtatum, non in eo poſita eſt, vt plena rerum omnium cognitione affluat, ac perfectam rerum deliberandarum ſcientiam,
B atque vſum teneat, quoniam hæc alijs quoque poſſent interdum eſſe communia: Verum in eo ſita eſt, quòd vnius ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, ſummiq. Pontificis proprium eſt, atque ſupra alios omnes ſtatus eminentiſſimum, nempe, Quòd fides illius numquam debeat deficere:[b] Quòd de neceſſitate ſalutis ſit, vt eum tamquam caput Eccleſiæ fideles omnes agnoſcant:[c] Quòd ipſe alios iudicet, & a nemine iudicetur:[d] Quòd tamquam agens vniuerſale Eccleſiaſticas omnes poteſtates veluti agentia particularia ſua auctoritate contineat;[e] ac ſine exceptione ſolus ipſe omnium peccata ſoluere, ſpiritualemq. in omnes iuriſdictionem valeat exercere,[f] præter plu-
C rima alia huiuſmodi, quæ plenitudinem illius auctoritatis ampliſſimam, atque cumulatiſſimam oſtendunt.[g] Altera etiam, quæ perſonæ dicitur, cum ſit gratia gratum faciens, & in actu charitatis conſiſtat, non neceſſario ſemper omnimodam prudentiæ politicæ virtutem ſecum exigit, quin in rerum publicarum gubernatione, & adminiſtratione, aliorum quoque opera & auxilio ſæpe indigeat, cum videamus ſanctis etiam viris nonnulla in alijs regendis quandoque defuiſſe,[h] & ideo aliorum ſententias libenter auſcultaſſe, eorumq. induſtria vſos fuiſſe: quoniam qui vere ſapiens eſt, non multum laborat quomodocumque vtilitati publicæ proſpicere poſ-
D ſit, ſiue per veritatem, ſiue per occaſionem, vt ait Apoſtolus, dummodo annuncietur Chriſtus.[i]

SED nec illud obſtat, quod dicebatur, humilitatis officium poſtulare, vt aliquis alieno potius, quàm proprio tribuat iudicio; Reſpondemus enim, hoc limites ſuos habere iuſtitiæ, & veritatis, quos tranſgredi numquam licet: nam, vt ait ſanctus Auguſtinus, *Cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaras: nam quomodo eſt humilitas, vbi regnat falſitas?*[k] Humilitatis ſiquidem eſt, exteriores actus debita ratione moderari, & diuini fiducia auxilij potius chariſmata meliora æmulari.[l]

a S.Tho.2.2. q.184.art.4.
b Luc. 22.
c Extrauag. vnā ſanctam.
d c. cūcta per mundū. 9. q. 3.
e cap. duo. 96. diſt.
f cap. ſoluæ. de maior. et obed.
g c. per venerabilē, qui filij ſint legit. c. pater. cap. nemo, c. aliud, & ſeq. 9. q. 3. cap. ad Apoſtolica. de re iudic. in 6. Clem. 1. de iureiuran.
h S.Tho.2.2. q.47. artic.14. ad 1.
i Philip. 1.
k S. Aug. de verbis Apoſt. ſerm. 29. alias 31. & c. humilitatis. 22. q. 2.
l S.Tho.2.2. q.161. artic.3. ad 3.

At si homo honorem sibi a Deo tributum non intelligens, aduersus certam rationis, officijq; sui legem ineptæ submissionis studio operetur, comparat se tunc iumentis insipientibus, & similis fit illis,[a] cum scriptum sit: *Noli humilis esse in sapientia tua.*[b] nam vt scribit S. Gregorius: *Aliquando timor incompetens, humilitas creditur: & cum temporali formidine pressus quisque ad defensionem veritatis tacet, arbitratur quòd iuxta Dei ordinem humilem se potioribus exhibeat.*[c] A

QVINIMMO tantum abest, vt Consiliarius iussus a Principe sententiam dicere, debeat humilitatis specie prætermittere quod officij sui est, vt hoc ipso maxime ostendat se ab humilitate alienum esse,[d] dicente eodem S. Gregorio: *Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respuendum hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinax non est.*[e] B

QVOD etiam obijciebatur, sapientis esse, intellectum suum captiuare, quoties Princeps secus ab eo sentiat; Respondemus, non esse Principis opinionem, præsertim rem consultantis tamquam fidem, cui oporteat constanter hærere: siquidem fides nititur veritate infallibili. At Principis opinio potest falli: vnde non tenentur alij statim ad illius dicta intellectum suum captiuare, quamuis eo præcipiente, illius iussis exterioribus obtemperare compellantur.

SED prætetea dicimus, sicut aliud est tempus loquendi, aliud tacendi,[f] sic in rebus Consistorialibus, alterum esse tempus antecedens, quo res proponuntur tractandæ inter DD. Cardinales consultandæ, & examinandæ: & hoc non esse tempus captiuandi intellectus, aut tacendi, sed loquendi, & sententiam suam syncere explicandi: quoniam adhuc res versatur in disputatione, & ad deliberandum de ea petuntur a summo Pontifice consilia. Alterum est tempus subsequens, quo res iam satis tractatæ & excussæ sunt, nec de ijs agit summus Pontifex amplius tamquam deliberandis, sed decreto suo illas firmat, & concludit, & tunc tempus aduenit pure obediendi, prout inferius suo loco latius persequemur.[g] Alioquin si quis diceret, priore illo tempore, quo petuntur consilia, intellectum esse captiuandum, is certe destrueret totam naturam deliberationis, frustraq; Consilia, & Senatus cogerentur, nec quidquam inter Consiliarios, & alios, qui absunt, ciues interesset. C D

POSTREMO, vt concludamus; illud meminisse oportet, Consiliarios nihil proponere summo Pontifici animo illum cogendi, aut compellendi, vt eorum dicta sequatur: satis enim norunt hoc se nequaquam posse, nec debere, sed tantum materiam cupiunt Papæ offerre, atque occasionem illi ministrare, vt quod eidem vtilius, tutius, ac sanctius visum fuerit, possit pro arbitrio suo ex pluribus ab eis

propositis

a S. Tho. 2. 2. q. 161. artic. 1. ad 1.
b Eccls. 13.
c Lib. Moral. 32. c. 17.
d S. Tho. 2. 2. q. 185. artic. 1. ad 3. & art. 2. in respons.
e S. Gregor. in pastor. par. 1. cap. 6.
f Eccls. 3.
g Infra q. 46.

A propositis decernere: & ideo volunt ipsi potius ab eo duci, quàm illum ducere, cum videant ita eorum officio ac prudentiæ, tum etiam aliorum exemplo, atque vtilitati publicæ conuenire. Non omittimus etiam, quòd sicut Consiliarios decet, quæ illis occurrunt, magna tum fide, tum reuerentia proferri: sic Principem ea patienter excipere, [a] & cum multorum viderit suffragia conuenire, Marci Anton. Imp. qui sapiens appellatus fuit, sententiæ non obliuisci, dicentis æquius esse, vt ille tot, taliumq. amicorum consilium amplecteretur, quàm vt tot, talesq. amici suam vnius voluntatem sequerentur. [a] c. si quando. de rescript.

B

PARS II. QVAEST. III.

An religionem, & debitum Papæ obsequium Cardinalis in aliquo lædere censeatur, qui rebus a summo Pontifice propositis consulendo dissentit.

C

CVM ad religionem pertineat, vt verus cultus, & obseruantia, tum interiori mente, tum exterioribus actibus non modo summo Deo exhibeatur, sed etiam excellentibus aliquibus illius creaturis propter quandam diuinitatis participationem eisdem communicatam, tribuatur; hinc dubitari posse videtur, illos, qui eam in di- QVAEST. IX.
D cendo libertatem sectantur, ex qua Papæ, qui omnium est dignitate, & potestate supremus, sententiæ obuiam eatur, dictave eius oppugnentur, a religionis, ac cultus officio discedere, culpaq. non vacare, & præsertim, quia Christiana religio postulat, vt non solum omnibus Ecclesiæ præceptis, eiusq. capiti, qui summus Pontifex est, obtemperemus, [b] sed alijs etiam obsistamus, qui eius voluntati repugnare conantur, ad quod præcipue Cardinales obstricti sunt, qui etiam cum sanguinis effusione, si oporteat, eam tueri debent. Vnde cum obsequi, & contradicere sint opposita, & Christiana religio postulet, vt Papæ obsequamur, religionem illi lædere dicentur, qui in consi- [b] Extrauag. vnā sanctam.

consilijs dandis Papæ se obijciunt, eiq. contradicunt. A

Verum cum satis supra ostenderimus, Cardinalem, qui id suadet, quod honestum putat, & utile, tunc maxime implere partes suas; tuncq. vere dici ei parere, & obsequi, cum rogatus ab illo quid sibi videatur, detegit syncere ac reuerenter animi sui sensum.

Addimus nunc, regulam extare, quidquid contra conscientiam agitur, peccatum esse. Propterea, si ponamus, Cardinalem, qui responsurus est, conscientiam suam, re bene examinata, omnino repugnantem rei propositæ sentire, affirmamus, ipsum adstringi officij sui, & conscientiæ vinculo libere quid sentiat, reuerenter tamen, proferre, quamuis eius iudicium a vero aberret, quod in ceteris quoque Consiliarijs dubio procul est recipiendum; nam res, quæ tunc proponitur à Papa, licet sui natura, aut indifferens, aut etiam utilis, & bona sit; quia tamen vri noxia, & mala a Cardinali apprehenditur, eundem, si illam amplectatur (hoc iudicij errore posito) criminis rerum facit. Et si dicas erroneam conscientiam potius esse deponendam; Respondetur nondum ei constare eam esse erroneam, & quòd Princeps ipse negotium ad consultationem detulerit, ex eo colligi rem esse dubiam, & difficilem, cum de huiusmodi rebus, in quibus nobis ipsis satis non fidimus, soleat esse consilium.[a] B

[a] S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 4. & q. 44. art. 2.

Quod igitur ad quæstionem propositam pertinet, cum idcirco Senatus conuocetur, & sententiæ singulorum exquirantur, vt quod quisque animo sensit, vere depromat; mirum non est, si inter diuersa multorum iudicia, aliqua etiam, quæ a Principis ipsius sensu dissentiant, reperiantur. C

Qvod quidem nihil religioni detrahit: tum quia hic non de causa fidei disceptatur, vt aliàs diximus, sed de ijs rebus, quibus administratio populorum continetur, & quæ varia sæpe hominum iudicia suscipere solent. Tum etiam quia satis Pontificem ille colit, qui suo consilio occasionem, & materiam ei præbet rectius ea deliberandi, ac definiendi, quibus Christiana religio propugnetur, atque amplificetur, simulq. Apostolica decreta facilius ab omnibus recipiantur. D

Qvibvs addimus, Consiliarij officium esse, libertatem loquendi cum cultu coniungere, & ita coniungere, vt, licet alijs satius sit fortasse tacere, Consiliarius tamen si vult suam personam sustinere, non solum possit, verumetiam debeat vbi opus sit Principi repugnare. Vt enim auri, quamuis vnum & idem sit, alia tamen est ratio, cum rude est, & alia, cum signatum: tunc enim non solum aurum, sed nummus est aureus, & pretium rerum, quæ emuntur, & venduntur:

eodem

A eodem modo Consiliarij licet re vera Principi subiecti sint, tamen si sumuntur vt Consiliarij, & quatenus ad eos negotia a Principe deferuntur, alio modo debent cum ipso agere, atque alij ciues: decet enim ipsos libere suam sententiam proponere, &, si res id exposcat, iterum atque iterum replicare. Vnde tantum abest, vt qui sic loquuntur, & consilium suum licet a Principis consilio diuersum proferunt, dicantur religionem lædere, aut Papæ ipsi, qui religionis vertex est, debitum obsequium denegare, vt potius eo ipso censeantur eidem plurimum deferre, qui cum iusserit, vt ab omnibus id, quod magis expedire putabatur, libere pronunciaretur: satis etiam notat B non eadem omnium solere esse consilia, ita vt si quid ab aliquibus alienum ab Principis sensu fuerit prolatum, hoc non ad minorem erga eum officij cultum pertineat, sed rei ipsius sit qualitas, quæ in consultationem venit, quæ Consiliarium compellit ita respondere,[a] vt muneri suo, ac publicæ vtilitati seruiat. Et præsertim, quia ipsa consiliorum petitio, quæ fit a Principe, aliquid politici dominatus referre videtur, in quo ciuium sententiæ, liberaq. iudicia auscultantur, cum in despotico ad nutum Principis, nemine repugnante, omnia peragantur.[b] Vnde scribitur, Tiberium veluti ioco nominasse Senatores, quandoque homines ad seruitutem paratos, quandoque etiam C indulgentissimos dominos, vt qui ad eius voluntatem se vbique deflecterent.[c] Quod & summorum Pontificũ constitutiones ostendunt: quæ cum admoneant, Cardinales vt secundum Deum, & conscientiam libere, & impune loquantur,[d] satis colligitur, eas loqui in casibus difficilibus, & vbi potest esse suspicio, ne aliqui offendantur: alioquin vbi nullum est periculum, quid opus est suadere libertatem in dicendo? sicut nec miles ad pugnam incitatur, vbi nullus est, qui obsistat: nec nauta ad remigandũ vbi secundo flumine cursus peragitur: sic nec Consiliarios admonere necesse est, vt libere dicant, quãdo res ipsa caret controuersia, seu quando quod Princeps proposuit, id D statim omnibus optimum ac saluberrimum esse clare se ostendit.

NON desunt præterea vetera multorum, tum prophetarum, tum sanctorum Patrum exempla, qui suo nos instituto docuerunt recte licere aliquando a Principum placitis dissidere, nec id eorum cultui quidquam prorsus abrogare. Inter quæ sufficiat illustre illud exemplũ quod in Act. Apostolorum legitur de Petro, & Ioanne, quibus cum denunciarent Principes Iudæorum, ne ea de Christo Domino prædicarent, ipsi responderunt: *Si iustum est, in conspectu Dei vos potius audire, quàm Deum, iudicate: non enim possumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.*[e] Quo loco nullum verbum exasperans, nullũ impatientiæ, aut detractionis

a Turrecrem. c. ideo. dist. 4. col. 2. & 10. ad 2.

b S. Tho. in 1. q. 81. artic. 3. ad 2.

c Corn. Tacit. li. 3. Plin. Min.

d Nicol. III. c. fundamẽta. §. decet. de electio. in 6. Leo X. in Concil. Lateranen. sess. 9. in Bulla reform. Curiæ.

e Act. 4.

signum animaduertitur, sed cum summa modestia, summa etiam A
tuendæ veritatis constantia, & officium dignoscitur: sic etiam S. Hieronymus admonet: Si quando malū illud est, quod præcipit Præses, respōde ei illud Apostolicum: *Oportet obedire Deo magis, quàm hominibus.*[a]

a *Act. 5. c. Imperatores. dist. 9.*

Ex quibus omnibus facile erit colligere nihil ea obstare, quæ initio quæstionis obiecta fuerunt, cum hic de his rebus agamus, quæ in consultatione versantur ad iuuandam magis Sedis Apostolicæ dignitatem, ita quòd quidquid a Consiliarijs dicitur id totum eo postulante, aut patiente, ac permittente dicitur, atque omnia de ipsius Principis voluntate, atque auctoritate examinantur, quippe qui ex illa responsionum varietate magnum fructum capere poterit ad rem B consultius decernendam, cuius definitio ipsi omnino integra, absolutaq. relinquitur.

Nec quemquam moueat quod dicebatur, tantam deberi Principi obseruantiā, vt nefas videatur illi repugnare. Nam dicimus: si ipse tantum consideretur vt Princeps, fortasse non erit prudentis saltem sine graui causa illi aduersari. At vero si perpendatur non solum vt Princeps, sed vt Princeps qui consultat, tunc Consiliarij munus erit exhibere illi summam obseruantiam vt Principi, & dare ei fidele, & liberum consilium vt Principi, qui consilium petit.

Ad id quoque, quod obijciebatur, obstrictos esse Cardinales etiā C cum proprij sanguinis effusione obsistere alijs, qui Papæ refragantur, nedum ipsi aduersari; Respondetur, verum id esse, quando post rem a Papa deliberatam se illi opponerent: nam tunc contra eum seipsos sisterent: at vero quando consilium ab eis quæritur, tunc aperte respondere, non est obsistere, sed potius parere. Quandę etiam sic responderent, vt supremam eius auctoritatem minuerent, tunc in aduersantium numero haberi possent: sed si in rebus differendis sic respondent, vt Papæ in decernendo auctoritatem illustriorem, & omnibus acceptiorem reddant, tantum abest vt eidem aduersari dicantur, vt eo ipso illorum erga eum obseruantiam, atque obedientiam D maxime testatam relinquant.

Denique quod dicebatur obsequi, & contradicere esse opposita, nec vere obsequentem Papæ eum dici posse, qui illius voluntati quoquo modo repugnat, dicitur minime obstare, si consideretur, Cardinales obsequi Papæ, tum quando præcipit, tum quando ab ijs petit vt respondeant quod sentiunt: quamuis enim verbis dissentire ab illius sensu quodam modo videantur, re ipsa tamen eidem obsequuntur, qui id, quod sibi vtile videtur, aperte ei prout iussum ab eo fuit, denunciant.

PARS

PARS II. QVAEST. IIII.

Quando Cardinales cupientes obedire Papæ se a dicendo abstinerent, eo quòd gratius illi futurum censerent, eos silere, quàm loqui, an venia digni essent.

A CVM obedientiæ laus in eo maxime versetur, vt Maiorum voluntatem quomodocumque ea nobis siue expresse, siue tacite innotescat, alacri ac prompto animo exequamur,[a] quamuis etiam sensui nostro dura, atque repugnans videretur, prout exéplum Abrahæ filium suum sacrificare conantis euidenter ostendit;[b] possent fortè interdum Cardinales aliquibus ex coniecturis, aut argumentis eam esse mentem summi Pontificis interpretari, vt cuperet eos potius tacere, quàm a rebus propositis palam dissentire, proindeq. quoniam illum constat esse Vicarium IESV CHRISTI,[c] hoc est summum B Prælatorum omnium suspicari, nihil melius, aut ad obedientiæ virtutem accommodatius eos facere posse, quàm silentium tenere, & se illius etiam tacitæ voluntati totos submittere. QVAEST. X.

[a] S. Tho. 2.2. q. 104. art. 2.
[b] S. Tho. 2.2. q. 104. artic. 4. ad 2.
[c] cap. 2. § 1. de transl. Episc.

VERVM quoniam ex varia huius quæstionis acceptione, aliter atque aliter responderi posse putamus, ideo status illius in primis clare constituendus erit, cum triplici modo id, quod in themate proponitur, accidere posse videatur. Primus est, cùm existimaretur optari generaliter a Papa, vt qui in Consistorio sunt, consentanea eius voluntati respondeant, &, si secus sentiant, sileant potius, quàm diuersa ab eo loquantur. Secundus est, cum aliqui sibi persuaderent C a seipsis peculiariter optari silentium. Tertius est, cum nominatim Papa aliquibus silentium certo tempore, aut certo in negotio indixisset.

AD primum, antequam respondeamus, illud præfamur, verisimile quidem esse optare Principes, quod & reliqui homines solent, vt secum alij sentiant potius, quàm dissentiant. Verum, quoniam pro humanæ naturæ varietate, vsu venire videmus, vt non omnes eiusdem semper sint iudicij, ac voluntatis; hinc dicimus, quod ad rem

nostram

nostram spectat, verisimile non esse, Papam summa sapientia præditum, qui optime nouit ingeniorum diuersitates, & Consistorij locum ad singulorum iudicia exquirenda destinatum esse, quærere deinde vt Cardinales eo conuocati sileant potius quàm diuersa ab illo pronuncient. Nam qui solitus est illos Consiliarios suos non solum nominare, sed profiteri etiam, se de eorum consilio graues res decernere, quomodo crederetur, nunc mutata prorsus ratione, nihil huiusmodi neq; loco, nec personis, nec veteri tribuere instituto? & præsertim quia coniecturam hanc de illius mente facere, nihil aliud esset, quàm illum calliditatis, & duplicitatis insimulare, vt qui consilium aperte postulans, nolit tamen secum in respondendo liberaliter agi, & qui clara voce Cardinales interpellans ad loquendum, tacite eos ad tacendum vrgeat: quod de summi Pontificis sanctitate suspicari est maxime absurdum. Demum, quia cum summus Pontifex, cui pro eximia rerum cognitione, atque auctoritate multiplices rationes non defuissent ad negotium constituendum, hanc tamen præ ceteris delegerit, vt causa ad Consistorium delata, singulorum iudicia de more exploraret, existimandum est, eum nihil minus, quàm huiusmodi commentum non necessarium, quo Cardinalibus illuderet, excogitasse. A B

SED demus nunc sic Cardinales existimare, eo quòd multa ab illis obseruata fuerint, ex quibus non dubia signa voluntatis Papæ extare videantur; Respondetur, potuisse illum mutare voluntatem, immo apparere de illius mutatione, cum nunc præsentibus Cardinalibus in Consistorio a singulis petat quid eis videatur, & cum de priore voluntate nihil certum dici possit, quoniam multa, quæ supradicta sunt, ei probabiliter repugnant, præsentis autem voluntatis clara, & euidentia signa sint ex verbis ab eo prolatis, quibus singulorum sententiam exposcit: quandoquidem nulla est maior mentis significatio, quàm verba ipsa;[a] propterea regulam esse, incerta certis cedere debere.[b] Nam, vt aiunt Iurisconsulti, iudicandum est secundum ea, quæ foris patent, non secundum ea, quæ occulta sunt, & mente retinentur:[c] alioquin; si liceret inferiori tales sibi notiones de Prælatis suis, quando ei aliquid præcipiunt, formare, actum esset de omni obedientia: nam diceret vnusquisque alium sensum, quàm eum, quem verba Prælati indicant, tacite sibi innotuisse. C D

a Arist. lib. 1. Perihermen. in princ.
b l. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. oblig.
c l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsid. l. cogitationis. ff. de pæn. multa Cato apud Gell. lib. 7. c. 3.

NEC enim Christianis auribus callida illa, ac nimis fallax eorum, qui Politici dicuntur, vox est admittenda, qui carnalis prudentiæ regulis innixi, aliter Principibus pro loco loquendum & aliter sentiendum,

A tiendum, aut agendum putant, addentes eos, qui simulare nesciunt, nescire etiam regnare. Nos certe prudentiam, circumspectionem, & cautionem non tollimus, sed dolos, & fallacias, & insidiosas simulationes, religione, quam nos colimus, indignas prorsus repudiamus. Absit enim vt peruersæ hæ cogitationes a morali etiam philosophia damnatæ in Christianum pectus, quod templum Spiritus sancti est, & summam cordis munditiam requirit, vmquam irrepant, nosq. proinde, cum aliquid a Prælato expressim iussum esse audierimus, ne minimum quidem de alia illius mente & proposito disputandum esse statuamus.

B ACCEDIT, quòd quamuis etiam de clara summi Pontificis mente, eaq. minime mutata constaret, adhuc tamen non liceret bono Cardinali, si eam pro conscientia sua publicæ causæ repugnantem sentiret, aliter quàm fides, & officium postulet se gerere: ideoq. loco suo minime conticescere, sed clare, & syncere sententiam suam proferre. Nam si obijcias illum, cui voluntas superioris innotuit, obedientiæ lege teneri, ei adhærere; Respondetur, id non ad qualemcumque voluntatem, sed præceptiuam pertinere, [a] alioquin nihil aliud hoc esset, quàm omnimodæ assentationi viam aperire, ac se in omnes formas ad alterius arbitrium turpiter vertere, quo

[a] S. Tho. 2. 2. q. 104. artic. 5. ad 2.

C quid indignius, aut iniustius excogitari potest? Deinde dicitur valde diuersam esse subditi, & Consiliarij conditionem; siquidem subditi est superiori suo (generatim loquendo) in illis rebus, in quibus subditus est, ac iuxta rationem dominij, quo tenetur, simpliciter obedire. [b] At Consiliarij natura, & munus postulat, vt rem discutiat, examinet, & quid vtilius videatur, in medium afferat. Cum igitur Cardinalis fideliter respondet, non solum partes veri Consiliarij exequitur, sed etiam obedientiæ legem implet, qui iussus a Papa, vt consilium suum explicet, prompte & vere id præstitit, neque officium voluit propter incertas, atque occultas coniecturas deserere.

[b] S. Tho. 2. 2. q. 104. art. 5.

D DE secundo casu, quando aliqui sibi in animum induxissent ab ipsis peculiariter silentium optari, videndum in primis esset, vnde illis hæc orta fuerit suspicio; an ratione negotij, quod geritur: an propriæ personæ, quæ parum ei grata esset: an ex alijs extrinsecus aduenientibus causis: quæ quoniam sæpe inanes, futilesq. deprehenduntur (quandoquidem Principes quando aduersus aliquos commouentur, solent non tecte, & obscure, sed clare eos officij sui admonere) ideo vt plurimum contemnendæ videntur: præterquàm quod verendum istis maxime esset, ne ex eorum taciturnitate in publica causa alijs scandalum præberetur, præsertim si nul-

si nullam afferrent silentij sui causam, quam non videmus, quàm A
decore, salua veritate, possint adducere, ita vt suspicandi occasio non
præbeatur; ægre pati Principem veritatem depromi, ac nolle Consiliarios libere loqui ea, quæ communi bono expediant.

SED illud præterea addimus, valde cauendum esse, ne falsa obedientiæ specie isti, qui silent, seducantur. Nam cum sapienter coram Pontifice, sacroq. Collegio Cardinalium, & præsertim extempore, vt sæpe accidit, loqui, ac sententiam suam omnibus audientibus apte pronunciare, non leue sit negotium; mallent multi, si eis liceret, alios auscultare, eisq. dicendi locum concedere, propter discrimina multa, quæ ab vnoquoque in dicendo iuste timeri possunt. B
Vnde cum obedientiæ laus non in ijs tantum, quæ cōmodum afferunt, sed in ijs, quæ displicent, atque oneri sunt exequendis, maxime declaretur, [a] cauendum est, ne aliqui silentij portum, vt tutum studiose affectantes, eo se obedientiæ prætextu recipere profiteantur, quo proprij commodi studium eos perducit.

a S.Tho.2.2. q.104.artic.3. ad 2.

TERTIVS est casus, quando aliquibus nominatim a Papa silentium esset indictum: & hic dicimus illius iussionem non solum iustam tacendi excusationem, sed etiam omnimodam acquiescendi necessitatem, ac proinde debitæ obedientiæ meritum afferre. Quod tamen vix vmquam nisi maxima ex causa contingere debere existimandum est. Atque hoc quidem casu possunt rationes initio quæstionis huius obiectæ locum habere. Principibus enim, & summo C
præsertim Pontifici obedientiam præbendam esse, quando ille aliquid faciendum præcipit, nemo sapiens negat; vnde sicuti quando in Consistorio consilium ab eo postulatur, si Consiliarius libere, fideliterq. id proferat, tunc maxime Principis iussioni obtéperat: sic quando Princeps eidem silentium imperaret, partes eius erunt humili taciturnitate debitam illi obedientiam testari, iuxta ea, quæ alibi latius prosequuti sumus.

PARS

PARS II. QVAEST. V.

Quid, si Princeps affirmaret, se habere iustas, & validas causas aliquid faciendi, quæ tamen alijs ignotæ essent: An Cardinales responsuri, deberent illius propositioni acquiescere?

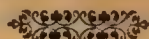

A QVAMVIS de DD. Cardinalium, quos sibi summus Pontifex Consiliarios, atque assessores adsciuit, summa fide, atque in arcano tegendo custodia minime sit dubitãdum, quoniam tamen ea emergunt interdum negotia, quæ arctissimo silentio (temporum conditione ita postulante) muniri oportet, & quod in magno Senatorum numero palam diceretur, in alios forte dilabi posse timeretur; propterea compellitur quandoque Princeps, vt publicis necessitatibus eo cautius occurrat, non omnia omnibus patefacere, nec integrum animi sui sensum palam alijs aperire. Exempli causa, si de bello su- QVAEST. XI.
B scipiendo: de classe instituenda: de synodo indicenda: de commigrando ex Vrbe: de nouis extra ordinem Cardinalibus creandis: de tributis subsidiarijs imponendis, aut de alijs huiusmodi ad Consistorium Papa deferret, nec certas vllas animi sui rationes exprimeret, sed generatim tantum iustas, validasq. se ad id decernendum causas habere affirmaret; quæritur quæ sint tunc Cardinalium partes in consilijs ferendis.

QVOD certe non leuem habet difficultatem. Nam cum, vt dici solet, ex facto ius oriatur, & sapientis sit secundum ea, quæ pro-
C ponuntur, respondere, primumq. illud ac solidum consulendi caput sit, rem, de qua agitur, bene cognitam, atque exploratam habere; vtique cui aliquod negotium rude tantum atque informe proponitur, nec finis quorsum id fiat, nec medium qua ratione exerceri oporteat, nec alia huiusmodi ad id necessaria explicantur; diuinare quidem, & coniecturis nonnulla persequi fortasse ei licebit, ceterum constans aliquid, prudenterq. excogitatum in medium afferre, nimis graue, atque difficile vnicuique futurum esse non est dubitandum. Etenim si ad humanas actiones perficiendas certo iudicio,

[a] S. Tho. 1. 2. q. 1. ar. 1. & 2.

[b] S. Tho. 1. 2. q. 7. Arist. 1. de anim. tex. 3. & Ethic. li. 3. cap. 1.

dicio, atque electione opus est,[a] ad easq. tum constituendas, tum A
diiudicandas ipsa accidentia negotij tantum momenti habere solent,[b] vt ex earum varietate; status rei plurimum immutetur, ac deliberatio si qua capienda sit, inde potissimum pendere soleat, quis ausit de arduo negotio circumstantijs omnibus spoliato, & tamquam corpore membris lacero, certum sibi consilium, constansq. iudicium polliceri?

ITAQVE quemadmodum pictor licet sit peritissimus, nulla ratione potest in tenebris imaginem egregie pingere, sed necessario si vult pro dignitate in munere suo versari, debet lumen adhibere, quo possit ipsam picturam, omnesq. illius partes penitus perspicere, colores intueri, & quid cuique parti expediat, tum oculis, tum B
etiam mente, & ratione percurrere: eodem modo Consiliarius, quantumuis ingenij acumine, & prudentia excellat, nullo modo poterit suo officio satisfacere, immo iacebit in tenebris, si rem ipsam, de qua agitur, illiusq. causas notas non habet: ipsa enim rei cognitio est veluti lumen, sine quo fieri non potest, vt quid Principi magis conducat, animo cernat; neque aperte vtilitates, aut detrimenta videat, quæ possunt ad Rempub. peruenire; neque argumenta, & rationes firmas inueniat, quibus hanc partem probare, & illam improbare queat. C

SED dices, iam Principem generatim rem ad Senatum deferre. At vero non id satis videtur: idem enim est, ac si quispiam vellet, vt architectus de structura suarum ædium iudicium faceret, occluderetq. illi ianuam, ne posset in illas ingredi, earumq. atrium, ceterasq. partes considerare: aut, si quisquam alius pretium alicuius clarissimæ gemmæ ab artifice nosse vellet, eamq. integumentis inclusam eidem ostenderet, nulloq. modo gemmam ipsam ex illis pateretur euolui.

ATQVI non negamus quidem ad generales huiusmodi propositiones, generales etiam responsiones certo modo posse accommo- D
dari, veluti si de bello suscipiendo ageretur, liceret vtrique in contrarium ærarij inopiam, commeatuum penuriam, militum direptiones, & alia eius generis in medium proponere. Verum cum hæc rei caput non satis attingant, non posset ex his certa, vt oporteret, sententia proferri.

AT si dicas, non esse ex Principis commodo integre omnia, quæ ad rem pertinent, palam aperire. Dicimus, aliud esse, quid Principi in re sua expediat: aliud, quid Consiliarijs (vt bene respondeant) notum esse oporteat: non enim vrgemus Principem, vt necessario sem-

per

A per omnia cum pleno eius Senatu conferat, cum quædam paucioribus interdum, ac secretiori consilio tantum fidenda esse, rerum vsus satis doceat: quod etiam Carthaginenses, & Ætolos obseruasse, atque Augustum factitasse supra commemorauimus. [a] Verum dicimus id, quidquid sit, totum, atque integrum a consiliarijs percipiendum esse, si sanum, atque perfectum ab eis consilium est expectandum.

a Liu. lib. 30. & 35. Dio Cassius lib. 52. in princ.

At si replices, nec satis hoc tutum putari, vt intima illius negotij quamuis paucis a Principe aperiantur. Tunc quid aliud quàm miserabilem temporum conditionem deplorare licebit, quæ nec B paucos syncera fide, atque prudentia viros Principi suo fidos iungere valeat?

Qvando igitur sic Princeps constitutum habeter, generales tantum illas causas rei gerendæ, & non alias ad consilium suum deferre: veremur maxime si deinde Princeps singulorum sententias velit exquirere, ne sibi ipsi hæc Principis interrogatio refragetur. Aut enim nouit ipse se plane veras, efficacesq. rei exequendæ causas habere, & tunc nihil est cur alios consulat, quando consultatio ad res dubias pertinere solet. Aut vero nec ipse iudicio suo tantum fidit, quominus labi, decipive in re præsertim ardua posse vereatur, C & tunc sicut ægri est sanitatem cupientis omnes vulnerum sinus & symptomata medico detegere: sic ad salutares deliberationes suscipiendas, qui non plene quidquid ad rem pertinet, patefacere consiliarijs studet, grauioribus se proculdubio semper periculis exponit.

Consiliarius vero si in sola Principis auctoritate, qui se iustas habere causas profitetur, acquiescendum putet, ille sane non veri Consiliarij munus implere existimari poterit: siquidem aliud est certis, peculiaribusq. rationibus, quod Consiliarij proprium est, quidpiam approbare; aliud aliorum placita nullis rationibus præeunti- D bus imitari; Sic testes, vt Iurisconsulti aiunt, [b] ex proprio, non alieno sensu fidem facere debent, & primum sapientiæ gradum occupare ille dicitur, [c] cui venit in mentem illud, quod opus est, atque consulit quod in rem sit, non qui aliorum inuentis bene se credere existimantium credulus ipse adhæret.

b l. testiũ. vbi Bald. C. de testib.

c Cicero pro Cluen.

Atqvi non negamus quidem Principis sententiæ, qui rem pro comperto se habere dicat, plurimum pro eius sapientia, ac rerum vsu esse tribuendum; sed tamen quod ad Consiliarium attinet, aliud est eum sola auctoritate proponentis, aliud rationibus a re ipsa sumptis duci: aliud propria, aliud aliena fide dirigi, & permo-

ueri, cum illius sit non tam spectare quis ante eum loquatur, quàm A
quid omnino loquatur.

QVAPROPTER, vt aliquid concludamus, videmus sane a Consiliario plus requiri non debere, quàm vt ad rem propositam pro modo propositionis respondeat, hoc est ad generalia generatim, ad particularia particulatim: Principis enim sensus, & si quid occultius parat exquirere, illicitum, & anceps dici solet:[a] sed tamen, quia interdum implicitæ sunt propositiones, atque dura nimis ad Principis interrogationem responsio videri posset, si diceret Consiliarius, se nihil habere quod ad rem sibi non cognitam respondeat, ac tacite ægreferre videretur, secum non omnia negotij arcana conferri: quod cauendum valde existimamus, cum Principis dignitati honorificis verbis semper sit seruiendum. Propterea censeremus, eum, nisi quid melius ei pro negotij conditione tunc occurrat, saltem debere generalia illa, quæ ad rem pertinere possunt, pro sua prudentia Principi consideranda proponere: a ceteris vero, quæ sibi non liquent, tamquam in re dubia abstinere quidem, sed desiderium tamen, quo tenetur ostendere, & Principis iussui, & muneri suo aliàs commodius, si tempus patietur, satisfaciendi. Hac enim prudenti moderatione, quæ medium quoddam iter tenet inter præfractam contumaciam, & turpe obsequium, Consiliarius tuto officium suum explere videtur, & ita multos clarissimos viros sua consilia temperasse legimus.[b] B

a Corn. Tacit. lib. 4.

b Corn. Tacit. lib. 4. & 17.

PARS

Cardinales, qui sibi persuasum haberent, Papam iam in animo statuisse quid velit facere, eumq. sententiam minime mutaturum, & ideo se dissentiendo nihil profecturos, an tacendo essent excusandi.

A INTER multiplices tacendi excusationes, nulla fere frequentius se offerre solet nonnullis, hac ipsa, de qua in præsenti agimus: ideo paulo diligentius hoc argumentum non hic tantum tractandum, sed alibi etiam, prout occasio feret, alijs, atque alijs rationibus erit repetendum, [a] vt tamquam perniciosa quædam radix Deo adiuuante euellatur, & persuasio huiusmodi non solum inanis, ac contemnenda declaretur, sed etiam plena detrimenti, quæ omnem vim consilij auferat, prudentiæ neruos elidat, & consultationis vtilitatem prorsus abscindat. Nec vero admodum mira- QVAEST. XII. [a] Agitur in q. 15. & 22.

B mur eos, qui sibi certo persuaserint, se nihil verbis suis profuturos, libenter se a dicendo abstinere. Sic enim natura comparatum est, vt fructus spe omnes alantur, inutilesq. labores quisque refugiat. Verum id simul veremur valde, ne decora latentis mali species multos deceperit, qui quàmmagna incommoda ex hoc veluti fonte exoriantur, non satis inspexerint, quæ nos certe patefacere, atque explicare conabimur.

Tria igitur hic se examinanda offerunt: Primum, Papam iam in animo suo statuisse quid velit facere. Secundum, eum sententiam mutare minime solere. Tertium, eos dissentiendo nihil profecturos.

C QVOD igitur ad primum pertinet, concedere volumus, Papam iam in animo suo decreuisse, quid velit facere: sed id addimus, quòd cum potuisset ipse pro summa sua sapientia aliam eius rei perficiendæ rationem inire, maluisse eum tamen negotium ad Consistorium de more deferre. Et hic quærenda in primis est ratio, cur ita facere voluerit, quæ cum multiplex esse possit nos sane sicut de Deo scriptum est, Sentite de Domino in bonitate; sic de illis, qui viuam quandam illius imaginem in terris gerunt, sentiendum esse

putamus. Quoniam tamen aliter, atque aliter humana iudicia A
ferre solent, nos dicimus, quantum ad rem nostram pertinet, plane apparere, nondum integrum, perfectumq. Papæ consensum in rem, quam consultandam proponit, adesse. Homo siquidem secundum varias animi affectiones, varie interdum eodem tempore mouetur, [a] simulq. potest in plura mentem intendere, etiam sibi non inuicem ordinata, [b] quod inde oritur, quia non vna est tantum, & perfecta voluntas, quæ ex toto velit: nam tunc ex toto imperaret, & iam plena, & completa esset, vt sanctus Augustinus tradit. [c] Verum sunt quodam modo duæ voluntates, siue duo actus eiusdem voluntatis, alter qui vellet rem prout in eius mente B
concepta fuit, effectum sortiri: alter, qui vellet, vt antequam promulgetur, aliorum etiam sententiæ concurrerent; vnde antequam hoc fiat, non potest voluntas dici completa, & absoluta, [d] siquidem duplex est actus deliberationis, alter interior in mente, qui est reuocabilis: alter exterior in opere, qui est irreuocabilis: cumq. interior ille sit exterioris præparatorius, ideo donec is effectum foris non fuerit sortitus, nondum absolutus dicitur, quia nihil perfectum omni ex parte appellatur, cui aliquid addendum superest: [e] & proinde certum est, eum interim a varijs euentibus, ac salubriore prouidentia pendere, dicente etiam vetere prouerbio, po- C
steriora consilia esse meliora. Ex quo sequitur, cum in themate dicitur, Papam iam in animo suo statuisse quid velit facere, hoc nullatenus de perfecta, atque irreuocabili voluntate accipi posse.

a S. Tho. 1.2. q. 10. artic. 3. ad 2.

b S. Tho. 1.2. q. 12. & 13. artic. 3.

c Lib. 8. cōfess. cap. 9.

d S. Tho. 1.2. q. 17. artic. 5. ad 1.

e l. cum Sillanianum in fin. C. de his quib. vt ind.

Qvod vero ad secundum spectat, Papam sententiam iam conceptam mutare minime solere; Dicimus facti hanc quæstionem esse, & qui ita aiunt, non videre nos, qua ratione id probare possint. Nos enim per annos fere triginta, quibus Consistorio adesse cœpimus, sedentibus octo summis Pontificibus: Pio IIII. Pio V. Gregorio XIII. Sixto V. Vrbano VII. Gre- D
gorio XIIII. Innocentio IX. ac sanctissimo D. N. Clemente VIII. affirmare illud vere possumus, numquam factum esse, vt Papa deliberationem aliquam ab eo conceptam mutare noluerit, si maior Cardinalium pars ab eo dissentiens id verbis expressit, sed vidimus quandocumque ille perstitit in eo quod semel proposuit, in causa id fuisse, quòd pauci reperti sint, qui diuersum ab illo senserint, aut certe palam declarauerint, & multo plures, qui in illius sententiam ierint.

At dicunt aliqui secundum naturam magnorum virorum hoc esse

A esse vt semel ab eis proposita non desciant, quod ex illorum dignitate non sit, sententiam mutare. Respondemus, si in melius sit mutanda, magnum hoc prudentiæ argumentum esse; [a] & a sanctis viris hoc sæpius factum fuisse. Nam Dauid Rex, monente Abigail, deliberationem emendauit. [b] Et Apostolus Paulus, quamis decreuisset dare se in Theatrum, acquieuit tamen amicorum consilio aliter suadentium. [c] Quinimmo incommutabilis Deus sæpe legitur in sacris litteris mutasse promissa, & pro misericordia temperasse sententiam, [d] licet tunc non mutet Deus actum interiorem voluntatis suæ, vt sanctus Gregorius, & sanctus Thomas declararunt. [e] Quod B & alijs multis exemplis sancti Patres nobis testatum reliquerunt, vt intelligeremus, viri perfecti esse nihil absolute diffinire, quod non vtiliori, sapientioriq. proposito possit emendare, prudentumq. mores salubrioribus cedere cōsilijs; [f] cum id non leuitatis, vt ait Apostolus, sed maioris charitatis, & prouidentiæ sit argumentum. [g] Ex quibus concludimus, res Consistoriales antequam a Papa fuerint de more in Consistorio sancitæ, numquam adeo certas haberi posse, quin mutationi subiaceant, tametsi deliberatæ antea a Papa viderentur; cum res futuræ omnes, circa quas versari solet humanorum negotiorum consultatio, sint contingentes, & proinde incerto euentui, C ac varietati expositæ.

Tertium est, quod dicitur, existimare Cardinales se nihil dicendo profecturos; Ad quod respondemus: quando etiam concederetur, firmam omnino, immotamq. summi Pontificis mentem esse; adhuc non ideo Cardinales cum sententiam rogantur ab ea syncere proferenda excusari. Notum siquidem est in actionibus humanis, aliud esse officium, quod pertinet ad media: aliud esse executionem finis, qui in operis consummatione consistit; quemadmodum & consilium non est de fine, sed de ijs, quæ sunt ad finem. [h] Quando igitur assumitur quispiam ad aliquod officium, ad media tantum D adhibenda tenetur, quæ sunt propria illius officij, & ab eo præstari possunt, non ad finem assequendum, qui aliunde pendet. Sic medicus stipendio conductus, ad aliud non tenetur, quàm canonicè mederi, quamuis sanitas non sequatur: & magister ad apte docendum, licet auditores non proficiant. [i] Sic ergo & Cardinalium officium, cum sit consulere, præsertim quando sunt rogati, ad eos non pertinet vlterius ratiocinari, an id consilium sit exequendum, cum hoc diuersum sit, & finis hic in illorum non sit potestate. Siquidem ministri est tantum velle, conari, & laborare; Dei autem est perficere. Nam, prout Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem

a Videantur quæ dicta sunt in q. 43.
b 1. Reg. 25.
c Act. 19.
d c. incommutabilis 22. q. 4.
e S. Greg. lib. 20. moral. c. 23 & S. Tho. in 1. par. q. 19. ar. 7. ad 2.
f Ioā. Cass. collat. 17. c. 2. Idem Cass. d. collat. 17. cap. 18. 27. & seq.
g 2. Cor. 1. vbi S. Ambr.
h S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 2.
i Arist. 1. Rhetor. cap. 1. Cic. lib. 1. de Inuēt. in princ.

a Nicol. ep. 9. ad Michael. Imper. tom. 3. Decretal. nuper. Romæ impress.

ſcribebat; [a] debet Apoſtolica Sedes facere quod ſuum eſt, neque faſtidire laborem: Deo autem, cuius eſt bene cœpta perficere, laboris effectum relinquere. A

DEBENT itaque Cardinales eniti, quàm maxime poſſunt, ſuum officium præſtare, & Pontifici maximo fidele conſilium dare: ipſe autem Deus, cuius Eccleſiæ negotia in Conſiſtorio aguntur, & in quem credendum eſt, & Pontificem maximum, & Cardinales omnes ſuas cogitationes transferre, ad Eccleſiam ſuam reſpiciet, mentemq. Pontificis illuſtrabit, & a via, qua progredi debet, non patietur aberrare.

QVAE omnia, vt eo clariora legentium animis relinquantur, ſupereſt nunc vt ab iis obiectionibus eximantur, quæ initio quæſtionis in contrarium adducebantur; quatenus ſcilicet dicebatur, fructus ſpe omnes ali, & vnumquemque inutiles labores refugere. B

NAM ad primum dicimus, duplicem in fructibus colligendis ſpem conſiderari poſſe: alteram, quæ ipſum dominum reſpicit: alteram, quæ ad rationem operis, ſeu medij ſpectat, quo dominus ipſe vtitur, ſiquidem ex ſemine ſpes, ob eius naturalem vim, oritur, debere fructus produci: eſt item ſpes concepta a ſeminante, qui vt fructus colligat, ſeminat. Vbi igitur vtraque ſpes deficit, tota hæc actio eſt ſuperuacanea. At vbi ea, quæ ratione operis, ſeu medij ſumitur, non deficit, quamuis deinde ea, quæ dominum, ſeu agentem reſpicit, deficeret, non erit inutilis, aut ſuperuacanea actio. Sic igitur, quod ad rem noſtram attinet, cum ea ſit natura veri, & fidelis conſilij, vt aptum natum ſit mouere Principem, ideo Cardinalis quamuis forte, quod ad ſe attinet, credat Principem mouendum non eſſe, nihilominus alitur adhuc ſpe fructus ratione medij efficacis, quo ad perſuadendum vtitur. C

AD id vero, quod addebatur, inutiles labores vnumquemque refugere; Reſpondemus primo, non poſſe dici inutile id, quod redundat in meritum conſulentis, & quod poſſet etiam in vtilitatem Reipublicæ, Deo iuuante, exiſtere, quæ præcipue eſt præ oculis habenda. Dicitur ſecundo, quòd labor, qui ſumitur in vero, & fideli conſilio dando, res eſt vtiliſſima tum ad Principem perſuadendum, quatenus hæc vis ſuadendi eſt in ipſomet conſilio vero, & fideli quaſi naturaliter incluſa, tum etiam quia ad alios Conſiliarios in eandem ſententiam perducendos plurimum valet: quibus ſic vnà coniunctis, non facile Deus permittet, vt Papa illis obſiſtat, & in maioris partis Cardinalium ſententiam non ſe deflectat. D

PARS

PARS II. QVAEST. VII.

Si aliqui Cardinales existimarent, Papam exquirere eorum sententias, ceremoniæ potius, vt dici solet, quàm consilij causa, quid tunc agere debent?

A QVAMVIS hæc obiectio parum verisimilis, prorsusq. commentitia videatur, nec ita de eo sentiendum sit, qui in altissimo loco positus est, atque in amplissimo orbis theatro cum viris præstantissimis loquitur; attamen verum esse fatemur huiusmodi opinionem non nouam, nec modo exortam esse, sed superioribus etiam ætatibus in aliquorum ore versatam fuisse: nec tamen propterea sapientes illos veteres Cardinales his tamquam vmbris, & vanis timoribus, aut credula suspicione deterritos fuisse, sed memores personæ, loci, & officij sui, fidem Deo, Sedi Apostolicæ, & Christi Vicario debitam ani- QVAEST. XIII.
B mo, & cogitatione repetentes, sententiam suam modeste quidem, sed libere dixisse, tametsi a multis crederetur fore, vt eorum consilia non sequeretur Princeps. At interdum secus accidit, & quod initio minus gratum est, postea placere potest, & libera vox magnas quandoque attulit vtilitates, & Principes ijs non raro gratias egerunt, quos prius non statim sibi assensum præbuisse, ægre tulisse visi erant. Nec certe facile concedendum est, immo nouum nimis, & inauditum, atque aduersus vetera Collegiorum omnium instituta, accersiri scilicet Consiliarios in Senatum, vt nihil consulant: nec vlla extat
C ratio cur præsumendum sit, Papam tantopere ab eorum iudicijs alienum esse, quæ tantum consultiua dicuntur, eiusmodi scilicet vt ipse possit pro suo arbitratu ea non sequi: [a] quinimmo existimandum iure videtur, Patri optimo iucundum esse audire, quid de rebus grauibus filij sentiant, quos ipsemet sibi Consiliarios cooptauit, qui tot charitatis vinculis Pastori, Principi, Domino, Parentiq. adstricti sunt, pro quo etiam vitam profundere sunt parati.

[a] Glos. c. cum olim. de arbitr.

ET quamuis valde probabile sit, optare vnumquemque, & eo magis Principes, qui alijs præsunt, vt reliqui secum potius sentiant, quàm dissen-

dissentiant, quando tamen conspicimus res, quas pro summa sua potestate poterant aliter diffinire, maluisse eos ad consultationem reuocare, & aliorum iudicia scrutari; interrogatio ipsa natura sua declarat in re nondum diffinita liberam responsionem exquiri, nec eos duplici animo esse, vt cum aperte dicant se velle Cardinalium sententias audire; ex altera parte nihil minus, quàm de ijs seriò auscultandis cogitent, sed potius ad eas eludendas hoc inuolucro vtantur; præsertim cum verisimile non sit, eos ita placitis suis hærere, vt neminē prorsus aliter sentire velint, idq. maxime cum ratio adeo probabilis dissentiēdo proponitur, vt ipsa magis, quàm illius auctor discrepare videatur. A

VERVM concedamus nūnc, quod tamen non est probabile, Principem, qui alijs, atque alijs modis potuisset negotium expedire, maluisse tamen Senatores in Consistorium vocari, non animo sequendi eorum consilia, sed ceremoniæ potius, vt dici solet, gratia, vt quod ab eo decerneretur, de consilio fratrum factū videretur, & proinde idem populo acceptius, & plausibilius prodiret; si quis petat, quænam tunc erunt partes eorum, num tacere, aut liberé dicere, aut assentiri? B

CERTE aliquibus videri posset, quòd sicuti veteribus legibus actus multi ad speciem potius, quàm veritatē permittebantur, & quemadmodum multiplices contractus imaginarij in vsu populi erant, sic hodie non incongruum esse, quædam etiam in ferendis suffragijs obseruari, non semper ad res serio diffiniendas, sed ad retinendum potius quandam veteris instituti imaginem. Nam de Consulibus scribit Dio,[a] Tyberium Cæsarem eos elegisse cum tamen a populo Romano nominarentur ad repræsentandam antiquā libertatem. Et Jurisconsulti multarum rerum meminerunt, quæ fiebant DICIS CAVSA, vt ipsi aiebant,[b] idest ad ostentationem quādam, vt illud ita factum fuisse posset dici, non quòd vere ex animo, aut aliqua necessaria causa id processisset. Quæ loquendi prouerbialis formula, & apud veteres alios auctores sæpe reperitur,[c] atque hoc ipso, de quo diximus, sensu eam accipiendā esse, celebres permulti Doctores testantur;[d] similiter, de imaginarijs contractibus crebra est apud veteres leges mentio; nam & imaginaria venditio,[e] & locatio,[f] & emancipatio,[g] & adoptio,[h] & testamentū,[i] & manumissio,[k] tum imaginarius colonus,[l] & imaginarius nuncius, & imaginarium repudium,[m] & imaginaria apocha,[n] & alia huiusmodi frequenter nominantur, & imaginariæ militiæ genus Claudium Cæsarem instituisse, Suetonius est auctor.[o] C D

QVAE quidem cum ex vetere instituto sic in vsu essent, vt interdum id fieri alijs ostenderetur, quod vere non fiebat, nec mens erat faciendi; propterea videri posset etiam in sacro Consistorio consul-

tationes

a Dio lib. 57.
b l. 4. ff. commod. l. & qui data. ff. ex qb. caus. maior. l. 1. §. excusantur. ff. ad Syllan.
c Varro lib. 5. de ling. lat. Cic. act. 1. in Verrē. & pro L. Murena. Arnob. lib. 4. aduersus gēt. in proœm.
d Petr. Victor. lib. 8. var. lect. Ant. Aug. li. 2. emendat. c. 2. Frāc. Duaren. lib. 1. Disputat. c. 47. Cuiacius lib. obser. c. 33. Ioannes Coras. lib. 4. Miscel. c. 8. Conar. li. 4 var. resol. c. 6.
e l. imaginaria. ff. de regul. iur.
f l. 46. ff. locati.
g l. fin. C. de emancip.
h l. fin. C. de adopt.
i Instit. de testam. in princ.
k Instit. quib. modis ius patria.
l l. 49. de act. empt.
m l. 3. C. de repud.
n l. 2. de annon. & tribut. in Cod. Theod.
o Sueton. in Claudio c. 25.

A rationes quasdam non esse prohibendas, quas Princeps proponat ceremoniæ potius gratia, & ad decorũ cum Cardinalibus retinendum, quàm quòd reuera consilia Cardinalium tunc exposcat, aut ijs se plane indigere arbitretur. Quo casu existimari etiam posset, fas Cardinalibus ipsis pariter esse, aut nihil, aut ad Principis sensum quoquo modo loqui, cum responsio debeat interrogationi congruere, hæcq. relatiua inuicem videantur, petere consilium, & dare consilium, ita vt qualis est petitio, talis sit & consilij prolatio.

VERVM quoniam nos contrarium prorsus sentimus, ideo ad rem dilucidius explicandam, & ne vocabulorum similitudine deci-B piamur, cum quattuor sint actus, qui idem prope sonare videntur, & tamen inter se differunt, videlicet fraudulentus, simulatus, fictitius, & imaginarius.[a]

NOS dicimus, tres priores ad rem præsentem nostram minime pertinere: Non fraudulentum, quoniam nihil in fraudem alterius geritur:[b] Non simulatum, quoniam nihil diuersum ab eo concipitur, quod simulatur:[c] Non fictitium, quoniam lex nihil hic fingit, aut disponit:[d] Restat igitur quartus actus, qui imaginarius dicitur, cui quæstio nostra magis congruere videtur, sed tamen nec illi omni ex parte plane respondet; Quandoquidem cum imaginarium illud di-C catur, quod ad nudam speciem tantum fit, ita vt rei veræ imaginem retineat, & tamen nullum iuris effectum pariat, atque aliquid esse id ostendat, cum omnino nihil sit: propterea dicimus, consultationem, de qua agimus, imaginariam quidem vocari posse, quatenus spectat ad ipsum Principem, qui consilia petit, non animo vt illis vtatur, sed potius, vt dici solet, pro forma, & vt seruiat consuetudini Collegij, siue ne videatur inconsulto Senatu de negotio tam graui solus constituisse. Verum ex altera parte, imaginariam minime appellandam esse affirmamus, cum fiat ex legitima causa, & versetur circa rem veram, & solidam, & grauem, & dignam consilio.

[a] *Alciat. li. 3. parerg. c. 11.*

[b] *toto titu. ff. quæ in fraud. credit.*

[c] *l. 1. C. plus valere quod agitur. l. ex pretio. C. si cert. petat.*

[d] *§. per acceptilationẽ. Inst. quib. mod. tollit. obligat.*

D QVAPROPTER vt ad quæstionem propositam respondeamus, quæ scilicet sint partes hoc casu DD. Cardinalium; Dicimus eos nullatenus a munere suo discedere debere, quod est omni in re fidem, atque officium præstare, ac quod in reliquis rebus solent, sic & hoc loco quod conscientia eis dictat, aperte profiteri: idq. duplici præcipue ratione; altera, vt ita dicamus, intrinseca: altera extrinseca. Prima est, quia cum Cardinalis ex munere sibi imposito, teneatur Reipublicæ vtilitati, atque Ecclesiæ commodo consulere, & locus ipse Consistorij ad consulendi munus salubriter exercendum fuerit destinatus; propterea quandocumque aliquid ibi proponitur, quod detrimentum

Ecclesiæ

Ecclesiæ possit afferre, quocumque modo proponatur, seu serio, seu ioco, siue vere, aut ficte; res ipsa, locus, officium, & Ecclesiæ necessitas Cardinalem compellunt ad consilium fidele, salubreq. præstandum. A

ALTERA est, scandalum, quod in consilio imaginario dando alijs præberetur. Nam sicut si quis vsuram ficte peteret, & alter ficte illam solueret, atque de pecunijs istis petitis, & datis instrumentum fieret, crimen graue committeretur ob scandalum, quod ex huiusmodi instrumento vsurario illis saltem præberetur, quibus ea inter contrahentes collusio, aut simulatio nota non esset: sic quamuis Princeps ficte consilium petat, & Cardinalis ficte illud præbeat, quia tamen actus ille publicus est, & in Consistorio ad res graues deliberandas B instituto geritur, non possunt qui talia agunt a scandali culpa excusari, quandoquidem sciunt omnes, qui ibi adsunt, Cardinales obstringi ad vera consilia danda. Vnde cum videant secus fieri, necesse est eosdem offensionem non leuem intus in animis pati, quòd sic vetera instituta, ac disciplinam videant paruifieri.

NON obstant ergo ea, quæ supra veterum exemplo, & auctoritate afferebantur: nam illa gentiliũ moribus ita recepta fuisse constat, quibus vera instituẽdæ vitæ ratio, ac doctrinæ lumen nondum illuxerat. Vnde multa eorum legibus, tamquam indifferentia admittebantur, alia tamquam ad speciem inania, alia prorsus otiosa permit- C tebantur. At vero Christiana disciplina, cum nec verbum otiosum effundi patiatur, [a] & calicem etiam aquæ frigidæ non leuem rem esse interpretetur, [b] multo magis inanes actiones, vmbratilesq. sententias in sacrosancto Patrum Collegio pronunciari, nullo modo poterit sustinere.

a Matt. 12.

b Matt. 10.

S. Aug. lib. de doctr. Christiana c. 18.

ET quod dicebatur, Principe nihil vere ex animo petente, non cogi Consiliarios vltra id, quod Princeps ab eis exquirit, respondere; Replicamus D D. Cardinales Consiliarios quidem esse Principis, sed pro totius Reipublicæ vtilitate: & ideo curandum eis esse, non solum qu d Princeps velit, sed etiam quid Reipublicæ vtilitas postulet. Vn- D de si rerum status aliquid decerni requirat, quod ita etiam Principi forte, aut non occurreret, aut non videretur, non potest id ab eis saluo eorum officio ex ijs, quæ aliàs diximus, prætermitti: & præsertim, cum fieri possit, vt Pontifex, qui alio animi proposito in Consistorium venit, auditis deinde iustis Cardinalium rationibus a sententia remoueatur, & quod, DICIS CAVSA, ab eo propositum fuit, in verum ac serium Reipublicæ commodum conuertatur.

PARS

PARS II. QVAEST. VIII.

Quid, si vererentur aliqui contradicendo Papam contristare, & nollent ei molesti esse?

A QVAERI hoc loco iuste videtur, an quando veretur Consiliarius contradicendo Papam contristare, debeat potius a dicendo abstinere. Primum enim illud se objicit, quòd cum dicentis oratio audientem debeat delectare, [a] tristitia autem delectationi sit contraria, [b] omnem profectò sermonis fructum ab eo impediri censendum est, cuius verba non grata, sed molesta contingunt. QVAEST. XIIII. *a S.Tho. 1.2. q.177. artic.1. in corp.* *b S.Tho.1.2. q.35.art.3.*

DEINDE, quia Consiliarius cum ad eum finem loquatur, vt consulat, & persuadeat, vtique præstare id nequaquam poterit, si dicendo displiceat illi, quem vult mouere: nam vtens verbis eius sensui re-

B pugnantibus, animum eius potius auertet, quàm conuertet.

TERTIO, quia cum moneat Apostolus: *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei*, [c] plane qui contristat Vicarium Christi, videtur & auctorem illius contristare, dicente Domino: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* [d] Vnde & a Sanctis illud est vsurpatum: *Qui contristat Episcopum, contristat Spiritum sanctum.* *c Ephes.4.* *d Luc. 10.*

Ex altera vero parte, quoniam constat nec delectationem, nec tristitiam, sicut nec ceteras animi affectiones per se bonas, aut malas censeri, [e] sed a causis pendere, propter quas illæ suscipiuntur, & ab alijs multis circumstantijs, ex quibus nec semper sectandæ, nec *e S.Tho. 1.2. q. 24. artic. 2. & 3.*

C semper fugiendæ iudicantur; [f] propterea ad æquiuocationem omnem tollendam, & ad clariorem propositæ quæstionis explicationem, illud præmittimus, quòd cum alicuius oratio varijs ex causis molestiam, seu tristitiam audienti afferre possit: siue culpa illius, qui loquitur, qui odiosus sit: siue propter rem ipsam, de qua quis loquitur, quæ mala sit, aut turpis: siue ob modum, quo quis loquitur, quia ineptus, aut horridus sit: nos nullam ex his causis in præsenti attingimus, cum ad rem nostram non pertineant. Loquimur vero de ea tristitia, quæ oritur a persona, coram qua quis loquitur, eo quòd cum audiat sibi proponi ea, quæ aduersus eius sensum sunt, *f S.Aug.li.9. de Ciuit. Dei c. 6. & lib. 14. c.10. Lactant. lib.6.c.15.*

ac sibi

ac sibi displicent, turbatur animo, ac tædio, molestiaq. afficitur. A

Accedentes igitur ad casum nostrum, quærimus, si quando accideret quòd Cardinalis refragaturus opinioni Papæ suspicaretur, eius contradictione Papam esse perturbandum: an tunc potius debeat silere, & scopulum hunc præteruadere. Quo loco, vt gradatim progrediamur, multa se offerunt sigillatim consideranda.

Primvm est, quandò ita res se haberet, quòd hæc suspicio Cardinalis animum vehementer occuparet; & tunc existimaremus sapientis esse omnem conatum adhibere, vt eam a seipso procul ablegaret, ac radicitus euelleret, cogitans summum Pontificem non esse vulgarem hominem, qui aliorum verbis inepte debeat contristari, B cum dicat Scriptura: *Non contristabit iustum quidquid ei acciderit*;[a] & sanctus Chrysostomus in suis homilijs sæpe doceat, generosum animum, ac Deum timentem, (prout de eo, qui sanctæ Ecclesiæ præsidet, omnino sentiendum est) nulla re præterquàm peccato posse contristari:[b] & eo magis quia summus Pontifex pro sua sapientia satis nouit, se illius Vicarium esse, qui Crucis ferendæ alijs exempla præbuit, & qui dixit: *Non veni ministrari, sed ministrare*:[c] seq. Pastorem vniuersalis Ecclesiæ esse constitutum, cuius munus est omnium necessitatibus inseruire. Vnde sicut medici ægrorum clamoribus, & conuicijs nihil indignantur, sed commouentur magis C ad eos iuuandos, sic partes Pontificis sunt, si quando filios suos parum sibi obsequentes, aut non semper ad suam voluntatem loquentes viderit, non exagitari, aut perturbari, sed benigne de illorum affectibus sentire, atque eorum potius imbecillitatis, si opus sit, misereri.

a Prou. 12.

b S. Chrysost. hom. 18. ad Populũ Antioch. & in 2. ad Corint. 6. hom. 15.

c Matt. 20.

Secvndvm est, si forte hæc suspicio nullatenus ex animo Cardinalis tolli posset, quoniam ex familiaribus Papæ sermonibus, aut aliunde compertum esset, voces quasdam illius interdum erupisse, quibus permolestum sibi fore ostenderet, si qui in Senatu ei aduersarentur; tunc maior surgere potest dubitatio, quanam ratione hic D a Cardinali progrediendum. Nos hoc casu diceremus, quando etiam voces illæ præcessissent, cum placidis deinde verbis rem ad Consistorium omnibus audientibus Papa detulerit, intelligi illum a priore proposito discessisse, sicuti protestatio facto contrario reuocata censetur,[d] multa enim impetu quodam nobis vix sentientibus effluunt, quæ subinde in ordinem rediguntur, & cum a sancto Iacobo moneatur omnis homo, vt sit velox ad audiendum,[e] credendum est, Principem, qui alijs sapientia præstat, etiam in audiendi facilitate, ac benignitate excellere debere; ita vt si quid etiam

d l. nõ solum. §. morte, ff. de oper. nou. nũc.

e Iacob. 1.

parum

A parum ad rem, aut prudenter dictum auſcultauerit, religioſiſſimos
Impetatores imitari velit, qui reſcripſerunt: *Si id ex leuitate proceſſit, contemnendum: ſi ex inſania, miſerandum: ſi ab iniuria, remittendum.* [a]

a l.1.C.ſi quis Imper. maled.

Tertium eſt, quando nec hac ratione poſſet hæc ſuſpicio a
mente Cardinalis amoueri, quinimmo in ea trepidatione ſummopere perſiſteret, fore, vt ea, quæ ab ipſo dicenda eſſent, non poſſent
non ſummo Pontifici moleſta & grauia accidere; Dicimus, ſi
aliqua ratione res ipſa verborum lenitate, & dicendi modo temperari poſſit, integra tamen, & illæſa veritate, monere nos maxime,
vt id omni conatu procuretur: ſiquidem ſatis conſtat, eandem rem
B ſalua iuſtitia mollius, aut durius, gratius, aut moleſtius pro loquentis ingenio, & dexteritate proponi poſſe. Vt enim in communi
ſocietate, mutuiſq. congreſſibus, humaniter, iucundeq. cum alijs
quatenus decet, verſari, virtutis opus eſt, quæ affabilitas vocatur, [b]
quæ tamen ſic moderanda eſt, vt ſi quis in omnibus ſtudeat ad delectationem loqui, hic modum in delectando tranſgrediens, peccet
per exceſſum, & in turpe adulationis vitium prolabatur, [c] viciſſimq.
qui aliorum opinionibus ſine neceſſitate conatur contradicere, hic
ſe moleſtum, ac quodam modo litigioſum reddit quod virtuti repugnare ſolet: [d] ſic in publicis conſultationibus, ſapientis erit, in-
C columi ſemper, inuiolataq. veritate curare, vt cetera deinde maiore, qua fieri poterit, reuerentia, ac ſermonis lenitate exprimantur.

b S.Tho.2.2. q.114.artic.1. & 2. ad 1. S. Antonin. in ſum. 2. par. tit. 10. c. 2. Ariſt. 2. Ethic. c. 7. & lib. 4. cap. 6.

c S. Tho. 2.2. q.115. artic.1. & 2.

d S. Tho. 2.2. q.116. artic.1. & 2.

Quando autem nulla ſermonis dexteritate, aut dicendi humilitate poſſet hic ſcopulus ſuperari, & quæ a Cardinali dicenda ſunt,
futura putarentur ſummo Pontifici iniucunda, & odioſa, publicæ
autem rei maxime ſalutaria: tunc plane non videmus nos, quomodo poſſit, aut debeat Cardinalis a dicenda libere ſententia ſuperſedere, atque illud prætermittere, quod ſibi conſcientia dictat, & veritati cenſet eſſe conſentaneum, cum, vt dici ſolet, ſcandalum potius
ſit permittendum, quàm veritas deſerenda. [e]

e c. qui ſcandalizauerit. de reg. iur.

D Et ſi quis replicaret, durum admodum, & penè incredibile videri aliquid ſummo Pontifici, quod verum, & ſalutare ſit, proponi,
quod illi inuiſum, ac moleſtum eſſe debeat, cum naturæ hominis,
quæ ratione prædita eſt, nihil magis ſit accommodatum, vt ait Cicero, [f] quàm quod verum, ſyncerumq. eſt, & in veritate ipſa tanta
ſit vtilitas, tanta dignitas, & auctoritas, vt Dominus Saluator noſter ſe ipſum Veritatem nuncupauerit, & ſe ad hoc natum, & in
hunc mundum veniſſe teſtatus fuerit, vt teſtimonium perhiberet
veritati; [g] Reſpondemus, ſi abſolute loquamur, rem plane ſic ſe
habere, cum veritas non tantum ſit virtus, ſed virtus etiã ſpecialis, [h]

f Cic. lib. 1. de offic.

g Ioan. 14.

h S. Tho. 2.2. q.109. artic.1. & 2.

H &obie-

& obiectum, ac perfectio humanæ rationis. Verum, quia ea est A mentis humanæ infirmitas, & cæcitas, vt sæpe in singularibus rebus aberret, ac decipiatur, hincq. hominum iudicia tam varia, diuersaq. reperiantur; propterea mirum non est, si summus quoque Pontifex quatenus carnis fragilitate circumseptus, interdum, Deo permittente, non tamen in ijs, quæ ad dogmata spectant, humani aliquid patiatur. Vnde sicuti ægrotus vbi gustandi sensus morbo infectus est, dulce iudicat amarum, & amarum dulce, sic præeunte immodico aliquo affectu, patitur Diuina prouidentia, Principes etiam summos non tantum in dignoscenda aliqua veritate caligare, & hallucinari, sed etiam veritatem ipsam quodam modo abhorrere, quemadmodum, *Palato* B *non sano pœna est panis, qui sano suauis est: & oculis agris odiosa lux, quæ puris est amabilis*,[a] vt S. Augustinus, vel potius ipsa experientia docet.

a S. Aug. li. 7. confess. c. 16.

QVANDO igitur accideret (quod Deus auertat) vt summus Pontifex adeo in aliquam opinionem ad actiones morales pertinentem esset demersus, vt quidquid ei contrarium afferretur, quamuis verum esset, non solum ei non probaretur, sed etiam maxime displiceret, ac molestum esset: nos nihilominus minime Consiliario cessandum esse existimaremus, quominus ea proferret, quæ communi bono cōducere arbitraretur, cum illud priuatis quibuscumque commodis sit anteferendum: cuius rei extant exempla quàmplurima Propheta- C rum, & Sanctorum. Nam notum est, sanctum Ioannem Baptistam, quamuis videret Herodem Regem suis verbis offensum iri, non tamen officium suum deserere voluisse: quod Saluatori nostro mirifice placuisse scimus, Herodē autem impium, quia Herodiadis filiam, vt S. Marcus ait,[b] noluit contristare, perpetuis flammarum incendijs apud inferos torqueri: sic Samuel,[c] cum Rex Saul multa indigna perpetraret, non dubitauit verba ea proferre, quæ sciebat Sauli molestiam maximam allaturа. Idem & de Natan Propheta legimus, qui Regem Dauidem admonere non destitit, & admissi operis grauitatem eidem ante oculos ponere, ne officio suo deesset, quam- D uis ingentem animi dolorem Regi ea ex re illatū iri non ignoraret.[d] Sic & alij multi Sancti fecerunt, quos nimis longum esset recensere: illos enim proposita sibi maxima pericula perspiciētes huiusmodi timor ab officio minime retardauit: quandoquidē videbant nihil fere esse, quod publicis rebus tantum afferat detrimenti, quantum suspicio hæc, ne Principis animus perturbatione aliqua, aut molestia commoueatur. Vnde huic trepidationi fortiter obsistendum esse exemplo suo docuerunt: certum enim est, sicut magnes vi occulta ferrum pertrahit, sic Principis voluntas allicere ad se interdum multorum

b Marc. 6.
c 1. Reg. 15.
d 2. Reg. 12.

animos

A animos Senatorum, & tamquam sigillum in cera, imprimere in ipsis quidquid vult, & quidquid ad rem suam existimat pertinere. Quod quàm absurdum sit, ac Senatorio viro indignum, nemo non videt, cum sapientis officium sit, fidem, publicamq. causam, supremam sibi legem constituere, quales permultos huius sententiæ Præsules semper in sacro Consistorio extitisse nouimus.

NON obstat igitur quod primò obijciebatur de delectatione: nam finis præcipuus Consiliarij non est delectare, sed iuuare tum Principem, tum Rempub. Ratio autem iuuandi, non necessario, nec semper requirit antecedentem, aut præsentem delectationem, sed futuram, & comitantem rei effectum respicit: sicuti sapiens Medicus

B ægroto amarum, & momentaneum propinat pharmacũ, vt ei optatissimam, & iucundissimam postea salutem afferat. Hincq. Consiliarius fidele præbens consilium, sperare debet, Principem ipsum, recogitata secum Consiliarij fide, Christianaq. in loquendo libertate, plurimum officio illo salubertimo, quod prius molestum ei extiterat, delectatum iri, atque in illum maiori, quàm antea, beneuolentia inflammandum.

NON obstat secundum; quia mediũ, quo ad persuadendum vtitur Consiliarius, non est semper delectare, nec semper contristare, cũ

C non omnis delectatio sit bona,[a] sicut nec omnis tristitia est mala:[b] sed modo hac, modo illa vtitur via, quæ aptior sit fini, & publico bono consequẽdo magis accommodata. Verum est tamen, quòd abusiue, & ex quodam vulgari loquendi modo, bonum dici solet, quod placet sensui: & malum, quod displicet, licet iuxta rationem secus dicendum esset.[c] Vnde Achab Rex loquens cum Iosaphat de Michæa dicebat: *Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonũ, sed semper malum?*[d]

NON obstat tertium, quo dicitur, Principem non esse contristandum; Nam respondetur, duplicem esse contristationem:[e] alteram secundum sensum, quæ leuis est, & momentanea, atque aures tantum

D nonnihil perstringit, nec generoso viro est metuenda: alteram secũdum rationem, quæ grauior est, & diuturnior, quippe quæ rebus perperam consultis magna posset afferre incommoda, si omitteretur; & priore modo dissentire, & contristare etiam alios quando oportet, non est vitium, sed charitatis officium, & debitum amicitiæ, dicente Apostolo: *Quoniam etsi contristaui vos in Epistola, non me pænitet: & si pæniteret, videns quòd Epistola illa (etsi ad horam) vos contristauit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pænitentiam.*[f] De posteriore vero tristitiæ genere, monet Apostolus, vt non contristemus Spiritum sanctum Dei.[g]

a *S. Tho. 1.2. q. 34. art. 2.*
b *Idẽ S. Tho. q. 35. art. 3. & seqq. & q. 39. art. 1.*
c *S. Tho. 1.2. q. 31. art. 5. & seqq.*
d *3. Reg. vlt.*
e *Greg. Nyssen. siue Nemesius lib. 4. Philos. c. 10. & 12. S. Thom. 1.2. q. 30. art. 3. & q. 31. art. 3.*
f *2. Cor. 7.*
g *Ephes. 4.*

Si qui ſuſpicarentur, Papam, ipſis diſſentientibus, magis obfirmandum, aut potius irritandum; an ſententiam ſuam debeant comprimere.

QVAEST. XV.

VID vero, ſi præter dubitationem moleſtiæ, & triſtitiæ Papæ inferendæ, de qua modo egimus, amplioris periculi ſuſpicio Cardinalium mentes inuaderet, fore, vt, ijs diſſentientibus, animus Papæ magis a re, de qua agitur, alienaretur, & obdureſceret? Quæritur an hoc caſu frænum orationi ſit inijciendum, atque ad læuam ſilentij curſus dirigendus: nouimus enim, hanc trepidationem multorum animo ſic quandoque ſolere defigi, vt non ſolum exiſtiment ſe valde ſapienter facere, ſi ab eo pronunciando, quod ſentiunt, aduerſus ſenſum Principis ſe abſtineant, ſed alios etiam, qui ſecus faciunt, in magno errore verſari ſibi perſuadeant. Quapropter, vt eo diligentius res excutiatur, duo erunt iuxta thema propoſitum ſeparatim tractanda. Primum, quid, ſi mens Papæ, diſſentientibus Cardinalibus, ſit tenacius obdurãda. Secundum, quid, ſi non tantum arctius obfirmanda, ſed amplius etiam irritanda, & acerbius in damnum aliorum exacuenda.

DE primo dicunt aliqui, quòd quemadmodum Medicus, ſi ægrotum pharmaco læſum iri arbitraretur, crudelis nimium, nedum imprudens id miniſtrando haberetur: ſic, qui alijs quidpiam dicendo perſuadere cupiunt, ſi videant contrariũ ſibi potius inde euenturum, inepti valde iudicandi erunt, ſi dicendi rationem mutare nolint.

DEINDE, quia ſicuti correctionem fraternam tunc intermittendam Doctores aiunt, quando timetur ne ob illam frater fiat deterior, [a] eodem modo ſi ſuſpicetur Conſiliarius ſuum conſilium potius obfururum, quàm profuturum, prudenter facere iudicabitur, ſi conſilium illud aut intermittat, aut in tempus opportunius differat, cum ſcriptum ſit: *Noli arguere deriſorem, ne oderit te.* [b]

a S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 6. Siluestr. verb. correctio. nu. 4.

b Prou. 9.

AMPLIVS etiam, quia cum obligatio, qua adſtringuntur Cardinales ad dandum conſilium ſit propter actum virtutis exercendum,

A virtus autem requirat media debito fini congruentia: ideo quando consilium, quod dandum est, finem impediret, veluti cum Princeps ex eo consilio potius esset ab eo, quod optatur auertendus, quàm persuadendus, videtur tunc cessare ea obligatio.[a]

[a] S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6. ad 2. & 3.

VERVM nos secus plane existimamus, nec rationem vllam efficacem afferri videmus, cur Cardinales, qui & officij suscepti munere, & iuramenti vinculo obstricti sunt fidele consilium quando ab eis petitur, ministrare, nunc propter hanc conceptam suspicionem aliter sibi faciendum putent.

NAM, vt hinc incipiamus, inuestiganda in primis videtur ratio, B cur Papa existimetur tantopere eorum sententias auersari, quæ illius iudicio repugnant. Nobis certe nulla vere digna, aut etiam satis verisimilis occurrit. Cur enim in Senatu causæ proponuntur, nisi vt plurimorum iudicia audiantur? quanam alia de causa sigillatim exquiruntur sententiæ, quàm vt vniuscuiusque sensus ab alijs distinguatur? cur suffragia ineuntur singulorum, nisi vt quisque quod sentit, patefaciat? quid culpæ illi adscribi potest, qui rogatus respondet id, quod in mente gerit? quòd si nulla est culpa, quæ iustà poterit esse pœna? Hoc sane adeo rationi consentaneum videtur, vt quando etiam Princeps subito quopiam perturbationis impetu in verba aliqua C acerbiora prosiluisset, censendum tamen sit sedato indignationis calore, quod proxima etiam quæstione attigimus, eum ingenua illa sententiarum libertate mox delectatum iri.

PRAETEREA cum in facultate sit Papæ, Cardinalium consilia sequi, aut nõ sequi; quid prohibet, aut nocet illi ea scrutari? cum hinc melius secum cogitare possit, an ab eis quid proferatur, quod ad rem suam accommodet, aut tamquam inutile reijciat.

ACCEDIT, quòd qui dicunt Papam, auditis contrarijs rationibus, eo magis obfirmandum esse, certe (si verum amamus) nihil aliud faciunt, quàm illum nimis propositi, ac propriæ sententiæ tenacem, D ac veluti inexorabilem condemnare, quem, existimandũ erat, si quid a Cardinalibus prudenter, pie, vtiliterq. dictum audierit, nullatenus esse reiecturum, etiam si diuersum aliquid secum antea statuisset: nam illa ipsa consilij petitio satis indicat, eum deliberationi adhuc locum reliquisse. Vnde non debet Cardinalis id boni, quod eius fortasse oratio parere posset, suo silentio prætermittere.

HIS ita positis, non obstat quod primùm obijciebatur, Medicos pharmaca tantum salutaria ægrotis ministrare, ab illis vero, quæ morbum augere possunt, se abstinere. Nam, vt omittamus hanc suspicionem in casu nostro ab omni ratione, ac verisimili etiam coniectura

alienam esse, adhuc dicimus, disparem esse valde rationem Medici, & A
Consiliarij, siquidem medici officium ab amicitia, aut pietate erga infirmum potest proficisci; at Cardinalis in Consistorio munus, a iustitia regulariter descendit. Item medicus, qui mercede conductus medetur, ad solam infirmi salutem respicit; at Cardinalis in consilio dando tum Principis, tum communis boni causam intuetur, immo cum prodesse cupit Principi, id facit ad publicam vtilitatem: & ideo quamuis inutilis, aut etiam noxia ipsi Principi opera eius esset euasura, si tamen adiuuari inde Respublica posset, veluti cum ex eius consilio ceteri Senatores, qui apud Principem sunt gratiosi, essent persuadendi, tunc non est ab eius officio deferenda. B

AMPLIVS non admodum laborat Medicus, an pharmacũ æger abhorreat, dummodo illi id sit profuturum, vt patet in furiosis: & ideo satis Medico est, si medicamenta ea præbeat, quæ ex arte medica sint apposita ad sanitatem. Quòd si dicas in præsenti quæstione poni, ex hoc consilio quamuis aliàs salutari, Principem tamquam ægrotum potius læsum iri, ideoq. ab hoc pharmaco esse abstinendum; Respondetur, Medicum, si videat pharmacum, quod huic morbo mederi solet, infirmo, quem curandum suscepit, nocere posse; non ideo mortiferum, aut noxium pharmacum ei ministraturum, sed potius illud, quod alioquin salubre esse solet, aliqua ratione temperaturum. Sic Consiliarius, qui in consilio a se petito C
nihil aliud præstare potest, quàm consensum, aut dissensum, & agnoscit consensum manifeste Principi obfuturum, cum inde eius ægritudo sit magis confirmanda, dissensum autem nocere quidem tunc aliquo modo posse, sed non omnino: quid faciet prudenter? certe dissensum tamquam indubitatum salutis pharmacum nullo modo derelinquet, sed illud dulcedine miscere, ac qua maiore poterit verborum suauitate condire conabitur, vt, postquam infirmo capiti merum nimis graue futurum esse videt, dilutum ei vinum magno pietatis affectu, synceraq. humilitatis signis propinare quærat. D

NON obstat secundum, quod dictum est de correctione: nam duplex illa est, altera proueniens ex charitate, quæ fraterna appellatur, & hæc tunc exercenda est, cum profutura speratur, de qua in præsenti non agimus, non quia hæc quoque ad Cardinales non pertineat, vt alibi disseruimus, sed quia illius non est hic locus.

Altera est, quæ ex actu iustitiæ proficiscitur, quæ cum publici boni ratione exerceatur, non est omittenda etiam si nulla futuræ emendationis spes proponeretur; sunt enim alia bona, quæ ex tali corre-

ctione

A ctione sequuntur: [a] Vnde cum in casu nostro consilium hoc, quod a Cardinali præberur, ad actum potius iustitiæ pertineat, non videtur prætermittendum esse, licet etiam nullus emendationis fructus esset expectandus. [a] S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6.

Et si quis replicaret, correctionem illam, quæ iustitiæ dicitur, & auctoritate Magistratus fit ad iudicanda scelera, & ideo coactiua appellatur, diuersam esse ab hac nostra, quam etsi iustitiæ appellamus, tamen inuitum non potest, nec debet Principem compellere; Respondemus, satis nos diuersitatem horum actuum agnoscere, sed dicimus inde argumentari licere, quòd sicut in correctione illa vin-
B dicatiua tanta est vis iustitiæ exercendæ, vt, quamuis peccator nullatenus sit emendandus, attamen propter commune bonum, quod inde sequi potest, nullo pacto sit talis correctio deferenda: sic in casu nostro, cum non tantum de Principe, sed de bono publico adiuuando tractetur, non est tanta ratio habenda personæ Principis, an ex consilio illi dando sit mutandus, quanta boni publici, quod non est vllatenus derelinquendum, sed potius quocumque modo, aut ratione fieri potest, illi vtilitas procuranda.

Sed amplius quod omnem videtur tollere dubitationem, dicimus, casum nostrum non proprie ad illam, quam Doctores tra-
C ctant, correctionis materiam pertinere: nam correctio fraterna illa dicitur, quæ ab eo exercetur, qui non obligatur lege iustitiæ. At nos de Consiliario loquimur, qui lege iustitiæ cogitur accedere ad Principem, cum ab eo accersitur in Consistorium, & eadem lege respondere, cum rogatur eius sententiam, siue cum ab eo petitur, vt loco suo dicat, quid sibi videtur. Quo casu Consiliarij vox non est propriè correctio, sed responsio ad interrogata, & actus obedientiæ, atque persolutio debiti facta Principi, qui hoc iure suo petijt a Consiliario, vnde non potuit Consiliarius pro fide sua illud ei vlla ratione denegare.

D Non obstat tertium, quoniam in Consiliario aliud est officium, aliud est finis. Ad officium tenetur Consiliarius, quod in eius est potestate: idq. est fidele consilium dare: ad finem autem non adstringitur, qui est illum persuadere, quia ab eo hoc non pendet, vt aliàs conclusum fuit, [b] prærerquàm quòd Consiliatij Cardinalis finis est quidem prodesse Papæ, sed ad boni publici vtilitatem, & Sedis Apostolicæ dignitatem. Et ideo quamdiu interpellet hæc ratio communis boni iuuandi, non debet ille a munere suo cessare, neque hunc tamquam præcipuum finem vllo pacto deserere. [b] In quæst. 12.

Secundum nunc sequitur, quod supra propositum fuit, quando scilicet

scilicet suspicio vehemens admodum esset, Papam contrarijs senten- A
tijs Cardinalium eo magis ad damnum aliquod inferendum esse accendendum, quod quidem dupliciter considerari potest, siue quia aduersus ipsosmet Cardinales dissentientes acerbior sit reddendus, siue infensior futurus aduersus bonum publicum.

De ipsis Consiliatijs aliàs diximus non debere eos, quamuis etiam discrimina illis imminerent, officium suum interuertere, cum purpuram suscipientes hoc se fidei, ac iuramenti vinculo obstrinxerint, vt pro veritate, iustitia, publicaq. vtilitate tuenda, nec sanguinis effusionem vereantur. Nam vt ait S.Thomas, Quamuis homo natura-
liter effugiat corporis proprij detrimentum, & damna rerum tempo- B
ralium, non tamen propter ista debet recedere a iustitia: aliàs timor inordinatus dicitur: qui damnandus est.[a] Et S. Augustinus inquit: *Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se prouocat, quia magis timet hominem, quàm Deum.*[b] Et sane certum illud apud omnes sapientes est, virtutē circa arduum, & difficile versari, proindeq. si quid praeclare homini in hac vita gerendum est, opus illi esse generali fortitudinis instrumento,[c] quo impedimenta alacriter superentur, & extrema etiam pericula, cum oportet, non formidentur. Vnde S. Bernardus: *Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate.*[d]

Hinc tam frequenter sacras litteras legimus illud populis incul- C
cantes: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.*[e] *Non turbetur cor vestrum, neque formidet.*[f] *Viriliter agite.*[g] *Confortamini, & nolite timere.*[h] *Confortare, & esto robustus.*[i] Vnde & Dauid dicebat: *In Deo meo transgrediar murum.*[k] Haec est illa fortitudo, quam veteres etiam partem esse vniuersae virtutis affirmarunt.[l] Cuius praeclara exempla etiam a Gentilibus proposita habemus,[m] qui ne a consilij salubritate recederent, maximis se periculis exposuerunt, sicuti de Q. Metello legitur, qui maluit in exilium ire, quàm in legem committere, ne sententia sua pelleretur: & de Q. Scaeuola, qui respondit, licet mortem miniteris, non ta-
men efficies, vt a quo Vrbs, & Italia conseruata est, hostem iudi- D
cem: & de C. Maeuio, qui dicebat, iugulari me iube, quia nec mortis supplicio adduci possum, vt Caesaris miles esse desinam, & tuus esse incipiam. Quibus, & multa alia inuictae fortitudinis documenta, si opus esset, addi possent.[n] Verum tam frequentia, & tam insignia eorum exempla in sacris historijs nobis occurrunt, qui ne mentirentur, ne fallerent, ne virtutem desererent, certissimo exitio se obiecerunt, cum tamen alia nulla quàm Christiana lege tenerentur: vt hinc argumentari liceat Cardinales, qui se peculiari muneris vinculo, ac proprio, quod profitentur, ordinis instituto, tum denique

facto-

a S. Tho. 2.2. q. 19. artic. 3. ad 3. & q. 126. art. 1. & seq.
b Epist. ad Casul. 86. & habetur in c. quisquis 11. q. 3. & late idē S. August. de verb. Apost. ser. 18.
c S. Tho. 2.2. q. 123. artic. 2.
d S. Bernard. epist. 256. ad Eugenium.
e Matt. 10.
f Ioan. 14.
g Psalm. 26. 1. Mach. 2. 1. Cor. 16.
h Isa. 35.
i Dan. 10.
k Psal. 17.
l Plat. in Lachet. circa fin.
m Val. Max. lib. 3. cap. 8. de Constantia.
n Val. Max. lib. 3. cap. 2. de Fortitudine.

A ſacroſancto iuramento ſe in id obſtrinxerunt, multo magis compelli ad veritatis, fideiq. publicæ conſtantiam tutandam. Propterea igitur hanc animi vim, & robur S. Auguſtinus columnæ marmoreæ comparabat, a quæ domum illam Philiſthinorum ſuſtinebat: nam ſicut, fracta columna, domum ruere neceſſe eſt; ſic euerſa hac fortitudine, omnem bonorum operum ſtructuram certum eſt diſſolui.

a S. Auguſt. ſer. 13. ad Fratres in erem. tom. 10.

ET ſane eò frequentioribus votis hic ſpiritus fortitudinis a Deo implorandus eſt, quo magis illum in Eccleſia Dei neceſſarium eſſe hodie cognoſcimus. Multos ſiquidem conſtat varijs in Regio-
B nibus, & Senatibus, ac Societatibus inueniri, quibus non deficit prudentia, non deeſt bonitas, non religio, non doctrina, non ſpiritus pietatis, non zelus diuini honoris, ac ſtudium vehemens reformationis Eccleſiæ: ſed non raro vacillat in illis animi robur, generoſa mens, ac Chriſtiana illa in actu ipſo fortitudo, quæ, quando tempus poſtulat, ſtrenue ſe exerere debebat, ac publice, & priuatim tum verbis, tum factis oſtendere, nihil ſibi antiquius eſſe, quàm commune bonum, ac ſancta Dei inſtituta intrepide tueri, ac propugnare.

QVANTVM vero ad bonum publicũ ſpectat, quòd videlicet ma-
C gis lædi, ac grauiori detrimento ſubijci debeat, nihil fere dicendum videtur, cum numquam ſciamus id accidiſſe, nec veriſimile ſit accidere poſſe. Nam cum Papa caput ſit, & adminiſtrator totius Eccleſiæ, cur credamus euenturum, vt ille debeat irritari in earum rerum perniciem, quæ ad illius commodum, dignitatem, ac patrocinium pertinent? Hoc certe, quod nec de barbaro, aut ſæuiſſimo homine ſuſpicandum eſſet, abſit vt de eo, qui Pater, & Paſtor eſt, concipere velimus, vbi præſertim naturalis ratio, ac ſui ipſius amoris affectus repugnare vehementer ſolet.

SED demus, nunc Conſiliarium ex coniecturis non obſcuris, om-
D nino ſuſpicari, ſe renitente, bonum publicum ob Principis indignationem eò magis perturbatum iri, quid hic reſpondendum? Dicimus, ſuſpicionem hanc ab omni prorſus ratione alienam eſſe, & deponendam potius, quàm retinendam: ſi tamen caſus talis, quem Deus auertat, accideret, ſunt qui exiſtiment Conſiliarium culpæ non arguendum, qui ne publicum bonum in maiorem ruinam labatur, ſilentium amplectatur, quando omnes aliæ loquendi rationes ad iuuandum intercluſæ viderentur. Nam cum ex officio ſibi iniuncto teneatur, ſi maiorem nequeat Reipublicæ vtilitatem promo-

promouere, saltem grauiora damna auertere, satis munus suum A
præstare ille videtur, qui siue tacendo, siue loquendo, prout magis expedire iudicauerit, id assequatur.

VERUM quoniam magna hinc deserendi officij occasio suboriri posset, sæpeq; inanes sunt hæ suspiciones, ac potius humanæ imbecillitatis commenta: ideo censeremus nos, nisi perspicua admodum, & fere indubitata hæc futura se pernicies ostenderet (quod vix vmquam euenire posse credendum est) bonum Consiliarium a recta muneris sui ratione, tamquam a regia iustitiæ via numquam discedere debere. Et quamuis quædam ab Ethnicis Auctoribus com- B
memorentur, quorum exempla ad excusationem facere videntur, dum aiunt: *Vidimus curiam trepidam, & elinguem, in qua dicere quod velles, periculosum: quod nolles, miserum esset.* [a] Nos tamen, qui nihil nisi culpam, & peccatum horremus, longe aliam vitæ rationem profitemur: & quidquid accidat, præ honestatis studio, ac iusto suscepti officij munere contemnere parati esse debemus.

[a] Plin. iun. lib. epist. 8. ad Aristonem.

PARS

PARS II. QVAEST. X.

An Principis ſcientia & patientia, Cardinales animo diſſentientes, ſed ſilentio, & capitis demiſsione ſe aſſentiri oſtendentes, excuſare cenſeantur.

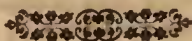

A OSSET fortaſſe Thema propoſitum legentibus admirationem mouere, quòd dubitare videamur accidere poſſe, vt Princeps prudens, & ſciens, patiatur Senatores ſuos coram ſe in throno maieſtatis ſuæ ſedente, aliud intrinſecus ſentire, aliud extrinſecus præſeferre, & tamquam in ſcæna delectetur ſibi ab illis Conſiliarij perſonam induentibus, veluti hiſtrionibus illudi, qui nihil minus, quàm vera conſilia profetant. Eſt ita ſane, nosq. idem confitemur. Sed quoniam progredientibus temporibus, poſſent nonnulli fortaſſe interdum exiſtere, qui ſuſpicarentur in magno Senatorum numero non deeſſe, qui tuta con- QVAEST. XVI.

B ſcientia ſilentium amplecterentur, eo quòd Principem hæc omnia diſſimulare ſibi perſuaderent; idcirco huic cuicumque opinioni obuiam eundum eſſe exiſtimauimus, vt ſi credulitatem hanc licet inanem nolint eo etiam tempore deponere, ſaltem intelligant eam Cardinalibus nequaquam ad excuſationem apud æterna tribunalia profuturam eſſe.

QVAMVIS enim dici ſoleat, quòd Princeps indignum aliquem ſcienter promouens, cenſetur illum legibus ſoluere, ac vitium, quod ei inerat, purgare: [a] & præterea notum ſit legis obligationem a Prin-

C cipis voluntate oriri, qui ſuo conſenſu, ac permiſſione eam modo interpretatur, modo limitat, aut etiam reuocat: & amplius conſtet, vniuerſum populum, qui contrariam legi conſuetudinem amplectitur, ab omni prorſus noxa, ac pœna eximi, eo quòd cum ea tacitus concurrat Principis aſſenſus: & denique, cum ea ſit Principis auctoritas, vt quod ei placitum fuerit, inſtar ſit legis, ſolaq. eius voluntate, tum nobilitatis decus, tum dignitatum gradus conferatur, natales reſtituantur, infamiæ macula aboleatur, hominumq. ſtatus immutetur: poſſentq. hæc & alia huiuſmodi aliquibus forte ſuadere,

[a] L. quidā conſulebant, de re iud. Fel. c. cum inter. de exceptio. num. 3.

Conſi-

Consiliarios quoque, si ea se probare simularent, quæ vere non probant, omni culpa vacare, quòd scilicet hæc Principis tacite annuentis voluntas, eos, eorumq. facta a quacumque noxa debeat vindicare. Attamen in quæstione nostra secus omnino respondendum arbitramur, cum hic diuinæ, & naturalis legis ratio repugnet, quæ nos mentiri, ac fidem violare prohibet, ideoq. nulla humana auctoritate solui potest: etenim, vt ait sanctus Augustinus, *Nemo mentiens in eo quòd mentitur, seruat fidem: nam hoc vtique vult, vt cui mentitur, fidem sibi habeat, quam tamen ei mentiendo non seruat: omnis autem fidei violator iniquus est.* [a] Hinc sequitur, Cardinalem, qui Consiliarij officium cum iuramento suscepit, vt syncere, & fideliter quod sentit, denunciet; si secus faciat, tum officium, & conscientiam violare, tum Deo ipsi, cui se iuramento obstrinxit, criminis reum se constituere: immo neque accedente etiam vlla consuetudine id ei licere: quoniam cum a diuino pendeat præcepto, vt nemo alteri mentiatur, non potest id per consuetudinem, quæ a voluntate hominis proficiscitur, abrogari, dicente Isidoro: *Vsus auctoritati cedat: prauum vsum lex, & ratio vincat.* [b] A B

AMPLIVS etiam, cum ad id munus consulendi Cardinalis delectus fuerit, vt non solum Principis Consiliarius foret, sed præterea vt vniuersæ Christianæ Reipublicæ, ac Sedis Apostolicæ perpetuus administer esset: certe quamuis hic Consiliarius forte argui non posset reus iniuriæ factæ Principi scienti, & volenti: illam tamen inferret Ecclesiæ Dei, cuius causam desereret: inferret ceteris Consiliarijs, quibus tacendo, & annuendo persuaderet, quantum in se esset, vt idem quoque ipsi facerent, & probarent, quod omnino reprobandum esse animo iudicarent: inferret denique, quod caput est, Deo ipsi æterno Iudici, qui ad Cardinalatus officium illum vocauit, vt veritatem, & fidem in consulendo præstaret, quiq. adeo odit homines mentientes, vt Propheta dixerit: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* [c] C D

NEC ad rem pertinet quòd Principis scientia, vt Doctores aiunt, videatur omnem labem abolere: nam recipit ea regula multiplicem ab eisdem explicationem. Primum, vt res ea sit eiusmodi, quæ dispensationem patiatur. [d] Secundum, vt dicat Princeps verbis expressis se dispensare. [e] Tertium, vt actus Principis consistat, sicut ipsi aiunt, in agendo, non in patiendo. [f] Quartum, quòd vitium sit iuris positiui, non diuini: quod Principis potestati non subijcitur. Verum nullum ex his quæstioni nostræ plane conuenit, quandoquidem nec res, de qua agitur, dispensationem admittit: [g] nec Princeps

a S. Aug. li. 1. de doctr. Christiana. c. 36.

b In Synonimis. & S. Tho. 1. 2. q. 97. artic. 3. ad 1.

c Psal. 5.

d Fel. c. si quãdo. de rescript. in 6.

e Ioan. Andr. Butr. Gemm. c. significauit. de offi. ord.

f Butr. & Gemin. c. nenens. de fil. Presbyt.

g Augusl. de Ancon. de potest. Eccl. q. 49. art. 1.

ceps

A ceps ipſe clare dicit ſe diſpenſare. Nec actus vllus eius poſitiuus in hoc negotio deprehenditur: & denique materia hæc eſt, quæ ad ius diuinum, & iuramentum pertinet. Ideo dicimus, Cardinalem minime ſe hoc clypeo Principis tueri poſſe.

Et ſi quis diceret, hoc vere non eſſe mendacium, cum is Principi non mentiatur, cuius mens ab illo deprehenditur, præſertim cum non taceat, decipiendi Principem, ſed potius eidem placendi animo; Reſpondetur, Conſiliarium hunc nullo pacto a mendacij culpa immunem eſſe, cum mentem gerat ab exterioribus ſignis, & actibus diuerſam, ſiquidem nihil aliud eſt mendacium ex Theolo-
B gorum ſententia, quàm inordinata verborum, ſignorum, aut factorum ſignificatio.[a] Quod quidem ei virtuti ſemper eſt contrarium, quæ appellatur veritas: hac enim homines diriguntur, vt dicta, & facta cum eo, quod verum eſt, conforment, ac fidem ſeruent: neque enim fallendi animus eſt ſemper neceſſarius ad vim, atque naturam mendacij, ſed ad maiorem illius grauitatem.[b]

[a] S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. ad 2. & art. 3. ad 5.

[b] Nauarr. in Manual. c. 18. num. 2.

Et turſus ſi obijceretur, Conſiliarios deligi a Principe, idcirco eius voluntatem ſequi debere: & cum ſcienti & volenti nulla fiat iniuria: propterea cum Princeps ſciat, & patiatur, Cardinalem intus in animo diſſentire, quamuis contraria foris innuere videatur, ideo nul-
C lam hoc caſu ab ipſo Cardinali iniuſtitiam admitti, & proinde nullam contrahi ab eodem culpam; Reſpondetur, quòd etſi, Conſiliarium eſſe, pendeat ab electione Principis, veritas tamen, & fidelitas in officio gerendo eſt iuſſa, & præcepta à Deo: & ideò potuit quidem Princeps non eligere talem Conſiliarium, ſed vbi illum ſibi ad hoc munus adſciuit, nō poteſt Conſiliarius aduerſus diuinæ legis præceptum mendacia conſilijs miſcere. Quemadmodum enim mulier nupta, ſi viro ſuadente, vel etiam cogente, nedum ſciente, cum alio rem habeat, effugere non poteſt, quin criminis adulterij rea ſit. Diuini ſiquidem iuris præcepto inſitum eſt matrimonio, vt
D vna vnius ſit viri, illoq. viuente, ad alium ſine adulterij culpa accedere non poſſit: cuius præcepti vim, neque tacitus vllus, neque expreſſus mariti conſenſus valet tollere, aut imminuere. Eodem prorſus pacto arctiſſimum vinculum, quo ex legis diuinæ præſcriptione conſtringitur Senator ad fidele conſilium dandum, ſeq. abſtinendum ab omni ſimulatione, & mendacio; nulla Principis ſcientia, aut patientia, aut etiam diſertis verbis patefacta voluntas ſoluere, aut labefactare poteſt. Sic etiam iudici iniuſtum ferre iudicium minime licet ob Principis iuſſum: nam in facultate quidem Principis eſt, illum ad iudicandi munus non aſſumere, aut aſſumptum

DE I ſuo

suo arbitratu ab eo amouere. At non est, eundem ad iniuste iudicandum compellere, in quo lex diuina, quæ non subijcitur Principis potestati, aperte violatur. Hinc non excusatur a pœna canonis, qui in Clericum etiam volentem manus inijcit violentas,[a] nec actus valet coram Iudice sæculari aduersus Clericum, quantumuis ille renunciet priuilegio fori.[b] Quo fit, vt concludendum sit, tum demum aliquem a crimine immunem esse, accedente alterius expresso, vel tacito consensu, cum de illius solius, qui consentit, re agitur, & nullum fas, aut ius læditur. A

[a] c. contingit. de sent. excom.

[b] c. si diligẽti, & c. significasti de for. compet. l. pen. C. de pact.

CETERA, quæ antea obiecta fuerunt, quòd scilicet legis obligatio a Principis voluntate oriatur, & consuetudo legi contraria, interueniente Principis consensu, excuset a culpa, & quòd denique ipsa Principis voluntas instar legis habeatur, & alia huiusmodi, possunt quidem in legibus humanis valere, non tamen in diuinis: de quarum numero est, non mentiri: satis enim superq. dictum iam est, obligari Cardinales ad veritatem in consilijs tuendam, tum iure Pontificio, tum diuino: contra quod nec consuetudo, nec Principis scientia, aut taciturnitas quidquam operatur. B

FINIS SECVNDAE PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS III. QVÆST. I.

An Cardinales creati a Papa, seu ab illo, muneribus, atque honoribus decorati: siue etiam consanguinei, vel nepotes, a dicenda in Consistorio sententia excusentur.

A POST excusationes illas, quæ Papæ personam attingunt, proxime sese nobis offerunt aliæ, quæ a Cardinalibus oriuntur, illaq. in primis, quæ a munere illorum proficiscitur: quod multipliciter considerari potest. QVAEST. XVII.

QVATTVOR igitur in præsenti Themate res proponuntur, quæ quamuis non absimiles inter se videantur, habent tamen suas singulæ proprietates: ideo ad clariorem earum diffinitionem, vnamquamque sigillatim examinandam esse duximus.

PRIMA est, an illi, qui a Papa in Collegium Cardinalium cooptati fuerunt, & qui vulgo Creaturæ Papæ vocari solent, excusandi
B sint a dicenda in Consistorio sententia. Nam, cum maximam esse accepti beneficij vim nemo ignoret, adeoq. acres ad referendam gratiam stimulos ex adepto munere excitari notum sit, vt liberalis animus officij compensandi studio non possit conquiescere; propterea mirum esse non debet, si Cardinales aliqui hoc amplissimo honoris gradu a Papa exornati, cupientesq. non affectu tantum, sed re ipsa etiam nullam gratissimi animi significationem prætermittere, vereantur interdum, ne si quid ab illius voluntate alienum ab eis enuncietur, parum memores collati in eos beneficij videantur: quod generosus animus nequaquam ferre potest.

PRAETEREA cum Cardinales triplici nomine summo Pontifici obstricti esse censeantur, Primò religionis causa, quatenus cōmunem

a Extrauag. vnā sanctam.
b S. Tho. 2.2. q.102. artic. 1. & sequ.
c S. Tho. 2.2. q.106. artic. 1.
d Dion. lib. de diu. nom. c. 3.
e S. Tho. 2.2. q.106. artic. 3. Arist. 9. Ethi. cap. 7.
f Cic. lib. 1. de offic.

cum omnium pastorem agnoscunt:[a] Secundo, quatenus spectat ad A
omnes, qui bene instituti sunt, personas dignitate præcellentes, a quibus communia procedunt beneficia, colere:[b] Tertio, prout singuli illum benefactorem suum priuatim reuereri debent.[c] Ideo, cum omnis effectus naturaliter ad suam causam conuertatur, vt ait S. Dionysius,[d] naturalisq. ordo requirat, vt, qui suscipit beneficium, animum reuocet, atque reflectat in benefactorem tamquam auctorem suum, & a quo principij sui capit originem;[e] sequitur, illos Cardinales, qui plus alijs Papæ debent, gratiores quoque se alijs ostendere debere, cum nullum officium, vt ille ait,[f] referenda gratia magis
sit necessarium. Quare excusandi videntur, si saltem silentio, cum ali- B
ter nequeant, suum obsequendi studium declarent.

VERVM, si ratio muneris sibi impositi diligenter ab ijs expendatur, facile hac suspicione liberabuntur. Cogitare siquidem eos frequenter oportet, hunc dignitatis gradum in Ecclesia Dei ad communem vtilitatem institutum fuisse, eosq. non solum Cardinales, sed etiam Consiliarios simul creatos esse, vt eorum præsidio, & suffragio summi Pontificis, sanctæq. Sedis Apostolicæ cura, & solicitudo subleuaretur; immo quia Cardinales sunt, ideo Consiliarios esse: id enim consulendi officium Cardinalis dignitati ita insitum, atque intimum
est, vt ab ea separari non possit. Nam, quamuis ipsa Cardinalis electio C
sit libera, & gratuita, consilij tamen dandi veritas, & fides in electo est iussa, & necessaria. Vnde repugnat, aliquem deligi Consiliarium, & non consulere: quin silentio suo videtur efficere, quantū in se est, ne quodam modo sit Consiliarius, cum tamen occupet locū Consiliarij.

ACCEDIT, quòd cum inter eos, qui ab eodemmet Papa superstite in ordinem Cardinalium cooptati fuerunt, multi inueniantur doctrina, prudentia, rerumq. vsu præstantes, profecto graue consequeretur detrimentum publicis rebus, & ipsiusmet Pontificis commodo, & dignitati, si illis silendum esset, præsertim cum Cardinales ex
eodem numero non paucos, superioribus etiam tēporibus (ne quid D
de præsentibus dicamus) floruisse sciamus, qui sententias rogati multa prudenter, multa pie, atque vtiliter dixerunt. Quod cum illis summa eorum cum laude, ac Reipublicæ commodo successerit, facile ex eo apparere potest, quid in hac materia sequi oporteat, atque eorum exemplo quàm facile deponenda sit illa inanis ingrati animi suspicio, cum potius verendum sit, ne quis vere ingratus habeatur, si dignitatis suæ auctori salutaria consilia non præbeat.

QVID vero, quod interdum contingit, vt isti permulti sint, seniores vero Cardinales a prædecessoribus Pontificibus facti, nō adeo

multi

A multi, aut absentes sint? num ergo in rebus grauissimis, in quibus saluberrimum est, multorum consilia, & sententias audire, magna Senatus pars silebit? Atqui cum Cardinalitia dignitas, vt aliàs diximus, ad Christianæ Reipublicæ commodum fuerit inuenta, non videtur eos, saluo munere suo, quando vniuersalis Ecclesiæ poscit vtilitas, posse tamquam mutos auscultatores in aliorum dicentium cœtu considere, cum illis a summo Pontifice os olim apertum fuerit, vt loquantur, non vt fileant, ne alioquin tam ob modestiam, quàm ob imperitiam, aut assentarionem tacere videantur.

Sed & amplius, cum ab eo, qui aliquid persuadere conatur, tria
B potissimum requiri soleant: [a] prudentia, vt intelligat quid expediat: bonitas, vt loquatur fideliter quod sentit: beneuolentia, vt prodesse cupiat. Duo illa priora, possunt alijs Cardinalibus communia esse: at tertiũ, quod fiduciam Principis maxime prouocare solet, dubium non est, ad hos, quos tamquam filios Papa parturijt, præcipue pertinere. Et ideo cum ad proficiendum ipsi aptiores videantur, eo minus alijs interdũ silere debent. Denique hi fructibus Ecclesiasticis æque ac alij Cardinales sustentantur, Ecclesias in sacro Consistorio proponunt, Legati de latere a Sede Apostolica mittuntur, Congregationibus Cardinalium intersunt, sententias publice, & priuatim alijs
C quibuscumque de rebus loco suo dicunt, muniaq. omnia pariter, ac reliqui Cardinales obeunt. Cur ergo in hoc vno, quando de rebus difficilibus deliberandum est, soli ipsi communibus Consistorij legibus soluti esse iudicentur?

[a] Aristot. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

Non obstat igitur quod primùm de fugiendo ingrati animi vitio obijciebatur: nam vt aliàs dictum fuit, negotiũ hoc, de quo agitur, tale esse concipitur, vt Consiliarius existimet detrimentum publicæ rei afferre posse nisi ei occurratur: & tunc grati animi debitũ non exigit silentium, aut patientiam, sed subsidium: alioquin non esset tunc remuneratio beneficij, sed magis illatio nocumenti. [b] Quin po-
D tius vereri debet ingrati animi vitium dum tacet, & benefactoris sui dignitati non inseruit, ac quæ salutaria esse putat, non manifestat.

[b] S. Tho. 2. 2. q 107. artic. 1. ad 1.

Non obstat etiam secundũ, quoniam præter supradicta dicimus quòd cum maiorum beneficijs æqualia reddi nequeant, fideli consilio, assidua consuetudine, & sermone sine adulatione iucundo compensari debent. [c] Ex quibus concludimus, hos Cardinales, qui minus congruo vocabulo Creaturæ Papæ vocari solent, si strenue, & fideliter, vt credendum est, officium suum in consulendo præstiterint, eosdem, vetere homine, & nomine deposito, nouam præ alijs in Christo creaturam esse efficiendos.

[c] S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 3. ad 5. colligitur ex senec. lib. 5. de benefi. c. 15.

I 3 SECVN-

SECVNDA est dubitatio de ijs Cardinalibus, qui Papæ ministri A essent, aut ab eo honores, seu emolumenta essent consecuti, an illis silere liceat. Qua ex re duplex elici potest ambigendi ratio: altera propter grati animi officium, de quo supra dictum fuit: altera propter fidem, & secretum, quod ab eo tamquam Papæ ministro multis in rebus exigi solet.

VERVM ne rationes modo allatas repetamus, hoc solum dicimus, quod ad primum attinet, videri nobis, quo ampliora fiduciæ, aut beneficentiæ signa hi fuerunt consequuti, eo ad fidele consilium Papæ dandum, atque actiones benefactoris sui, existimationemq. quātum in se est, tuendam, & adiuuandā obligatos magis censeri. Quæ enim B peruersitas esset ex eo aliquem segniorem fieri ad benemerendū de aliquo, quòd ab eo multis honoribus, & priuilegijs sit cohonestatus?

QVÒD si in priuato beneficio id absurdum esset, quanto magis in publico? Cardinalem fieri, publicum beneficium est, a Principe, vt publica persona est, ad publicam vtilitatem tributum. Quare publicum synceræ fidei, & obseruantiæ testimonium, & Principi, & Reipublicæ perpetuò persoluendum esse, optimus, & sapientissimus quisque iudicabit: immo, si rem verius, atque exactius expendamus, hoc Cardinalis munus Deo ipsi in primis acceptum ferendum est, cuius beneficentia fuit ad Christianæ Reipublicæ vtilitatem institutum. C Vnde cum non liceat pro humana quacumque gratia, siue auctoritate, diuinam legem transgredi, certe nec propter accepta summa etiam a Principe beneficia, qui Dei minister est, fidele consilium diuinitus præceptum, deserere fas erit.[a]

[a] S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 1. & art. 3. ad 5.

Vnde non obstant duæ rationes in contrarium allatæ: ad priorem enim iam satis supra responsum putamus. Ad secundam vero infra in quarta dubitatione magis congruo loco respondendum erit.

SEQVITVR tertia dubitatio, quando scilicet Cardinalis responsurus, esset consanguineus summi Pontificis, an tunc ei liceat silere. Dubitari enim ex eo maxime posse videtur, quòd cum consilia a plu- D ribus exquirantur, vt veritas facilius inueniatur,[b] cognationis autem vinculum multos tamquam in vnū copulare videatur, eo quòd omnes ab eodem fonte proficiscuntur. Vnde & in præcepto Decalogi, quo parentes honorare iubemur, etiam cōsanguineorum cultus continetur, quia ab eisdem parentibus processerunt:[c] Propterea hi, qui cognatione coniuncti sunt, consilijs ferendis apti non videntur, eo quòd verisimile sit, vnam eorum omnium futuram sententiam. Huc accedit, quòd cum ob hanc carnis necessitudinē, summa vigeat inter eos affectio, & studium sibi inuicem obsequendi, suspecta haberi possunt

[b] c. de quibus. 20. dist.

[c] S. Tho. 2. 2. q. 101. artic. 1.

A sunt eorum iudicia, cum vsu receptum videamus, & Iudices, & Magistratus ob id recusari,[a] & in Senatibus, & Collegijs, vbi de propinquorum causa agitur, eos, qui hoc vinculo iuncti sunt, a suffragijs ferendis arceri.

[a] *c. postremo de appell. c. accedens 2. vt lit. non cont.*

VERVM ex altera parte considerandum proponitur, Cardinales, qui se Christo Domino in susceptione gradus consecrarunt, ac solemni iuramento etiam ad effundendum sanguinem pro illius gloria, ac Christianæ Reipublicæ salute deuinxerunt; ad perfectionis statum iam translatos,[b] atque veluti alteros effectos censeri: ideoq. in Consistorio tamquam Christi ministros, summi Pontificis coa-
B diutores, publicæ rei protectores, iustitiæ custodes, & veritatis propugnatores considere. Immo, vt sapientes quidam olim dicebant, sicuti fluminibus accidere videmus, vt quamuis ex diuersis regionibus, atque orbis partibus deriuentur, atque inter se tum nomine, tum amplitudine, ac mira aquarum, piscium, alueorumq. varietate distinguantur, cum tamen mare ingrediuntur, ita cum eo commiscentur, eiusq. magnitudine absorbentur, vt pristinas proprietates omnes, & nomen etiam ipsum amittant; sic Cardinales ex diuersis nationibus, & familijs a Papa in sacrum eius Collegium tamquam Ecclesiasticum mare cooptati, ita cum eo veluti in vnum corpus coniungi
C censentur, vt quemadmodũ in Christo Domino non est Iudæus, aut Gentilis, liber, aut seruus, Græcus, aut Scytha,[c] immo nec masculus, aut femina;[d] sic apud Christi Vicarium, Cardinales, qui illi in adiutorium dati sunt, adeo spiritu, & publicæ vtilitatis studio cum eo copulari, æquum est, vt pristinæ consanguinitatis, aut nationis, aut domesticarum rerum obliri, si id ratio postulet, dicant patribus, & coniunctis suis: Non nouimus vos; sed toti ad res publicas tuendas, & fouendas ferantur.

[b] *August. de Ancon. q. 102. art. 1. & seq.*
[c] *Coloss. 3.*
[d] *Galat. 4.*

PRAETEREA cum in quæstione nostra de eo agi ponamus, quod, si succederet, iudicat Consiliarius publico bono, sanctisq. de-
D cretis a Deo ordinatis repugnare, dicendum est, eum hoc casu publicam vtilitatem consanguinitati præferre debere, ac coniunctos in hac parte, quatenus illum ab officio, & virtute auertere possent, repellendos omnino esse. Quod quidem ex sacris Euangelij verbis notissimum est: quibus Saluator sæpe suos docuit, quemadmodum eos ambulare oporteret cum sanguine sibi coniunctis. Inquit enim: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, matrem, vxorem, fratres, sorores,*[e] & cet. Et rursus: *Qui amat patrem, & matrem plusquàm me, non est me dignus.*[f] Et amplius, nunciantibus discipulis matrem, & fratres suos illum foris expectare, respondit: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ipse frater*

[e] *Luc. 14.*
[f] *Matt. 10.*

frater meus, & soror mea, & mater mea est.[a] Quæ quidem illius verba sancti Doctores communi consensu sic interpretati sunt, vt in ijs rebus, quæ possunt impedimento esse, ne voluntas diuina impleatur, siue vt iustitia, ac veritas lædatur, carnis cognationem nullo pacto spectandam esse sciamus. A

AD id igitur, quod antea obijciebatur, consanguineorum affectum ita inter se iunctum censeri, vt separari non posse existimetur, eo quòd sit secundum naturalem originem, a qua discedere non possunt: quia secundum eam sunt id, quod sunt;[b] Respondetur, quòd cum affectus rationi sit subijciendus, atque in dilectione ordinem seruari oporteat,[c] & secundum diuersas causas alicui plus, B alicui minus debeatur: dubium non est, Deum in primis non solum vt bonorum omnium auctorem, & veræ beatitudinis causam, esse diligendum,[d] sed etiam quia cum eo magis, quàm cum progenitoribus coniungimur, *in quo viuimus, mouemur, & sumus:*[e] & ideo horum voluntati eatenus est obsequendum, quatenus diuinis mandatis non aduersatur, prout in casu proposito ponitur: siquidem Deo principaliter quidquid a nobis proficisci potest, debetur.[f]

AD secundum vero, quo dicebatur, propinquorum suffragia iure communi suspecta haberi; Respondemus, quòd vbi de rebus priuatis, siue in quibus consanguineorum vtilitas, aut commodum versari potest, agitur, id non negatur. At vbi Ecclesiæ dignitas, publicæ C rei causa in disquisitionem vertitur, nihil est, quod Cardinales hoc casu tamquam præcipuos Sedis Apostolicæ, ac communis vtilitatis curatores, & defensores debeat repellere.

SVPEREST vltima dubitatio, quando idem Cardinalis etiam nepos sit, cui summus Pontifex arcana sua, atque grauiora omnia negotia committere soleat, num ille eorum conscius, quæ alijs occulta sunt, debebit sententiam suam palam aperire? Non negamus maiorem hic dubitationẽ subesse, maximaq. circumspectione opus esse, ne quod sibi secreto a summo Pontifice mandatum fuit, ille ad- D uersus fidem, atque officium detexisse videatur, cum & procurator, atque aduocatus ad secreta causæ seruanda obstringatur, aliàs dicatur præuaricator.[g]

Sed quoniam ex altera parte, quando nepos hic pro animi sui conscientia sentiret se in contrariam sententiam ob publicæ rei vtilitatem aduersus patruum trahi, non possumus ei non suadere, ne vllo pacto sensum suum in aliorum perniciem dissimulare audeat: nam cũ hoc sit secretum non sacramentale, sed iuris naturalis, vt vocant, non est tanti faciendũ, vt publico bono, quãdo res postulat, sit anteferendũ.[h]

a *Matt. 12.*

b *S. Tho. 2.2. q. 26. art. 7.*

c *S. Tho. 2.2. q. 26. art. 1.*

d *S. Tho. ead. q. art. 2.*

e *Act. 17.*

f *S. Tho. 2.2. q. 101. artic. 3. & q. 106. ar. 1.*

g *l. athletas. §. calũniator de his, qui notan. infam. l. 1. C. de aduoc. diu. iud. Sum. Siluestr. verb. aduocatus.*

h *Summ. Siluestr. verb. secretũ, & verb. cõfessio. 3. §. 20.*

SVB-

A SVBDIMVS tamen in re tam graui, aliquid absolute diffinire, periculosum esse propter multiplices, quæ in re proposita possent circũstantiæ se offerre. Vnde nos potius in præsenti hæc pauca attingenda ad innuendum, quo mens nostra propendeat, duximus, quàm vt omnia, quæ necessaria essent, nobis complecti posse persuadeamus. Quòd si occasio ita ferret, vt absque violatione secreti, nepoti liceret consilium suum explicare, videretur posse ille simpliciter id, quod propositum esset, pro sua conscientia probare, aut improbare, nullis adiectis rationibus: alioquin si non liceret, tunc maturiori consilio rem totam examinandam esse, posset respondere, aut silendi veniam

B a summo Pontifice postulare.

NON negamus quidem in superioribus omnibus casibus, maiorem semper ab his Cardinalibus, de quibus egimus, quàm ab alijs verborum sobrietatem, ac reuerentiam exigi iure posse, modo ne officij fines deserantur, & cum filiorum humilitate, atque modestia, Cardinalitia simul integritas, consiliariaq. veracitas retineatur. Fixum enim in animis illud esse debet, Deo in primis seruiendum, propriam conscientiam numquam fallendam, & munus cuique assignatum fideliter esse exequendum.

C

PARS III. QVAEST. II.

Qui anteacto tempore officium suum consulendo bene præstitisset, si aliquando deinde rogatus in Consistorio sileret, an esset excusandus.

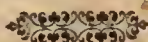

D VT propositæ difficultatis solutio clarius possit se omnibus patefacere, illud in primis considerandum erit, non de eo nos Consiliario in præsenti agere, qui senio, aut curis confectus, seu alio corporis incommodo laborans, eligat magis se domi continere, quàm in Consistorium prodire. Nam cum aduersa valetudo, iustam cuique præbeat excusationẽ; cumq. de alijs naturæ imbecillitatibus, quæ impedimentum aliquod in dicenda sententia afferre possunt, aliàs proprio loco tractatum fuerit, censemus nos incommoda huiusmodi non priuilegij, sed molestiæ potius loco habenda esse. QVAEST. XVIII.

Verum

Verum de his est dubitatio, qui cum publicas res dicendo diutissime tutati fuerint, atque operam suam Reipublicæ quocumque loco & tempore egregie nauauerint, ita vt de eorum fide nihil omnino dubitandum reliquerint; si deinde aliquando acciderit, vt ipsimet se a dicenda palam sententia in Consistorio abstinuerint, debeat ne hoc eorum meritis condonari, atque hæc culpa, præ aliarum, quibus fulgent, virtutum magnitudine, facile dissimulari. A

NAM huic parti id fauere videtur, quòd quemadmodum veteranis militibus, de Principe, atque Republica benemeritis, illustria solent honorum, atque immunitatum priuilegia concedi ob susceptos, exantlatosq. labores, ob perpessa pericula, atque alia strenue ab eis gesta: sic dubitari possit, si quando Consiliarius post diutinna fidei, prudentiæ, virtutisq. suæ documenta tradita, cupiat in Consistorio aliquando silere, atque alios potius loquentes audire: siue etiam quando negotia quædam proponantur, in quibus optet iudicium suum nullatenus interponere, num ille dignus hoc silentij priuilegio ob præterita illius merita sit censendus, nec minore idcirco in pretio habendus. B

VERUM nos respondemus, Cardinalitiam dignitatem, cum sit status quidam Ecclesiasticæ perfectionis, in amplissimo honoris gradu collocatus, quippe qui est summo Pontificatui ceteris omnibus propinquior, & coniunctior, quo maiorem virtutis exercendæ, amplioremq. proficiendi capum nacta fuerit, eò præclarius munus suum præstare, atque felicius absoluere. Vnde cum de eo Senatore loquamur, qui vsu peritus, prudentia, & rerum cognitione præstat; tantum abest, vt hoc ei priuilegium sit tribuendum, vt eo arctiore vinculo loquendi obstrictus esse intelligatur. Nam quemadmodum miles veteranus, quantumuis militari gloria clarus, si non tenet in prœlio locum, quem Imperator ipsi constituit, maiorem sibi notam inurit; quàm Tyro; qui nuper in militiæ disciplinam adscitus est; eodem modo, in maiore culpa videtur Consiliarius, qui plurimum valet auctoritate, & prudentia, quæ canos sequi solet, si non profert aperte sententiam suam, quàm alij, qui minus instructi, atque eruditi sunt. C D

Quare si iste vno tantum in loco se excusare velit, quòd scilicet in Congregationibus, & coram summo Pontifice, atque alijs omnibus in locis, & publice, & priuatim libere quod debet, pronunciare non desinat, sed in Consistorio tantum hoc sibi permittendum esse contendat; Dicimus, nullum esse omnino locum, qui iure suo vrgere magis debeat Cardinales ad debitam officij fidem, quàm

A quàm ipsum sacri Consistorij locum ad consultanda negotia præcipue institutum, & vbi summi Pontificis præsentia, & maiestas, vna cum toto amplissimorum Patrum Senatu, grauissimas, sanctissimasq. sententias ab omnibus expectat.

ET si replicetur, hoc in quibusdam tantum negotijs, seu caussis, ab eo postulari, in quibus concedi sibi silentium admodum cuperet; Dicitur, nullam prorsus exceptionem videri admittendam, quominus Consiliarius, & eo magis qui prudentia, atque vsu excellit, quoties sibi persuasum habeat, rem communem, nisi ei obuiam eatur, periclitari, debeat ad dicendum exurgere. Nam quis
B vel scintilla charitatis attactus, quis præstitæ a se fidei memor, quis sibi muneris sui conscius, quis vel ipso purpuræ, quam gestat, colore admonitus, si periculum sentiat, poterit conticescere, & otiosus conscertis manibus sacra illa subsellia occupare, & non potius ad dicendum, & sæpius idem, si opus sit, repetendum, totus exardescere?

Quod vero ad tempus attinet, si iudicarent aliqui propter præterita eorum merita, sæpiusq. probatam fidem, posteriores aliquos lapsus, si qui interdum subsequerentur, facile condonari debere. Satisfieri his posset, si in memoriam reuocaretur, scriptum esse: *Esto fidelis* a Apoc. 2.
C *vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* [a] Nam vt ait S. Hieronymus, b Epist. 10. ad Furiam.
Christianorum non principia, sed fines quæruntur, [b] cum virtus ipsa non in medio cursu defatigetur, sed amplius semper progrediens, meritum non in eo tantum defigat, quod bene inchoauerit, sed quod ad finem vsque recte agendo peruenerit, ideoq. perseuerantem animi firmitatem vsque adeo postulat, vt non sufficiat, hominem frequenter bonitatem suam probasse, nisi ea perpetuo, constantissimeq. retineatur; cum ea sit peccati prauitas, vt quemadmodum venenum sana & valentia corporis membra inficit, sic illud præterita bona opera corrumpat, [c] quamuis etiam semel admissum c S. Tho. in 3. par. q. 89. ar. 4.
D fuerit: [d] quod & legibus ciuilibus, iudiciarioq. foro obseruati videmus, quæ grauem vnius tantum criminis noxam, ab eo etiam, qui d S. Tho. 1. 2. q. 87. art. 3.
antea semper innocens fuit, admissam, perpetua pœna damnari iubent. [e] Quod multo magis in Christiana religione ob summam illius perfectionem, & virtutum connexionem receptum est, e l. 1. C. de rapto. virg. l. 2. C. de fals. monet. cum simil.
iuxta sacra Iacobi Apostoli verba: *Qui peccauerit in vno, factus est omnium reus.* [f] Itaque prudentis est, sibi nihil anteactæ vitæ fiducia blandiri, sed quo plura gratiarum dona a Deo fuit assecutus, f Iac. 2.
eo se gratiorem illi ostendere, & cautius in posterum offensiones quascumque vitare, ne præteriti laboris fructum tamquam patrimonium

monium diuturno tempore, magnisq. laboribus comparatum, horæ momento imprudenter amittat. A

Quòd si delictum in casu proposito etiam aliquando veniale esset, adhuc dicendum videtur, præcedentium meritorum viribus nequaquam deleri, sed inordinationem, quam vocant ex eo, contractam,[a] suis esse remedijs subinde reparandam.

a S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 1.

Ex quibus omnibus colligimus, id, quod initio quæstionis de milite veterano obijciebatur, nihil ad rem nostram pertinere: nam miles ob ingrauescentem ætatem, roborisq. imbecillitatem, a castrensibus laboribus solet liberari: at Cardinalis, donec viribus & ingenij, & corporis valet, ita vt possit in sacro Consistorio cum B alijs consistere, atque officio Cardinalis fungi, non debet pro dignitate sua ea recusare, quæ illius ætati, aut grauitati non solum imparia non sunt, sed immo quàmmaxime consentanea, vt scilicet quoties a Principe illius consilium pro Reipublicæ salute exquiritur, illud a matura illius sapientia, & grauitate fideliter præbeatur. Eget enim ars militaris, vt inquit ille,[b] viribus, ac celeritate corporum: vtitur eminus hastis, cominus gladijs, quæ ad iuuenes pertinent maxime: at Senatoria dignitas nititur consilio, auctoritate, ratione, sententia, quæ in sene potissimum reperiuntur. Quocirca, quæ ætas a militia immunes facit, ea ad Senatoria perfungenda munera aptiores, atque obstrictiores reddit.

b Cic. de senect.

PARS III. QVAEST. III.

Qui cum Pontifice iam se priuatim egisse, idq. frustra, aut se commodius postea acturos dicerent, an eis liceret in Consistorio a dicendo abstinere.

A DVPLEX hic excusatio proponitur, altera, quæ præteriti temporis experimento: altera, quæ futuri expectatione nititur. Ac prior quidem, eo fulcitur fundamento, quòd cum negotium iam tractatum sine fructu fuerit, frustra nunc de eo repetendo agi videatur: quod inutile esse, vsus ipse ostendit. Posterior autem, eo argumento roboratur, quod cum finis petendi, & dandi consilij ad communem tum Principis, tum Reipublicæ vtilitatem dirigatur, videtur medium illud tamquam aptius deligendum esse, & B ceteris anteferendum, quò facilius huiusmodi vtilitas possit comparari. Quapropter si fructuosum magis futurum esse existimetur, tractare postea seorsum cum summo Pontifice, quàm in Consistorio coram alijs loqui, videtur hoc Cardinali tuta admodum conscientia permittendum esse, vt scilicet interim in Consistorio sileat, & alibi postea opportunius loquendo, finem propositum tutius assequi contendat. QVAEST. XIX.

VERVM nos neutram rationem rei nostræ sufficere plane existimamus: nam, quod ad priorem attinet, id satis constat, quòd & Principis, & aliorum Cardinalium interest, sententias in Consisto- C rio clara voce ab omnibus pronunciari. Principis quidem, pro eximia eius dignitate, ac loci maiestate, vbi publica negotia geruntur, palamq. omnibus audientibus decerni solent. Nam quamuis idem Princeps, priuatim etiam antea, siue in cubiculo, siue in congregationibus quid Cardinalis sentiat, audierit, alia tamen priuati, alia publici loci est ratio: & priuatæ illæ collocutiones ad præparationem potius, quàm ad rei ipsius determinationem pertinere videntur, cum proprius consultationis locus ex antiquo instituto sacrum Consistorium esse censeatur, tamquam Congregatio congregatio-

num, vbi non aliquorum tantum, sed omnium sententiæ exquiruntur; præterquam quòd mutantur quandoque sententiæ, dubitateq. potest Princeps, an Senator in eadem, quam priuatim dixerat, perseueret: & denique quia summa Principis auctoritas iurè suo a Consiliariorum munere hoc exposcit, vt non solum semel, sed iterum, ac sæpius, & quoties illi placeat, & quocumque loco, seu scripto, seu coram, siue publice, siue priuatim, quod sentiunt fideliter expromant, vt aliàs dictum fuit. A

AD Cardinales etiam, quando in Consistorio sunt, pertinet, singulorum consilia cognoscere, non solum quòd multi sunt sæpe, præsertim ex recentioribus Consiliarijs, quibus veteri more alijs B
præeuntibus ad dicendum, ac tutius respondendum, viam aperiri æquum est; verum etiam quoniam ob id multorum simul collectorum vota exquiruntur, Senatorumq. sententiæ palam proferuntur, vt scilicet, qui adsistunt, aliorum possint rationibus plenius instrui, [a] & hanc, vel illam sententiam salubrius sequentes, Principis indemnitati caueant, cui, illis tacentibus, & alijs perperam consulentibus, minime cautum esset.

[a] Arg. l. si in arei. de arbur.

QVARE is, qui primùm priuatim cum Pontifice, seu in Congregationibus de tota re egit, facilius multo, quàm ceteri Consistorium iuuare, atque aliorum desiderio poterit satisfacere, cum il- C
le instructior, & paratior eò accedat, ac proinde multa opportunius, quàm alij, in medium afferre possit. Alioquin si quis videat in augustissimo illo consessu, cum negotium graue proponitur, Cardinalem aliquem magnæ opinionis, & auctoritatis obmutescere, vix poterit non offendi, nesciens quid ille alibi egerit, aut certe illius exemplo induci facile poterit ipse quoque ad silentium tenendum, vnde Principi aut noxiæ, aut minus rectæ deliberationis occasio poterit suboriri.

PRAETEREA priuata illa collocutio videtur potius a charitate proficisci, cum soleant Principes ex eorum humanitate prius fami- D
liariter cum aliquibus res excutere. Sed qui fidele, & verum consilium in Consistorio profert, quod sibi Princeps tamquam debitum dari exigit, opus implet, ad quod iustitiæ lege tenetur, ratione Cardinalitij muneris ab eo suscepti: & ideo non excusatur a culpa qui iustitiæ præceptum charitatis studio transgreditur: immo aduersus charitatem agit, qui vt ei in futurum seruiat, præsentem iustitiæ adimplendæ obligationem deserit, veluti qui furtum committeret, vt eleemosynam largiretur.

HINC pariter dicitur, nos non congrue excusari, qui postea se oppor-

A opportunius ea de re priuatim acturos profitentur: non enim tunc ampliſſimi illius congreſſus dignitati, neque Eccleſiaſticæ Reipublicæ, cuius etiam cura perſonæ Cardinalis impoſita eſt, neceſſitati conſuli intelligitur: hæc namque præſentem opem expectat, non a futura, atque incerta ſpe pendere debet, cum præſertim ſæpe occaſionem præteruolare, atque vbi ſemel aliquid decretum eſt, fruſtra amplius deliberari videamus. Vnde admonet ſanctus Baſilius, vafrum hunc ſæpe dæmonis aſtum eſſe, qui futura meliora pollicetur, vt præſentem bene gerendæ rei facultatem prætereamus, atque hac arte nos de die in diem trahens, ſibi ille hodiernum tempus aſtute

B præripiat, aliosq. inani ſpe craſtini deludat, & ſic certa pro incertis, firmaq. pro inanibus a nobis relinquatur.[a] Et propterea S. etiam Auguſtinus hanc vocem coruinam appellat, quæ ſonat, *Cras, cras*: cum nemo ſibi diem craſtinum poſſit promittere.[b]

ADDIMVS, eum, qui in cubiculo ſolus cum Principe agit, facile poſſe qualibet illius recuſatione, aut nutu, a dicendo retardari, ne integre illud abſoluat, quod mente conceperat. At in Conſiſtorio, cum nullius ſententia ſoleat interrumpi, probabile eſt, eum multo liberius animi ſui ſenſum aperire debere, & veritatem, quam concepit, clare profiteri.

a Baſil. in exhortat. ad baptiſm.

b S. Auguſt. ſer. 16. de verbis Domini in Monte.

C Exiſtimare etiam licet vnumquemque ad dicendum ex aliorum Cardinalium idem ſentientium præſentia, & verbis alacrius adiuuandum: quemadmodum enim in lyra, aut cithara, vnicæ tantum chordæ tactus non ſufficit ad harmoniam: at vero cum multæ ſimul a muſico ſcitè pulſantur, redditur elegans concentus, ex grauibus, & acutis ſonis temperatus, qui in animos influit, illosq. monet, & delectat. Eodem modo vnicus tantum Senator, aut multi etiam Senatores, ſi Principem ſigillatim adeant, illum fortaſſe non mouebunt: at vero cum omnes ſimul conueniunt, alijq. prudentia, alij acumine ingenij, alij eruditione, alij eloquentia, alij vitæ

D integritate excellunt, certe ex hoc maximarum rerum concurſu, quaſi ex acutis, & grauibus concentus quidam mirificus efficitur: cuius tanta eſt vis, vt rationes, & argumenta, quæ afferuntur, cum maxima ipſorum auctoritate coniuncta, Principem ad ſe alliciant: & qui antea forte alienior ab ea ſententia erat, modo ipſorum ~~nunc~~ oratione commotus, alios ſenſus induat, & illis adhæreat: notum enim illud eſt, melius omnibus quàm ſingulis credi, & quod nemo omnes, neminem vmquam omnes fefellerunt. Vnde ſicuti videmus, collectis carbonibus, magis quàm diſperſis loca illuminari, & calefieri, ſic exiſtimandum eſt, conſilijs Cardinalium in Conſiſto-

rio, quasi in vnum redactis, Principis mentem ad veritatis cognitionem magis illustrandum, atque ad recte operandum, ardentiorem reddendam, præsertim quòd domestica consilia potius ex hominis priuati studio proficisci, at quæ in Senatu dicuntur ex officij publici necessitate, ac dignitate prodire videntur. A

Ex quibus tametsi satis ea sublata esse putamus, quæ initio quæstionis obiecta fuerunt; ad clariorem tamen rei probationem, & eorum, qui sibi aliter licere putarent, cautionem, prætermittendum minime putamus, non facile solere has excusationes, cum tempus instat publice loquendi, in eam partem ab alijs accipi, quòd scilicet commune bonum magis possit ab ijs seorsum adiuuari: quin potius suspicandi occasionem præberi, id imbecillitatis, aut timiditatis, ne dicam assentationis vitio contingere: siquidem quando res legibus constitutas, secus quàm eorum natura postulat exerceri homines vident, facile subesse aliquid minus boni interpretantur: præsertim cum scriptum etiam a sapientibus sit, meliora esse iudicia, quæ cum multis communicantur, quàm ea, quæ secreto fiunt.[a] Denique, quando tam aliena cogitatio alicuius mentem inuadit, cuperemus illum sic secum ratiocinari. Quid si, quod ego facere conor, idem & alij facere aggrederentur? & rogante Principe singulorum sententias, singuli labia sua comprimerent: quanta vniuerso Collegio ignominia inureretur? quàm iustam indignationis causam Princeps posset aduersus Senatores concipere, qui ad dicendum acciti; tamquam elingues histriones in scena turpiter mallent obmurescere? Quapropter tuta illa Cardinalitij muneris ratio semper poterit existimari, si is, qui ad sacrum Consistorium vocatus, atque ad dicendam sententiam interpellatus erit, eam sine exceptione, sine cunctatione, aut trepidatione, libere, fideliterq. pronunciabit, cùm non ideo rursus etiam, ac seorsum quod bonus ei spiritus suggesserit, & tempus, ac res postulauerit, explicare minime prohibeatur. B C

[a] Arist. in 3. Polit. c. 7.

PARS

PARS III. QVAEST. IIII.

An propter adoleſcentiam, aut verecundiam, ſeu memoriæ imbecillitatem, aliave huiuſmodi impedimenta liceat Cardinali in ſacro Conſiſtorio a dicendo ceſſare.

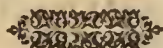

A ANTEQVAM ad primam propoſiti Thematis partem reſpondeamus, id præfari oportet, nos hic adoleſcentiam non certo annorum ſpatio præfinire, ſed cum multipliciter id nomen tum proprie, tum per tranſlationem accipi ſoleat, nos, quod ad rem noſtram pertinet, lato quodam modo adoleſcentiam, ſeu iuuentutem pro ætate illa accipere, quæ, cum nondum ad maturitatem virilis ætatis peruenerit, recens prope videri poteſt, ſi cum aliorum ſenio comparetur, quales permulti in ſacro Collegio eſſe ſolent, longo
B annorum curſu hos antecedentes, ac canitie ipſa, vultu, ac toto corporis habitu grauitatem quandam præſeferentes. QVAEST. XX.

QVAERIMVS igitur, an, rebus arduis in Conſiſtorio propoſitis, deceat hos, qui præ illis adoleſcentes videri poſſunt, æque ac alios ætate prouectos, ſententias proferre.

ATQVI dubium id facere maxime videtur, quòd cum ad ſacrum Conſiſtorium res non niſi graues, & difficiles, vt plurimum deferantur, quæ magnam in deliberando maturitatem, rerumq. vſum expoſcunt, quarum adoleſcentia expers eſſe ſolet; propterea
C congruum maxime videtur, vt, cum in frequenti Senatorum ordine non deſint, qui ad res propoſitas ſapienter norint reſpondere, ceteri, qui nondum ætate conſiſtunt, alijs audiendo concedant, & ad ea, quibus ipſi aptiores erunt, applicentur.

QVOD quidem, non ſolum ex ſacris litteris cognoſcimus, dum exemplo Roboam edocemur, quàm male rebus publicis, priuatisq. prouideant, qui monitis ſeniorum poſthabitis, iuniorum conſilijs adhærent: [a] & dum Salomon monet adoleſcentes, ne vix, etiam cum neceſſe fuerit, ad loquendum proſiliant: [b] & Dominus modo iubet

a *3. Reg. 12.*
b *Eccli. 32.*

iubet Moysi, vt congreget seniores, quibus apparitiones patefaciat, A
modo, vt cum selectis septuaginta senioribus, ipsum Dominum al-
locuturus, montem conscendat.[a] Verum etiam antiquissimo Phi-
losophorum præcepto cautum fuisse nouimus, vt præsentibus se-
nioribus in publicis consessibus iuniores silerent,[b] quòd ita debi-
tus tribueretur honos senectuti, quæ semper venerabilis habita
fuit,[c] & modestiæ, ac pudoris decus, quod maximum est adole-
scentiæ ornamentum in iunioribus effulgeret. Quod quidem præ-
ceptum antiquitus Romæ obseruatum testatur Plinius, dum refert,
iuniores prius consilij publici spectatores, quàm consortes extitisse.[d]
Vnde, & Senatum a senioribus dictum accepimus, & apud Lacedæ- B
monios, qui summum gerebant magistratum, senes appellatos esse
legimus.[e] Quin & apud Athenienses, cum erat aliquid de rebus pu-
blicis deliberandum, morem fuisse scribitur, vt Præco clara voce eos
conuocaret, qui non minores quinquaginta annis essent, quòd sci-
licet consilia senum, hastas vero iuuenum esse iudicarent.[f]

Nos tamen dicimus, quòd cum de Cardinalibus agamus, quo-
rum Collegium ad consilia summo Pontifici ministranda præcipue
fuit institutum, indeq. pro vario eorum ordine, qualis cuiusque gra-
dus ætas requiratur, pridem sacris constitutionibus, & Tridentino
Concilio fuit declaratum; nefas videtur in dubium vocare, an ille C
publicis consultationibus sit idoneus, quem summi Pontificis au-
ctoritas iam dignum esse eo munere iudicauit.[g] Sicuti enim vide-
mus iure communi in voto, matrimonio, religionis professione,
iuramento, testamenti factione, & similibus nihil inter senem, iuue-
nemve, cum ad legitimam ætatem peruenerit, interesse, neque an-
norum differentiam peccati speciem immutare,[h] quamuis culpam
aliquando possit imminuere: sic propter eximia, quæ in Cardinali-
bus concurrere solent merita, vix solet inter eorum ætates discri-
men constitui, cum eorum suffragia in rebus deliberandis ex vetere
instituto æque numerentur, & nemo sit eorum, qui & Magistrati- D
bus fungi, & Legationes obire, & cetera publica munia non præcla-
re sustinere posse censeatur.

Et eo magis, quia cum ad suffragia ferenda in electione summi
Pontificis, idonei fuerint declarati, vtique si in eo negotio, quo ni-
hil maius inuenitur, aptus quisque eorum habetur, cur non magis
ad res communes consultandas sufficere posse erit existimandus?
fieri enim potest, vt qui iunior est annis, moribus tamen, & disci-
plina sit conspicuus. Sic de Tobia legitur, quòd cum esset iunior,
nihil tamen puerile gessit in opere.[i] Et apud sanctum Ioannem:

a Exod. 3. & 24.
b Plato lib. 4. de legib.
c l. semper. de iur. immunit.
d Plin. iun. li. 8. in epist. ad Aristonem.
e Cic. de senectut.
f Plutar. in li. an seni sit gerenda Respub.
g l. 2. C. de crimin. sacril. & glo. in cap. eam te. de ætat. & qualit.
h Caiet. in 1. 2. q. 7. Nauar. in Manual. c. 7. nu. 13. & in cap. cõsiderret. nu. 50. cũ seq. de pœnit. dist. 5 sumitur ex S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 10. & 11. & q. 73. ar. 10.
i Tob. 1.

Scribo

A *Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes eſtis*.[a] Et Apoſtolus de Timotheo ſcri-
bebat: *Nemo contemnat adoleſcentiam tuam*.[b] Et B. Ambroſius ait, ſan-
ctum Ioannem, quamuis adoleſcens eſſet, non tamen fuiſſe vlli ſe-
niorum ſecundum, cum in eo eſſet ſenectus venerabilis morum.[c]
Et Theodoretus adnotauit, quòd Deus locutus eſt cum puero Sa-
muele, omiſſo Heli octuagenario, vt doceret quantum iuuentus pol-
leat ornata virtute.[d] Qua de re & alij ſancti Doctores multa tradide-
runt.[e] Quibus accedit, quòd ſicut in propenſione ad peccandum,
malitia in aliquibus adoleſcentulis ſupplet ætatem: quod inter alios
Doctores ſancti, Hieronymus ſcilicet & Gregorius mirabilibus exē-
B plis nobis teſtatum reliquerunt; [f] ſic ad recte deliberandum, pru-
dentia in aliquibus præuenit iuuentutis annos: & quod alij non niſi
longo vſu, & experientia aſſequuntur, hi ſumma indolis præſtantia,
iudicijq. validitate breui tempore compararunt: quales eos eſſe, qui
Cardinalium Collegio aggregantur, ſatis eſt veriſimile.

QVOD igitur dicebatur, adoleſcentiam ſenectuti cedere debere,
nihil hic repugnat: nam id non omnibus in rebus, ſed in ijs tan-
tum, quorum adoleſcentia expers eſſe videtur, locum habere ſo-
let: quod ſupra matrimonij, & voti exemplo demonſtrauimus.
Præterea id ad adoleſcentiam, communiter loquendo, pertinere po-
C teſt, non autem ad huius, vel illius adoleſcentiam, quæ in caſu ſin-
gulari poteſt ob magnam ingenij vim quaſi multorum annorum
ſenectus iudicari.

ET ſi replicetur, aliquos interdum Cardinales a ſummis Ponti-
ficibus creari longe ætate illa inferiores, quàm ſacræ Conſtitutiones
præſcripſerunt, & qui quamuis ingenio alijs in rebus valere poſſint,
in ijs tamen vbi prudentia neceſſaria eſt, minime ſufficere cenſendi
ſint: [g] item alios recens in ſacrum Collegium cooptatos interdum
inueniri, qui quo tempore res deliberandæ proponuntur, nullum
prorſus vſum ſacri Conſiſtorij habent; Reſpondetur, de huiuſ-
D modi iunioribus id perraro admodum accidere: quod ideo legibus
non eſt ſubijciendum,[h] præſertim cum id nonniſi extra ordinem,
& grauiſſima ex cauſa a ſummis Pontificibus probata fieri debeat:
quod alibi, dum de creatione Cardinalium ageremus, fuimus per-
ſequuti.[i]

Deinde dicitur, quòd cum Papa iam ex veteri inſtituto Libri ſa-
crarum ceremoniarum, eiſdem Cardinalibus in Conſiſtorio os ape-
ruerit, vt vnà cum alijs de rebus propoſitis loqui poſſint, nihil aliud
amplius quærendum teſtat. Nam etſi Princeps vim naturæ immu-
tare, aut curſum ætatis, iuuenumq. annos anteuertere nequeat, po-
teſt

a 1. Ioan. 2.
b Timot. 1.
c lib. 2. offic. cap. 20.
d Theodoret. lib. 1. Reg. q. 12
e S. Hierony. ep. 13. ad Paulin. S. Chryſoſt. homil. de fide Annæ. to. 1. & S. Baſil. homil. 12. in princip. Prouerbiorum non longe a fi.
f S. Hierony. epiſt. 132. ad Vitalē. S. Gregor. lib. Dial. 4. cap. 18.
g Ariſt. lib. 1. Ethic. c. 3. & lib. 6. cap. 8. & 11.
h l. nā ad ea. de legib.
i Diximus in ¶ 26.

test tamen illorum indolem, prudentiæq. semina agnoscere, atque A ea Cardinalitio gradu digna censere. Quo iudicio sic a summo Pontifice facto, existimandum est, quod communiter alijs ætatis imbecillitas denegare solet, in singulari hoc casu, ingenij præstantia fuisse suppletum.

HAEC ramen non a nobis idcirco dicuntur, vt aduersus communes regulas adolescentiam grauiori ætati æquare, & mulro minus anteferre velimus, tametsi aliquando cælesti Spiritus sancti priuilegio, florem iuuenturis afflante, secus accidisse videmus. Verum, quod ad quæstionem nostram spectat, dicimus, in ijs rebus, quæ natura eorum officio annexæ dicuntur, de quibus proprie nos B agimus, videlicet, vt respondeant ingenue, & loquantur fideliter quod sentiunt, nullam in his cadere excusationem, sicuti etiam vt numquam mentiantur, numquam fraudent conscientiam, aut leges violent sibi impositas. Verum, si aliæ sint in rebus propositis accidentia, in quibus rei nouitas, experientia, diuturnaq. disciplina plurimum pollere solet, non negamus a Cardinali adolescentiore in respondendo, non ea omnia exigenda esse, quæ ab vsu peritioribus, atque exercitatioribus expectari solent: immo, si breuiter, parceq. in his se gesserit, magnum eum modestiæ, & iudicij argumentum præbiturum, in eoq. senioribus, vt par est, esse delaturum, quod & hodie in sacro Collegio sapienter obseruari videmus. Id etiam non C omittentes, quòd si opportunitas ferret, vt id, quod respondendum esset, exemplo aliquo, siue auctoritate sumpta a sacris Concilijs, aut sanctorum Patrum doctrina, concinne muniri posset, sarciretur optime quod deesset ætati, sermone non ab adolescentis pectore, sed a priscis vsque decretis manante: hincq. maior etiam in audientium animis reuerentia, ac fides excitaretur.

QVID vero de ijs, qui verecundia loqui prohibentur? Videtur de his dubitari posse, quòd scimus nonnullos esse, qui naturali quodam pudore, præsertim sermonis initio in corona magnorum virorum tanta subito timoris vi obruuntur, vt nec ore, nec lingua con- D sistant, loquendiq. exordium vix inueniant. Hoc sane cum multis grauissimis, tum Iurisconsultis, tum Oratoribus, alijsq. clarissimis viris in dicendo etiam exercitatis, nullo eorum animi, sed naturæ potius vitio interdum accidisse legamus, mirandum minime esset, si etiam in amplissimo Cardinalium Senatu, nonnulli aliquando inuenirentur, quibus non ita facilis loquendi cursus, mentisq. suæ explicatio esset in promptu: ideoq. iuste ijs indulgendum videretur, si interdum conticescerent. Nam & Moyses cum Deo acceptissimus

esset,

A esset, se tamen impeditioris, & tardioris linguæ fatebatur,[a] qui nihilominus rebus gerendis strenuus, & præstantissimus erat, cum satius sit rebus excellere, quàm verbis: quandoquidem *Regnum Dei*, vt ait Apostolus, *non est in sermone, sed in virtute*.[b] — a Exo.4. — b 1.Cor.4.

VERVMTAMEN quoniam hic pudor multiplici ex causa oriri potest, nos in præsenti de eo præcipue loquimur, quo detineri ij solent, qui alijs in rebus & bene, & prompte, & ingenue etiam dicere solent, sed vno tantum in negotiorum genere, quando alicui rei contradicendum est, aut alteri repugnandum, siue ab alijs dissentiendum, tunc linguam vix soluere posse videntur, nec dicendi initium

B vllum inueniunt. Quod quidem impedimentum, cum non tantum a natura nimis remissa deriuetur, sed propriæ etiam voluntatis radicibus sit implicitum, ne scilicet cuiquam displiceant, & se omnibus amabiles reddant, idcirco crimine non caret.

Hæc est enim illa animi affectio, quæ verecundia appellatur, quæ quamuis ex specie sua laudabilis sit passio,[c] vbi tamen ex causa minus æqua suscipitur, in vitium degenerat,[d] quo argumento scripsit Plutarchus egregiũ Libellum de vitiosa verecundia, varijs exemplis ostendens, quòd pudor, qui homines nihil renuere, nihil dicendo refellere sinit, atque consulentium ora occludit, decorum discipli- — c S.Tho.1.2. q.24.art.4. — d S.Tho.2.2. q.144.artic.2. & sequ.

C næ peruertit, ac multa mala inuehit. Vnde olim a quodã dicebatur, omnes Asiæ incolas, vni seruire homini,[e] propterea quòd vnicam dictionem, NON, pronunciare non auderent: sitq. vt dum isti displicere aliquibus verentur, in apertum reliquorum dedecus incurrant: &, quod veteres dicebant, dum fumum fugiunt, in ignem cadant. — e Plutarc. de vitios. pudor.

QVAPROPTER cum Consiliarij munus modestam quidem, sed liberam, & fidelem vocem efflagitet, non potest illud prætextu inanis huius pudoris prætermitti, cum Christiana disciplina erubescentiam omnem, aut verecundiam damnet, quæ bonum opus impedit, aut malum aliquod admittit, ita vt si inter verecundiam, & con-

D scientiam certamen oriatur, dubium nihil sit conscientiæ causam potiorem semper habendam esse: alioquin posset id Consiliarijs obijci, quod de aliquibus Iudæorum Principibus scribitur, qui propter Pharisæos Christo non confitebantur, vt a synagoga non eijcerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm Dei.[f] Ex quibus patet, nihil obstare, quæ supra clarissimorũ Oratorum exemplo commemorata fuerunt, cum ea potius naturæ vi sic accidere legamus, quam illi superare non potuerunt; hoc autẽ voluntatis vitio, & affectato quodam alijs non displicendi studio prouenire sciamus. — f Ioan.12.

QVID vero de memoriæ imbecillitate, qua multi deterriti, malunt

sunt potius nulla orationi vela dare, quàm destituturo mox eos sermonis flatu, turpiter in cursu ipso deficere? Respondemus, quòd cum vnicuique liceat, vt alibi diximus, ex scripto sententiam suam proferre, facile ei erit, memoriæ inopiam breui schedula pensare. Sed præterea, cum Consiliarij officium, quod est, animi sui sensum fideliter explicare, paucis absolui possit, siue probando meliorum sententias, siue dicendo, NON PLACET: aut, NON LIQVET: aut MATVRIVS DELIBERANDVM: aut, EGO DVBITO, vel quid simile, quod suæ conscientiæ respondeat, non videmus quomodo hic memoriæ fragilitate se possit tueri, quominus respondeat. Nam etsi non totum illud extenso sermone dep̄romeret, quod illius & desiderium, & forte officium posceret, licebit ei tamen eundem sensum paucis ita comprehendere, vt, quod vere sentit, aperiat, & nullatenus contraria pars, quæ ei displicet, ab illo vmquam aut nutu, aut capitis demissione approbata fuisse censeri possit. A B

DEMVM quid de alijs, quæ aliquando se obijciunt corporis impedimentis, sentiendum sit, ex superioribus facile constare potest: non enim ij sumus, qui vniuersos æque ad sententiam clara voce, conceptisq. verbis pronunciandam, vrgendos semper putemus, nulla virium, aut valetudinis, aut imbecillitatis ratione habita: & quod necessitas quandoque, aut iusta alia ratio prohibet, id nimis dure a singulis exigere, atque extorquere velimus. C

ETENIM si aliàs propter varias, probatasq. causas, & licere Consiliario, & decere eum diximus, pressius interdum, parciusq. loqui, quanto magis naturæ imbecillitati, quæ dicendo laboraret, idem erit indulgendum? Hæc tamen moderate omnia, vt sapientes solent, accipienda esse censeremus, non quidem, vt ij omnimodum sibi silentium tenendum inter alios putent, sed vt a longiore sermone excusentur, modo mentis suæ vim clare pronuncient, vbi scilicet causæ grauitas, periculum, tempus, atque aliorum exemplum id postularet. D

Summa enim hæc est, vt, postquam Cardinales diuina ordinatione consilium fidele Principi petenti ministrare debent, id quacumque commodiore ratione, bona semper fide, & syncere implere contendant.

PARS

PARS III. QVAEST. V.

Qui metu reuerentiali se a dicendo abstinerent, aut aliter quàm oporteret loquerentur, an digni excusatione essent.

A LIVD se nunc offert impedimentum, quod ex metu illo oritur, qui reuerentialis dicitur: nam sicut a legibus excusatione digni habentur filij, vxores, serui, & alij huiusmodi, qui sola reuerentia, atque obsequendi studio adducti, aduersus propriam voluntatem, atque vtilitatem illis, quibus subiecti sunt, assentiuntur: [a] sic Consiliarij Principis si interdum eodem reuerentiæ freno detenti, silere magis eligant, quàm ab eo dissentire, non solum venia digni, verum etiam summopere commendandi videntur. QVAEST. XXI.

[a] l.1.§ onerãda, quarũ rerũ actio Abb. Fel. c. causam matrimonij. de offic. deleg nu. 3. & 4.

B. HAEC dubitatio tametsi ex ipso disputationis Themate a nobis initio susceptæ multipliciter tolli posset, quandoquidem de eo nos Principe loquimur, qui nondum deliberauit, sed rem adhuc informem alijs proponit, vt quid illi sentiant cognoscere possit, & rectius decernere: Item de illis Consiliarijs agimus, qui non opponunt se Principi, eo quòd illius auctoritatem minoris æstiment, aut illi quidquam detractum velint: sed qui studio potius illum adiuuandi, ac, vt dignitatem eius conspicuam magis ac venerandam omnibus reddant, ea in medium afferunt, quæ ipsis salubriora videntur: ex quibus sane omnis metuendi excusatio prorsus cessare vide-
C tur: siquidem cum illis non agit hoc casu Princeps, solum tamquam pater, seu dominus cum filijs, aut seruis, exposcens ab illis, vt consentiant, vnde iustum concipere metum interdum possunt; sed magis cum illis agit tamquam Consiliarijs vt consulant, & syncere respondeant: & ideo reuerentiæ metus a veritate dicenda cohibere illos non debet, cum eos non interroget Princeps veluti imperans, sed vt dubitans: non vt cogens, sed vt deliberans: non vt consensum extorquens, sed vt consilium petens.

VERVMTAMEN vt quæstionem ad eum casum redigamus, qui alijs difficilior censeri potest, si quando scilicet accideret, vt Prin-

ceps

ceps cum illis non vt vere Consiliarijs ageret, sed tamquam Magi- A
stratus auctoritate vtens, ostenderet optare se ab ijs placita sua sine
exceptione approbari; Quærimus hoc casu an Consiliarij, si res
proposita sibi minus honesta, aut certe communi bono minus ex-
pediens videatur, possint se hoc reuerentiæ metu tueri, si taceant, &
ei non refragentur. Et dicimus, eos nullo loco, aut tempore, aut ne-
gotio fidelis Consiliarij personam posse deponere: & ideo nullum
huic excusationi locū esse. Duo enim in casu proposito concurrunt,
quæ aliàs latius enarrauimus: [a] quorum alterum ad actū negatiuum
pertinet, dum tacent nolentes dicere id, quod dicendum esset: alte-
rum ad actum affirmatiuum, dum capite annuendo illud probare se B
ostendunt, quod vere intus in animo reprobant. Vnde sequitur,
quòd, cum taciturnitas hoc loco habeatur pro consensu ex rationi-
bus ibidem deductis, & capitis demissio sit exterius affirmationis si-
gnum, atque ita duplex actus concurrat, & vterque mendax sit, [b] di-
cendum est, Consiliarium a manifesta culpa non abesse. Nam
cum mendacium intrinsecus malum sit, nec timore cuiuscumque
damni euitandi sit committendum, non enim pro temporali vita
alicuius licet mentiri, [c] multominus propter reuerentialem metum
erit excusandum. Regula siquidem est, metum illum, qui etiam
cadere potest in constantem virum, quamuis rationem peccati mi- C
nuere interdum soleat, [d] numquam tamen mendacij crimen, quod
per se malum est, vndequaque tollere potest, [e] cum, vt ait S. Augu-
stinus, omnia mala deberet potius pati homo, quàm peccato con-
sentire: [f] quod multo magis in Consiliarijs Principum affirman-
dum videtur, quorum tanta debet esse constantia, cum ad id de-
lecti, & iurati, & præmijs ornati fuerint, vt (quod recte monuit
sanctus Ambrosius) prius eis profundenda vita, quàm fides sit dese-
renda. [g] Quare quoties illi id præstare recusant, quod facultati eo-
rum, atque officio, vt ait sanctus Thomas, commensuratum est,
non hoc reuerentiæ obsequio, sed pusillanimitatis potius vitio ad- D
scribendum est: [h] aut certe non leue sumendum est argumentum,
illos immoderata terrenarum rerum spe nimis alligatos metuere ma-
gis ne caducis bonis excidant, quàm vt officium suum deserant [i].
Hoc vero non excludit iustum erga Principes obsequium, & reue-
rentiam: ratio enim officij postulat, vt omnes, & ante ceteros ipsi
Consiliarij Principem reuereantur: tantum autem abest, vt hic ti-
mor reuerentialis afferat ipsis impedimentum, vt immo exornet to-
tum Senatum, eximiumq. illi afferat splendorem, & dignitatem.
Cum enim Consiliarij ex animo Principem reuerentur, tunc in pri-

a In quæst. 35.

b c. quisquis. c. nolite timere: 11. q. 3.

c c. omne genus, cum sequ. 22. quæst. 2. Vaguer. in suis Instit. cap. 3. §. 4. vers. 2.

d c. sacris, de his, quæ vi vel metu.

e S. Tho. 2. 2. q. 125. artic. 4. Couar. epit in 4. lib. decretal. 2. par. c. 3. §. 4. num. 3.

f c. ita ne. 32. q. 5. c. ne quis. 22 q. 2.

g c. conuenior. 23. q. 8. c. scimus. 43. dist.

h S. Tho. 2. 2. q. 133. artic. 1.

i S. Tho. 1. 2. q. 41. & 43. & 2. 2. q. 19. ar. 4. & q. 125. art. 1. & sequ.

A mis conantur ſatisfacere officio ſuo, tunc perpendunt res, quæ a Principe proponuntur: conſiderant diligenter rationes, quæ ex vtraque parte occurrunt: animaduertunt quid alij ſentiant: exquirunt accurate quid certum, quid probabile ſit, quidq. magis aut Principi, aut Reipublicæ conducat. Et non ſolum in his rebus grauioribus ſe prudenter, & cum dignitate gerunt, verumetiam in leuioribus nihil admittere audent, quod ſuo munere ſit indignũ: immo dant operam, vt neque voce, neque vultu, neque oculorum coniectu, neque vllo corporis motu modeſtiæ fines tranſilire videantur. Itaque quemadmodum vaſa aurea, & argentea magnifice, & pretioſe cælata, cum ra-
B dijs ſolis attinguntur, magis ſplendent, maioremq. habent pulchritudinem: eo modo cum ad Senatorum prudentiam, & auctoritatem hic timor reuerentialis a diuina poteſtate, quæ in Principe eſt, excitatus accedit, tunc Senatus magis elucet, & ipſamet conſilia maiorem obtinent dignitatem.

Id autem clarius apparet, ſi oculos conuertimus ad eas Reſpublicas, in quibus nõ adhibetur reuerentia ijs, qui præſunt: in his enim plerumque videre licet, Conſiliarios inter ſe colloqui, aliosq. in dicendo alijs obſtrepere, vociferari, concertare, & neque quid alij ſenſerint animaduertere, neque quid magis expediat, magnopere conſiderare.
C Eſt itaque hic timor reuerentialis velut quædam moles, quæ obijcitur fluctibus, qui in conſilijs publicis eſſe ſolent, aditumq. tempeſtatibus, quibus Reſpublicæ ſæpe vexantur, penitus intercludit. Non ſolum igitur eſt vtilis huiuſmodi timor, verumetiam maxime neceſſarius. Neque vero prohibet, quod nonnulli falſo arbitrantur, quo minus Conſiliarius ſuo muneri ſatisfaciat, immo conſtat multos homines omni laude cumulatos, cum hoc timore afficerentur, fortiter, & ſtrenue ſe in ſuo munere geſſiſſe. Et vt alios omittam, qui cum Regum, & Principum virorum conſilijs intereſſent, eosq. ſumma obſeruantia colerent, numquam huius timoris cauſa ab officio diſceſ-
D ſerunt. Libet modo rem altius repetere, & præter ceteros in medium adducere, Moyſem illum, quem Deus tam charum habuit, vt teſtetur Scriptura, eum ore ad os cum illo locutum fuiſſe. [a] Huic igitur Moyſi, quamuis ageret, non cum aliquo homine caduco, & mortali, ſed cũ ipſo Deo ſempiterno, & immortali, quem & ita uerebatur, vt neque in eum reſpicere, neque loqui auderet; nõ tamen eiuſmodi timor obſtitit, quo minus populum, quem Deus ipſi cõmendauerat, ex animo tueretur, & ipſimet Deo de Hebræis ſuppliciũ ſumere volenti ſe totis viribus opponeret. Itaque cum tantus eſſet Moyſis timor, vt Scriptura diuina dicat: *Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim*

[a] *Exo. 33. Num. 12.*

a Exo. 3. *audebat aspicere contra Deum:*[a] cumq. idem Moyses eandem ob causam A
vix vocem emittere posset; nihilominus cum Deus ipse Hebræis indignatus illos delere vellet, tantum abfuit, vt hic timor Moysem impediret, quominus pro populo preces adhiberet, vt etiam diuinæ iustitiæ se ipsum tamquam murum obijceret. *Aut dimitte*, inquit,
b Exo. 32. *eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.*[b] Et denique, vt alia omittam, ille ipse, qui præ timore vix loqui poterat, tantam diligentiam in tuendo populo adhibuit, vt fuerit velut clypeus aduersus diuinæ iustitiæ gladium, populum illum duræ ceruicis trucidare minantem. Quod & testatur Dauid cum inquit: *Et dixit, vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius: vt* B
c Psal. 105. *auerteret iram eius, ne disperderet eos.*[c]

PRAETEREA quoniam loquimur de timore reuerentiali, qui, si lege diuina, ac recta rationis norma temperetur, atque ab amore,
d S. Tho. 2.2. q. 19. artic. 5. 8. & 11. Deiq. subiectione proficiscatur, cum filiali conuenire videtur,[d] perspicuum est, beatos, qui in cælis æuo fruuntur sempiterno, habere hunc timorem, vt constat ex varijs diuinarum litterarum testimonijs, & in primis ex illis verbis Iob: *Columnæ cæli contremiscunt, & pauent*
e Iob 26. *ad nutum eius.*[e] Quem locum explicans B. Gregorius ita ait: *Ipsæ virtutes cælestium, quæ hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa contemplatione contremiscunt: sed idem tremor, ne eis pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis.*[f] Itaque licet summa illa, & immensa maiestas beatis afferat timorem, C
f Lib. 17. Moral. c. 17. Vide S. Thom. 2.2. q. 19. artic. 11. in corp. tamen metus ille neque eos conturbat, neque prohibet, quo minus preces pro nobis adhibere possint.

PATET igitur ex his, quæ dicta sunt, hunc metum sua natura non solum non nocere, verumetiã valde Consiliarijs prodesse: consentaneum enim est, eos, qui præ ceteris ad dandum consilium deliguntur, præ ceteris item Principi venerationem adhibere, ipsumq. revereri, & suspicere debere: alioquin, si huius timoris quasi cancellis, fides, dicendi libertas, atque constantia non coërceantur, facile fiet, vt Consiliariorum sententiæ in eam licentiæ speciem erumpant, quæ D
Principibus solet esse permolesta, atque omnem consilij vim plerumque euertit.

ITA autem laudamus hunc metum, vt moderatus ille sit, &, vt
g Sophocl. in Aiac. verbis Græci[g] illius vtamur, honestus, decens, ac rationi congruus; ac demum non aduersetur muneri, quod mandatum est ipsi Consiliario: si enim hic metus tantus est, vt neque Consiliarium loqui, neque id, quod sentit, explicare patiatur, certe laudabilis non erit. Quemadmodum enim calor tam necessarius est humanæ vitæ, vt sine illo nulla ratione conseruari possit; at vero cum nimius est, eandem

A dem vitam extinguit, quam moderatus tuetur. Et quemadmodum lux tam necessaria est ad videndum, vt sine illa oculi suo munere fungi nullo modo valeant: at vero, cum eadem maxima est, non solum nocet oculis, verumetiam affert aliquando penitus cæcitatem[a]: eodem modo hic timor reuerentialis, dummodo sit moderatus, est sane maxime fructuosus, efficitq. vt Senatores sustineant partes, quæ sibi impositæ sunt, sicut viros graues, & prudẽtes decet: at vero cum tanta est vis huius timoris, vt Senatores ipsos a dicenda sententia deterreat, tunc profecto omnem officij rationem euertit, maximumq; importat ipsis negotijs, & aliquando vniuersæ Reipublicæ detri-
B mentum.

a Arist. 2. de anim. sex. 123. & 143. idem permultis exẽplis comprobat Tiraq. de Nobilit. cap. 31. num. 568.

DVPLICITER itaque hic reuerentialis metus considerari potest: Alter moderatus, qui bonus, & sanctus est, hominesq. cum Deo magis coniungit, efficitq. vt ijdem Maiores suos, aut alios homines, in quibus est aliquid diuinum, veluti donum gratiæ, aut virtutis, vel saltem naturalis Dei imaginis reuereantur:[b] Alter immoderatus & malus, qui homines a Deo auertit, facitq. vt bonos, & iustos plus quàm satis est, timeant: sceleratosq. & impios ita metuant ob eorum potentiam, & auctoritatem, vt a lege Dei discedant, aut quod oporteret eos facere, prætermittant, de quibus in Euangelio legitur:
C *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.*[c]

b S.Tho. 2.2. q.19. art.3. ad 1. Et S. Antonin. par.4. tit. 14. c.14.

c Matt. 10. S.Tho.d.q.19. art. 3. in corp.

RVRSVS in non reuerendo etiam virtus, & vitium cadere potest: nam non reuereri Maiores, aut alios, quos diximus, virtutibus insignitos, malum est, & in Euangelio reprehenditur, cum de illo dicitur, *Qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur*.[d] Vicissim autem homines non reuereri, quando Deo aduersantur, bonum censendum est, & in sacris litteris laudatur, cum de Helia legatur, quòd grauiter reprehendit Regem Ochoziam:[e] & de Heliseo, quòd in diebus suis non pertimuit Principem.[f] Quo argumento possemus hic exempla non pauca Prophetarum, aliorumq. Sanctorum
D recensere, qui a Regibus consulti cupientibus eorum auctoritate, & assensu, populorum sibi gratiam in rebus minus æquis conciliare, eorum tamen cupiditatibus sancta Dei consilia semper prætulerunt, quamuis ex illa vocis libertate summa sibi etiam pericula imminere intelligerent. Sic de Michæa legimus aduersus Regem Achab:[g] sic de Hanani Propheta aduersus Regem Asa.[h] sic de Azaria Sacerdote, qui se opposuit Regi Oziæ.[i] Sic & ab alijs multis virtutis tuendæ studio factum fuisse nouimus, cum scirent in sacris litteris sæpius repetitum, *Viriliter agite, & confortamini*.[k] Et: *Non turbetur cor vestrum, neque formidet*.[l]

d Luc. 18.

e 4. Reg. 1.

f 4. Reg. 3. Ecclesi. 48. S. Thom. d.q. art. 3. ad 1.

g 3. Reg. vlt.

h 2. Paral. 16

i Ibid. 26.

k 1. Cor. 16.

l Ioan. 14.

Non obstat quod initio de filijs, vxoribus, aut alijs huiusmodi obijciebatur, quibus leges culpam condonare solent, quæ ex reuerentia, & obsequendi studio in proprium damnum contracta fuit. Quoniam longe diuersa eorum est causa a Consiliarijs, de quibus loquimur, cum hi ob id potissimum sint ad hoc munus adlecti, vt fideliter consulant, quamuis cum Principibus sibi agendum esse scirent. Præterea licet quidem homini iuri suo cedere, quod priuatum est, non autem quando de bono publico, & communi vtilitate agitur, qualem in quæstione nostra ponimus; & præsertim cum ad eam tuendam ipsi sponte se obligauerint. A

B

PARS III. QVAEST. VI.

Quid, si, tacentibus alijs, vereretur aliquis aduersando singularis haberi, an tunc alios sequendo esset excusandus.

C

Qvaest. XXII.

Vm in sacris litteris scriptum sæpenumero inueniamus: *Noli sapiens esse apud teipsum, & ne innitaris prudentia tua*,[a] & alia huiusmodi, quæ admonent nos, vt affectus proprios caueamus, ac suspectos nos ipsos habeamus. Idcirco videtur ille potius laude dignus esse, ac sapientiæ lumen præferre, qui se aliorum sententijs in consessu magnorum virorum adiungit, quàm qui sensum proprium sequi eligit, quamuis sibi recta dictare videatur, cum probabilius sit, eum, qui vnus tantum est, facilius multo, quàm tot alios simul collectos, qui pluribus oculis, pluribus auribus, multipliciq; ingenio, atque vsu præditi sint, labi posse. Huc accedit, quòd hoc ipsum, quærere scilicet ab alijs omnibus distingui, solumq; veluti a cõmuni sensu discrepare, iactantiæ, ac vanitatis suspicione non caret, cũ singularitas a sancto Gregorio,[b] & S. Bernardo[c] inter arrogantiæ species referatur. Vnde Pharisæus ille apud S. Lucam dicebat: *Non sum sicut ceteri hominum*,[d] quod S. Augustinus exponiens: *Quid est*, inquit, *ceteri homines, nisi omnes præter ipsum?*[e] ecce vitium manifestum singularitatis. Sed præterea qui solus est, satis perspicere potest, se nihil suffragio suo profuturum, cum in sacro Consistorio vetus sit institutum, D

a Prou. 3.

b S. Greg. lib. Moral. 23. c. 4.

c Bernard. in tractat. de 12. grad. humil.

d Luc. 18.

e S. Aug. de verb. Domini serm. 36.

vt

A vt plurium sententiæ paucioribus præferantur, ideo imprudentis videri potest huic se leuitatis discrimini exponere, vbi fructum nullum probabiliter possit expectare.

VERVM, si quis rem paulo subtilius, diligentiusq. examinet, animaduertet ni plane fallimur, longe aliter esse respondendum. Nos enim hic de eo non agimus, qui aliorum sententijs auditis, tamquam fluctibus agitatus, animo hæreat, & iudicio sit suspensus; sed de eo, qui repugnantibus omnibus, rebusq. cunctis bene expensis, adhuc ipse contrariá sententiam, tamquam veriorem, & certiorem pro animi sui conscientia amplectendam esse sibi persuadeat. Et hic dici-

B mus, quòd cum quisque Consiliarius in Senatum conuocetur, vt quod sentit fideliter explicet, non potest ille, salua fide, officioq. suo, diuersum aliquid a seipso pronunciare: nam, cum nemini liceat vmquam fraudare conscientiam suam, quamuis etiam erronea esset, antequam tamen eam erroneam esse dignoscat, vt aliàs diximus, nõ potest hic, aut pudoris, aut verecundiæ nomine, siue humilis officij, aut debiti erga maiores obsequij, aut amoliẽdæ a se suspicionis arrogantiæ specie, aut ex quacumque alia aduentitia causa, muneris sui normam interiorem deserere, memor diuinæ illius sententiæ, qua scriptum est: *Attende tibi*.[a] Accedit, quòd cum Consiliarius illius vti-

C litatem respicere debeat, cui consilium datur, vnde officium illius sub communi iustitiæ nomine continetur, quatenus ad alterum est, vt aliàs diximus. Ideo ille, qui agnoscit, posse publico bono tale consilium prodesse, si iacturam propriæ existimationis pertimescens, nomen, famamq. singularis euitans sibi tacendum eligit, hic certe rem suam iustitiæ anteponit, euertitq. fidem, quod est præcipuum iustitiæ fundamentum. Immo Consiliarius, qui timet Deum, atque in officij sui obligationem oculos dirigit, sentiet eo magis tunc vrgeri se ad dicendum, cum viderit ceteros assentiri, nam tunc tempus ipsum declarat, extremam veluti necessitatem imminere aliter con-

D sulendi, eo quòd bonum publicum tunc in maiori periculo versatur. Et quemadmodũ fraternæ charitatis obligatio, quæ præcipue ad superiores spectat,[b] si ab eis prætermittitur, non ideo inferiores immunes reddit, sed magis eos impellit, quia maior est necessitas: vtq. Arcis Præfectus tunc iure, ac merito sibi acerrime pugnandum esse statuet, cum defensorum fuga, nudata conspiciet mœnia: sic annuentibus alijs Consiliarijs, dubium non est, eos, qui necessitatem hanc agnoscunt, multo acrius ad officium suum excitandos esse.

ATQVI, si de præmio terreno dando ageretur, nemo sane vereretur singularis haberi, immo appeteret alios anteire, vt palmam

L 3 obti-

a *Vide S. Basil. hom. 3.*

b *S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 3. in fi. & art. 4.*

obtineret: quanto ergo magis, cũ de mendacio fugiendo, illæsaq. officij fide præstanda hic agatur, quibus æterna bona comparantur, nõ idem impleri curandum erit, cum delicta suos teneant auctores, illosq. & non alios condemnent? Nam legitur: *Os, quod mentitur, occidit animam.*[a] A

a Sap. 1.

SED quando etiam temere alij de eo aliquid vellent iudicare, ille sibi integritatis suæ, ac veritatis conscius, facile inanes aliorum voces, ac si de eo in Insulis, aut extremis regionibus loquerentur, contemnet, quippe qui agnoscet se Dei causam, cui rationem redditurus est, agere, & se non ideo a ceteris discedere, quasi proprium iudicium velit alijs anteponere, sed quia ipsa re secum diligenter examinata, ita omnino pronunciandum esse censeat, ampliusq. videat, se non in eum Senatus locum vocatum fuisse, vt alios tantum imitetur, sed vt quid ipse pro conscientia sua probet, syncere, & libere patefaciat. B

HIS ita positis, nunc ostendendum est, ea, quæ contra obijciebantur, a re nostra valde diuersa esse. Nam quod dicebatur, prudentis, humilisq. esse, aliorum potius sententiæ, quàm suo ipsius iudicio tribuere; Respondemus, aliud esse, cum quis rem propriam est acturus, quæ ab eius pendet facultate, in qua cum sit dubius, & vereatur se decipi posse, recte ad maiorum, & peritiorum consilia recurrit: quod quidem humilitati, & prudentiæ congruit.[b] Aliud est, cum ille in consilium ab alijs adhibetur; & veritatem rei propositæ sibi moraliter certam esse putat, tunc enim re diligenter examinata, debet in eo prudentiam, & conscientiam suam sequi, non ita quidem vt contrarias aliorum sententias aspernetur, sed ne humilitatis specie id velit foris probare consulendo, quod intus sentiendo non admittit. C

b S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3.

AD id etiã, quod dicebatur, eum, qui sic loquitur, posse videri singularis nomen affectare; Respondetur, hoc vocabulum non male semper sonare, sed ab ijs rebus pendere, quibus adiungitur. Nam singularem esse charitate, fortitudine, pudicitia, patientia, alijsq. huiusmodi virtutibus excellere, nõ est damnandum: siquidem virtus definitur esse qualitas bona, qua nemo male vtitur.[c] Nec enim timendũ est, nequis efficiatur nimis bonus, aut nimis iustus, cum scriptum sit: *Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc*,[d] quandoquidẽ quoad comparãdas virtutes, in fine non datur mensura præfixa, vltra quam non pateat accessus: & modus diligendi Deum, vt ait S. Bernardus, est sine modo diligere.[e] Verum reprehensibile est, aliquem in propriæ existimationis recessu, se singularẽ esse, sibi persuadere, aut D

c S. Tho. 1. 2. q. 55. art. 4.
d Apoc. vlt.
e S. Bernar. in lib. de diligendo Deo. Et S. Thom. 2. 2. q. 27. art. 6. & in 1. 2. q. 64. ar. 1. ad 1. Et Arist. 1. Ethic. c. 6.

hanc

A hanc ſibi excellentiam velle adſcribere, quam certò ſcire nequit ſe obtinere.

Qvapropter ille, qui fideliter Deo, & conſcientiæ ſuæ, quam rectæ rationi conformem putat, ſeruire cupit, non eum animum gerit, vt ſingularis appareat, ſed vt alijs veritatem patefaciat, quam reliqui ſequantur. Vnde ſi ſolus in ea ſententia permaneat, aliorum vitio id euenit; qui bona ſibi oſtenſa non conſectantur. Tunc vero *ſingularis*, in malam partem diceretur, quando à recta prudentum ſemita, proprio obcæcatus ſenſu diuerteret, qualem S. Gregorius deſcribit, cum ait: *Qui ſemper aliena opera deſpicit, ſemper miratur quæ ipſe fa-*
B *cit, quia & quidquid egerit, egiſſe ſe ſingulariter credit: atque in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, ſibimetipſi fauet per cogitationem: & cum ſe in cunctis tranſcendere ceteros æſtimat, per lata cogitationum ſpatia ſecum deambulans, laudes ſuas tacitus clamat.*[a] a S. Greg. lib. Moral. 34. c. 18. & 21. c.

Non refragatur etiam quod dicebatur, huiuſmodi ſuffragium tamquam vnius tantum Conſiliarij vocem nihil, ceteris repugnantibus, profuturum: nam, vt omittamus, hoc numquam certò conſtare poſſe, cum vnius ſententia præter omnem cogitationem poſſit alios ſecum pertrahere,[b] & ſermonis gratiam diuina bonitas talem b l. ſi in tres. quandoque largiri ſoleat, quæ aliorum corda moueat,[c] & flectat: vt de arb.
C omittamus etiam alia multa a nobis hoc argumēto in alijs quæſtio- c S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1. nibus pertractata;[d] concludimus quòd ſi quis vere ſe Dei miniſtrum d In quæſt. 12. & 22. agnoſcat, ſecumq. diligenter, quid impoſitum ſibi munus poſtulet, expendat, eum non admodum laboraturum, quid ceteri de eo ſint locuturi, cum non illis, ſed Deo in primis vt placeat, ſtudere debeat, dicente Apoſtolo, ſeruos Dei non eſſe, qui hominibus placent: cum enim pluris hominum, quàm Dei gratiam faciant, non eſt cur doleant, ſi ab illo confundantur, atque omnino contemnantur.[e] Immo ſi aſſueſcat ille, non aliquando ſolum, ſed quando- e Gal. 1. cumque ſibi ſententia dicenda erit, ſemper ad ſolam publicæ vtili- Coloſſ. 3.
D tatis cauſam oculos conuertere, ac quid ſentiat, aperte, candide, ve- Pſal. 52. raciterq. proferre, animaduertet facile ex hoc proprio illius, ac perenni dicendi inſtituto, omnes non dubie agnituros eſſe, eum hanc libertatis, fidelitatisq. dicendi poſſeſſionem, adeo arcte apprehendiſſe, vt nec eo etiam tempore, quando alij omnes in contraria trahuntur, velit eam deſerere.

PARS

PARS III. QVAEST. VII.

Num illud a veteribus ſcriptum, quòd fruſtra niti, neque aliud quàm odium quærere, extremæ dementiæ eſt, deberet eos Cardinales excuſare, qui putarent ſe dicendo nihil effecturos.

QVAEST. XXIII.

QVAMVIS multa alias a nobis hoc eodem fere argu- A
mento tractata fuerint, quoniam tamen dictum iſtud a veteribus vſurpatum,[a] atque a S. Hieronymo repetitum, quod in ore multorum frequens eſſe ſolet, videlicet, *Fruſtra niti, neque aliud, ſe fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſſe*, poſſet perperam acceptum totam conſiliariæ functionis rationem peruertere: ideo a nobis paulo diligentius excutiendum eſſe duximus, cum præſertim illud quoque ei adiungi ſoleat, *Ne effundas ſermonem, vbi non eſt auditus*.[b] Cui conſonum
eſt illud Senecæ: *Magno viro tentandum non eſt quod ſuccedere non poſſit: diluitur eius auctoritas: ſapientia ars eſt: certum petat, eligat profecturos: ab his, quos deſperauit, recedat*.[c] B

At nos, qui conſtanter ſæpius affirmauimus, Cardinales, tamquam Conſiliarios, pro ratione muneris a ſe ſuſcepti, obſtrictos eſſe, quoties a Papa interrogantur, ſine exceptione fideliter reſpondere; Dicimus, verba propoſita ad eas quidem res, ſeu actiones, quas ſponte ſua quis aggreditur poſſe pertinere: nam donec integrum eſt alicui aliquid facere, vel non facere, debet ille diligenter proſpicere, ne
ei ſe rei immiſceat, quam ad exitum perducere nequeat, quod & vetere illa ſententia dicitur. Quæ efficere nequeas, vel nec ordiri decet, & quæ fruſtra ſunt agere, inſignis eſt amentiæ. At vero vbi iam certo iuſtitiæ nexu obſtrinxit ſe operi faciendo, indeq. cœperunt tot emergere difficultates, vt incaſſum niti videatur, non ideo a ſuſcepto opere quantum in ſe eſt, ille ceſſare debebit. Nam ſicut vota emittere, cuique liberum eſt, ſed emiſſa reddere, neceſſarium:[d] & de contractibus, dicere ſolent Iuriſconſulti, eos initio eſſe voluntatis, poſtea neceſſitatis.[e] Vnde cùm aliquis operas ſuas plantandæ C

a Saluſt. in Proœm. Bell. Iugurt. S. Hieron. epiſt. 103.

b Eccli. 32.

c Senec. ep. 29.

d S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 3.

e l. in commodato. §. ſicut. ff. cõmod. l. ſicut C. de action. & obligat.

vineæ,

A vineæ, aut ferendo agro locauit, debet absolute bene plantare, & serere, non sub conditione, si terra frugifera fuerit: sic, qui Consiliarij munus suscepit, cogitare antea debuit difficultates gradui huic, atque officio annexas, quales sunt, se non semper Principi placere posse, non semper persuadere, non semper iudicio suo alios anteuertere; immo querimonias, indignationes, & duriores voces interdum se esse perpessuros. Ideoq. prudentius erat, antequam officium iniret, vires suas diligenter expendere, an parem suscepto muneri prudentiam, patientiam, loquendi fiduciam, animi alacritatem, publicæ rei zelum, intrepidamq. fidem afferret; non autem, postquam Spartam, B (vt dici solet) iam sortitus est, ab ea tuenda ornandaq. sero nimis, iniusteq. deficere.

Addimus amplius, hoc, quod passim vsurpatur, *Nihil frustra nitendum*, quamuis ad ea opera possit pertinere, quæ si fine, ob quem suscepta erant, nō potiantur, quodam modo censentur perijsse: attamen si præter finem principaliter propositum, alia etiam commoda subsequi possint, quæ per seipsa consistant, tunc quamuis finis, qui præcipuus erat, non succedat, aliarum tamen partium ratione non frustra, sed vtiliter eadem opera patrata dicentur. Exempli causa: Orator, qui patrocinium Rei suscepit, non persuadet Iudici, vt illum C absoluat, cuius finis gratia munus illud susceperat, num ergo tota illius concio inutilis, ac superuacanea fuisse censebitur? minime quidē. Nam quantum ad Oratorem attinet, illud ab eo tentatum fuit, quod illius muneri cōueniebat, quod locus & tempus postulabat, quod ciues omnes ab eo expectabant, quod alijs, qui adfuerunt, mirifice placuit, quodq. demum ceteris exemplū pietatis, iudicij, doctrinæ, atque eloquentiæ reliquit: sic & de Consiliario dicimus, qui etsi Principem nihil dicendo flectat, non tamen frustra linguam soluisse censendus erit, qui ea in re officio suo satisfecerit, qui ex cōscientiæ suæ lege locutus fuerit, qui alios dicendo ædificauerit, qui recta consulens Deo pla-D cuerit, qui denique etsi in illo actu nihil mouisse Principē visus fuerit, alijs tamen in rebus plurimum profecisse censeri possit ad reddēdum illum in posterum cautiorem, ne hæc vel similia amplius decernat.

Postremo: Aliud est loqui in re priuata cū priuata persona, cui si tūc nihil profueris, nihil egisse videris: Aliud corā multis, qui poterunt & ipsi pariter ad ferendam opē excitari, & de re publica, quæ scilicet possit non eo solū tempore, sed in posterū sæpius accidere. Nam etsi tunc non prosit, poterit tamen deinceps prodesse apud eundem, vel alium Principē, vel saltem in vitando scādalo, ne alij, videntes Consiliarium tacere, existiment illud ei placere. Vnde eius exēplo & ipsi moueantur

ad

ad æque tacendum, siue approbandũ, quod ab eo probatũ viderint. A

Sed restant adhuc alia, quæ magis rem attingere videntur: nam cum obijcitur, imprudentis esse, *Frustra niti*, vbi Princeps repugnat, videndum est quomodo certũ nobis esse possit, frustra aliquid apud eum tentari: nam vt omittamus quidquid asseueretur de fixa, immobiliq. Principis sententia, numquã illud adeo certum habendum esse, quin possit ab eodem ante promulgationẽ retractari. Vt omittamus etiam, certum omnino esse, Consiliarium teneri omni iure ad sententiam dicendam, incertum autem esse, nihil illum profecturũ, cum pendeat a futuro euentu; Dicimus, quòd postquam Princeps, qui rem poterat pro summa auctoritate sua solus absoluere, & B terminare, hanc maluit viam eligere, vt scilicet consilij sui & Senatus sententias audiret, non debet Consiliarius, quamuis sibi persuasissimum haberet, aures Principis sibi omnino occlusas iri, a dicendo coram alijs cessare, vt illos conetur quantum in eo erit in sententiam suam perducere. Aliud enim est, quòd Princeps huius, vel illius, & multorum etiam rationibus non adducatur: aliud, quòd totius Consistorij voci, & assensui nihil tribuat. Fingamus enim, aliquem in Senatu existere, cuius tum rationibus, tum auctoritate alij ita permoueantur, vt eos in sensum suum omnino pertrahat, certũ est, fore, vt hæc non vnius tantum, sed communis omnium vox habeatur. C

Nam sicut sigillum eandem imaginem in multiplici cera imprimit, & magnes ferrum ad se varijs ex locis allicit; sic vnius Senatoris optimis rationibus probata sententia, omnium Senatorum fieri potest sententia. Vnde si Principem singuli flectere non potuerunt, vniuersi fortasse flectent: & qui singulis obsistebat, interdum cedet vniuersis: quod & veterum exempla testantur: nam præter ea, quæ ab auctoribus Ethnicis accepimus de Appij Claudij, & Attilij Reguli orationibus, quibus totius Senatus sententia commutata fuit, cõstat ex sacris litteris, Chusai Arachiten Regis Dauidis familiarem, cum in Absalonis Senatum fuisset introductus, atque omnes, qui ibi D aderant, Achitophelis sententiam sequerentur, tantum apud illos sua oratione valuisse, vt, priore relicta, ijdem alteram ab eo propositam comprobarint.[a] Quare cum, oblata opportunitate, facile id quoque ijs succedere possit, qui ad causæ merita dicendi alacritatem, fiduciam, zelumq. adijciant, non videmus, cur hoc, quod antea frustra tentari dicebatur, hac ratione non maxime proficere posse speremus. Sicut enim fluuius, qui antea pedibus traijci facillime poterat, ob aliorum amniũ in ipsum influentium collectã aquarum copiam, se pene insuperabilem reddit;[b] sic Princeps, qui singulorũ sententia non

a 2. Reg. 17.

b Simile apud S. Basil. ep. 68.

A non ita permouebatur, si aliorum idem sentientium auctoritate eam creuisse cognouerit, non poterit non tot illustrium virorum amplitudini, ac dignitati multum concedere: quod & vsu ipso compertum est, siquidem nũquam audiuimus aduersus totius sacri Collegij suffragia, ea, quæ in Consistorio deliberanda proponuntur, fuisse diffinita.

Qvapropter quod frustra tentatum ratione vnius tantum Consiliarij dici posse videbatur, nunc alijs quoque accedentibus non frustra, sed valde vtiliter susceptum fuisse dicetur: vt interim omittamus, quòd sicuti Rex ille Niniuitarum sperabat fore, vt ieiunijs, &
B orationibus Deus mutandus esset,[a] ita quoque numquam Cardinali vlli diffidendum erit, quin summus Pontifex auditis aliorum iustis, honestisq. sententijs, a pristina sua iam concepta opinione discedere, & nouam suscipere debeat. *a Ionæ 3.*

PARS III. QVAEST. VIII.

An Cardinalis sit excusatione dignus, qui vt gratiam Principis retineat, atque alijs proinde rebus fructuosior esse possit, illud aliquando se probare in Consistorio ostendat, quod vere non probat.

C

D Affirmant vno ore Sapientes, omnia, quæ ad mores spectant, ex proposito fine potissimum esse spectanda. Quapropter cum Cardinalis id sibi interdum probandum eligit quod vere non probat, vt scilicet hac ratione maiorem ineat a Principe gratiam, possitq. propterea validiorem multo, ac fructuosiorem in causa magis graui Reipublicæ operam nauare: videri aliquibus potest non improbandum, sed commendandum potius huiusmodi consilium esse. Ob id enim & Iudith in sacris litteris celebratur, quamuis inuoluto mendacio, quo populum Dei ab obsidione liberauit, Holofernis sibi gratiam conciliauerit.[b] *Qvaest. XXIIII.* *b Iudith 11.*

Verum, quia nos secus respondendum esse putamus, ideo vt quæstio-

quæstionis propositæ veritas dilucidius aperiatur, duo sigillatim erũt excutienda. Primum, an hoc sit illius generis mendacium, quod officiosum dici solet. Secundum, an excusatione dignum censendum sit ex rationibus modo propositis. A

QVOD ad primum attinet, cum mendacium illud proprie officiosum ab aliquibus nuncupetur, quod in vtilitatem alicuius dicitur, sine vllius iniuria, aut detrimento, perspicue sequeretur, officiosum hoc nequaquam dici posse, quod præsentem publicæ rei vtilitatem lædit iuxta quæstionis statum aliàs a nobis constitutum, quo ponimus, censere Cardinalem id, quod tunc proponitur, minime esse salutare. Vnde si illud se probare simulet, dubium non est publicæ cum causæ nocere: & propterea officiosum hunc illius actum minime esse. B

VERVM quoniam sunt alij, qui existimant, illud etiam officiosum mendacium dici, quod principaliter profertur animo iuuandi, licet in consequentiam alteri detrimentum afferre possit, cum agentis propositum præcipue sit inspiciendum,[a] ab eoq. actio denominati soleat, dicente Philosopho: Eum, qui furatur, vt mœchetur, magis esse adulterum, quàm furem:[b] propterea etiam hoc sensu nobis agendum est, qua ratione hoc officiosum principaliter dici possit, an quia in gratiam Principis redundet, an quia in commune bonum, an quia in priuatum aliquorum emolumentum, an tandem quòd in sui ipsius, qui illud profert, commodum verti possit. C

a Ias. l. si quis nec causam. si cert. pet. nu. 8. & sequ.

b Aristot. 5. Ethic. cap. 2. S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 6. in corp.

SI Principem respiciamus, non videmus, quomodo officiosum dici possit, quod illius vtilitatem lædit: siquidem eius interest, vtile sibi consilium proponi, secumq. a Consiliarijs suis syncere agi, vt, auditis eorum rationibus, possit id, quod commodius videbitur, amplecti.

SI publicam causam spectemus, iam diximus, hoc Reipublicæ commodo præcipue repugnare: & propterea officiosum minime dici posse. D

AT priuato aliorum emolumento, vix considerati potest, quomodo locus pateat: nam, vt in Themate dicitur, ex isto mendacio non prouenit alicui præsens aliquod lucrum, aut commodum, sed tantum suboritur Cardinali quædam spes, fore vt in posterum, gratia valere debeat apud Principem in sui ipsius, & aliorum vsum.

ITAQVE totum hoc opus, quod officiosum vocatur, reflectitur in ipsum Cardinalem: nec id quidem gignitur ex ipsa illa re, quæ proposita fuit: nam ex ea nihil nec dignitatis, nec lucri, nec commodi

tunc

A tunc accedit ipsi Cardinali: verum propter approbationem illam ab eo factam, concipitur ab illo spes, vt tamquam ex semine in terram iacto, possit talis fructus aliquo tempore probabiliter expectari, ex quo magnum emolumentum tum bono publico, tum priuatis rebus suis, atque amicorum debeat accedere.

VERUM si res diligenter consideretur, constabit fortasse hanc rationem non sufficere, vt mendacium hoc proprie officiosum dicatur, nisi admodum oblique, & indirecte: nam Cardinalis, qui sic loquitur, quamuis propria quadam coniectura, qua decipi potest, auctoritatem suam se adiuuare existimet, ita vt alijs in posterũ magis B prodesse possit: ex altera tamen parte euidens est valde ratio damni, quod tunc ex eius approbatione oritur: quandoquidem ceteri Consiliarij, qui eum audiunt, persuasi forte verbis illius, ac putantes eum ita vere sentire prout expressit, adduci facile poterũt, vt idem prauum consilium & sequantur, & amplectantur: quod si etiam non sequantur, data tamen fuit eis occasio idonea vt id facerent.

ATTAMEN ad tollendam omnem dubitationem, vt concedamus etiam hoc mendacium valde improprie sane, & populari modo officiosum dici posse, adhuc ostendendum nobis putamus, nec ex morali disciplina, nec ex Christianis institutis eiusmodi esse, vt menC tienti iustam possit excusationem comparare. Nam siue hanc iuuandi spem ad proprium ipsius commodum, aut ad priuatum aliorum fructum, aut ad publici etiam boni adiumentum referamus, nullo casu prudentia admittit, vt rei, quæ minus honesta censetur, assensum præbeamus.

QUOD enim ad propriam rem spectat, quis non videt turpissimum, & indignissimum esse, fidem, veritatem, atque officium, rei suæ causa interuertere? Nam sicuti Medicus, qui quæstum vt sibi ex ægroto diuturniorem, atque vberiorem faciat, morbum nutrit mala fide, conquisitisq. in id cibarijs, ac pharmacis perfidiose proD ducit, non solum fidei officium violat, verumetiam reum exitij, si inde sequatur, seipsum reddit; sic Consiliarius non veritatis incolumitati, sed blandimento perniciosæ assentationis seruiens, culpam omnem in se publici damni conuertit, perinde (inquit S. Basilius [a]) ac solent tela iacta a corporibus solidis, in eos vnde ea emissa fuerũt, resilire. Vnde merito amittunt hi, qui peruerse consulunt, nomen Consiliarij, & deceptores potius appellantur, ac de consilio perfido tenentur.[b] Et sane, si depositi infamis est actio, quod is, cuius fidei res credita est, in aliũ vsum transferat; quid de eo dicendum, qui non pallium, aut priuatam tunicam, sed cõmune bonum, Principisq. vtilitatem

a S. Basil. in orat. 21. de moribus, & in c. 3. Isaiæ.

b Abb. c. quãto. de iureiur. in 1. notab.

litatem curæ, atque integritati suæ cõmissam in propriam rem vertit? A
Certe si ab ijs decipimur, quos in consilium aduocamus, quod nobis erit perfugium, cum ab inimicis consilium non petatur? Notum est illud vetus prouerbium: *Si aqua fauces strangulet, quid amplius bibere est opus?* [a] Damnantur fures, damnantur homicidæ: at hic homicida, & fure deterior: non enim trucidat, aut pecuniam aufert, sed quasi sacrilego consilio rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie surripit, atque subducit. De priuato vero aliorum emolumento, notissimum est, numquam singularem vniuersali, particularem communi, priuatam publicæ vtilitatem esse præferendam.[b]

Quòd si respondetur, hic etiam boni communis causam agi, eo B
quòd hac ratione speretur Cardinalis gratiosior apud Principem in posterum futurus, indeq. longe vberius, ac frequentius rem communem adiuuaturus. Dicimus, præsens esse ac certum detrimentum, quod nunc publicis rebus infertur, incertum autem, & a futuro euentu pendere fructum illum, qui aliquando expectari possit: prudentis autem non esse (vt aiebat ille) spem periculis emere, & incerta certis, futura præsentibus, longinqua proximis, & quæ ab aliena pendent voluntate, iustis consilijs suis anteferre. Quibus accedit, quòd cum acuti sint Principes in hominum ingenijs pernoscendis, vbi semel Consiliarij simulationem odorauerint, vix C
vmquam postea fidem illi habebunt, vnde nec in bona causa poterunt prodesse.

Qvod vero ad Christianam religionem attinet, non opus est multis disserere. nam cum ponamus in hoc negotio mendacium interponi, licet a beneuolo officio, & iuuandi studio proficiscatur, scimus tamen perpetuò illud tamquam suapte natura malum omnino respui, dicente S. Augustino, nihil aliud est dicere, aliqua mendacia esse iusta, quàm dicere, aliqua peccata esse iusta, ac proinde aliqua iusta esse, quæ sint iniusta.[c] Vnde nullo colore, aut cuiuscumque boni prætextu mendacium a Christiano homine admittitur, D
cum numquam facienda sint mala, vt eueniant bona,[d] ita vt nec pro alterius vita tuenda liceat bono viro mentiri.[e]

Hvc accedit, duo hic posse concurrere: alterum culpæ, quod est mentiri: alterum pœnæ malum, seu damnum, quod est Principis gratiam, & iuuandi facultatem sibi fortasse adimere. Certum est, nullo pacto malum culpæ esse admittendum ad pœnam euitandam, cum malum culpæ etiam leuis, grauius sit quolibet damno pœnæ, quæcumque illa sit:[f] & quod dici solet, ex duobus malis minus esse eligendum, nullo modo admittatur in malis culpæ,

quorum

a Arist. lib. 7. Ethic. c. 2.

b cap. sciat. 7. q. 1. l. 1. §. fin. C. de Caduc. tollen.

c Aug. in Enchirid. c. 22. & lib. de mẽdac. cap. 7. & sequ. S. Thom. 2. 2. q. 110. artic. 3.

d S. Tho. 2. 2. q. 43. artic. 7. ad 2.

e cap ne quis, cum sequ. 22. q. 2. c. super eo. de vsur.

f Dom. Bañ. in S. Thom. 1. par q. 48. ar. 6. & in 2. 2. q. 26 art. 4.

A quorum nec minimũ vmquam eligendum est, cum peccatum nulla ratione sit eligibile.[a] Ad quod & illud pertinere potest, quod de Aristide legimus, qui consilium Themistoclis, quamuis vtile esset, quia tamen iustum non videbatur, repudiandum esse respondit: quod a tota Atheniensium concione probatum fuit, quippe qui censuerunt, quod æquum non esset, nec expedire quidem.[b]

Et quamuis existimarint aliqui exemplo Dauidis, qui se insanum simulauit,[c] & eorum, qui sine reprehensione, cum instat periculum, solent vestes mutare, & alios se fingere;[d] sic licere quoque hoc casu Consiliario, alium se quàm vere sit alijs ostentare. Attamen B cum aliàs probatum fuerit, hic non tantum versari actum pure negatiuum, quo veritas celatur, sed etiam positiuum, quo mendacium profertur, aliud mente retinendo, & aliud voce significando: idcirco clare constat, superioribus exemplis locum hic non esse, cum aliud sit veritatem occultare, quod quandoque sane licet, & aliud de industria falsum asserere, quod numquam permittitur.[e]

Qvare in re nostra, cum Cardinalis obstringatur iure officij sui eo loco, & tempore proferre sententiam, quam veram ipse existimat, nullo modo poterit id, quod ex animo sentit, occultare, quamuis, vt aliàs diximus in casu proposito, non solum occultat ille C veritatem, sed etiam mendacium omnino profert.

Ex his colligimus, nullam esse in re nostra iustam mentiendi ex proposito excusationem, nec viro bono ab officio suo propter suspectam Principis indignationem esse discedendum, vt alias disseruimus:[f] immo fidendum esse Principis eiusdem bonitati, & sapientiæ, qui, agnita Consiliarij ingenuitate, illi gratiam suam, Deo auxiliante, magno cum fœnore amplificabit. Ad quod Auctoris illius pertinet sententia, qui ad amicum scribens, dicebat: *Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus, dumtaxat ad breue tempus: nam fides in præsentia, quibus resistit, offendit: deinde illis ipsis suspici-* D *tur, laudaturq.*[g]

Non obstat quod initio quæstionis obijciebatur, moralia ex fine esse perpendenda, & Consiliarij finem esse, prodesse Reipublicæ, & ideo medium illud ab eo delectum fuisse, quo finis ille comparari facilius posset. Nam respondetur, non tantum operantis finem esse spectandum, sed etiam operis: sicut enim qui aliena rapit, vt eleemosynam largiatur, fur est: ita qui falsum profert, vt Principis gratiam in Republicæ vtilitatem captet, mendax est.

Non obstat etiam quod de Iudith dicebatur: nam, vt ait sanctus Thomas, illa, quæ in sacris litteris mendacium indicare videntur,

a *Dom. Sot. in 4. dist. 28. q. 1. art. 2.*
b *Cic. lib. 3. de offic. Plutar. in vita Aristid.*
c *1. Reg. 21.*
d *S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.*
e *S. Tho. 2. 2. q. 69. artic. 1. & 2.*
f *In quæst. 23.*
g *Plin. epist. 9. lib. 3.*

a S.Tho. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 4.

b Caet. 2. 2. q. 110. art. 2.

c Dion. Areo. de diu. nominib. c. 4.

d S.Tho. 1. 2. q. 18. art. 4.

ad mysticum sensum sunt referenda: a & quamuis illud, quod bono proposito geritur, atque animo proficiendi, minuat peccati rationem, non tamen omnino tollit, si medium assumptum non est honestum; b cum nunquam sint facienda mala, vt eueniant bona: & quod notum est apud omnes, bonum ipsum ex integritate causæ consistat, c ideoq. ad illud constituendum necessarium sit, vt non solum finis bonus, sed media pariter bona existant; d præterquàm quòd in casu a nobis proposito multa concurrunt, quæ consilium hoc perniciosum reddere possunt, tum ratione damni, quod interim capit Respublica, tum ratione scandali, tum denique propter alios Consiliarios, qui illius auctoritate permouentur. A B

PARS III. QVAEST. IX.

An Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propositas, licet sibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum soliti fuerunt, iustam alijs idem faciendi excusationem præbere possint. C

QVAEST. XXV.

MAGNORVM virorum actiones magni faciendas esse, eorumq. exemplis multum tribuendum, non solum in ijs, quæ manifeste recta sunt, sed in his etiam, quæ primo intuitu dubitationem aliquam afferunt, nemo est qui nesciat: Non enim facile credendum est, D viros graues, prudentes, & conscientiæ, atque existimationis suæ retinentes, aliquid temere agere. Quare cum obijciantur exempla amplissimorum Cardinalium, tum veterum, tum recentiorum, quos ad ea, quæ a summis Pontificibus proponebantur, licet sibi interius non probarentur, solitos fuisse ferunt, aut tacere, & capite annuere, aut placide ijs exterius assentiri; existimare hic possent aliqui, illos, qui itidem facerent, excusandos esse, & præsertim, quia, cum exemplum sit species quædam probationis, aut argumenti, quo sensus, & affectus magis allici solet, quàm ratione, a iuxta illud vulgo tritum, quòd exempla magis mouent, quàm verba; Et illud, Homines

a S. Tho. 1. 2. q. 34. artic. 1. in corp.

A nes amplius oculis, quàm auribus credere, ac longum esse iter per præcepta, sed breue, & efficax per exempla.[a] Idcirco, siquis aliorum deferens auctoritati, & moribus, idem quoque ipse institutum seruet, videri potest minime reprehendendus: nam si vnius Doctoris insignis opinio, excusare aliquem solet a culpa,[b] multo sane magis multorum præstantissimorum virorum exempla debent ab erroribus alios tueri.

HAEC si quis ita sibi persuadeat, eum proculdubio falli existimamus: nam cum aliàs a nobis probarum fuerit, obstringi efficaciter DD. Cardinales suum consulendi officium pure, fideliter, synceréq.
B præstare, nulla potest illis exterius approbantibus quod interius reprobant excusatio suffragari, quæ ex aliorum suasionibus, aut argumentis oriretur, nedum ex aliorum actionibus, quarum nobis plerumque ignota est ratio, cum illi certas, & æquas facti sui defensiones habere potuerint, quæ alijs non ita congruunt. Vnde res plena periculo est, a certa officij sui lege, propter ignotas, aut dubias aliorum rationes discedere: neque enim tutum est, vbi non omnes circumstantiæ concurrunt, idem sentire; & ex sola imitatione aliquid statuere, præsertim cum regula sit, non exemplis, sed rationibus esse iudicandum.[c] Hinc Seneca dicebat: *Inter causas malorum nostrorum est,*
C *quòd viuimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur, & recti apud nos locum tenet error, vbi publicus factus est.*[d]

ITAQVE non negamus, aliquando exemplis virorum illustrium multum esse tribuendum: sed cùm obstat aperte ratio, quæ mentem conuincit, apparet, plus tribuendum esse rationi, quàm exemplo: magisq. considerandum esse, quid sit officio consentaneum, quàm quid alij fecerint, præsertim quando constat illud non expedire. Cum enim Deus Opt. Max. mentes nostras clarissimo illo lumine illustrauerit, de quo Dauid ait: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*[e], cumq. tantus sit huius naturalis luminis splendor, vt, quemadmo-
D dum sanctus Paulus ait, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciant,*[f] certe frustra ad exempla oculos conuertimus, quando rationis lumen, quasi sol quidam prælucet, & quid faciendum, quidq. fugiendum sit, nobis proprie, aperteq. demonstrat. Sicuti enim, præsente sole, ipsius radijs stellæ ita obscurantur, vt licet adsint, sub aspectum non cadant, neque oculis cerni possint: at vero, recedente sole, statim iterum emicant stellæ, suoq. splendore vniuersum cæli ambitum pulcherrime exornant: eodem modo, cum rationis lumen occurrit, cuius splendore animus ipse illustratus, in hanc, aut in illam partem propendet; cedere debeat exempla rationi, si-

a Senec. ep. 6.

b l. 2. §. sed nec C. de vet. iur. enucl. Panor. in c. calumniã. de pœn. Dec. in l. iuris ignorãtia. nu. 26. C. q. admitt. Nauar. in Man. c. 3. num. 8. & c. 27. nu. 288.

c l. nemo index. C de sent. & interl. omn. iud.

d Senec. epist. 123.

e Psal. 4.

f Rom. 2.

ctisq. communia esse debent, vt ignorationis specie, nemo crimen, A aut pœnam effugere possit.

Ad id vero, quod dicebatur, quòd si opinio insignis vnius Doctoris potest aliquem a culpa excusare, eo magis præstare id debebunt multa præstantissimorum virorum exempla; Respondetur, in rebus dubijs illud admitti posse: nam quando opinio probabilis insignis alicuius Doctoris affirmat aliquid sine culpa fieri posse, ille, qui non dubius in praxi, & vsu id sequitur, non dicitur delinquere, licet dubium forte speculatiuum aliquod superesse possit, quod actionem moralem non debet vitiare. Verum vbi lex diuina refragaretur, & conscientia propria reclamaret, tunc iniuste nimis quæreret aliquis exemplis aliorum facta sua obtegere, quæ veritas ipsa manifestissima, atque vniuersa iustitiæ ratio condemnaret. B

FINIS TERTIAE PARTIS.

DE

A

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS IIII. QVÆST. I.

An, si promouendus in Episcopum, aut Cardinalem, dignus sit, sufficiat Cardinali Consiliario illum approbare, an alterum potius digniorem proponere debeat, ac meliora semper in alijs etiam negotijs suadere.

A

QVAEST. XXVI.

ERDIFFICILIS est quæstio inter Theologos, ac iuris Pontificij Doctores magna opinionum varietate disputata, [a] & quam nos etiam in sacro Concilio Tridentino diutina tractatione agitatam fuisse meminimus, an scilicet in collationibus, electionibus, præsentationibus, seu nominationibus Prælatorum, possint citra culpam illi, qui digni sunt, dignioribus prætermissis, promoueri. Hanc tamen in præsenti neque diffinire, neque subtilius tractare necesse est, non solum quia eam tot distinctionibus ac limitationibus subiectam esse scimus, [b] vt ex illis vix certam, claramq. doctrinam concludi posse aliqui affirment [c],

B sed etiam, quia non ita proprie ad institutum nostrum pertinet, quo de Cardinalium munere in ferendis consilijs agimus.

NAM, quòd dignus, vel dignior debeat admitti, cum dupliciter considerari possit, siue ratione eligentium, siue ratione admittentium electionem, hinc duæ diuersæ oriuntur quæstiones, quas tamen Doctores promiscue tractarunt, vnde maioribus res difficultatibus fuit inuoluta.

Prima igitur est quæstio, an illi, qui habent ius nominandi, seu eligendi, aut præsentandi, debeant digniorem proponere, ita vt si minus dignum præferant, in culpam incurrant, & hic non solum habemus communem Doctorum sententiam [d] asserentium in foro conscien-

[a] Host. Ioan. And. c. cũ anteã. de iur. patr. Abb. Franc. Dec. c. cõstitutis. 2. de appell. Gemin. Prapos. Turrecre. c. licet. 8 q. 1. Sot. de iust. & iure lib. 3. q. 6. ar. 2. conclus. 8. & 9. Sarnen. c. 2. de constitut. in 6. nu. 22. Caiet. & Sylu. verb. electio. nu. 18. Tabien. nu. 15.

[b] S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. vbi Caiet. & q. 185. artic. 3. Koch. de iure patr. verb. honorificũ. q. 15. Couar. reg. peccatũ. par. 2. §. 7. nu. 7. & seq.

[c] Sic ait Lãbert. de iu pat. li. 2. par. 1. q. 10. art. 3. vers. qd modo dicendũ. pag. 105.

[d] Sarnen. d. c. 2. de cõsti. in 6. nu. 22. qui ait communem.

obtineret: quanto ergo magis, cũ de mendacio fugiendo, illæsaq. officij fide præstanda hic agatur, quibus æterna bona comparantur, nõ idem impleri curandum erit, cum delicta suos teneant auctores, illosq. & non alios condemnent? Nam legitur: *Os, quod mentitur, occidit animam.*[a] A

a Sap. 1.

SED quando etiam temere alij de eo aliquid vellent iudicare, ille sibi integritatis suæ, ac veritatis conscius, facile inanes aliorum voces, ac si de eo in Insulis, aut extremis regionibus loquerentur, contemnet, quippe qui agnoscet se Dei causam, cui rationem redditurus est, agere, & se non ideo a ceteris discedere, quasi proprium iudicium velit alijs anteponere, sed quia ipsa re secum diligenter examinata, ita omnino pronunciandum esse censeat, ampliusq. videat, se non in eum Senatus locum vocatum fuisse, vt alios tantum imitetur, sed vt quid ipse pro conscientia sua probet, syncere, & libere patefaciat. B

HIS ita positis, nunc ostendendum est, ea, quæ contra obijciebantur, a re nostra valde diuersa esse. Nam quod dicebatur, prudentis, humilisq. esse, aliorum potius sententiæ, quàm suo ipsius iudicio tribuere; Respondemus, aliud esse, cum quis rem propriam est acturus, quæ ab eius pendet facultate, in qua cum sit dubius, & veretur se decipi posse, recte ad maiorum, & peritiorum consilia recurrit: quod quidem humilitati, & prudentiæ congruit.[b] Aliud est, cum ille in consilium ab alijs adhibetur, & veritatem rei propositæ sibi moraliter certam esse putat, tunc enim re diligenter examinata, debet in eo prudentiam, & conscientiam suam sequi, non ita quidem vt contrarias aliorum sententias aspernetur, sed ne humilitatis specie id velit foris probare consulendo, quod intus sentiendo non admittit. C

b S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3.

AD id etiã, quod dicebatur, eum, qui sic loquitur, posse videri singularis nomen affectare; Respondetur, hoc vocabulum non male semper sonare, sed ab ijs rebus pendere, quibus adiungitur. Nam singularem esse charitate, fortitudine, pudicitia, patientia, alijsq. huiusmodi virtutibus excellere, nõ est damnandum: siquidem virtus definitur esse qualitas bona, qua nemo male vtitur.[c] Nec enim timendũ est, ne quis efficiatur nimis bonus, aut nimis iustus, cum scriptum sit: *Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc*,[d] quandoquidẽ quoad comparãdas virtutes, in fine non datur mensura præfixa, vltra quam non pateat accessus: & modus diligendi Deum, vt ait S. Bernardus, est sine modo diligere.[e] Verum reprehensibile est, aliquem in propriæ existimationis recessu, se singularẽ esse, sibi persuadere, aut D

c S. Tho. 1. 2. q. 55. art. 4.
d Apoc. vlt.
e S. Bernar. in lib. de diligendo Deo. Et S. Thom. 2. 2. q. 27. art. 6. & in 1. 2. q. 64. ar. 1. ad 1. Et Arist. 2. Ethic. c. 6.

hanc

A hanc ſibi excellentiam velle adſcribere, quam certò ſcire nequit ſe obtinere.

Qvapropter ille, qui fideliter Deo, & conſcientiæ ſuæ, quam rectæ rationi conformem putat, ſeruire cupit, non eum animum gerit, vt ſingularis appareat, ſed vt alijs veritatem patefaciat, quam reliqui ſequantur. Vnde ſi ſolus in ea ſententia permaneat, aliorum vitio id euenit; qui bona ſibi oſtenſa non conſectantur. Tunc vero *ſingularis*, in malam partem diceretur, quando à recta prudentum ſemita, proprio obcæcatus ſenſu diuerteret, qualem S. Gregorius deſcribit, cum ait: *Qui ſemper aliena opera deſpicit, ſemper miratur quæ ipſe fa-*
B *cit, quia & quidquid egerit, egiſſe ſe ſingulariter credit: atque in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, ſibimetipſi fauet per cogitationem: & cum ſe in cunctis tranſcendere ceteros æſtimat, per lata cogitationum ſpatia ſecum deambulans, laudes ſuas tacitus clamat.*[a] a S. Greg. lib. Moral. 34. c. 18. & 21. c. 4.

Non refragatur etiam quod dicebatur, huiuſmodi ſuffragium tamquam vnius tantum Conſiliarij vocem nihil, ceteris repugnantibus, profuturum: nam, vt omittamus, hoc numquam certò conſtare poſſe, cum vnius ſententia præter omnem cogitationem poſſit alios ſecum pertrahere,[b] & ſermonis gratiam diuina bonitas talem b l. ſi in tres. de arb.
quandoque largiri ſoleat, quæ aliorum corda moueat,[c] & flectat: vt c S. Tho. 2. 2.
C omittamus etiam alia multa a nobis hoc argumēto in alijs quæſtionibus pertractata;[d] concludimus quòd ſi quis vere ſe Dei miniſtrum q. 177. artic. 1. d In quæſt. 12. & 22.
agnoſcat, ſecumq. diligenter, quid impoſitum ſibi munus poſtulet, expendat, eum non admodum laboraturum, quid ceteri de eo ſint locuturi, cum non illis, ſed Deo in primis vt placeat, ſtudere debeat, dicente Apoſtolo, ſeruos Dei non eſſe, qui hominibus placent: cum enim pluris hominum, quàm Dei gratiam faciant, non eſt cur doleant, ſi ab illo confundantur, atque omnino contemnantur.[e] Immo ſi aſſueſcat ille, non aliquando ſolum, ſed quando- e Gal. 1.
cumque ſibi ſententia dicenda erit, ſemper ad ſolam publicæ vtili- Coloſſ. 3.
D tatis cauſam oculos conuertere, ac quid ſentiat, aperte, candide, veraciterq. proferre, animaduertet facile ex hoc proprio illius, ac perenni dicendi inſtituto, omnes non dubie agnituros eſſe, eum hanc libertatis, fidelitatisq. dicendi poſſeſſionem, adeo arcte apprehendiſſe, vt nec eo etiam tempore, quando alij omnes in contraria trahuntur, velit eam deſerere. Pſal. 52.

PARS

Num illud a veteribus scriptum, quòd frustra niti, neque aliud quàm odium quærere, extremæ dementiæ est, deberet eos Cardinales excusare, qui putarent se dicendo nihil effecturos.

Quæst. XXIII.

QVAMVIS multa alias a nobis hoc eodem fere argumento tractata fuerint, quoniam tamen dictum istud a veteribus vsurpatum, [a] atque a S. Hieronymo repetitum, quod in ore multorum frequens esse solet, videlicet, *Frustra niti, neque aliud, se fatigando, nisi odium quærere, extremæ dementiæ esse*, posset perperam acceptum totam consiliariæ functionis rationem peruertere: ideo a nobis paulo diligentius excutiendum esse duximus, cum præsertim illud quoque ei adiungi soleat, *Ne effundas sermonem, vbi non est auditus.* [b] Cui consonum est illud Senecæ: *Magno viro tentandum non est quod succedere non possit: diluitur eius auctoritas: sapientia ars est: certum petat: eligat profecturos: ab his, quos desperauit, recedat.* [c] A B

At nos, qui constanter sæpius affirmauimus, Cardinales, tanquam Consiliarios, pro ratione muneris a se suscepti, obstrictos esse, quoties a Papa interrogantur, sine exceptione fideliter respondere; Dicimus, verba proposita ad eas quidem res, seu actiones, quas sponte sua quis aggreditur posse pertinere: nam donec integrum est alicui aliquid facere, vel non facere, debet ille diligenter prospicere, ne ei se rei immisceat, quam ad exitum perducere nequeat, quod & vere illa sententia dicitur. Quæ efficere nequeas, vel nec ordiri docet, & quæ frustra sunt agere, insignis est amentiæ. At vero vbi iam certo iustitiæ nexu obstrinxit se operi faciendo, indeq. cœperunt tot emergere difficultates, vt incassum niti videatur, non ideo a suscepto opere quantum in se est, ille cessare debebit. Nam sicut vota emittere, cuique liberum est, sed emissa reddere, necessarium: [d] & de contractibus, dicere solent Iurisconsulti, eos initio esse voluntatis, postea necessitatis. [e] Vnde cum aliquis operas suas plantandæ C

a Sallust. in Proœm. Bell. Iugurt. S. Hieron. epist. 109.

b Eccli. 32.

c Senec. ep. 29.

d S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 3.

e l. in commodato. §. sicut. ff. cōmod. l. sicut C. de action. & obligat.

vineæ,

A vineæ, aut ſerendo agro locauit, debet abſolute bene plantare, & ſerere, non ſub conditione, ſi terra frugifera fuerit: ſic, qui Conſiliarij munus ſuſcepit, cogitare antea debuit difficultates gradui huic, atque officio annexas, quales ſunt, ſe non ſemper Principi placere poſſe, non ſemper perſuadere, non ſemper iudicio ſuo alios anteuertere; immo querimonias, indignationes, & duriores voces interdum ſe eſſe perpeſſuros. Ideoq. prudentius erat, antequam officium iniret, vires ſuas diligenter expendere, an parem ſuſcepto muneri prudentiam, patientiam, loquendi fiduciam, animi alacritatem, publicæ rei zelum, intrepidamq. fidem afferret; non autem, poſtquam Spartam,
B (vt dici ſolet) iam ſortitus eſt, ab ea tuenda ornandaq. ſero nimis, iniuſteq. deficere.

ADDIMVS amplius, hoc, quod paſſim vſurpatur, *Nihil fruſtra nitendum*, quamuis ad ea opera poſſit pertinere, quæ ſi fine, ob quem ſuſcepta erant, nō potiantur, quodam modo cenſentur perijſſe: attamen ſi præter finem principaliter propoſitum, alia etiam commoda ſubſequi poſſint, quæ per ſeipſa conſiſtant, tunc quamuis finis, qui præcipuus erat, non ſuccedat, aliarum tamen partium ratione non fruſtra, ſed vtiliter eadem opera patrata dicentur. Exempli cauſa: Orator, qui patrocinium Rei ſuſcepit, non perſuadet Iudici, vt illum
C abſoluat, cuius finis gratia munus illud ſuſceperat, num ergo tota illius concio inutilis, ac ſuperuacanea fuiſſe cenſebitur? minime quidē. Nam quantum ad Oratorem attinet, illud ab eo tentatum fuit, quod illius muneri cōueniebat, quod locus & tempus poſtulabat, quod ciues omnes ab eo expectabant, quod alijs, qui adfuerunt, mirifice placuit, quodq. demum ceteris exemplū pietatis, iudicij, doctrinæ, atque eloquentiæ reliquit: ſic & de Conſiliario dicimus, qui etſi Principem nihil dicendo flectat, non tamen fruſtra linguam ſoluiſſe cenſendus erit, qui ea in re officio ſuo ſatisfecerit, qui ex cōſcientiæ ſuæ lege locutus fuerit, qui alios dicendo ædificauerit, qui recta conſulens Deo pla-
D cuerit, qui denique etſi in illo actu nihil mouiſſe Principē viſus fuerit, alijs tamen in rebus plurimum profeciſſe cenſeri poſſit ad reddēdum illum in poſterum cautiorem, ne hæc vel ſimilia amplius decernat.

Poſtremo: Aliud eſt loqui in re priuata cū priuata perſona, cui ſi tūc nihil profueris, nihil egiſſe videris: Aliud corā multis, qui poterunt & ipſi pariter ad ferendam opē excitari, & de re publica, quæ ſcilicet poſſit non eo ſolū tempore, ſed in poſterū ſæpius accidere. Nam etſi tunc non proſit, poterit tamen deinceps prodeſſe apud eundem, vel alium Principē, vel ſaltem in vitando ſcādalo, ne alij, videntes Conſiliarium tacere, exiſtiment illud ei placere. Vnde eius exēplo & ipſi moueantur

ad

ad æque tacendum, siue approbandũ, quod ab eo probatũ viderint. A

SED restant adhuc alia, quæ magis rem attingere videntur: nam cum obijcitur, imprudentis esse, *Frustra niti*, vbi Princeps repugnat, videndum est quomodo certũ nobis esse possit, frustra aliquid apud eum tentari: nam vt omittamus quidquid asseueretur de fixa, immobiliq. Principis sententia, numquã illud adeo certum habendum esse, quin possit ab eodem ante promulgationẽ retractari. Vt omittamus etiam, certum omnino esse, Consiliarium teneri omni iure ad sententiam dicendam, incertum autem esse, nihil illum profecturũ; cum pendeat a futuro euentu; Dicimus, quòd postquam Princeps, qui rem poterat pro summa auctoritate sua solus absoluere, & B terminare, hanc maluit viam eligere, vt scilicet consilij sui & Senatus sententias audiret, non debet Consiliarius, quamuis sibi persuasissimum haberet, aures Principis sibi omnino occlusas iri, a dicendo coram alijs cessare, vt illos conetur quantum in eo erit in sententiam suam perducere. Aliud enim est, quòd Princeps huius, vel illius, & multorum etiam rationibus non adducatur: aliud, quòd totius Consistorij voci, & assensui nihil tribuat. Fingamus enim, aliquem in Senatu existere, cuius tum rationibus, tum auctoritate alij ita permoueantur, vt eos in sensum suum omnino pertrahat, certũ est, fore, vt hæc non vnius tantum, sed communis omnium vox habeatur. C

NAM sicut sigillum eandem imaginem in multiplici cera imprimit, & magnes ferrum ad se varijs ex locis allicit; sic vnius Senatoris optimis rationibus probata sententia, omnium Senatorum fieri potest sententia. Vnde si Principem singuli flectere non potuerunt, vniuersi fortasse flectent: & qui singulis obsistebat, interdum cedet vniuersis: quod & veterum exempla testantur: nam præter ea, quæ ab auctoribus Ethnicis accepimus de Appij Claudij, & Attilij Reguli orationibus, quibus totius Senatus sententia commutata fuit, cõstat ex sacris litteris, Chusai Arachiten Regis Dauidis familiarem, cum in Absalonis Senatum fuisset introductus, atque omnes, qui ibi D aderant, Achitophelis sententiam sequerentur, tantum apud illos sua oratione valuisse, vt, priore relicta, ijdem alteram ab eo propositam comprobarint.[a] Quare cum, oblata opportunitate, facile id quoque ijs succedere possit, qui ad causæ merita dicendi alacritatem, fiduciam, zelumq. adijciant, non videmus, cur hoc, quod antea frustra tentari dicebatur, hac ratione non maxime proficere posse speremus. Sicut enim fluuius, qui antea pedibus traijci facillime poterat, ob aliorum amniũ in ipsum influentium collectã aquarum copiam, se pene insuperabilem reddit;[b] sic Princeps, qui singulorũ sententia non

a 2. Reg. 17.

b Simile apud S. Basil. ep. 68.

A non ita permouebatur, si aliorum idem sentientium auctoritate eam creuisse cognouerit, non poterit non tot illustrium virorum amplitudini, ac dignitati multum concedere: quod & vsu ipso compertum est, siquidem nūquam audiuimus aduersus totius sacri Collegij suffragia, ea, quæ in Consistorio deliberanda proponuntur, fuisse diffinita.

QVAPROPTER quod frustra tentatum ratione vnius tantum Consiliarij dici posse videbatur, nunc alijs quoque accedentibus non frustra, sed valde vtiliter susceptum fuisse dicetur: vt interim omittamus, quòd sicuti Rex ille Niniuitarum sperabat fore, vt ieiunijs, &
B orationibus Deus mutandus esset, [a] ita quoque numquam Cardinali vlli diffidendum erit, quin summus Pontifex auditis aliorum iustis, honestisq. sententijs, a pristina sua iam concepta opinione discedere, & nouam suscipere debeat. *a Ionæ 3.*

PARS III. QVAEST. VIII.

An Cardinalis sit excusatione dignus, qui vt gra-
C tiam Principis retineat, atque alijs proinde rebus fructuosior esse possit, illud aliquando se probare in Consistorio ostendat, quod vere non probat.

AFFIRMANT vno ore Sapientes, omnia, quæ ad mores spectant, ex proposito fine potissimum esse spectanda. *QVAEST. XXIIII.*
D Quapropter cum Cardinalis id sibi interdum probandum eligit quod vere non probat, vt scilicet hac ratione maiorem ineat a Principe gratiam, possitq. propterea validiorem multo, ac fructuosiorem in causa magis graui Reipublicæ operam nauare: videri aliquibus potest non improbandum, sed commendandum potius huiusmodi consilium esse. Ob id enim & Iudith in sacris litteris celebratur, quamuis inuoluto mendacio, quo populum Dei ab obsidione liberauit, Holofernis sibi gratiam conciliauerit. [b] *b Iudith 11.*

VERVM, quia nos secus respondendum esse putamus, ideo vt quæstio-

quæstionis propositæ veritas dilucidius aperiatur, duo sigillatim erũt excutienda. Primum, an hoc sit illius generis mendacium, quod officiosum dici solet. Secundum, an excusatione dignum censendum sit ex rationibus modo propositis. A

QVOD ad primum attinet, cum mendacium illud proprie officiosum ab aliquibus nuncupetur, quod in vtilitatem alicuius dicitur, sine vllius iniuria, aut detrimento, perspicue sequeretur, officiosum hoc nequaquam dici posse, quod præsentem publicæ rei vtilitatem lædit iuxta quæstionis statum aliàs a nobis constitutum, quo ponimus, censere Cardinalem id, quod tunc proponitur, minime esse salutare. Vnde si illud se probare simulet, dubium non est publicæ eum causæ nocere: & propterea officiosum hunc illius actum minime esse. B

VERVM quoniam sunt alij, qui existimant, illud etiam officiosum mendacium dici, quod principaliter profertur animo iuuandi, licet in consequentiam alteri detrimentum afferre possit, cum agentis propositum præcipue sit inspiciendum,[a] ab eoq. actio denominari soleat, dicente Philosopho: Eum, qui furatur, vt mœchetur, magis esse adulterum, quàm furem:[b] propterea etiam hoc sensu nobis agendum est, qua ratione hoc officiosum principaliter dici possit, an quia in gratiam Principis redundet, an quia in commune bonum, an quia in priuatum aliquorum emolumentum, an tandem quòd in sui ipsius, qui illud profert, commodum verti possit. C

[a] Iaf. l. si quis nec causam. ff. cert. pet. nu. 8. & sequ.

[b] Aristot. 5. Ethic. cap. 2. S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 6. in corp.

SI Principem respiciamus, non videmus, quomodo officiosum dici possit, quod illius vtilitatem lædit: siquidem eius interest, vtile sibi consilium proponi, secumq. a Consiliarijs suis syncere agi, vt, auditis eorum rationibus, possit id, quod commodius videbitur, amplecti.

SI publicam causam spectemus, iam diximus, hoc Reipublicæ commodo præcipue repugnare: & propterea officiosum minime dici posse. D

AT priuato aliorum emolumento, vix considerari potest, quomodo locus pateat: nam, vt in Themate dicitur, ex isto mendacio non prouenit alicui præsens aliquod lucrum, aut commodum, sed tantum suboritur Cardinali quædam spes, fore vt in posterum, gratia valere debeat apud Principem in sui ipsius, & aliorum vsum.

ITAQVE totum hoc opus, quod officiosum vocatur, reflectitur in ipsum Cardinalem: nec id quidem gignitur ex ipsa illa re, quæ proposita fuit: nam ex ea nihil nec dignitatis, nec lucri, nec commodi

tunc

A tunc accedit ipsi Cardinali: verum propter approbationem illam ab eo factam, concipitur ab illo spes, vt tamquam ex semine in terram iacto, possit talis fructus aliquo tempore probabiliter expectari, ex quo magnum emolumentum tum bono publico, tum priuatis rebus suis, atque amicorum debeat accedere.

Verum si res diligenter consideretur, constabit fortasse hanc rationem non sufficere, vt mendacium hoc proprie officiosum dicatur, nisi admodum oblique, & indirecte: nam Cardinalis, qui sic loquitur, quamuis propria quadam coniectura, qua decipi potest, auctoritatem suam se adiuuare existimet, ita vt alijs in posterũ magis

B prodesse possit: ex altera tamen parte euidens est valde ratio damni, quod tunc ex eius approbatione oritur: quandoquidem ceteri Consiliarij, qui eum audiunt, persuasi forte verbis illius, ac putantes eum ita vere sentire prout expressit, adduci facile poterũt, vt idem prauum consilium & sequantur, & amplectantur: quod si etiam non sequantur, data tamen fuit eis occasio idonea vt id facerent.

Attamen ad tollendam omnem dubitationem, vt concedamus etiam hoc mendacium valde improprie sane, & populari modo officiosum dici posse, adhuc ostendendum nobis putamus, nec ex morali disciplina, nec ex Christianis institutis eiusmodi esse, vt men-

C tienti iustam possit excusationem comparare. Nam siue hanc iuuandi spem ad proprium ipsius commodum, aut ad priuatum aliorum fructum, aut ad publici etiam boni adiumentum referamus, nullo casu prudentia admittit, vt rei, quæ minus honesta censetur, assensum præbeamus.

Quod enim ad propriam rem spectat, quis non videt turpissimum, & indignissimum esse, fidem, veritatem, atque officium, rei suæ causa interuertere? Nam sicuti Medicus, qui quæstum vt sibi ex ægroto diuturniorem, atque vberiorem faciat, morbum nutrit mala fide, conquisitisq. in id cibarijs, ac pharmacis perfidiose pro-

D ducit, non solum fidei officium violat, verumetiam reum exitij, si inde sequatur, seipsum reddit; sic Consiliarius non veritatis incolumitati, sed blandimento perniciosæ assentationis seruiens, culpam omnem in se publici damni conuertit, perinde (inquit S. Basilius[a]) ac solent tela iacta a corporibus solidis, in eos vnde ea emissa fuerũt, resilire. Vnde merito amittunt hi, qui peruerse consulunt, nomen Consiliarij, & deceptores potius appellantur, ac de consilio perfido tenentur.[b] Et sane, si depositi infamis est actio, quod is, cuius fidei res credita est, in aliũ vsum transferat; quid de eo dicendum, qui non pallium, aut priuatam tunicam, sed cõmune bonum, Principisq. vti-

a S. Basil. in orat. 21. de moribus, & in c. 3. Isaiæ.

b Abb. c. quãto. de iureiur. in 1. notab.

litarem curæ, atque integritati suæ cōmissam in propriam rem vertit? Certe si ab ijs decipimur, quos in consilium aduocamus, quod nobis erit perfugium, cum ab inimicis consilium non petatur? Notum est illud vetus prouerbium: *Si aqua fauces strangulat, quid amplius bibere est opus?*[a] Damnantur fures, damnantur homicidæ: at hic homicida, & fure deterior: non enim trucidat, aut pecuniam aufert, sed quasi sacrilego consilio rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie surripit, atque subducit. De priuato vero aliorum emolumento, notissimum est, numquam singularem vniuersali, particularem communi, priuatam publicæ vtilitatem esse præferendam.[b] A

Quòd si respondetur, hic etiam boni communis causam agi, eo quòd hac ratione speretur Cardinalis gratiosior apud Principem in posterum futurus, indeq. longe vberius, ac frequentius rem communem adiuuaturus. Dicimus, præsens esse ac certum detrimentum, quod nunc publicis rebus infertur, incertum autem, & a futuro euentu pendere fructum illum, qui aliquando expectari possit: prudentis autem non esse (vt aiebat ille) spem periculis emere, & incerta certis, futura præsentibus, longinqua proximis, & quæ ab aliena pendent voluntate, iustis consilijs suis anteferre. Quibus accedit, quòd cum acuti sint Principes in hominum ingenijs pernoscendis, vbi semel Consiliarij simulationem odorauerint, vix vmquam postea fidem illi habebunt, vnde nec in bona causa poterunt prodesse. B C

Qvod vero ad Christianam religionem attinet, non opus est multis disserere. nam cum ponamus in hoc negotio mendacium interponi, licet a beneuolo officio, & iuuandi studio proficiscatur, scimus tamen perpetuò illud tamquam suapte natura malum omnino respui, dicente S. Augustino, nihil aliud est dicere, aliqua mendacia esse iusta, quàm dicere, aliqua peccata esse iusta, ac proinde aliqua iusta esse, quæ sint iniusta.[c] Vnde nullo colore, aut cuiuscumque boni prætextu mendacium a Christiano homine admittitur, cum numquam facienda sint mala, vt eueniant bona,[d] ita vt nec pro alterius vita tuenda liceat bono viro mentiri.[e] D

Hvc accedit, duo hic posse concurrere: alterum culpæ, quod est mentiri: alterum pœnæ malum, seu damnum, quod est Principis gratiam, & iuuandi facultatem sibi fortasse adimere. Certum est, nullo pacto malum culpæ esse admittendum ad pœnam euitandam, cum malum culpæ etiam leuis, grauius sit quolibet damno pœnæ, quæcumque illa sit:[f] & quod dici solet, ex duobus malis minus esse eligendum, nullo modo admittatur in malis culpæ, quorum

[a] Arist. lib. 7. Ethic. c. 2.

[b] cap. sciat. 7. q. 1. l. 1. §. fin. C. de Caduc. tollen.

[c] Aug. in Enchirid. c. 22. & lib. de mēdac. cap. 7. & sequ. S. Thom. 2. 2. q. 110. artic. 3.

[d] S. Tho. 2. 2. q. 43. artic. 7. ad 2.

[e] cap ne quis, cum sequ. 22. q. 2. c. super eo. de vsur.

[f] Dom. Bañ. in S. Thom. 1. par q. 48. ar. 6. & in 2. 2. q. 26 art. 4.

A quorum nec minimũ vmquam eligendum eſt, cum peccatum nulla ratione ſit eligibile.[a] Ad quod & illud pertinere poteſt, quod de Ariſtide legimus, qui conſilium Themiſtoclis, quamuis vtile eſſet, quia tamen iuſtum non videbatur, repudiandum eſſe reſpondit: quod a tota Athenienſium concione probatum fuit, quippe qui cenſuerunt, quod æquum non eſſet, nec expedire quidem.[b]

Et quamuis exiſtimarint aliqui exemplo Dauidis, qui ſe inſanum ſimulauit,[c] & eorum, qui ſine reprehenſione, cum inſtat periculum, ſolent veſtes mutare, & alios ſe fingere;[d] ſic licere quoque hoc caſu Conſiliario, alium ſe quàm vere ſit alijs oſtentare. Attamen B cum aliàs probatum fuerit, hic non tantum verſari actum pure negatiuum, quo veritas celatur, ſed etiam poſitiuum, quo mendacium profertur, aliud mente retinendo, & aliud voce ſignificando: idcirco clare conſtat, ſuperioribus exemplis locum hic non eſſe, cum aliud ſit veritatem occultare, quod quandoque ſane licet, & aliud de induſtria falſum aſſerere, quod numquam permittitur.[e]

Qvare in re noſtra, cum Cardinalis obſtringatur iure officij ſui eo loco, & tempore proferre ſententiam, quam veram ipſe exiſtimat, nullo modo poterit id, quod ex animo ſentit, occultare, quamuis, vt aliàs diximus in caſu propoſito, non ſolum occultat ille C veritatem, ſed etiam mendacium omnino profert.

Ex his colligimus, nullam eſſe in re noſtra iuſtam mentiendi ex propoſito excuſationem, nec viro bono ab officio ſuo propter ſuſpectam Principis indignationem eſſe diſcedendum, vt aliàs diſſeruimus:[f] immo fidendum eſſe Principis eiuſdem bonitati, & ſapientiæ, qui, agnita Conſiliarij ingenuitate, illi gratiam ſuam, Deo auxiliante, magno cum fœnore amplificabit. Ad quod Auctoris illius pertinet ſententia, qui ad amicum ſcribens, dicebat: *Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offenſas ſubierimus, dumtaxat ad breue tempus: nam fides in præſentia, quibus reſiſtis, offendit: deinde illis ipſis ſuſpici-* D *tur, laudaturq.*[g]

Non obſtat quod initio quæſtionis obijciebatur, moralia ex fine eſſe perpendenda, & Conſiliarij finem eſſe, prodeſſe Reipublicæ, & ideo medium illud ab eo delectum fuiſſe, quo finis ille comparari facilius poſſet. Nam reſpondetur, non tantum operantis finem eſſe ſpectandum, ſed etiam operis: ſicut enim qui aliena rapit, vt eleemoſynam largiatur, fur eſt: ita qui falſum profert, vt Principis gratiam in Reipublicæ vtilitatem captet, mendax eſt.

Non obſtat etiam quod de Iudith dicebatur: nam, vt ait ſanctus Thomas, illa, quæ in ſacris litteris mendacium indicare videntur,

[a] Dom. Sot. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 1.
[b] Cic. lib. 3. de offic. Plutar. in vita Ariſtid.
[c] 1. Reg. 21.
[d] S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.
[e] S. Tho. 2. 2. q. 69. artic. 1. & 2.
[f] In quæſt. 13.
[g] Plin. epiſt. 9. lib. 3.

a S.Tho. 2. 2. q. 110. artic. 2. ad. 4. b Caiet. 2. 2. q. 110. art. 4. c Dion. Areop. de diui. nominib. cap. 4. d S.Tho. 1. 2. q. 18. art. 4.

ad mysticum sensum sint referenda:[a] & quamuis illud, quod bono A proposito geritur, atque animo proficiendi, minuat peccati rationem, non tamen omnino tollit, si medium assumptum non est honestum;[b] cum numquam sint facienda mala, vt eueniant bona: & quod notum est apud omnes, bonum ipsum ex integritate causæ consistat,[c] ideoq. ad illud constituendum necessarium sit, vt non solum finis bonus, sed media pariter bona existant;[d] præterquàm quòd in casu a nobis proposito multa concurrunt, quæ consilium hoc perniciosum reddere possunt, tum ratione damni, quod interim capit Respublica; tum ratione scandali; tum denique propter alios B Consiliarios, qui illius auctoritate permouentur.

PARS III. QVAEST. IX.

An Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propositas, licet sibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum soliti fuerunt, iustam alijs idem faciendi excusationem præbere possint. C

QVAEST. XXV.

MAGNORVM virorum actiones magni faciendas esse, eorumq. exemplis multum tribuendum, non solum in ijs, quæ manifeste recta sunt, sed in his etiam, quæ primo intuitu dubitationem aliquam afferunt, nemo est qui nesciat. Non enim facile credendum est, D viros graues, prudentes, & conscientiæ, atque existimationis suæ retinentes, aliquid temere agere. Quare cum obijciatur exempla amplissimorum Cardinalium, tum veterum, tum recentiorum, quos ad ea, quæ a summis Pontificibus proponebantur, licet sibi interius non probarentur, solitos fuisse ferunt, aut tacere, & capite annuere, aut placide ijs exterius assentiri; existimare hic possent aliqui, illos, qui itidem facerent, excusandos esse, & præsertim, quia, cum exemplum sit species quædam probationis, aut argumenti, quo sensus, & affectus magis allici solet, quàm ratione, iuxta illud vulgo tritum, quòd exempla magis mouent, quàm verba;[a] Et illud, Homi-

a S.Tho. 1. 2. q. 34. artic. 1. in corp.

A nes amplius oculis, quàm auribus credere, ac longum esse iter per præcepta, sed breue, & efficax per exempla.[a] Idcirco, si quis aliorum deferens auctoritati, & moribus, idem quoque ipse institutum seruet, videri potest minime reprehendendus: nam si vnius Doctoris insignis opinio, excusare aliquem solet a culpa,[b] multo sane magis multorum præstantissimorum virorum exempla debent ab erroribus alios tueri.

a *Senec. ep. 6.*

b *l. 2. §. sed nec C. de vet. iur. enucl. Panor. in c. calumniã. de pæn. Dec. in l. iuris ignorãtia. nu. 26. C. qui admit. Nauar. in Man. c. 3. num. 8. & c. 27. nu. 288.*

HAEC si quis ita sibi persuadeat, eum proculdubio falli existimamus: nam cum aliàs a nobis probatum fuerit, obstringi efficaciter DD. Cardinales suum consulendi officium pure, fideliter, synceréq.
B præstare, nulla potest illis exterius approbantibus quod interius reprobant excusatio suffragari, quæ ex aliorum suasionibus, aut argumentis oriretur, nedum ex aliorum actionibus, quarum nobis plerumque ignota est ratio, cum illi certas, & æquas facti sui defensiones habere potuerint, quæ alijs non ita congruunt. Vnde res plena periculo est, a certa officij sui lege, propter ignotas, aut dubias aliorum rationes discedere: neque enim tutum est, vbi non omnes circumstantiæ concurrunt, idem sentire; & ex sola imitatione aliquid statuere, præsertim cum regula sit, non exemplis, sed rationibus esse iudicandum.[c] Hinc Seneca dicebat: *Inter causas malorum nostrorum est,*
C *quòd viuimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur, & recti apud nos locum tenet error, vbi publicus factus est.*[d]

c *l. nemo index. C de sent. & interl. omn. iud.*

d *Senec. epist. 123.*

ITAQVE non negamus, aliquando exemplis virorum illustrium multum esse tribuendum: sed cum obstat aperte ratio, quæ mentem conuincit, apparet, plus tribuendum esse rationi, quàm exemplo: magisq. considerandum esse, quid sit officio consentaneum, quàm quid alij fecerint, præsertim quando constat illud non expedire. Cum enim Deus Opt. Max. mentes nostras clarissimo illo lumine illustrauerit, de quo Dauid ait: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*[e]; cumq. tantus sit huius naturalis luminis splendor, vt, quemadmo-
D dum sanctus Paulus ait, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciant,*[f] certe frustra ad exempla oculos conuertimus, quando rationis lumen, quasi sol quidam prælucet, & quid faciendum, quidq. fugiendum sit, nobis proprie, aperteq. demonstrat. Sicuti enim, præsente sole, ipsius radijs stellæ ita obscurantur, vt licet adsint, sub aspectum non cadant, neque oculis cerni possint: at vero, recedente sole, statim iterum emicant stellæ, suoq. splendore vniuersum cæli ambitum pulcherrime exornant: eodem modo, cum rationis lumen occurrit, cuius splendore animus ipse illustratus, in hanc, aut in illam partem propendet; cedere debent exempla rationi, si-

e *Psal. 4.*

f *Rom. 2.*

cuti contra, cum ratio non obstat, certum est exempla virorum virtute præstantium magni esse momenti, magnamq. habere vim ad animos mortalium commouendos. Non solum autem ea, quæ a ratione præscribuntur, præferenda sunt cuicumque exemplo, verumetiam ipsamet exempla, vt vim, & pondus habeant, consentanea debent esse rationi. Quemadmodum enim (vt eadem vtamur similitudine) etiam absente a nobis sole, stellæ, vt nonnulli existimant, non lucent, nisi lumine a sole accepto, eodem modo exempla nullius momenti apud nos esse debent, nisi ratione nitantur. Quare frustra nobis quispiam afferet exempla hominum, quantumuis illustrium, qui cum mente repugnarent, signis externis annuebant: licet enim fuerint alijs rebus gestis clarissimi, tamen in hac vna (pace illorum dixerimus) neque imitandi sunt, neque laudandi. A B

Sed demus etiam hæc ipsa exempla, præsertim illorum, qui rerum gestarum gloria floruerunt, dummodo rationi non repugnent, ad rem nostram posse interdum pertinere; Dicant, quæso, hi, qui hæc nobis objjciunt, cur non in eos Cardinales potius oculos conijciunt, qui candide semper, ac liberaliter ad Principis petitiones responderunt, quorum in Consistorio copia deesse non solet, quàm in hos, qui silere aduersus officij sui legem maluerunt, qui longissimo interuallo pauciores illis semper extiterunt? cur non illos potius, quàm hos sibi imitandos proposuerunt? cum & a Doctoribus receptum illud sit, priuatum aliquorum morem aduersus reliquorum consuetudinem, & legem, pauciores non excusare, sed potius illorum augere delictum.[a] Certe timendum istis est, ne id in die nouissimo eis accidat quod olim Scribis, & Pharisæis objjciebat Dominus, dicens: *Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam.*[b] Nam si Consiliarij tunc imbecillitatem suam, & fragilitatem objjcere curabunt, quod non plene officium suum impleuerint; statuentur illis ante faciem amplissimi alij multi eiusdem Collegij Cardinales, qui muneris sui memores, numquam silere quando loquendum erat, numquam conscientiam suam fallere voluerunt: & quando etiam nullus (quod numquam Dei benignitate accidisse nouimus) eiusmodi inueniretur, Christiano tamen homini non quid alij faciant, sed quid eum facere oporteat curandum est, cum certissimum sit, ab vnoquoque rationem propriæ villicationis sine exceptione reddendam esse.[c] C D

a 2.q.1.c.multi.in fi. Tiraqu. de pœn. temp. caus. 42.nu.14.
b Matt. 12.
c Luc. 16.

QVOD igitur contra objjciebatur, clarum est non obstare, si res, de quibus agitur, iusta ratione metiamur: notum enim est, quasdam esse, quæ a sacris Doctoribus bonæ simpliciter, quædam quæ

A mediæ, alias quæ vitiosæ dicuntur.[a] Vnde si de prioribus loquamur, perspicuum est, eos, qui laudabiles aliorum actiones consectantur, dignos commendatione esse. Si etiam de medijs, aut dubijs sit sermo, cum eas in meliorem partem liceat interpretari, nec nostrum sit, eas subtilius, quàm nobis congruat, examinare, tunc si conscientia in eam partem conformetur, vt sententia, in quam mens inclinat, sit honesta, & Reipublicæ vtilis, poterit eo casu propter magnorum virorum auctoritatem, atque exempla sane excusari.[b] Verum in tertio genere, quod est rerum malarum, ac vitiorum, nullum prorsus est exemplum, quo nos tegere valeamus, ita B vt etiam si illæ vsu quodam multorum receptæ essent, non tamen id eos a culpa eximeret, nec a pœna alterius sæculi liberaret:[c] nam, vt supra diximus, cum exemplum nihil aliud sit, quàm argumentum quoddam probationis, quod sensui proponitur, certe non potest id plus virium habere, quàm haberet ratio eius exempli, si intellectui verbis expressa offerretur. Sed cum ratio, quæ ex hoc exemplo deduci potest, quatenus scilicet inde colligitur, Consiliarium exteriore signo id probasse, quod mente reprobat, non tantum non suadeat id faciendum esse, sed conuincat potius fugiendum, & damnandum, cum inde Consiliarij officium, fides, & conscien-C tia violetur, ac publica vtilitas lædatur; propterea clarum est, nos in earum rerum genere versari, quæ aperte malæ sunt, prout est mentiri: & ideo tamquam perniciosa exempla solent ab Auctoribus improbari, dicente Seneca: *Vitium est ad plurium exempla componi, nec quid oporteat, sed quid soleat aspicere:*[d] cum bono viro omnia ad rationem reuocanda sint.

[a] S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 8.

[b] S. Aug. cõt. Faustũ lib. 22. c. 75. & c. quid culpatur. 23. quæst. 1.

[c] Glo. in c. denique. dist. 4. S. Antonin. in 2. par. cap. 3. §. 15. & in 1. tit. 16. §. 4.

[d] Senec. epist. 99.

NON obstat etiam quod dicebatur, exemplis homines moueri magis, quàm verbis, & amplius oculis, quàm auribus tribui, atque efficax esse iter per exempla, & ideo Cardinales, qui rebus propositis non aduersantur, magnorum virorum auctoritate debe-D re defendi. Nam, vt supra diximus, proprium hominis est duci ratione, & præsertim eorum, qui ingenij acumine, doctrina, ac rerum vsu præditi sunt, quales in sacro Consistorio DD. Cardinales in primis elucere solent. Vulgares vero homines, atque idiotas, qui rerum causas ratione non attingunt, fatemur facilius interdum exemplis, quæ sensui se obijciunt, quàm scientiarum argumentis capi. Nec tamen propterea eosdem excusari dicimus, si in ea peccauerint, quæ ratione naturali, ac iure diuino prohibentur, qualia sunt, non mentiri, non peierare: hæc enim ita doctis, indoctisq.

ctisq. communia esse debent, vt ignorationis specie, nemo crimen, A
aut pœnam effugere possit.

Ad id vero, quod dicebatur, quòd si opinio insignis vnius Doctoris potest aliquem a culpa excusare, eo magis præstare id debebunt multa præstantissimorum virorum exempla; Respondetur, in rebus dubijs illud admitti posse: nam quando opinio probabilis insignis alicuius Doctoris affirmat aliquid sine culpa fieri posse, ille, qui non dubius in praxi, & vsu id sequitur, non dicitur delinquere, licet dubium forte speculatiuum aliquod superesse possit, quod actionem moralem non debet vitiare. Verum vbi lex diuina refragaretur, & conscientia propria reclamaret, tunc iniuste nimis quæreret aliquis exemplis aliorum facta sua obtegere, quæ veritas ipsa manifestissima, atque vniuersa iustitiæ ratio condemnaret. B

FINIS TERTIAE PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS IIII. QVÆST. I.

An, si promouendus in Episcopum, aut Cardinalem, dignus sit, sufficiat Cardinali Consiliario illum approbare, an alterum potius digniorem proponere debeat, ac meliora semper in alijs etiam negotijs suadere.

A

QVAEST. XXVI.

PERDIFFICILIS est quæstio inter Theologos, ac iuris Pontificij Doctores magna opinionum varietate disputata,[a] & quam nos etiam in sacro Concilio Tridentino diutina tractatione agitatam fuisse meminimus, an scilicet in collationibus, electionibus, præsentationibus, seu nominationibus Prælatorum, possint citra culpam illi, qui digni sunt, dignioribus prætermissis, promoueri. Hanc tamen in præsenti neque diffinire, neque subtilius tractare necesse est, non solum quia eam tot distinctionibus ac limitationibus subiectam esse scimus,[b] vt ex illis vix certam, claramq. doctrinam concludi posse aliqui affirment[c],
B sed etiam, quia non ita proprie ad institutum nostrum pertinet, quo de Cardinalium munere in ferendis consilijs agimus.

NAM quòd dignus, vel dignior debeat admitti, cum dupliciter considerari possit, siue ratione eligentium, siue ratione admittentium electionem, hinc duæ diuersæ oriuntur quæstiones, quas tamen Doctores promiscue tractarunt, vnde maioribus res difficultatibus fuit inuoluta.

Prima igitur est quæstio, an illi, qui habent ius nominandi, seu eligendi, aut præsentandi, debeant digniorem proponere, ita vt si minus dignum præferant, in culpam incurrant, & hic non solum habemus communem Doctorum sententiam[d] asserentium in foro

conscien-

a Host. Ioan. And. c. cũ anté. de iur. patr. Abb. Franc. Dec. c. cõstitutis. 2. de appell. Gemin. Prapos. Torrecre. c. licet. 8 q. 8. Sot. de iust. & iure lib. 3. q. 6. ar. 2. conclus. 8. & 9. Sarnen. c. 2. de constitut. in 6. nu. 22. Caiet. & Sylu. verb. electio. nu. 18. Tabien. nu. 15.

b S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. vbi Caiet. & q. 185. artic. 3. Koch. de iure patr. verb. honorificũ. q. 15. Conar. reg. pec catũ. par. 2. §. 7. nu. 7. & seq.

c Sic ait Lãbert. de iu pat. li. 2. par. 1. q. 10. art. 3. vers. qd modo dicendũ. pag. 105.

d Sarnen. d. c. 2. de cõsti. in 6. nu. 22. qui ait communem.

conscientiæ digniorem vtique præferendũ esse, & eos, qui aliter fece- A
rint, grauiter delinquere, [a] verumetiam clare hoc hodie Tridentino Concilio cautum esse nouimus, dum affirmat mortaliter eos, qui ad promotionem præficiendorum ius a Sede Apostolica habent, peccare, nisi quos digniores iudicauerint, Ecclesijs præfici curauerint [b]. Quò quidem in numero recenseri solent Imperatores, Reges, Principes, atque alij, qui à Sede Apostolica ius nominandi, aut præsentandi habent, siue canonici, & capitula, quæ eodem Apostolico iure eligunt, aut denique ipse etiam summus Pontifex, si quando accideret, vt minus dignos auctoritate sua proponeret. Verum hæc ipsa quæstio nihil ad rem nostram pertinet, quandoquidem nos de Car- B
dinalibus agimus, ad quos non pertinet iure proprio quemquam in Episcopum, aut Cardinalem pronunciare, sed eorum tantum partes esse scimus, vt cum ab alijs Episcopi proponuntur, & ipsi sententiam de his rogantur, tunc quid sentiant, syncere respondeant: quod ad sequentem quæstionem pertinet.

Secunda igitur est quæstio, quando aliquis nominatus, electus, aut præsentatus fuit, qui sit dignus quidem, sed non omnino dignior alijs, qui potuissent præsentari: an tunc ille, ad quem pertinet, electum, aut præsentatum admittere, possit salua conscientia illum approbare, cum sciat digniorem fuisse prætermissum. Et huic C
loco commodè congruere videtur disputatio nostra, quæ de munere Cardinalium agit: nam, quamuis ad eorum auctoritatem, & officium non ita proprie pertinere videatur, vt quemquam admittant, vel non admittant, cum ipsi tantum sint Consiliarij Papæ, & consilium sequi nemo teneatur, vt sæpe diximus; attamen, quia ex vetere sacri Consistorij instituto receptum est, vt cum de promouendis Episcopis agitur, Cardinales singuli sententiam a Papa rogentur, vt quid eis de proposita persona videtur, fideliter respondeant: quorum etiam suffragia, si plures numero fuerint, Papa libenter sequi so- D
let: propterea iuste hic quæritur, an sufficiat illis dignos tantum propositos laudare, an etiam digniores teneantur commemorare.

Quo loco respondemus, multis alijs omissis, duos casus considerari posse: quorum Primus est, quando duo, tres, aut plures ad Consistorium deferrentur: nam tunc dubitandum non videtur, teneri Cardinales in foro conscientiæ meliorem ex illis, siue aptiorem præferre, cum hic eadem Doctorum extet ratio, de qua in præcedenti quæstione, [c] & ex alio Tridentini Concilij decreto satis clare colligatur, dum in simili casu ait, [d] quòd ex idoneis Episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum esse iudicauerit: atque illi, & non alteri collatio

a Sot. de iust. & iur. lib. 3. q. 6. art. 2. conclus. 4. Siluest. verb. electio. 1. nu. 18. Nauar. par. 2. lib. 5. cõsil. 21.

b In sess. 24. c. 1. de reform. §. omnes vero.

c Facit c. licet 8. q. 1. cap. 3. de iur. patr. cap. si forte. 63. dist.

d Sess. 24. c. 18.

A latio Ecclesiæ fiat: verum hic casus perraro solet accidere. Secundus est casus, & hic admodum frequens, quando vnus tantum in Consistorio proponitur, siue præsentatur, qui debeat institui, aut approbari: & hic, si quærimus quæ partes sint Cardinalium, an scilicet sufficiat illis dignum tantum approbare, aut potius debeant digniorem alium eligendum proponere; Respondemus, hoc a vinculo obligationis pendere, quo Cardinales consilium præbere tenentur. Quod cum duplex sit, vt aliàs diximus: alterum, quod iustitiæ: alterum, quod charitatis appellatur; Dicimus, quatenus ad iustitiam spectat, eos non vlterius obligari, quàm vt ad eas res, de quibus a Papa requiruntur, & consuluntur, fideliter respondeant.[a]

B

QVAPROPTER cum Papa in Episcoporum promotione nihil aliud ab illis petit, nisi vt dicant quid eis de persona promouenda in Episcopum videatur, satis est si ad interrogata respondeant, nec amplius iustitiæ vinculo obstringi videntur:[b] quod etiam Tridentino Concilio probari constat,[c] dum iniungit quattuor Cardinalibus, vt inquisitiones, informationes, testimonia, ac probationes de qualitatibus promouendi in publicum instrumentum redactas propria subscriptione corroborent, non vrget illos, vt meliores denuncient, aut commemorent, sed tantum vt dicant certo se existimare sub periculo salutis æternæ, illos, de quibus in documentis agitur, idoneos

C esse, qui Ecclesijs præficiantur. Ex quibus verbis dubium non est, & reliquos Cardinales tutam respondendi, ferendiq. suffragij sui rationem colligere posse.

a c. fundamenta. §. decet. de elect. in 6.

b Glo. c. monasterij. 16. q. 7. & in c. constitutus. 2. de appellat.

c Sess. 24. c. 1. §. omnes vero. de reform.

ET si quis diceret, quòd quandò prætermisso digniore, aliquis dignus tantum in Consistorio proponeretur, Cardinales scientes digniorem prætermissum, & consentientes huiusmodi electioni, peccarent ex eo saltem quòd noscentes hanc electionem vitio non caruisse, tamquam in minus dignum collatam, nihilominus illam in Consistorio approbassent; Respondetur, præsupponi a nobis,

D eum, qui propositus fuit, non esse sane inhabilem, aut ineptum; siquidem indignus non est certo modo eligibilis, & electio non est nisi bonorum; sed cum varij sint gradus bonitatis, ponimus hunc inter bonos quidem censeri, & dicimus hoc satis Cardinalibus esse, nec pertinere ad eos inuestigare, aut iudicare, an alius eò dignior inueniatur, sed hoc ad eos spectare, qui habent ius eligendi, seu nominandi, prout clarum est ex verbis Concilij, dum loquens de ijs ait, *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles ipsi iudicauerint, præfici diligenter curauerint.*[d] Vnde vtens his verbis, *Ipsi iudicauerint*, satis ostendit sufficere, quòd iudicio nominantium

d Sess. 24. c. 1. §. omnes vero.

tium illi sint digniores, quamuis non Cardinalium iudicio tales vi- A
deantur: immo etsi Cardinales omnino existimarent plures inueniri posse, qui sint multo digniores eo, qui electus fuit, non tamen illius reijci potest a Cardinalibus electio, dummodo ille nominatus sit dignus: quandoquidem & in ijs, qui proponuntur a Papa, satis est, Papam censuisse illum, quem proponit, esse digniorem, licet vere non sit, cum Concilium præter alias qualitates non amplius exigat, quàm vt illi, qui proponunt, eos digniores esse iudicauerint. Vnde hæc maior dignitas non est attédenda regulariter quo ad iudicium Cardinalium, sed quo ad iudicium ipsius Papæ, qui ita censuit, cui potius Cardinales & deferre, & acquiescere debent, quamuis ipsi alium B
digniorem æstimare potuissent: loquendo tamen secundum iustitiæ vinculum, non ex charitatis officio, de quo infra agemus.

VERVM ad rem adhuc magis explicandam, & scrupulos euellendos, quædam omnino animaduertenda esse dicimus, quæ rei propositæ multum conducunt, præter ea, quæ de Episcoporum creatione Pontificijs constitutionibus, & præsertim a GREGORIO XIIII. nouissime sancita fuerant.[a]

a A Gregorio xiiij. nouissime sancita fuerũt.

Primum est: ad digniores proponendos, eosq. alijs præferendos, non necesse esse omnes Prouincias obire, aut angulos quosque locorum scrutari,[b] vt quis alijs præstantior sit, in lucem veniat: quod ni- C
mis operosum, & fere ineptum esset. Verum eos digniores nominandos esse, Doctores prudenter censere solent, qui in promptu sint, commodeq. dignosci, & obtineri possint.[c]

b Lambert. artic. 10. nu. 17.

c Caiet. 2. 2. q. 63. artic. 2. in fi.

Secundo sciendum est, quòd si intellectu tantum speculemur, quo pacto hæc personarum dignitas, & merita inter se comparétur, haud valde difficile negotium videri potest: at vero si res ad praxim redigatur, illud adeo laboriosum, implicitumq. euadet, vt nulla fere certa, perpetuaq. regula possit comprehendi. Nam quamuis inter doctum & indoctum, continentem & incontinentem, exercitatum atque inexercitatum, facile sit discernere, attamen quando plu- D
res sunt vere docti, modesti, atque exercitati, quis eorum sit modestior, doctior, aut vsu peritior, nisi sit maximum discrimen in gradibus virtutum, difficillimum est iudicare:[d] & præsertim quia sæpe accidit, vt vnus sit doctior, alter exercitatior: vnus modestior, alter vigilantior: vnus ingenio præcellat, alter iudicio: alter zelo, alter facultate prædicandi, alter dexteritate in rebus gerendis. Itaque hæc omnia inter se conferre, & de ijs certum, ac probatum ferre iudicium, ita vt absolute vnus illi muneri aptior, & vtilior sit iudicandus, res est, quæ maxima eget sapientia, vsu, ac diuino prope consilio,

d Soto in 4. d. 6. artic. 2. in conclus. 9.

indeq.

A indeq. receptum videtur a Doctoribus, vt propter inextricabiles haſce difficultates, ſatis ſit in foro contentioſo ſi dignus eligatur [a]. Hincq. ſubdimus numquam memoria noſtra accidiſſe, nec facile euenire poſſe, vt quando aliquis idoneus propoſitus fuit, is prætextu alterius melioris reijciatur, quia ſemper difficillimum viſum fuit, hanc meritorum imparitatem æqua lance, irrefragabiliq. iudicio diffinire, tum quia nihil aliud hoc eſſet, quàm exiſtimationem Præſulis illius, qui iam nominatus fuit, & ius quodam modo ad rem habere videtur, ſine fructu in diſcrimen adducere, tum etiam quia auctoritas Principum, & eorum, quibus facultas nominandi, aut præſentandi B competit, hac ratione irrita redderetur: quod vix ſine magna perturbatione eueniret.

a Gloſ. c. cum inter. de elect. & in cap. licet. 8. q. 1.

Tertio illud animaduertendum, non eos digniores habendos eſſe, qui meliores abſolute fuerint, ſed eos, qui (alioquin boni) reſpectu Eccleſiæ, de qua agitur, [b] meliores cenſeantur, cum aliquando minus ſanctus, minus bonus, & minus doctus ſit tamquam Eccleſiæ illi vtilior ceteris præferendus; quæ ratio inſpecta temporum conditione, pariter erit obſeruanda, cum propter bella, diſſidia, publicasq. perturbationes, vnum altero aptiorem eſſe ſciamus, qui alioquin multis eſſet poſtponendus; idem & quo ad alias multas cir- C cumſtantias cōſiderari poſſet, veluti in locis ditioni Principum ſubiectis, ſi quis gratia, & auctoritate apud eos reliquis præſtaret, quamuis aliqua ex parte, doctrina alijs concederet, & veluti ſiquis ex eodem loco oriundus eſſet, & ciuibus magis acceptus: quod & ad multa alia huiuſmodi exempla congrue pertinere poteſt.

b S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. & ibi Caiet.

Quarto illud valde DD. Cardinalibus cogitandum erit, quòd quamuis magno hoc onere nominandi digniores ſint ſubleuati, non parum tamen negotij, ac ponderis eis relinquitur, ſi idoneos tantum debeant approbare, cum præter prudentiam, probitatem, doctrinam, & alia, quæ multis muneribus obeundis ſunt communia, D peculiaria quædam in eo, qui ad Epiſcopatum prouehendus eſt, a naſcentis Eccleſiæ primordijs ſemper fuerint requiſita. Nam præter ea, quæ ab Apoſtolo, ſacrisq. Concilijs, ac ſanctis Patribus frequenter ſunt tradita, [c] illud accedit, quòd Imperatores Leo, & Anthemius ſcriptum reliquerunt, his verbis: *Caſtus, & humilis noſtris temporibus eligatur Epiſcopus, vt quocumque locorum peruenerit, omnia vita propria integritate purificet: non pretio, nec precibus ordinetur Antiſtes. Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Profecto enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus.* [d] Quod & a S. Gregorio in eundem ſenſum fuit repetitum, qui

c 1. Timot. 3. Tit. 1. Synod. 8. c. 5. S. Hierony. in ep. ad Ocean. 83. S. Greg. in paſtoral. S. Gregor. Nazianz. in apologet. 1. Ant. Aug. epit. iur. lib. 4. tit. 3. 5. 6. & ſeq.

d l. ſi quēquā. C. de epiſc. & cler.

scripsit: *Sicut is, qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admouendus: sic qui vltro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi vt crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? itaque fratres charissimi in sacerdotibus ordinandis synceritas vigeat, sit simplex sine venalitate consensus, pura præferatur electio, vt ad summa sacerdotij, non suffragio venditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio.*[a] Quam sententiam a sanctis Patribus sæpe proditam fuisse legimus, vt sanctæ Ecclesiæ Præsules, non dignitatem præripientes, non vltro se offerentes, non volentes demum neque currentes, sed sibi ipsis diffidentes, & inuiti potius in Episcopalem ordinem asciscantur.[b] A B

Quinto illud animaduertendú est, quòd sicuti medendi officium non alteri quàm medicæ artis perito, nec nauigium, nisi rei nauticæ experto, atque in periculis probato committitur, sic & multo magis Pastoralis animarum cura, quæ ars artium dicitur, illis tantum deferenda videtur, qui in Ecclesiastica disciplina, spiritualisq. vitæ exercitijs diu versati fuerunt. Quod apud S. Leonem extat, cum ait: *Sanctorum Patrum venerabiles sanctiones eos demum sacris administrationibus idoneos censuere: quorum omnis ætas a puerilibus exordijs vsque ad perfectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset.*[c]

Sexto sunt præterea alia multa priscis vsque temporibus commemorata,[d] quæ nos obiter tantum hic innuenda duximus, non quia nó videamus exquisitam illam antiquorum temporum disciplinam, non ita sæculi nostri infirmitati congruere, cum præsertim alia tunc eligendi Episcopos ratio obseruaretur: verum vt hinc saltem admoneantur hi, qui consilium de idoneis Prælatis ad Pastoralem curam daturi sunt, quantam in ea re solicitudinem veteres adhibuerint, Episcopalis muneris pondus librantes, atque eximiam vtilitatem cogitantes, quæ ex bonorum Episcoporum electione in Christianam Rempublicam esset prouentura: & propterea Cardinales quoque hodie meminerint, cum de Episcoporum creatione agitur, se grauissimum præ manibus negotium habere, ac summa admodum maturitate, & vigili circumspectione deliberandum. Hæc de iustitiæ vinculo, quo concludimus Cardinales regulariter non amplius teneri, quàm vt dignos, & idoneos probent, si tales in Consistorio, qui vere apti sint, proponantur, siue nomine Principum, siue ab ipsomet Papa, nec a Cardinalibus quidquam de dignioribus exploretur; sed tantum prout moris est, rogentur, quid illis de Præsule proposito videatur. C D

Nam si de altero illo vinculo loquimur, quod ex charitate oritur, cuius

a S.Greg.li.7. epist.110.

b S.Cypr.li.4. epist. 2. S. Leo ep.84. S.Chrysost.lib.4. de sacerd. S. Bern. lib. 3. de cósid. ad Eugen.

c c. miramur. 61. dist.

d 1. Tim. 3. & Tit. 1. quas epistolas multis Concil. & Patrum interpretationib. exornat Gratian. a 20. vsq; ad 100. dist. S. Greg. Nazia. in apolog. 1. & in epist. 22. ad Cesarien. S. Chrys. in libris de Sacerdotio, & in 1. Tim. 3. hom. 10. & alibi sæpè. S. Gregor. in Pastor. Auth quomodo oport. Episcopos. §. 1. & de sanctiss. Episcop. cum sim.

A cuius officio, etiam non requisiti debent summum Pontificem in rebus administrandis omni opera, auxilioq. iuuare, modo tamen se profecturos esse probabilirer sperent, vt aliàs diximus; Respondemus, si meliorem, & vtiliorem in promptu habeant, commendatione dignos maxime fore, si re integra curarinr qua poterunr diligentia, vt de eo summum Pontificem commonefaciant, veluti Hispani de Hispanis, Galli de Gallis, Germani de Germanis, Poloni de Polonis, & alij de alijs, qui promouendos notiores habent: non enim sine causa sacro Concilio cautum fuit, vt in vno Consistorio relatione facta, in aliud Consistorium iudicium differatur, vt scilicet in-
B terim maturius de re tota, quod opus fuerit, deliberari possit.

NVNC DE CARDINALIVM CREATIONE agendum est, quæ multa habet Episcopis ipsis communia: nonnulla etiam pro gradus huius præstantia, & sublimitate, quæ illius sunt propria, & peculiaria. Commune illud est, vt omnia, & singula, quæ de Episcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & ceteris qualitatibus sacro Concilio Tridentino constituta sunt, eadem in crearione S. R. E. Cardinalium, etiamsi Diaconi sint, adhibeantur. [a] Peculiare vero, vt ad eas qualitates non solum quædam aliæ accedant, quibus eos insignitos esse oportet, sed & omnia desint illis impedimenta, quæ in lit-
C teris SIXTI Papæ QVINTI sanctæ mem. recensentur. Peculiare & illud est, vt quamuis Episcopi quibuscumque anni diebus, & temporibus creari possint, Cardinalium tamen promotio statis tantum mensis Decembris ferijs celebretur. [b] Peculiare & illud, vt cum nouas quotidie Ecclesias erigi, atque Episcopos nouos creari ad propagandam religionem sit necesse, Cardinalium tamen Collegium certo numero regulariter concludi solet. Illud etiam peculiare, quòd Episcopus vnusquisque Ecclesiæ suæ tamquam sponsæ adscribitur, a qua, quæ sibi ad sustinendam dignitatem, pauperemq. gregem suum alendum sunt necessaria, tamquam coniugalem dorem su-
D scipit, cum Cardinales ad vniuersalem Ecclesiam, [c] Pastoremq. illius adiuuandum, instituti, nullo certo loco solicitudinem suam circumscriptam habeant, sed Papæ ipsi adsistant, aut quò ille iusserit, se transferant, atque ab ipsius tamquam Ecclesiæ capitis benignissima manu, vnusquisque subsidia necessaria consequi debeat. Inter cetera vero, ne singula persequamur, peculiare illud præcipue haberi solet, quòd in Cardinalium creatione numquam ius aliquod Regibus, Principibus, aut Capitulis Canonicorum competit, quamuis Episcoporum nominatio, aut præsentatio, vt aliàs diximus, quandoque soleat ad eos pertinere. Verum auctoritas hæc

DE CARDINALIVM CREATIONE.

a Sess. 24. c. 1. §. ea vero.

b In d. constit. Sixti V. § antiquum vero.

c Caiet. 2. 2. q. 185. art. 5.

in Cardinalium creatione ita solius Romani Pontificis propria, & A
præcipua existit, vt nulli prorsus quocumque ille gradu aut dignitate fulgeat, tribuatur. Vnde mirum non est, si Tridentinum Concilium verbis adeo pijs, ac vehementibus summum Pontificem cohortatum fuit, vt *quam solicitudinem vniuersæ Ecclesiæ ex muneris sui officio debet, eam hic potissimum* (vt verbis eius vtamur) *impendat, vt lectissimos tantum sibi Cardinales adsciscat:*[a] monens his verbis, non dignos tantum, sed dignissimos: non probatos tantum, sed probarissimos: non lectos tantũ, sed lectissimos in hunc gradum adsciscendos esse. Nam cum hi Christianæ Reipublicæ cardines, & clarissima Ecclesiæ lumina sint habendi, oportuit eos omnibus virtutum meritis ita fulgere, vt nihil B
prorsus ad cumulatam tantæ dignitatis perfectionem in ijs possit desiderari: sicuti enim in gẽma, quo pretiosior est, & elegantiore annulo inserta, eò diligentius minima quæque signa, aut maculæ inuestigantur: sic Cardinales, quo excelsiore in gradu sunt positi, insignioreq. tum munere, tum habitu, ac titulo decorati, eo longius ab omnibus prorsus vitiorũ decuit suspicionibus abesse, ita vt virtutũ suarum splendore vniuersorum in se oculos, atque admirarionem cõuertant.

Quam ob causam, vt res tanta, qua decet, trutina, & consilij maturitate expenderetur, in sacrarum ceremoniarum libro legimus,[b] illud seruari solitum fuisse, vt cum summus Pontifex nouos Cardi- C
nales creare vellet, in primo Consistorio causas narraret, quæ illum mouerent ad nouam creationem, & sigillatim a Cardinalibus exquireret, an videretur illis expedire, nouos Cardinales creari, ipsiq. libere sententias suas exponerent, ita vt ab omnibus intelligerentur. Et si maior pars Collegij in sententiam Pontificis veniret, ageretur deinde de numero promouendorum, interimq. Pontifex Cardinales moneret, vt de personis eligendis cogitarent, & postea aliud Consistorium haberetur, in quibus nomina promouendorum significarentur: & si infirmitate aliqui detenti essent, mitterentur ad eos duo alij Cardinales, qui vota eorum scrutarentur, tum in primo, tum in D
secundo die, quo Consistoria haberentur, nec summus Pontifex nisi de consensu maioris partis sacri Collegij Cardinales nouos crearet. Hæc in summa sunt, quæ ex ceremoniarum Libro colliguntur.

Verum hæc ad summum Pontificẽ spectant: nos autem quoniã quærimus quæ partes sacri Collegij esse debeant, quando proponente eodem summo Pontifice in Consistorio nouos Cardinales creandos, ipsi sententiã sunt dicturi; Ideo respondemus, duplex illud officiũ repetendum esse, quod supra commemorauimus, Cardinalibus vti Consiliarijs incumbere: alterũ videlicet iustitiæ, alterum charitatis.

a Sess. 24. de refor. c. 1. in fi.

b In lib. 1. ceremon. sect. 8. c. 1. 2. 3. & 4.

A Quod ad iustitiam attinet, variæ offerre se possunt occasiones illius munia exercendi in noua Cardinaliũ creatione, & præcipue in ijs rebus, quæ ad eorum spectant, aut qualitatẽ, aut ætatẽ, aut numerum, aut tempus promotionis. Quantũ ad qualitates pertinet, modo diximus ea omnia, & singula in illis fulgere debere, non solũ quæ in Episcoporum creatione obseruanda sunt, sed & alia etiam, quæ recẽti Sixti Papæ Qvinti Constitutione requiruntur. Vnde dubium non est, quoties Cardinalis in sacro Consistorio audit de Cardinalibus nouis creandis agi, in quibus singulæ illæ qualitates non concurrant, aut aliqua impedimenta prohibita adsint, eum teneri iusti-
B tiæ lege commemorare quid Concilium, quid Constitutiones, quid Leges sanciant, aut quid ratio postulet, seruata tamen, quo ad eius fieri poterit, personæ, de qua agitur, fama & existimatione.

Quibus & aliud accedit, quod in Cardinalium creatione cum de illis agatur, qui aut summi Pontifices euasuri, aut in eo deligendo suffragium sint habituri: intereaq. Administri, Consiliarij, atque opitulatores sint futuri illius, qui clauum vniuersæ Dei Ecclesiæ gubernandæ, socijs illi adnitentibus fortiter tenere debet: propterea certum est, post summum Pontificem, Consiliarios teneri diligentissime cauere, vt promouendi tales omnino existant, qui huic mune-
C ri integre possint respondere: ob id enim sacrum Concilium Tridẽtinum admonuit, vt ex omnibus Christiani orbis nationibus, quantum commode fieri poterit, & prout idoneos repererit, sanctissimus Romanus Pontifex eos assumat, [a] non solum vt per eos sedes Apostolica de omnium gentium moribus, & negotijs certam pro rerum emergentium opportunitate notitiam habere possit, sed etiam vt declararet optimos quosque, & lectissimos vndequaque esse in hunc Cardinalium ordinem adscribendos, ea omnino exceptione remota, qua se Collegia fere omnia & Senatus tueri solent, dum asserunt in suas societates, non alios quàm ciues, aut inde oriundos, solere reci-
D pi: ideoq. minus dignos, aut idoneos quãdoque ab ijs admitti, quod non semper pro loci angustia, aut ciuium copia, tales inueniri possint, qui maxime apti sint futuri. Nam sacrum Concilium, tametsi optime nouerat Prælatum Ecclesiæ, quo nomine etiam Papa continetur, [b] non esse rerum spiritualium dominum, ita vt possit ea arbitratu suo, quibus maluerit, dare, sed teneri ad eas dispensandas, habita ratione communis boni, alioquin eum peccare in acceptione personarum: [c] attamen volens eo cautius sanctæ Ecclesiæ administrationi consulere, & ne vllo tempore minus digni, minusve vtiles priuato aliquo prætextu natalis soli, aut prouinciæ, seu clientelæ, vel

a Sess. 24. c. 1. §. ea vero omnia.

b Caiet. 2. 2. q. 63. artic. 2. vers. nota tertio.

c S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. Aug. de Ancon. q. 47. art. 1. & 2.

consanguinitatis, aut familiaritatis, mediorum; atque aptiorum locum in publica re, supremoq. Ecclesiæ cardine, occuparent: sed vt perpetuo præstantissimi quique, & ad commune bonum optimi ceteris præponerentur, statuit, vt Cardinalium Collegium nullis finibus circumscribatur, sed in omnes gentes, & nationes extendatur, ita vt Romanus Pōtifex sicuti Pastor est vniuersalis, sic omni humano carnis affectu erga sibi adiunctos deposito,[a] vniuersi orbis agrum ante oculos gerens, posset lectissimos quosque flores in hac, vel illa regione nitentes, suo tēpore excerpere, atque ex ijs splendidissimam sibi Consiliariorum, & assessorum coronam, vniuerso orbi & gratam, & salutarem contexere. B

a d. Sess. 25. c. 1. §. omnia.

Qvod ad aetatem spectat, scimus eodem Tridentino Concilio ætatem, quæ in Episcopis est necessaria, triginta videlicet annorum qui exacti fuerint;[b] in Cardinalibus quoque etiamsi Diaconi sint, omnino requiri;[c] quamuis quod de Diaconis dicitur, eos saltem in vigesimo secundo suæ ætatis anno constitutos esse, Sixtvs Qvintvs sanctæ mem. postea sanxerit, ita vt omnino intra annum ad sacrum Diaconatus ordinem promoueantur.[d] Propterea hac quoque in parte Cardinalis erit iustitiam colentis officium, si quando de minoribus hoc annorum spatio promouendis ageretur, quid Synodi, quid Patrum Decreta, quid vsque veteres tum Græcorum, tum Romanorum mores in suis Senatibus religiose obseruarent,[e] commemorare, non quia in sacro Consistorio non aliquos interdum hoc annorum curriculo inferiores, adlectos fuisse ignoremus, qui moribus atque ingenijs ætatem antecedentes, magnum Collegio nostro ornamentum attulerunt, de quibus etiam alibi egimus:[f] sed vt in posterum quanta fieri poterit cautione curetur, ne frustra Canones, Concilia, & Pontificiæ Constitutiones hanc ætatem præscripsisse videantur, atque omnino ea auctoritas, & existimatio, quæ Collegijs ex annorum maturitate acquiri solet, in hoc nostro potissimum conseruetur, & amplificetur. C D

b c. cū in cunctis. de elect.

c Sess. 24. c. 1. §. ea vero. de reform.

d d. constit. §. neque posthac.

e Tiraquel. in præfat. de iur. primigen. nu. 79. cum multis seq.

f In quæst. 20.

De nvmero vero Cardinaliū, certum illud est, maiores nostros in eo parcos maxime extitisse, & paucis admodum contentos fuisse; cum tamen Ecclesia Dei optime ijs temporibus administraretur; cuius rei tanta videtur ab illis ratio habita fuisse, vt vsque ad patrum, aut certe auorum nostrorum ætatem, Cardinalium ordinem vix trigesimum regulariter attigisse videamus: postea vero, cum numerum hunc paulatim excrescere, progrediente tempore, summi Pontifices agnoscerent, moderationem aliquam adhibendam esse censuerunt, donec Sixtvs Qvintvs sanctæ mem. de S. R. E. Cardina-

lium

A lium numero, ordine, & ætate, Constitutionem edidit, in qua vniuersum Cardinalium ordinem ad septuaginta redegit, vt veteris synagogæ figuram imitaretur de congregandis septuaginta senioribus Israel, qui vna cum Moyse onus populi sustentarent, & non ipse solus grauaretur.[a] Quam tamen Constitutionem verbis negantibus, vbi de numero agit, sapienter admodum idem Pontifex concepit,[b] vt scilicet ostenderet non solum numerum septuagenarium non esse transiliendum, sed nec etiam semper æquandum, vbi pauciores possunt ad omnia munera sufficere, cũ, vt aiunt Iurisconsulti[c], non quidquid iudicis committitur potestati, illud etiam subijcitur B necessitati.

[a] Num. 11.
[b] Constit. 50. Sixti V. §. de prædictorum.
[c] l. non quidquid. de iudic.

Cvm igitur non valde multos ad Sedem Apostolicam adiuuandam, sanctamq. Ecclesiam regendam, Cardinales necessarios esse ex Maiorum nostrorum traditione, atque vsu ipso perspiciamus; propterea quotiens de nouis Cardinalibus adiungendis agitur, id in primis ei, qui suffragium suum daturus esset, considerandum putatemus, an Sedes Apostolica illis eo tempore indigeat, memorans illud secum, atque in animo bene constitutum habens, dignitates Ecclesiasticas institutas fuisse principaliter, vt consuleretur loco, aut muneri, aut Ecclesiæ indigenti, non vt inde homines, aut familiæ splé-C dore gradus illustrarentur.[d] Quamobrem, sicut numquam agitur de præficiendo Episcopo alicui Ecclesiæ, nisi certa vrgeat illius necessitas, eo quòd sponso, & pastore suo orbata inueniatur; sic in vniuersali Ecclesia, nisi perspicua se ostendat necessitas, quæ Sedem Apostolicam pluribus adiutoribus, & Consiliarijs indigere declaret, præposterum esset de eligendis nouis Cardinalibus consilium iudicandum: sicuti enim vehiculo, cui quattuor rotæ sufficiunt ad onera ferenda, si quis quintam adderet, illius turbaret potius, atque impediret cursum, quàm adiuuaret: sic in Collegium Cardinalium bene constitutum plures ingerere quàm oporteat, nihil aliud est, quàm D corpus nõ necessarijs tibijs onerare, ac lædere potius, quàm subleuare.

[d] S. Tho. 2.2. q.63. art.2. in corp. & ad 1. vbi Caiet. & art. 3.

Non negamus tamen pro vario Ecclesiæ statu, temporumq. ratione interdum accidere posse, vt affluente etiam sacro Cardinalium Collegio plurimis, & præstantissimis in omni virtutum genere Præsulibus, adhuc tamen alij sint adlegendi, sic publica rerum vtilitate postulante. Nam cum hi dignitatum gradus instituti fuerint, vt essent officia in Ecclesiæ vtilitatem exercenda, hæc vtilitas dupliciter considerari solet, tum simpliciter, &, vt dicitur, per se: quæ vtilitas intrinseca appellatur, oriens immediate ex persona ipsa promouenda, quæ proprijs virtutibus, & meritis commune bonum sit adiu-

uatura,

natura, tum etiam per accidens, quando occasione eiusdem personæ promouendæ, magna præterea vtilitas Ecclesiæ rebus aliunde sit accessura, quæ vtilitas extrinseca vocari solet. Qua quidem ratione maiores nostros, maximorum Principum patrocinium aduersus hæreticos, ac Christianæ fidei hostes eximio Sedis Apostolicæ adiumēto sibi sæpe comparasse nouimus, dum his efflagitantibus aliquos ex eorum consanguineis etiam ætate minoribus, optimæ tamen indolis, & spei, ad suum ordinem aggregare non recusarunt. A

POSSENT & aliæ iustissimæ rationes interdum exurgere, quibus de vno, aut altero cooptando extra ordinem sapienter decernere liceret, si id communis boni causa euidenter exposceret, ita vt vix aliter imminentibus periculis prospici posse non videretur, modo tamen ne septuagenarius numerus, nisi ex vrgentissima, atque ineuitabili causa, SIXTI QVINTI Constitutione præscriptus excederetur. Quam quidem extraordinariam promotionem feliciter aliquando successuram esse non est dubitandum, dum tamen non gratiæ, non amicitiæ, non propinquitatis, non cupiditatis, sed sacrosanctæ Sedis futura sit electio. B

QVOD vero ad tempus promotionis spectat, potest & hic suus iustitiæ locus esse, ne scilicet alio tempore quàm ferijs Decembribus, ipsisq. ieiuniorum diebus, nouissima SIXTI QVINTI Constitutione præfinitis, promotiones Cardinalium celebrentur, quod priscis CLEMENTIS, ANACLETI, EVARISTI, ALEXANDRI, & aliorum sanctorum Pontificum temporibus per sexcentos, & amplius annos continuata serie obseruatum fuisse, idem SIXTVS V. meminit.[a] Quo loco & illud obseruandum esse nemo ignorat, quod sacro Tridentino Concilio continetur, vt scilicet in vno Consistorio ad Cardinales de promotione facienda referatur, in altero postea deliberetur: quandoquidem in re omnium grauissima, nisi matura præcedat consultatio, summa pericula ac discrimina adiri possent. Quod quidem, vt eo feliciorem fructum afferat, vidimus nosipsi, & obseruauimus eximiam multorum summorum Pontificum vigilantiam, ac solicitudinem, qui præter ea, quæ in sacro Consistorio ex vetere ritu denunciauerant, priuatim etiam vnumquemque moneri curabant, vt si quid illis ante diem promotionis significandum occurreret, illud eis, si libuisset, intra domesticos parietes omni fiducia, & familiaritate deferrent: sic enim accenduntur magis Consiliariorum animi ad ea cogitanda, diligenterq. meditanda, quæ vtilius in Dei gloriam, Sedisq. Apostolicæ dignitatem sint euasura. Et hæc quo ad iustitiam. Quæ omnia C D

[a] In d. constit. §. antequam vero.

loco

A loco ſuo in memoriam vniuerſalis Paſtoris redigere, ſi quando res diuerſo ab eo, quod ſupradictum eſt, curſu dirigi dignoſceretur, erit officium fidelis, & ſapientis Conſiliarij.

Svperest poſtremo charitatis officium, cuius exercendæ, quandocumque de Cardinalium creatione agetur, largum, atque vberem campum Conſiliatijs illis offerendum eſſe non dubitamus, qui zelo Dei accenſi, ſanctæ Eccleſiæ prodeſſe exoptabunt. Occurrent enim multorum merita nihil ambientium, ſed virtutibus probitatē ſuam prædicantium, quos ſummo Pontifici priuatim, & publice commemorari publica vtilitas expoſcit. Occurrent inſignium aliquorum B virorum pro Sede Apoſtolica ſuſcepti vtiliter labores, atque omnium commendatione celebrati, ita vt eos ſacro Collegio vſui, ac ornamento futuros eſſe non ſit ambigendum. Occurret interdum concepta forte de ijs ſuſpicio, qui ſanguinis vinculo cum Principe coniuncti, cooptandi eſſe dicentur, vt quamuis æque digni meritis, ac alij habeantur, & propterea ſine perſonarum acceptione alijs præferri poſſent; tamen propter ſcandalum ſatius eſſet ab ijs ſuperſedere, ſi ex hoc aliqui exemplum ſumerent, etiam præter dignitatem bona Eccleſiæ conſanguineis dandi, vt ait ſanctus Thomas.[a] Occurrent clariſſimæ multorum, tum Principum, tum aliorum, fami- C liæ, quorum Maiores, cum in ſacro Collegio virtutem, ſingularemq. prudentiam ſuam probarint, æquum eſt tam præclara ſemina, ſi qua fructui ferendo idonea ſuperſint, a Sede Apoſtolica recipi, & foueri. Occurrent nōnullorum etiam Cardinalium optime meritorum domeſticæ neceſſitates, imparesq. gradui cenſus, quibus vt antea conſulatur, quàm de Collegio nouis Cardinalibus amplificando, aut de augendis iiſdem bonorum Eccleſiaſticorum redditibus agatur, fraterna dilectio, & pietas poſtulabit. Offerent ſe & multa alia pro loci, & temporis oppottunitate commemoranda, quæ Dei ſpiritus vnicuique eum imploranti facile ſuppeditabit.

a S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. ad 1. vbi Caiet. & Quodlib. 4. art. 15. Turrecrem. in c. decenter 89. dist. num. 2. Bald. l. tutor §. qua tutoris. de excuſ. tutor.

D Atqve hæc quidem, quæ a nobis dicta ſunt, ſatis vnumquemque admonere poſſunt quid in alijs negotijs ſentiamus, quæ in Cōſiſtorij conſultationibus verſari ſolent, an ſcilicet ſatis ſit id, quod a ſummo Pontifice proponitur, cum honeſtum ſit, probare: an vero etiam ſi quid melius, atque vtilius occurrat, dicendo amplecti: nam ex his, quæ diſſeruimus, cum liqueat, totam Conſiliarij functionem partim ad iuſtitiæ, partim ad charitatis debitum pertinere; idcirco ſicuti iuſtitiæ officium numquam eſt intermittendum, ſic charitatis munus opportune ſuſceptum magna ſæpe cum laude, tum fructu, atque aliorum ædificatione poterit exerceri.

PARS

PARS IIII. QVAEST. II.

An teneatur Cardinalis detegere crimina, aut impedimenta, quæ obſtant promouendis in Epiſcopos, aut Cardinales.

QVAEST. XXVII.

RAESENS quæſtio quoniam propter varietatem criminum, multiplicesq. circumſtantias prolixam nimis requireret diſputationem, nos ad vitandam Lectori moleſtiam, eam ad illa tantum capita redigendam duximus, quæ ex communibus Doctorum regulis rei noſtræ poſſunt ſufficere. A

PRIMVM igitur de Epiſcopis agẽtes, illud præfamur, quòd quamuis non fiant relationes ad ſacrum Conſiſtorium de promouendis Prælatis niſi præcedant informationes, inquiſitiones, & probationes publicis documentis traditæ de vita, ætate, doctrina, moribus, alijsq. eorum qualitatibus neceſſarijs, vt ſuperiori capite dictum fuit: Quoniam tamen accidere poteſt, vt non omnia ſciri, cognoſcive potuerint; propterea nunc quæritur an Cardinalis ſententiam rogatus a Pontifice in Conſiſtorio quid ſibi de perſona promouenda videatur, debeat ſi qua norit impedimenta alijs forte non ita cognita denunciare. Quod quidem clarioris explicationis gratia in tres partes diſtribuimus. Primum eſt, quid officio, perſonæq. Cardinalis reſponſuri conueniat. Secundum, quæ crimina, aut impedimenta ſint, de quibus dubitari poteſt. Tertium, qua ratione, aut modo hæc ſint tractanda. B

Quod ad primum attinet, meminiſſe debet Cardinalis, ſibi duplicẽ perſonam incumbere: alteram tamquam Chriſtiani hominis, quæ fidelibus omnibus communis eſt, ex qua ipſe veluti membrum corporis Eccleſiæ debet commune bonum Chriſtianæ Reipublicæ tueri, & propugnare, etiam cum rerum ſuarum, aut amicitiæ amittendæ, ſi oporteat, aut ſi neceſſitas vrgeat, periculo: alteram, quam velut Coadiutor, & Conſiliarius Papæ refert, duplici adhuc, vt aliàs diximus, vinculo obſtrictam, tum iuſtitiæ, tum charitatis: iuſtitiæ quidem, vt de ijs rebus, de quibus a Pontifice conſulitur, fideliter ſemper reſpondeat: charitatis vero, vt prætetea induat perſonam C

 ſummi

A summi Pontificis,eaq. omnia illi pro loco, & tempore suggerere studeat, quæ Pastoralis illius auctoritas, communisq. Ecclesiæ vtilitas exposcere videtur,secum ipse statuens quando opportune id se facere posse confidit, vt illud ipsum in rebus gerendis consilium Papæ subministret, quod ipsemet,si eo loco sederet, proculdubio esset executurus: sic legimus strenuum Chusi erga Regem Dauidem obseruasse,[a] & Eliseum erga Ioram Regem Israel,[b] & alios multos Dei seruos fecisse. a 2.Reg.17. b 4.Reg.3.

IN SECVNDO CAPITE animaduertendū est,num sint crimina, quæ obstant promouēdo,an vero alia impedimenta. Et quoniā mul- B tiplicia admodum vtraque esse possunt, ea summatim potius, quàm certa regula, subtiliq. distinctione,quæ longiorem exquireret tractationem,complectemur. Nam si crimina sunt,ea aut tamquam occulta, aut vt publica considerantur. Occulta in præsenti dicimus, quæ intra priuatos parietes admittuntur: & hæc aut ipsi tantum promouendo & paucis fortasse alijs domesticis solo exemplo nocent: veluti si crapulæ,lusibus,aut aleis indulgeat,siue concubinam ancillæ specie alat: aut nocent non ipsi tantum,sed vi sua apta sunt etiam Rempublicam totam,vel partē eius lædere, vt si quis sit hæreticus, schismaticus,ac ciuium saluti infensus. Publica appellamus, quæ alijs quoque C ciuibus nota sunt,& hæc aut ita propriæ personæ annexa sunt,vt ipsemet promouendus ijs cum diuinæ gratiæ auxilio prouidere possit[c]. nec alijs nisi exemplo,vt plurimum,nocere solent, qualia sunt multa ex ijs, quæ Apostolus cōmemorat,[d] veluti si sit superbus,iracundus, vinolentus, turpis lucri cupidus, incontinens: aut ea sunt, quæ alijs quoque damnum afferunt,veluti si sit rixosus,adulter,maledicus,fœnerator. Rursus præter crimina,sunt,vt diximus,alia impedimenta, quæ ad duo capita redigi possunt: aut enim proueniunt a iure Pontificio, aut ab ipsa natura. Iure Pontificio prohibentur promoueri excommunicatus, irregularis, per saltum ordinatus,& alij. A natura D multi sunt morbi,qui obstare vidētur,vt si quis sit lymphaticus,energumenus, furiosus, aut corpore enormiter vitiatus. Quæ igitur sunt à iure Pontificio,licet peccatum non sint,quod est perspicuū,habent tamen aliquando peccatum annexum, & sunt veluti pœna peccatorum,quæ antecesserunt,siue ipsa peccata vera,siue præsumpta sint, vt patet in excommunicatione, & irregularitate, quæ nascitur ex delicto. Aliquando vero nullum peccatum habent annexum,vt cernere licet in bigamia, & in alijs irregularitatibus.

c S.Tho.2.2. q.185.artic.2. ad 2.
d 1.Tim.3. & Tit.1.

INTEREST autem multum inter impedimenta, quæ sunt a iure Pontificio, & ea,quæ sunt a natura: quæ enim sunt a iure Pontificio

possunt

possunt auctoritate Pontificis maximi tolli, vt si ipse promouendus, A
sit excommunicatus, aut irregularis. At vero, quæ sunt a natura, quædam nequeunt ab ipso Pontifice tolli, vt de furioso, muto, & paralytico constat: quædam condonari, vt patet ex eo, qui corpore vitiatus est: licet enim non possit eum Pontifex sanare, poterit tamen illi facere potestatem suscipiendi ordines sacros, & fungendi munere Episcopali, quamuis id magna ex parte non expediat, hincq. merito iure Pontificio prohibeatur.

His ita positis, si quæramus quod tertio loco propositum est, an hæc peccata, & impedimenta, de quibus diximus, necessario sint semper detegenda; Respondemus, illud in primis animaduertendum, B
hoc negotium, quod in Consistorio geritur, non pertinere ad fraternam admonitionem, quæ secreto facienda est ad correctionem proximi.[a] Non etiam ad iudicialem actionem, quia iuris proprij hic non fit persequutio.[b] Non item ad accusationem, quia hic non intenditur vindicta legis.[c] Sed spectat ad canonicam denũciationem, cum exerceatur ad damnum euitandum, quod ex illius vitiosa promotione sequi posset.[d] Quare cum quæramus, qua ratione debeat se Cardinalis prudenter gerere vt muneri suo satisfaciat; Respondemus, illud primum & vniuersè spectãdum, vt nulla praua affectione, aut simultate ductus, sed communis rantum vtilitatis studio, C
sanctoq. zelo permotus in his se habeat ea prudentia, & dexteritate, quæ Cardinalis muneri conueniat.

Qvapropter vt rem, non quidem præcise, sed qua commodiore licet ratione persequamur, dicimus, si ea, quæ obstant promouẽdo, occulta sint crimina, de quibus supra diximus, quæ scilicet ipsi tãrum, & paucis forte alijs domesticis solo exemplo nocere possunt, Reipublicæ autem detrimentum sua natura non afferunt; tunc charitatis ac iustitiæ officium exposcere videtur, vt non eo in loco coram alijs, sed priuatim per secretam admonitionem cum eo agatur.[e] nisi forte vsque adeo in ijs esset implicitus atque inueteratus, vt admonitione D
etiam sæpius repetita, nulla emendationis spes illius esset expectanda.

Vervmtamen illud est, quòd cum de eo nobis sit sermo, qui iam nominatus fuit in Consistorio, & de quo relatio facta ex more a Cardinali proponente, cumq. post præconizationes, & prænunciationes factas instet tempus prouidendi Ecclesiæ, & deliberationis sumendæ, nec res patiatur longiorem moram, aut locum concedat priuatæ admonitioni; propterea ex sententia Doctorum affirmari posse videtur, si crimina non modo sint vera, & quæ probari possint, sed etiam ita grauia vt legitime eum ab Episcopalis muneris

a Matt. 18. S. Thom. 2.2. quæst. 33.
b l. nihil. ff. de act. & obligat. §. 1. Inst. de act.
c S. Tho. 2.2. q. 68. artic. 1. Silu. in verb. accusatio. in princip.
d Abb. in cap. nouit. de iudic. nu. 17. & seq. Sotus de ratione tegendi secr. membr. 2. q. 4.
e S. Tho. 2.2. q. 33. art. 6.

susce-

A ſuſceptione debeant arcere, tunc ne alias ille, qui indignus, & inhabilis eſt, in Epiſcopum promoueatur cum Eccleſiæ detrimento, debere Cardinalem in Conſiſtorio ea quamuis alijs occulta denunciare [a], ſi alia via non adſit ad damnum publicum, quod inſtat, vitandum, cum huiuſmodi denunciatio fiat Papæ, qui eo loco non vt iudex, ſed vt Pater, & Paſtor eſt deliberaturus quod melius, & vtilius erit. [b] Quæ ratio in aliorum ordinum criminibus idem obſeruandum eſſe, multo magis ſuadere videtur, & præſertim vbi publicum detrimentum inde manare poſſet: quandoquidem eiuſmodi crimina tamquam hoſtes, qui moribus inſidiantur, & diſciplinam labefactare contenB dunt procul arcenda ſunt. Cuius rei exemplum non alienum legimus in Actibus Apoſtolorum, [c] quando filius ſororis Pauli inſidias ſecretas, & coniurationem pluſquàm quadraginta virorum contra Paulum ad Tribunum detulit, qui ſapienter admodum & periculo prouidit, & Paulum ab inſidijs liberauit. Non negamus tamen tam varias, & graues poſſe in huiuſmodi caſibus circumſtantias concurrere, vt vix quidquam abſolute, ac perpetuo diffiniri poſſit. [d] Vnde conſulendum potius cenſemus, vt, quando caſus accideret, omnia mature, & ſapienter circumſpiciantur, & charitate duce, quæ cuncta vtiliter dirigit, & publicæ vtilitati, & proximi famæ, quo ad eius fieri C poterit, conſulatur. [e]

HAEC de ijs, quæ ad Epiſcoporum creationem pertinent, quæ pari ratione quid in Cardinalium promotione ſentiendum ſit, ſatis declarare poſſunt, eo adiecto, quod ſupra tetigimus, & veteris ſolet eſſe inſtituti, noſq. ætate noſtra vſu receptum vidimus, vt cum ad ſacrum Conſiſtorium de habenda promotione Cardinalium a ſummo Pontifice refertur, inuitentur etiam Patres omnes, qui adſunt, vt ſi quid illis commonefaciendum occurrerit, liber illis aditus in priuatum eiuſdem cubiculum pateat, antequam præſtituta dies nouos Cardinales creandi, & promulgandi adue-
D niat. Quod quidem cum in poſterum obſeruandum eſſe ſit ſperandum, facilius hinc difficultatibus & periculis illis occurri poterit, quæ turbas interdum excitare poſſent, ſi coram alijs eadem eſſent proferenda.

a Nauarr. in Manual. c. 18. nn. 30. & nn. 56. & cap. 24. num. 14.

b S. Th. quodlib. 12. art. 13. S. Antonin. 2. par. tit. 9. c. 6. §. 4. verſ. item quæritur.

c Act. 23.

d S. Tho in d. quodlib. Gabr. Biel. in canon. Miſſæ lect. 74.

e S. Antonin. vt ſupra.

PARS IIII. QVAEST. III.

Si quis consilium a viris peritis accepisset, licere sibi certis de causis aliter in Consistorio de re proposita respondere, quàm conscientia dictet, an defendi mereatur.

QVAEST. XXVIII.

VISQVIS cogitatione secum illa repetet, quæ aliàs a nobis de petendi consilij necessitate, atque vtilitate tractata fuerunt, videatq; totam fere hanc disputationem nostram in eo potissimum versari, vt de rebus gerendis recta, ac fidelia consilia capiantur, non poterit non maxime Cardinales illos commendare, qui in rebus grauibus, & difficilibus antequàm sententiam suam in Consistorio proferant, viros probitate, & scientia præstantes sibi adiungunt, quorum consilio iudicium suum mature instruant, & muniant: siquidem Cardinales ipsi, ob susceptum cum iuramento munus, non possunt non aliquo modo erga id, quod agitur, affecti esse: vnde cautius est, quid alij sentiant, explorare, cum dici soleat, homines plus in alieno negotio videre, quàm in suo.[a] A B

a Senec. epist. 109.

Cum igitur ab homine nihil amplius ad vitandam culpam exigi posse videatur, quàm vt veritatis studio præeunte, omnem, quantum in se est, diligentiam adhibeat, ne labatur: vtique in re dubia, & ancipiti, qui doctos, probatosq. viros consulit, satis muneri suo fecisse existimandus est, cum regula sit, magistris artium ac peritis concedendum esse,[b] præsertim in foro animæ, in quo bona fides, & mentis synceritas potissimum spectari solet. C

b Val. Max. lib. 8. cap. 12.

VERVM quoniam varie consilium hoc, de quo agitur, & requiri, & præberi potest, ideo diligenter considerandum putamus, quid a viro petito consilij causa petatur, & quid ab eo respondeatur. Nam si id petatur tantum vt consulat, an Senatori, qui sententiam in Senatu dicturus est, liceat propter aliquas, quæ extrinsecus se offerunt, rationes, aliter respondere quàm sibi conscientia in eo, quod agitur, dictet, veluti quòd vereatur se nihil profecturum, aut inde inuidiam sibi,

A aut odium Cardinalium comparatum iri: siue Principem id ægre laturum, aut aliquid huiusmodi: Et consultus ab eo respondeat vtique id ei licere: Nobis quidem videtur magnopere verendum esse, ne illud in eos accommodetur, quod Saluator noster dixit: *Si cæcus ducatum cæco præstet, ambo in foueam cadunt.*[a] Nam cum dicat Apostolus, *omne quod non est ex fide, peccatum est,*[b] idest omne, quod contra conscientiam profertur,[c] quamuis etiam ex ipsa rei veritate, ac natura sua rectæ rationi non repugnaret, peccatum esse;[d] hinc sequitur eum, qui aduersus conscientiam loquitur, semper peccare, nec excusari aliorum quantumuis peritorum consilijs, aut argumentis:[e] nam in his, B quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, erronea opinio cuiusuis etiam præceptoris sui, nihil prodest, quamdiu constiterit eam erroneam esse, & prauam, nec ignorantia vllo pacto excusat,[f] nisi sit inuincibilis, vt aiunt: qualem difficillimum est credere posse illam esse, de qua agimus, cum facile omnes intelligant, malum esse mentiri, & contra conscientiam aliter dictantem agere. Vnde, cum in casu proposito Cardinalis satis sciat, se pro ratione muneris sui etiam cum iuramento obstrictum esse fideliter respŏdere quod sentit; idcirco nullius contrarij consilij, aut honestæ rationis extrinsecus accedentis prætextu defendi potest, vt sibi ipsi, & summo Pontifici mentiatur.

a Matt. 15.
b Rom. 14.
c Gloss. ibid.
d S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 5.
e S. Th. quodlib. 3. q. 12. artic. 26. & 27.
f S. Th. quodlib. 3. q. 4. artic. 10.

C Si vero petitur a perito consilium, an liceat Senatori aliter loqui in Consistorio, quàm prior ei conscientia dictabat; exempli causâ, quando is, qui rem in Consistorio tractandam secum iam examinauerat, & quid responsurus esset pro animi sui conscientia deliberauerat, nolens tamen plene iudicio suo fidere, animi sui propositum cum probatis viris communicandum putauit, qui illum varijs argumentis in contrariam partem pertraxerunt: si hic quæratur, an tuto ei liceat, priore conscientia deposita, hanc nouam induere; Dicimus in primis animaduertendum esse, quòd sicut qui medici officium suscipit, si medicinæ disciplinam ignoret, reum illum cuiusD cumque detrimenti constitui, quod ex illius culpa sequeretur, nec ob ignorantiā, illum excusari, qui munus aggredi non debuit, cui obeundo impar erat: sic Consiliarios Principum nō propter quamlibet imperitiam a culpa vindicari, cum honoris gradus ab illis susceptus, vti alios splendore, & dignitate antecellit, ita singularem in ijs tum bonitatem, tum prudentiam, tum scientiam, ac rerum cognitionem profiteri videatur.

Qvoniam tamen ea est humanæ prudentiæ infirmitas, & rerum, quæ accidūt, tam multiplex varietas, atque obscuritas; tum hominum, cum quibus agendum est, fallacia, & simulatio, vt facile sit

ea, quæ falsa sunt, veritatis specie adumbrari, hominesq. in his di- A
gnoscendis hallucinari: ideo probatum semper fuit a viris, etiam san-
ctis, optimum esse aliorum opiniones & iudicia inuestigare, præser-
tim in rebus grauibus, & difficilibus, quorum rationibus, & suasio-
nibus auditis, si quis sententiam mutet, tantum abest, vt hoc ei vllo
iure prohibeatur, vt immo dici soleat, posteriora consilia salubrio-
ra esse, & sapientis esse, sententiam in melius emendare: quod libri
retractationum sanctorum Patrum docent. Ea siquidem humanæ
conditionis est ratio, vt cognitionem suam a sensibus hauriat,[a] &
cum noua quotidie phantasmata generentur, varia etiam in nobis
de ijsdem rebus consilia, & deliberationes gignantur, quæ non ideo B
mendacium, aut fallaciam vllam arguunt in ijs, quibus ea con-
tingunt.[b]

[a] Arist. 1. Metaph. c. 1. & 1. Poster. c. 14.

[b] Dec. in l. nemo potest mutare. de reg. iu. & Cagnol. numer. 4.

ACCEDIT quòd, cum veræ rerum rationes, & causæ plerumque
inuolutæ, & abditæ nobis sint, necesse est, vt meditatione paulatim
progrediamur, & quasi ex obscuro loco in lucem emergamus, &
quæ antea non animaduerteramus, ipsa peruestigatione, aut inue-
niamus ipsi, aut ab alijs oblata in notitiam nostram perueniant.

QVANDO igitur Senator sententiam in Consistorio dicturus,
sibi persuasum habet, negotio, quantum vires suæ patiuntur, ex-
penso, id quod tunc sentit, publicæ vtilitati, & Sedis Apostolicæ C
dignitati conuenire, nihil est quòd prioris conscientiæ, quam vt
errantem deposuit, scrupulis agitetur, dummodo quod tunc di-
cturus est bona fide, syncera mente, fideliq. consilio pronunciet.
Sicut enim viator, qui videt se ab itinere certo aberrare, si incidit
in homines regionis illius peritos, libenter illos consulit, receditq.
a via, quam imprudens ingressus fuerat, & paret eis, qui viam re-
ctam demonstrant; essetq. sane ineptus, si non pateretur, se ab il-
lis commonefieri, velletq. de industria in errore permanere: eodem
modo Senator, qui in dando consilio, a rectæ rationis tramite de-
clinat, simulatque alicuius rationibus, & argumentis in viam cer- D
tam reducitur, non solum potest a priore sententia discedere, sed
erit profecto in culpa, si in ea amplius audet persistere: tantumq.
abest, vt ea de causa scrupulis pungi debeat, vt quemadmodum,
qui venenum mortiferum sumit, quod salutare medicamentum es-
se putabat, vbi primum rem nouit, non solum venenum a se reijcit,
verumetiam grauiter peccaret, si potionem ipsam bibere vellet: ita
qui consilium aliquod Reipublicæ vtile existimabat, si videt postea
perniciosum esse, non solum sine scrupulo potest ipsum reijcere, ve-
rumetiam violabit sine dubio officium, & fidem, eritq. supplicio di-

gnissimus

A gnissimus si in eadem sententia perseuerat: immo qui mordicus il-
lam teneret, vt consuleret honori suo, non satis consuleret saluti
animæ suæ: quæ, cum supremum bonorum humanorum gradum
obtineat, longe honori ipsi, qui bonis externis annumeratur, est
anteferenda. [a] Vt enim si quispiam vendens stannum, illud im- [a] S. Tho. 2. 2. q. 73. artic. 3.
prudens tamquam argentum venderet: statim, si vir bonus esset,
emptorem conuenire, illiq. rem patefacere, & pretium restituere de-
beret: ita Senator, qui consilium temerarium, aut periculosum dedit
per imprudentiam, cum optimum, & salutare dare vellet, non solum
tenetur illud abijcere, sed etiam detrimentum, quod intulit, resarcire,
B aut quod inde sequi potest, si res adhuc est integra, & officio optimi
viri fungi vult, quo ad potest, debet emendare.

SED nolumus iam de re tam perspicua plura verba facere: si enim
quilibet homo priuatus, iure naturæ, cum consilium dat, tenetur
illud fidele dare; quanto magis Senator præstare id debebit, ad quem
ex officio pertinet sententiam dicere, cuius prudentiæ Princeps Rem-
publicam committit: cuius denique auctoritate, non vnius tantum,
aut alterius hominis salus, sed totius Reipublicæ splendor, & digni-
tas plerumque continetur? Itaque constat iam, Consiliarium, qui
penitus re cognita, & perspecta, videt se deceptum fuisse, non solum
C posse, sed etiam debere a sententia discedere. Quod quidem mul-
to magis affirmandum esset, quando propter negotij difficultatem,
numquam antea Senator in certam, & deliberatam ea de re senten-
tiam descendisset: sed perplexum se sentiens, animi sui consilium su-
spensum semper retinuisset, & demum re cum alijs sapientibus com-
municata, præsentem deliberationem tamquam tutiorem, & san-
ctæ Ecclesiæ salubriorem suscepisset.

Ex quibus patere potest, ea, quæ initio contra afferebantur, nihil
rei nostræ refragari, cum duplex sit consultandi ratio homini tri-
buta: altera intrinsece, qua intimos animi sui sensus expendit, ac ra-
D tione dictante, intelligit fidem fallendam non esse, officium præ-
standum, neminem lædendum, numquam peierandum, & alia his
similia: altera extrinsece, cum ab amicis, a peritis, & a Consiliarijs
exquiritur quidnam facto opus sit. In quibus igitur rebus, primum
illud consilium præcedit, cum sit tutum, & indubitatum, tamquam
diuina prouidentia omnibus patefactum, regulariter non est opus
alterum istud extrinsecus scrutari.

Sed si petatur, & diuersum a priore illo inueniatur, & nihilomi-
nus præcedens illud adhuc firmum, & constans in priore propo-
sito rem ita vere, & recte se habere persistat, tunc non est dubium

hoc posterius nihili faciendum esse, & priori illi tamquam veriori, ac fideliori, & cælesti lumine mentibus nostris inserto, postponendum esse. A

QVARE in casu proposito, cum sibi conscientia consulat, quid sit faciendum; ea sic permanente, quodcumque aliud extrinsecum consilium secus nos operari suadeat, tamquam iniustum, & fallax reijciendum erit. Poterit tamen, immo debebit (vt dictum est) Consiliarius mutare sententiam, cum occurrunt rationes, quæ mentem conuincunt, & ostendunt id, quod antea improbabat, aut verius, aut saltem probabilius esse. Itaque quemadmodum qui sedet, quamdiu sedet, non potest deambulare; at vero potest qui antea sedebat, modo surgere, & deambulare: eodem modo Consiliarius ipse, quamdiu probat sententiam aliquam, non potest contra illam verba facere: valet tamen sententiam mutare, & tunc poterit, immo debebit, mutata sententia, aliter ac antea sentiebat, consilium dare. B

NON obstat quod dicebatur, Peritis in arte credēdum esse: quoniam id intelligi solet, quando ipsi secundum regulas artis loquuntur, quam profitentur: non autem vbi secundum proprium sensum respondent,[a] at nullus peritus legis diuinæ, aut sacrorum Canonum, dicet a Theologis permitti, vt quando alicuius iudicium requiritur, liceat ei aliter loqui, quàm sentiat: hoc enim mentiri esset, & fallere. Aut etiam admitti ea regula non solet, quando peritiores alij oppositum respondent: nam vbi plures in aliam opinionem concurrunt, illis potius est deferendum, prout in casu nostro est manifestum.[b] C

[a] *Abb. Felin. Dec. cap. proposuisti. de probat.*

[b] *Socin. reg. 362. in verb. peritus. Nauarr. in Manual. cap. 27. nu. 288. Spec. tit. de probat. §. fin. col. pen.*

PARS

PARS IIII. QVAESTIO IIII.

Quando res proposita, Cardinali dubia videtur, quæ partes illius esse debeant.

A CVm dubitationes, quæ in rebus deliberandis versari solent, dupliciter considerari possint; Primo, prout comprehendunt multos simul, inter quos propter iudiciorum varietatem, dissimilitudinemq. opinionum, non facile de eo conuenit quod proponitur. Veluti an aliquid sit faciendum, aut non faciendum: siue an hoc, vel illo modo sit peragendum. Secundo, prout pertinere possunt ad singulos eorum, qui responsuri sunt, quatenus eorum mens in eo, quod quæritur, perplexa, & suspensa deprehenditur: nobis in præsenti de hac secunda parte, quæ varias difficultates continet, plenius disserere propositum est: nam de prima superuacaneum videtur disputationem vllam attexere, cum iuris communis regula satis sit nota, atque vsu etiam in sacro Consistorio recepta, vt, quod a maiori Collegij parte probatum fuerit, id ratum habeatur,[a] quibusdam exceptis casibus a Doctoribus relatis, qui ad rem nostram non pertinent.[b] QVAEST. XXIX.

B

DE secunda igitur parte locuturi, illud primum animaduertendum putamus, quid proprie dubium dicatur. Ad quod generatim loquẽdo, responderi a quibusdam solet; quidquid certum & exploratum non est, id dubium haberi posse, licet illius aliqui sint gradus, prout inferius dicemus. Qui etiam addunt dubitationis campum latissime patere, & in omnes fere materias vi sua protendi, non

C ratione rerum ipsarum, sed humanæ imbecillitatis infirmitate, quæ eas, vt oporteret, intelligentia consequi non valet. Illud quoque admonentes, tria esse nomina, quæ idem sonare videntur, & ideo confunduntur a multis, cum tamen diuersa sint, quod est obscurum, difficile, & dubium: quæ si idem essent, cur diuersis nominibus, vt ait Iustinianus, appellarentur?[c] nam & ex contrarijs illorum vocabulis, diuersa ea inter se esse constare dicunt, cum obscuro opponatur clarum, & difficili facile, & dubio certum.

AIVNT igitur obscurum versari in verbis, iuxta illud tritum: *Breuis esse laboro, obscurus fio:* difficile in sensu rei, cum Aristoteles difficilia ea vo-

[a] *l. quod maior. ad municip. l. aliud. §. refertur. de regul. iur. c. 1. de his, quæ fiunt a maiori par.*

[b] *Fel. c. cum omnes. de constit. nu. 15. vsque ad 19.*

[c] *l. si idem. C. de codicil.*

ea vocet, quæ sunt a sensibus remota: [a] & S. Petrus in Epistolis Pauli quædam esse intellectu difficilia affirmet. [b] At dubium oriri ex ratione rei, quæ cum nobis ignota sit, parit ambiguitatem. Verum nos cum videamus hanc differentiam ad ea potius pertinere, quæ scripto, & litterarum contextu continentur, & interpretatione indigent, de quibus raro accidit in Consistorio disputari: nostras autem quæstiones ad humanas potius actiones, & negotia gerenda pertinere, de quibus deliberandum est: eandemq. modo traditam differentiam, non ita semper etiam in Legum, aut Constitutionum, siue contractuum interpretationibus obseruari, sed promiscue alterum pro altero sæpe accipi; propterea his omissis ad rem nostram descendentes dicimus, cum Senatus, & Collegia ob id conuocentur, vt ea, quæ propter varias multorum rationes, quæ in materia probabili facile existunt, dubia videri poterant, multis in vnum collectis, ac rationibus vtrimque excussis, & examinatis, id quod vtilius futurum sit, deliberetur. Idcirco hoc primum Cardinali ad dicendam sententiam in Consistorium accersito curandum videtur, vt negotio quantum ei licet bene cognito, certum, deliberatumq. de eo suffragium ferat, nec dubitationes dubitationibus addat, sed conetur potius, re secum diligenter examinata, cum alijs etiam, si opus fuerit, communicata, auditisq. deinde aliorum, qui eum præcedunt, sententijs, non dubitanter, quo ad eius fieri poterit, sed asseueranter quid de re proposita sentiat, pronunciare.

A

B

C

a Arist. 2. Metaphys. in prin.

b 2. Pet. 3.

Sed quoniam plerumque varias ob causas animus in contrarias partes distrahitur, & non potest alteri parti firmiter inhærere, antequàm longius progrediamur, operæpretium erit, nunc nonnulla, quæ huic disceptationi congruunt, obseruare.

Primum, sicut in rebus speculatiuis est scientia, [c] quæ indicat, intellectum alicui rei per certas, & probatas causas, firmissime adhærere, [d] cuius contrariū est inscitia, seu prauæ, quam vocant, dispositionis ignorantia, quæ non quidem priuationem omnem cognitionis, sed errorem infert; [e] & sicut est medium quoddam inter hæc duo extrema, quod latissime patet, & varijs nominibus appellatur, prout mens magis in vnum extremum, quàm in alterum inclinat, sic in practicis actionibus, de quibus deliberandum est, sunt sententiæ hominum, tamquam extremæ, eædemq. firmæ, & stabiles, veluti aliquid omnino faciendum, vel nequaquam faciendum esse. Et est quidam status medius, qui item varius est, & multiplex, & varia etiam obtinet nomina, prout intellectus practicus varijs modis refertur ad ipsa extrema.

D

c S. Th. 1. par. q. 1. artic. 4. & in 1. 2. q. 54. art. 2.

d S. Tho. 2. 2. quæst. 1. ar. 4. Arist. 1. Post. c. 12. & Ethic. lib. 6. c. 3.

e S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 2.

Aliquando

A Aliquando enim non veniunt in mentem rationes,sed occurrunt testimonia hominũ : & hæc est fides humana, cuius licet nonnumquam tanta sit vis, vt nulli fere dubitationi locum relinquat; attamen sunt huiusmodi testimonia magna ex parte incerta, & quibus potest subesse falsum,immo ex sui natura sunt velut rationes probabiles, quibus alij plus, alij minus tribuunt: ex quo illud sequitur, vt alij credant rem esse veram, alij dubitent, alij omnino dissentiant.

Aliquando mens ipsa acriter tendit in alteram partem, sed quia rationes, quibus commouetur,non sunt ita firmæ,vt omnino conuincatur, timet ne pars contraria sit vera: [a] & hæc est opinio.

B Aliquando ipsa mens cõmota, vt fieri solet, aliqua coniectura,vel ratione non admodũ firma, nonnihil in alteram partẽ propendet, & tunc est suspicio,cuius etiam aliqui sunt gradus pro rerum varietate [b].

Aliquando licet rationes, & argumenta ex altera parte extent,occurrit tamen ex altera, ratio aliqua leuis, quam dissoluere intellectus nequit,teneturq. mens ipsa velut laqueis quibusdam irretita: quibus nullo modo se potest explicare. & hic est scrupulus.

Et tandem aliquando rationes æquales vtrimque se offerunt, ita vt animus non magis in vnam, quàm in alteram inclinet partem,& tunc oritur proprie dubitatio, ad cuius tamen substantiam, sicuti

C non id semper necessario requiritur, vt æquales omnino tamquam in statera hinc inde vrgeant rationes (nam poterit esse maxima, & maior,& minor dubitatio) sic nec cuiuslibet contradicentis sententia rem semper dubiam reddit: nam alia multa expendenda sunt, vt dubia res dicatu: immo vbi communis extat Doctorum opinio, res amplius dubia dici non solet. [c]

Quando igitur ab illa pugnantium inter se rationum æqualitate disceditur, quoniam tunc ad eos gradus modo narratos res redigi videtur,qui suis inter se vocabulis sunt distincti: ideo nunc dubitationem appellare visum fuit eam, quæ ad summum quasi apicem ambi-

D guitatis peruenit, cum frequenter contingere soleat, vt Consiliarij adeo hac perplexitate implicati inueniantur, vt quò se vertant non habeant. Quare vt quæstiones in Themate proposito dissoluamus, oportet prius inquirere causas huius ambiguitatis, & si fieri potest, remedia ad illam depellendam adhibere. Deinde si tanta fuerit dubitationis vis,vt nullo modo depelli queat, operæpretium item erit, partes eo tempore ipsius Consiliarij ita dubitantis explicare.

HAEC igitur dubitatio,de qua modo agimus,ex varijs causis manare potest. Ac primum quidem oritur nonnumquam ex earum rerum ignoratione, de quibus deliberandum est: quod caput cum-

late

a S.Tho.2.2. q.2.artic.1.

b S.Tho.2.2. q.60.artic.3. S.Antonin.1. par.tit.3.c.10.

c Puteus decis.233.nu.3. in 3.par.

late pateat, & quædam sint, quæ omnino scire ad Consiliarij officium pertineat, quædam etiam ignorare iusta sit excusatio; & rursus quædam sint, quæ Consiliarius antea secum meditari, quædam demum, quæ cum alijs viris prudentibus, multarumq. rerum vsu peritis communicare debeat, antequàm ipse in Senatu sensum suum pronunciet, & alia huiusmodi multa, quæ ad articulum hunc cognitionis rerum, de quibus tractandum est, spectant, cum ea proprio loco a nobis comprehensa fuerint, hic repetenda non duximus, sed Lectorem eò reijcimus.[a] A

[a] Quæst. 31. & in conclus. oper.

Potest & hæc dubitatio ex ipsismet rationibus oriri, quæ vtrimque probabiles occurrunt: persæpe enim contingit, vt parem vim habere videantur: distrahiturq. tunc animus Consiliarij in deliberando, vtrum hanc, an illam partem amplecti debeat. B

Affert item causam nonnumquam huic dubitationi attentissima, & acerrima cogitatio rerum, de quibus est futura deliberatio. Nam licet vtilissimum sit rem attente meditari, tamen hoc ipsum si nimium sit, tantum abest vt prosit, vt sæpe noceat, & dubitationem, quam depellere debebat, augere soleat. Quemadmodum enim cibus moderatus necessarius est ad vitam tuẽdam, idem vero si multus est, affert graues morbos, & sæpe mortem ipsam; eodem modo commentatio, licet magnum pondus habeat ad dubitationis tenebras depellendas, & veritatis lumen patefaciendum, tamen eadem sine dubio & tenebras affert, & lumen extinguit, si nimia est, & non statuitur modus ipsi indagationi veritatis. C

Plerumque etiam hæc ambiguitas ex varijs perturbationibus dimanat, quæ mentis aciem obtundunt. Cum enim Consiliarius ira, aut cupiditate incitatur, non bene potest, quid magis expediat, perspicere: ex quo illud sequitur, vt dubitet, iamq. hoc, iamq. illud probet: aut, quod deterius est, aliquid animo concipiat quod e re sua sit, atque nonnumquam Reipublicæ commodis anteponendum putet. D

Svnt præterea aliqui tales natura ipsa semper dubij: quin & acuti viri hoc incommodo sæpe laborant: vident enim vndique varias difficultates, quare in deliberatione confli&antur: in nonnullis etiam sunt quædam animorum imbecillitates, quæ huc, & illuc leui cogitationum vento agitantur: vnde hi quasi rerum incerti, ac suspensi, semper pendent, ab omnibusq. facile in vtramuis partem deflectuntur & persuadentur.

Svnt & aliquando hæ dæmonum vexationes, qui hominis spiritum perturbari, atque æstu mentis perpetuo fluctuare cupiunt:

Qva-

A QVAPROPTER ad has perplexitates eximendas, varia fuerunt quandoque a sapientibus remedia proposita: [a] sed sicut periti medici solent pro morborum varietate peculiaria pharmaca adhibere; sic existimaremus nos optimum esse singulas dubitationes accurate introspicere, vt certioribus possint præsidijs curari.

a Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 285. & seq.

NAM si Consiliarius, eas inde profluere sentiat, quòd scilicet in vtramque partem pares se offerant rationes, poterit tunc rationes ipsas inter se conferre, & tamquam in libræ lances impositas, vtra lanx alteram deprimat, considerare, & singulas circumstantias accurate secum recensere, atque ex pluribus siue honestis, siue vtilibus, B seu fini accommodatis, eam partem deligere, in qua aut maior honestas, siue vtilitas, siue rerum conuenientia iudicaretur.

SI autem ex repetita nimis cogitatione hæc dubitatio pendeat, cautio erit, ad euitandam affectatæ sapientiæ suspicionem, vt consideret res, de quibus Princeps ad Senatum defert, tales non esse, in quibus opus sit demonstrationibus mathematicis, [b] sed satis esse, si in huiusmodi genere negotiorum, ea, quæ probabilia sint, adducantur, & quibus meditandis, quantum satis est temporis impertitum sit, ne alioquin quod alijs negotijs spatium debetur, in hoc vno iniuste occupetur.

b Aristot. 1. Ethic. c. 3.

C RVRSVS, si ex mentis perturbatione dubitatio oriatur, illud erit maxime necessarium, vt Consiliarius composito, & tranquillo animo ad dicendam sententiam accedat, cùm absurdum sit, eum, qui difficultates propositas, ac controuersiarum fluctus sedare debet, eo ipso tempore maxime anxium, ac curarum æstibus laborantem deprehendi.

SIN vero hæc sit potius naturalis animi imbecillitas, & inconstantia, difficile putamus huic ægritudini remedium adhiberi posse, sed cum hoc morbo vix credendum sit, laborare eum, qui in summum magistratum a supremo, ac sapientissimo Principe D est cooptatus, non est cur in conquirendis remedijs multum operæ impendamus, sat erit (si quid aliquando eiusmodi acciderit) vt ille viros prudentes, maturos, ac fide præstantes sibi adiungat, quorum iudicio, atque consilio animum ex his dubitationum nodis euoluat.

DE his vero, qui dæmonis insidijs agerentur, quid aliud dicemus, quàm vt orationibus ad eum frequenter confugiant, per quem fracta sunt tartara, & qui potestates aëreas disiecit?

RESTAT nunc inuestigare, quid, si his ipsis, aut etiam validioribus

ribus remedijs adhibitis, adhuc Consiliarij animus pendeat, nec A
rationem vllam, qua sibi in sententia certa proferenda satisfaciat, prorsus inueniat.

Certe tunc primum inspiciendum censeremus, num re vera dubitet: non enim semper qui non omnino assentitur, vere & proprie dubitat, vt patet ex ijs, quæ a principio diximus. Quare tunc, vt aptius respondeat, videtur suus cuique gradui locus dandus esse: ita vt, qui eum audiunt, & post illum dicturi sunt, videant plane illum aut dubitare, aut opinari, siue etiam scrupulo aliquo tangi, vnde & ipsi sententiam suam certius confirmare queant.

Si autem re vera dubitat, tunc illud tamquam subsidiarium auxilium non abnegamus, quo veteres vsos esse scimus, vt, *Sibi non liquere*, Cardinalis respondeat, adiectis tamen nonnullis obseruationibus proprio loco a nobis explicatis.[a] B

Sed præterea hoc vnum addimus, vt quando scilicet animum suum perplexum esse, ac secum pugnare intelligit, tunc Cardinalis mentem suam in Patrem luminum reflectens, cogitet quem calculum in re deliberanda esset positurus, si secretum ei esset suffragium ferendum, & tunc idem clara voce pronunciare, ac profiteri non vereatur, quod clanculum esset probaturus. Illud tamen aduertens, vt dubitationem, qua antea detinebatur, quærat ab animo suo expellere priusquam sententiam ferat, simulq. studeat sibi in mentem inducere, aut certe opinari, eam partem, secundum quam suffragium ferre statuit, veram esse, alioquin conscientiæ dubiæ contraueniens, peccato se inuolueret, vt Doctores affirmarunt.[b] C

a In quæst. 37. & 41.

b Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 288.

PARS

PARS IIII. QVAEST. V.

Quando res graues ex improuiso proponuntur, quid Cardinali sit agendum.

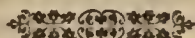

A CVM ad suscipiendas de negotijs grauibus, ac difficilibus deliberationes, multa opus sit animaduersione, diligentiq. examinatione, tum veteribus rebus repetendis, tum præsentibus inquirendis, tum etiam futuris prospiciendis, & reliquis, vt oportet, circumspiciendis: quæ omnia moram aliquam, & cunctationem exposcunt: vnde ab antiquis dictum est, *Consiliari tarde oportere*; [a] propterea duplex a sapientissimis viris excogitata aliquando fuit ratio, sacro Cardinalium Collegio accommodata, vt qua decet maturitate, cuncta, quæ grauiora essent, decernerentur. QVAEST. XXX.

a Arist. 6. Ethic. c. 9. Plato in Protagora post princ.

ALTERA erat, vt quod sacrum Concilium Tridentinum de pro-
B motionibus Episcoporum sapienter constituit; [b] itemq. de creatione Cardinalium a priscis vsque temporibus obseruatum comperimus, [c] relationes scilicet in vno Consistorio fieri, in altero de illis iudicium ferri, idem & in alijs difficilioribus negotijs obseruaretur. Quandoquidem id non solum ijs, qui responsuri sunt, maxime posset conferre ad maturiora consilia proferenda, verumetiam ex illorum, qui res deliberandas proponunt, commodo futurum esset, vt deferuescente illorũ erga inuenta sua amore, in ijs tuendis non adeo essent defixi, sicut auctores patiuntur a se scripta refrigescere, vt melius ea iudicent: & amplius, vt ex consilijs ab alijs prolatis, diligentiusq. inde a Principe expensis, posset is tamquam ex materia aptio-
C re, maturiusq. præparata, rectiorem, ac salubriorem deliberationem inire: quæ etiam Cardinalis Papiensis sententia fuit, cum scripsit: *Quod in vno Consistorio introducitur, vtile est in altero decernendum relinquere. ad grauitatem ordinis hoc pertinet, & ad verius cognoscendum præstat materiam: dies vna, aut altera interposita diligentius perquirendi spatium dabit, ac veluti in stomacho demissus cibus, sic tempore ipso coquetur consilium.* [d] Quibus ex causis a sapientibus viris in constituenda Republica cautum fuisse scimus, ne eodem die disputaretur de eo, quod propositum fuisset. [e]

b Sess. 24. de reform. cap. 1. versic. (omnes vero.)

c In lib. 1. Cerimon. sect. 8. c. 2. & seq.

d Card. Papiẽ. epist. ad F. Gonzag. Card. Mãtuan.

e Tho. Mor. in Repub. Angliç. lib. 2. tit. de Magistr.

ALTERA erat, vt non statim a principio Cardinalium sententiæ tamquam firmæ, & certæ exquirerentur, sed primo loco omnium

rationes, & argumenta in medium tamquam in vnum aceruum cō- A
gererentur, indeq. sicut apes ex varijs floribus mel exugunt, ita singuli Senatores postea ex omnium rationibus, quid esset vtilius perciperent, & quasi ex ærario communi id sumerent, quod ad confirmādam, vel refellendam rem propositam magis pertineret, atque ita, dum vnusquisque sibi ante oculos ponit non tantum quod ipse cogitauit, sed etiam quod alij meditati sunt, alter alteri esset auxilio: hincq. cumulatius omnes officio suo satisfacerent, & Princeps vberiorem fructum ex illorum consilijs consequeretur. A

HAEC igitur, aut alia eiusmodi, si in morem nostrum inducerentur, dubitandum non est, quin id, quod tractandum fo- B
ret, & Consiliarijs commodius ad meditandum, & aptius ad explicandum, & publicis rebus consultius ad deliberandum esset processurum.

VERVM quoniam alia in præsentia est, nec improbanda consuetudo, atque interdum etiam ea emergunt negotia, quæ vllam vix patiuntur moram, atque de illis statim constitui necesse est; in dubitationem nunc venit, si aliquid eiusmodi occurrerit, quid Cōsiliarium facere oporteat; ex altera enim parte, vrget iussio Principis, rei necessitas, temporisq. periculum, quæ celeritatem exposcunt: ex altera, conari id parere, quod vix conceperis, abortum minatur; imma- C
turiq. fructus, & insuaues sunt, & facile marcescunt, videmusq. sapientibus viris maturam in deliberando inquisitionem semper placuisse, cum & de Catone legatur,[a] quòd res diu, multumq. cogitatas in Senatum afferebat, & Thucyd. dicat duo esse contraria consilio, festinationem, & iram, deliberandumq. esse diu quidquid statuendum est semel.[b] Vnde & ab Imperatore Valentiniano sancitum fuit in hæc verba: *Hac lege perpetuò credimus ordinandum, vt iudices, quos cognoscendi, & pronunciandi necessitas tenet, non subitas, sed deliberatione habita, post negotium sententias ponderatas sibi ante forment.*[c] Vnde illud: *In nocte consilium*. & quod S. Hieronymus ex Catone refert, *Sat cito, si sat bene.*[d] D

[a] *Cic. de senect.*
[b] *Thucyd. li. 3.*
[c] *l. hac lege. C. de senten. ex breuic.*
[d] *S. Hieron. in epist. ad Pāmachium.*

ITAQVE duas magnorum virorum sententias hac in re proditas nouimus. Quarum prior est, quæ suadet, Consiliarium, quando res vere grauis ex improuiso proponitur, non statim ad illud inconsulto affirmandum prosilire debere, quod nondum aut nouit, aut cogitatione digessit, instar illius, qui crudo adhuc stomacho cibos superiniectos concoquere nequit. Et quamuis res celeritatē videatur exposcere, satius tamen censendum est, illud alijs, qui rem melius norint, diffiniendum relinquere, quàm fortuita oratione, quod non satis perceperit, decernere.[e] Omnia enim, vt ille ait, non properanti

[e] *S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 3. ad 3.*

clara,

A clara, certaq. ſunt, feſtinatio improuida, & cæca. [a] Nam ſi quando res difficilis ad conſilium defertur, quæ ſæpius diſputationibus exagitata, adhuc in aliquorum animis dubitationem, ac perplexitatem relinquit, licet reſpondere Senatori, *Sibi nondum liquere*; cur quando negotium arduum ſubito proponitur, quod mentem prorſus imparatam, incertamq. offendit, indecorum eſſe exiſtimetur fateri, ſe ampliore ad ſtatuendum ſpatio indigere? alioquin ſicut dici ſolet, ſententiam, non viſis actis, aut tam breui ſpatio, vt ea integre, & quantum ſatis eſt, animaduerti non potuerint, pronunciatam, nullam eſſe; [b] ſic qui negotij totius ſtatum, conditiones, aliasq. adiacen-B tes circumſtantias perſpectas habere, ſecumq. conferre non potuit, aiunt huius prioris ſententiæ Auctores, non videre ſe, quomodo integrum, ſanumq. de ijs iudicium ferre poſſit.

[a] *Liu. lib. 22.*

[b] *Bart. l. prolatā. C. de ſent. & interl. in fi. Fel. c. Eccleſia. de cōſt. nu. 14.*

Præterea, quemadmodum ſecundum corporis motum id dicitur præcipitari, quod ex ſuperiore loco in imum peruenit, non gradatim deſcendendo, ſed impetu quodam proprij motus, aut alterius rei impellentis præter debitum ordinem; ſic metaphorice, præcipitatio dicitur in homine, [c] qui actiones non congruenti ordine exercet: ſiquidem ſummum animæ eſt ipſa ratio, imum autem ipſa operatio, quæ corpore peragitur: gradus autem medij, per quos oportet homi-C nem ordinatim deſcendere, ſunt, memoria præteritorum, intelligẽtiā præſentium, ſolertia in conſiderandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens alterum alteri, & docilitas, qua acquieſcit aliquis ſententijs Maiorum. Cum igitur hi ſint tamquam gradus, per quos tranſeundum eſt ad conſilia prudenter capienda, propterea ſi quis hunc ordinem tranſiliens, minimeq. gradibus his ſeruatis, ad agendum præpropere feratur, in vitium præcipitationis labitur, quo nihil eſt magni diſcriminis conſilijs magis inimicum. [d]

[c] *S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 3.*

[d] *Liu. lib. 31.*

Poſterior ſententia eſt, quæ durum nimis, abſurdumq. cenſet, vniuerſum Senatum, qui viris grauibus, ac rerũ vſu peritis conſtare ſolet, D licet res ſubita, & improuiſa proponatur, ſic conticeſcere, vt nihil ex eorũ vocibus, quod ad rem faciat, poſſit Princeps elicere, qui vt plurimum rem non omnino nudã, atque rudem, ſed rationibus aliquibus tectam, atque munitã ſolet proponere, ex quo dicendi campus poteſt ſe Conſiliarijs vtcumque offerre; vt aliquid apte pro eorũ acumine, & ſolertia poſſint pronunciare, ne alioquin, ſi negotium ſilentio tranſigatur, parum id Principis maieſtati, & Senatus ipſius dignitati reſpõdiſſe videatur. Et præſertim quoniam in conſilijs capiendis virium contingere poteſt, non ſolum ex præpropera feſtinatione, ſed etiam ex nimia cunctatione, & tarditate, ita vt prætereat rei agendæ oppor-

a Aristot. 6. Ethic. c. 9.

b Matt. 10.

tunitas, vt in Ethicis dicitur.[a] Quando ergo negotium instat, & tẽ- A
pus vrget, non videtur differendum esse consilium, præsertim cum
Saluator noster dicat: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini.*[b]

Nos inter has sententias, extrema quædam fugienda esse existimaremus: nam sicuti multi inueniri possunt, prout varia sunt hominum ingenia, ætas, doctrina, consuetudo, rerumq. vsus, qui subita oratione prudenter de rebus propositis poterunt respondere, & ingenij celeritate, ac diuturno rerum vsu, petenti Principi satisfacere: sic multi etiam erunt, qui ad res dubias, ac difficiles, ex improuiso diffiniendas, non æque idonei erunt. Quapropter arbitraremur in primis vnicuique conscientiam suam in omni negotiorũ varietate, & obscu- B
ritate ducem præferendam, & quod sibi satis commode perspectum esse senserit, id syncere secundum Deum pronunciandum. Quod vero nondum sibi cõpertum, aut non satis examinatum intellexerit, in eo statum rei, temporisq. conditionẽ attente perpendere oportet, &, si negotiũ eiusmodi sit, vt amplius differri non sustineat, sed subitam deliberationem exposcat, tunc sicuti in acutis, & repẽtinis morbis, ea, quæ statim in promptu sunt, remedia, quamuis non ita certa, adhiberi solent, sic in re proposita, partes Consiliarij videntur, quod sibi ratio tunc dictabit, præfatione aliqua præcedente sibi non plene quæ necessaria essent, perspecta esse, syncere proferre: sic enim alter C
post alterum qui subinde dicturus erit, addendo, disserendo, indagando, atque in medium adducendo, facile efficere poterit, vt quod initio obscurum videbatur, paulatim apertius, planiusq. reddatur.

Quòd si res moram non incommode patiatur, teiq. grauitas maturam deliberationem exigat, minime fugiendum illud prudenti viro existimaremus, quod veteribus etiam in vsu fuisse scimus, vt, *Sibi non liquere*. Et: *Se maiore ad deliberandum spatio indigere*, responderent. Homines enim quantumuis ingenij acumine valeant, non statim, & in temporis momento ea omnia, quæ ad rem pertinent, percipere possunt. Cum enim duplex modus intelligendi in creaturis reperiatur: D
Alter Angelorum proprius, qui protinus sine vlla mora, & sine vllo labore res ipsas percipiunt per species adeo ipsorum intellectui initio infusas, vt ex ijs, quæ naturaliter primo cognoscunt, subito ea omnia quæ substantialiter, aut accidentaliter (vt aiunt) rem consequuntur, eodem momento comprehendunt:[c] Alter est hominis, qui vt res comprehendat, necesse est vt phantasmata speculetur, & assidua meditatione paulatim ea, quæ in rebus insunt, per species a rebus sensibilibus abstractas inuestiget.[d]

c S. Dion. c. 7. de diu. nomin. S. Thom. in 1. par. q. 56. ar. 6. S. Bonau. in 2. sentent. dist. 3. art. 2. q. 1.

d S. Tho. in 1. par. q. 84. ar. 3. & 6. Francisc. Tolet. in 3. de anim q. 9. Aristot. 3. de ani. tex. 14. & 31. 1. Metaph. c. 1. & 2. Post. t. 27.

Et sicut agricola, vt fructus vberiores colligat, iterũ atque iterum

agrum

A agrum aratro ſubigit, ita oportet homines ipſos, vt apertius rem intelligant, tota mentis acie illam ſæpiſſime, & diligentiſſime conſiderare. Itaque proprium hominis eſt, ex rebus alijs alias colligere, & prius ad has, deinde ad illas mentem appellere.

Et vt omnia breui complectar, quemadmodum viator, qui ad vrbem aliquã ſe confert, ſi vult ad eam peruenire, neceſſe eſt iter facere, tantumq. ſpatium percurrere, quantum abeſt locus ille, ex quo diſcedit, ab eo, ad quem proficiſcitur: eodẽ fere modo vbi res dubitationem habet, neceſſe eſt, mentem humanam pedetentim progredi, & primùm aliqua, deinde alia, atque alia cõplecti, iterum atque iterum B cogitatione percurrere, vt tandem rem, quam noſſe deſiderat, ipſa ratione perfecte comprehendat. Immo aliquando ea eſt noſtræ mẽtis imbecillitas, vt, licet omnem in eo operam ponat, rem tamen ipſam intelligentia complecti nequeat, aut (quod grauius eſt) putet ſe intelligere quod re vera non intelligit. Sæpe enim nobis illud accidere ſolet, quod Iſaac Patriarcha, quo tempore voluit Eſau filium maiorem *a* natu benedicere; caligauerant (vt ait diuina Scriptura) ſenis oculi, & non poterat filium videre: ex altera parte audiebat vocem Iacob, ex altera parte contrectabat manus pellibus opertas, quas putabat eſſe Eſau, tandemq. manibus deceptus, maluit illis, quàm voci fidem habere, C benedixitq. filium minorem, cum putaret ſe maiori benedictionem impertiri: ſic etiam mens noſtra ſæpe errorum caligine offunditur, exiſtimatq. ſe perſpicere, quæ non perſpicit, & cum rationes ex vtraque parte occurrunt, conuincitur plerumque infirmioribus, & imbecillioribus, easq. certiſſimas, & firmiſſimas eſſe cenſet.

a Gen.27.

Itaque abſurdum eſt, quempiã ſuſpicari ideo ſe tardioris ingenij, aut modicæ peritiæ habendũ eſſe, ſi cum res magni ponderis de improuiſo occurrit, inducias ſibi ad reſpondendum dari poſtulet. Nam cum in rebus grauibus circũſtantias omnes accurate expendi oporteat, quæ ſæpe cognitu difficiles ſunt, prudentiæ potius in eo docu- D mentum dabit, ſi nonniſi præmeditate ſibi reſpondendum eſſe iudicet, cum alioquin ij, qui parum vident, plana omnia plerumque eſſe putantes, facile atque inconſulto ſoleant reſpondere: vnde ſicuti incauti viatores dum aquarum voraginem in itinere obiectam nihil verentes, ac recto eam curſu tranſilire audentes demerguntur, cautiores vero oculis omnia colluſtrant, circumeunt ſemitas, & paululum a via deflectunt, aut cunctantur donec ſecuriorem curſum, aut itineris ducem aſſequantur; ſic vbi errandi periculum in dando cõſilio imminere poteſt, tutius, & ſapientius erit, ſi temporis anguſtiæ non prohibeant, maturius rem totam examinare.

P 3 QVOD

QVOD vero putant aliqui licere hoc casu bona fide sensum suum Principis sententiæ subijcere, qui rei statum optime tenet; nos quãdo negotium nondum Consiliario, a quo consilium petitur, bene cognitum, & perspectum est, potius abstinendum, atque, vt in re dubia, pronũciandum esse suaderemus: [a] siquidem ad aliquam videtur consilij rationem pertinere, rem dubiam, & difficilem esse indicare, atque ostendere. Hinc CALIXTVS Papa dicebat: *Nos tempore indigemus, vt aliquid mature agamus, non præcipitemus consilia, & opera nostra, neque eorum ordinem corrumpamus.* [b] Vnde dici solet, gladiatorum esse, non Senatorum, capere in arena consilium. A

a Diximus in quæst. 41.

b c. ponderet. 50. dist.

EX his non modo conciliari possunt diuersæ illæ Doctorum sententiæ, sed etiam rerum argumenta facile dissolui. Et ad prioris quidem sententiæ rationes, quibus suadebatur, Consiliarium in re graui, quamuis ex improuiso proposita, non debere statim ad quidpiam affirmandum, aut negandum prosilire; Respondemus, illud verum, si negotium dilationem patiatur, secus autem si moram non concedat, & executionis necessitas vrgeat: tunc enim sat est Consiliario id syncere promere quod sibi ratio dictabit. Nam illæ rerum circumstantiæ, quas forte perspectas ipse non habet, aliorum dicentium indagatione, & tractatione manifestabuntur. B

AD aliud Respondetur, non incurrere eum in præcipitationis vitium, qui consideratis negotij circumstantijs, quantum necessitas, & rei absoluendæ mora patitur, id, quod iudicat vtile, vel noxium, syncere profert, atque vbi gradus illi medij inter rei considerationem, & operationem, quos modo diximus, possunt breui temporis spatio ab homine ingenij perspicacia, & diuturno rerum vsu prædito concipi, & excursione quadam superari; illa enim dicuntur fieri temere, & præcipitanter, quæ ratione non reguntur, sed solo voluntatis, & affectionis impetu ducuntur. [c] C

c S. Tho. 2.2. q. 53. artic. 3. in resp. ad 2.

SECVNDAE sententiæ argumentis eodẽ fere modo satisfit: Nam ad primum concedimus, absurdum esse vniuersum Consiliariorum Senatum conticescere, quando res subita, & improuisa proponitur, non tantum vt consultanda, sed etiam quæ absque cunctatione, & mora concludi, atque ad effectum perduci postulat. Sicut enim oportet velociter tunc operari, quæ consultantur, [d] ita in ijs deliberandis hoc temporis articulo, solicitudo, & celeritas ad virtutis prudentiam spectant. [e] Vnde illud tantopere celebratum, *Festina lente*, quod tempestiuam celeritatem cum prudenti tarditate complectitur, quam Maturitatem veteres appellarunt. [f] D

d Ethic. lib. 6. cap. 9.

e S. Tho. 2.2. q. 47. artic. 9.

f Aul. Gell. lib. 10. cap. 11. Macrob. lib. 7. cap. 8.

AD aliud dicimus, quòd cum in inquisitione consilij multa particularia

A ticularia sint consideranda, vnde illud frequens est: *Oportet consiliari tarde*, ideo præcipitario magis opponitur rectitudini consilij, quàm nimia tarditas, quæ habet imaginem quandam recti consilij. Non enim, vt in Prouerbio dicitur: *Idem finis est, cursus, & consilij*, cum in cursu vincat celeritas, in consultando tutior sit cunctatio, nisi negotium admodum instet, & tempus vrgeat: nam tunc non est consilium in longius protrahendum, sed cito, & opportune proferēdum, iuxta id, quod recta ratio, perpensis ijs, quas tunc licebit, circumstantijs, dictabit faciendum: Saluator autem noster non prohibet considerare ea, quæ sunt agenda, vel dicenda, quando homo habet op-
B portunitatem, sed munit fiducia discipulos, vt, deficiente sibi opportunitate, vel propter imperitiam, vel quia subito præoccupantur, in diuino confidant consilio: quia, *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad Deum*.[a]

Matt. 10.
a 2. Par. 20. S. Thom. 2.2. q. 53. art. 4. in resp. ad 1. & art. 3. in resp. ad 3. Et S. August. ser. 68. de tempore.

PARS IIII. QVAEST. VI.

Si Cardinalis earum rerum, quæ proponuntur, C idoneam notitiam, aut experientiam non habeat, quid ei sit agendum.

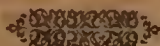

QVOD modo quærimus, mirum fortasse, aut superuacaneum ijs videri poterit, qui sciunt in amplissimum Cardinalium ordinem sapientissimos, præstantissimosq. viros recipi solere, qui & summo Pontifici consulere, & de rebus, quæ ad Senatum referuntur, iudi-
D cium ferre apprime valeant, ideoq. vix accidere posse arbitrentur eiusmodi res in consultationem venire, quarum ipsi congruentem cognitionem & vsum non habeant. QVAEST. XXXI.

VERVM si quis vicissim secum meditetur, quanta sit rerũ obscuritas, & quàm multiplex negotiorum, quæ ad Sedem Apostolicam deferuntur, varietas, facile animaduertet multa non raro emergere, quæ aliquando Principis etiã ipsius, qui ceteros intelligentia antecellere debet, nedum aliorum cognitionē effugiant. Nam, cum, vt aliàs disseruimus, non omnia ab omnibus perspici, ac sciri possint, propterea Senatus, Consiliaq. instituta fuere, vt, quæ aliquibus abscondita

dita sunt, aliorum iudicio detegantur, vt enim scribebat Apostolus, A

a 1. Cor. 12. *Sicut in vno corpore non omnia membra eundem actum habent*, [a] sic in sancta Ecclesia distributa sunt munia, quibus quisque fungatur, & gratia sapientiæ, scientiæ, virtutis, & sermonis, alijs atque alijs varie communicata, *Numquid enim*, vt idem aiebat, *omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid omnes linguis loquuntur?*

QVONIAM igitur quædam sunt, quæ nescire, iusta est excusatio: quædam, quæ ignorare sine vitio non licet: [b] idcirco, vt clarius, quid in re proposita sentiendum sit, explicetur, Dicimus, tripliciter circa cognitionem rerum, quæ proponuntur, aliquem versari posse. Vno quidem modo speculatiue, vt cognoscat eam secundum suam naturam, & causas. Alio modo practice, prout confert, aut obest ad rem ipsam efficiendam. Tertio modo, vt nullam penitus notitiam rei habet: quod quidem exemplis clarius aperietur. B

b S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 2. in corp.

EGIT, vt omnes nouimus, GREGORIVS XIII. Pontif. Max. de anni emendatione. Certe in eo negotio tria hominum genera poterant in consilium adhiberi. Alij periti Astrologiæ, qui videbant tempus anni non respódere æqualiter cursui solis, cum tamen sit illud huius mensura; & hac de causa periculum esse, ne Pascha aliquando alieno tépore celebraretur. Alij Consiliarij poterant adesse, qui nullam haberent Astrologiæ cognitionem, intelligerét autem ex hominibus C peritis hunc in supputatione anni admissum errorem: quo perspecto & cognito, animaduerterent maxime rationibus Ecclesiæ códucere, vt hic error depelleretur, cum antiqui Patres, præcipue Latini, magnopere elaborauerint, vt Pascha tépore constituto celebraretur, idq. cum multis Concilijs antiquis, quæ Romæ, & in alijs prouincijs fuerunt habita; tum in Concilio Nicæno, sedata iam omni controuersia, a Patribus fuerit definitum. [c] Alij tandem poterant illi consultationi interesse non solum imperiti Astrologiæ, verumetiam parum versati in rebus Ecclesiæ, qui neque perciperent anni errorē, neque intelligerent hanc emendationem vtilem Ecclesiæ futuram esse. D

c Euseb. lib. 5. c. 23. Niceph. lib. 4. c. 38. & lib. 8. c. 24. & 25. Baronius Anno Christi 159. nu. 2. Annal. & Anno 325. nu. 3.

IDEM in alijs exemplis potest declarari, veluti si de arce aduersus piratas in ora maritima extruenda, aut de classe aduersus Turcas cóparanda, aut de expeditione in Terram sanctá suscipienda, esset agendum. Aliqui enim in Senatorio ordine inueniri poterunt, qui rei bellicæ, & nauigationis periti, ea, quæ ad arces erigendas, aut classes instruendas pertinerent, plene compertum habeant. Erunt alij, qui maris pericula numquam sint experti, nec quæ ad arces, aut classes muniendas sint necessaria omnino norint: an tamen expediat, aut non expediat hoc tempore, hoc statu Ecclesiæ, hoc Principe, tantam rem

aggredi,

A aggredi, facile iudicium ferre possint. Erunt & alij, qui cum in sacra solitudine aut litterarum studijs, seu contemplatione vitam transegerint, ista commoda aut incommoda, quantum oporteret, non satis assequantur.

His ita constitutis, Respondemus, quatenus attinet ad primum illud distinctionis nostræ caput, nõ exigi a Cardinale, vt scientias, aut artes illas calleat, quæ Cardinalis personæ & officio non sunt necessariæ: si tamen eas habeat, non respuendas, sed maioris tantum ornamenti loco illi adiunctas censeri debere. Præterea addimus in consilijs maioribus hæc, quæ ad scientias, aut artes huiusmodi pertinent, B non solere tractari, sed tantum in priuatis Congregationibus inter eos, qui se illarum rerum peritos profitentur: quorum deliberationes ad Consilium maius postea, si res postulet, deferuntur. Itaque hæc ignorare, nulla est Cardinalis nota, cum ad eius munus proprie non pertineant: &, si hæc aperte se nescire fateatur, non erit hoc humilitati, sed veritati, & sano iudicio tribuendum.[a]

Qvantvm spectat ad secundum, Dicimus, quamuis ipsius rei, quæ cadit in controuersiam, sint imperiti, posse tamen satis muneri suo facere, si commoda, aut incommoda inde prouentura valeãt iudicio suo comprehendere: veluti in superiori exemplo de anni emen- C datione: nam si inter peritos conuenerit anni dimensionẽ cum solis cursu non congruere; tunc Consilij maioris succedet determinatio, an hæc emẽdatio vtilis Ecclesiæ Dei sit futura, an a Principibus Christianis sit recipienda: an tranquillitatem, aut dissidia potius in Christiano orbe sit excitatura. Cum igitur duobus modis res cognosci possit, altero, vt quis rei scientiam teneat, eiusq. naturam & causas mente comprehendat; altero vero vt hæc omnia ignoret, sciat tamen rem esse vtilem, honestam, & omnino necessariam: certe quamuis prior illa cognoscendi ratio desit, hæc tamen posterior existimãda est satis esse ad tuendum Consiliarij munus, & ad explicandam D cum dignitate sententiam. Cum enim in dando consilio in primis perpendatur decus, & vtilitas Reipublicæ, immo cum consilium sit, proprie de his, quæ sunt vtilia ad finem cõsequendum;[a] vtique cum hic Consiliarius, rem ipsam, de qua agitur, ad Reipublicæ dignitatem, aut vtilitatem pertinere videat, nihil prohibebit, illius causam certa demonstratione non esse assecutum, quo minus possit personam Consiliarij, quæ sibi est imposita, sustinere: immo prior illa cognitio sine hac posteriore nullius fere est in consultationibus momenti, si illi, qui rei scientiam habent, tam parum experti sint in Republica, vt non percipiant, num res sit vtilis, an inutilis: & sine dubio

hi erunt

a S. Chrysost. homil. 38. ad Popul. Antiochen.

a S. Tho. 2. 2. q. 52. art. 4. in corp. & q. 51. artic. 1. in solut. 3.

hi erunt anteponendi, qui licet rem omni ex parte, mentis acie non A
comprehendant, agnoscunt tamen vsu & experientia illius commoda, & detrimenta.

RESTAT postrema illa diuisionis nostræ particula de eo, qui neque rem ipsam nouit, neque illius incommoda, aut emolumenta satis animo complectitur, & certe vix existimamus accidere posse, vt in Cardinalium ordine aliquis eiusmodi inueniatur, qui saltem ex aliorũ narrationibus non possit in vniuersum congrue aliquid, quod ad rem pertineat, pronunciare. Si tamen quispiam iusto errandi metu nollet in rebus sibi non plene cognitis sententiam suam cæco labẽdi periculo committere, dubitari non absurde potest, an culpa, aut venia B
dignus sit habendus. Nam cum quisque ea pernoscere teneatur, quæ ad officij sui munus pertinet, [a] multo magis qui se Consiliarium profitetur, eorum gnarus esse debet, quæ in consultationem cadere possunt, sicuti medicus in culpa esset, qui morbos cognoscendi, & curandi peritia careret.

Attamen si res attentius expendatur, secus fortasse statuendum erit. Ponimus enim negotium, de quo agitur, non vulgare, aut consuetum, sed ex eo rerum genere esse, quæ raro accidunt, & ad eas dijudicandas peculiarem quandam exercitationem exigunt: [b] non enim Consiliarius res omnes, quæ in vsum venire possent, necessario C
notas, menteq. comprehensas habere compellitur, sed satis ei erit personam Cardinalis pro ratione muneris sui sustinere: sic videmus viros graues, & prudentes, si de re bellica agatur ad iudicium Imperatorum, aut Præfectorũ militiæ; de epidimia aut phlebotomia ad medicos: de dogmatibus ad Theologos: de litibus ad Iurisconsultos se conferre. Et Q. Mutius Scæuola [c] Iurisconsultissimus, & qui Vrbis oraculum habebatur, quoties de iure prædiatorio consulebatur, ad Furium, & Casellium huius artis peritos consultores reijciebat: quod non solum eius auctoritatẽ non minuebat, verumetiam viri prudentiam maxime cõmendabat, cum quisque artẽ, quam profitetur, ceteris D
melius nosse censeatur, & dici soleat, peritis in arte credendum esse. [d]

ITAQVE si Cardinalis eius rei sententiam rogatus, quam propter ætatem, aut vitæ institutum, aut loci conditionem, aut studiorum disciplinam, aliamve similem causam notã minime habeat, [e] ideoq. ad peritorũ iudicia se referat, tantũ abesse existimaremus, vt is culpæ damnandus sit, vt eum potius laudandum arbitremur, qui vires suas metiatur, nec scientiam, quam non tenet, velit alijs venditare: immo prudentis Consiliarij officium præstet, qui Principem dirigat, ac viam illi ostendat, quo de re proposita, recte, vtiliterq. possit deliberare.

a S.Tho.1.2. q.76.artic.2.

b S.Antonin. par. 2. tit. 5. cap. 9.

c Cicero pro Balb.

d Val. Max. lib.8. c.12.

e S.Antonin. par. 1. tit.6. c.1. §.1.

NEC

A Nec obſtat id, quod adducebatur, teneri Conſiliarium noſſe omnia, quæ in conſultationem cadere poſſunt: Nam reſpondemus, verum id eſſe quantum ad ea, quæ frequenter, & communiter ad conſultationem referri ſolent, non autem quo ad ea, quæ perraro contingere, & in diſceptationem venire conſueuerunt.

Illvd autem antequam quæſtionem abſoluamus, obſeruandum eſt, aliquãdo euenire poſſe, quòd etiam qui rem non ita intelligunt, vt conſilium aperte dare valeant, nonnulla commoda, aut detrimenta percipiunt, quæ rem ipſam, de qua agitur, conſequuntur: fieri enim poteſt (ſi in ijſdem exemplis, quæ ſupra propoſita ſunt, B verſemur) vt quiſpiam ignoret, num Eccleſiæ conducat inferre bellum Turcis, & tamen ſciat milites omnes fortiſſimos, qui in exercitu Turcarum Principis pugnare ſolebant, fuiſſe interfectos: aut ducem aliquem rei militaris peritiſſimũ a Turcis defeciſſe, aut deficere velle. Fieri item poteſt, vt aliquis ignoret, num oporteat claſſem inſtrui, & tamen ſciat magnam vim armorum, & pulueris ſulphurei, aut tormentorum bellicorum facili negotio apparari poſſe. Cum igitur Conſiliarius non habet tantam rei cognitionem, quantam poſtulat negotium illud, de quo eſt controuerſia, & ideo animi pendet, & neſcit quò ſe vertat: neceſſe eſt, vt, ſi nequit omni ex parte, nempe C conſilio ſuo Rempublicam iuuare, ſaltem eo modo, quo poteſt, illi auxilium ferre conetur, illudq. in medium proponat, quod valeat alijs Conſiliarijs fortaſſe lucem afferre. Quemadmodum enim qui Quadrageſimæ tempore adeo eſt imbecillis, vt ieiunium ſeruare nequeat, ſaltem, ſi poteſt, debet carnibus abſtinere: & quemadmodum qui habitat in aliqua regione, in qua nullus eſt ſacerdos, non tenetur diebus feſtis ſacro intereſſe, cum nullus ſit, qui illud faciat: at vero tenetur ab opere ſeruili ceſſare, & ex ea parte diem feſtum colere, qua illum colere poteſt: eodem modo Conſiliarius, ſi non ita rem nouit, vt de illa iudicium facere queat, ſaltem non dubium eſt D ea parte, & eo modo, quo poteſt, negotio ipſi, de quo agitur, proſpicere debere: & ſi ipſe non audet ſententiam dicere, ſaltem alijs Conſiliarijs opem præſtare. Itaque licet aliquando propter inſcitiam, aut propter alias cauſas non teneatur conſilium dare, tenebitur tamen ratione ſui muneris Principi, & Reipublicæ conſulere, &, ſi non poteſt omnino, ſaltem quantum poteſt, officio ſuo ſatisfacere, & partes Conſiliarij ſuſtinere.

PARS IIII. QVAEST. VII.

Quando aliàs eadem cauſa fuiſſet in Conſiſtorio propoſita: an dicenti ſufficeret ſuffragium ſuum reijcere ad id, quod prius ipſemet dixiſſet, aut ab alio Cardinali dictum probaret.

QVAEST. XXXII.

VT aptius propoſitæ quæſtioni reſpondeatur, cauſa in primis conſideranda videtur, cur iterum res eadem ad conſilium deferatur: quod varijs ex rationibus poteſt contingere, ſiue propter rei difficultatem, ſiue ob Principis ſolicitudinem, ſeu ob Senatorum concertationem, aut etiam ex alijs, quæ extrinſecus poſſunt emergere, occaſionibus. A

PRIMVM igitur rei ipſius grauitas ſuo quodam modo iure expoſcere videtur, vt de ea ſæpius tractetur: non enim in rebus arduis, & difficilibus probanda eſt ſubita deliberatio.[a] Quid enim ſi agatur de Concilio generali conuocando? quid ſi de Chriſtianorum Principum fœdere contra Turcas ineundo? quid ſi de Rege aliquo, aut magno Principe loco ſuo amouendo, atque a fidelium communione eijciendo? quid ſi de ſtatu Chriſtianæ Reipublicæ conſtituendo, de moribus conformandis, de hoſtibus Chriſtiani nominis profligandis, atque exterminandis? an ſatis erit hæc vnius horæ ſpatio decernere? Iuriſconſulti quantumuis ſcientia, & prudentia excellant, cũ ciuibus priuatis conſilium dant, ſumunt tempus ad cogitandum, ponuntq. nonnumquam multos dies in cauſis perſpiciendis, ne quid temere, ne quid fortaſſe, quod conſulentibus noceat, reſpondeãt: multo magis ſane Principum ſapientiæ congruit in rebus maximis, ex quibus pendet Reipublicæ dignitas, & ciuium vtilitas, eadem negotia ſæpe ad Senatum ſuum deferre. B C

[a] S. Tho. 1. 2. q. 47. artic. 9.

CERTE, vt ad hunc primum caſum reſpondeamus, cum rebus arduis latebræ multæ, atque pericula ſoleant ſubeſſe, & ideo in Senatu iterum, atque iterum proponantur: propterea partes Conſiliarij videntur eſſe, eas ita in omnem partem verſare, vt eum denuo in con-

A ſultationem veniunt, nouam quoque in ijs excutiendis induſtriam eum adiunxiſſe perſpicue omnes intelligant. Quare non ſatis hoc caſu videbitur, Senatorem ſe ad aliàs dicta referre, cum rei magnitudo iterum propoſitæ iteratam poſtulet animaduerſionem, quæ licet forte priuatim fuerit adhibita, niſi tamen eadem publice vniuerſo Ordini pateat, vix ſatis muneri ſuo Senator feciſſe videbitur, & præſertim quod interiectum temporis ſpatium, ſententiæ aliàs a ſe dictæ obliuionem potuit alijs inferre. Vnde tutius videtur, breuibus ſaltem priora, ſi adhuc probentur, repetere, & validioribus, ſi ſuppetant, argumentis munire, niſi aliud temporis ratio poſtulauerit: quod di-
B centis prudentiæ ſtatuendum relinquitur.

SECVNDO fieri poteſt, vt Principi non placeat Senatorum ſententia, nec eorum rationibus conuincatur: vnde vult, vt de re iterum inter eos diſſeratur, & eam diligentius conſiderent, & aut ſententiam mutent, aut, ſi placet, non ſolum eandem confirment, verumetiam, ſi quæ obſtant argumenta, refellant: quod certe ratione non caret. Nam cum Principis ſit præcipere, qui actus proprius eſt, & præcipuus prudentiæ, [a] non ſatis eſt conſultare, ſed neceſſe eſt, vt iudicet ipſe, conſilium illud eſſe ſalutare. Quare licet Conſiliarij omnes conſentiant, ſi tamen rationes illorum non vſque adeo
C firmæ illi videntur, mirum non eſt, ſi aſſenſum tunc cohibeat, nolitq. illorum conſilia ſua auctoritate repente confirmare: itaque quamdiu illis non commouetur, merito cunctatur, vultq. vt iterum, atque iterum inter eos de re accuratius agatur. Quapropter ſi Conſiliarius tantum dicat ſe idem ſentire quod antea ſenſerat, verendum eſt ne parum officio ſuo erga Principem ſeruiat: ſiquidem dubitatio, ac ſolicitudo Principis vrgere maxime illum debet, vt rem ipſam attentius conſideret, & quidquid nocere, aut prodeſſe poteſt, animo percurrat, & denique vt reconditas aliquas rationes excogitet, aut ſaltem eas, quas antea protulerat, ita explicet,
D vt omnem, ſi fieri poteſt, Principis ambiguitatem ex illius animo depellat.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 8.

TERTIO, aliquando etiam re a Principe initio propoſita, Conſiliarij ipſi in tam varias diſceſſerunt ſententias, vt quid maxime expediat, ac Reipublicæ conducat, conſtare ſatis non poſſit.

HIC ergo, cũ controuerſæ fuerint Senatorũ ſententiæ, certum eſt, ſi idcirco negotium iterũ proponatur, vt dubitationes tollantur, difficultates ſedentur, & diſceptationes componantur, maiora Conſiliarium ingenij, & prudentiæ documenta daturum, qui non ſolum ſua, ſi ei videbitur, confirmet, ſed oppoſita etiam argumenta conuellat, ac

tamquam nauigium inter medios scopulos tuto itinere in portum A veritatis perducere conetur.

ILLVD autem magnopere cauendum est, ne Consiliarij sententiam, quam a principio defendunt, mordicus tenere velint. In negotijs enim magni momenti, cum Consiliarij distrahuntur in contrarias sententias, solent aliquando, qui earum sunt auctores, & principes, maiore conatu eas defendere, quàm postulat illorum officium, & expedit Reipublicæ saluti, & dignitati. Immo (quod sane dolendum est) quo magis aliqui auctoritate, & ingenio valēt, eo difficilius ad credendum alijs adducuntur: existimant enim se, qui præter ceteros acumine, & rerum maximarum cognitione præstant, nō debere B alijs, qui fortasse, aut nuper fuerunt in Senatum cooptati, aut adolescentiores sunt, aut nobilitate, aut eloquentia, aut doctrina sunt inferiores, facili negotio dare manus, sibiq. indecorum esse sine grauissima causa, a sententia priore discedere. Ex quo illud sequitur, vt qui lucem Principi afferre debebant, tenebras plerumque offundant: & quos oportebat Reipublicæ cōmodis in primis prospicere, hi præter ceteros Rempublicā in discrimen adducant, & sint veluti milites illi, qui cum se subsidio venire ciuitati glorientur, ipsos ciues spoliant, maioraq. illis nonnumquam important detrimenta, quàm hostes.

Nullus autem miretur, nos de hac re tot verba proferre: cum C enim certum sit, eos vt plurimum deligi solere Consiliarios, qui mentis acie, & rerum vsu in primis excellunt, persæpe vsu venire solet, vt in his præcipuis animi ornamentis pertinacia innascatur: homines enim summo ingenio, & eloquentia, magna ex parte præstare omnibus concupiscunt, tamq. turpe putant, se in Senatu disceptatione ab alijs Consiliarijs vinci, quàm duces in prælio armis ab hostibus superari. [a] Patet id exemplo Achitophel, [b] qui cum Consiliarius esset Absalonis, plurimumq. apud ipsum, ipsiusq. Consiliarios auctoritate valeret, adeo ægre tulit consilio suo reliquos Senatores non assensisse, sibiq. alium prælatum fuisse, vt statim relicto D Absalone, se in patriam contulerit, sibiq. ipsi turpiter mortem consciuerit. Patet item exemplo illius ducis Lacedæmoniorum, qui cum moneretur a multis, ne classe pugnaret cum hostibus, qui viribus superiores erant, maluit prælium committere sine vlla spe victoriæ, quàm fugere, & classem seruare; Lacedæmonijs enim facile esse dicebat aliam classem instruere si illam amitterent; sibi autē non esse facile honorem tueri, si fugeret, & sine prælio hostibus cederet.

a Arist. 7. Ethic. c. 9. S. Th. 2. 2. quæst. 138. art. 2. S. Anton. 2. par. tit. 4. cap. 6.

b 2. Reg. 17.

Itaque vix quispiam verbis explicare potest, quantum noceat hæc eorum contentio, qui, vt plus ceteris sapere videantur, omnia syllogismis

A gismis & rationibus astruunt, aut potius labefactant; quàmq. necessarium sit, huic fœdæ animi perturbationi resistere:[a] est enim velut flamma quædam, quæ nisi statim a principio extinguatur, omnes fructus sine dubio consumit, quos ex Senatorum consilijs Princeps, & Respublica colligere solent.[b] Sed de his hactenus, nunc iam ad rem redeamus.

QVARTO, rursus accidere potest, vt licet res, quæ denuo consultanda proponitur, sit eadem, aliquid tamen de nouo occurrat, & ideo Princeps dubitet, Senatumq. iterum conuenire iubeat. Vt, si Princeps egit de imponendo aliquo vectigali, & Consiliarij obstiterunt, ne populus grauiter ferret: postea autem Turcæ, aut Hæretici bellum inferunt, & excursiones faciunt, non habet Princeps
B exercitum, quo suos fines tueri possit, non habet pecuniam, quæ neruus belli existimatur, non habet commeatus, nescit quo se vertat, agit iterum de imponendo eodem vectigali, Senatumq. de ea te consulit. Certe licet hæc quæstio de vectigali iam sit in Senatu agitata, tamen modo si diligenter perpendatur, non est eadem, quæ tūc erat: quare oportebit Consiliarium rem ipsam non tamquam iam in Senatu propositam, sed tamquam nouam magnopere considerare. Nam negotia Reipublicæ, aliqua re addita, aut sublata, ita mu-
C tantur, vt eadem iam non sint: sunt enim velut numeri, in quibus si quidquam etiam minimum, nimirum si vnitatem addas, aut detrahas, iam non est idem numerus;[c] & quemadmodum in musicorum cantibus, si vox paulùlum intendatur, aut remittatur, iam non est idem concentus; eodem modo in negotijs Reipublicæ, vnica aliquando circumstantia totam rem immutat, efficitq. vt quod antea erat vtile, modo afferat detrimentum. Igitur hoc casu, cum res eadem omnino non sit, constat nouum quoque consilium, sententiamq. requiri.

QVAE cum vniuersè ad Senatores omnes pertinere existimemus,
D non negamus tamen hoc præcipue illis congruere, qui primo loco dicunt, ac ætate, auctoritateq. alijs præstant: non enim suppetit omnibus interdum tempus ad dicendum, & cum primi magna ex parte validiores rationes attingere soleant, vix alijs quidquam, quod præclarum sit, dicendum relinquitur. Vnde satis est, si ipsi, quæ ab alijs dicta sunt, sequantur ea ratione & modo, prout alias a nobis tractatum fuit.[d]

a 1. Cor. 11. vbi Oecumen. & Theophyl. Clemens Alexād. lib. 2. Pædagogi c. 7.
b Plutarch. in in lib. Reipubl. gerendæ præcepta in fi.
c Arist. lib. 8. Metaphy. tex. 10.
d In quæst. 41. & 42.

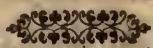

PARS IIII. QVAEST. VIII.

An de rebus, quæ ius diuinum respiciunt, Consiliarium loqui, de ijs vero, quæ ad ius positiuum spectant, eundem silere deceat.

QVAEST. XXXIII.

INTER varias rationes, quæ afferri solent ad excusandos Consiliarios, vt eis liceat nonnumquam a sententia proferenda cessare, ea a nonnullis asseritur, quando scilicet res, de qua agitur, ad ius positiuum pertinere dicitur: cuius auctor cùm sit ipse Princeps, nihil aliud, quàm illius voluntas, & auctoritas attendenda videtur. Quod quidem cùm non leui veritatis specie niti videatur, propterea eò diligentius examinandum arbitramur, ne quis, re parum consideratâ, inani hoc commento decipiatur. A

CVM igitur iuris, quo reguntur homines, tres sint species, aliud diuinum, aliud naturale, aliud humanum;[a] certe quod ad ius diuinum, & naturale, præsertim vero ad sacra fidei dogmata pertinet, satis constat ex antiquissimo sacri Consistorij instituto, nullam de hisce rebus inter Patres solere versari disceptationem. Quòd si quid vmquam huiusmodi consultandum accideret, certissimum & illud est, neminem in sacro Collegio vmquam defuturum, qui catholicæ veritatis decreta intrepide tueri, & si opus sit, pro illius tutela se Christo Domino in holocaustum offerre non sit paratissimus. B

[a] S. Tho. 1. 2. quæst. 91.

SVNT tertij generis res, quæ mere iuris positiui habentur: & hæ sunt illæ præcipuæ, de quibus censent aliqui, nihil eas cum Consiliarijs habere commune, sed in his silentium potius, quàm certam sententiam ab illis expectandam esse. Quorum sententia tum ex eo videtur approbari, quia res iuris positiui a Principis pendent arbitrio, & auctoritate, eiusq. voluntas pro lege, ac iure censeri solet: tum quia, præstat Rempublicam ab optimo Principe, quàm optimis legibus, vt notum est, administrari.[b] Ideo sicut post conditas leges nullus consultationi locus reliquus est; sic & multo magis vbi de Principis voluntate constat, nefas videtur, ab alijs amplius eam in controuersiam vocari. C

[b] Arist. 3. Polit. c. 11. & 12.

AT nos contrarium vtrique probandum esse affirmamus, non

A solum ex ratione illa generali sæpe a nobis repetita, quòd cum Cardinales sint Consiliarij Papæ, non videmus, si Papæ visum fuerit, eos de lege etiam positiua ferenda interrogare, cur nō debeant id, quod sentiunt, respondere eorum siquidem obligatio, & iuramentum præstitum de fideli consilio dando, nullam habet præfinitionem aut rei, aut loci, aut temporis, quominus quandocunque sententiam ex officio rogantur, non debeant syncere eam proferre.

Quin addimus magis videri quodam modo necessarium consilium Senatoris in huiusmodi rebus, quæ iuris positiui dicūtur, quàm in alijs, quæ sunt minus dubia, atque incommutabilia, qualia illa B sunt, quæ iuri diuino tribuuntur. Nam cum ad legem humanam constituendā multa sint necessaria, tum vt ab æterna lege procedat [a], tum vt cum iure naturali conueniat, [b] tum etiā vt alias multas conditiones legi necessarias complectatur. [c] Hinc sequitur quòd cum hoc ius positiuum, de quo agimus, consentaneum præcipue debeat esse rationi, quandoquidem lex est aliquid rationis, & regula, ac mensura humanorum actuum; [d] propterea non statim, ac Princeps illud proponit, debet Senator manus dare, idq. sequi quod credit Principē velle, sed eius est diligenter considerare: num iuri diuino, naturali, ac rationi congruat, hoc est: num honestatem præferat: num commu- C ne bonum respiciat; num econtrario detrimentum tunc importet, aut postea possit importare. Quid enim si iure positiuo, paruo alicui delicto summum supplicium, aut contra, crimini graui pœna leuissima constituatur? si furtum vnius denarij, pœna capitis, & homicidium, aut adulterium exigua pecuniæ summa mulctetur?

Sed dicet quispiā, iuris naturalis esse sontes punire: fateor lege naturali præmia viris bonis, & supplicia improbis deberi; at vero num hoc, aut illud supplicij genus hoc loco, & hoc tempore, huic culpæ præscribi debeat, id omne pertinet ad ius positiuum. [e] Itaque in rebus eius generis non est sola Principis voluntas cōsideranda: est enim ha D benda ratio loci, temporis, personarum, & aliarum huiusmodi rerum, quarum consideratio propria est Senatorum, eximiamq. prudentiā, magnumq. negotiorum vsum, & cognitionem videtur postulare.

At vero fingamus nunc cogitatione, velle Principē facere potestatem aliquibus exportandi frumentum extra prouinciam, dummodo ipsi aliqua pecuniæ summa præbeatur. An si hoc negotium deferatur ad Consiliarios, statim dabunt manus, & assentientur? nonne prius diligenter perpendent, an Regio illa abundet frumento? an ex finitimis Prouincijs facile aduehi possit? an sit magna spes messis futuræ? an longe absit tempus metendi segetes? Quid autem si contra vult

[a] S. Tho. 1. 2. q. 93. artic. 3.
[b] S. Tho. 1. 2. q. 95. artic. 2.
[c] c. erit autem lex. 4. distinct. S. Thom. 1. 2. q. 90. per tot. q. 91. art. 3. & 95. art. item 3.
[d] S. Tho. 1. 2. q. 90. art. 1.
[e] S. Tho. 1. 2. q. 95. artic. 2.

ferro legem de non exportandis rebus esculentis extra prouinciam, A
quantumuis magna sit illarum copia; nonne oportebit Consiliarios
magnopere considerare rerum illarum naturam, vim, emolumenta,
& detrimenta, quæ possunt ad ciues peruenire? num vtilius sit eas
conseruari? num expediat, si non sunt necessariæ, eas importare in
alias regiones, & colligere pecuniam, qua Respublica locupletetur?
Idem dico de tributis, de portorijs, & de vectigalibus, quæ sub iure
positiuo magna ex parte continentur. Constat enim inter omnes
valde hæc prudentum iudicio esse expendenda, & examinanda; &
non solum debere Consiliarios animaduertere: num velit Princeps
illa imponere, verumetiam: num iuste possit: num sint accommo- B
data tempori, & ciuium facultatibus: num seruetur æqualitas: num
denique (vt omnia vnico verbo complectar) sint consentanea ratio-
ni. Ipsa namque ratio est velut animus, & vita iuris positiui:[a] est
velut sal, quem in omni sacrificio Deus aspergi voluit:[b] quemad-
modum enim sal in sacrificio, ita ratio semper in omni lege debet
inesse. Fatemur enim legem iam sancitam, licet non pateat ratio, ta-
men esse seruandam, dummodo diuinis præceptis, aut naturæ aper-
te non sit contraria. Nec vero potestatem, quam in condenda, &
promulganda lege habet Princeps, aliqua ex parte minuimus, aut la-
befactamus: sed hoc tantum affirmamus in lege cōstituenda Consi- C
liarios, qui sententiā roganrur, non tam debere ad voluntatem Prin-
cipis, quàm ad rationem respicere: immo si voluntas Principis pu-
gnat cum ratione, nefas esse, quantumuis ad ius positiuum attineat,
Principi consentire. Nam ait sanctus Augustinus: *In temporali lege nihil
est iustum, ac legitimum, quod non ex lege aterna descendit:*[c] & ideo vbi a ra-
tione recedit, dicitur lex iniqua, & non habet rationem legis, sed
magis violentiæ.[d]

QVAPROPTER tantum abest, vt Consiliarij se possint excusa-
tione iuris positiui defendere, vt in primis, cum agitur de iure posi-
tiuo, officium illorum exigatur; tunc enim res proprie pendere vide- D
tur ex auctoritate Principis, proprieq. cadit in consultationem, cum
vtraque pars in Principis est potestate, qui in hac, vel illa eligenda,
& executioni mandanda grauiter decipi potest: immo si rem acu-
tius introspiciamus, dignitas, & splendor Reipublicæ magna ex par-
te iure positiuo nititur. Cum enim ius naturale apud omnes Res-
publicas, & apud omnes homines, qui vtuntur ratione, idem sit,[e]
ratio præcipua, cur hæc Respublica melius, quàm illa administretur,
pendet ex legibus positiuis. Quare in ijs potissimum, quæ huius iu-
ris humani sunt, debent Senatores elaborare: & cum aliqua res
huius-

a *Bald. in l. si quis seruo. nu. 7. C. de furt. Ias. in l. qui quadraginta. nu. 1. ff. ad Trebell.*

b *Leuit. 13.*

c *S. Aug. li. 1. de liber. arbit. c. 5. & 6.*

d *S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4.*

e *Orig. in epis. ad Rom. lib. 2. c. 2. in illa verba (quicūque sine lege peccauerūt) S. Chrysost. in hom. in Psalm. 107. & S. Th. 1. 2. q. 94.*

A huiuſmodi grauis occurrit, illam attente perſpicere, vtriuſque partis rationes diligenter perpendere, omnia emolumenta, & detrimenta cogitatione percurrere, tum propter cauſas, quæ hactenus explicatæ ſunt, tum etiam, quia certum eſt, omnes contentiones, quæ inter Principem, & populum eſſe ſolent, aut ſemper, aut plerumque ex hoc iure profluere. Nam, vt omittamus Tyrannũ, qui naturæ leges contemnit, certe Princeps bonus, qui illas, vt par eſt, ſeruare, neminiq. iniuriam inferre vult, nihil habet præter hoc ipſum, de quo loquimur, ius poſitiuum humanum, quo ciues, qui in ſua ditione ſunt, offendere poſſit. Quare vt pax perpetua conſeruetur, illud maxi-
B me neceſſarium eſt, vt ſumma ſemper ratio huius iuris habeatur, ſemperq. pars illa præferatur, quæ iuri naturali ac diuino magis conſentanea videtur.

Haec autem, quam modo firmauimus, concluſio, non ſolum locum ſibi vendicat in ijs, quæ ad ius humanum ſimpliciter pertinent, verumetiam comprehendit alia, quæ cum iure diuino aliquo pacto ſunt coniuncta: exempli cauſa, agitur de canonizatione Sanctorum: in quo negotio, cum per humana media veluti teſtes, inſtrumenta, aliasq. probationes progredi oporteat, [a] in quibus iudiciorum varietates deprehenduntur; propterea neceſſe eſt ſingulo-
C rum ſententias exquirere, quas, dubitandum nihil eſt, ſyncere, & fideliter ab omnibus pronunciari debere. Sed agitur præterea ſæpe de infidelibus ad Eccleſiam conuertendis, de prædicatione fidei in noui Orbis regionibus diſſeminanda: de ſacris alicui prouinciæ interdicendis: de nouis diebus feſtis decernendis: de diſciplina Eccleſiaſtica, morumq. reformatione in varijs locis inſtituenda, atque de alijs huiuſmodi cauſis, in quibus tum iuris diuini mandata verſantur, tum iuris etiam humani determinationem propter illa in morem inducenda, ac propter multas emergentes circumſtantias requirunt.

Haec igitur, cum ſummus Pontifex ad ſacrum Conſilium defer-
D re ſoleat, & in his non omnes diuerſis adducti rationibus ſemper cõueniant, & quia etiam, vt aiebat Apoſtolus, *Omnia licent, ſed non omnia expediunt:* [b] propterea verendum hic quoque nihil eſt, ne, vnuſquiſque quod ſentit, plane pronunciare teneatur, & non ſolum Religionis incrementum, fidei propagationem ardenti pectore procurare, ſed etiam Eccleſiaſticam libertatem, clericorum immunitatem, ac populorum incolumitatem, quotieſcumque opus ſit, magna animi conſtantia adiuuare.

Non obſtat igitur quod ſupra attigimus, in ijs, quæ iuris poſitiui ſunt, voluntatem Principis tamquam legem habendam: nam

fatemur

a S.Th. quodlib. 9. artic. 16. S. Antonin. 3. par. tit. 12. c. 8. §. 2.

b 1. Cor. 6.

fateremur huiusmodi voluntatem obseruandam esse, cum certa, deliberataq. ostenditur, ita vt alteri parti omnino adhæreat, eamq. præcipiat, & contrariam repudiet: propterea cum in casu proposito ea tamquam dubia, ancepsq. proponatur, quippe quæ ad Cardinalium consilium delata fuerit (quod solet in rebus dubijs adhiberi) certe existimamus, eos etiam in hac parte libere quod sentiunt debere profiteri, ex varijs rationibus aliàs in medium adductis. A

Ex quo etiam sequitur responsio ad alia in contrarium adducta. Nam nos non dicimus quamlibet Principis voluntatem habere rationem legis, sed eam, quæ rationi cum sit consentanea, manifestatur, & promulgatur alijs, vt ei obtemperetur. Et ideo non negamus, B Principis voluntati, si de ea liquido constet, quòd scilicet non modo velit, sed imperet, & præcipiat, esse parendum: sed affirmamus re in Senatu a Principe addubitante, vel interrogante proposita, Consiliarium prætermittere non debere, quin aperte proferat quod publice senserit expedire, cum hac ratione & Principis interrogantis voluntati obtemperare censeatur.

PARS IIII. QVAEST. IX.

C

An hoc dandi consilij officium ad affirmatiua præcepta sit referendum, ita vt non semper, sed opportune sit suppeditandum.

QVAEST. XXXIIII.

ILLA etiam difficultas nullatenus est prætermittenda, qua tueri se multi solent, ne sententiam rogati, eam tunc proferant, quod obligationem hanc explicandi consilij a præcepto affirmatiuo oriri dicát, D quæ non semper, sed pro tempore tantum, & loco sit implenda: Aiunt enim ex Theologorum, & iuris Pontificij Doctorum sententia, duo esse præceptorum genera, alterum quod affirmatiuum, alterum quod negatiuum vocari solet: [a] atque illud prius, quod verbis affirmantibus concipitur, veluti orare Deum, & honorare parentes, obligare homines perpetuo quidem, sed opportune tantum, & non ad omnia temporis momenta: & quod Theologi aiunt, obligare semper, sed non ad semper: quæ vero a præceptis negan-

a S. Tho. 2.2. q. 33. artic. 2. Siluest. & alij in verb. (præceptũ. Archid. c. si peccauerit 2. q. 1. Abb. & alij in c. nouit. de iudic.

A negantibus descendunt, vt non furari, non mœchari, hæc quocumque loco, & tempore prohibitionem suam extendere.[a] [a] S. Tho. d.q. 33.art.2.

NON pauci igitur in ea sunt sententia, præbendi consilij præceptum ex affirmatiuis esse, & ex eorum regulis metiendum. Quare in hunc modum argumentantur, quòd sicuti non tenetur quisque singulis horis orare Deum, seu parentes colere; & quemadmodum Episcopus, cuius munus est prædicare, visitare, eleemosynas facere, & alia huiusmodi, non tamen perpetuo ea exercere tenetur, sed tantum, cum res, & occasio postulat: quoniam illorũ obligatio a præceptis affirmantibus descendit, quorum eá est suauitas, & conditio,

B vt satis sit illa implere, quando commode, & opportune licet;[b] sic & de Consiliarijs aiunt, quibus cum officium consulendi verbis affirmatiuis iniunctũm fuerit, non debent censeri hoc iugo perpetuo adstricti, vt semper respondere, & palam sententiam suam proferre cogantur: sed tunc tantum, cum id tempestiuum esse ex animi sui sententia iudicabunt. Quare quoties illi probabiliter sentient, inanem consilij sui operam certis temporibus, aut locis euasuram, absurdum videri debet in has angustias eos compellere, vt sine vlla Reipublicæ vtilitate, ac potius cum aliqua eius iactura, atque officij sui dedecore, temere verba effundant, atque stolidorum agricolarum more, [b] S. Th. quod. lib.1. art.11.

C cum tempus non est sementis, triticum dispergant in solo nondum subacto, neque ita emollito, vt iacto semine vberem concipere segetem possit.

ADDVNT etiam, quòd sicuti omnis promissio, etiam cum iuramento facta, tacitam habere conditionem intelligitur, nisi iusta aliqua causa obsistens superuenerit,[c] vnde & ieiunandi, ac Missam audiendi obligatio propter succedentia impedimenta remittitur: sic Consiliarios æquum esse solui vinculo suo promissionis, eo saltem tempore, quo sententiam suam libere pronunciando, indignationem Principis incurrerent, aut damnum aliquod patriæ, consanguineisve suis afferrent, aut aliquod aliud impedimentum sese illis [c] c. quemadmodum. de iureiuran.

D offerret.

PROPTER has dubitationes sunt qui respondeant, præceptum hoc dandi consilij licet affirmatiuum videatur, tamen in eo latere præceptum negatiuum. Nam quemadmodum in præcepto de restituendo, continetur præceptum de alieno non retinendo, qua de causa ille, qui debitor est, statim sine vlla mora, si potest, restituere tenetur;[d] ita in hoc præcepto de dando consilio fideli, inest præceptum de non mentiendo, & de non simulando; neque enim aliàs consilium fidele dari potest: [d] S. Tho. 2.2. q.62. artic. 8. Nauar. in Manual. cap. 17. num. 54.

VERVM

VERVM hæc responsio, non omnino quæstioni nostræ satisfacit: Nam duobus modis potest Consiliarius deesse muneri suo in suffragio ferendo: primus est cum rogatus sententiam, abstinet se ab ea explicanda & tacet. Secundus est, cum respondet, at non syncere, & fideliter, sed potius simulat, & mentitur. Præceptum igitur dandi consilij prout affirmatiuum est, quamuis implicet secũdum hunc casum tacite, vt non liceat Consiliario ylla in re mentiri, quemadmodum & præceptum restituendi illud continet, vt non liceat rem alienam vllatenus retinere, non tamen implicat primum casum, vt non possit aliquando pro tempore & loco a respondendo se abstinere, secundum naturam præcepti affirmatiui. A B

QVARE alia ratione in hac materia incedẽdum videtur: sed antequam ad ipsam quæstionem propius accedamus, illud admonemus, eas a nobis causas omnes, siue excusationes excludi, quas varijs in locis in hoc tractatu fuimus persecuti. Nam cum videremus posse multos varijs prætextibus se à dicenda libere in Consistorio sententia subducere, nunc ob summam Papæ auctoritatem, siue ad fugiendam eius indignationem: nunc obedientiæ specie: nunc quia se nihil profecturos putent: quandoque quia se creaturas, vt vocãt, Papæ, aut eius officiales esse agnoscant: interdum quia sibi id alio loco, aut tempore melius successurum sperent, siue alijs huiusmodi coloribus; dedimus operam, quantum in nobis fuit, vt clare omnibus pateret, cuncta hæc inania esse commenta; ideoq. in præseuti non amplius repetenda duximus, sed illis positis, tamquam minime Consiliario patrocinantibus, nunc quærimus, an hæc excusatio, quæ hac tantum generali ratione præcepti affirmatiui nititur, cuius natura & vis est, facultatem largiri, vt certis temporibus iniuncta cesset obligatio, in Consistorio quoque locum habeat, vt scilicet quando Consiliarius sententiam rogatur, possit se ab ea pronuncianda abstinere: quod ita tunc ipse expedire iudicet. C

HVIC autem dubitationi, vt congruentius respondeamus, quærenda in primis videtur esse ratio differentiæ inter affirmatiua, & negatiua præcepta: quam a sacris Doctoribus egregie explicatam accepimus,[a] qui tradiderunt, præceptis negatiuis, prohiberi actus peccatorum, qui cum suapte natura sint mali, & nullo modo, nec aliquo tempore, aut loco benefieri possint, quia finem prauum respiciunt, ideo talia præcepta negatiua aiunt obligare semper, & ad semper: at ex præceptis affirmatiuis homines induci ad actus virtutum, qui existere non quolibet modo possunt, sed adhibitis tantum ijs circumstantijs, quæ necessariæ sunt ad bonum virtutis constituendũ, nempe D

[a] S.Tho. 2. 2. q. 33. art. 2. in resp. S. Antonin. in 2. par. tit. 9. cap. 6.

vt id

A vt id fiat, vbi debet, & quando debet, & secundum quòd debet: sic enim a sapientibus traditum est,[a] bonum existere ex integra causa, hoc est ex multarum rerum recte inter se conspirantium concursu.

a S.Dion. Areopag. c.4. de diuin. nom.

Cvm itaque hæc affirmatiua præcepta multiplices circumstãtias, & præsertim temporis, quo illa obeunda sunt, requirant, ideo vt vltra tempus necessitatis, de quo constat inter omnes, certior aliqua regula, quantum fieri potest, in ijs exercendis statueretur, ob eam causam hæc ipsa præcepta affirmatiua, quòd ad temporis rationem pertinet, in tria quodam modo genera sunt distributa.

Primvm est, cum ea absolute cõsiderantur. Nam quamuis nulla humana sit actio, quam, si exercenda est, non in aliquo tempore exerceri oporteat, & ideo tempus semper annexum tamquam propriam mensuram habere dicatur, illud videlicet, quòd rei gerendæ protractio postulat, cum nihil extrinsecus ab homine sine tempore fieri possit: quoniam tamen in hoc ipso rerum genere, quod tempore aliquo faciendum esse dicimus, sunt præterea, vt id bene fiat, maxime obseruandæ circumstantiæ rei, loci, personarum, & alia huiusmodi, quæ variari sæpe solent: ideo virtutum actiones, cuiusmodi sunt, orare, prædicare, visitare, & id genus aliæ, nobis iniunctæ ad præcepta affirmatiua pertinere a Doctoribus dicuntur, quia non est illis extrinsecus semper certum, & immutabile tempus præscriptum, quo sint obeunda, sed pendent a rei natura, ab agentis circumspectione, & denique ab alijs permultis circumstantijs.

Secvndvm genus est eorum, quæ habent tempus certum, quod præscribitur aliqua lege, veluti præceptum de percipienda Eucharistia, habet præscriptum ex lege Ecclesiæ tempus Paschatis,[b] & præceptum confitendi peccata habet certum tempus, saltem semel in anno;[c] & præceptum de audiendo Missæ sacro, habet item tempus certum, videlicet, in diebus festis.[d] Itaque cum tempus sit certum, tunc sine dubio id, quod præcepto continetur, eo tempore efficiendum est; nam dies ipse interpellat.

b c. omnis vtriusque. de pœnit. & remiss.
c d.c. omnis.
d c. Missas, & c. omnes fideles. de consecr. distin. 1.

Tertivm est genus eorum, quæ directe nullum habent tempus præfinitum, vt scilicet potius hac hora, hoc die, quàm alio debeant exerceri, pendent tamen a certo aliquo actu, qui extrinsecus determinatus est, & ideo tempus certum obliquo modo habere dicuntur, quemadmodum milites pugnare, cum classicũ sonat, & Canonicos ad chorum, aut in Capitulum conuenire, cum tintinnabulo inuitantur, & alia huiusmodi: & ad hoc genus videtur præceptum dandi consilij ex officio, de quo agimus, referri posse, non quidem, vt est præceptum charitatis, quod non nisi opportune exercẽdum esse aliàs diximus,

diximus, sed prout præceptum iustitiæ consideratur, quod suapte A natura non habet in iure præscriptum tempus, quo sit præbendum, pendet tamen ab actu certo, & determinato, videlicet vt tunc ministretur, quando summus Pontifex consilium quæret. [a]

a cap. fundamēta. §. decet. de elect. in 6.

Vnde licet affirmatiuum hoc quoque sit præceptum, adiunctum tamen habet certum actum exteriorem, vnde temporis momentum elicitur, quo illud sit agendum. Quemadmodum enim communi Theologorum sentētia receptum est, præcepti affirmatiui obligationem tēpore necessitatis maxime declarari, veluti confiteri peccata in periculo mortis: facere eleemosynam, cum proximus fame vrgetur: orare, quando quis in summis angustijs positus est: condonatas in- B iurias etiam exterioribus amoris signis declarare, quādo inimicus veniam ex animo petit; sic, quando Princeps consilium requirit, declarat ipsa petitio, tum Principem, qui solus potuisset de re statuere, indiguisse consilio, tum rem ipsam ad Reipublicæ vtilitatem pertinere, quoniam alioquin ad consultationem non fuisset delata: & ideo maxime debet Cōsiliarius animi sui sensum ingenue ei aperire tum, cum ridiculum sit, indagare an locus, vel tempus illud congruum existat ad consulendum quando interrogatur. Cum enim ad Papam consilio iuuandum Cardinales fuerint instituti, & propter eum, ac Reipublicæ bonum, consilia ministrentur, nulla aptior declara- C tio opportunitatis huius excogitari potest, quàm quæ ab ipsomet Papa fit, cum singulorum vota exquirit, ita vt constanter admodum sibi Consiliarij persuadere debeant, tunc verum esse tempus, & locum consulendi, quando Papa illud postulat, immo nullū aliud tempus regulariter quàm illud, quo Consistorium habetur, aptius, aut commodius ad id inueniri posse. Quare cum hoc sit præceptum affirmatiuum, tunc maxime implendum est.

b S. Tho. 2. 2. q. 83. artic. 8. Nauar. in Manual. cap. 14. nu. 9. & 25.

His igitur non obstant quæ supra obiecta fuerunt. Non primū, quòd scilicet in præceptis affirmatiuis perpetua functio quocumque loco, & tēpore non exigatur; Nam respondetur, hoc dandi consilij D officium ex tertio illo genere esse, quod habet actum extrinsecus adiunctum, qui cum interpellat, necessario semper implendum est, alioquin, & milites, cum præliari oportet, in certamen descendere, & Monachi Præfectis parere nollent, & Clerici Episcopis obsisterent, & denique omnis obedientiæ disciplina subuerteretur, si Maiorum præcepta sine iusta, & graui admodum causa a subditis essent in controuersiā adducenda: immo neque Regna, neque Respublicæ, neque priuata domus, manente hac licentia, vlla ratione constare possent. Sic enim Deus mundū, eiusq. partes voluit administrari, vt alij præsint,

A sint,& præcipiant: alij autem imperio,& potestati superiorum subijciantur,& obtemperent illis: & quemadmodum virtus superioris est bene præcipere, ita virtus inferioris est, diligenter obtemperare.

Cum ergo, quo tempore Princeps sententiam rogat, eo ipso necessitatem quandam declarare videatur, in qua ipse, & Respublica versantur, cum auxilio tunc indigeant; propterea eadem interrogatio obligationem pariter Consiliario imponere censetur, vt impleat tunc præceptum, quo dare consilium omnino tenetur.

Ad secundum, quo dicebatur, posse aliquas iustas, & graues occurrere causas, quæ Cardinalem excusent; Respondetur, nos iam B in superioribus quæstionibus, illas potissimum reijcere conatos fuisse, quæ ceteris validiores visæ fuerunt. Quòd si illæ non afferunt excusationem, arbitramur neque alias afferre posse, cum minoris sint momenti. Non tamen negamus duas reperiri causas, quibus Consiliarij se defendere possunt: altera est cum absunt ipsi ex legitima causa: altera vero quando interrogatio Principis non ad omnes, sed ad aliquos tantum, veluti seniores, pertineret, quorum consilio Reipublicæ vtilitas satis iuuaretur, ita vt aliorum opera non esset necessaria, iuxta ea, quæ in alia quæstione explicata inueniuntur.[a] Ceterum cum Cardinalis præsens est, & a Principe senten- C tiam rogatur, aut absens, sed nec ægritudine, nec alio necessario impedimento prohibetur, non videmus quomodo possit saluo munere suo, atque integra conscientia a dando consilio supersedere, cum illud præceptum tunc non implendo, & silendo, rem iniustam faciat, non prohibens, vt debet, damnum, quod Principi, & Reipublicæ infertur. Nam si dicet, non esse id tempus opportunum dandi consilij, certe, præterquàm quod interrogatio Principis, cui parere debet, id exposcit, nullum aliud restat tempus dicendæ sententiæ, cum res tunc sit ex maiore suffragantium parte D concludenda, atque a Papa, prout cócluditur decernenda. Quare in manifesta est culpa, si illius patrocinium hoc tempore imminente destituat.

a Diximus in quæst. 44.

R PARS

PARS IIII. QVAEST. X.

Quando res est talis, quòd Cardinalis eam non probans, eligit tacere, assurgens cum capitis inclinatione; an muneri suo satisfaciat.

QVAEST. XXXV.

PRAESENS quæstio posset forte superuacanea ijs videri, qui memores essent, antea iam in alia quæstione a nobis conclusum fuisse, Consiliarium, qui sileat, quando sententiam rogatur, nullatenus excusari, etiã si assurgat, & caput inclinet, ac Principis scientia, & patientia illi accedat.[a] Nam si tunc muneri suo minime satisfacit, quo magis erit id nunc affirmandum, vbi nulla Principis fit mẽtio? Verum animaduertendum est, hæc diuersis admodum rationibus consideratis pertractari: tunc enim de ijs excusationibus agebatur, quæ a persona Principis deducebantur: nunc circa eas difficultates vertitur quæstio, quæ ex rei propositæ natura oriuntur; ideoq. alijs, atque alijs argumẽtis tota hæc disputatio progreditur, & terminatur. A B

QVOD igitur ad Thema modo propositum pertinet, dubium facit nota iuris regula, quæ ait: Expressa nocent, non expressa non nocent.[b] Vnde, cum supra firmatum sit, non licere Cardinali aduersus propriam conscientiam, sententiam dicere; videbitur fortasse hoc eos non complecti, qui verbis nihil exprimunt, sed tacent, & assurgunt tantum, seu caput demittunt. Nam & dici solet, eum, qui tacet, in rebus, quæ noxiæ esse possunt, non haberi pro consentiente.[c] Quare hi, qui rem propositam vere non probant, quòd eam publicæ causæ censent perniciosam, cum interrogati silent, existimari forte poterunt potius dissentire, & proinde ab omni culpa abesse. Præterea videtur nequaquam capitis inclinatione, aut alijs signis eius generis mendacium proferri, sed tantum veritatem occultari: quod sæpe non solum licet, verumetiam est maxime necessarium. Verba enim, cum proprie instituta sint ad significandum, certe simul ac Consiliarius profert sententiam suam, & loquitur aliter, atque sentit, nulla excusatione se potest defendere, quominus reus sit mendacij: at vero facta, licet aliquando significent, non ramen tam[d] proprie, quàm C

a Sup. q. 16.

b l. expressa. de reg. iu. l. nõnumquam. de condit. & demonstrat.

c l. filius fam. §. innuitum. de procurat. Iasõ. quæ dotis sol. matr. nu. 104.

d Caiet. 2. 2. q. 111. art. 1.

A quàm verba, habent enim alios vsus: vtimur autem his præcipue sine vllo mendacio, & sine vllo peccato plerumque ad occultandam veritatem. Itaque videmus, Clericos, & Monachos, cum iter faciunt per regiones, quas incolunt hæretici, sine vllo culpæ scrupulo, si periculum imminet, spoliare se vestibus proprijs, & induere vestimenta laicorum, ne, si Clerici, aut Monachi agnoscantur, in manifestum vitæ discrimen adducãtur.[a] Christiani item, qui ad Saracenos mittuntur, vt eorum indagent, atque explorent consilia, & qui forte apud illos degunt, sæpe eorundem amictus assumunt, ne, si Christiani agnoscantur, in varia incidant pericula: quam tamen ob causam B nemo illos damnat, aut reprehendit. Præterea, cum vita, & salus versatur in maximo discrimine, potest sine dubio vir vti veste mulieris, & mulier veste viri.[b] Postremo scimus, homines nonnullos virtute, & sanctitate præstantes, vsos fuisse fictionibus quibusdam[c], quos tamen nullus hanc ob causam audet condemnare, vt constat de Dauid apud Regem Geth, & ex alijs multis, quos longum esset percensere.

[a] Caiet. 2. 2. q. 3. art. 2.

[b] S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

[c] S. Chrys. in lib. 1. de Sacer. prope fin.

Cvm igitur hæc omnia ita se habeant, constetq. aperte, homines interdũ sine peccato occultare veritatem, & fingere multa, quæ non videntur consentanea veritati; cur non poterunt etiã Consiliarij ce- C lare id, quod sentiunt, cum aliqua graui causa adducũtur, vt ita iudicent expedire? Cur (inquam) non poterunt assurgere, & caput inclinare, & alia facere huiusmodi, quæ videntur ostendere consensum, licet re vera non consentiant? Clericus non censetur esse in culpa, cũ periculum instat, quamuis ipso amictu, & reliquo corporis ornatu fingat se laicum esse: cur igitur peccabit Consiliarius, cum causa aliqua grauis occurrit, si ostendit his signis externis se probare quod non probat?

Verum si quis ad proprium Cardinalis officium, tum ad sacri Consistorij institutum, & simul ad rei propositæ grauitatem respe- D xerit, existimamus eum longe aliter responsurum. Primum vero id præfamur, interiorem hominis mentem, cum sit occulta, non licere nobis nisi per exteriora signa deprehendere, quæ sunt verba, aut facta, & ideo signa data vocari solent.[d] Quotiescumque igitur id, quod per verba, aut alia signa exteriora indicatur, cum mente congruit interiore, veritatis virtus effulget:[e] at vbi repugnat, tunc in vitium illud incurritur, quod mendacium, seu simulatio appellatur.[f] Quoniam autem hominum, qui corporis tegumento circumsepti sunt, arcana animi introspici nequeunt, facileq. alij in his pernoscendis eludi, aut decipi possent, Deus ipse,

[d] S. Aug. de doctr. Christ. lib. 1. cap. 2. & lib. 2. c. 2. cum seq.

[e] S. Tho. 2. 2. q. 109. artic. 1. & 2.

[f] S. Tho. 2. 2. q 110. artic. 1. & 2.

qui scrutator est cordium, vultq. exteriora nostra, tam verba, quàm facta congruenter ordinari ad aliquid sicut signum ad signatum, quod perficit homo per virtutem veritatis; voluit simul huiusmodi signa exteriora signatis conferri, [a] & sic ab hominibus repræsentari, prout ex communi hominum, quibus cum agitur, sensu accipi, & intelligi solent, [b] & iuxta hanc interpretationem hæc nobis aut veritatis, aut mendacij loco adscribuntur. [c] A

a Caiet. 2. 2. q. 110. artic. 1. vers. ad huius euidentiam.

b c. qui peierare. §. ex his 22. q. 5.

c Nauarr. in Manual. c. 12. num. 7. & seq.

d S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. in sol. 2. & q. 111. artic. 1. in corp.

Et licet fateamur, verba præcipuum locum inter signa obtinere, perspicuum tamen est, etiam res, [d] & facta plerumque vim significandi habere. Quemadmodum enim inter nummos, quibus vti solemus in rerum emptione, & venditione, principem locum tenent nummi aurei, sed non ideo contemnuntur, aut reijciuntur argentei, aut ærei: eodem modo in explicandis interioribus animorum sensibus, certum est præcipua signa esse verba: sed extant etiam multa alia, quæ vim habent ad eosdem explicandos. B

Illud autem animaduertendum est, signa, quæ rebus, aut factis nituntur, duplicia esse: alia enim ita sunt instituta, & imposita ad significandum, vt fere nullum alium habeant vsum, cuiusmodi sunt vexilla, & alia signa militaria, vt item tubarum, & buccinarum sonitus, quo iubet dux in prælio cani bellicum, aut cani receptui, & hæc sunt simillima verbis, vixq. discrimen, si res diligenter perpendatur, inter hæc, & illa reperitur; Aliæ vero sunt res, siue facta, quæ non sunt primò instituta ad significandum, sed habent alios vsus præcipuos, & hæc non sunt semper signa: cessat enim in illis nonnumquam ratio significandi, de quibus statim agemus. C

His positis, dicimus clarum esse in capitis demissione, & in alijs nutibus, quando Consiliarius intus dissentit, mendacium esse. Nam cum hæc signa sint simillima verbis, vt supra diximus, sintq. dūtaxat imposita ad significandum, ex communiq. omnium hominū consensu, & ex quotidiana consuetudine tantum significent assensum; sequitur, vt illi, qui vtuntur his signis, sine dubio assentiri censeantur, nullumq. sit discrimen inter eos, qui verbo, & illos, qui huiusmodi signis hanc, aut illam sententiam amplectuntur. Quare, qui in medium profert hæc signa, quo tempore dissentit, cum ipsa, sua natura significent assensum, nullamq. aliam significationem habere videantur, sine dubio mentitur: vtitur enim signis, quibus simulat se probare quod animo reprobat, & reijcit. Actus enim ille assurgendi, & caput detegendi adeo consensum interiorē solet demonstrare, vt quando numerantur suffragia Consistorij, illi, qui caput demittunt, recenseri soleant inter consentientes. Quare in casu proposito (vt di- D

ctum

A ctum est) si quis capite annuat, & mente discrepet, quia inordinate, vt aiunt Theologi,[a] confert signum ad signatum, ostendens capitis inclinatione se id approbare, quod mente reprobat, aperte mendacium committit.

DICIMVS etiam, quatenus ad Cardinalis munus spectat, quod in consulendo positum est, eos, qui ita annuunt, vnico actu duplicem deformitatem includere; [b] Alteram omissionis dum tacent, quando loquendi tempus est, & debitum bonum prætermittunt, [c] iuxta illud: *Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi.*[d] Alteram commissionis, quatenus per actum exteriorem assurgendi, & caput inclinandi,
B id affirmare censentur, quod verum non est, vnde S. Augustinus ait: *Vterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.*[e] Et S. Chrysostomus: *Non solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille, qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere conuenit.*[f] Quæ tamen omnia non ad omnem veritatis occultationem æque sicut mẽdacium extendimus, cum mendacium semper sit malum, & nullo tempore probari possit: Occultatio autem veritatis, licet tunc mala sit, cum quis tenetur verum fateri, prout in casu nostro, non-
C numquam tamen promiscua, atque indifferens esse potest, aut etiam bona.

QVOD vero ad Consistorij institutum spectat, notum est temporibus constitutis, Cardinales iussu summi Pontificis eò accersiri, consultationis causa, vt de rebus propositis quisque suffragium ferat, eas vel approbando, vel improbando: Generale autẽ id esse scimus[g] in omni Collegio, vel Vniuersitate, vt quicumque eò conuocantur, vt consentiant, vel contradicant, si præsentes sint, & taceant, habeantur pro expresse consentientibus, etiam in rebus male gestis, & ideò inuoluantur peccato, & pœna,[h] eo quòd ex debito officij ita tenen-
D tur, quando sunt accersiri consulere, & votum suum exprimere;[i] vt, si id omiserint, muneri suo minime satisfaciant.[k]

DE rei etiam propositæ grauitate dicimus, illam suapte natura exposcere, non vt taceatur, sed vt clara voce, apertoq; ore id, quod publice prodesse potest, enuncietur, validisq; rationibus, & argumentis muniatur. Cum enim res, quæ proponi solent, vtilitatem publicam respiciant, & ideò magni ponderis, ac momenti habeantur, cogit rei ipsius conditio, & publica necessitas Consiliarium, ne reus fiat detrimenti, quod ex tam pernicioso silentio Reipublicæ importari potest, vt mentem suam apertissime declaret.

a Caiet. d. artic. 1.
b S. Tho. 1.2. q. 72. artic. 6.
c S. Tho. 2.2. q. 79. artic. 3.
d Iacob. 4.
e c. quisquis. 11. q. 3.
f c. nolite timere. 11. q. 3.
g Fel. c. nonne. de præsumptio. num. 18.
h Innocen. & Abb. c. 1. nu. 13. de his, quæ fiũt a ma. par. Ias. l. quæ dotis sol. mat. nu. 89.
i Abb. c. 2. de his, quæ fiunt. num. 9.
k Gondis. de Card. q. 5. nu. 15. & seq.

Denique ad supradicta omnia, accedit & graue scandali periculum. Nam quotiens Cardinales, præsertim antiquiores, & rerum vsu peritiores tacendo, assurgendo, & caput demittendo, illud se probare ostenderint, quod ex animo non probant, aut simulare aliquid in tam graui re comperti fuerint; periculum est, ne alij eorum auctoritate commoti idem sequantur, aut sibi etiam eorum exemplo pariter simulandi fas esse putent: quod quàm cauendum sit, Eleazari exemplum docet, qui maluit supplicium subire, quàm breuissimam simulationem, quam alij persuadere ei conabantur, admittere, cum diceret. [a] *Non enim ætati nostræ dignum est, fingere, ne adolescentes multi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam, atque execrationem senectuti meæ conquiram.* A B

a 2. Mach. 6.

Itaque cum hinc duo magna possint exurgere detrimenta: Primum ne causæ sacri Collegij ab ijs, qui patroni esse debent, facile deserantur. Secundum, ne recentiores occasionem hinc accipiant errandi: propterea animaduertendum maxime putamus, quandocumque iste tacendi, & annuendi mos cum simulatione esset coniunctus, eum tamquam Senatorio ordine indignum, & causis publicis perniciosum, a sacro Consistorio procul esse repellendum.

Quod vero obijciebatur, ea, quæ non sunt expressa, non nocere; [b] taciturnitatemq. vbi detrimentum sequi potest, non obesse; C Respondemus in Senatibus, & Collegijs ad res deliberandas conuocatis secus esse; [c] & propterea non solum hic taciturnitatē subesse, sed alia signa extrinsecus accedere, quæ instar verborum sunt, ac mentis sensum perspicue (imperatiue & directiue, vt aiunt.) exprimunt. [d]

Et si adhuc vrgeatur, hæc signa exteriora esse æquiuoca, quæ non necessario arguunt, talem esse interiorem mentem; Respondemus, omnibus exterioribus signis quemadmodum & verbis eum sensum attribui, quem ex condicto quodam communiter omnes admiserunt, ideoq. illi standum esse. [e]

Et tandem si quis pertinaciter obsistat, quidquid homines conijciant, vel interpretentur, certum tamen esse, illum numquam omnino consensisse; & veritatem opinioni esse præferendam; Respondemus, hoc simile dicto illi esse: *Lingua iurauit, mentem iniuratam gero:* [f] quod nihil aliud est, quàm euidenter confiteri, se mentitum esse, cum mendacium dicatur falsa vocis significatio, quæ nutu etiam ostenditur. [g] Peccatum igitur in eo consistit, quod cum animo dissentiat, ille annuendo significare ostendit se non dissentire, sed consentire. D

b d. l. expressa.

c Innoc. Abb. c. vestra. de locat. in fin. Fel. c. nōne. de præsumpt. nu. 18.

d Caiet. 2. 2. q. 110. art. 1.

e I. labeo de supell. leg. l. librorū. §. quod tamen Cassius ff. de leg. 3. Aristo. 1. Periher.

f Cic. 3. off.

g S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. ad 2.

Ad secundum, quo dicebatur, demissionem capitis esse occul-

tationem

A tationem dumtaxat veritatis, quæ ſæpe eſt licita; Reſpondetur, nos non negare, aliquando licere obtegere veritatem, ſed negamus id licere Conſiliario, cuius conſenſus exteriori taciturnitatis ſigno enunciatur: deinde, etſi liceret, non tamen liceret per capitis deflexionem, & alia ſignâ eius generis id facere, quoniam illis non occultatur veritas, ſed profertur ſine dubio mendacium, vt ſupra diximus.

TERTIVM argumentum, quod a Clericis, & Monachis ſumebatur, non obſtat: nam veſtimenta non ſunt primo inſtituta ad ſignificandum, & ad diſtinguendum Clericos a laicis, ſed ad operiendum

B corpus: [a] quare veſtimenta laicorum communia ſunt (cum neceſſitas inſtat) Monachis, & Clericis. Ex quo ſequitur, ibi nullum eſſe mendacium, cum re vera amictus, ſiue veſtitus tempore neceſſitatis cõmunis ſit, & non ſignificet proprie eos laicos eſſe. Et ſi ipſi ob veſtium formã putantur laici, non propterea ſunt in culpa, quia hoc non prohibet, quominus poſſint vti iure ſuo. Idem dico de veſtitu muliebri, aut virili: cum enim neceſſitas extrema impendet, non eſt ita proprius ac peculiaris alterutrius illorum, vt non liceat [b], aut viro vti veſtitu mulieris, aut mulieri veſtitu viri. Rurſus, quod dictum eſt de Chriſtianis, qui degunt apud Turcas, & Afros, fatemur

C verum eſſe, iureq. illos aſſumere poſſe Turcarum, & Afrorum indumenta, cum ſint propria illarum nationum, non quatenus ſequuntur ſectam Mahometanam, ſed quatenus incolunt illas prouincias, quia tunc nullum eſt mendacium, cum veſtimenta periculi cauſa, in quo verſantur, communia ſint omnibus: at vero cum veſtes propriæ ſunt ipſius ſectæ, quam amplectuntur Saraceni, & illis ſignificant ſe eam ſectam colere, tunc certum eſt Chriſtianum, qui vteretur huiuſmodi veſtibus, grauiter peccare: oſtenderet enim illo ſigno, ſe Saracenum eſſe: quod ſine dubio mendacium eſſet pernicioſum. Quare, vt ſummatim dicamus, certe in omnibus exem-

D plis, de quibus egimus, veſtes illæ non ſunt ſigna falſa. Ipſius autem Dauid factum de induſtria prætereo; [d] conſtat enim ex Doctoribus illam vultus immutationem, de qua ibi eſt mentio, non poſſe appellari ſimulationem, ſed potius myſticam quandam fictionem [e]. Apparet itaque in factis omnibus, quæ propoſita ſunt, non contineri mendacium.

a Clem. Alex. lib. 2. Padag. c. 10. S. Baſil. c. 22. Reg. fuſius diſput. S. Hierony. in Ezech. c. 44.

b S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

c Caiet. 2. 2. q. 3. art. 3. vbi Bannes dub. 2. concl. 1. & 3.

d 1. Reg. 21.

e S. Tho. 2. 2. q. 111. art. 1. in ſol. 1. argum. S. Antonin. 2. par. tit. 10. c. 1. §. 1. Syluest. in verb. ſimulatio quæſt. 2.

PARS IIII. QVAEST. XI.

An tacere Cardinalem in Consistorio, quando sententiam rogatur, sit culpa, & qualis.

QVAEST. XXXVI. 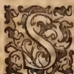ILENTIVM Cardinalium, quatenus ad rem nostram pertinet, varijs modis considerari potest: A sed nos maioris tum breuitatis, tum facilitatis causa, ad duo præcipue capita redigimus: aut enim is, qui tacet, vtitur signis, quibus significet sententiam suam: aut nullo vtitur signo, sed intra fines silentij se continet omnino.

Si loquimur de priore illo, qui signis profert sententiam suam, sane aut signa illa non consentiunt cum mente ipsius Consiliarij, vt quia significat sibi placere quod displicet; aut displicere quod placet; aut dubitat, & tamen signis ostendit, se alterutri parti firme B & constanter assentiri: & de hoc genere silentij iam supra copiose disputatum est, aperteq. probatum, hoc silentium iniustum esse, & cum mendacio & simulatione coniunctum.[a] Vel contra, signa, quæ profert Consiliarius, consentiunt cum ipsius animo, vt si res, de qua est controuersia, ipsi probatur, & re vera signis ostendit, se illam approbare, aut eam improbat; & significat se eandem improbare: & & de hoc erit nunc in hac quæstione disputatio. At si loquimur de eo, qui nullum profert signum, sed omni ex parte tacet: & certe siue ipse rem probet, siue improbet, siue dubitet, si suo silentio dat causam, vt ij, qui intersunt, existiment ipsum assentiri (vt sæpe fieri C solet) cum non assentitur: aut contra, dissentire, cum rem probat, aut dubitat; discedit sane ab officio, quia in causa est, vt alij decipiantur: quod pertinet ad ea, quæ supra dicta sunt. Si vero ita taceat, vt non solum nullo vtatur signo, sed nihil omnino, qui adsunt, ex illius silentio colligere possint, de hoc maior est controuersia, & de hoc item erit in hac quæstione disputatio.

[a] In quæst. 16. & 35.

ACCEDAMVS igitur ad priorem illam silentij speciē, quæ huiusmodi est, vt Consiliarius, licet taceat, signis tamen ostendat se id sentire quod re vera sentit: & fortasse aliqui existimabunt, nullam in huiusmodi silentio culpam esse.

A Primo, quia regula iuris recepta esse solet, taciti & expressi idẽ esse iudicium,[a] vnde ex legibus id esse appellatur, tam quod verbis, quàm quod ex earum mẽte colligitur.[b] Quamobrem cum Cardinalis sententiam rogatus, eam signis illis exprimit, quæ ab alijs intelliguntur, & in communi hominum vsu sunt, non videtur reprehendi posse, cum id respondeat, ac significet, quod omnino gerit in animo, siue verbis, siue nutibus id faciat.

Secundo, quia cum sint varij casus iure præfiniti, quibus consensus expressus requiritur, nec sufficit tacitus, prout in stipulatione[c]; & alijs a Doctoribus relatis,[d] inter quos noster hic (videlicet vt suf-B fragia sacri Consistorij rata non habeantur, nisi voce, & verbis fuerint prodita) annumeratus minime inuenitur; vtique standum esse videtur iuris communis regulæ: vt, quemadmodum nutu hereditatis adiri, matrimonium contrahi, professio celebrari, donatio fieri, & alij cõtractus geri possunt;[e] sic & liceat Senatori quacumque ratione, seu voce, seu alijs voluntatis suæ indicijs, dummodo clare pateant, munus suum explere.

Tertio, quia sic vsu etiam receptum videtur, cum vsque olim apud Romanos multi in Senatu tacita suffragia ferrent, nihil voce exprimendo, sed alijs atque alijs modis sententiam suam declarando, de C quibus proprio loco egimus:[f] & hodie quoque tacentium Senatorum suffragia pro consentientibus numerantur, optimaq. dicitur legum interpres consuetudo: immo certiores illæ sententiæ quãdoque apud aliquos habentur, quæ calculis, & fabarum suffragijs feruntur, quàm quæ verbis interdum fallacibus pronunciantur: prærerquàm quòd magnum esset incommodum, vbi negotiorum vrget multitudo, a singulis Senatoribus, etiam qui imis sedibus locati sunt, sermones longos & superuacaneos de rebus expectare, quas annuendo tantum celeriter & apte possent expedire.

Ex altera parte illud se obijcit considerandum, quod cum ad D sacrum Consistorium res vt plurimũ graues, ac dubitationis plenæ referantur, ob idq. etiam in consilijs Senatores fuerint instituti, vt diligenti, maturaq. eorum tractatione, deliberationes capiantur; absurdum videtur licere illis, solo, momentaneoq. nutu res perstringere, ita vt Consistorium ipsum, tamquam mutorum contubernium videri possit.

Huc accedit, quòd cum consensus sermone expressus, dicatur a Doctoribus clarus, apertus, & manifestus, quippe qui verbis depromitur, tacitus autem vocetur quodam modo occultus, tectus, & præsumptus tantum, vt qui aliquando fallax est, cum a coniecturis

solum

a l. cum quid. si certum pet.
b l. nominis. § 1. de verbor. signif.
c l. 1. in princ. de verb. oblig.
d Tiraqu. de leg. cõnub. glo. 7. num. 7. 21. & seq.
e l. vbi nõ voce, & ibi Dec. & Cagnol. de reg. iur. cap. 1. §. vero de regular. in 6. Iason l. si res obligata. num. 33. de legat. 1. Alex. & Ripa in l. 1. nu. 35. & seq. de verb. oblig.
f In quæst. 40.

solum proficiscatur, in quibus sæpe decipimur:[a] propterea dubium non est, expressum haberi longe potentiorem, & efficaciorem, quàm tacitum,[b] sicuti & substitutio expressa multo plus operatur, quàm tacita.[c] Vnde sequitur in proposito quoque casu, Cardinales, vt apertius id, quod sentiunt, exterius declarent, cum sententiam a summo Pontifice rogantur, debere eam non nutu tantum, sed voce, ac conceptis pro rei qualitate verbis, explicare.

A

NOS vero sic solui posse putamus has difficultates, quòd sicuti in iuris scientia est frequentissimum, & in alijs etiam studiorum disciplinis obseruari solet, vt pro rerum, de quibus agitur, varietate, aliter atque aliter respondeatur, & ad commodiorem earundem tractationem, ac cognitionem, regulæ cum suis exceptionibus constituantur; sic in præsenti materia id, quod crebrius vsu venire solet, considerando, regulam verbis affirmatiuis statuamus, Cardinales scilicet in Consistorio, cum sententiam rogantur a Principe, debere eam voce, tamquam conceptum rei partum edere, ac verbis congruentibus enunciare, non solum quia Principis maiestas, loci, & consessus illius amplitudo, sed etiam rei ipsius, de qua agitur, necessitas quãdoque ita exigere videtur. Quid enim si negotiũ eiusmodi sit (quod sæpe contingere solet) vt de eo quid sentiat Princeps, nulla appareat coniectura, nec rei natura vllatenus id demonstret, sed totum positum sit in genere, vt aiunt, deliberatiuo? veluti an bellum sit aduersus Turcas hoc tempore suscipiendum: an decernenda Legatio in Britanniam: an Ciuitates ditionis Ecclesiasticæ sint vectigalibus, & quibus subleuãdæ: quæ ratio ineunda ad ærarium prope exhaustum instaurandum: quod consilium suscipiendum ad sumptus in litterarum Apostolicarum expeditione minuendos: ad Ecclesiasticã disciplinam restituendã, quæ sint in primis procuranda: nonne certũ est in his, & alijs huiusmodi, non signis, aut nutibus, sed efficacibus rationibus, validisq. argumentis, & probationibus tantum locum esse?

B

C

FATEMVR tamen, si de alijs rebus agatur in Consistorio vsu frequentibus, vel sæpius examinatis, & diffinitis, non opus tunc esse (nisi noua aliqua, & euidens subueniat ratio) rem actam pluribus agere, & sermonibus minus necessarijs, grauiorum rerum spatia occupari, ab ijs præsertim, qui inferiora subsellia tenent.

D

ITAQVE vt articulum hunc concludamus, sicuti sententias verbis appositis a Consiliarijs prolatas commendamus, sic non omnem taciturnitatem, extrinsecis signis pro loci consuetudine declaratam, ac cum veritate consentientem, quando alia non est oratio necessaria, condemnamus.[d]

a Glo. c. statutum. §. in nullo verb. expressius de rescrip. in 6. Tiraqu. l. si unquam. C. de reuoc. donat. in verb. libertis. nu. 22. & seq. Cagnol. in l. expressa. nu. 3. de regul. iur.

b l. si. ff. de leg. 3. iuncto text. in l. si quis in princ. testamẽti. ff. de leg. 3. Ias. in l. seruũ filij. §. si idem seruus. nu. 12. ff. de leg. 1.

c Bart. l. cum ex filio. §. filio. de vulg. & pupill. Tiraqu. de leg. connub. in glo. 7. num. 60.

d Diximus in quæst. sequent.

A ACCIDIMVS iam ad aliam ſilentij formam, nimirum cum Conſiliarius non ſolum tacet, ſed neque vlla ſigna profert, quibus indicet ſententiam ſuam, vt ſi Cardinali aliquando non placent quæ propoſita ſunt, ille tamen iuſta ſe excuſatione, aut difficultate detineri iudicat, quo minus loquatur, & ideo pure tacet, nec ſignum vllum extrinſecus profert voluntatis ſuæ. Quod quidem etſi non admodũ frequens ſit, quoniam illi, qui quodam modo non audent, aut erubeſcunt loqui, aliquod fere ſemper ſignum edunt, ſe in aſſenſum propendere. Attamen, quod attinet ad excogitatas ab illis excuſationes, aut impedimenta, ſatis a nobis in decurſu huius noſtræ tractatio-
B nis probatum eſſe exiſtimamus, eas prorſus inanes, & iniuſtas eſſe. Quapropter ſi hi non ſolũ tacent, ſed etiam addunt ſignum aliquod interiori voluntati ſuæ repugnãs, pertinet hoc ad primum præſentis Thematis articulum fuſe a nobis in præcedenti quæſtione diſputatum. Sin vero illi ſimpliciter tacent, vt nunc ponimus, nec ſigno aliquo extrinſecus ſuam ſententiam explicant, cum tamen eis diſpliceant propoſita, tunc dubium non eſt, eos non defendi a culpa, tum quia non loquuntur prout muneris ſui erat, tum quia tacendo cenſentur affirmare id, quod ex animo non probant, tum demũ ex alijs rationibus ſæpius ante deductis: ideo qualis, quantave huius ſilen-
C tij culpa ſit cenſenda, modo ſupererit declarandum.

IDEM fere eſt, quãdo quod propoſitum fuit, placet, & tamen nec verbis, nec ſignis vllis id ſe approbare Cõſiliarius declarat: quod quidem a ſuperioribus ijs pendet articulis, quibus oſtendimus ſilentium hoc tametſi nullo aperto mendacio eſt inquinatum, non tamen ab omni culpa immune eſſe, cum veri Conſiliarij prudentiam, ſynceritatemq. haud impleat, quæ loquendi libertatem poſtulat; quin potius ſuſpicionẽ alijs præbere poſſit, tacendo ſe illud improbare, quod vere, & ex animo probat: aut ſe ad tacendum artificioſe ſeductum fuiſſe, vnde vetus prouerbium: *Bos in lingua:* aut potius de induſtria
D tunc tacere, vt oblata occaſione poſtea nocere poſſit, iuxta Græcum illud: *Crocodillus, caput ſine lingua, ſed dentibus armatum.*

ILLVD autem negotium faceſſit, & proprium eſt huius quæſtionis, cum Conſiliarius ſententiam rogatus, non ſolum verbis nihil exprimit, nec nutu quidquam ſignificat, verumetiam animi pendet, & non magis ad hanc, quàm ad illam partem inclinat: & quamuis hoc raro accidere ſoleat, cum Cardinales, qui nihil loquuntur, conſueuerint fere ſemper interioris opinionis ſuæ ſignificationem dare, aliquo ſaltem geſtu, aut corporis motu; attamen, quoniam & hoc ipſum poteſt accidere, & non deſunt qui mediam hanc,

& quaſi

& quasi neutram viam tutiorem esse existimāt, ideo & hunc quoque A
articulum non prætermittendum duximus, ex quo Thema propositum diluetur, videlicet, an tacere in Consistorio absolute consideratum, sit culpa, & qualis.

Poterit igitur aliquis existimare, cum S. Iacobus acerbe in linguam inuehatur, illamq. appellet vniuersitatem totius iniquitatis, affirmetq. omnia a natura humana domari posse præter linguam, & hanc esse malum inquietum, plenamq. veneno mortifero, & denique illum virum perfectum esse, qui non offendit in lingua. Cum igitur hæc S. Iacobus proferat, poterit, inquam, aliquis ex his colligere, silentium tamquam tutum a varijs periculis portum, probandum esse. B

Epist. cath. cap. 3.

CONTRA vero, cum Prophetas legamus dicentes: *Væ mihi, quia tacui.*[a] Et alibi: *Clama ne cesses, exalta vocem tuam:*[b] animaduertimus, nō semper silentium amplectendum, sed & sermonem quandoque adhibendum esse.

a Isa. 6.
b Isa. 58.

PRO articuli huius definitione animaduertendum est, silentium absolute, & secundum naturam suam sumptum, ex earum rerum genere esse, quæ indifferentes vocantur, quippe quo aliquando bene, aliquando male vti possumus: & ideo Sapiens dixit, *Tempus esse loquendi, & tempus esse tacendi.*[c] Et in Psalmo legitur: *Pone Domine custodiam* C
ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis:[d] Ostium enim modo clauditur, modo aperitur, hincq. Saluatorem Dominum nostrum aliquādo tacuisse legimus,[e] & alijs mandasse, vt nemini dicerent quod viderant,[f] aliquando etiam dixisse Apostolis: *Docete omnes gentes, prædicate Euangelium omni creaturæ.*[g] Et: *Quæ audistis in cubiculis, prædicate super tecta.*[h]

c Eccles. 3.
d Psal. 140.
e Matt. 26.
f Luc. 5. & Matt. 17.
g Marc. 16.
h Matt. 10.

ADVERTENDVM deinde, quòd cum articuli huius determinatio, non a natura silentij absolute sumpto, sed ab vsu illius dependeat, & is, qui opportune loquitur, sit commendandus, & qui tempestiue nouit silere, sua laude sit dignus; cumq. hominum natura D
propensior sit ad malum, idq. plerumque grauius sit in committendo, quàm in omittendo, propterea a sapientibus traditum est, vt, quando medium illud virtutis, & tempestiuam illam horam tacendi, vel loquendi exacte obseruare difficile est, in hoc discrimine ad dexteram potius silentij, quàm ad læuam sermonis cursus dirigatur. Sic enim S. Iacobus inquit: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.*[i] Et in Prouerbijs legitur: *In multiloquio nō deerit peccatum.*[k] Et in Threnis: *Sedebit solitarius, & tacebit.*[l] Hincq. videmus eos, qui vitæ perfectiori student, intra claustra silentium maxime profiteri.

i Epist. cath. cap. 1.
k Prou. 10.
l Thren. 3.

A teri. Vnde Iustinianus Imperator de Monachis loquens, eos Græco vocabulo ἡσυχαστάς, quasi silentiarios vocauit,[a] quod argumentum varijs exemplis, ac rationibus, sacri Doctores persequi solent.[b]

Hoc tamen, vt diximus, tanquam consilium in dubio amplectendum a Doctoribus proponi solet; ceterum cum aliquis, aut diuino præcepto, aut ex vocationis suæ instituto, siue ex suscepti officij necessitate, aut obedientiæ munere, seu alio quopiam legitimo vinculo obstringitur, vt certis temporibus dicat, vt respondeat, ac loquatur, non est dubitandum cessare tunc prius illud consilium a Doctoribus traditum, & sermonem, prompte & cum fiducia arri-

B piendum esse: nam & Scriptura sacra ait: *Ne retineas verbum in tempore salutis*: Et rursus: *Pro anima tua ne confundaris dicere verum.*[c] Quæ omnia cum suis distinctionibus copiose a Doctoribus,[d] & erudite tractata fuerunt, ad quos Lectorem reijcimus.

a Authen de Monachis. §. cogitandum.
b S. Ambros. lib. 1. off. c. 2. S. Greg. Past. par. 2. cap. 4. S. Anton. par. 3. tit. 16. cap. 8. §. fin.
c Eccles. 4.
d Alexan. de Ales par. 2. q. 121. per tres artic.

Ex his, quod ad rem nostram pertinet, satis constare putamus, quid in præsenti articulo sit dicendum, Cardinalem scilicet in Consistorio, silendo dum interrogatur, non esse a culpa immunem, tum quia Cardinalium officium in eo potissimum versatur, vt adiutores, & Consiliarij sint summi Pontificis: quod munus non cessatione, & silentio, sed opere, & sermone implendum est, eo præsertim tempore,

C cum eorum sententia a Papa exquiritur, & Reipublicæ vtilitas vrget. Tum quia homines, cum ea, quæ mente complectuntur, nō sola interiori locutione Angelorum more exprimere valeant,[e] sed externis signis ad ea explicanda indigeant, dicente S. Gregorio: *Alienis oculis intra secretum mentis, quasi post parietem corporis stamus, sed cum manifestare nos ipsos cupimus, quasi per linguæ ianuam egredimur, vt quales simus, extrinsecus ostendamus*:[f] Cumq. ob id potissimum Consiliarij munus sit institutum, vt loquatur, vt admoneat, vt, quod intus sentit, libere, & fideliter proferat, dubitandum nihil relinquitur, quoties ille sententiam rogatus nihil respondet, nec verbis, aut saltem capitis inclinatione,

D seu nutu aliquo (in ijs tamen solum casibus, quibus id permitti posse modo demonstrauimus) assentitur, cum officio suo minime satisfacere, neque excusationis, aut impedimenti alicuius prætextu ab hac culpa liberari: quod supra varijs quæstionibus a nobis fuit ostēsum. Itaque nunc cum de solo silentij huius vsu agamus, cum omnino in culpa esse affirmamus: nam cum ex obligationis vinculo cum iuramento suscepto fideles esse atque obedire Papæ Cardinales teneātur, hoc vero silentium susceptæ illi obligationi prorsus aduersetur, non potest dici carere culpa, qui quod sibi faciendum incumbit, sine ratione prætermittit.

e S. Thom. 1. par. q. 107. artic. 1. ad 1.
f Lib. 2. Moral. c. 4.

Ad hoc autem pertinet illud, quod S. Thomas nos Sanctorum A exemplo admonuit. Nam declarans verba illa Isaiæ: *Propter Syon non tacebo*,[a] ait quattuor de causis Sanctos non tacere. Primo, propter accensum eorum desiderium, de quo Hieremias Propheta inquit: *Et factum est in corde meo verbum Domini, quasi ignis exestuans.*[b] Secundo, propter euidens verum, quod tacere eos non sinit, vt dicitur in Actibus Apostolorum: *Non possumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.*[c] Tertio, propter iniunctum eis officium; vt Apostolus scribit: *Necessitas mihi incumbit, væ enim mihi est, si non euangelizauerò.*[d] Quarto, propter expectatum præmium, de quo idem Apostolus: *Bonum facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.*[e] Quod & S. Am- B brosius in Epistola ad Theodosium Imperatorem affirmat, dum inter cetera ait: *Nihil in Sacerdote tam periculosum apud Deum, turpe apud homines, quàm quod sentiunt, non libere denunciare.*[f] Cum igitur ex his, & alijs sæpius a nobis allatis constet ex opportuno, & ingenuo Consiliarij sermone bona multa, ex iniusto vero silentio damna multa prouenire, ideo firmandam esse supra traditam regulam esse dicimus, videlicet in themate a nobis proposito silentium Consiliarij regulariter culpa non carere.

a *Isa. 62.*
b *Hiere. 20.*
c *Act. 4.*
d *1. Cor. 9.*
e *Galat. vlt.*
f *S. Ambros. epist. 29. ad Theod. Imper.*

Nec obstat quod initio obijciebatur, taciti & expressi idem esse C iudicium: nam illud intelligi solet in ijs, quæ veniunt ex natura contractus;[g] at hic repugnat potius natura rei, de qua agitur, non solum quia in plurimis casibus mens interior refragatur exteriori silentio, sed etiam quia Consiliarij officium propria natura exigit, vt loquatur, vt moneat, vt suadeat, non vt obmutescat.

Eodem etiam modo respondetur ad secundum, nam paucissimis admodum exceptis casibus, in quibus quod ad Consistorium attinet, voluntas præsumi solet, licet non expressa verbis, in reliquis regula sine dubio prorsus aduersatur.

g *l. hereditatē de donat. Iaf. l. cū quid. si certū petat. in 2. lect. nu. 16. Dec. & Caguol. in d. l. expressa. de regul. iur.*

Hincq. etiam cessat tertium, quoniam alij erant mores illi po- D pulorum, de quibus etiam alibi egimus,[h] valde diuersi a sacri Consistorij instituto, quo suffragia voce tantum feruntur, eademq. solum numerantur, nisi in illis casibus, quos supra attigimus.

h *In quæst. 40.*

Svperest igitur nunc illud, ad quod tota hæc silentij materia potissimum dirigitur, videlicet in quo culpæ gradu hoc silentium sit constituendum: nam cum conclusum a nobis fuerit, culpam esse silere, paucis illis exceptis casibus, in quibus iusta ratione silentium in rebus satis notis suscipi a Cardinali potest, dummodo signis aliquibus cum veritate consentientibus iuxta loci consuetudinem id patefaciat quod sentit; nunc sequitur vt in alijs casibus, in quibus culpa

subesse

A ſubeſſe ſolet, qualis, quantave hæc culpa cenſenda ſit, examinemus, quod quidem pro multiplici rerum contingentium varietate, difficile admodum eſt determinare. Nam ex vna parte non deſunt rationes aliquæ eorũ, qui culpam hanc leuem eſſe opinantur. Cum enim interdum res, de qua in Conſiſtorio agitur, non magni a Conſiliario habeatur momenti, aut non veniat tunc ipſi in mentem quid debeat reſpõdere, aut alijs de cauſis ita mente perturbatus fortaſſe ſit, vt quid ei agendum incumbat, non ſatis perſpiciat, & rei ipſius difficultate potius, quàm voluntatis ſtudio deficiat; idcirco non videtur hæc loquendi omiſſio grauiori culpæ adſcribenda eſſe, præſertim cum ſciamus

B peccatum, quod ſua natura veniale eſt, non effici mortale, [a] niſi tranſeat in aliam ſpeciem, ratione alicuius rei adiunctæ, aut ſcandali, ſeu cum delinquitur in officio, aut alijs huiuſmodi caſibus, quæ hic ſemper non concurrunt. [b] Præterea, quæ conſilijs Euangelicis aduerſantur, dicunt aliqui, ex genere ſuo, venialia tantum delicta appellari: contra vero ea, quæ diuinis præceptis repugnant, lethalia vocari: [c] ſed ſilentium nullo diuino præcepto prohibetur: & loqui, quando tempus id requirit, eſt Euangelicum documentum. Quare non videtur huiuſmodi ſilentium inter culpas graues numerandum.

VERVMTAMEN ex altera parte, multa quoque conſideranda ſe

C offerunt, quæ ſuadent culpam huiuſmodi grauem admodum eſſe. Primum enim, cum partes Conſiliarij ſint, fidele dare conſilium; qui illud abſcondit, is abſque dubio nocet Reipublicæ, quam conſilio ſuo tueri debet: deinde exemplo ſuo alijs etiam Senatoribus nocet, quos ad conſulendum Reipublicæ ſegniores reddit: ad hæc violat legem iuſtitiæ, cum munus a ſe promiſſum non præſtet: iniuſtitia vero eſt peccatum mortale, [d] quia aduerſatur charitati: frangit quoque fidem dum tacet, qui promiſit ſe conſilium fidele daturum, quæ perfidia pernicioſa haberi ſolet, & ex ſuo genere mortalem culpam videtur continere. [e]

D POSTREMO, cum circumſtantia perſonæ peccatum augere ſoleat propter dignitatem, [f] ideo quæ a Cardinalibus culpæ committuntur, [g] grauiores efficiuntur, quia ipſi in præclariſſimo poſt ſummum Pontificem honorum gradu poſiti, [h] ſtatum perfectorum nõ perficiendorum referunt, [i] & quo plus aliquis a Deo recepit, eo maiorem ingrati animi ſignificationem dat, ſi eo bene non vtatur, [k] ſicuti de Lucifero dicitur: [l] Et quod S. Auguſtinus de Adamo ait: *Qui quanto erat Deo proximior, tanto grauius peccauit:* [m] Sic Cardinalium (qui pars corporis Papæ cenſentur [n]) eo grauior culpa haberi ſolet.

HIS igitur in vtramque partem adductis, non videtur certa re-

a S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 4. & 5.
b S. Tho. 1. 2. q. 73. art. 3. & ſeq. & 2. 2. q. 110. ar. 4. ad 5.
c Sco. 2. Sent. diſtin. 21. q. 1. Syluestr. in verb. peccatũ. nu. 3.
d S. Tho. 2. 2. q. 59. art. 4.
e Caiet. in Sũma verb. perfidia.
f S. Tho. 1. 2. q. 73. art. vlt. Nauar. in Manual. c. 6. num. 13.
g Arg. l. Presbyteri. C. de epiſc. & cleric. & gloſ. in c. 2. per ſacerdotale. de off. deleg. in 6.
h Bull. Eugenij IIII. apud Iacobac. de cõcil. lib. 1. art. 1. num. 152.
i Io. Turrecr. in ſum. de Eccleſ. lib. 1. c. 80. & ſeq. Aug. de Ancon. q. 102. artic. 1. & 2. S. Anto. 3. par. ſum. tit. 21. c. 1. circa fin. & c. 2. col. 1. & 2. Ioã. Viguer. in ſuis Inſtit. c. 17. §. 1. verſic. 11. (notandum tamen.)
k Tiraquel. de pœn. tẽp. cauſ. 31. nu. 18. & cauſ. 88. nu. 3. & 9.
l c. principiũ. de pœn. diſt. 2.
m c. cõſideret. de pœn. diſt. 5.
n l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſtat.

gula in hac materia præscribi posse. Nos tamen commodioris do- A
ctrinæ causa duo veluti capita consideranda proponimus, quæ omnem silendi modum complectuntur. Primum est, cum de silentio loquimur non puro, sed quod signa secum extrinsecus adiuncta habet, quæ veritati & officio aduersantur: quod quidem mendacium potius, seu simulationem appellaueris, & hoc nemo non videt suapte natura graue admodum vitium esse, nisi ob materiæ exiguitatem, aut ex alijs fortasse circumstantijs leuius iudicari possit, sicut vicissim ob rei pondus, de qua agitur, & magnitudinem, grauissimum censeri posset.

Secundum caput est, quando de puro silentio agitur, vbi taciturnitas sola, quæ omissionis est, sine vlla mendacij significatione spectatur. Et hæc duplici maxime causa peccatum graue haberi potest. Primo, propter rem, de qua agitur. Secundo, ob causam, propter quã silentium suscipitur. Nam quod ad rem attinet, dicimus ea, quæ ad consultationem in Consistorio deferuntur, vt plurimum grauia esse solere, tum propter summi Pontificis maiestatem, ac sacri Senatus amplitudinem, lociq. dignitatem, tum ob negotiorũ ipsorum pondera, quæ ad Christianæ Reipublicæ administrationem pertinere solent: idcirco non facile euenire posse, vt taciturnitas Cardinalis in consilio dando culpa sit leuis, sed eam fere semper grauem esse censendam. Propter causam vero, quando nullo quidem extrinsecus motu ad id adduceretur, prout initio quæstionis diximus, sed tantum propter ipsius silentij studium, quod tamen varijs etiam ex causis oriri potest, modo grauioribus, modo leuioribus: potest enim fieri vt Consiliarius non aliunde, quàm ex pertinacia siue superbia quadam obmutescat: aut quia nolit sententiam suam quoquo modo alijs innotescere: aut quia tacendo, se alijs sapientiorem habitum iri putet: seu quòd periculum aliquod in sermonis pronunciatione veretur, siue etiam quòd nihil sibi dicendum occurrit, aut aliqua huiusmodi.

B and C appear in the right margin beside the lines "Secundum caput est…" and "consilio dando culpa…"; D beside "qua huiusmodi."

ILLVD præterea addimus, quædam esse negotia, in quibus non solum culpa committitur, verumetiam inde satisfaciendi obligatio oritur, si in alterius damnum redundat: nam qui ex officio obligatur ad aliquid agendum, si ex sua negligentia damnum sequatur, ad illud resarciendum tenetur.[a] Quare, quemadmodum iustitiæ Minister, si videat furem domum ingredi, nec ei obstet, ad reficiendum damnum astringitur; eodem modo Consiliario, qui veritatem tacendo, detrimentum intulit, non satis erit de culpa commissa dolere, nisi & damnum ex silentio suo tãquam proxima causa secutum, plene

a S. Tho. 2.2. q. 62. artic. 7.

A plene restituat. Item fieri poterit, vt teneatur consulens malum consilium, aut consensum retractare, quando res est integra, de quibus nos Lectoré ad ea, quæ a Doctoribus extant declarata, reijcimus.[a]

QVIBVS sic explicatis, sequitur, argumenta supra allata, quæ culpam non semper grauem esse ostendebant, ad silentium absolure, & secundum naturam suam sumptum, vel ad materiæ exiguitatem, vel considerationis defectum pertinere, ex quibus culpa venialis reddi potest: quæ vero culpam grauem esse arguebant, ea loqui de silentio, quod in Consistorio adhibetur, cuius institutum est, vt res graues in eo tractentur, & Consiliarius, quemadmodum eius officium B postulat, aperte sententiam proferat. Cum autem ad hoc se iuramento obstrinxerit, certe, si in eo peccat, licet fieri possit, vt aliquando culpa tantum sit venialis; tamen perspicuum est, vt plurimum, grauem esse existimandam.

a Abb. c. sicut. de homic. nu. 15. vbi Fel. nu. 13. Felin. c. 1. de off. deleg. num. 8. & seq. Sum. Angel. verb. consilium circa fin.

PARS IIII. QVAEST. XII.

Inter varios respondendi modos ad id, quod C propositum est in Consistorio, quisnam congruentior esse videatur.

POSTQVAM ad res propositas teneri Cardinalem aliquid respondere supra ostendimus, nec eum officio suo satisfacere, si taciturnitate rem præterire conetur, cum rogatus aliquid in medium afferre debeat, D quod animi sui interiorem sensum ita manifestum reddat, vt ab alijs palam audiatur. Nunc inter varios respondendi modos, quæritur quisnã congruentior ceteris sit habendus. Quo loco præfari nos primũ oportet, res, quæ ad Consistorium deferri possunt, adeo varias, ac multiplices, & fere infinitas esse, vt qua ratione sit ad singula respondendum, nulla certa, distinctaq. regula, aut vllis verborum formulis, possit cõprehendi, cum, vt dici solet, longe plura sint negotia, quàm vocabula.[b] Addimus deinde præstantissimorum Cardinaliũ prudentiam eiusmodi esse, quæ minime censeatur indigere, vt adeo subtilibus, distinctisq. adminiculis fulciatur. Qua-

QVAEST. XXXVII.

b l. 4. de præscript. verb.

propter nos potius ea attingenda duximus, in quibus (cum varie a A
multis obseruari soleant) visum est non inutiliter operam nostram
exerceri posse, vt quid præ ceteris eligendum sit, opportune exami-
nemus, cum ad tres potissimum modos, generaliter loquẽdo, omnis
respondendi ratio redigi posse videatur. Aut enim id, quod a sum-
mo Pontifice in Consistorio propositum est, Cardinalis sibi appro-
bandum, tamquam Reipublicæ vtile assumit: aut tamquam inutile
improbandum: aut tamquam dubium distinctione aliqua seu alia
ratione explicandum. Quoniam autem singuli hi casus varias ver-
borum rationes, seu loquendi modos admittere possunt; propterea
nos inter diuersa in singulis his capitibus responsionum genera, quid B
potius amplecti debeat Cardinalis, vt muneri suo satisfaciat, nunc
(quantum rei natura patitur) persequendum duximus.

QVOD igitur ad primam illam generalẽ respondendi rationem,
modo a nobis propositam pertinet, quando res tamquam vtilis est
approbanda; certum est multis hoc posse modis significari.

VNVS est, cum Cardinalis summa reuerentia, ac capitis inclina-
natione, seu solo verbo, PLACET, rebus propositis assentitur: &
hic dicimus, quòd quamuis huiusmodi responsio aliquando admitti
possit, vt infra subijciemus, tamen cũ prudentia perhibeatur esse re-
cta rerum agendarum ratio, manifestum est, prudentiorem illum in C
dandis consilijs censendũ esse, qui congruentius, atque opportunius
nouerit tempori, loco, & rebus, de quibus agitur, responsionem ac-
commodare. Quamobrem cum Princeps aliquid deliberandum in
medium affert, singulorumq. sententias exquirit, certum est, illud
non annuendi, nec rem attingendi tantum, sed apte loquendi tem-
pus esse: nam præter Principis iussionem, locus Consistorij, qui con-
sultationis dicitur, Cardinalium conuocatio, tum negotij examina-
tio, & ipsa demum Collegij in vnum congregandi ratio, quæ est, vt
collatis plurium sententijs, quod satius est, deligatur, non obscure
admonent, tunc oportere quid quisque sentiat, patefacere. Proin- D
deq. cum *Sapiens dicatur, qui tacet vsque ad tempus, & imprudens, qui non obser-*
a Eccles. 20. *uat loquendi tempus*,[a] idcirco, si quis ex vocatorũ numero tunc innuat
tantum quod sentit, non censetur prudentiæ legem omni ex parte
explere. Nam etsi dici solet, inclinationem capitis haberi pro expres-
sione consensus; & voluntatem, factis etiam ac nutu significari;
Respondemus tamen; id a nobis non negari; cum tamen pruden-
tia suos gradus habeat, & a nobis quæratur inter varios consilij dan-
di; seu respondendi modos, quis alijs excellat. Hac in re nemo, opi-
nor, negabit, eum, qui tacet, & si capite annuat, ac etiam solo verbo,

PLA-

A PLACET, vtatur, vix vlla laude dignum eſſe, nedum inter alios palmam poſſit obtinere; Nam cum Conſiliarij in Senatum ſoleant accerſiri, vt eorum conſilio, & prouidentia Princeps adiuuetur, is vtique, qui tunc fere obmuteſcit, cum vnico ſolo verbo vtatur, parum abeſt, quin perinde habeatur, ac ſi non adfuiſſet. Et ſicut olim Senatores illos ceteris inferiores, & vltimo plane loco habitos ſcimus, qui nulla ratione allata, cur ita ſentirent, pedibus, & quodam modo gregatim in aliorum ſententiam ibant:[a] ſic hi, qui annuunt tantum, nec claram ſententiam pronunciant, non videntur inter primarios eſſe numerandi, quamuis aliquando excuſari poſſint, vt infra ſubijciemus.

B

[a] Cic. in orat. poſt red. & Gell. lib. 3. c. 18. Buda. in l. vlti. de Senator.

ALIVS modus aſſenſum declarandi eſt, cum Cardinalis rem propoſitam verbis commendat, & probat, ſed nullis rationibus, aut exemplis eandem munit: & hic dicimus, non videre nos, quomodo ille, qui nude tantum rem probat, nec vllis eam corroborat argumentis, primas in reſpondendo ferre poſſit, cum nihil fere conſilij ſui ope, induſtriave conferat. Nam cum prudentiæ laus inquirendo, ratiocinando, circumſpiciendo, eligendo, & alia huiuſmodi, quæ rationis ſunt, exercendo floreſcat;[b] iſte, qui tamquam ſterilis nihil noui parturit, nihil ex penore ſuo depromit, & nihil alijs proficit,

C aduerſus prudentiam potius committere videtur: ſiue exercendi officij ſui negligentia id accidat,[c] ſiue quacumque alia ratione id ſequatur,[d] niſi forte rei ipſius ſtatus, aut aliæ circumſtantiæ aliud requirant, vt inferius explicabitur.

[b] S. Tho. 1. 2. q. 14. artic. 1. & 5. & 2. 2. q. 49. artic. 2. & ſequ.

[c] S. Tho. 2. 2. q. 54. artic. 2. in corp. & in reſp. ad 3.

[d] S. Tho. 2. 2. q. 53.

TERTIVS approbandi modus eſt, cum Cardinalis ſe ad beneplacitum Papæ, aut ad maiorem Collegij partem refert; & certe neutra hac reſpondendi ratione, eum muneri ſuo ſatisfacere exiſtimamus, cum nihil de re propoſita iudicet, qui aliorum ſententiæ ſe ſubijcit, & minus apte reſpondeat, qui de ſuo nihil affert: labentemq. Rumpublicam parum adiuuet, qui non proprio, ſed alieno

D conſilio eam ſubleuandam relinquit, vt in peculiaribus ea de re quæſtionibus diffuſius oſtendemus.[e]

[e] In quæſt. 41. & 42.

QVARTVS aſſentiendi modus eſt, cum res propoſita proprijs rationibus adiuuatur, & Principis ſententia exẽplis, alijſve argumentis, ſi opus ſit, prudenter fulcitur, & commendatur: quodq. dicendum eſt, verbis congruentibus cum dignitate, & breuitate explicatur.

HANC igitur pronunciandi rationẽ, ſi in vniuerſum loquamur, præ ceteris commendandam eſſe reſpondemus. Nam cum triplex ſit perſuadendi, ſeu dandi conſilij modus, vnus, qui ratione: alter, qui auctoritate, & tertius, qui exemplo nititur,[f] dubium non eſt in humanis

[f] Ariſt. 1. Rhetor. c. 2. & 2. cap. 1. 20. & ſequ.

manis actionibus tria hæc simul iuncta maximā vim habere. Quòd A si disiuncta sint, videmus, prout varia est hominū natura, alios vno magis quàm altero moueri. Verum est tamen, inter hæc, argumentum, quod a ratione sumitur, ceteris plane præstare. Quoniam tamen scriptum est: *Penes Regem noli velle videri sapiens*,[a] ideo qui iustam Principis sententiam sequi, & rationibus comprobare volunt, magna dicendi circumspectione eos vti æquum est, ne altera ex parte rationes validas, ex quibus eam probandam putent, omittant; ex altera in suspicionem aliquam ostentationis incurrant, quasi indicare velint, Principem non easdem rationes tam acute penetrasse.

a *Eccles. 7.*

SVBDIMVS tamen, eum, qui rationes modeste affert, cum rem B fulciat, & corroboret, magis etiam tum Principis sapientiam patefacere, qui negotium rectis prudentiæ regulis consentaneum proposuerit: tum ceteris Collegis aditum latiorem præber ad id introspiciendū, atque accurate examinandum. Multum enim interest quemadmodum aliquid sciamus, an communi quodam modo, an per ipsas causas, quas si quis suo veluti pondere examinare assueuerit, prudentior vtique, ac ad consilia præbenda instructior in dies efficietur.

ATQVE hæc quidem, si absolute loquamur, ita se habere solent. Ceterum non negamus, ex varijs circumstantijs causæ, loci, tēporis, personarum, & id genus aliorum, interdum fieri posse, vt qui simpliciter annuit, sapienter egisse, qui rationes haud necessarias affert, minus iudicio valuisse sit censendus. Quid enim, si res admodū clara, euidensq. sit? Quid si anterioribus Patrum suffragijs late examinata, atque probata, vt nihil, quod momenti sit, addendum relinquatur? Quid si aliquorum forte prolixitas, negotiorum reliquorum necessitas, mora iam longa peracta, Principis, aut aliorum valetudo, celeritatem in re minus necessaria postulent? Hæc, & similia, homines iudicio præditos satis admonere possunt, quæ moderatio in his sit adhibenda. Nam, vt de primis dicamus, ceteris prætermissis, quæ eandem excusationem habent: pro vario rerum, quæ tractātur, temporumq. D statu, poterit assensus quāuis non expressus aut solo verbo, PLACET, præsertim in causis notioribus, & aliàs diffinitis, atque ab illis Consiliarijs, maxime, qui imis sedent subsellijs, vtiliter aliquando probari. Idem & de ijs affirmari potest, qui rem propositam nude tantum commendant, & probant. Nam quando nihil nouum occurrit, & satis de negotio iam dictum fuit, & instat tempus discedendi, videtur Consiliarij prudentis esse, non repetere ea, quæ iam in medium adducta fuere, aut noua oratione rem actam probare, siue intempestiuis digressionibus audientium aures plus æquo onerare: [b] sermonis

b *Plutarc. de Garrulitate prope fin.*

A nis quippe ſaturitas non minus auribus inimica eſt, quàm immodicus cibus corpori.[a] ſed ſufficiet verbo aliquo, aut capitis inclinatione, ſi hæc conſuetudo ſeruatur, ſuam ſententiam ſignificare. Verum eſt tamen illud, quòd quando occurrunt negotia, quæ conſtant multis capitibus, & indigent varijs diſtinctionibus, non videmus quomodo fieri poſſit, vt omni ex parte ſententia, quæ ab alijs profertur, ita placeat, vt nihil occurrat aut addendum, aut minuendum, ſiue mutandũ, ſed omnia capita vndique probentur. Quare ſi tunc Cardinalis vtatur verbo, PLACET, aut commendet quæ dicta ſunt, cum non placent omnia, aut cũ aliquid occurrit, quod ei vtilius B videtur, ſine dubio non leuiter peccat, quia negligit officium ſuum.

QVOD vero ſpectat ad generalem illam alteram ſecundam reſpondendi rationem, quando ſcilicet res propoſita minime probanda Conſiliario videtur, quin plane reijcienda: & hic, vt omittamus eos, quorum ſubtilia, & ignea ingenia, vt dicebat ille,[b] in aſſiduo motu verſantur, & nouandis, quàm gerendis rebus ſunt aptiora, habentq. vt dici ſolet, ſpiritum contradictionis, quo, ſi quid auctoritatis in ipſis eſt, pleŕumque deſtruunt:[c] hos enim a Senatorio ordine, quo pax Eccleſiæ quæritur, abeſſe exiſtimandum eſt, de ijs dumtaxat loquemur, qui pro eo, quem habent rerum, vſu, maturaq. præeunte de C rebus propoſitis cogitatione, non poſſunt non diuerſam interdum ab omnibus, aut a maiori parte ſententiam amplecti. Qua in re duo in primis, illis maxime obſeruanda eſſe arbitramur. Primum eſt, vt quod dicturi ſunt, cum ab aliorum opinione diſcrepant, id ſibi validis, firmisq. rationibus, ac verborum compendio probandum eſſe ſciant. Secundum eſt, vt quoniam aliorum dicta erunt diluenda, & pauci ſunt, qui placide, ac moderate ferre ſoleant ſententiam ſuam ab alijs improbari; idcirco memoria illud teneant, quod Cardinalis Papienſis in Epiſtolis ſuis prudenter ſcriptum reliquit,[d] nempe his maxime ſtudendum eſſe, vt omni verborum, ac vocis honore, cum D alijs agant, & quàm mitiſſimo orationis genere cauſas proponant, cur hoc, quod ipſi aſſerunt, ceteris vtilius eſſe arbitrentur, ſimulq. fidem aduerſantium ſic laudare contendant, vt ſi illi ſe erraſſe iudicio cognouerint, probari tamen officium gaudeant. Inter cetera vero fugiant contentioſas omnes voces, atque eos loquendi modos, quibus ſe plus ceteris vidiſſe ſignificare poſſint, neque tãquam certum, & exploratum idipſum, de quo agitur, velint affirmare, cum ea, quæ conſultantur, ſint contingentia, vnde nulla eſt neceſſitas, vt hoc potius quàm illud adeo conſtanter, nedum pertinaciter, ab vllo aſſeueretur, ſatisq. vnicuique eſſe debeat ſe muneri & conſcientiæ ſuæ ſatiſfeciſſe,

[a] S.Greg. Nazianz. orat. in ſãctũ Paſcha.
[b] Quin.Curt. lib. 4. Thucid. lib. 3.
[c] Tacit. lib. 1. & 14. Annal.
[d] Card. Papiẽ. in epiſt. ad Fr. Card. Gonzag. Mant.

fecisse, cum Cardinali non ad pompam, sed ad rem dicendum sit; reliqua vero summo Pontifici, qui ea definiat, sint relinquenda. A

SVPEREST tertia generalis respondendi ratio eorum, qui nihil explicite affirmant, aut negant: quod multipliciter cōtingere potest. Nam præter ea, quæ ex diuersis quæstionibus supra tractatis colligi possunt; non desunt, qui propter magnam rei grauitatem, sibi non liquere dicunt: cumq. assensum ob summam iudiciorum diuersitatem sustineant, negotium ampliandum,[a] ac, vt olim dicebant, comperendinandum[b] sentiunt, vt de eo maturius deliberetur.

a Cic. pro Cecin.

b Cic. de clar. orat. & in Ver. Act. 2. & 6. Aul. Gell. lib. 14. c. 2.

Sunt alij, qui rem propositam in plura capita distinguunt, ac pro rerum varietate, quæ considerari possunt, aliter, atque aliter respondent, veteriq. more[c] plurium sententias diuidunt, ac diuersis inspectis casibus, eas conciliare nituntur: quod magni sæpe ingenij, ac prudentiæ est argumentum. B

c Epist. Fam. lib. 1. epist. 9. Plin. lib. Epist. 8. Aristons. Ascon. Ped. in orat. pro Milon.

Sunt item alij, qui totam administrandi rationem ab ea prudentiæ specie, quam politicam vocant, pendere putantes, ad eam deliberationes omnes referunt, similes illis, vt ait Aristoteles, qui dicebant, facultatē ciuilem dijs debere dominari: quam etiā dijs Ethnici tribuebant,[d] quoniam illa legem imponit omnibus rebus, quæ ad constituendam, regendamq. ciuitatē sunt necessariæ. quod ille valde absurdū affirmat: inde enim sequeretur, vt diuina subessēt humanis. C

d Arist. 6. Ethic. cap. vlt.

Rursus alij sunt, qui nihil explicite pronunciant, sed tectis, compositisq. verbis ita responsionem concipiunt, vt ad vtramque partem possit accommodari more carminum Sybillinorum, quæ adeo artificiose contexta fuisse perhibentur, vt quidquid accidisset, ab ipsa Sybilla, vt scribit Cicero, prædictum fuisse videretur.[e]

e Cic. lib. 2. de diuinat.

Alij de industria adeo obscure loquuntur, vt quod de Rhetore quodam scribit Quintilianus,[f] qui nihil aliud discipulos suos docebat, quàm vt sermonem dicendo obscurarent, vtens Græca voce *σκότισον*, sic ipsi omnia sermonum tenebris inuoluunt, vt se non vulgaria quædam, sed admirabilia, ac paucis cognita enunciasse demonstrent. Aut affectata quadam prudentiæ specie sic omnia sua abdunt, vt nihil difficilius sit, quàm quid in animo gerant, in quam partem declinent, quid denique cupiant, ex eorum ore vel machinis admotis extorquere. D

f Quintil. li. 8. cap. 2.

Sunt & alij, qui in texendis longis sermonibus, atque in digressionibus suis tuendis libenter spatiantur, qui ad tollendas dubitationes adhibiti, maiores perplexitate, ac prolixitate sua implicant, & inuoluunt, de quibus Salomon ait: *Comedent fructus vineæ suæ, suisq. consilijs saturabuntur:*[g] quod S. Gregorius inde oriri ait, quia plus de seipsis,

g Prou. 1.

A sis, quàm sunt, sentiunt: & dum rectis aliorum suasionibus foris superari refugiunt, intus a superbia in captiuitatem rediguntur.[a]

Has quidem respondendi varietates, de quibus modo diximus, quamuis constet Collegij nostri Cardinalibus pro summa eorum prudentia non conuenire, quia tamen quædam huiusmodi futuris possent temporibus emergere, duximus eas obiter hic attingendas, vt hinc quàm maiore sint laude digni illi, qui huiusmodi vitijs carent, apertius cunctis patere possit.

Reliquum est nunc, vt quod initio propositum fuit, ex omnibus ijs respondendi generalibus rationibus, quænã potior censenda B sit, aperire studeamus. Qua in re occurrit nobis quod Seneca sæpius admonuit, dicens quodam in loco: *Quid fieri oporteat in vniuersum, aut quemadmodum ex longinquo, nemo suadebit; cum rebus ipsis deliberandum est, vigilantis est, captare properantem occasionem.*[b] Alio in loco scribit: *Magna pars consilij est in tempore, consilia enim rebus aptantur, res ipsæ feruntur, immo voluuntur, ergo consilium sub die nasci debet, & hoc quoque tardum est nimis, sub manu, quod aiunt, nascatur oportet.*[c] Et rursus: *In arduo est veri exploratio, satis est nos eò ire, quo ducit similitudo: omne hac via procedit officium: sequimur, quo ratio, non quo veritas trahit: fallaces enim sunt rerum species, quibus credimus: His veritas mihi vestigijs sequenda est, certiora non habeo.*[d]

C Quamvis igitur ad tria respondendi genera initio quæstionis proposita, suffragia omnia in vniuersum redigi posse dixerimus; attamen inter hæc tria quid præstet, & quid ex his magis deligendum, superuacaneum est inquirere. Quis enim affirmare ausit, eum prudentius facturum, qui rem in consilio propositam probet, quàm qui improbet? aut aptius eum responsurum, qui negotium varie partiatur, quàm qui pure id explicet? Certe qui plene statum omnem rei perspectum non habet, non potest ex his difficultatibus emergere. Cum vero sapere, vt dicebat Comicus, sit non modo quod ante pedes est videre, sed etiam illa, quæ futura sunt prospice- D re, pendet hoc a rei ipsius natura, proprijs circumstantijs sociata, quæ suum habet, certumq. portum, quò dirigi cuperet, dummodo nauigij vector eam illuc producere nosset. Quare cum ad quamlibet rem recte perficiendam, tria requiri soleant, posse, scire, & velle[e], non dubitamus nunc de eo, quod ad potestatem pertinet, quandoquidem Cardinales tenentur summum Pontificem in gubernando, consilio atque opera sua adiuuare, & Reipublicæ Christianæ, quatenus possunt subuenire. De voluntate etiam non ambigimus, cum eosdem Cardinales iuuandæ publicæ rei maxime cupidos, & studiosos esse fateamur. In tertio ergo tota versatur difficultas, vt norit

a S.Greg. lib. Pastor. 3. par. cap.19.

b Senec.ep.22.

c Senec.ep.71. in princ.

d Senec.lib.4. de benefi.c.33. & 34.

e Clem. Quia contingit §. vt autem. de relig.Dom.

norit Senator, quam potissimum ratione ferendi sapienter suffragij sui inire debeat: quam cognitionem a Deo cum in primis & petere, & expectare par est: ad quem si ex animo confugiet, spiritu intelligentiæ replebit illum, & tamquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ,[a] vt alias diximus. Quoniam tamen idem, qui rerum omnium Conditor, & Auctor est, inferiorum etiam causarum ministerio vtitur, dicimus Consiliarium etiam in audiendis, meditandis, inuestigandis, communicandisq. rebus necessarijs, diligentiam, ac vigilantiam omnem ponere debere, atque illud tamquam certum, perpetuumq. animo suo defixum gerere, vt maturè omnibus consideratis, nihil in suffragio suo ferendo amplectatur vmquam, quod conscientiæ suæ refragetur, eam vt ducem optimam sibi perpetuo proponens, quam sequatur. Quando igitur ea monente, & extimulante, ille ex tribus superioribus respondendi modis, vnum sibi, tamquam ceteris iustiorem probandum esse delegerit, tunc in singulis illis, quoniam varietates etiam multæ obseruari possunt, vt supra diximus, existimaremus nos, si iudicij nostri tenuitas aliquam hac in re opem ferre potest, quando primi ordinis responsio esset amplectenda, atque res approbanda, tunc, sicuti Iurisconsulti dicere solent, turpe esse sine lege loqui, sic aptiorem fore eam consilij formulam, quæ rem non nude, sed rationibus, seu exemplis cum dignitate corroboraret, ijs tamen obseruatis, quæ supra attigimus.

In secundo ordine, quando res esset repudianda, ea censeremus diligenter obseruanda, quæ ex Cardinali Papiensi supra retulimus, vt scilicet rationibus efficaciter, verbis reuerenter, ac breuiter aduersus alios agatur.

In tertio autem, quoniam distinctiones non quidem nimium subtiles, sed solidæ, & a rei natura ductæ, plurimum causas illustrare, sententias diuersorum conciliare, & negotijs terminandis plurimum prodesse solent, si negotium eiusmodi fuerit, quod distinctionem non incommode patiatur, atque aliorum dubitationibus satisfacere possit, tunc illud præ ceteris amplectendum esse arbitraremur, cum ab eruditis receptum sit, eum, qui nouit apte distinguere, alijs præstare,[b] eo tamen adiecto, vt magna dicendi dexteritate hæc vbique proponantur, ne plus alijs sapere velle videamur.

[a] Eccli. 39.

[b] l nanis. §. fi. ff. ad l. Rod. de iact. Salyc. in l. filia cuius pater. C famil. hercisc. unde. Glo. & idē Salyc. in l. apud antiquos. C de furt. Bald. in i rocem Ligestorū, in princ. Quintil. lib. 11. cap. 2.

FINIS QVARTAE PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS PARS V. QVÆST. I.

An Cardinali ſit neceſſaria in Conſiſtorio libertas loquendi; an potius, ſi aliquando ea non vtatur, ſit excuſandus.

A QVONIAM tractatio noſtra eo maxime ſpectat, vt intelligant Conſiliarij, hoc proprium eorum munus eſſe, vt ſyncere, & libere quod ſentiunt, loquantur; ideo paulo diligentius præſentis Thematis occaſione, de hac libertate loquendi diſſerendum putauimus. Nam cum late hoc nomen pateat, nollemus, quemquam huius vocis acceptione decipi, ignorataq. propria illius vi, in alios, atque alios errores labi. QVAEST. XXXVIII.

LIBERTATEM Iuriſconſulti vocare ſolent, naturalem facultatem eius, quod cuique facere libet, niſi vi, aut iure prohibeatur [a]. Quam libertatem, quamuis ipſi perſonis attribuerint, eos a ſeruis diſtinguentes, cum dicatur liber is, qui ſeruitutem non ſeruit: attamen hoc ipſum nomen ad alia etiam multa per tranſlationem referri ſolet, ita vt dicatur animus liber, qui omni perturbatione vacuus eſt: & campus liber, a quo nullus prohibetur; & liberæ ædes, quibus quis ſine impedimento vti poteſt; & liberum arbitrium pro facultate bene, aut male operandi: & liberum mandatum, quo plena poteſtas rei faciendæ datur; & libera ciuitas, quæ nemini ſubijcitur, & alia huiuſmodi. Hincq. & libertas loquendi dicitur, quando quis veritate, atque vtilitate publica, vel priuata ſuadente, ingenue, & aperte quod ſentit loquitur, nullius reſpectu, gratia, vel potentia commotus, quam Græci vno vocabulo vocant, παῤῥησίαν.

[a] l. libertas. ff. de ſtat. hom.

B (margin letter beside "tem eius, quod cuique facere libet")
C (margin letter beside "citur, & alia huiuſmodi")

QVAERITVR ergo, an hæc libertas ſit neceſſaria Cardinali in Cōſiſtorio, an potius ſi aliquando ea non vtatur, ſit excuſandus: multa enim ſe offerunt, ex quibus venia dignus eſſe cenſeri poteſt.

PRIMVM, quia huiusmodi libertas videtur donum Dei esse, quod non omnibus tribuitur, cum Apostolus dicat: *Diuisiones gratiarum sunt, alij per spiritum datur sermo sapientia, alij sermo scientia, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult;*[a] Quare cum vnus Deus sit auctor gratiarum, atque illas distribuat arbitratu suo, neque omnibus æque largiatur, dicente eodem Apostolo: *Numquid omnes linguis loquuntur?* & hæc libertas, & gratia sermonis, seu linguarum, vna sit inter gratias gratis datas; si interdum accidat, vt aliqui in Consistorio libere non loquantur, non ideo videntur arguendi esse, cum sine crimine suo hoc libertatis dono loquendi careant, & possint sua opera, & diligentia alijs in rebus hunc defectum compensare: quemadmodum legimus, Apostolos antea trepidasse, & vix loqui ausos fuisse, vbi vero Spiritus sancti gratia in eos effusa est, cum fiducia annunciasse verbum Dei. A B

a 1. Cor. 12.

SECVNDO, quia cum libertas videatur significare potestatem viuendi vt velis,[b] ex Christiana libertate hoc amplius tribui existimāt aliqui, vt liceat vnicuique & operari, & loqui, prout ei libet, cum nulla sit differentia quo ad Deum, inter liberum, & seruum: nam, *Vbi spiritus Domini, ibi libertas:*[c] Et: *Non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.*[d] Vnde colligunt illi: Si hæc libertas loquendi, de qua agimus, tot regulis, & circumstantijs subiecta esse debet, quas aliqui requirere solent, vtique hæc non erit libertas, sed magna seruitus, varijs nodis adstricta. Et ideo vnumquemque propriæ facultati, arbitrijq. sui conscientiæ relinquendum aiunt, vt loquatur, vel non loquatur: & quemadmodum ei libet, id faciat, siue libere, & audacter, siue tacite, & remisse, prout ei visum fuerit: sic enim Christiana hac, plenaq. libertate perfruetur. C

b Cic. in parad.
c 2. Cor. 3.
d Galat. 4.

TERTIO, quia cum hæc loquendi libertas vix sine offensione alicuius, & quandoque Principis possit exerceri: *Veritas enim* (vt dici solet) *odium parit:* durum videtur, Cardinales, qui ob amplissimum honoris gradum immunes sunt a multis alijs oneribus, subiectos deinde esse huic molesto, & graui iugo damnandi, seu reprehendendi aliorum præstantissimorum virorum opiniones, & quasi censores morum constitui, nec liceat illis ea facultate vti, quam quiuis e populo habere solet, iuxta illud: *Nonne licet mihi quod volo facere?*[e] D

e Mat. 20. et Caiet. 2. 2. q. 63. art. 2.

QVARTO, dubium faciunt varia, quæ interdum exurgunt, impedimenta, aut ratione rei, de qua agitur, aut ratione temporis, aut personarum, aut ex alijs multis causis, propter quas opportunum dicenti non videbitur, quin potius noxium esse, talem tunc libertatem

A tem exercere, propterea, si ita is vere iudicet eo tempore non expedire, videtur plane excusandus esse, si hac libertate tunc non vtatur: cum opportune omnia sint facienda, & iustum videatur, vt Cardinalibus pro summa eorum gradus præstantia, summum etiam arbitrium in iudicandis, & discernendis ijs, quæ ad eos pertinent, relinquatur.

VERVM, quia nos contrariam sententiam tamquam omnino veriorem sequimur, & hanc totius huius structuræ, & tractationis nostræ præcipuam basim esse censemus, quam etiam ab Ethnicis auctoribus summis laudibus celebratam esse nouimus,[a] & a sanctis B Patribus eo amplius exornatam, quo ipsi maiore in dignoscendis virtutibus lumine fuerunt a Deo illustrati: ideo paulo latius hoc argumentum persequendum esse duximus, quod ceteris quæstionibus magnam possit lucem, & robur afferre.

a Plutarch. in lib. de discrim. Adulat. & Amic. & in lib. de Apophteg. Laconic. vbi de Lysandro. Val. Max. li. 6. c. 2. Plin. lib. 3. epist. 9.

IN primis ergo ad libertatis huius necessitatē ostendendam, illud in memoriam redigimus, quod etiam attigimus alibi, Cardinalium scilicet gradum ad bonum Ecclesiæ tuendum, ac promouendum institutum fuisse: a quo quidem fine adipiscēdo, cum metus, amor, æmulatio, spes, atque aliæ priuatæ caussæ soleant homines retardare, atque ad loquendum quod oportet, languidiores reddere; ideo ad C vitiosas huiusmodi affectiones veluti boni publici hostes superandas, certum est libertatem hanc loquendi, de qua agimus, tamquam necessarium Cardinalitij muneris exercendi instrumentum omnino requiri. Hincq. meminimus nos olim a Tridentinis Patribus frequenter eam vocem in Synodo, ac publicis, priuatisq. Congregationibus inculcari solitam fuisse, LIBERE LOQVENDVM, LIBERE LOQVENDVM, quod diceret libertatem dicendi esse propriam & naturalem formam Synodorum; qua dempta, imago potius, quàm veritas Senatuum, & Collegiorum superesset. Quod & a sapientibus probatum fuisse videmus, qui tradiderunt, quòd sicuti miles in D prælio, licet corporis robore, viribusq. præcellat, licetq. firmissimis armis tectus sit, nihilominus sine manibus tamquam præcipuis ad pugnandum instrumentis, militis officio fungi non potest; eodem modo Consiliarius, quamuis mentis acumine plurimum valeat, si tamen hac dicendi libertate destituatur, inermis plane erit, neque ex ceteris naturæ, & prudentiæ præsidijs vtilitatem vllam reportabit, nec poterit muneris sibi commissi nauigium tamquam remis, & vento spoliatum in portum perducere, siue id metu, siue pudore, siue affectata nimis reuerentia, siue proprij amoris inuolucris, seu quacumque alia specie id accidat, cum libertas dicendi sit veluti nerui, spi-

ritus, & vita consilij. Quid enim prodest acute, & prudenter pro- A
spicere, quid consulendum sit, si id eloqui libere non audeas? inuti-
le, languidum, emortuum sit necesse est, quidquid libere non enun-
ciatur. Neque hæc libertas ad audaciam, ad immodestiam, aut
contentionis studium pertinet, sed potius ad charitatem, ad inge-
nuitatem, ad bene de alijs merendi propensam voluntatem: nam qui
libere dicit, nihil ad suum commodum refert, sed publicæ vtilitati
seruit. Quare & liberum, & modestum esse licet, immo mode-
stia cum libertate coniuncta proprium est, & magnum Consiliarij
ornamentum.

NEQVE vero existimet quisquam, arduam nimis hanc esse vir- B
tutem, quæ non facile a singulis Consiliarijs in amplo Senatu possit
obtineri. Nam cum de Cardinalibus loquamur, qui Spiritu sancto
duce ad gubernationem Ecclesiæ adiuuandam adhibentur, noui-
mus eos, qui legitime ad aliquod munus in Ecclesia vocati fuerunt,
facultatem etiam a Deo suscipere solere illius exercēdi, modo velint,
& laborem non recusent. Nam si omnibus animantibus diuina pro-
uidentia eas dotes largita fuit, quæ singulorum conditioni sunt ne-
cessariæ, dubitandum nihil est homini ad Dei imaginem, & simi-
litudinem facto, dum ad dignitatem aliquam, vel officium in Ec-
clesia Christi specialiter adsciscitur, ea omnia suppeditari, quæ ad le- C
gitimam illius functionem requiruntur. Vnde quo grauiore, & ex-
celsiore loco Cardinales sunt positi, maioribusq. ad eum tuendum
indigent præsidijs, eò copiosiorem in eos gratiam ad officium suum
præstandum a Deo effundi existimandum est, quod etiam Hiere-
miæ Prophetæ ostendit exemplum, cui cum Dominus dixisset:
Prophetam in gentibus dedi te: Et ille respondisset: *A, a, a, Domine Deus nescio
loqui, quia puer ego sum:* Dixit Dominus: *Noli dicere: Puer sum, quoniam ad
omnia quæ mittam te, ibis, & ad vniuersa, quæ mandauero tibi, loqueris. Ne ti-
meas a facie eorum, quia tecum ego sum.* Et deinde: *Ecce dedi verba mea in
ore tuo: Ecce constitui te hodie,*[a] & cet. D

QVIBVS rationibus, & praxim ipsam quodam modo adiungi-
mus, cum multorum exempla non desint, qui quamuis Senatorio
munere non essent adstricti, hanc tamen libertatem, cum oporteret,
strenue exercuerunt. Nam & Dauidem cum Saule,[b] Nathan cum
Dauide,[c] Eliam cum Achab, & Ochozia,[d] Danielem cum Nabu-
chodonosor,[e] Moysem cum Pharaone,[f] Isaiam,[g] & Zachariā cum
Principibus Israel,[h] & denique Paulum coram Felice, Festo, & Agrip-
pa,[i] eam adhibuisse nouimus, de qua etiam legitur in Psalmo:
Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar.[k]

a Hiere. 1.
b Reg. 24.
c 2. Reg. 12.
d 3. Reg. 21. & 4. Reg. 1.
e Dan. 4.
f Exo. 10.
g Isa. 1.
h Zach. 1.
i Act. 24. 25. & 26.
k Psal. 118.

His

A His adiungere possumus inuictissimos martyres, Stephanum, Laurentium, Sebastianum, Vincentium, Cyprianum, & huiusmodi alios innumeros, qui veritatis vnius zelo accensi, hanc ipsam loquendi libertatem profusi sanguinis, gloriosæq. mortis sigillo consecrarunt.

Prae ceteris vero non licet nobis cælestem illum præconem, ac præcursorem Domini sanctum Ioannem Baptistam præterire, cuius magnanimitas, atque dicendi libertas, tanta fuit, vt Christi Domini testimonium prouocauerit, cum ad populum dixit: *Quid existis in desertũ videre? arundinem vento agitatam?* [a] non enim ille per parabolas *a Matt. 11.*
B ambulans, vt olim Nathan Propheta, sed apertis verbis regem Herodem arguebat, nec ad fulgorem purpuræ obstupescebat, neque sceptrum, Regiamve dignitatem verebatur, quominus veritatis eum admoneret, aliaq. Israelitico Populo, cum summa constantia denunciaret, quæ in Euangelio, atque a sacris Theologis commemorata sunt. [b] *b Gran. in cõcio. 3. in Natiuit. S. Ioan. Bapt.*

Et ne quis forte suspicetur hac laude prophetas tantũ, aut Apostolos, siue Sanctos olim insignitos fuisse, possemus alios multos etiam Ethnicos varijs ætatibus insignes viros memorare, quorum exempla litterarum monumentis consignata leguntur. Sed ad lon-
C giorem sermonẽ vitandum vnum Catonem commemorabimus, de quo relatum legimus, [c] cum eius sententia a Cæsare Consule rogata fuisset, & Cato quod consulebatur, quoniam non è Republica videbatur, perfici nollet, longaq. oratione vtens, eximeret, dicendo, diem, Cæsar consul prehendi loquentẽ, & in carcerem duci iussit. Senatus cõsurrexit, & prosequebatur Catonem in carcerem: hac inuidia facta, Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit. Nolumus itẽ aliquot ordinis nostri Cardinales præstantissimos silere, nõ longe etiam a memoria nostra repetitos, vt quod ab ipsis factũ fuisse nouimus, id ceteri quoque hodie sibi facile licere intelligant. Nam Calixtum III. *c Plutarch. in Catone Vticẽsi. Aul. Gell. lib. 4. cap. 10.*
D qui Patrum nostrorum, aut superiori ætate vixit, legimus, cum Cardinalis esset, eam in dicendis sententijs libertatẽ cum grauitate coniunctam semper retinuisse, vt sine vlla assentatione, seu timiditate, sed magna modestia, & libertate, quod conducere putabat, loqueretur. Marcellum item Ceruinum, quem plerique nostrum agnouimus, & ad summum Pontificatum euectum, Marcellum II. appellatum scimus, certum est, tum alijs in rebus, tum præcipue quo tempore de alienandis Ecclesiæ Romanæ bonis, aliquando ageretur, non solum vehementer illi consilio obstitisse, verumetiam alijs Cardinalibus ne assentirent, nulla prorsus maximorum Principum, siue

aliorum, qui repugnabant, ratione habita, persuasisse. PAVLVM A vero IIII. qui paucis abhinc annis e vita decessit, notum est, cum cum Cardinalis esset, ad eam, qua pollebat, facundiam, insignem etiam in dicenda publice sententia, & omni sermone libertatem addidisse. Possemus & alios multos æterna dignos memoria Cardinales recensere, qui hac dicendi libertate cum summa grauitate, prudentiaq. coniuncta mirifice floruerunt: sed ad prolixitatem vitandam, ex quàmplurimis paucos hos modo memoratos sufficere posse censuimus: etenim, cum hi S. R. E. gubernacula tenuerint, facile inde vnusquisque poterit perspicere, tantum abesse, vt hæc loquendi fiducia cuiquam ex ijs obfuerit, vt immo hac potissimum syncera B virtutis significatione Deo illis aspirante, ad summum Pontificatus gradum fuerint euecti, mortuiq. adhuc apud homines hoc nomine celebrentur, & in cælo, hac inter alias causa, æterna perfrui gloria censeantur.

QVONIAM vero libertas hæc inter virtutem, vitiumq. posita, si salubri modo temperetur, laudem; si quo non debuit, se profuderit, reprehensionem meretur, vt ille scripsit,[a] ad hanc moderationem tenendam, magna opus est cautione, vigiliq. circumspectione. Nam quemadmodum sæpe in alijs rebus contingit, vt quædam sint veræ, aliæ non veræ, sed quæ verarum imaginem referentes, nos specie ipsa C decipiant: sicuti sunt veræ gemmæ, & gemmæ adulterinæ: verũ aurum, & aurum fictum: vera, & falsa iustitia: vera, & falsa pœnitentia; sic in hac, de qua loquimur, libertate, euenit, vt alia vera, alia falsa existat. Idcirco ne in vtraque dignoscenda, atque exercenda, Consiliarius aberret, proprias quasdam notas in præsentia subijciendas censuimus, non omnino plene exacteq., sed quæ satis argumẽto nostro sufficere possint, ne pro vera, ac solida dicendi fiducia, alteram illam, quæ potius audacia est, eius vultu deceptus, quis amplectatur.

PRIMVM igitur ponimus ad veræ libertatis rationem, tria requiri solere: Primum, vt qui locuturus est, veritatem sibi ante oculos D proponat, ita vt verum id esse sibi persuadeat, de quo ei dicendum est. Secundum, vt illud bono publico profuturum esse iudicet. Tertium, vt hæc ipsa actio cum difficultate, seu periculo aliquo sit coniuncta, vbi enim nulla est suspicio alicuius offensæ, non est cur magis dicatur libertas loquendi, quàm simplex quædam, atque consueta omnibus in Senatu dicendi, siue respondendi ratio. Vnde libertas hæc a sancto Chrysostomo bonum opus appellatur, & diuersis rationibus ad diuersas virtutes refertur:[b] nam prout numquam a vero dicendo aberrat, actus est virtutis, quæ fidelitas, seu veracitas vocari

a Val. Max. lib. 6. c. 2.

b In c. 7. Act. Apost. hom. 17.

A vocari solet.[a] quatenus autem nullo humanarum rerum timore, aut periculo commouetur, ad fortitudinem pertinet; [b] scribere sancto Cypriano quadam in Epistola; *Vidit admirans præsentium multitudo cæleste certamen, certamen Dei, certamen spirituale, prælium Christi, stetisse seruos eius, voce libera, mente incorrupta, virtute diuina.* [c] Hæc autem fortitudo quia moderatur audacias, & timores, ideo proficit ad ea remouenda, quæ prohibere solent, ne quis libere loquatur. [d] Hincq. petebat Apostolus,[e] dari sibi cum fiducia notum facere ministerium Euangelij, quo loco Græce dicitur παῤῥησία, & sic S. Chrysostomus, Theodoretus, Primasius, Oecumenius, & Theophilactus, ibi interpretantur, [f] & in Actibus Apostolorum legitur, quòd Iudæi videntes

B Petri constantiam, & Ioannis, quæ etiam Græce dicitur παῤῥησία, denunciauerunt eis ne loquerentur: at illi responderunt: *Non possumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.*[g] Et sanctus Gregorius ait: *Vile est consilium, cui robur fortitudinis deest: quia quod tractando inuenit, carens viribus vsque ad perfectionem operis non perducit.*[h]

a S. Tho. 2.2. q. 109. artic. 1. & seq

b S. Tho. 2.2. q. 124. artic. 2.

c Cypr. lib. 2. epist. 6. S. Basil. in Moral. reg. 70. c. 13.

d S. Tho. 2.2. q. 123. artic. 3.

e Ephes. vlt.

f S. Chrysost. hom. 24. in epistol. ad Ephes.

g Act. 4.

h S. Greg. li. 1. Moral. c. 16.

Ad hanc vero libertatem exercendam, exigi multa solent, quorum nonnulla & in aliarum virtutum vsu requiruntur. Primum est, vt rei, loci, temporis, ac personarum, quibus cum agitur, ratio habeatur. Nam cum opportunitas omnibus in rebus potissimum

C prodesse soleat, tum vero ad libertatis huius fructum cõsequendum occasio in primis animaduertenda est, quæ nisi suo loco accesserit, huius libertatis vtilitas facile perire solet. Modus præterea, si qua in re adhibendus est, in hac præcipue, de qua loquimur, libertate retinendus erit, vt pro rerum varietate, quæ tractantur, libertatis etiam veluti gradus quidam obseruentur, cum modo vehementiorem, modo placidiorem, siue remissiorem eam adhiberi oporteat. Quod discrimen etiam in personis Consiliariorum ipsorum, qui hac libertate vsuri sunt, seruandum esse censemus, cum non eadem libertatis alacritas, iuuenem, ac senem, nec diu in Senatu versatum, ac recens

D in eum admissum, & vix dum Reipublicæ gubernacula attingentem, decere videatur.

PORRO id cunctis commune esse debebit, vt quacumque de re coram Principe agatur, omnis a verbis asperitas, a voce contentio, & clamor a vultu, atque a cetero corporis habitu, iræ, vel alterius perturbationis suspicio prorsus amoueatur: & nihil arroganter, nihil proterue, nihilq. ad ostentationem proferatur.[i] Et quoniam loquendi fiduciam conscientia ipsa, atque innocentia maxime excitare solet, proderit multum, vt illa eo magis apud alios valeat, si is, qui dicturus est, veterem virtutis existimationem sibi antea compa-

i Quintil. lib. 11. cap. 1.

rauerit,

rauerit, nec eo tantum tempore, aut loco, qui se tunc offert, sed A quandocumque res postulat, libere loqui assueuerit, ita vt eam sibi apud alios opinionem vitæ suæ probitate conquisiuerit, se ad publicæ rei commodum, & dignitatem actiones suas præcipue referre.

a Quintil. lib. 12. cap. 1.

Quod & Quintilianus, quamuis Ethnicus, sensit, cum scripsit, [a] libertatem loquendi ab eo aptius exercendam, cuius mens vitijs omnibus erit libera, eundemq. facilius persuasurum, quia dicet sæpius vera, & honesta. Sed & illud obseruandum, vt si suspicio sit, eam dicendi libertatem Principi molestam esse posse, curet Consiliarius sic dicendo illã temperare, non quidem vt obscuriore, aut submissiore voce vtatur; (nam, vt inquit Seneca, qui dicere nisi clam non B vult, pene non dicit: [b]) sed vt sicut medici amara pharmaca melle solent oblinire, sic orationis acrimonia, quam dicendi libertas parit, verborum dexteritate, ac suauitate erga Principem leniatur, exéploq. Euangelico, oleum vino misceatur, ac virgæ emendationis dulcedo mannæ adiungatur. [c]

b Senec. lib. 2. de ira. c. 29.

c S. Greg. 20. moral. c. 8. & in c. disciplina. 45. distin.

DENIQVE quod summum est, sic orationis cursum prudenter dirigere perpetuo oportebit, ne lingua tamquam in lubrico solo periclitari interdum facilis, a veritatis, modestiæ, & charitatis semita vel minimum aberret. Vnde Periclem, traditum est, optare solitum, ne quod sibi verbum in mentem veniret, quo populus offenderetur: C Nam quæ fortia dum dicuntur, videbantur, stulta cum læserunt, vocantur: [d] & hæc quod ad veram libertatem spectat.

d Quintil. lib. 12. cap. 9.

ALTERA est autem quædam falsa libertas, quæ facile posset imagine sua nobis imponere, nisi diligens cautio adhibeatur: estq. hæc multiplex, ac multiformis. Primum enim cũ virtutes in medio positæ, sua habeant extrema fugienda, huiusq. libertatis alterũ extremum sit, vitiosa taciturnitas, quæ ex ignauia, aut timiditate oritur, nunc nõ veremur, ne hæc nos libertatis specie decipiat, nam tota in silentio posita est, & de ea alibi latius egimus. Verum alterum extremum est, quod a vera, & sancta libertate transit in temeritatem, & audaciam, D specie veritatis, & vtilitatis, quando scilicet is, qui loquitur, plus æquo sibi tribuit, ac maiorem quàm conuenit arrogans auctoritatem, loco abutitur, atque in suo obstinatus proposito, alios paruifaciens non veretur verborum etiam aculeis eos mordere, crimina detegere, maledictisq. illorum famam proscindere, quæ effrænis potius est linguæ licentia, atque impudens petulantia, seu scurrilitas aduersus grauitatem, modestiam, & prudentiam: & ideo Consiliario viro valde est indigna, ac ciuilibus etiam legibus condemnata, de qua hic longius non agimus, quòd eam a sacri Consistorij moribus,

ribus,

A ribus, alienam esse nouimus, eamq. obiter hic tantum, id ita materia postulante, attingendam esse putauimus.

Est & alia falsa libertatis imago, quæ cum assentatione coniuncta est: cuius insigne exemplum Plutarchus memorat Tyberij tempore in Senatu accidisse, vbi cum quidam exclamasset, esse libere loquendum, nec reticenda, quæ ad Rempublicam pertinerent, erectis ad hanc vocem omnibus, ipso autem Tyberio attento: *Audi*, inquit *Cæsar, in quo te reprehendimus omnes, licet nullus audeat palam facere, impendis te ipsum nobis, corpus tuum diurnis, nocturnisq. laboribus, & curis, pro Republica conficis:* [a] Alia multa addens sub libertatis prætextu turpiter adulans. [a Plutarc. de discrim. adulat. & amici.]

B De hoc callidæ assentationis genere, licet admodum cauendum sit, quippe quod non facile agnoscitur, cũ, vt inquit ille, *Aduersando quis sæpe assentiatur, & litigare se simulans, blandiatur, atque ad extremum det manus, vinciq. se patiatur, vt is, qui illusus sit, plus vicisse videatur:* [b] tamen plura hoc loco addenda non videntur, quandoquidem falsæ huius libertatis suspicio in primarios Ecclesiastici ordinis Præsules vix cadere posse videatur. Quid enim commune esse potest præclaræ, generosæq. Cardinalium menti, cum seruili, atque abiecto gratiā cauponandi genere? Quoniam tamen procliuis est satis hominum natura vt his blāditijs deliniatur, immo eam vim adulatio habere perhibea- [b Cic. de amic. sub fine.]

C tur, vt quo audacior fuerit, quo impudentior, quo magis perfrictæ frontis, vt inquit Seneca, [c] eo vehemētius expugnet; propterea pauca hæc non ab re attingenda visa fuerunt, vt meminerint qui locuturi sunt, non facile dignitatis decorum ab ijs retineri posse, qui virtutes licet veras, & merita eorum, qui præsentes sunt, nisi maxima necessitas poscat, coram alijs sibi commemoranda putent. [c In præfatio. lib. 4. quæst. natural.]

His sic positis, & declaratis, non obstant quæ in contrarium proposita fuerunt. Nam ad primum de gratia gratis data; Respondetur, non quæri a nobis, an Consiliarius teneatur perpetuo quod optimum est, & perfectissimum cum omni libertate respon-

D dere, quod paucis datur, sed id tantum ab eo exigi, ne dicendo simulet, ne mentiatur, ne fucum faciat, sed quod sibi conscientia dictat, aperte, candideq. profiteatur. Ad quod præstandum non est necessarium donum illud peculiare gratiæ gratis datæ, quæ paucis tantum ad certas functiones in Ecclesia Dei solet communicari [d], sed sufficit auxilium illud generale, quod vnicuique Deus in sua vocatione subministrat. [d S. Tho. 1. 2. q. 111. artic. 1. & art. 4. ad 1.]

Addimus amplius, hunc ipsum licet sedulo conantem, qui adhuc non posset tantā dicendi libertatem assequi, quanta fortasse alijs concederetur, non tamen in alteram vitiosæ taciturnitatis, & reprehensibilis

hensibilis silentij partem declinare debere, sed ea facultate contentum esse, quam vires suæ patiuntur, sicuti illis, qui non plene præcepta quædam Ecclesiæ seruare possunt, canones multum indulgere solent,[a] non tamen illos ab integra præcepti obseruatione liberant; & sicuti ille, qui ieiunare non potest, si cum illo dispensetur, vt cœner, non ideo solutus esse intelligitur, vt carnes comedat;[b] & qui aliena integre nequit restituere, non idcirco partem, quam potest, reddere non compellitur;[c] Sic Consiliarius non excusatur a vera, fideliq. sententia aperte proferenda, quamuis illi dicendi vbertas, & facundia desit; Vicissim autem cum in libere loquendo præstat id, quod potest, excusandus videtur, nemo enim etiam in reddendo debito quod iustitiæ est, supra id renetur, quod vires suæ non patiuntur,[d] cum affectus magis, & voluntas apud Deum, quàm effectus sit considerandus.[e] Vnde tritum illud, voluntatem pro facto reputari, & qui non potest facere quod cupit, faciat quod potest.[f] A B

NON obstat secundum, quod de Christiana libertate objiciebatur, quæ sub nullius alterius legis iugo esse debet; Nam respondetur, catholicam Ecclesiam docere, eam esse veram loquendi libertatem, quæ procul a nimio affectu, aut immoderato timore abest: nam qui cupit bona huius sæculi præter ordinem a legibus præscriptum acquirere, vel timet amittere, quæ acquisiuit, non potest esse liber in ijs loquendis, quæ aut iustitia imperat, aut charitas suadet. Vnde beatus Paulus vinculis licet constrictus, multisq. ærumnis vexatus propter Euangelium, non tamen cessabat in ipso carcere prædicare dicens: *Laboro vsque ad vincula, quasi male operans, sed verbum Dei non est alligatum.*[g] Et de eadem libertate ad Philippenses dicebat, per sua vincula factum esse, vt multi e fratribus auderent sine timore loqui verbũ Dei:[h] Et in Act. Apost. legitur, Apostolos in magnis persecutionibus numquam verbũ Dei dereliquisse.[i] Itaque non est libertas latissimo eo sensu, quem aiunt hæretici pro effrænata viuendi, & operandi licentia accipienda: si enim eo modo sumeretur, actum esset de omni iustitia, ac de omnibus virtutibus, siquidem, si vnicuique arbitratu suo viuendi, ac loquendi facultas sit permittenda, quid opus est legibus? quid magistratibus? quid vindice gladio, quem Apostolus necessarium esse ait?[k] *Quando*, vt idem inquit, *vos in libertatem vocati estis, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis.*[l] De hac sane libertate loquens sanctus Chrysostomus scripsit: *Beata libertas, quæ seruit legi, obtemperat iudici, paret auctori: quæ humilis Deo est, subiecta Christo: quæ imperata tenet, iussa complet, præcepta conseruat, contendit vt placeat, vt promereatur, instat: timet offendere, veretur delinquere: amat diuina* C D

a c. cum dilectis de dolo, & contum.
b Silu. in verbo ieiunium q. 5. vers. quartũ, & Nauarr. in Manual. præcepto de ieiunio nu. 22.
c Silu. in verbo restitutio. 6. q. 5. Caiet. in verb. restitutio cap. 8.
d S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 3. ad 5.
e S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 6. ad 1.
f c. 1. de cõcess. præb. in 6.
g 2. Tim. 2.
h Philip. 1.
i Act. 20.
k Rom. 13.
l Gal. 5.

monita

A *monita frequentare, vt enim obsequia legis obtinent libertatem, sic contemptus generat seruitutem.*[a]

Quod & Ethnici etiam, quibus vera lux nondum patebat, scriptum reliquerunt, dicente Aristotele: *In populari statu viuit vnusquisque vt vult, sed hoc parum est, non enim putandum est esse seruitutem, viuere ad formam Reipublicæ, sed salutem.*[b] Et Tacitus: *Falluntur, quibus luxuria specie libertatis imponit.*[c] Et Quintilianus loquens de moribus, & virtutum ornamentis, quibus oratorem instructum esse oportet, inquit: *Hinc mihi ille institiæ haustus bibat, hinc sumptam libertatem in causis, atque consilijs præstet: neque erit perfectus orator, nisi qui honeste dicere & sciet, & audebit*[d].

B Nam sæpe species libertatis deducere ad temeritatem solet, non causis modo, sed ipsis quoque, qui dixerunt, periculosam.[e]

Et quoniam hanc libertatem catholica Ecclesia semper hoc sensu approbauit, & aliam, quam hæretici intrudere conātur, tum summi Pontifices,[f] tum etiam veteres Imperatores improbarunt,[g] multaq. hodie copiose, & erudite in hanc sententiam conscripta leguntur,[h] ideo ab alijs rationibus, & argumentis ad illam confutandam supersedendum esse duximus.

Non obstat tertium: nam libertatem cum modestia coniunctam ponimus, quæ publicam vtilitatem tamquam finem habet

C præstitutum, vt eam tueatur, non vt in aliorum mores inuehatur: immo, si quandoque aliquorum opiniones contingat redarguere, eorum tamen affectus, & studia potius laudet, & protegat: hoc autem graue onus Senatori videri non debet, quia sicut in vno corpore, vt ait Apostolus, *Diuersa sunt membra, nec omnia eundem actum habent*[i]: aliud enim est oculus, aliud pes, aliud manus, aliud auris, diuersæq. sunt singulorum operationes:[k] sic in vitæ humanæ societate, alia, atque alia sunt hominum munia a Deo iniuncta, vt vnusquisque digne ambulet vocatione, qua vocatus fuit.[l] Cum ergo Cardinalis officium libertatem dicendi in consilio omnino requirat,

D non potest ille se aliorum priuatorum hominum exemplo tueri, qui id non faciunt, cum ad hoc illi non fuerint vocati. Præterea congruit valde quod scripsit Seneca ad Polybium, conquerentem multa sibi non licere, quæ humilibus, & in angulo iacentibus licent: *Magna (inquit ille) seruitus est, magna fortuna: non licet tibi quidquam arbitrio tuo facere: audienda sunt tot hominum millia: magnam tibi personam, hominum consensus imposuit, hæc tibi tuenda est, huc te studia tua deduxerunt, nihil te plebeium decet, nihil humile:*[m] sic Cardinales cum ob gradus amplitudinē Regibus æquiparentur, decet eos etiam Regiam quandam auctoritatem in loquendi libertate retinere. Hincq. sicuti Senatoribus olim apud

Roma-

a S. Chrysost. homil. in illud Isaiæ, si volueritis.

b Arist. lib. 5. polit. c. 9.

c Corn. Tacit. lib. 17. Annal.

d Quintil. lib. 12. cap. 2.

e Quintil. lib. 12. cap. 9.

f S. Leo ep. 7. S. Greg. lib. 9. epist. 60.

g l. cunctos populos. l. nemo. C. de sum. Trinit. et fid. cath.

h Bellarm. lib. controuers. tit. Rom. Pont. lib. 4. c. 17. ad 5. arg. & tit. de laicis. lib. 3. c. 18. & 19.

i Rom. 12.

k 1. Cor. 12.

l Ephes. 4.

m Sene. de consol. ad Polyb. c. 25. & seq.

Romanos potestas erat tributa, vt cum ius dicendæ sententiæ accepissent, quæcumque vellent expromerent, ac de bello, & pace, de vectigalibus, & legibus, ceterisq. omnibus, quibus res Romana continebatur, suadere, & dissuadere eis liceret: [a] sic summi Pontifices animaduertentes ex hac dicendi libertate, publicæ rei vtilitatem potissimum pendere, curarunt eorum constitutionibus, decretis, & reformationibus posteritati traditis, vt omnia a Cardinalibus impedimenta auferrentur, quibus libera eorum suffragia possent retardari. [b] Et in libro Ceremoniali continetur, quòd vbi Papa os aperit nouo Cardinali, id expressim ei mandat, vt in consilijs, seu votis explicandis, solum Deum præ oculis habeat. [c]

A

B

a Tacit. lib. 3. & lib. 13.

b In decret. & reform. Martini V. & Sixti IIII. Alexand. VI. Iul. III. & aliorũ.

c In lib. 1. cerim. cap. 10.

NON obstat quartum, nam dupliciter ea impedimenta considerari possunt, aut in Consistorio, aut extra Consistorium. Nos de Consistorio loquimur, quod cum sit proprius locus consultationis, ad eumq. statis temporibus conuocentur Cardinales ad sententiam dicendam, tenentur peculiari iustitiæ vinculo, propriaq. suscepti muneris obligatione, quando sententiam rogantur, clara, liberaq. voce respondere quod sentiunt, ideoq. cessant nunc externa hæc omnia impedimenta, quæ a nobis in alijs quæstionibus sigillatim examinata, & confutata fuerunt. At extra Consistorium, si quando Cardinales sponte ad dandum Papæ consilium se accingant, non negamus quando id non iustitiæ, sed charitatis potius vinculo fecerint, multa ab ijs circumspici debere, & impedimenta, quæ supra obiecta fuerunt, diligenter ab ijs expendi posse, vt quamuis quod dicturi sunt, numquam a fide, & veritate seiunctum esse debeat, quod tamen ad rationem, seu modum explicandæ sententiæ suæ pertinet, non credimus eos ad summam illam libertatem retinendam cogendos esse, sed prout eis opportunum visum fuerit, bono eos spiritu ducente, sermonis sui vim, ac cursum prudenter moderari posse, & debere, ita tamen, vt cum Reipublicæ necessitas vrget, nec publice, nec priuatim officio suo desint.

C

D

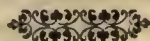

PARS

PARS V. QVAEST. II.

An aliquo verborum ornatu, aut quo potius dicendi genere Cardinalem vti conueniat in Consistorio.

A DVo sunt, quæ in Consiliarijs præcipue requiri solent. Primum, vt de re proposita recte, prudenterq. sentiant. Secundum, vt aperte, atque accommodate quæ sentiunt, explicent. Pertinet igitur in primis ad Cardinales, qui a consilijs sunt summi Pontificis, in vtroque præcellere: nam cum in sublimi, & excelso dignitatis gradu sint collocati, decet nihil ab eis nisi perquàm insigne, atque perfectum proficisci. QVAEST. XXXIX.

Postquam igitur de rebus, & de his, quæ ad primum caput pertinent, alibi sæpius egimus, nunc de pronunciandæ sententiæ ratione, & quibus hoc verbis fieri debeat, tractandum duximus, præsertim cum varie hac de re multos sentire audiamus.

B

IN primis enim non defuerunt quandoque nonnulli, male contra disciplinas, & dicendi studia animati, qui comminiscerentur, cum olim dictum fuerit: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini:* [a] propterea Christianis nihil laborandum, quibus verbis, aut quo dicendi genere vtantur, sed potius nullo humano apparatu præcedente, totos se Spiritus sancti afflatui, gubernationiq. committere debere.

ALII sunt, qui dicant, sicuti aliud est res ipsa, quæ dicitur, & aliud
C modus, quo ea dicitur; sic veritatem quidem, & fidem in re ipsa explicanda ad Cardinalem pertinere, eo quòd istæ sint conditiones sua vi, & natura illius officio annexæ: qualiter autem id dicatur, quibus verbis, quove ordine (quæ ad modum rei spectant) tamquam accidentia quædam, eiusdem Cardinalis muneri adiungi: & ideo censent hi, quando ea, quæ vocant substantialia, non prætermittuntur, parum deinde referre, quis modus in accidentalibus obseruetur.

RVRSVS sunt alij, qui cum legerint, sacram Scripturam, ideo difficiliore & obscuriore sermone traditã fuisse, ne auctoritas illius vilesceret, [b] & non defuisse olim veteres dicendi magistros, qui discipulos iuberent

a *Matt. 10.*

b *S. Aug. de doctr. Christ. lib. 2. cap. 6. & lib. 4. cap. 6.*

V

a Quintil lib. 8. cap. 3.

iuberent obscurare ea, quæ dicerent. [a] Sic Cardinales putant pro A
summa eorum grauitate non adeo communibus verbis, sed tantum abditis, atque intellectu difficilibus, tum submissiore etiam voce vti debere, vt sicuti gradus sublimitate ab alijs differunt, sic exquisita dicendi formas diuersos ab alijs se præbeant.

DENIQVE sunt alij, qui simplicem potius quendam sermonem ab omni prorsus ornatu, atque artificio remotum, a Cardinalibus requiri dicunt, ne dicendi illud officium, quod publicæ vtilitati seruire debet, in verborum flores & sermonis nitorem euanescat, sicuti olim in Areopago, nec præfationes, nec perorationes permittebantur, vt tota dicentis industria in rei ipsius substan- B
tia defigeretur. [b] Et Apostolus, se non in sublimitate sermonis, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis ad Gentes accessisse, profitebatur, [c] cum regnum Dei non sit in sermone, sed in virtute. [d] Ad quod & Græcum illud pertinet; *Loquere apertius; licet indoctius.* Hæc illi.

b Arist. 1. Rhetor. & 1. c. 16. Quintil. lib. 4. cap. 1.
c 1. Cor. 2.
d 1. Cor. 4.

NOS autem quoniam a singulis his opinionibus longe absumus, ideo vt clarius mentis nostræ sensum patefaciamus, illud primum animaduertendum censemus, veterem esse sapientum regulam, non semper eandem omnibus in rebus loquendi rationem tenendam, sed pro vario rerum genere, de quibus agendum est, va- C
rietatem quoque orationis adhibendam esse, cum sicut vmbra corpus sequitur, sic & oratio ad rerum conditionem debeat se flectere, & accommodare.

NOTANDVM præterea est, diuersas esse causas illas, quæ materiā multiplicem Cardinalibus offerunt loquendi in Consistorio. Nam exempli causā, Cardinalis, qui perfunctus est legatione sibi a summo Pontifice commissa, cum in Vrbem reuersus est, solet ea, quæ sibi in Legatione mandata fuerunt, quæ impleta, quæ necessitate suadente omissa, tum varietates, accidentia, pericula, difficultates, & huiusmodi alia multa, quæ se frequenter interiecerunt, ordine recen- D
sere: Quod quidem proprium quoddam orationis genus cum dignitate coniunctum, requirere solet.

FIT etiam sæpe, vt certo Cardinalium cœtui, ac Congregationi grauiora quædam negotia cognoscenda, atque examinanda Summus Pontifex committat; quæ deinde in sacro Consistorio referantur: quod munus solet ad eum, qui senior est, & caput illius Congregationis habetur, pertinere. Vnde id quoque non nisi longa, & continuata oratione absolui potest, veluti si de Canonizatione alicuius Sancti; de expeditione aduersus infideles suscipienda; de vetere

Ciuita-

A Ciuitatum, aut Castrorum infeudatione, de generali Ecclesiæ reformatione instituenda, aut de alijs huiusmodi maximis negotijs, sit referendum.

Svnt & alia, quæ frequenter tractāda se offerunt, magni & ipsa ponderis, de quibus in Senatu statuendum est; & hæc cū varijs capitibus sint distinguenda, longiorem etiam orationem desiderant, ab ijs præsertim, qui priore loco sedent, atque alios ordine antecedunt; sicuti & alia multa emergunt sæpe in genere deliberatiuo, siue præmeditate, siue ex tempore examinanda, quæ, pro rerum, & temporis conditione, dicendi campum nunc latiorem exposcunt,

B nunc breuiore spatio contenta sunt.

Svnt alia denique quotidiana magis atque vsu frequentia, in quibus nihil immorari oportet, & paucis comprehendi possunt: & inter hæc omnia, quædam etiam sunt, quæ ex scripto potius recitare, quàm ore memoriter referre Cardinalis eligit: quod quidem vnicuique arbitratu suo licet, vt aliàs dictum fuit.

Et quamuis aliquibus videri possit, breuitatem, aut prolixitatem non multum pertinere ad modum, aut ornatum dicendi, cum dilucide semper omnia sint explicanda; attamen certum est, vbi latius diffunditur oratio, ibi magis illius tum ordinem, tum per-

C spicuitatem apparere, cum alioquin in breui responsione, concinnus, & aptus sermo vix ab impolito, & rudi dignoscatur. Vt enim in prægrandibus vel exculptis, vel depictis imaginibus, & simulacris, errata artificis facilius deprehenduntur, quàm in paruis: illa siquidem se tota membrorum distinctione intuentium oculis magis produnt; sic procliuius est in longa, quàm in breui oratione dicentis notare imperitiam.

Tria igitur sunt illa, quæ hoc argumento quæri posse videntur. Primum ad res ipsas pertinet, quæ dicendæ sunt. Secundum ad modum, quo hæc sunt explicanda. Tertium ad verba, quibus Consi-

D liarium vti decet, quamuis hæc ipsa distinctio non ita accurate, aut ad viuum sit resecanda. Quod ad primum attinet, nos hic ea omittimus, quæ ad res inueniendas, probandas, & amplificandas, siue ad totam dicendi artem pertinent; non quòd dubitemus, quin hæc regendis consilijs maxime vtilis, ac bono viro digna sit censenda [a], cum ex intimis sapientiæ fontibus eam fluere, atque optimos in dicente mores exigere auctores testentur; [b] non etiam quia illam Ecclesiasticis viris indignam esse arbitremur, scientes S. Augustinum scripsisse, facultatem eloquendi in medio positam esse ad persuadenda vera, vel falsa; qua cum improbi ad praua docenda vtantur,

a Quintil. lib. 2. c. 16. Arist. 1. Rhet. c. 2.

b Cic. lib. 2. de orat. et de clar. orat. Quintil. li. 12. c. 1. & 2.

multo magis decere bonos eandem ad veritatis, & iustitiæ vsum A
a S. Aug. de doctr. Christ. lib. 4. c. 2.
adhibere;[a] & præterea videamus magna eruditorum omnium cõ-
mendatione, eorum scripta hodie celebrari, qui cum Christianis vir-
tutibus valde essent insignes, atque de sancta Ecclesia optime me-
riti, præclaros etiam de Ecclesiastica Rhetorica commentarios po-
b Lib. de Rhetor. Eccles. Illustr. CARD. VERON. & Lud. Granat. Dominic.
steris reliquerunt;[b] Verum cum de Cardinali, qui in sacro Consi-
storio dicturus est, agamus, non videmus cum huic necessitati di-
serte, atque ornate loquendi subijciendum esse, sed potius, quod olim
de Philosophis dictum fuit, non esse scilicet cultum dicendi ab eis
anxie requirendum, sed, si adsit, non repudiandum, idem ad Con-
siliarios quoque, de quibus agimus, traducendum putamus, non vt B
ornatum hunc oratorum, aut concionatorum more exerceant, sed
tantum vt illius venustatem ad vsum suum, quantum eis licebit,
accommodent.

HIS igitur prætermissis, ad quæ Consiliarium nullatenus adi-
gimus; venimus nunc ad illud, quod in rebus, de quibus agi-
mus, tractandis necessarium esse omnino ducimus. Id vero in pri-
mis est, vt quod sibi dicendum proponet, cum dignitate explicare
c Cic. in Brut.
contendat, quod decorum appellari solet, de quo scripsit Cicero:
Vt in vita, sic in oratione nihil difficilius, quàm quid deceat videre: πρέπον ap-
pellant hoc Græci, nos dicamus sane decorum: huius ignoratione, non modo in vi- C
ta, sed sæpissime in poëmatis, & in oratione peccatur.[c] Et rursus alibi ait:
Qui quod aut postulet tempus non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eo-
rum, cum quibus est, dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in
d Cicer. de orat. 2.
aliquo genere inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur.[d] Ideoq. nec stu-
dium illud in motu corporis, ac pronunciatione sibi impendendum
putet, quod Rhetorum potius ex superiore loco pro concione lo-
e Val. Max. lib. 10. cap. 10. Quintil. l. 11. cap. 3.
quentium esse solet,[e] sed eam tum moderationem, tum grauitatem
semper tueatur, quæ Principis maiestati, lociq. auctoritati debetur:
Deinde quod mente concepit, sic sibi proferendum esse sciat, vt il-
lud in animum auditoris transmittat, atque intellectum Principis, D
ad quem præcipue oratio dirigenda est, plane instruat. Vnde vete-
res dixerunt, docere esse necessitatis: nam quamdiu non intelligit is,
qui audit, potest existimare qui dicit, se adhuc non dixisse, vt ait
f S. Aug. l. 4. de doct. Christ. Cicer. lib. 3. de orat. & Quintil. lib. 3. cap. 5.
S. Augustinus.[f] Ex quo sequitur (quamuis hoc ipsum etiam ad mo-
dum pertinere possit) Consiliarium quemcumque in primis eniti
debere, vt quod ipse sentit, & animo comprehendit, audientibus
g Arist. 3. Rhet. c. 4.
quoque planum & apertum faciat.[g]

NEQVE vero satis esse putet sententiam suam de re proposita vt
cumque explicare, si enim cumulate officio suo satisfacere vult, illud

curare

A curare debet vt rationibus firmis, si occurrunt, illam confirmet, & argumenta etiam contraria cum res id postulat, diluere conetur. In primis autem, vt eo ordine cuncta dispenset, quo facile tum Princeps, tum alij Consiliarij ea, quæ dicit, percipere possint. quod quidem facile consequetur, si non temere, neque casu, ea, quæ in mentem veniunt, proferat, sed quid primo, quid secundo, quid vltimo loco dici oporteat, attente, & diligenter consideret. Mirum enim est, quantum lumen rebus afferat ordo, quantumq. valeat non solum ad res memoria retinendas, verum etiam ad easdem plane, & dilucide apud ipsos Consiliarios explicandas.[a] Quemadmodum
B enim palatium magnifice extructum, non tam exornat supellex elegans, & pretiosa, quàm illius distributio non confuse, & perturbate, sed congruis locis collocata;[b] eodem modo in explicanda sententia, non solum ea, quæ occurrunt, commemoranda sunt, verum in primis danda est opera, vt oratio neque confusa sit, neque perturbata, sed quidquid profertur, suum locum, & suum gradum tenere videatur. Vnde veteres dixere, sapientis esse bene ordinare, quæ tractanda sunt.[c]

[a] Clem. Rom. lib. 1. Recognit. Quintil. li. 11. cap. 2.

[b] S. Greg. Nazianz. in orat. de moderat. in disput. adhibenda.

[c] Arist. lib. 1. & 3. Rhetor.

SEQVITVR nunc modus, quo res ipsa dicenda est, qui eò non pertinet, quo linguæ genere vtendum censeamus, non enim de hoc
C dubitamus; cum Latini sermonis dignitatem in sacro Consistorio perpetuo obseruatam fuisse, ac tam in consultationibus, quàm responsis dandis, decretis sanciendis, Oratoribus Imperatorum, Regum, ac Principum quorumcumque excipiendis, alijsq. fere omnibus rebus gerendis inuiolabilem semper extitisse sciamus:[d] quod & antiquitus Romano populo maxime cordi fuisse, auctorum monumenta testantur, affirmantium, magna cum perseuerantia custoditum ab eis fuisse, ne Græcis vmquam nisi Latine responsa darent, nec in Vrbe tantum, sed etiam in Græcia, & Asia per interpretem eos loqui cogerent, vt Latinæ vocis honor per omnes Gentes vene-
D rabilior diffunderetur.[e] Non etiam hic quærimus de modo pronũciandi, an voce tantum, an etiam per codicillum, aut calculos liceat suffragium ferre, de quo alibi egimus,[f] sed hic tantum de ratione ipsa dicendi disserimus, qua Consiliarij sententia erit explicanda, quæ quidem duo præcipue respicere videtur, nempe vt dicens, auditores delectet, tum etiam vt eos moueat, & flectat.[g] Hæc autem non quidem sic necessaria esse affirmamus, quemadmodum illud, quod de docendo diximus, ita vt si Consiliarius loquendo non delectet, aut non flectat, munus suum non bene præstitisse iudicetur. Verum id tantum significamus, quod cum consilia, & Senatus fue-

[d] Nicolaus I. ad Michaelem Imper. epist. 8.

[e] Val. Max. lib. 2. c. 2.

[f] In quæst. 40.

[g] S. Aug. li. 4. de doct. Christ. cap. 12.

rint instituta non solum vt Princeps ipse ex singulorum sententijs, **A** quid magis Reipublicæ conducat, sapientius decernere possit, sed etiam vt omnes simul in Senatu collecti tamquam plurima lumina sibi cohærentia se mutuo illustrent, atque inflamment, auditisq. alterutrum rationibus, rectius, atque vtilius consilium ex omnibus cōflectur. Idcirco hinc sequi illud dicimus, quo commodius, atque efficacius quisque hoc præstare poterit,[a] ita vt consilio suo alios doceat, & delectet, & flectat, illius iudicium præ ceteris commendandum esse: cum tria hæc in sermone Ecclesiasticorum etiam virorum si ex dignitate concurrant, magnos fructus populo Dei afferre soleant.[b] Quod & sacri Theologi peculiari Spiritus sancti munere di- **B** uersis fidelibus ad vtilitatem sanctæ Ecclesiæ interdum communicari tradiderunt.[c]

Et si quis diceret, Consiliarij munus esse, explicare tantum Papæ sententiam suam, non autem delectare, aut persuadere, quod alterius operæ est; Respondemus Consiliarium dupliciter considerari posse, siue tamquam priuatim consilium præbentem, aut tamquam in publico loco. Nam cum priuatim agit, potest vtcumque sententiam suam proferre; at cum publice, tenetur in primis id agere, vt ab omnibus audiatur. Quemadmodum enim sacerdos, qui ad horas canonicas recitandas adstringitur; si eas solus, & in cubiculo suo **C** persoluat, non peccat dum submisse, & quodam modo sibi ipsi tantum eas recitat: at, si in choro, hoc eodem officio fungitur, eas more chori, & clara voce ita proferre debet, vt ab alijs intelligatur: quæ Theologorum sententia est;[d] Sic & Cardinalis quando in Consistorio, de quo nos loquimur, tamquam in choro sententiam dicere debet, certum est, eam in primis sic ab ipso pronunciandam esse, vt alij omnes intelligant, eiusq. rationibus instruantur. Quòd si ille tunc suffragij sui proferendi rationem sic accommodare nouerit, vt eosdem etiam, qui audiunt, delectet, & flectat; dubium non est, quámuis hæc ei necessitas non incumbat, longe tamen præstantius par- **D** tes suas præstiturum esse, dum tamen id ab eo minime affectatum appareat,[e] nec modum vmquam in dicendo excedat: nam breuitas, vt ait Cicero, non modo Senatoris, sed etiam Oratoris magna laus est in sententia.[f]

Tertivm nunc caput superest, quod ad verba pertinet, quibus Cardinalem in Consistorio vti deceat, cuius rei, cum campus admodum patens, amplusq. se aperiat, nos breuitatis causa, duo tantum attingemus, quæ tamquam extrema fugienda esse censemus. Alterum, vt omnis ostentationis suspicio vitetur, ideoq. non solum a flo-

sculis

a S. Aug. de catech. rud. cap. 10. & seq. tom. 4.

b S. Aug. lib. 4. c. 12. de doctr. Christia. Aug. de Ancon. q. 107. art. 2.

c S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1.

d S. Tho. 2. 2. q. 83. artic. 12. Caiet. in sum. verb. hora canonicæ. in fine. Nauar. tit. de orat. & hor. canonic. cap. 17. num. 38.

e Quintil. lib. 12. cap. 9.

f Cicer. lib. 3. de leg.

A fculis verborum, atque ab affectato omni fermonis nitore abftineat, fed etiam caueat ne adeo exacte, ac exquifite, quæ dicenda funt, contexere ftudeat, vt quod ille dixit [a] ad perpendiculum oratio compofita, nimiumq. lucernam olere videatur. Alterum ne vulgaria nimis, rudiaq. verba, quæ potius ex imperitorum hominum ore prodire folent, in facro illo, dignitatisq. pleno loco proferantur; fed purus quidam, ac fimplex, Ecclefiafticusq. fermo adhibeatur, [b] quòd is Ecclefiaftico homini, coram Ecclefiæ Senatoribus, de rei Ecclefiafticæ tractatione mire aptus effe videatur; & quod potiffimum eft, ex eo tamquam fancti Spiritus inftrumento, facilius rapi debeat au-
B dientium affectus, quàm ex alia quauis bene culta, atque artificiofa oratione.

a Plutarch. in Polutic.
b Clem. Rom. lib. 1. recognit. Clem. Alexā. lib. 1. stromat. S. Cypr. lib. 2. epist. 2. S. Hieron. in ep. 125. ad Damas. q. 2. in fi. S. Greg. Nyssen. in vita S. Greg. Thaumaturgi post princip.

ILLVD quoque non prætermittimus, quòd ficuti quædā eft eloquentia, quæ ætatem iuuenilē decet; quædam, quæ fenilem (nec enim dicenda eft eloquentia, fi perfonæ non congruat eloquentis, vt præclare S. Auguftinus fcripfit) fic certum eft, non omnia verborum ornamenta, quæ alios decere poffunt, Cardinaliū dignitati congruere [c]: Sicut enim monilibus, & margaritis, ac vefte longa, quæ funt ornamenta feminarum, deformantur viri, & veftes purpura, coccoq. fulgētes, non funt fenibus aptæ; fic non omni caufæ, nec auditori, nec
C perfonæ, nec tempori congruit, vt ait Cicero, [d] orationis vnum genus, & ornatus ille, qui orationem aliquam illuftrabit, alteram deftruet, & vīm rerum in contrarium vertet, nifi fuerit loco, & perfonis accommodatus. [e] Immo nec inter eofdem Cardinales, ætate grauioribus, feu auctoritate eminentioribus in dicendo ea conuenient, quæ in ceteris ætate recentioribus, vtcumque ferri poffent, cum nec idem calceus vtcumque elegans, & pulcher, omnium pedibus, vt Græcus ille dixit, conueniat.

c S. Aug. li. 4. de doct. Christ. c. 6. Plutarch. in lib. Polit.
d Cic. lib. 3. de orat.
e Quintil. lib. 11. cap. 1.

NON obftant igitur quæ antea ex varijs multorum fententijs tamquam contraria afferebantur; non primum, quòd a Chriftiano
D homine nulla fit præparatio in dicendo adhibenda: nam notum eft prudentiæ effe profpicere finem, & comparare fe ad ea, quæ fini illi affequendo poffunt prodeffe, [f] & ideo Saluator nofter eo in loco non prohibet, ne confiderentur ea, quæ agenda, vel dicenda funt. non enim diuina infpiratio humanam excludit induftriam, alioquin Apoftolus fe ipfum redargueret, qui, cum Doctores operatione Spiritus fancti fieri affirmet, Timotheo tamen, ac Tito, quæ eos docere oporteat, accurate demonftrat, vt ait fanctus Auguftinus [g]; immo fi prætermittat homo facere quod poteft, folum diuinum auxilium expectans, videretur tentare Deum. [h] Quod igitur apud

f S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 1. & 7.
g S. Aug. de doctr. Christ. lib. 4. c. 15.
h S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 4. ad 1.

fanctum

a Matt. 10. sanctum Matthæum legitur: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini;*[a] A
non ad statum tranquillitatis pertinet, quo nos comparare ad dicendum possumus, & debemus, sed in ipso persecutionis æstu, in ipsisq. extremorum periculorum fluctibus accipiendum est, ne scilicet tunc animo deijciamur, sed in Domino cōfidamus: quod sanctus Gregorius tradidit.[b] Idemq. & Theophilactus pariter declarauit dicens: Si res agitur sedato animo inter fideles, dignum est, vt dicenda præmeditemur, paratiq. simus ad defensionem iuxta monitum sancti Petri: at si inter imminentia tyrannorum tormenta versemur, nostrum est confiteri; sapienter autem respondere, Dei.[c] Quod, præter alia a nobis supra hoc argumento tradita,[d] in præsentia dictum esse voluimus. B

b S. Gregor. in registr. lib. 2. cap. 37.
c Theophil. in Matt. c. 10.
d In quæst. 30. in fin.

Non obstat secundum, quòd in Consiliario fides, & veritas potissimum inspiciatur. Nam cum consilium petatur in Senatu, non solum vt Principi, sed & alijs quoque Consiliarijs suffragetur, qui auditis rationibus instruantur, & moueantur: propterea plurimum refert, quo modo, quibus verbis, quo gestu, & motu corporis, id, quod mente conceptum est, in animos audientium transmittatur. Vnde Consiliarius si hæc prætermittat, quamuis mala fide id non agat, non tamen implet omnem officij sui partem, quia non subuenit ijs, quibus subueniendum esset ea ratione, & modo, quo oportet. C

Non obstat tertium: nam qui consilia sua ex industria obscurare nituntur, aut verborum inuolucro, seu submissa nimis voce dant operam, ne ab alijs intelligantur, perspicuum est, eos muneri suo minime satisfacere, siquidem, vt ait sanctus Augustinus,[e] loquendi omnino nulla est causa, si, quod loquimur, homines non intelligunt. Et sanctus Hieronymus Iouiniani inuolucra damnans, dicebat: *Ad te non pertinet, si alius non intelligat quid velis, dicere, quia non ad omnes, sed ad tuos loqueris;*[f] præsertim, quia qui sic perplexe, & inuolute loquuntur, plerumque id faciunt, ne videantur dissentire a Principe, cum tamen eos conscientia in contrarium extimulet, & ideo nullo pacto euadunt culpam hoc artificioso dicendi genere, immo maiorem illam sibi eo ipso adiungunt: nam cum a voluntate culpa gignatur, quo magis illa mente præparata fuerit, atque auctori ipsi placuerit, eo grauior haberi solet: & propterea qui arte, & industria huiusmodi sermones nectunt, aut ea vocis tenuitate vtuntur, vt consilium a se datum nec a Principe, nec ab alijs percipi facile possit, dubium non est maiori se crimine inuoluere. D

e Aug. lib. 4. de doct. Christ. cap. 10.
f Hiero lib. 1. contra Iouin. & epistola 51. ad Domnionē.

Non obstat quartum: nam immo inter eximias virtutum laudes,

A des, quas sacræ Litteræ de Domino Saluatore prædicant, eloquentia quoque eius enumeratur, non illa quidem fucata & varijs pigmentis expolita, sed diuina quadam vi ad animos permouendos, & illuminandos accommodata, vt verbis Ludouici Granatæ Dominicani vtamur, qui varijs auctoritatibus, atque argumentis hoc comprobauit.[a] Vnde & ornatus verborum congruus, & lingua eucharis a Salomone commendatur,[b] ad quam tamen adhibendam nos Consiliarium non necessario adigendum esse dicimus; sed sicuti etiam vasis fictilibus gratum conuiuium apparatur, & clauis ferrea ad claudendum vsui esse potest,[c] licet argenrea, aut aurea instru-

B menta longe magis exornent, atque homines detineant; sic de prudentia dicimus, quæ sola potest etiam ad res grauissimas deliberandas valere, sed tamen cum ornatu coniuncta multo plenius, ac validius id efficiet. Vnde quando Apostolus se imperitum sermone professus est, & Regnum Dei dixit non esse in sermone, sed in virtute: non sentit ideo humanam eloquentiam prorsus ablegandam esse,[d] verum in ea non esse homini innitendum, sed virtuti Spiritus sancti,[e] Siue etiam illud accipiendum est, Regnum Dei non nudis verbis, sed virtute operum spiritualium commendari[f]. Siue quod ad Regnum Dei comparandum, non sufficit verbis illud

C prædicare, nisi virtutes dignæ Regno Dei adiunganrur.[g] Æque etiam nec præfationes quascumque Consiliario semper interdicendas esse dicimus, sed tantum inutiles, atque ad inanem apparatum elaboratas. Nam alioquin tempus, locus, & eorum, ad quos loquendum est, dignitas, vix quandoque patitur, vt subito, atque illotis, quod aiunt, manibus, loqui incipiamus. Quare breui aditu, & omni artificio semoto, Sanctorum Patrum exemplo sibi ad cetera dicenda viam præparare non solum

D molestiæ, sed etiam prudentiæ documentum poterit præbere.

a Granat. to. 4 conc. 2. in Dominica 3. post Pentecost.

b Ecclef. 6. & Prou. 15.

c S. Aug. li. 4. de doct. Christ. cap. 11.

d Aug. de Ancon. q. 107. artic. 3.

e S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1. ad 2.

f S. Ambros. in 1. Corint. 4.

g S. Chrysost. ibidem.

PARS

PARS V. QVAEST. III.

Ad dicendum in Consistorio sententiam, quis modus aptior sit iudicandus: an clara voce, an secretis suffragijs, an ex scripto, siue qualibet alia commodiore ratione.

QVAEST. XL.

AD EVADENDAS difficultates illas, quæ Consiliarios a proferenda libere sententia retardare solent, de A quibus in superioribus quæstionibus a nobis fuit disputatum, sunt qui existiment nullum aptius, aut facilius remedium adhiberi posse, quàm si dicendæ sententiæ ratio immutetur. Nam si non compellantur Senatores voce, apertisq. verbis consilia sua proferre, dubium nihil relinqui aiunt, quin statim impedimenta illa omnia concidant, quibus in consilio pronunciando plerique detineri solent. Quapropter, cum olim in rerum publicarum administratione, tum apud Romanos, tum apud Græcos, aliasq. Nationes, varia suffragiorum genera in vsu B fuerint, iudicarent ipsi ex illis aliqua secernenda esse, quæ Cardinales ipsos ab omni culpæ periculo, atque inuidia liberarent. Ea autẽ multiplicia admodum fuisse, ex his cognoscimus, quæ varijs in locis ab auctoribus memorata reperiuntur, quamuis ex his quædam inter se nõ absimilia: alia etiam popularia magis, aut militaria quàm Senatoria videantur. Primũ enim illud legimus, quod vsu frequens erat, videlicet clara voce sententiam dicere. [a] Secundum, ex scripto eam recitare. [b] Tertium, pedibus, seu per discessionem assentiri. [c] Quartum, sublatis manibus, quæ χειροτονία vocabatur, rem C probare. [d] Quintum, calculis albis, aut nigris, assensum, aut dissensum indicare. [e] Sextum, per fabas (quod tantundem fere est) mentem monstrare. [f] Septimum, folijs, & frondibus nominibus Senatorum inscriptis, quod Græce ἐκφυλλοφορία dicitur, rem declarare. [g] Octauum, per tabellam, aut schedulam, siue puncta annuere, aut renuere. [h] Nonum, rem sorte dirimere. [i] Decimum, signo externo veluti surgendo, aut caput aperiendo propositum suum declarare. [k] Vndecimum, frameas, & tela concutere. [l] Duodecimum, clamoribus obstrepere. [m] Decimumtertium, sententiam diuidere.

a Gell. lib. 4. c. 10. Bud. in l. fi. ff. de Senat. & apud Historicos sæpe.
b Cicer. lib. 10. Famil. ad Plãc. epist. 13. & in 2. declam. orat. Sueton. in August. cap. 84.
c Aul. Gell. lib. 3. c. 18. Suet. in Tyberio c. 3[illegible].
d Xenoph. li. 3. expedit. Cyri minor. Flaui. Vopisc. in vita Aurel. Imper.
e Elias Cret. in orat. S. Greg. Naziã. in laud. Heronis. Paul. Manut. ex Halicarnasseo in lib. de Comit. Romanorum.
f Plutar. in li. de liber. educ.
g Bud. in cõmẽ. ling. Græc. Sigon. de Republ. Athen. lib. 2.
h Cic. in Verr. 1. & 3. & lib. 3. de leg.
i Hest. 3. & Act. 1.
k Dictum fuit in q. 35. & 36.
l Tacit. de morib. German.
m Q. Curt. lib. 10. & Thucid. lib. 1. belli Pelop.

A uidere.[a] Et denique alijs multis modis, qui ab auctoribus enarrantur. Ex quibus omnibus putant hi, certum aliquod suffragij genus excerpi posse, quod rei nostræ plurimum conduceret, & difficultates fere omnes eximeret.

[a] *Cicer. lib. 1 epist. 2. ad Lentul. in princip. Plin. li. 3. epist. ad Aristonem.*

Nos autem quoniam hoc vnum, quo hodie vtimur, dum consilia clara voce pronunciantur, ceteris omnibus longe præstare arbitramur; ideo, vt hoc certius demonstretur, aliquot ex superioribus illis suffragiorum generibus, quæ aptiora videntur, atque ad rem nostram magis accommodata, paulo diligentius examinanda esse duximus, vt hinc quid magis probandum, ac consectandum sit, B clarius constare possit.

Verum si quis attente consideret, ad duo fere capita, ea omnia, quæ superius relata sunt, rediguntur; aut enim aperta sunt, aut secreta suffragia. Aperta vocamus, quæ clara voce, aut externis alijs signis, omnibus audientibus, seu videntibus, & intelligentibus proferuntur. Secreta, seu tacita, quæ in vrnam, aut pyxidem nemine ea discernente clam conijciuntur. Atque hæc quidem tacita a nobis hac ratione appellantur, quòd sint alijs abscondita. Ex quo sequitur, hæc ab illis diuersa esse, de quibus supra egimus, cum de silentio dissereremus.[b] Nam illa quamuis verbis tacita sint, externis C tamen signis explicantur, vnde proprie non sunt illa secreta suffragia, sed potius aperta, licet signis tantum expressa. At vero hæc, de quibus nunc loquimur, ita sunt occulta, vt nulli alteri præterquàm ipsimet, qui ea fert, sint perspecta. Sunt item diuersa hæc tacita ab illis, quæ olim tacita S. C. vocabantur, ea enim ob id tacita dicebantur, non quia clam prolata essent, sed quoniam ijs decernendis, neque scribæ, nec serui publici intererant, & in sanctiore Senatu habita, alto silentio obtegebantur, nec extra Senatum vllis alijs enunciare licebat, sed inter eos quasi in recessu seruabantur.[c] Quod etiam apud Carthaginenses, Athenienses, atque alios quandoque D obseruatum fuisse legimus.

[b] *In quæst. 35. & 36.*

[c] *Capitol. in vit. Gordianorũ. Alex. dier. genial. lib. 4. cap. 11.*

Qvapropter nunc de duobus illis suffragiorum modis supra relatis, videlicet secretis, & apertis agendum decreuimus, vt eisdem vtrinque simul collatis, videamus, an expediret in sacro Consistorio vrna potius, quàm voce Cardinalium placita discerni: quandoquidem non desunt rationes, quibus occulta suffragia apertis videntur anteponenda.

Idq. primum ex eo, quod per secreta certius multo, ac tutius negotijs ipsis consuli videtur, siquidem Senatores, cum sciant sua suffragia non manifestanda, liberius agunt, nec precibus mouentur,

nec minis terrentur: non odium, non simultatem cuiusquam expauescunt: sic inimicitijs, ne oriantur, occurritur: non enim vindicta aduersus illum excogitatur, quem non constat aduersatum fuisse. A Sic aditus ad ambitus, & largitiones occluditur, atque in summa cũ veluti remotis arbitris ista agantur, altercationes quoque multas, quæ ex suffragijs voce prolatis subsequi solent, omnino præciduntur. Quam ob causam licet olim Romana Respublica per multos annos suffragijs apertis in Comitijs fuerit vsa, tamen postea leges tabellariæ fuerunt latæ, quibus suffragia occultabantur, vt liberius quisque animi sui sensum depromeret, vnde tabellæ hæ indices tacitæ libertatis,[a] seu vindices libertatis appellatæ sunt.[b] Et Cicero B ait: *Si populo grata est tabella, quæ frontes aperit hominum, mentes tegit, datq. eam libertatem, vt, quod velint, faciant, promittant autem quod rogentur, cur tu*, & cet.[c]

a Cic. in orat. 2. de lege agr.
b Cic. lib. 3. de leg.
c Cic. in orat. pro Gneo Plãc.

SECVNDO hunc ipsum morem suffragia ferendi non voce populi, sed tacita alia ratione, veluti sorte, etiam antiquissimis temporibus obseruatum fuisse ex sacris Litteris deprehendimus, cum Samuel diuina admonitione applicuit omnes tribus Israel, & cecidit sors super tribũ Beniamin, & ita primus Rex Saul Israelitico populo cõstitutus fuit.[d] & Matthias in Apostolorum Chorum sorte pariter cooptatus.[e] Quod & apud varias Nationes obseruatum scimus, qui C suffragia occulta e Republica magis esse censuerunt: sed in primis apud Romanos Vespasiani Imperatoris tempore hoc idem declaratum legimus. Nam cum hæc altercatio de ratione ferendi suffragij occasione cuiusdam Legationis in Senatu accidisset, obtinuit Marcelli sententia, vt secundum vetera exempla, quæ sortem Legationibus posuerant, eo quoque tempore idem retineretur, & res non nominatim, sed vrna discerneretur, ne ambitioni, aut inimicitijs locus relinqueretur.[f]

d 1. Reg. 10.
e Act. 1.
f Corn. Tacit. lib. 20. Annal.

TERTIO hoc hodie scimus sacrosancto Tridentino Concilio diffinitum, vt in electione Abbatum, Generalium, Præpositorum, D & aliorum quorumcumque vtriusque sexus, per vota secreta fiat electio,[g] ita vt singulorum eligentium nomina numquam publicentur. Immo generalis hodie videtur esse totius Ecclesiæ consuetudo, vt non solũ apud Regulares, & Capitula Ecclesiarum, sed etiam apud alios Senatus, siue Collegia, non nisi secretis suffragijs id, quod proponitur, diffiniatur: quod quidem sapienter admodum receptum fuisse nobis persuadere debemus. Vnde multo magis in sacro Cardinalium Consistorio, quod vniuersorum Senatuum exemplar habendum est, omnia secretis suffragijs tractari deberent.

g Cõcil. Trid. sess. 25. cap. 6.

A VERVM nos, quoniam hunc ipſum, quo hodie in ſacro Conſiſtorio vtimur, dicendæ palam ſententiæ morem, non ſolum perpetuo vſu inuiolabiliter obſeruatum, ſed magna etiam, atque euidenti ratione ſubnixum eſſe nouimus; ideo nihil ab eo diſcedendum eſſe, omnino cenſemus: in quam ſententiam magni & prudentes viri, quorum iudicium exquiſiuimus, nobiſcum conueniunt.

NOTVM ſiquidem eſt, Cardinalium Collegium vſque initio inſtitutum fuiſſe, vt eſſent Summi Pontificis adiutores, & adminiſtri, eumq. conſilio ſuo in primis adiuuarent. Conſtat item, ſacrũ Conſiſtorium ob id etiam inuentum fuiſſe, vt eò Summus Pontifex vna
B cum Cardinalibus conueniret, ad eorumq. conſultationem res difficiles, ambiguasq. deferens, auditis eorum rationibus, atque argumentis, certius de rebus poſſet deliberare. Ex quo ſequitur, eorum munus in Conſiſtorio id præcipuum eſſe, vt rogati non ſolum pronuncient quid ſibi videatur, ſed rationes etiam addant, cur ita expedire iudicent, quibus tum Papæ idem ſuadere, tum etiam alios collegas in ſententiam ſuam trahere queant, [a] hincq. ſimul iuncti, eò efficacius cauſæ publicæ valeant ſuffragari: quæ quidem ab his minime præſtari poſſunt, qui ſuffragijs ſecretis res decernunt.

[a] arg. l. ſi in tres. § ſi. de arbit. c. prudentiam. de offic. deleg.

ACCEDIT, quòd magna rerum pars, quæ ad Conſiſtorium de-
C feruntur, eiuſmodi eſt, vt non ſatis ſit, affirmare, aut negare, ſed multiplici indigeat inueſtigatione antequam quid agendum ſit, determinetur, veluti ſi de Eccleſiæ reformatione: de Regularium diſciplina: de fœdere cum aliquibus Nationibus ineundo: de expeditione aduerſus infideles paranda: de gymnaſijs ſtudiorum inſtaurandis: & de alijs huiuſmodi, quibus occulta vota nequaquam ſufficiunt: ſicut nec rerum illarum tractationibus, quæ varijs conſtant capitibus, magnaq. egent diſtinctione, in quibus diuidi rationes oportet, quod frequenter accidere ſolet, in rebus præſertim grauioribus. Qua de cauſa, cum & aliàs diſputaremus, an ſilere in Conſi-
D ſtorio culpa regulariter habeterur; Reſpondimus, culpam in eo non ſolum verſari, quia, rogante Principe clara voce ſententiam alterius, debet is quoque palam quod ſentit, & quare ita ſentiat, profiteri; verumetiam quia pleraque ſunt, & præſertim grauiora, quibus tantum abeſt, vt nudo ſilentio poſſit ſatisfieri, vt potius pluribus verbis ac diſtinctionibus neceſſario ſint explicanda.

CONFIRMATVR idem ſententia, & auctoritate Ciceronis, qui de hac quæſtione pluribus in locis agens, vtrum publicæ rei magis conducat, ſuffragia clam, aut palam ferri, ſic in libro de legib. ait: *Ego in iſta ſum ſententia, qua te fuiſſe ſemper ſcio, nihil vt ſit in ſuffragijs voce*

melius. Et paulo post: *Sic a me lex est recitata de suffragijs* OPTIMATIBVS NOTA, PLEBI LIBERA SVNTO, *quæ lex hanc sententiam continet, vt leges omnes tollat, quæ tegunt omni ratione suffragium*.[a] Huius autem rei ea videtur fuisse ratio, quam idem Cicero sæpe attingit, quòd scilicet facile erat, corrumpi viros improbos in secretis suffragijs, vt illis, quamuis nequissimis, adhærerent, pro quibus rogati fuerant: propterea quòd scirent suffragia eorum esse occultãda: at vero cum verbis ea palam erant pronuncianda, tum verecundia, & pudore deterriti non audebant publice facere quod secreto ausi fuissent: immo, quando bonorum sententiæ palam manifestabantur, isti exemplo eorum prouocati id sæpe prætermittebant, quod perperam facere decreuerant. Itaque idem Cicero in eodem libro de legibus subdit: *Vt omittam largitione corrupta suffragia, non vides si quando ambitus sileat, quæri in suffragijs quid optimi viri sentiant?*[b] Et rursus: *Suffragandi nimia libido in non bonis causis eripienda fuit potentibus, non latebra danda populo, in qua bonis ignorantibus quid quisque sentiret, tabella vitiosum occultaret suffragium*.[c] Et alibi: *Videtis in tabella iam ante quanta sit facta labes. Primo Gabinia lege, biennio autem post Cassia, videre iam videor Populum Rom. a Senatu disiunctum, multitudinisq. arbitrio res maximas agi*.[d] Et rursus: *Tabella est, quæ dat facultatem, occultat ea libidinem*.[e] Et idem ad Atticum scribens, ait: *Operæ Clodianæ pontes occuparant, tabellæ ministrabantur, ita vt nulli daretur, Vti rogas*;[f] quæ verba sic eruditi viri interpretantur, Clodianos videlicet maxime contendisse, vt Iudices suffragium tabella ferrent, nec vllis concederetur voce illud proferre: nam cum multi essent corrupti, cupiebant occulte ab illis suffragia ferri, ne possent notari: ex quibus apparet, ista occulta suffragia non caruisse magna suspicione, vt inde noceretur Reipublicæ, ac bonis, cum ita quisque posset occulte, & impune improbis suffragari. Vnde & Plato in suis legibus statuit, vt suffragia manifeste ferrentur.[g] Quinimmo & Hebræi adeo studiosi huius libertatis, ac perspicuitatis suffragiorum fuisse dicuntur, vt in ijs ferendis iuberent iuniores præire, inde seniores subsequi, quo adolescentes nullius, qui ante eos dixisset, auctoritate deterriti, aut sententia permoti, maiori cum fiducia sensum depromerent, quod & in Parisiensi Senatu obseruari solitum esse accepimus,[h] & hodie etiam in Camera Apostolica retineri videmus. Quæ quidem ita a nobis paulo longius relata fuerunt, vt hinc perspiciatur, verum non esse absolute tacita suffragia vtiliora, ac tutiora apertis esse.

A B C D

a Cic. lib. 3. de legib. vers. proximum est de suffragijs.

b Cic. eod. lib. 3. de legib.

c Cic. ibidem.

d Cic. de amicit.

e Cic. pro Rabir.

f Cic. ad Att. lib. 1. epist. 12.

g Plato de legib. Dial. 9.

h Lyran. in Exod. cap. 23. verb. nec in iudicio. Hadria. Quodlib. 2. versic. ideo pro responsione.

SED demus etiam ex ijs, quæ voce proferuntur, aliquid damni, aut periculi, siue offensionis ab aliquibus contrahi posse, certe, sicut miles cum classicum sonat, atque in certamen descenditur, si ad ca-

uenda

A uenda pericula abditum angulum quæreret, quo tela non peruenirent, esset irridendus; sic Consiliarius, qui publicæ vtilitati, proprioq. muneri suum quærit commodum præferre, indignus loco prorsus, quem tenet, videri potest. Vnde supra sæpius a nobis dictum fuit, timorem, qui hac de causa suscipitur, ne alijs displiceat, quando publica res in periculo est, valde iniustum esse, ac Senatorio viro indignum: hincq. beatus Petrus Apostolus dicebat: *Quis est, qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam beati; timorem autem eorum ne timueritis, vt non conturbemini*.[a] Et S. Hieronymus: *Si verum gratia dicere impedimur, & magis offendere animos hominum* B *timemus, quàm non ex animo loqui, de multorum via sumus*.[b]

a 1. Pet. 3.

b S. Hierony. in epist. ad Celan. 14.

NON obstat ergo, quod primo obijciebatur, occultis suffragijs libertatem, ac fidem consiliorum magis retineri; Nam respondemus, id vniuersè verum non esse, immo consultationi, quæ plurium ratiocinationem exigit, repugnare suffragij latebrâ: quomodo enim ex consilijs datis materiam sumet Princeps recte deliberandi, si rationes, & argumenta ad rem statuendam, ac diffiniendam illi sint ignota? aut quomodo Consiliarius persuadebit Principi id, quod sibi honestum, atque vtile videtur, si æquitatis, & iustitiæ causas silentio inuoluet? aut quomodo alios Consiliarios in suam pertrahet sen- C tentiam, quam illis non aperit? aut quomodo ipsi id bene, ac satis ad rem fuisse dictum probabunt, quod prorsus ignorant? Quare ipsa consulendi ratio præsertim in publico Senatu intima vi postulat, vt clara voce consilium Principi, & Senatoribus explicetur.

NON obstat secundum: nam duo sunt eorum genera, quatenus ad rem nostram spectat, qui ius dicendæ sententiæ in Senatibus, & Collegijs habere solent: vnum eorum, qui auctoritatem habent definiendi: alterum eorum, quibus ius tantum consulendi datur: illi vulgo dicuntur habere votum decisiuum: isti consultiuum: illi, cum simul conueniunt, neminem habent, cui ea in re subijciantur, ideo D eorum voluntas est obseruanda, & dicuntur præstare consensum, non consilium: isti habent, qui eis præsidet, & ideo præbent non consensum, sed consilium: quod consilium sequi Præfectus, vt aliàs diximus, non tenetur: vnde priores possunt sententiam suam solo verbo, PLACET, aut qualibet alia ratione, siue palam, siue clam, prout inter eos conuenerit, explicare: istorum, nisi verbis, & rationibus, atque argumentis, quod sentiunt corroborent, & communiant, inanis vt plurimum, aut parum vtilis opera redditur, paucis nonnullis casibus exceptis, quibus illa responsio posset sufficere, de quibus alibi diximus.[c]

c In quæst. 37.

EXEMPLA ergo, quæ ſupra allata ſunt eorum, qui res ſecretis ſuffragijs, aut fabis, aut calculis, ſeu punctis, aut ſorte concludebant, A ad eos vt plurimum pertinent, qui auctoritatem ſtatuendi habebát, nec ab alterius pendebant arbitrio. Quæ tamen non adeo in vniuerſum affirmamus, quin aliter etiã quandoque ſe habere potuerint, cùm & apud Pop. Rom. poſt leges tabellarias latas, quidam mallent voce magiſtratus declarare, quo magis apertum eſſet ſuum ſuffragium, atque ſimul cum tabella vocem addebant: quod Cicero in Piſonem oſtendit, cum ait: *Me vniuerſa Ciuitas non prius tabella, quàm voce priorem Conſulem declarauit.*[a] Quod & alijs in locis innuit.[b] Quocirca deprehendimus, non ſolum multam in ijs ſuffragijs varieta- B tem, ſed etiam in hæc ſecreta multiplices fraudes irrepſiſſe, cum ſcribat idem Cicero, *Ceratam vnicuique tabellam dari cera legitima, non illa infami, ac nefaria.*[c] Et turſus: *Quid de cupiditate honorum loquar? quæ flamma eſt, per quam non cucurrerint ij, qui hæc olim punctis ſingulis colligebant?*[d] Et Plutarchus in Cicerone: *Iudices nonnulli cùm ſententias ferrent, confuſis characteribus litterarum, tabellas protulere.*[e] Sed hæc nos breuiter tantum attingere voluimus, quod ita propoſitæ quæſtionis argumentum efflagitaret, cum reliqua, quæ ad huiuſmodi ſuffragiorum mores pertinét, a Græcis, & Latinis ſcriptoribus tradita,[f] ex recentiorum etiam commentarijs abunde peti poſſint.[g] Hinc ergo patet differentia inter alios C Senatus, ſeu Collegia, & inter ſacrum Conſiſtorium: nam Senatus, aut Reſpublica, quæ ius Principis, atque auctoritatem habet ſtatuendi, poteſt per vrnam, aut fabas, aut quacumque malint ratione, res ſuas diffinire. At cum de Conſiſtorio agimus, cuius caput eſt Summus Pontifex, & penes quem eſt ſumma diffiniendi poteſtas, certum eſt, nullum ſecretis ſuffragijs locum dari, nec nos vmquam ætate noſtra aut vidimus, aut ab alijs accepimus aliter obſeruatum fuiſſe.

Et ſi quis diceret, generalem Congregationem Cardinalium quãdoque haberi, in quibus certa negotia occultis ſuffragijs terminan- D tur; Reſpondemus, id ſemoto Principe accidere, quãdo ille ex hac luce migrauit: quo caſu Pontificijs cõſtitutionibus permiſſa eſt Cardinalibus peculiaris facultas, quæ illis ius quoddam Principis tribuit: proptereaq. eum morem ſeruant, vt antecedente prius matura inter eos conſultatione, rem deinde fabis concludant, quæ optima rerum adminiſtrandarũ ratio videtur: & quandoque etiam ſcimus id Cardinalibus, ſuperſtite adhuc Pontifice, in rebus quibuſdam leuioribus, & quæ ad eorum Collegium ſpectant, concedi. Verum hæc ab illis, ſemoto eodem Principe, geruntur, ita vt non proprie id Conſi-

ſtorium

a Cicer. in Piſon.
b Cic. orat. 2. de lege agrar. & li. 2. de orat.
c Cic. lib. 1. accuſ. in Verr.
d Cicer. lib. 2. Tuſcul.
e Plutarch. in Cicer.
f Polib. lib. 6. Dionyſ. Halicarn. Dio, Liuius, Cornel. Tacit.
g Paul. Manut. Sigon. Pãnin. Gruchius & alij.

A ſtorium vocetur, in quo non effulget præſentia, & maieſtas Principis.[a] Nos autem de ſententijs dicendis in ſacro Conſiſtorio loquimur, vt quod Reipublicæ vtilius ſit, Principi ſignificetur, indeq. ipſe materiam iuſte, atque honeſte ſtatuendi deſumat: quod longe diuerſum eſt. Quinimmo videmus, Summi Pontificis electionem, quæ omnium rerum deliberandarum eſt maxima, non ſolum per obſignatos codicillos, ſed etiam per aperta ſuffragia, veluti per acceſſus, compromiſſum, inſpirationem, & quaſi inſpirationem perfici, aut quacumque alia ratione placeat Cardinalibus votum ſuum exprimere.[b]

B Non obſtat tertium: nam illud ad religioſos ſolum pertinet, qui in electionibus faciendis votum habent diffinitiuum, quod diuerſum eſt a conſultiuo, de quo agimus, vt modo dictum fuit. Præterea iuſtis rationibus Tridentinum Concilium de Regularibus ſpecialiter conſtituit, vt per occulta ſuffragia electiones ſuas decernerent: etenim cum illi in eodem Collegio, ſeu contubernio viuant, ſimul quotidie verſentur, & quiſque alterius perſonam, mores, atque ingenium notum habeat, non fuit opus in electione eorum, qui illis præficiendi eſſent, aliam diſquiſitionem, aut conſultationem adhibere, ſed ſatis fuit ſtatim ad ipſam electionem per occulta ſuffragia

C deſcendere. Quæ ratio non æque in alijs negotijs, aut Collegijs, ſeu Sodalitijs, aut Vniuerſitatibus locum habet, quarum homines ſeiunctim viuunt, ideo idem electionis modus ijs minime præſcriptus eſſe intelligitur: nam immo iure communi tradita fuit forma ab INNOCENTIO III. in Concilio generali ſancita,[c] quæ exigit quidem, vt ſcrutatores tres conſtituantur, qui ſecreto, & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptum redigant, ſed non eoſdem adſtringit, vt ſecreta prorſus ſuffragia ferant, cum immo electiones clandeſtinas reprobet,[d] & Doctores ibidem affirment, ſuffragia debere eſſe expreſſa voce, non per fabas, aut lupinos,[e] cuius

D rei etiam rationem explicant.[f] Et tandem non eſt nobis in præſenti diſputatio de electionis forma, quæ varie ſe habere ſolet,[g] ſed de aliarum rerum conſultationibus, in quibus concludimus melius agi publico ſuffragio, quàm ſecreto.

HOC igitur fundamento ſic poſito, videlicet, non ſolum ſatius eſſe in ſacro Conſiſtorio ſententiam clara voce, quàm occultis ſuffragijs dicere, ſed etiam nulla fere congruenti ratione aliter in mores induci poſſe.

SVPEREST nunc, vt eo maiore cum fructu hic ſuffragij aperti modus poſſit exerceri, nonnulla explicare, quæ dubitationem af-

a Bal. & Fulgoſ. in l. vniuerſa. C. de diuerſ. reſcrip. Rebuff. in Concordat. tit. de Regia ad Prælatur. nom. in verb. Cōſiſtorialiter. Boer. in addit. ad tractat. de auct. mag. Conſil. num. 25. S. Ambr. epiſt. 27. ad Valentinian.

b Inno. & alij in c. licet. in fi. de elect. & Silueſt. verb. electio. 2. q. 20. & 27.

c c. quia propter. de elect.

d d. cap. quia propter. §. fin.

e Abb. c. Eccleſia. 2. de electio. nu. 7. But. & Anchar. in d. c. quia propter. & Sum. Silueſtr. verb. electio. 2. in 3. q. num. 6. & q. 10. num. 12. in requiſit. 16.

f Sum. Silueſt. verb. electio. 2. num. 6. & ſeq. & nu. 12.

g cap. licet. de elect. Sum. Tabien. verb. electio. num. 19. q. 12. & ſeq.

ferre possent. Cum enim ex his, quæ hactenus dicta sunt, constet, A oportere Senatorum sententias aperte proferri, quæri non immerito potest, An Cardinali conueniat sententiam de scripto potius, an memoriter tantum pronunciare. Offerunt enim se vtrinque rationes satis probabiles.

Ac primum quidem quanta sit viuæ vocis vis, & efficacitas, nemo ignorat: pleni sunt enim Rhetorũ libri de pronunciatione, de voce, de actione, & totius corporis motu, quibus in rebus tantũ momenti positum esse videtur, vt sine illis artem dicendi vix posse consistere arbitrentur. Quidquid igitur de scripto recitatur, languescit, & tamquam spiritu, & vita caret. Deinde Principis ipsius Maiestati de- B trahi videtur, qui cum omnes & singulos alloquatur, & sententiam roget, singillatim vnumquemque sibi respondentem attendit: at mutui colloquij vis illa, quæ ex interrogatione Principis, & Senatoris responsione perficitur, aut in sententia legenda omnino tollitur, aut certe frangitur, & debilitatur.

Accedit quòd superiorum Senatorum sententijs auditis, in illo ipso consulendi momento multa de nouo occurrere, a nonnullis discedere, quorundam saltem ordinem, & dispositionem immutare necesse est; Denique prudentis Consiliarij videtur, orationem non ita domo meditatam afferre, vt ad subitas, & si quando accidat, ad C eas etiam, quas secundas vocant cogitationes, quæ prudentiores interdum solent esse, se ipsum accommodare nequeat. Arqui scripta oratio certis quoque limitibus est circumscripta, magnumq. omnino incommodum allatura est, si quis ei penitus hæreat, quasi vinculis quibusdam constrictus. Quæ sententia sancti quoque Bernardi testimonio adstruitur, qui scripsit: *Solet acceptior esse sermo viuus, quàm scriptus, & efficacior lingua, quàm littera, nec tam affectum exprimit scribens digitus, quàm vultus: non tam enim quid dicas, aut quibus verbis dicas, quàm quo vultu, & actione dicas attendere homines solent.* [a] Plinius quoque inquit: *Neque enim me præterit, actiones, quæ recitantur, impetum omnem, caloremq. ac prope no-* D *men suum perdere, & præcipua pronunciationis adiumenta, oculos, manusq. præpediri.* [b] Et alibi affirmat, *Difficile esse, vt oratio, dum recitatur, satisfaciat:* [c] & multa alia addit in hanc sententiam.

[a] S.Bernard. epist.66.
[b] Plin. lib. 2. epist.19. Cerea li. incip. Hortaris.
[c] Plin. lib. 7. epist. 17. Celeri. incip. Sua cuique.

Postremo non immerito suspicari quis possit, Senatoriæ grauitati parum consentaneum esse, vbi Princeps, vniuersusq. Senatus magno silentio expectat eum, qui dicturus est præclarum aliquid ex tempore, eius ingenij acumine inuentum, in consessum depromere debere, tum illum e sinu pagellam domo aduectam quasi aliunde mutuatam proferre, affixosq. oculos perpetuo tenere, lumen inter-

A interdum ad eius vſum quærere, & aliquando fortaſſe ita in legendo hærere, vt valde verendum ſit, ne audientibus faſtidium pariat. hæc atque alia huiuſmodi afferre ſolent, qui graues homines a ſententia de ſcripto dicenda deterrere volunt.

VERVM & altera controuerſiæ pars ſuis rationibus minime videtur carere, quæ partim æquitatem quandam, partim etiam vtilitatem reſpiciunt. Nam ſi quis ætate exacta iam ſit, & memoria nō ita præſtet, nūquid non excuſatione dignus eſt, aut cōmendatione potius, ſi partes ſuas quacumque ratione ei licet, cumulate explet, & boni Senatoris officium non deſerit? Quid? numquid viri prudentis magno B rerum vſu præditi, optimo conſilio carendū eſt, quia quæ animo, & cogitatione comprehendit, memoria ſatis complecti nequit? at hoc iniquum eſt, alienæ calamitatis non miſereri, & cōmunia naturæ incommoda non humaniter excuſare: illud vero abſurdum, propter neſcio quam breuem aurium voluptatem, quæ ex viua voce & actione percipitur, potiora alia, quæ maxime requiruntur, & vnde graues deliberationes pendent, negligere, & optimæ ſententiæ vtilitate ſponte velle carere; quaſi hiſtorias, aut eruditos libros non legamus, ex quibus, licet quodam modo muti ſint magiſtri, vtiliſſima præcepta haurimus. Non igitur magnum incommodum eſt, ſi Senato- C rem ſententiam Reipublicæ ſalutarem de ſcripto recitantem audiamus. Iuuenes memoria, ſenes conſilio excellunt: vt in iuuene cōſilium non flagites, ita in ſene memoriam non magnopere requiras. Iam vero vbi multiplices rationes afferendæ ſunt, præſtat omnes ſcripto concludere, quàm aliquas, vacillante memoria, prætermittere: Quid? quòd in re valde graui, etiam ſi memoriæ ſubſidium non deſit, expedit, aut etiam quandoque neceſſarium eſt, certum eſſe totidem verbis ſententiam eſſe dictam, quot meditata fuit antea, & conſcripta, nihil additum, nihil imminutum, cum vincat profecto diligens ſcriptura, quæ ſine accurata conſideratione, & D meditatione conſtare non poteſt, ſubitam, ſponteq. fluentem orationem, quæ facilius aberrare, atque huc & illuc vagari poteſt.

NAM quod dicitur, parum decorum eſſe de ſcripto ſententiam dicere, id facile refelli poteſt: nihil enim in re ipſa indecori exiſtere, nec quidquā quod dicentis auctoritati, & grauitati repugnet ineſſe, certe ſatis declarant exempla magnorum virorum, qui a rebus indecoris agendis, & a perſonæ grauitate alienis longiſſime aberant. Nam & ſummos Pontifices, & Imperatores, & inſignes alios permultos viros, quos poſtea ſubijciemus, ſolitos fuiſſe de ſcripto cogitationes ſuas referre nouimus, ita vt nimis ſeueri hominis videri

poſſit

possit hanc dicendi rationem omnino condemnare. A

His itaque vtrimque prolatis, antequam sensum nostrum qualemcumque aperiamus, illud præfari oportere duximus, olim in Senatibus (quod nemo ignorat) multa accidisse, ad quæ ex tempore, & subita oratione erat respondendum, seu quia res antea Senatoribus non fuerat significata, aut forte quòd ex improuiso exorta, dilationem nullam pateretur. Tales videri possunt conciones multæ, apud Liuium, Salustium, & alios: quæ cum de rebus repente emergentibus habitæ fuerint, non potuerunt antea Senatoribus significari: quamuis nec illud diffiteri liceat, eas non omnino, quales hodie leguntur, a Senatoribus recitaras, sed Scriptorum industria, B & facundia in eam, quam videmus formam, redactas fuisse. Credi igitur potest, Senatores illos ingenij acumine, ac memoriæ præsidio munitos, illarum vim ex tempore expressisse. Sed vicissim etiam verisimile est, multarum rerum argumenta, quæ in Senatu tractanda erant, multis antea patuisse, eosq. non solum quæ dicenda erant accurate præmeditatos fuisse, sed etiam illa memoriæ tradidisse: quod quidem a magnis viris probatum constat,[a] immo aliquos extitisse, qui singula verba ordine pronuncianda edíscerent: nam vt Quintilianus ait, *Si memoria suffragetur, & tempus non desit, nulla velim me syllaba effugiat:*[b] sic etiam & Hortensium, & Portium latronem fecisse legi- C mus, quamuis alij liberius agentes, ipsam tantum rerum vim, atque ordinem memoria amplectebantur, prout de Demosthene refert Plutarchus,[c] qui dicere solebat, se non omnino sequi scriptionem ad dicendum, neque dicere tamen sine scriptione.

Ex his illud postea sequutum fuit genus dicendi, de quo nunc agimus, vt scriptionem ipsam domi præparatam in concionem deferrent, atqne ante oculos positam palam ex ipso libello, seu scripto recitarent. Sic Cicero de seipso testatur, cum scribens ad Plancũ ait: *Id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita est enim perscriptum, vt a me de scripto dicta sententia est;*[d] & alibi loquens de oratione, quam habuit post reditum D ab exilio in Senatu, hæc verba profert: *Recitetur oratio, quæ propter eius magnitudinem dicta de scripto est.*[e] Ex quo loco colligitur, non solum hanc, de qua ibi loquitur, sed alias multas fuisse a Cicerone de scripto dictas, cum orationes aliæ sint multo longiores. Sic Fusium Calenum fecisse idem Cicero auctor est, dum inquit: *Hoc vero Q. Fusi sine offensione nostræ amicitiæ sic tecum, vt a te dissentiens Senator quæro: ita enim dixisti, & quidem de scripto, litteras Bruti rectè, atque ordine scriptas videri.*[f] Et loquens de Marcellino ait: *Proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, vt totam causam complecteretur.*[g] Sic Liuius etiam scribit,

[a] Cic. lib. 2. de orat.
[b] Quintil. lib. 11. cap. 2.
[c] Plutarch. in vita Demosth.
[d] Lib. 10. Epistol. 13. Famil.
[e] Cicer. pro Gneo Planc.
[f] Cicer. in 10. Philipp.
[g] Cic. ad Att. lib. 4. epist. 3.

A *Fabium Pictorem responsum Delphicum ex scripto recitasse in Senatu.*[a] Et Plinius ad Valerianum inquit: *Nigrinus Tribunus Plebis recitauit libellum disertum, & graue, quo questus est, vanire aduocationes.* Et paulo post: *Recitauit capita legum*[b]. Et Suetonius de Augusto illud memoriæ prodidit, quòd, *neque in Senatu, neque ad Populum, neque apud milites loquutus est vmquam, nisi meditata, & composita oratione, quamuis non deficeret ad subita extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia. Sermones quoque cum singulis, atque etiam cum Liuia sua grauiores, nonnisi scriptis, & e libello habebat, ne plus minusve loqueretur ex tempore.*[c] Et idem in Nerone ait: *Quoties ad consultandum sederet, neque in commune quidquam, neque propalam* B *deliberabat, sed & conscriptas ab vnoquoque sententias tacitus, ac secreto legens, quod ipsi libuisset, perinde atque pluribus idem videretur, pronunciabat.*[d] Idem & alios multos obseruasse, ex varijs auctoribus comperimus,[e] ita vt non desint qui affirment, morem tum fuisse, Cæsarem quamquam præsentem, scripto a ciuibus adiri.[f]

QVARE vt ad rem propositam reuertamur, quis modus ad dicendam in Consistorio sententiam aptior sit iudicandus: nos, si absolute loqueremur, non possemus id non probare, & ceteris anteferre: quod Quintilianus scriptum reliquit dicens, *Maximum studiorum fructum esse, & veluti premium quoddam amplissimum longi laboris, ex tempore* C *dicendi facultatem nactum esse.*[g] Quam quidem Cicero non sine admiratione in Philippo laudare solebat: qui cum ad dicendum surgeret, quod primum verbum habiturus esset, prorsus nesciret.[h]

Verum quoniam de eo nunc non agitur, nec id omnibus datur, aut necessarium censetur: ideo vt ad Thema propositum respondeamus, quo quæritur, an deceat magis Consiliarium sine libello, aut de scripto sententiam pronunciare, dicimus arbitrari nos, nihil in vniuersum definiri posse, sed omnia hæc tum ex dicentis ingenio, exercitatione, memoria, loquendiq. facultate, tum ex negotij, temporis, loci, & rerum reliquarum, quæ se offerre possunt, conditione, D æstimanda esse. Quid enim, si res paucis verbis explicari possit, & debeat? qualia frequenter ea sunt, de quibus in sacro Senatu sententiæ rogantur? & præsertim si in subsellijs inferioribus dicturi, nihil aliud, quàm maiorum dicta velint approbare? Quid hic necesse est libellum de sinu proferre: quod momento, si sapis, complecti possis? Contra vero: Quid, si gesta a Cardinale in magna Legatione sint referenda? Quid, si acta Canonizationis Sanctorum sint recensenda, vt de ijs Collegium ferat iudicium, & a Summo Pontifice approbetur? Quid, si alia sint, quæ longam orationem postulent, nec fidelis memoria suffragetur, eiusq. res momenti censeatur, vt in ijs

aliquid

a Liu. lib. 3. Decad. 3.
b Plin. lib. 5. epist. 14.
c Sueton. in Aug. c. 84.
d Suet. in Nerone. c. 15.
e Liu. lib. 40. Tacit. lib. 13.
Cicer. de clar. orat.
f Corn. Tacit. lib. 4. Annal. vbi de Seiano.
g Quintil. lib. 10. cap. 7.
h Cicer. lib. 2. de orat.

aliquid prætermisisse graue sit? Certe, sicuti negari ex vna parte non potest, quin via ad expedienda negotia, & breuior, & promptior, atque vsu ipso gratior, & quodam modo syncerior illa sit futura, quæ verbis tamquam sponte manantibus, nec artificiose compositis constet; sic ex altera parte certum est, ijs, qui de scripto dicunt, multa demi impedimenta, quæ alioquin valde obesse possent. A

ITAQVE omnibus vndique consideratis, cum expedire id dicatur, quod aptum est ad finem consequendum sine impedimento;[a] Dicimus, quemadmodum prudentis erit Consiliarij vires suas, dicendi facultatem, memoriam, rem ipsam, locum, tempus, subsellijq. sui gradum metiri, atque ex his ad eam partem, quam aptius tractare possit, opportune se accommodare: sic eorum, qui audituri sunt, modestiæ, sapientiæq. partes futuras esse, quodlibet siue ex tempore loquendi, siue memoriter pronunciandi, seu ex scripto recitandi genus, quod ab eo delectum, susceptumq. fuerit, benigne interpretari, atque æquis animis auscultare. Et præsertim cum de sacro Consistorio nos agamus, cuius vsus pridem obtinuit, vt, quoniam ex improuiso multa frequenter proponuntur, subita etiam oratione a respondentibus excipiantur. Attamen si alia sint, quæ domo afferri possint longiorem sermonem requirentia, ea etiam aut in papyro digerere, aut breui schedula illorum saltem capita adnotare, vnicuique Senatori sua cum dignitate, atque auctoritate maxime licere scimus, nec id cuiquam aut mirum, aut nouum pro veteri Collegij more accidere solere. B C

a S. Tho. 2.2. q. 88. artic. 4. ad 2.

Ex his constat, ea, quæ supra dubitationis causa vtrinque allata fuerunt, nec prorsus admittenda, nec prorsus reijcienda, sed pro vario rerum, quæ accidere possunt, vsu, modo huic, modo illi parti deferendum esse. Nam & sanctum Gregorium quandoque Homilias coram populo protulisse, interdum eas ex scripto recitasse, modo easdem alijs legendas tradidisse, modo a notarijs eo pronunciante exceptas fuisse, varie multi ex eiusdem Auctoris scriptis colligere solent.[b] D

b S. Gregor. in præfat. in Ezechiel. et in præfat. homil. in Euang. & in Euang. homil. 21 & Io. Diac. lib. 2. c. 18. & lib. 4. c. 74.

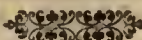

PARS

PARS V. QVAEST. IIII.

Cardinales rogati ſententias, ſi ad beneplacitum Papæ ſe referant, aut ſententiam ſuam Papæ iudicio ſubmittant, an muneri ſuo ſatisfaciant.

A QVONIAM valde frequens ſolet eſſe hoc reſponſionis genus in ſacro Conſiſtorio, ideo paulo diligentius de eo nobis agendum eſſe duximus, præſertim quòd id primo aſpectu, magnam tum prudentiam, tum animi moderationem redolere videtur, immo omnia fere ea complecti, quibus ſcita, & circumſpecta reſponſio cum breuitate laudem promeretur. Nam ſiue eam ratione ipſius rei, de qua agitur, conſideremus, ſiue, quatenus reſpicit perſonam Papæ, aut ipſummet Cardinalem reſpondentem, aut etiam alios, qui ibi B adſunt, Cardinales, perpendamus, plurimum ſpecie ipſa eadem excellere videtur. QVAEST. XLI.

AC primum, quod ad rem ipſam attinet, quemadmodum illi, qui diuinam voluntatem tamquam primam, ac potiſſimam rerum omnium regulam ſequuntur, ſapientes haberi ſolent; ſic dici poteſt, Cardinalem, qui ſummi Pontificis iudicio, quod proxima eſt humanarum actionum regula, ſibi in conſilijs dandis adhærendum eſſe proponit, videri potiſſimam muneris ſui exercendi rationem amplecti, & ſe ab omni erroris periculo eximere, ac ſimul rei ipſi C quàmoptime, ac ſaluberrime conſulere.

Quod vero ad Papam ſpectat, quamuis ille pro ſumma eius auctoritate, & perfectione humanis non indigeat laudibus, certum eſt tamen, eos, qui ſupremam illam, quam Omnipotens Deus ipſi in terris detulit poteſtatem, & agnoſcunt, & fatentur, atque omnibus in rebus decernendis, ſe illi ſubijciunt, maxima dignos laude eſſe, qui diuinæ conſentanea voluntati, & verbis, & factis præſtare contendunt.

De ipſomet vero Cardinali reſpondente, quatenus Conſiliarius eſt Principis, quid opus eſt multa proferre, cum paucis verbis quidquid

quid præstantius dici potuit, ad arbitratum Principis se referendo, A fuerit complexus, indeq. & Cardinales reliqui illius exemplo optimam, ac tutissimam respondendi normam haurire potuerint?

VERVMTAMEN si hæc respondendi ratio attentius consideretur, licet aliquam prudentiæ, & modestiæ speciem præseferre videatur, nihilominus culpa prorsus non caret, aut saltem Consiliario parum digna videtur. Ad quod probandum liceret nobis multa huc ex ijs deducere, quæ aliàs in secunda parte huius disputationis fuimus persequuti, [a] dum ostendimus eos, qui tacendi excusationes ex persona Papæ arripere conabantur, nitentes eius auctoritate, seu sapientia, ac perfectione, nihil agere; cum Cardinales in Consistorium B vocentur, non vt audientes tantum cum veneratione adsistant Papæ, sed vt de rebus propositis quid sentiant, libere loquantur, illumq. consilio suo fideliter adiuuent.

a In quæst. 7. & sequ.

ILLIS tamen omissis, quod ad caput propositum pertinet, quoniam pro multiplici rerum varietate, de quibus dubitare contingit, potest Cardinalis varijs etiam ex causis adduci, vt sic respondeat, seq. Papæ arbitrio subijciat; ideo, vt clarius quid statuendum sit, dignosci possit, multiplices erunt casus considerandi.

Primus est, quando res proposita minime a Consiliario probaretur, illeq. videns animum Pontificis ad eam amplectendam procliuem, se ad beneplacitum Papæ referret; tunc dubium non est, C nec vlla indiget disputatione, eum grauissime peccare, qui summo Pontifici, & sibi ipsi mentiretur, simulans se ea in re Papæ assentiri, a quo maxime dissentiret.

Secundus est, quando res proposita Consiliario simpliciter probaretur, ipse tamen in responsione sua nihil aliud diceret, quàm se ad Papæ beneplacitum referre, & tunc illum quidem non damnamus mendacij, sed tamen ab officio aliqua ex parte discedere putamus, quandoquidem cum aliàs egimus, [b] qua respondendi ratione ille vti debeat, qui rem propositam vult approbare; eam potio- D rem semper habendam esse diximus, quæ nuda non est, sed rationes aliquas responsioni suæ adiectas habet, modo id res, & tempus patiantur.

b In quæst. 37.

SVBDIMVS præterea, supradictam responsionem non clare indicare alijs rem Consiliario probari, sed potius illum dubitare, & suspenso animo esse, cum sensum suum ad Papæ beneplacitum reijciat: consilium autem in publico Senatu petitum, & datum, requirit, vt Princeps, & alij intelligant quid Consiliarius de re proposita sentiat: Principi ad bene decernendum: alijs, ad recte consulendum.

ADDI-

A ADDIMVS, posse aliquos interdum reperiri, qui occasionem celebrandæ Principis vigilantiæ, & sapientiæ hinc libenter arripiant: quos non arguimus, si parce, si grauiter, & citra omnem assentationis speciem id fiat, multoq. magis, si res, de qua agitur, id vere postulet, & quod dicenti auctoritatem affert, si idem res alias, quando probandæ non sunt, suo tempore improbare non prætermittat. Nam qui in extollendis quandoque rebus non necessarijs, magna dicendi copia se effundunt, in reprobando autem quod maxime oportet, steriles prorsus, ac fere muti deprehenduntur, non possunt non aliquam consilij parum liberi suspicionem hominibus dare.

B Tertius est, quando res, de qua consultatur, ita concepta esset, vt vtraque pars Consiliario probabilis, & neutra condemnanda videatur. Verum hic responsio, de qua loquimur, licet non mendax, saltem imperfecta videri potest, nisi ratio adiungatur, ex qua clare colligatur, vtramque partem sibi probabilem videri, adiectis argumentis, quibus vtrumque posse vtiliter fieri, putet, cum alioquin existimare alij possint, illum vsitato quodam more, & modestiæ specie in gratiam Principis ita respondisse, non quia rationes vtrimque probabiles ei suppetant.

Quartus est, quando id, quod proponitur, probaretur quidem C Consiliario, sed non omnino, vt quia aliquid addendum, vel minuendum putaret, quod tamen ceteris non aperiret, & ideo honorificentius se agere arbitraretur, quod ad Papæ iudicium omnia referret. Ceterum minime tutum est hoc perfugium, quando sententiam rogatus, eam integre sicut mente conceptam habet, extrinsecus non profert, prout officij sui ratio postulat; immo detrimentum affert negotio, quando id, quod addi, aut imminui vellet, si fuisset prolatum ab eo, potuisset non modo animum Principis ad rectius deliberandum, & statuendum mouere, sed etiam alios ad melius consulendum, & ratiocinandum excitare, cum in moralibus D singulæ circumstantiæ plurimum momenti habeant.[a]

[a] Aristot. 3. Ethic. c. 1.

Quintus est, quando id, quod proponitur, clarum ei videretur, nec alia disquisitione indigere: Verum nec in hoc casu responsio illa satisfacit: nam cum res dubiæ, & non claræ soleant in Consistorio proponi, si Consiliarius eam tamquam euidenter claram censuit, non debuit simpliciter se ad Principis sententiam referre, qui eam vt dubiam proposuit: sed de ea, vt sibi ipsi clara, aperte pronunciare.

Sextus est, quando res Consiliario obscura potius visa fuit, nec illius, quam oportuit notitiam nactus est, vnde facile beneplacitum

Principis sequutus fuit, quod eum sciret optime nosse præ alijs quid A
expediret: Verum & hic respondendi modus non probatur, eo quia
si rem obscuram, & sibi minus notam esse censebat, debuerat ille
alia longe diuersa ratione respondere, quam aliàs persequuti sumus,
[a] In quaest. 19. eum de rebus obscuris, & ignotis ageremus,[a] aut saltem referendo
se ad beneplacitum Principis, adiungere oportuerat etiam causam,
cur id faceret, nimirum quia eam rem non satis perciperet propter
hanc, vel illam rationem.

SUMMA hæc est, facile dubitari posse, ne qui ita respondent, ab
eo, quod muneris eorum proprium est, aliqua ex parte discedant.
Non est enim Consiliariorum munus approbare id, quod Princeps B
vult, sed diligenter perpendere, num expediat. Quare Senator, cui
cordi est optimi Consiliarij personam sustinere, tantum abest, vt
sequi in omnibus debeat Principis beneplacitum, vt etiam cum ipsi
placet Principis sententia, non illam sequi solum debeat, quia Principis
est, sed quia Reipublicæ conducit. Quemadmodum enim
medicus, si aliquando medicamentum iucundum, & suaue præbet
ægroto, non illud præbet, vt delectet, sed vt prosit, & morbum depellat;
licet casu idem medicamentum, quod affert sanitatem, afferat
etiam ægroto delectationem: eodem modo Consiliarius, si probat
sententiam Principis, non illam probare debet, quia est sententia C
Principis, sed quia negotio, de quo agitur, eam vtilem esse putat.
Immo si rem attente consideramus, licet existiment ipsi Consiliarij
se reuereri, & colere Principem, cum in omnibus amplectuntur illius
beneplacitum, tamen non modo non reuerentur, verumetiam
illi desunt, cum munus respondendi, & consulendi, quod eidem debent,
& ab eo petitum est, non exoluunt. Illud enim certum est,
Principem duabus quasi indutum esse personis, quarum vna est cõmunis,
eo quòd omnes participes sumus rationis: altera Principis
[b] Cicer. lib. 1. offic. propria,[b] cuius est, ita in Republica administranda se gerere, tantamq.
curam, & diligentiam adhibere, vt licet ipse plurimum ingenij D
acumine, rerumq. vsu, & prudentia valeat, alios tamen viros
industrios, atque experientia instructos adhibeat, qui res graues circumspiciant,
& quid vtilius sit, diligenter explorent. Quare cum
negotium aliquod magni momenti occurrit, quod Princeps putat,
ad ipsos Senatores deferendum; certe quamuis ipse, vt gerit personam
illam communem, de qua modo diximus, nimirum vt est homo
rationis compos, ad hanc, aut ad illam partem fortasse statim
inclinet; attamen vt Princeps adhuc sane dubitat, & assensum sustinet,
donec Consiliarios audiat, & quid ipsi sentiant, & quibus

ratio-

A rationibus nitantur, plane cognoſcat. Quare non ego video, quod beneplacitum hi ſequantur: ſi enim id ſequuntur, quod Principi vt communi homini putant placere, certe parum honorifice cum eo agunt, quem habent, tamquam vnum de multis; immo oſtendunt, ſe non eam habere rationem loci, & dignitatis, quam debent, cum ille ibi ſedeat, interroget, ac conſilium petat vt Princeps, depoſita prorſus omni tum perſona, tum cogitatione priuata. Si autem ſequuntur beneplacitum Principis, vt Princeps eſt, vtique ſicut in lyra nullus eſt concentus, niſi prius nerui intendantur, & pulſati reſonēt: ſic nondū poteſt dici illa eſſe ſententia Principis, niſi Senatores prius

B audierit, quorū conſilio magna ex parte niti ſolet. Huc accedit quòd aut Conſiliarij referunt ſe ad præſens beneplacitum Principis, & tunc nullum adhuc eſt eius beneplacitum, quia vſque in eam horam nihil deliberauit; aut ſentiunt de beneplacito futuro: & tunc, cum reſponſio prorſus incerta ſit, nihil omnino complectitur, dum ad id fertur, quod nondum natum eſt, & quale futurum ſit, ignoratur.

PRAETEREA dubitare nonnulli ſolent, illos, qui hæc beneplacita facile amplectuntur, in ſuſpicionem ſæpe aſſentationis potius, quàm veræ aſſenſionis incurrere: nam fideles viri non ſemper amicis placere, ſed magis prodeſſe cupiunt, cum alij, qui ex animo non

C diligunt, placentia vtcumque loqui feſtinent.[a]

Quibus addimus, quòd cum recta ad cuiuſlibet rei conſultationē reſpondendi ratio ea eſſe ſoleat, quæ vel affirmando, vel negando, vel id ſibi non liquere fatendo, ad id, quod quæritur, aperte reſpondet; iſte qui beneplacito conſulentis ſe ſubijcit, nihil ex ijs facit, ſed repetit idem quod fuit propoſitum; aut potius retorquet totum negotij pondus in Principem, ſe ipſum ab eo onere modeſtis verbis ſubducens: quorum, ſi bene perpendantur, hæc eſt ſignificatio: Conſilium, quod a me petis, tute tibi facile poteris præbere. Vnde ſicuti accuſandus eſſet medicus, qui ægroto opem ab ipſo ad de-

D pellendum morbum implorantí, reſponderet: Ipſe curabis bene te ipſum; Aut ſi paterfamilias conſilium ab architecto extruendæ domus efflagitaret, ille diceret: Potes tu domum arbitrio tuo facere; Sic Princeps, qui conſulit alios, petens vt quiſque dicat quid ſibi videatur, ſi ei ab aliquo reſpondeatur: Refero me ad beneplacitum veſtrum; dubitare poteſt ne ei voluerit illudere: nam ſatis ille nouit ſenſum ſuum, ſed cupit amplius, vt conſultius deliberet, aliorum etiam ſententiam audire.

ITAQVE in hac reſponſione, ſi bene expendatur, plura ſæpe vitia concurrunt: deficit enim iuſtitia, quia Conſiliarius in negotio

[a] S. Hieronym. lib. 1. aduerſ. Pelagian. poſt med. S. Baſil. epiſtola 83. ad Leontium. Plutarc. de diſcrim. adulat. & amic.

a In quaest.4. Reipublicæ vtili, aut noxio; non præstat verbis quod debet [a]; A deest sæpe veritas, quia ex animo non loquitur: læditur obedientia, quia non paretur Principi, aperte consilium petenti: claudicat prudentia, quæ recte agendi rationem non seruat: charitas non colitur, quia proximus in necessitate consilij positus non iuuatur; & conscientia forte contemnitur, quæ illi aliquid longe melius, ac salubrius respondendum dictat. Et amplius etiam Principes ipsi hac responsione potius offenduntur, qui petentes ab alijs consilia, cupiunt intelligere illorum sententiam, cum satis suam norint. Vnde qui referunt se ad eorum beneplacitum, parum illis solent satisfacere: quod nos aliquando a SIXTO QVINTO sanctæ mem. tum B in Consistorio, tum priuatim in cubiculo audiuimus, dum responsiones huiusmodi a Senatoribus, præsertim illis, qui præter ceteros prudentia excellere videbantur, prolatas non leuiter improbabat.

QVID vero, vt ad alteram Thematis partem respondeamus, si Consiliarius diceret, se suam sententiam Principis iudicio submittere, eritne ab eo recte responsum? Dicimus distinguendum esse. Nam si Consiliarius sensum suum de re proposita verbis non aperit, sed tantum dicit, se illum subijcere iudicio Principis, perinde est, ac si ad eius beneplacitum se referret, & ita nihil agit, vt modo disputauimus. Aut loco suo sententiam dicit, & in eius calce subiungit eiusmodi verba, vrbanitatis, seu humilitatis cuiusdam causa: & tunc si ille quod opus erat, non plene responsione sua complexus fuit, non est quòd existimet eo humilitatis additamento se C

b In quaest.8. obligationi propriæ satisfecisse: siquidem aliàs declarauimus, [b] non esse humilitatis specie id prætermittendum, quod proprij officij est, neque hanc esse vere humilitatem, quæ munus sibi assignatum deserit. Quòd si responsio pro viribus iudicij sui congruens rei propositæ sibi visa fuit, tunc poterit extrema illa verborum accessio æquius sustineri, non quia aut necessaria, aut valde commendanda videatur, cum clarum satis sit omnibus, ea, quæ a Consiliarijs D proferuntur, subiecta prorsus esse voluntati Principis; immo eorum sententiam proponi Principi, tamquam materiam, quam aut reijciat, aut ex qua eliciat, si quid ei e re esse videbitur. Et propterea, cum hæc verba fere sint superuacanea, cautius multis videri solet, si omittantur, non solum quia otiosa sunt, sed etiam quia suspicionem præbere possunt, eos, qui sic loquuntur, existimare Principem iniuriam quodam modo Senatori facere, si eius sententiæ non adhæreat, & ideo Senatorem voluisse his verbis Principem præuenire. Nos tamen ad tam exactam normam hæc reuocanda minime pu-

A tamus, sed potius interpretandum, ea ad omnem temeritatis suspicionem auertendam prolata esse, ne cum coram tot Senatoribus suffragium suum clara voce tulerit, existimet aliquis suum se alijs iudicium anteferre; & ideo cupiat non solum Principem ipsum, sed tacite quodam modo alios etiam collegas suos illius iudices, atque æstimatores esse.

Neque obstant quæ initio adducebantur: nam ad primum, quo dicebatur, sapientis esse, voluntati, ac sententiæ Principis tamquam proximæ humanarum actionum regulæ adhærere; Respondemus, id verum esse, si certa, & deliberata, & rationi conformis ea B proponatur; at hic vt dubia refertur, & quæ consultatione indigeat. Et si quis replicaret, quòd, cum dubia sit causa, eo magis iudicio Principis, vt omnium sapientiori, sit adhærendum, & præsertim cum dubitationes omnes ad sedem Apostolicam deferri soleant, vt Papæ solius iudicio definiantur; Respondetur, hoc iudicium Principis adhuc incertum esse, &, cum consilium in præsenti petat, necessitatem dandi consilij sibi tamquam Consiliario tunc imminere. Ex quo cessant & reliqua in contrarium supra obiecta.

Quòd si fortasse idem Consiliarius de re proposita ipse secum dubitaret, tunc quid ei agendum sit, suo loco disseruimus.[a]

C Denique, vt concludamus, si Consiliarius beneplacitum, ac iudicium Principis sequi sine errore cupit, & publicæ rei saluberrime consulere, Prophetam Dauidem imitetur, qui ad supremum omnium Principem conuersus dicebat: *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, & iudicia tua doce me.*[b] Si enim ipse libere id, quod sentit, & fideliter loqui velit, fluet tamquam imber eloquium eius, & dabit ei Dominus, vt notam faciat omnibus voluntatem ipsius.[c]

a *In quæst. 19.*

b *Psal. 118.*

c *Deut. 32.*

PARS V. QVAEST. V.

Quid de ijs sentiendum sit; qui se maiori parti Collegij submittunt.

QVAEST. XLII.

QVONIAM variis rationibus in superiore quæstione A
firmare contendimus, Consiliarios non præstare integre munus suum, quando malunt se ad Summi Pontificis arbitrium reijcere, quàm propriam sententiam pronunciare; posset fortasse quispiam superuacaneam alteram hanc quæstionem suspicari, quam nunc proponimus: quia si sequi Principis sententiam, ad eiusq. beneplacitum se referre, non liberat Consiliarium a debito respondendi munere, cum tamen in Principe non modo summa potestas, sed eximia prudentia emineat; multo minus hoc ei proficiet, qui se ad aliorum quorumcumque arbitrium referre voluerit. B

DVO igitur sunt in præsenti a nobis explicanda: alterum est Consiliarium hunc, de quo nunc agimus, longe probabiliorem priore illo causam tueri: alterum, nec hunc ipsum respondendi modum huic Consiliario ad munus suum implendum sufficere.

QVARE, vt a priore initium sumamus, certum illud est, Consiliarium, qui suffragium suum totum potestati Papæ subijcit, nihil de suo addere, perindeq. esse, ac si in Consistorium non accessisset: nam cum Papa res tantum dubias proponat, ille, qui eius opinioni se adhærere fatetur, illum in eadem dubitatione confirmat, & potius eam auget, quàm illam eximat: At vero qui se cum maiori C
Collegij parte coniungit, eorundem rationes probat, calculoq. suo corroborat, illisq. adhæret, qui dubitationem propositam soluere, & publicæ rei prodesse contendunt. Hincq. cessat obiecta illa ratio; Quòd si Papæ arbitrio non licet hærere, multo minus ceterorum quorumcumque: nam tunc posset hoc admitti, si certa esset Papæ sententia, isq. auctoritate sua rem propositam decerneret. At cum eum dubitantem ponamus, & ita dubitantem, vt aliorum velit iudicia explorare, sequitur, eos, qui animi sui sensum quoquo modo ad boni communis vtilitatem explicauerint, & muneri suo satisfecisse,

cisse,

A cisse, & Papæ voluntati obtemperasse, & causæ publicæ, quæ in periculo versabatur, quantum in eis fuerit, subuenisse.

NVNC de secunda dubitatione agendũ est, quæ magis ambigua videtur, an scilicet Cardinalis sic respondens, munus suum impleuisse censeatur. Cui quidem dubitationi, vt plenius satisfaciamus, nonnullis difficultatibus prius occurrendum duximus, quæ aliquorum mentibus possent se offerre. Nam cum de maiori parte Collegij fiat mentio, explicandum illud videtur, quomodo hæc maior pars sit accipienda: Ac primum, an Consistorium certo Cardinalium numero constet, ita vt ex illius Catalogo, quæ maior sit pars, statim
B colligere liceat: Secundo an ad numerum tantum, an potius ad merita, ætatem, prudentiamq. sit respiciendum: Denique ad discernendam hanc maiorem partem, an præsentes tantum in Consistorio sint æstimandi, an vero totius Collegij in vniuersum ratio sit habenda.

SED antequam ad primum caput accedamus, operæpretium erit, antiquorum morem in medium adducere, & in primis Romanorum, qui præter ceteros auctoritate, & rerum gestarum gloria floruerunt. Perspicuum itaque est ad S. C. faciendum, adeo certum Senatorum numerum fuisse requisitum, vt cum aliquis ex Se-
C natoribus impedire cuperet, quo minus S. C. fieret, diceret Consuli: NVMERA SENATVM, vt scilicet, si tot non essent Senatores, quot requirebantur, expectaretur alius dies.[a] Qualis quantus vero hic numerus esset, non facile est discernere, siquidem Senatores primũ a Romulo centum, deinde a Bruto Consule ducentos creatos fuisse constat.[b] Verum eundem numerum sæpius postea variatum fuisse comperimus, & vsque ad trecentos;[c] deinde vsque ad quadringentos decem peruenisse,[d] & Cæsaris ætate, & post cædem Cæsaris amplius mille fuisse, Augustumq. ad modum pristinum, & splendorem eos redegisse,[e] & cogitasse etiam trecentos dumtaxat
D ex antiquo more constituere; sed offensionis vitandæ causa sunt qui litteris tradant sexcentos reliquisse.[f]

a Fest. Pomp. lib. 12.
b Liu. lib. 1. Tacit. lib. 11. post orat. Claudij Cæsar.
c Dio lib. 54.
d Cicer. in 2. orat post redit.
e Suet. in August. c. 35.
f Dio lib. 54.

QVAPROPTER ex hac Senatorij numeri varietate illud quoque dubium nobis relictum est, quotnam ex ijs ad legitimum Senatum constituendum necessarij fuerint, ita vt quæ in eo decernerentur, rata haberentur; nam traditum est, lege Cornelia cautum fuisse, ne quis in Senatu solueretur legibus, nisi ducenti adstitissent.[g] Alij scribunt, Augustum, cum videret Senatum non semper frequentem conuenire, decreuisse, ne eius Consulta a paucioribus, quam quadringẽtis fierent.[h] Et Liuius vbi de Bacchanalibus loquitur,[i] videtur

g Ascon. Ped. in orat. pro Corn.
h Dio lib. 54. in fin.
i Liu. lib. 39.

fateri

fateri ea ætate, quæ superior Augusto fuit, multo pauciores centum A
videlicet satis fuisse. Et Prudentius expresse affirmat, trecentos necessarios extitisse, cum ait:

Hic consulta Patrum subsistere conscriptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si
Trecentum sensisse senes legerentur in vnum.

Quod & ex Libro Machabæorum confirmatur, in quo de Romanis legitur: Curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes semper, de multitudine.[a]

a 1. Mach. 8.

Alii etiam distinguunt inter causas maiores, & minores, ita vt pro rerum pondere, plurium etiam sententiæ requirerentur: Alij adduntB, ea, quæ a paucioribus, quàm opus erat, Senatoribus tractarētur, non vt decreta, sed testimonij cuiusdam loco, habita fuisse:[b] Alij affirmant, Senatores solitos fuisse, quando inter se non conuenirent, diuidere sententias, vel differre consultationem, vel alias, atque alias rationes inuestigare. Quæ quidē nos obiter tātum hic perstrinximus, tum quòd non satis explorata hæc reperiantur, varieq. sint ab Auctoribus tradita:[c] tū quòd non ita propria huius loci videri possent, nisi ea nos ratio adduxisset, vt intelligeremus etiam veterum more certum S. C. habendis Senatorū numerum præstitutum fuisse, hodieq. etiam in plerisque Senatibus, & Collegijs obseruari, vt saltem tertia, aut quarta pars ad decreta sancienda conuenire debeat. C

b Dio lib. 55.

c Liu. lib. 39. Ascon. in orat. pro Cornel. Plin. li. 2. epist. 14. Gell. lib. 3. c. 18. & lib. 14. cap. 7. Bud. in annot. in l. fin. ff. de Senat. Alex. dier. genial. lib. 4. c. 11.

Qvocirca, vt ad rem nostram veniamus, quamuis olim varie se rem habuisse aliqui tradant,[d] notū est tamen hodie Cardinalium ordinē ad septuaginta ex constitutione Sixti V. redactū fuisse,[e] nemo autem existimet certum illorū numerum Consistorijs habendis, rebusq. ibidem deliberandis præstitutum esse, non ea tantum ratione, quam aliàs sæpius protulimus, quòd Cardinalium vota non diffinitiua, sed tantum consultiua habētur: ideoq. licet summo Pontifici, & quos velit, & quot velit in Senatum conuocare, & modo ab omnibus, modo ab aliquibus tantum sententiam rogare; verumetiā D
quia absoluta, & amplissima summi Pontificis potestas nullis humanis legibus est subiecta, quominus, cum res poscit, liceat ei arbitratu suo, quod e Republica censuerit, & rationi magis fuerit congruum, constituere, vt aliàs disseruimus.[f] Extat tamen, inueterata atque immemorabilis annorum cursu confirmata consuetudo, Cardinales omnes, cum de rebus grauibus deliberandum est, æque ad Consistorium conuocari, æque ad suffragium ferendum inuitari, & in quam maior illorum pars sententiam inclinauerit, eam a summo Pontifice æque solere approbari.

d Card. in Clemēt. ne Romani. de elect. Capic. decis. 120.

e SIXTVS V. in cōstit. 50.

f In quæst. 3.

Ad

A Ad secundum igitur articulum accedentes, quomodo maior Cardinalium pars sit discernenda, an scilicet singulæ personæ sint recensendæ, an potius illorũ merita sint æstimanda, ita vt eorum suffragia non numeranda, sed potius pōderanda sint, cum nihil sit tam inæquale, vt inquit ille, quàm æqualitas ipsa, dum scilicet par est omnium ius, vbi eorundem impar est prudentia;[a] Respondemus, nihil in hoc esse laborandum, nam tametsi iure communi receptum est, vt pro causarum varietate, in quibusdam ad numerum tantum, in alijs præter numerum, etiam ad virtutum merita sit respiciendum[b], attamen in Collegio Cardinalium, cum illi, qui in amplissimũ hunc B gradum adsciti sunt, a communibus quibusdam aliorum erroribus immunes esse censeantur, non solet inter eos discrimen vllum in recensendis suffragijs considerari,[c] licet non impediat hoc quominus, si summo Pontifici videbitur, non possit ille pro singulari sua prudentia eorum consiliorum, quæ in Consistorio feruntur, delectum habere, & quæ sibi pro loco, & tempore honestiora, & opportuniora videbuntur, quamuis pauciora sint, alijs anteferre.[d]

Graviorem illud difficultatem habere posset, quod tertio loco quæsitum fuit, an ad discernendam maiorem partem, præsentium tantum in Consistorio, an vero totius Collegij ratio sit ha- C benda; si hoc ex Doctorum regulis, vbi de Collegiorũ, ac Senatuum decretis agunt, esset diffiniendum; siquidem mulplices ea in re distinctiones adhibere solent.[e] Verum in articulo, de quo nos agimus, minor est difficultas, cum, vt supra diximus, Consistorium Cardinalium non sit eius ordinis Collegiorũ, quæ ius definiendi habent, aut quæ præscriptum numerum, seu certam formam ad decernendum aliquid requirunt: nam a summi Pontificis auctoritate, ac voluntate æquitati cōsentanea quidquid gerendum est pendet, nisi paucis quibusdam casibus, quæ Canonicis constitutionibus continentur.[f] Quapropter præsentium tantum Cardinalium & rogatorum cōsilia D spectari, ac recenseri solent, nisi quandoque permittente Principe, absentium quoque iusta ex causa rationē haberi æquitas suadeat, quod loco suo, cum de absentibus agetur, attingere non prætermittemus[g].

Nunc igitur postquam satis, quantũ materia postulare visa fuit, declaratum a nobis est, quomodo maior pars Cardinalium sit accipienda, superest iam, vt ad id, quod præcipue in Themate quæstionis propositum fuit, explicandum reuertamur, quid scilicet de ijs Cardinalibus sentiendum sit, qui se ad maiorem partem Collegij reijciunt, an hi munus suum implere censeantur. Quod quidem prima facie affirmandum videri posset; nam si quis graues viros interroget, an

prudenter

a Plin. lib. 2. epist. 12.

b Abb. in c. Ecclesia. il 2. nu. 11. & 13. de elect. Felin. c. cum omnes. de constit. nu. 17. & 19.

c Bald. c. cum omnes. de constit. num. 12. Abb. in c. licet de vitanda. de elect. nu. 8. in 6. Speciali.

d Card. Papiē. in epist. ad Cardinalē Mant. fol. 157.

e Ioan. Andr. c. 3. de iur. patro. & Ant. de Butr. & Cardin. ibidem in 7. q. Fel. c. 1. de maior. et obed. Lābert. de iur. patr in 3. parte 2. lib. 4. q. prīc. art. 2.

f cap. licet. de elect. c. vbi periculū. de elec. in 6. & Bulla PII IIII. de elect. Summi Pontif.

g In quæst. 47.

prudentèr ille faciat, qui se alieno multorum præsertim hominum A
sapientum, quàm proprio iudicio regendum cõmittit; Respondebunt sane, illum non modo non errare, sed laude etiam magna dignum esse, quippe qui id sibi sequendum proponat, quod plures sentiunt, veluti inter diuersas opiniones solet ille commendari, qui cõmuni sententiæ tamquam tutiori parti adhæret, sic videmus in iudicijs obseruari, sic in Senatibus, sic in Collegijs, sic in sacro Rotæ Auditorio, sic vbique apud omnes receptũ esse Doctores attestantur.[a] Cum igitur quod a maiori parte probatur, ab omnibus probatum censeatur,[b] propterea in præsenti quæstione, Cardinalis, qui in sua responsione se ad maiorem Collegij partem reiecit, videtur sane officio suo non solum recte perfunctus, sed etiam magnum moderati, B
ac sapientis animi argumentum præbuisse.

[a] c. nonimus. de verb. signif. l. penult. C. de pæn. iud. qui mal. iud. Ias. in auth. nouissima. num. 22. C. de inoffic. testa. Neuizan. in Sylua lib. 5. late.

[b] l. aliud. §. refertur. de reg. iur. & l. quod maior. ad municip.

Attamen contrarium potius verũ esse arbitrabuntur, qui rem plenius introspexerint, ac statum ipsum quæstionis sibi ante oculos posuerint. Agimus siquidem de eo Consiliario, qui rem a Principe propositam minime probat; cumq. aliàs ostenderimus, quoties ille agnoscit conscientiam suam rebus, de quibus agitur, repugnare, eum silentio minime excusari; sic idem & in proposito, quãdo ille maiori se Collegij parti subijceret, affirmandũ esse censeremus. Quamuis enim hic paulo æquior, atque honestior respondendi modus videatur, non tamen re vera officio Consiliarij ille satisfacit, qui sic loqui- C
tur; cum eius fuerit electa industria, vt eam ibi exerceret, non vt absconderet; vt ipsemet loqueretur, non vt alios tantum spectaret loquentes; vt humerum ponderi supponeret, non vt totum onus in alios transferret: & præsertim si conscientiam sentiret reclamantem, oporteret illud, quod ea interpellat palam profiteri, nec sufficeret, tacendo tergiuersari. Itaque vix alias fortasse licebit Consiliario, se ad maioris partis Collegij sententiam referre, præterquàm cum negotium licet sibi vere dubium, & difficile videatur, rei natura diligenter considerata; de quo aliàs egimus;[c] tamen ipse iudicat tunc sane D
opinionem aliorum re ipsa esse probabilem, aut adeo plenè rem ab alijs iam esse examinatam, vt superuacaneum sit eadem iterare.

[c] In quest. 19.

Qua tamen in re illud animaduertendum videtur, etiam in rebus dubijs hoc respondendi genus, quo se Consiliarius ad alios reijcit, non æque omnibus conuenire. Nam qui priorem in dicendo locum tenent, atque ætate, & rerum vsu alios antecellunt, tametsi quæstio illis valde anceps, & difficilis proponeretur, vix tamen eos deceret, vt nondum cognito Collegij sensu, ipsi nihil loquentes, se ad maiorem eorum partem, qui nondum dixerunt, referre vellent, quin po-

tius

A tius eorum auctoritatis esse videretur, rem tamquam ambiguam alijs denunciare, & quæ vtrinque essent dubitationes illis aperire, potioresq. simul rationes summatim perstringere, vt tum eorum maturitas in referendo, tum prudentia in dubitando, assensuq. cohibendo, tum ambiguitas in re ad alios reijciendo, clarius dignosceretur.

ILLIS vero, qui subinde dicturi rem plane controuersam agnoscerent, ac quorum conscientia, auditis etiam multorum sententijs, ob aliquem adhuc hærentem scrupulum non satis in alterutra parte conquiesceret, existimaremus licere pariter cum maiori aliorum parte conuenire, ac sequi virorum proborum, ac sapientum probabilem B sententiam: immo si rationes a Cardinalibus vtrinque adductas viderent ex æquo esse admitti posse, tunc in quam maluerint partem licere eis inclinare, dubitandũ non est. Et quamuis inter plures sententias magis, & minus probabiles, probabiliori adhærendum sit, illos tamen, qui probabiliore relicta, aliquando minus probabilem, honestam tamen, & Reipublicæ vtilem amplecterentur, tametsi ex humano aliquo affectu in eam ducerentur, non desunt grauissimi Doctores, qui a culpa liberos esse putent.[a]

QVOD si cognitis iam magna ex parte suffragijs, illi, qui inferiore loco dicunt, animaduerterint, quidquid ipsi secus ab alijs pro- C nunciaturi essent, nihil omnino profecturum: propterea quòd ea sit sacri Consistorij consuetudo, vt quod a maiori Cardinalium parte probatum fuerit, ratum habeatur; Dicimus tunc etiam si eorum conscientiam non obstantibus aliorum rationibus, atque argumentis, contrariæ adhuc parti hærere senserint, minime tutum illis futurum esse, si sese ad maiorem partem retulerint,[b] eum scriptum sit; *Ne in iudicio plurimorum sententiæ acquiescas, vt a vero devies*;[c] quod paraphrasis Chaldaica ad internum mentis iudicium, & alij Doctores referunt; [d] Vnde & sanctus Augustinus ait: Non minus ardebunt, qui cum multis ardebunt;[e] & Aristoteles inquit, loquendum esse vt D plures, sentiendum vt pauci; [f] quod eo magis a Senatoribus præstandum est, qui norunt opinionum discrepantiam non soluere veram amicitiam.[g] Sic legitur Michæas propheta fecisse.[h] Nam cum quadringenti prophetæ consilium darent Regi Achab, vt in bellum descenderet, victoriam ei prædicentes, dictumq. esset Micheæ: *Ecce sermones Prophetarum ore vno Regi bona prædicunt, sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona*. Nihilominus solus Michæas contra omnes alios, & contra Regis voluntatem, verum, quod sibi videbatur, consilium dedit: non enim voluit inter pusillanimes censeri, qui quærentes pacem suam nolũt opponere se murũ pro domo Dei,[i] quod eo magis

a Medin. 1. 2. q. 19. art. 6. cõclus. 3. Sot. in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. Nauar. in Manual. c. 26. num. 4. & c. 27. nu. 281. & in c. si quis autẽ nu 34. & 78. de pœnitẽ. dist. 7.

b Inno. c. 1. de his quæ fiunt a maiori parte. Caiet. verb. restitutio. cap. 1. vers. attende.

c Exo. 23.

d Oleast. Insti. Pepin. in d. c. 23. art. 6.

e S. Aug. homil. 50.

f Arist. Topic. lib. 2. c. 2.

g S. Tho. 2. 2. q. 37. artic. 1.

h 3. Reg. 22.

i Ezech. 13.

hic affirmandum est, cum res nondum sit plene deliberata, interimq. per incerta Collegij suffragia decurrat, integrumq. adhuc ita negotium permaneat, vt vnius sententia alios ad se possit pertrahere: quod aliàs diximus. A

ITAQVE tum maxime conuenit, Consiliarium etiam in extremis subsellijs dicentem, id clare quod sentit, aut etiam quod dubitat, causa dubitationis adiecta, proferre,[a] quia posset illius sententia etiam Principem ipsum flectere: aut exemplo suo alios ad libere dicendum quod sentiunt permouere; aut certe munus fideli Consiliario dignum explendo, simul se ab omni simulationis, & mendacij suspicione quamlongissime subducere. B

[a] Nauarr. in Manual. Confess. prael. 9. numero 9.

QVOD si idem, qua decet, modestia ostenderet, se quidem in aliam sententiam potius propendere, adiectis rationibus, quibus hanc probet, & contrariam improbet, sed auditis aliorum sententijs, qui maiori ex parte in vnum conueniunt, cognoscere etiam quantum illorum auctoritati, & prudentiæ sit tribuendum, ideoq. rem alijs iudicandam relinquere: hic sane longe sapientius respondisse fortasse existimari poterit. Siquidem prudentiam cum humilitate coniunctam ostendet, dum id, quod sentit, fideliter dicere non prætermittet, non ita tamen vt propriæ opinioni velit pertinaciter adhærere, sed meliori potius, si quæ fuerit, sententiæ se submittere. C

Ex quibus patet nihil id obstare, quod initio obijciebatur, prudentis esse alieno potius multorum, quàm proprio iudicio regi. Nam munus Consiliarij id potissimum est, quod ipse sentiat explicare, tum in re ancipiti, deposita mentis ambiguitate, potiora ab alijs peritioribus dicta probare. Nec exempla etiam sacri Rotæ Auditorij, aut Senatuum refragantur; nam verum est, post examinatum a toto Collegio negotium, ac veritatem, quantum oportuit, perquisitam, minorem partem a maiore trahi, & quod a pluribus post collatas omnium rationes fuerit conclusum, pauciores sequi debere: Attamen in ipsa veritatis, & causæ indagatione, tenetur quisque quod sibi conscientia sua dictat, libere profiteri, vt sæpius supra dictum fuit. D

PARS

PARS V. QVAEST. VI.

Qui loco suo dixit, an auditis subsequentium melioribus sententijs, posit, & debeat consilium ab se datum emendare.

A QVEMADMODVM iudex, lata sententia, dicitur functus officio suo, & quod semel diffiniuit, amplius non recognoscit;[a] item cui competit ius eligendi, facta ab eo electione, discedere ab illa ei amplius non licet;[b] & generale est in omnibus iuris actionibus, vt facultas aliquid faciendi alicui concessa, primo actu consumetur;[c] Sic existimare aliquis posset, non licere Consiliarijs, cum semel sua vota protulerint, amplius illa aut mutare, aut corrigere, sicuti cum per suffragia secreta res diffinienda est: illis enim semel in pyxide positis, integrum non est amplius ea retexere, cum, vt dici

B solet, quod semel placuit, amplius displicere non possit.[d]

QVAEST. XLIII.

a l. Paulus. l. cum quaerebatur. ff. de re iudic.

b c. nulli licere. de elec. in 6.

c l. ficus. C. de actio. & oblig. l. bouem. § hoc sermone. ff. de verb. signif.

d c. quod semel. de reg. iuris in 6.

VERVMTAMEN eum rerum consultandarum ratio longe sit ab alijs, siue legibus, siue iudicijs, siue cōtractibus, aut ceteris huiusmodi causis diuersa, mirum non est, hac quoque in parte harum vsum ab ijs dissimilē obseruari debere: Siquidem consilia, de quibus egimus, tum exquiri, tum in mediū proponi solent, vt quod iustius, quodq; vtilius sit, a Principe eliciatur; propterea quòd veritas ipsa tamquam in profundo demersa, sic plerumque oculorum aciem fugit, vt ad eam detegendam, aut dignoscendam magno acumine, diligenti indagatione, multorumq. repetita solicitudine sit opus. Quare mul-

C tos simul congredi, atque in vnum conuenire expediens visum fuit, ex quibus Synodi, Collegia, Senatus, variaeq. Congregationes prodierunt, vt, sicuti lapidum conflictu, atque tritu ignem elici videmus, eodem modo plurimorum disquisitione, ac peruestigatione veritas magis elucecet,[e] & alter alterius industria, ac rationibus excitaretur, resq. inter eos diligenter, matureq. exagitata, tandem absolutam formam, perfectionemq. suam Principis imperio, & lege consequeretur.

e cap. graue. 35. q. 9.

SED quoniam aliquando contingere posset, vt aliqui in dicendo longiores, aut nimij essent, ne in infinitum disputationibus res traherentur, atque in incerto semper versarentur, propterea sapienter

Z fuerunt

fuerunt distributa tempora; alia, quæ consultationi, & deliberationi seruirent: alia, quibus negotia tantum diffinirentur, ac terminarentur. A

DICIMVS ergo, cum spatium illud temporis, quod Principis decretum, ac conclusionem præcedit, totum assignatum fuerit Consiliarijs ad tractandum, examinandum, ac deliberandum id, de quo est controuersia: propterea, quamuis Consiliarius semel quod sibi rectum videbatur, declarauerit, si tamen auditis melioribus rationibus sibi prior sua sententia displicere cœperit, non videmus cur ei non solũ non liceat ab ea discedere, sed etiam quare non debeat, cum primum opportune possit, eam immutare, aut retractare, cũ res adhuc integra sit, spatiumq. ad deliberandum nondum effluxerit; immo ob id etiam multos simul congredi, atque vnà conuenire sit institutum, tum vt melius Principi consulant, tum vt vnius ratio possit alium permouere, atque in sententiam suam trahere. Vnde sequitur, si nunc conscientia stimulet, rem esse noxiam, quam tamquam vtilem Principi antea Consiliarius persuasit, recte eum facere, si modo mutata conscientia, mutet quoque consilium, aliàs mendacij crimine non careret, si ostenderet adhuc se exteriore suffragio in eo permanere, quod mente iam improbaret. B

NEC obijciat aliquis, illum iam munus suum præstitisse, & proinde nihil sibi aliud faciendum superesse. Nam respondetur, Consiliarij partes esse fidele consilium dare. Vnde quamdiu ei consulendi spatium relinquitur, semper interpellatur officij sui munere; & licet initio id, quod sibi conscientia tunc præscribebat, responderit, quoniam tamen rectius postea rem aliter se habere animaduertit, proculdubio officio suo deesset, si priorem sententiam se retinere ostenderet, quam modo minime salutarem esse agnoscit.[a] C

DECIPERET præterea Principem, & fortasse alios, qui illius auctoritate commouentur: & si detrimentum Respublica capit ea ex parte, qua illam læsit, teneretur damnum resarcire.[b] Quemadmodum enim Medicus, qui medicamentum, quod ægroto dati iussit, postea, re diligenter perspecta, intelligit mortem allaturum, debet statim illum commonefacere: & quemadmodum Aduocatus, qui rem credebat a principio probabilem, & postea videt aperte improbabilem esse, tenetur eum, cuius negotium agitur, certiorem facere:[c] eodem modo Consiliarius, cuius munus est consiliũ fidele dare, si intelligit perniciosum, aut inutile esse quod dedit, de priore sententia desistere debet, ne qui publicæ vtilitatis causa adhibitus fuit in consilium, ipsi Reipublicæ damnum attulisse videatur. D

a *Alberic. l. humanum. C. de legib. nu. 5.*

b *S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 4.*

c *S. Tho. 2. 2. quæst. 71. artic. 3. ad 1. Syluest. in verbo Aduocatus, vers. (decimo) num. 5.*

SED

A SED dicet aliquis non esse huius grauissimi Senatus consuetudinem vt quispiam sententiæ, quam semel protulit, aliquid addat, vel detrahat, aut ab ea prorsus discedat. Certe quamuis hoc non admodum frequenter accidere soleat, non tamen interdictũ esse cuiquam scimus, ne ex causa id facere possit, immo & nonnullos interdũ laudabiliter fecisse nouimus, & alios suam non abnuentes, aliorũ etiam sententiam probasse. Nam si in electione summi Pontificis licet Cardinali post suffragium a se latum, quo vnũ nominauit, accedere deinde in alterius etiam votũ, quo alius nominatur, cur non magis in rerum tractatione, vbi non diffinitiuum, sed consultiuum suffragium

B solum fertur, & nemini ius quæsitum est, liceat alicui ad sententiam suam modo aliam accumulare, modo meliorem sequi? Sed quando etiã talis esset consuetudo, si tamen Senator sententiam semel a se latam minus congruam esse cognosceret, frustra ille se consuetudine defendere conaretur, aut ea ratione, quod nihil tunc falsum proferat, nec antea proferre cogitauerit. Nam in rebus huiusmodi consuetudinem non prodesse aliàs ostendimus, & nunc cum inutile, & noxium id esse detegatur, quod antea expedire dixerat, certe si non emendet, videtur ratum habere. Quis enim ferre valeat speculatorem, qui cum ea, quæ vidit, vere nunciauerit, tamen si postea aduer-

C tit, insidias ab hostibus paratas, illas silentio prætermittit, ne parum a principio vidisse videatur?

SED obijciet præterea aliquis, non esse hominis grauis mutare sententiã, ne ab alijs contemnatur. Sane licet sapientis proprium sit, nihil, quod eum pœnitere possit, facere, nec quidquam tam deceat, quàm in re omni gerenda, capiendoq. consilio seruare constantiam, vt ait Cicero,[a] nemo tamen doctus, vt idem ait, vmquam mutationem consilij inconstantiam dixit esse,[b] cum hic optimus pœnitenti portus habeatur, nec mutare consilium in melius, temeritati, sed prudentiæ adscribatur, cum sapientis sit reuocare, quod minus sa-

D pienter factum est.[c] Nam sicut in nauigando, vt idem affirmat[d], tempestati obsequi artis est, & mutata velificatione, portum assequi sapientiæ est: sic non idem semper dicere, sed idem semper spectare debet Consiliarius, quod est Principis dignitati, ac publicæ vtilitati constanter seruire. Nam & Prætor varietatem non repellit, & consilium mutantis non aspernatur,[e] & ius pontificium non prohibet patronis laicis, quominus in præsentandis clericis possint variare.[f] Et Cicero ait: *Numquam præstantibus in Republica gubernanda viris, laudata est in vna sententia perpetua permansio:*[g] In quam sententiam multa præclare a Seneca scripta legimus, dum ait: *Superbum*

a *Cicer. lib. 1. offic.*
b *Cic. ad Att. lib. 16. epist. 4.*
c *In quæst. 12.*
d *Cic. epist. penult. ad Lentulum lib. 1.*
e *l. nonnũquã. de collat. bon.*
f *c. quod autẽ cum glo. & c. cum autem. de iure patr.*
g *Cicer. lib. 1. epist. penult.*

illud est numquam sapientem facti sui pœnitere, nec vmquam emendare quod fecerit, nec mutare consilium. Non mutat sapiens consilium, omnibus his manentibus, quæ erant cum sumeret, ceterum ad omnia cum exceptione veniet, si nihil inciderit, quod impediat. Scit quàm incerta sint humana, quàm multa consilijs obstent, tunc inconstantiæ crimen audiet, si omnia eadem sint, quæ initio fuerunt, cum promitteret: Malo (inquit) semel excusare, quare negauerim, quàm semper quare dederim. demens est, qui perstat in errore: non est turpe cum re mutare consilium. [a] Quoties Imperatores, quoties Reges, quoties, quod maius est, Pontifices maximi, quoties, quia de Senatoribus loquimur, Senatores etiam magni, audita aliorum oratione, [b] ipsiq. Senatus integri de sententia, quam probauerant aliorum rationibus, decesserunt? Quoties homines prudentissimi, & eruditissimi, ea, quæ antea affirmauerant, aut mutarunt, aut correxerunt? Possem S. Augustinum hæc multis probantem, [c] possem alios in medium adducere, sed cum res sit adeo perspicua, vt neque exemplis alijs indigeat, neque argumentis, ideo illorum commemoratione supersedendum duximus.

a Senec. lib. 4. de benefi. c. 34. 35. & 36.

b Salust. in Catil. vbi de Iun. Silan.

c S. Aug. in proœm. lib. de retract. S. Basil. in Reg. breuior. interrog. 60. S. Cyprian. lib. 4. epist. 2.

ITAQVE certum est, hanc ob causam nulla affici Senatorem leuitatis nota, vel ignominia: immo ostendit se Reipublicæ salutem, & dignitatem in primis charam habere, Senatorisq. partes non temere, sed, vt optimum Senatorem decet, constanter & diligenter tueri; nihilq. sibi antiquius esse, quàm suo officio fideliter satisfacere. Ex hoc autem dubium non est, honorem magnum in Senatorem redundare. Si enim iudex summis laudibus effertur, cum ea, quæ sunt sui muneris, vt par est, exequitur, semperq. iuris æquabilem rationem tenet, & neque amore, neque odio, neque precibus, neque minis commouetur: si ij item, qui alijs muneribus maximis, & amplissimis præsunt, sibi gloriosum putant, ita se gerere, vt nullā officij sui partem prætermittant: cur ipsi Senatori non erit maxime honorificum, personā, quæ sibi imposita est, ita tueri, vt nullo modo patiatur, vel minimum detrimentum suo consilio ad Rempublicam peruenire. Immo licet concederemus huic mutationi sententiæ aliquam inconstantiæ suspicionem subesse posse, certe eam ob causam maiore esset dignus gloria, & laude, cum suo honori Reipublicæ salutem anteferret; & ipsamet nota esset velut honorifica cicatrix, quæ remanet ex vulnere, quod vir aliquis primarius in prælio pro suis ciuibus accepit: licet enim ipsa cicatrix, præsertim in facie, maculam inurere videatur, tamen eadem ob causam adeo præclaram suscepta summum re vera affert splendorem, & dignitatem, estq. præclarum quoddam, eiusq. virtuti debitum testimonium. Hoc plane significabat mulier illa Romana, cuius filius cum grauiter claudicaret ex vulnere

A vulnere ob Rempublicam accepto, & ob eam causam erubesceret in publicum prodire, monebat illum mater, vt exiret, & quoties gradum faceret, toties suarum virtutum recordaretur.[a] Itaque licet fateremur aliquod dedecus ex ea mutatione sequi, tamen nullo modo prohibere hoc deberet, quo minus Consiliarius relicta priore sententia, alteram, quæ potior videtur, statim amplecteretur. At vero neque fatemur, neque verum est, Senatorem hanc ob causam vlla ignominia notari posse. Nam præter iusta impedimenta, quæ extrinsecus vnicuique aliquando contingunt, ne statim ea omnia videre possit quæ erant rei agendæ necessaria; sunt item causæ aliæ
B occultiores, quæ quasi nubes quædam lumen ingenij interdum obscurant, prohibentq. quominus illius splendore (licet ille maximus sit) possint in ipso rerum vsu debitæ omnes circumstantiæ, earumq. vtiles rationes satis perspici, & comprehendi.

Et præterea constat aperte in hominibus etiam acutissimis magnam esse ingeniorum varietatem, & non minores esse in animis, quàm in corporibus dissimilitudines,[b] ita vt etiam in dandis cõsilijs, cum omnes aptissimi iudicentur, vnus tamen vna, alter altera magis laude florere conspiciatur. Hincq. contingit, quod negare nõ possumus, vt in eodem Senatu aliqui celerius excogitent, & inueniant argu-
C menta, quibus aliquid confirment: alij vero plus iudicio valeant, & positis rationibus ex vtraque parte apertius cognoscant, vtra pars sit alteri præferenda.[c] Item nonnumquã illi, qui maiorem habent ingenij celeritatem, maiusq. ad indagandum acumen, statim defatigantur: alij vero tardiores, quamuis maiore spatio indigeant ad cogitandum, aliquando tamen magis in res penetrant, multoq. firmiora, & grauiora excogitant argumenta: & quemadmodum gladij quidam, cum acutissimam habeant aciem, citius hebescunt: alij autem, qui aciem habent obtusiorem, firmiores sunt, & nullo ictu quantumuis maximo retunduntur; eodem modo illi, de quibus su-
D pra diximus, illico labore, & cogitatione assidua franguntur, & debilitantur: hi vero sine vlla molestia perseuerant, diuq. in ipsarum rerum meditatione versantur.

ACCEDVNT præterea ad naturæ dona alia præsidia, quæ ipsi Consiliarij sibi labore, & exercitatione compararunt; alius enim excellit rerum maximarum cognitione; alius optimarum artium sciẽtia; alius ætate, & experientia; alius grauitate morum, vitæq. innocentia, & integritate; alius alijs rebus eius generis, ex quibus multæ aliæ oriuntur dissimilitudines, quas longum esset percensere.

NON solum autem in diuersis hominibus huiusmodi varietates

a Cic. lib. 2. de orat.

b Cic. 1. offic. vers. intelligen dum.

c S. Tho. 2. 2. q. 41. artic. 3.

repetiuntur, sed quod maius est, plerumque vnus, & idem sibi dissimilis est, experimurq. quotidie vnum, & eundem hominem nunc maiore, nunc minore vti ingenij celeritate, aliquandoq. ipsi multa, & præclara, aliquando vero nihil fere in mentem venire; &, quod mirum est, plerumque nullam huius varietatis rationem certam reddere possumus. Cum igitur tum ex rei, de qua agitur, difficultate, tum ex hominis ipsius naturali quadam conditione, & ingenio efficiatur, vt varie ille rem apprehendat, nemini debet dedecus videri, si, mutata rei cognitione, ipse quoque propositum, & consilium de ea inuertat. Immo hanc ob causam, vt alias omittam, magnus Senatorum numerus deligitur: si enim duobus tantum, aut tribus hominibus singulari ingenij acumine præditis, subito omnia occurrerent, quæ pertinent ad res, de quibus est disceptatio, superuacaneum esset multorum consilium exquirere: satis enim esset illos deligere, qui reliquos omnes prudentia, mentis acie, rerumq. vsu, & cognitione superarent. Itaque, vt concludamus, tantum abest, vt Senatori turpe sit, cum Reipublicæ expedit sententiam mutare, vt vel ob hanc causam ipsi sine dubio laus maxima debeatur. Est enim hæc sententiæ mutatio, non inconstantiæ, sed prudentiæ singularis argumentum. Idq. ad extremum probare possumus exemplo legislatorum, quos non pudet suas leges corrigere,[a] & iudicum, qui cum constituti sint, vt errata aliorum emendent, non erubescunt, quando opus est, errorem proprium corrigere.[b]

a Authen. vt fratrū filij. in prin. & Auth. de nupt.

b c. qualiter. 1. de accusat.

Qvod igitur in principio quæstionis, tamquam huic sententiæ repugnans, proponebatur, tametsi ex his, quæ dicta fuerunt, sublatum esse existimamus; adhuc tamen dicimus exempla ea omnia ad illa pertinere, quæ iam perfecta, & absoluta fuerunt, non ad ea, quæ adhuc quasi voluente rota elaborantur, & nondum integram formam sunt adepta, quales sunt res sacri Consistorij, quamdiu consultationi subijciuntur, antequam extrema veluti manus a summo Pontifice illis imponatur, atque eius auctoritate, singulariq. iudicio diffiniantur.

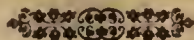

PARS

PARS V. QVAEST. VII.

Si Pontifex, non exquisitis prius Cardinalium sententijs, aliquid sponte statuat: aut si exquirat, & dum hi respondent, ille aliquid interloquatur, vel eis contradicat: siue si silentium indicat in rebus, quæ ab ipsis non probantur; quæ sint partes Cardinalium.

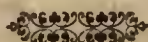

A QVOD in prima huius quæstionis parte proponitur, superuacaneũ fortasse aliquibus videri poterit: Nam cum in ea quæratur, quæ partes sint Cardinalium, quando Papa ijs inconsultis aliquid in Consistorio decernit, existimabit fortasse quispiam hoc nimis nouum, & tamquam a prisco summorum Pontificum instituto prorsus alienum, neutiquam accidere posse. Aliàs enim initio huius nostræ disputationis, cum de necessitate capiendi consilij ageremus, eamq. tum priuatis, tum publicis personis communem esse B ostenderemus, hoc ipsum præcipue summo Pontifici, qui Senatum habet singulari sapientia, & auctoritate præditum, congruere, idq. ex iuris diuini auctoritate quodam modo proficisci, probauimus. Vnde dubitandum nihil videtur, Sedem Apostolicam, quæ alijs omnibus bene administrandi exemplum præferre debet, numquam permissuram, vt res graues aliter quàm antecedente matura Cardinalium consultatione, decernantur. QVAEST. XLIIII.

SED præterea videmus, veteres Senatores a primis vsque nascentis Reipublicæ Romanæ initijs, Romuli, Numæ, & aliorum Regum C tempore, eam auctoritatem obtinuisse, vt nihil, quod paulo maioris esset momenti, illis inconsultis gereretur; adeo vt, cum Tarquinius præter Senatus auctoritatem quædam decernere instituisset, tum demum amisso regio nomine Tyrannus appellaretur. [a] Postea constante Republica, quanta eiusdem ordinis esset dignitas, & splendor, notum est, tum ex ijs, quæ a Græcis, & Latinis auctoribus, & præsertim a Cicerone frequenter cõmemorantur, [b] tum ex eo quòd Cynæas Pyrrhi Regis Legatus ad Pyrrhum ex Legatione reuersus plenus

a Fenestel. lib. de Magistrat. Rom.

b Cic. pro Auito Cluentio, & in Verr. de prouinc. consular. & in Catil. & in Philip. & alibi.

plenus adhuc admiratione ei dixit, non se Romæ sicut in ceteris Ciuitatibus Senatum vidisse, sed consilium quoddam, & consessum magnificentissimorum Regum.[a] Amplius vero mutato Reipublicæ statu, atque ad Cæsares translato, legimus tamen Senatorum ordinem in ea existimatione permansisse, vt nullus sine Senatorum consilio in Senatum vmquam admitteretur,[b] nullus ciuis nisi ijs approbantibus pœna graui afficeretur,[c] omniaq. ad eorum sententiam deferrentur, quos & Augustus sedentes nominatim salutabat,[d] & Tyberius se venerari, atque illis omnia debere profitebatur,[e] ita vt a primis illis temporibus cum Regio dominatu Roma teneretur, & deinceps sub Consulibus, Dictatoribus, atque Imperatoribus singularia præ alijs priuilegia, immunitates, auctoritatemq. retinuerint,[f] tantumq. apud eosdem Imperatores valuerint auctoritate, vt Archadius, atque Honorius, quemlibet Senatorem corporis sui partem esse censuerint.[g] Et alius Imper. se cum ceteris eiusdem Senatorij ordinis numerandum esse edixerit.[h] Immo ob id Vrbs Roma adeo semper floruisse existimatur, quòd qui ei præfuerunt, non sua, sed, vt Dionysius scribit,[i] Senatus consilia sequerentur. Qua ratione Doctores tradunt ea, quæ a Principe pronunciantur, ideo certa, ac iusta maxime censeri, quòd non de illius vnius tantum sententia, sed de aliorum etiam sapientum consilio prolata existimentur.[k]

Si etiam ad Christianorum aliorum Regum, qui sapientia præstiterunt, leges, ac gubernationis rationem nos conuertamus, animaduertemus hoc maxime Consiliariorũ præsidio eorum regna, ac dominatus stetisse. Nam olim florente GALLORVM REGNO, ac potentia, Christianissimos illos REGES, qui spiritu Dei ducebantur, nihil sine magni consilij sui auctoritate fecisse, Scriptores testantur.[l] Vnde & eorum Consiliarios eo ipso nobilitatis priuilegio insignitos esse sanxerunt.[m] ALPHONSVM etiam Aragonum Regem, cuius virtus, & sapientia admirationem non Italiæ solum, sed etiam vniuersæ Europæ excitauit, pariter accepimus,[n] tametsi opibus, ingenio, ac prudentia mirifice excelleret, Senatorum tamen etiam suorum consilia in rebus gerendis sibi adiunxisse. Quid etiam de clarissima VENETORVM REPVBLICA dicemus, quæ multa iam per sæcula, assidua præstantissimorum Senatorum consultatione, ac multiplici variorum ordinum congressu, res perpetua dignas memoria, celebriq. laude cumulatas, domi, forisq. gessit, atque adhuc gerit?

Sed minime opus est ex Scriptorum monumentis huiusmodi exẽplis repetere, cum viua nobis, ac florentissima ante oculos exempla versentur,

a Plutarch. in Pyrrho. Leunus lib. 9.
b Lamprid. in Alex.
c Dion. in Nerua, & Spart. in Hadrian.
d Suet. in August. c. 53.
e Suet. in Tyberio c. 29.
f l. Senatorũ. l. nemo. C. de dignit. lib. 12.
g l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest.
h l. ius Senatorum. C. de dignit.
i Dionys. Halicarn. lib. 2.
k Andreas de Isern. c. 1. qui successor. teneãtur. nu. 16. & Martin. Lauden. in tract. de Consiliarijs quæst. 21.
l Boer. in addit. 2. ad tract. de auctoritate magni Consilij num. 178.
m Tiraquel. de nobil. cap. 6. num. 21.
n Ex Põtano, Bartholomæo Facio, & alijs.

A verſentur, vnde hæc liquido hauriri poſſunt. Ac, vt ceteros, ne longiores ſimus, omittamus, vnum inter reliquos, qui aliorum omnium inſtar erit, iure optimo nominandum ducimus, PHILIPPVM HISPANIARVM REGEM Catholicum, nobis tamquam alterum Dauidem hoc ſæculo diuinitus datum. Hic igitur heroicis virtutibus inſtructus, ac propagandæ religionis ardore in primis incenſus, in ſumma Imperij potentia, ac Regnorum amplitudine, ſic omnia per varias Senatuum, & Conſiliorum claſſes, ordine diſtributa habet, vt nihil ſit graue, quod non prius cum ſelectiſſimis ordinum illorum viris, pro rerum conditione communicandum putet.

B QVOD ſi hæc vniuerſe ab omnibus, qui ſapientia, rerum geſtarum gloria, ac publica quadam bene adminiſtrandi exiſtimatione excellunt, videmus obſeruari, quid a ſummi Pontificis noſtri prudentia, circumſpectione, ac vigilantia erit expectandum? Cui cum Collegium præſtantiſſimorum virorum diuina prouidentia tributum fuerit, quos ſecum adiutores, adminiſtros, atque Conſiliarios perpetuo habeat, quid magis eius Paſtorali officio, ac ſolertiæ congruit, quàm emergentibus difficultatibus, eos ſibi ſtatim adſciſcere, qui præter ſtatus perfectionem, ſancto etiam charactere inſigniti, ac ſacro purpuræ habitu longe humano auguſtiore effulgentes, cæ-
C leſtem a Patre luminum in ijs, quæ ad vtilitatem totius Eccleſiæ ſpectant, conſulendis, ſpiritum haurire cenſentur?

EST ita ſane: & ſi rationem ducem ſequamur, perpetuum hoc, & conſtantiſſimum Sedi Apoſtolicæ erit futurum, numquam mediocres etiam cauſas aggredi, aut quidpiam quod non prorſus leue ſit, conari, niſi prius aditu patefacto, atque expurgata a Senatu ſuo ſemita, qua iter ſit dirigendum. Præſertim vero, cum videamus hunc morem a priſca patrum conſuetudine, ad hæc vſque noſtra tempora perpetuo deductum, vt ſcilicet Conſiſtorium ob difficultates exorientes ſemel ſingulis ſaltem hebdomadis, omnibus Cardi-
D nalibus indicatur. Ibidem tractanda cunctis proponantur: ſententiæ omnium exquirantur: Cardinales ſinguli ordine reſpondeant: Demum Papæ iudicium, ac determinatio ſubſequatur.[a] Quod mirificum inſtitutum faxit Deus æternus, vt ſicut hactenus ſanctiſſime obſeruatum ſummam Eccleſiæ attulit vtilitatem, etiam in poſterum conſeruetur, neque vllo vmquam tempore intermittatur.

[a] Lib. cerem. lib. 1. ſect. 9. &c. 3. in fine.

SI igitur ſolet, ac debet Romanus Pontifex ad res graues prout ſe quotidie offerunt, Conſiſtorium Cardinalium conuocare, atque cum ijs, quæ oportet, communicare, quanto magis id ſeruandum erit, quando iam (prout in quæſtione præſenti agitur) Conſiſtoriũ

ſimul

simul coactum inueniretur? cur enim Cardinales accersiti fuerunt, nisi vt suam sententiam dicerent? quid attinebat eos ab illorum domicilijs euocare, si tamquam muti considere debebant, & non eo officio fungi, quod proprium Cardinalium esse solet? Ac tametsi nos quidem non existimemus vllo umquam tempore morem hūc adeo veteribus institutis repugnantem, inchoandum esse: attamen quoniam adeo multiplices sunt rerum humanarum varietates, vt nihil nobis certum, ac firmum possimus polliceri; propterea iusta admodum (ni fallimur) causa nos vrgeri sensimus, hanc ceteris quæstionibus a nobis disputatis attexere. Quærimus igitur, quænam partes debeant esse Cardinalium, si quando forte accideret, vt Cardinalibus in Consistorio de more coactis, Papa ipse, nulla præcedente interrogatione, sponte sua aliquid graue declararet, aut decerneret, quod magnum aliquod publicæ rei detrimentum inferre videretur. Quamuis enim credendum sit summi Pontificis CHRISTI Vicarij mentem, & voluntatem ad ea, quæ honesta, & salutaria putat, plane dirigi; quia tamen inter huius sæculi turbines, atque æstus, multi sæpe latent difficultarum scopuli, quibus cauendis multorum est solertia, & vigilantia necessaria: sane fieri potest, vt ipse Pontifex aliquando, non requisitis Cardinalium sententijs, ad aliquid in Consistorio sponte statuendum adducatur, ex quo ipse, quamuis alioquin prudentissimus, specie recti decipi possit. A B C

Si igitur hic casus accideret, quærimus quod sit munus Cardinalium. Nam ex vna parte excusandi videntur, si taceant, eo quòd nihil ab eis petitur, & consiliū non solet, nisi efflagitetur, ministrari. Tum prætetea, quia si ex improuiso decretū hoc a Papa prodit, periculosum est, Cardinales non præmeditatos, sed ex tempore de rebus grauibus, atque sibi ignotis ferre iudicium. Tum demū, quia consilia petuntur, & dantur, vt ex illis sumat Princeps materiam rectius quod oportet, definiendi, & legē statuendi. Vnde, decreto ab eo facto, cessat statim omnis consultandi ratio, quemadmodū cessant medici, cum ægrotus sanitatē, qui finis erat, est assecutus. Quare si Papa spōte aliquid definiat, & statuat in Consistorio, frustra tunc consilia præberi videntur. D

Ex altera parte durum videtur coram Collegio Cardinalium, vbi sunt viri grauissimi, atque scientissimi, ea decerni, & statui, quæ bono publico repugnant, & eos ita silere, quasi aut ipsi publicam personam non gerant, aut curæ illis non sit, quid commodi, aut detrimenti Respublica capiar. Nam si quando agitur de re Collegij, peccat, qui tacet, si de eius damno tractetur, [a] quanto magis si commune Reipublicæ bonum lædatur?

[a] Innoc. Abb. c. 1. de is, quæ fiunt a maior. par. Fel. c. cum omnes. nu. 12. de constitut.

Nos

A Nos in præsenti difficultate veriorem illam opinionem esse existimamus, quæ silentium in hoc etiam casu damnat, quandoquidem Cardinales non solum sunt Consiliarij Papæ, sed simul etiam sunt publici boni suffragatores, & defensores. Ex quo sequitur, vt, quoties vident detrimentum aliquod publicæ rei posse irrogari, non egeant alia interpellatione, sed debeant statim iure suo illam tueri. Nam si quilibet boni communis gerere curam debet,[a] multo magis hoc Cardinalibus incumbit, qui peculiari munere ad id sunt vocati, maximè quòd imminens illo temporis momento hæc necessitas videtur, siquidem, si tunc eiusmodi decreto iustis suadéribus B rationibus obuiã non eunt, transiret in vim approbatæ legis, ex quo ipsi nihil contradixerunt, nec locus esset amplius repugnandi.

[a] Summ. Siluestr. verb. consensus. in 3. q. circa fin.

Praeterea, cum Consistorium sit locus rebus consultandis destinatus, quo nec Cardinales conuocari, nec ibidem considere solent, nisi tamquam Consiliarij, ac publici boni defensores, ac propugnatores: idcirco quidquid in eo loco a Principe pronunciatur, id totum consultationi intelligitur esse subiectum, ita vt si quidquam a Papa in Consistorio tamquam initio diffinitum, & conclusum proponatur, tunc si Cardinales taceant, nec contradicant, silentium illud loco suffragij approbantis habeatur, indeq. tacente C toto Senatu, obtinet illa Papæ propositio vim Consistorialis decreti, ex suffragio Cardinalium tacite subsequuto. Quapropter licet modus proponendi, quo vtitur Papa, videatur a consilio petendo alienus, locus tamen Consistorij, in quo id proponitur, illud iure suo postulat, vt quando expresse a Cardinalibus non datur consiliũ, tacite tamen, & ex interpretatione datum intelligatur.

Vnde non obstant, quæ tamquam repugnantia supra afferebantur. Non primum, quòd scilicet nullum ab eis consilium fuerit petitum: nam, vt diximus, cum eorum munus ad publicam causam iuuandam, atque tuendam fuerit institutum, vbicumque eam D in periculum, & discrimen vocari vident, non est, quòd externam aliam vocem vlterius expectent: nam est Respublica ipsa, quæ interpellat, cuius causam nemo a se alienam existimare debet, cum vniuersos attingat, & eos præcipue, quibus ex iniuncto munere publici boni cura, & defensio est nominatim commissa, sicut in publici criminis reum cuiusuis est actio.[b]

Non secundum, quia ponimus satis illis constare, decretum illud publice noxiũ esse, aut saltem eos sic sibi certo persuadere. Tunc enim vrgente illos conscientiæ, quamuis etiã erroneæ, stimulo, non debent prætermittere quin id, quod eis occurrit, aperte, & fideliter pronũciẽt.

[b] §. 1. Instit. de publ. iudic. glo. in rub. ff. de public. iudic. et Bartol. in l. 1. num. 7. cod. tit.

Non tertium, quia sicut lex non est, quæ iusta non est: sic statutum, siue decretum, quod bono humano, aut diuino aduersatur, non dicitur habere ratione statuti: ac propterea, si tale quid in Consistorio Cardinalibus proponatur, amittit rationem legis, & decreti quod a Principis voluntate obtinuerat, & subijcitur consultationi Cardinalium, vt iustitiæ, & æquitatis materiam adipiscatur. A

Seqvitvr secunda pars Thematis, quando scilicet in ipso sententiarum cursu, quæ a Cardinalibus ordine pronunciantur, Papa aliquid interloqueretur, aut etiam dicenti cōtradiceret, quod interdum accidere potest. Quæritur hoc casu, quæ sint partes Consiliarij, an tacere, seu aliquid replicare. Siquidem possent aliqui existimare, tunc Consiliario omnino tacendum esse. Primum, quia quemadmodum dici solet, vbi in cognitione alicuius causæ Papa manum apposuit, cessat aliorum facultas, & iurisdictio:[a] sic vbi Papa sermone suo negotium, de quo agitur, complexus est, debent aliorum iudicia, & suffragia conquiescere, propter summam Principis maiestatem, & auctoritatem. Secundo, quia a temeritatis crimine ille abesse non videtur, qui, contradicente Principe, adhuc nititur propriam sequi sententiam, vel ei pertinaciter adhærere.[b] B

a c. vt nostrū. de appellat.

b S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 3. ad 2.

Nos tamen, quoniam alijs, atque alijs ex causis fieri potest, vt Princeps aliquid interloquatur, idq. vario animi proposito, ideo ex diuersis interloquendi rationibus ac modis, aliter, atque aliter ad propositum Thema responderi posse iudicamus. C

Primvm igitur illud animaduertendum ducimus, quod ab eruditis etiam, & rerum vsu peritis viris traditum est,[c] boni, & sapientis Principis esse, cum aliquid in consilium adducturus est, id pure adeo proponere, & singulis verbis inueniendi veri desiderium monstrare, vt suspicari quispiam nequeat, quid ille magis cupiat; interdum etiā valde expedire, quid in vtramque partem faciat, ipsum tamquam in ancipiti libra positum, in medium afferre, ac quasi designatos ostendere locos, vnde infirmiora ingenia quærendi consilij materiam possint elicere; cum interim ipse plane declaret se non hoc malle, quàm illud, sed id maxime, quod publicæ seruiat vtilitati. Postea cum respondere Consiliarij cœperint, magnam illis ad dicendū alacritatem ab eodem Principe afferri debere, vt scilicet ipsis diligenter audiendis se benignum, atque attentum præbeat, neque id solum erga eos seruandum, qui præ ceteris dicendi facultate, & rerum vsu præstare censentur, verumetiam erga alios quoscumque, qui loco suo dicturi sunt; immo quo sunt nonnulli aliquando imbecilliores, aut in cōsessu inferiores, eo magis decere videtur, vt Principis placabilitate D

c Ex epistola Card. Papien. ad Card. Gonzag. Mant.

erigantur,

A erigantur, atque illis ad dicendum animus addatur: hoc enim nomine laudatur maxime Traianus, quòd, eo rogante sententias, libere cuique dicere liceret, vinceretq. sententia non prima, sed melior. Contra autem solet libertas consulentium impediri, vt ait Plutarchus, dum libere ipsis loquentibus Princeps irascitur, & libentius audit, quæ placent, quàm quæ prosunt.[a] Vnde cum vel vultu ipso, aut iracundiam, aut seueritatem quandam acerbam Princeps ostendit, certum est, Consiliariorum animos magna ex parte debilitari, & frangi, & perpaucos esse, qui, cum Princeps ægre eos videtur audire, libenter loquantur. Cum enim ea sit hominum natu-
B ra, vt quisquis cogitationibus suis aliquid plus æquo tribuat, & se paruifieri, aut oscitanter audiri, indigne ferat, prudentiæ erit Principis, ac debitæ patientiæ simul, neminem in cursu dicendæ sententiæ interrumpere; memor, ius olim Senatori apud Romanos fuisse, quamdiu vellet orationem trahere,[b] licet id spatium aliquando ad præscriptas horas, seu clepsydras, fuerit redactum.[c] Verum illud tamen est, Consiliarium aliquando a Principe interpellari, non quòd illum contemnat, sed quia non satis percipit ea, quæ Consiliarius profert, vel quia videt illum non bene statum rei tenere, vel etiam prolixe nimis digredi, & aliorum tempus occupare. Quare
C cum ita Princeps interloquitur, vt non improbet dicta, sed magis vt illum in viam dirigat, & vtiliorem eius orationem reddat, certe Consiliarij partes erunt benigne hæc accipere, & qua decet modestia, ac reuerentia, suam accommodatius proferre sententiam, atque eandem, si res ita postulet, firmioribus argumentis confirmare. Nam si canon permittit, vt quando rescriptum Papæ videtur repugnare legibus, expectetur secunda iussio,[d] & magistratus possunt, si ita res postulet, replicare Principi,[e] quo magis hoc permissum esse debebit in publico consilio, quando negotium publicæ vtilitati manifeste aduersatur? Immo si Princeps iterum, atque ite-
D rum vrgeat non animo illum improbandi, sed veritatem facilius inueniendi, non videmus cur non possit Consiliarius, præsertim si ex senioribus sit, auctoritateq. valeat, iterum, atque iterum respondere, & rationes, quæ obstant, modeste refutare, cum hoc non sit ad contentionem obdurescere, sed veritatem studiosius indagare. Quemadmodum enim, qui auri, aut argenti venas inquirunt, ad illas, cum reconditæ sint, sine ferramentis, & sine vectibus peruenire non possunt; eodem modo, quia veritas aliquando in profundo abstrusa est, sine argumentis, & sine disputatione difficulter comprehendi potest: hæc namque sunt instrumenta, quibus hic

a Plutarc. de discrim. adula. & amic.

b Gell. lib. 4. cap. 10.

c Plin. lib. 1. epist. 23. lib. 2. epist. 11. & li. 4. epist. 9. Ascon. Pedi. in orat. pro Milone.

d c. si quando. de rescript.

e Authen. de mand. Princip. §. deinde cum glo. verb. nunciãs. & l. si vindicari. C. de pœn.

thesaurus absconditus plerumque effoditur, & in lucem profertur, A
cuius rei & exempla in sacris litteris extant, cum legamus Abraham, Iob, Moysen, & sanctos alios viros ita plerumque cum omnipotenti Deo causas egisse, vt aliquando argumentarentur, obsisterent, & rationibus ipsum quodam modo conuincere tentarent.[a] Itaque Princeps si eo animo aliquid obijcit, vt veritas magis eluceat, non dubium est, Consiliarium sententiam suam, quam rationi putat consentaneam, posse tueri.

a Genes. 18. Exo. 32. Num. 14. Iob 10. 13.

At, si aduersatur ipse, quia re vera est in contraria sententia, vix tunc sane fungitur munere Principis consultantis: qui enim petit consilium, ille aut dubitat, aut personam gerit dubitantis: B
Qui autem alteram partem ita sequitur, vt ijs, qui contra sentiunt, obsistat, frustra certe videtur consilium petere, cum iam de ipso negotio decreuerit; attamen quomodocúque res sese habeat, si hoc quandoque cõtingat, maxime tunc necessaria est prudentia; si enim nullum imminet scandalum, & tempus est opportunum, & res, de qua agitur, est magni momenti, & est periculum, ne alij auctoritate Principis commoueantur, poterit Consiliarius, immo fortasse debebit suas partes modeste defendere: licet enim teneatur Principi, vt illi subiectus, obedire, non tamen tenetur vt Consiliarius illius sententiam amplecti, quando ea propriæ conscientiæ repugnat illis C
in rebus, in quibus Princeps forte aberrare, & decipi potest.

Quod præterea suaderet, quia vt ait Seneca, sicut multa sapientes faciunt, qua homines sunt, non qua sapientes, puta, cursu omnes anteibit, qua velox est, non qua sapiens:[b] sic potest Princeps cum rem proponit in Senatu, dupliciter considerari, siue tamquam gerens personam capitis, quatenus Princeps est, siue etiam vt gerens personam membri, quatenus seipsum, vt totius Senatus partem, tunc præbet; quemadmodum multos olim Reges, & Principes se aliquando tales præstitisse legimus, qui vt Consiliarijs suis fidentius loquendi iter aperirent, siue vt domestico illo colloquio ar- D
ctius sibi Senatorum animos deuincirent, non verebantur se interdum tamquam alijs æquales constituere, atque ad ceterorum conditionem se demittere.[c] Quare si rem Consiliarijs proponit, eorumq. sententiam rogat, eos auscultat, eorum dicta expendit, vt secum postea deliberet, hoc Principis, & capitis censetur. Quod si non solum rem proponit, sed simul etiam suam sententiam cum alijs communicat, & ab eis quid de ea sentiant exquirit, tunc cum tamquam partis, & membri munere fungatur, Consiliarius, cui eius sententia displicet, non contradicit illi vt Principi, & capiti, sed

b Senec. epistola 90.

c Suet. in Tiber. cap. 33. & Dio in Traian.

A vt membro, & parti, quin potius obtemperat illi, vt Principi, qui mandauit, vt fidele consilium daret, quamuis in sententia ei repugnet, quam ille, vt pars Senatus, protulit.

Adde etiam, quòd cum totum illud tempus destinatum sit consultationi, nihil prohibet, quominus suo iure Consiliarius vtatur, & sententiam, quam vtilem esse putat, firmioribus argumentis corroboret. Cum enim quilibet Consiliarius sit pars Senatus, consentaneum est, vt pars totius vtilitati prospiciat, & qui grauitate, & doctrina splendet, lumen alijs ad perspiciendam veritatem præferat, & ponat lucernam non sub modio, sed super candelabrum;
B vt luceat omnibus, qui in Senatu sunt, vt videant ipsi quid sequi debeant, & habeant argumenta, quibus illud, si necesse est, confirmare possint. At si res est leuis, durum sane videtur, cum suam iam sententiam protulerit, suasq. egerit fideliter partes, in has angustias illum adducere, vt Principi cogatur semper repugnare. Quæ quidem omnia a nobis dicta, satis alios, qui post eum responsuri sunt, admonere possunt, quomodo pro muneris sui ratione gerere se debeant.

Non obstat igitur quod primum dicebatur ex sermone Principis, sic negotium affici, vt alijs silentium impositum esse censea-
C tur; Nam dicitur: Aliud esse, cum Princeps sermone suo aliquid iuste definit, &c. tamquam rationi consentaneum concludit; tunc enim cessat aliorum facultas, resq; ipsa iussu Principis finem dicitur esse consequuta. Aliud est, cum requiruntur consilia, & Princeps ipse interim aliquid loquitur, ac rationes etiam adducit, vt aliorum ingenia excitetur, atque vtilius de re deliberetur; tunc enim integra adhuc res manet, licetq. Consiliario quid sentit explicare, & si oportet, etiam repetere.

Nec obstat quod de suspicione temeritatis obijciebatur, quando Principi quis audet obsistere; Nam dicimus quædam Consilia-
D rijs, prout Consiliarij sunt, licere, quæ in alijs ferenda non essent, dummodo ea moderatione vtantur, quæ a loquendi libertate modestiam, & reuerentiam numquam seiungat. Illud enim certum est, non semper temeritati, vel obstinatæ menti esse adscribendum, si quis alicui opinioni adhærens, varia in medium argumenta publici boni causa proponat, vt re plenius exagitata, veritas facilius elucescat, dummodo nimius non sit, neve suo is, qui dicit iudicio, magis quàm ceterorum, tribuendum putet.

Superest nunc tertia Thematis propositi pars, quando forte accideret, vt Princeps silentium in Consistorio indiceret, ijs in rebus,

quæ a Cardinalibus non probarentur; quærimus enim, quæ partes tunc esse debeant Cardinalium. Ad quod respondentes, dicimus distinguendum omnino videri, an hoc silentium vni tantum, aut paucis; & nominatim fuerit iniunctum, quod certis de causis fieri potuit; & tunc obtemperandum omnino esse,[a] quod & aliàs supra attigimus:[b] Aut vero toti Collegio indicitur, siue maiori parti eius, quæ totum Collegium referre censetur; & tunc quia ponimus hoc ipsum, quod a Papa decernitur, eiusmodi esse, vt iudicent Cardinales ex eo publicæ rei detrimentum afferri: tum etiã, quia ad hæc ita Papam accedere, est aduersus maiorum morem: tum denique quia in rebus grauibus Consistorialibus antecedere debet consilium Cardinalium, vt aliàs disseruimus;[c] propterea in alia valde huic proxima quæstione a nobis examinata, varijs rationibus conclusimus,[d] non esse Cardinalium silentio id, quod publicæ rei detrimentum irrogare sentiunt, tacite approbandum, cum publici boni patrocinium etiam iureiurando susceperint; quapropter essent tunc partes seniorum Collegij, aut his silentibus, aliorum, supplicare Papæ, ne rem nimis nouam, & insolitam velit attentare, vtq. patiatur benignè Cardinales de more loqui, subijciendo simul communis boni incommoda inde sequutura. Quibus si Papa, quod non est credendum, non acquiescèret, illi tamen non reprehensione, sed commendatione digni erunt censendi,[e] qui ne publica causa deserta relinqueretur, ea commemorare voluerunt, quæ forte Papæ memoriam effugiebant, quod aliquando accidit:[f] & ideo eadem reuerentibus verbis palam exponere,[g] & rem enixe commendare, dignum officio suo duxerunt.

a c. in memoriam. 19. dist.
b In quæst. 10. circa fin.
c Diximus supra in q. 3.
d In quæst. 36.
e c. qui resistit 11. q. 3.
f c. preterea. 23. dist. cũ glo.
g Ioan. Andr. c. cum a nobis. de testib. nu. 10. Fel. c. si quando. de rescript. nu. 1. & 3.

PARS

PARS V. QVAEST. VIII.

An Cardinali non accedere in Consistorium, quando a Papa indictum est, culpa sit: & maxime si causam proponendam sciat, cui nullo pacto pro cõscientia sibi assentiendum putet.

A DVAS præsens quæstio cum partes complectatur, sigillatim vtramque ad clariorem eius explicationem persequendam esse duximus. A priore igitur incipientes, possent non pauci forsan existimare, non compelli Cardinalem quotiescumque conuocatur Consistorium, illi adsistere. Primum, quia cum frequens satis sit Cardinalium numerus, qui in Vrbe Roma assidui sunt, & Consistorio non desunt, parum interesse videtur, an vnus vel alter absit, & præsertim ex ijs, quibus negotia alia summo Pontifici referenda non incumbunt. QVAEST. XLV.

B DEINDE, quia quemadmodum Canonicis, si vno vel altero die diuinis non intersint officijs, nulla culpa ascribitur, nisi quòd ex quarundam Ecclesiarum constitutionibus, quotidianas distributiones, vt reliqui præsentes non percipiunt; sic Cardinalem, si, quando ita opportunum iudicarit, Consistorio non adfuerit, sed alijs quandoque rebus sese applicarit, videri potest, minime damnandum esse.

PRAETEREA, cum varia se impedimenta quotidie homini obijciant, ne possit corporis muneribus æque perfungi, & multa eiusmodi sint, quæ iure illum etiam in publicis causis excusent, durum
C videtur, si Cardinalis sentiens se non ita commode posse aliquibus diebus Consistorio interesse, in culpa censeatur, nisi iustas absentiæ suæ causas semper proferat, & probet.

VERVM re diligentius perpensa, nos longe aliter respondendum existimamus, immunem scilicet ab omni culpa non esse Cardinalem, si a Consistorio arbitratu suo abesse velit, quod vt clarius explicetur, tria sigillatim persequenda esse duximus. In primo capite agemus de obligatione, qua tenetur Cardinalis in Consistorium, quando indictum est, accedere. In secundo, an Cardinalis ad Consistorium non accedens teneatur excusationes vllas proferre, ac pro-

bate. In tertio, de culpa agetur, in quam Cardinalis incurrit, si sine A
causa non accedit.

Qvod ad primum pertinet, possemus multa rerum publicarum, atque Senatuum optime constitutorum varijs in regnis exempla afferre, ex quibus manifeste apparet, summa ab illis diligentia curatum semper fuisse, vt eorum Senatores assidui in publicorum munerum solicitudine continerentur, de quibus & Aristoteles quædam in Politicis tradidit.[a] At nos, his omnibus omissis, non possumus illa, quæ in Romanæ Reipublicæ, tamquam aliarum magistræ sanctionibus continentur, ac proposito nostro magis congruunt, prætermittere. Siquidem Cicero in libris de legibus, cum de Senatoris officio loqués B
dixisset: Is ordo vitio vacato: ceteris specimen esto;[b] subdit deinde: Senatori, qvi nec aderit, avt causa, avt cvlpa esto. Et longe post de eiusdem Senatoris munere verba faciens inquit: Hvic ivssa tria svnt: vt adsit, nam gravitatem res habet, cvm freqvens ordo est: vt loco dicat, idest rogatvs: vt modo, ne sit infinitvs.

a Arist. 4. Polit. c. 9.
b Cic. lib. 3. de legib.

Deinde notum est, non tantum ex superioribus legibus, sed etiam auctorum multorum testimonio, Senatores illos valde commendatos fuisse, qui diebus constitutis, siue legitimi essent,[c] siue extra ordinem indicti, vt quidam volunt,[d] in Senatum conuenirent: C
nam & ideo Cicero ait,[e] Senatoris est boni semper in Senatum venire. Et Hadrianum legimus,[f] Senatui legitimo cum in Vrbe, vel iuxta Vrbem esset, semper interfuisse: & Catonem, accepimus,[g] in Senatum quoties haberetur, semper venisse, veritum, ne quid per gratiam fieret. Qua de causa varia etiam decreta edita fuerunt,[h] ne quis ab Vrbe abesset, & aliquando, ne quis vltra mille passuum a Roma se proriperet.[i] Quandoque etiam cautum, ne quis Senator longius ab Vrbe Roma abiret, quàm, vt vno die redire posset, neve vno tempore quinque Senatores ab Vrbe Roma abessent,[k] & post
Cannensem cladem propter solitudinem Curiæ, paucitatemq. con- D
uenientium ad publicum Consilium seueriore edicto opus fuisse aiunt.[l] Vnde Roscium quendam Capitonem, vt eo frequentiores Senatores conuenirent, certam pecuniæ vim testamento reliquisse ijs distribuendam, qui certis temporibus Senatui se sisterent, scriptum inuenimus.

c Gell. lib. 14. c. 7. & Sueton. in Aug. c. 35.
d Capitol. in Gordiano. Bud. in l. fin. ff. de Senat.
e Cic. in orat. pro domo.
f Spart. in vita Hadrian.
g Plutarch. in Caton.
h Liu. lib. 36.
i Liu. lib. 43.
k Liu. lib. 36.
l Ex Liu. decad. 3. lib. 3.

Ex quibus, & alijs, quæ longum esset adducere, licet argumentari, si boni Senatoris officium, apud illos, qui ratione tantum quadam naturali ducebantur, existimatum semper fuit, Senatui adsistere, multo id magis in Collegio hoc nostro esse affirmandum, quod

omnium

A omnium orbis terrarum ſanctiſſimum, & auguſtiſſimum eſt, & ſemper habitum fuit.

Et præſertim, quia tria hic concurrunt, quæ maxime hanc Cardinalium præſentiam, quoties Conſiſtorium indicitur, adhibendam eſſe ſuadent. Primo, auctoritas Papæ. Secundo, munus Cardinalium. Tertio, rei, de qua agitur, grauitas. De Papa, quo nullus in terris eſt poteſtate, aut honore dignior, aut maior, quid attinet dicere, cum Cardinales ſimul, atque eius nutu, ne dicam iuſſu, conuocantur, ſtatim omnes exurgere, ſtatim excitari, omnibusq. alijs poſthabitis rebus, hora conſtituta vniuerſos ſe illius conſpectui ſiſtere, æquitas, & B ratio ipſa poſtulare videatur?

At quod ad Cardinales pertinet, neminem, exiſtimandum eſt, cum ſacram illam, qua indutus eſt, purpuram intuetur, adeo ſui ipſius oblitum eſſe, vt non agnoſcat hoc proprium ac peculiare illius munus eſſe, ſummo Pontifici in Conſiſtoriali maxime Senatu adſiſtere: immo præter iuſſum Principis, ac ſuſcepti muneris obligationem, quiſque illorum ſecum putare debet, quo frequentior ſibi facultas datur, ſe illum in locum transferendi, in quo Cardinaliũ opem, & conſilium Pontifex ipſe præcipue ſolet expoſcere, eo ſe maiore honore, ac dignitate augeri, ideoq. occaſiones huiuſmodi iuuandi ſum- C mum Pontificem, & Eccleſiam, non modo non omittendas, aut paruifaciendas, verum ſummopere ab eiſdem expetendas eſſe.

De grauitate vero, & neceſſitate ipſius rei, non opus eſt multa loqui, cum perſpicuum ſit, veterem Conſiſtorij inſtitutionem, ad publicas res, atque arduas tractandas, ac deliberandas inuentam fuiſſe, ita vt, cum ad illud Cardinales conuocari audiuntur, ſtatim vnuſquiſque ſibi perſuadere debeat, res non leues, ſed magni ponderis, ac publicæ rei vtiles, ac plerumque neceſſarias agendas eſſe, atque idcirco numquam niſi ex legitimo admodum impedimento Conſiſtorium deſerendum eſſe.

D Transeamus nunc ad ſecundum illud, quod ad cauſam pertinet, ideſt ad excuſationem, quæ olim erat Senatori neceſſaria, quando in Senatum non veniebat, vt, quatenus etiam hæc hodie Cardinali conuenire poſſit, videamus.

Ac veteribus quidem multiplex erat excuſatio: primum ſenectus præſertim ſumma excuſationem afferebat; nam Seneca quodam in loco ait: *Senator poſt ſexageſimumquintum annum in Curiam venire non cogitur, nec vetatur.* [a] Et alibi inquit: *Lex a quinquageſimo anno militem non cogit, a ſexageſimo Senatorem non citat.* [b] Alia erat cauſa, cum morbo quis impediretur, [c] probabileq. eſt etiam, funus familiare, aliasq. eiuſmodi

a Senec. lib. 1. controuerſ. 8.

b Senec. lib. de breuit. vit. cap. vlt.

c Cic. Philip. 1.

causas

causas, quæ in titulo de in ius vocando referuntur, a Senatu adeundo legitimam quoque excusationem præstitisse. In nonnullis etiam casibus non erat opus excusatione, sed nec pignoribus cogebantur, veluti cũ de triumpho alicui concedendo, vel denegando tractaretur, aut cum supplicatio decernenda erat; nam tunc nulla pœna cõstituta, cogebantur pene Senatores ab illis ipsis, de quorum re agebatur, aut ab eorum amicis, vt interessent, quod Cicero innuit his verbis: *De supplicationibus referebatur, quo in genere Senatores deesse non solent, coguntur enim non pignoribus, sed eorum, de quorum honore agitur, gratia: quod idem fit, cum de triumpho refertur.*[a] Er deinde: *Ita sine cura Consules sunt, vt pene liberum sit Senatori non adesse.* Hæ tamen, quas modò retulimus, causæ erant in Senatorum arbitrio positæ, an ijs vellent vti, cum constet, Catonem maiorem, licet admodum senem, tamen in Senatum assidue venire solitum fuisse;[b] siquidem, vt Valerius scripsit, *Ambigua laudis eius existimabatur, qui debitis Reipublicæ officijs non sua sponte, sed iussus fungeretur: quia quidquid imperio cogitur, exigenti magis quàm præstanti acceptum refertur.*[c] Illa etiam maxime honesta causa habita fuit, cum de alicuius re agendum esset, quàm præsentem ibi inueniri, modestiæ ratio non pateretur.[d]

A

B

[a] Cicer. in 1. Philip.

[b] Plutarch. in Catone.

[c] Valer. Max. lib. 2. c. 2.

[d] Liu. lib. 26. Plut. in Marcel. & Valer. Max. li. 4. c. 7.

POTERANT fortasse & aliæ legitimæ causæ subesse, quas nos nunc non persequimur, cum ad rem nostram minus necessarias esse existimemus; siquidem ea, quæ in hoc secundo articulo de Senatorum Romanorum impedimentis, siue excusationibus commemorauimus, eo tantum pertinent, ne antiquitatis mores, ac instituta penitus negligi viderentur, non quia Senatoribus nostris S. R. E. Cardinalibus hodie congruant, siquidem in foro exteriori, de quo nunc agimus, ea de Cardinalium probitate, ac virtute est concepta publice opinio, vt illi ad huiusmodi causas, aut alias, quæ illis possunt contingere, proferendas, ac probandas priscorum Senatorum more, minime adstringantur, sed cum aliquando a Consistorio absunt, eo ipso iustum illis impedimentum occurrisse præsumatur, nec occasiones vllas illis obortas, immo etiam sponte aliquando susceptas, aliquibus probationibus in foro exteriori docere vrgeantur, sed totum iudicium Deo reseruatur, prout modo ostendemus.

C

D

ILLVD interim non prætermittimus, solere ab ijs pro vetere eorum instituto, singulariq. modestia obseruari, vt, cum de re quapiam, quæ illorum quemquam priuatim attingit, agendum sit, is aut abstineat se interim, ne eo accedat, aut, si præsens sit, & de alijs etiam rebus sit agendum, inde tantisper se subducat, donec reuocetur.[e]

[e] In lib. ceremon. 1. sect. 8. cap. 17.

TERTIVM

A TERTIVM superest, quod pertinet ad culpam. Nam olim apud Senatores Romanos si iusta non præcessisset causa, mulcta absenti indicebatur, quæ culpam indicabat, eo quòd non venisset in Senatum, & antequam exolueretur, pignora capiebantur, & non solum si abfuisset Senator, verumetiam si tardius in Senatum venisset.[a] Hincq. idem Cicero conqueritur, quòd aduersus seipsum nimis grauiter hac in parte fuisset animaduersum, cum ait: *Quid erat causæ, cur in Senatum hesterno die tam acerbe cogerer? solus ne aberam? an non sæpe minus frequentes fuistis? an ea res agebatur, vt etiam ægrotos deferri oporteret?*[b] Et quia Antonius interminatus erat, se Ciceronis domum, qui in

B Senatum non venerat, publicis operis disturbaturum, ait: *Quis autem vmquam tanto damno Senatorem coegit? aut quid est vltra pignus, & mulctam?* Est item mentio iterum apud eundem Ciceronem de huiusmodi pignoribus: affert enim verba L. Crassi ciuis clarissimi, & eloquentissimi, qui cum in Philippum Consulem inueheretur, hæc verba profert: *An tu, cum omnem auctoritatem vniuersi ordinis, eamq. in conspectu Populi Romani concideres, me ijs pignoribus existimas posse terreri?*[c] Cuius moris meminit Gellius, dum affirmat, M. Varronem de pignore accipiendo dissetuisse.[d]

a Dio lib. 54. vbi de Aug.

b Cicer. in 1. Philip.

c Cic. in præfatio. lib. 3. de orat.

d Gell. lib. 14. cap. 7.

VT vero ab hac culpa iniustæ absentiæ minus Senatores excu-

C sarentur, cum præsertim aliquid incidisset, de quo sine mora patres consulendi essent, præconis etiam aliquando vox adhibebatur, quod Liuius ostendit, dicens: *Postquam audita vox est in foro præconis, patres in Curiam vocantis, velut noua res mirabundam plebem conuertit.*[e] Cuius consuetudinis etiam Cicero, & Appianus mentionem fecerunt.[f] Tradit vero Dio, Augustū has mulctas, quæ absentibus sine legitima causa Senatoribus, captis pignoribus indicebantur, ampliasse; & cum absentium numerus nimis cresceret, coactum fuisse mandare, vt sorte ex singulis quinque absentibus deligeretur vnus, qui mulctaretur[g].

e Liu. lib. 3.

f Cicer. lib. 11. Famil. epist. 6. Appian. lib. 1.

g Dio lib. 55.

HIS, quæ ad veteres Senatores attinent, sic explicatis, videndum

D nunc est, an hæc mulctæ ratio ad Cardinales, & quomodo soleat pertinere. Qua in re, cum duplex, vt supra diximus, iuxta sacros canones forum tradi soleat: alterum quod Fori, alterū quod Poli appellatur: in priore illo certum est nullam omnino notam, Cardinalibus ob eorum absentiam vmquam impingi, nedum mulctam vere adscribi, vt supra ostendimus. At si de foro Poli loquamur, in quo culpæ accuratissime examinantur, & pro modo commissionis, aut omissionis singulæ expenduntur; proculdubio affirmandum est, Cardinalem absentiæ suæ, quamuis etiam vnius diei rationem Deo redditurum esse, ac pœnam, ni causa aliqua iusta, ac legiti-

ma

ma detentus fuerit, ab illo omnino subeundam esse: siquidem **A** cum hæc illius sit vocatio, hoc munus, hæc obligatio, vt Papam vocantem sequatur, vt illi adsistat, ac publicas res tueatur, non est quòd existimet licere sibi negotiũ hoc arbitratu suo tractare. Confirmatur, quia prout aliàs etiam diximus, sicut in corpore humano miro ordine membra omnia fuerunt distributa, & sua cuique functio assignata, oculis, vt videant; manibus, vt palpent; pedibus, vt gradiantur; & vnumquodque eorum cum suo ministerio fungitur, alijs etiam membris seruit, ne detrimentum patiantur,[a] alioquin si proprium officium suum intermittat, aut naturalem locum transgrediatur, vitium contrahit, & totum corpus læditur; sic in corpore **B** mystico Ecclesiæ, vbi munia peruertuntur, aut locus in acie deseritur:[b] tunc culpa incurritur, & damnum bono publico infertur; Vnde sæpius id repetitum scimus, vt vnusquisque impleat vocationem suam.[c]

HIS ita explicatis, non obstat quod primo obijciebatur parum referre, si vnus, aut alter absit a Consistorio. Nam præter rationes supra traditas, respondetur, cogitandum esse, si alij idem dicerent, quis Papæ, aut consuleret, aut ministraret? cur dictum illud olim fuit: *Attende tibi?* nonne vt quisque rem suam præcipue agat, & officio suscepto fungatur, perinde ac si solus esset, cum sui ipsius non **C** aliorum ratio sibi sit reddenda?

NON obstat secundum: nam Canonici, cum pœnam certam in eorum Constitutionibus statutã habeant, videntur interim, si breui saltem tempore absint, a culpa excusari:[d] At Cardinalibus cum propter publica negotia ad Consistoriũ accersuntur, sunt alia omnino postponenda, nisi graue admodum, aut necessariũ se impedimentum interponat: ob id enim his honorum insignibus præ alijs fulgent: ob id a summo Pontifice hac auctoritate decorantur: ob id stipendia ab eo Ecclesiastica consequuntur, vt eidem præ ceteris adsistant, pro eo laborent, atque alijs exemplum indefessæ so- **D** licitudinis publicæ rei causa præbeant.

HINC Q. ad tertium respondetur, ea legitima impedimenta non excludi, quæ conscientia cum Dei timore coniuncta, rectæ rationi consentanea esse iudicauerit, vt supra diximus.

QVIBVS ita constitutis: quæritur nunc quod in secunda parte Thematis propositum fuit, si Cardinalis sciat de negotio agendum, quod ipse probandũ esse pro conscientia sua non putat, an satius sit se ab illo congressu abstinere, quàm eò accedere. Videtur autẽ primo aspectu tutius esse illi ad Consistoriũ non accedere: quia cum vereri possit,

a Auct. oper. imperfec. hom. 35. in cap. 20. S. Matth.

b S. Chrysost. in epist. ad Ephes. c. 4. homil. 11.

c Rom. 12. et 1. Cor. 12.

d Nauarr. in Manual. confess. cap. 23. tit. qua lex humana §. 3. quod non obligant, nu. 49. & nu. 55. §. 6. quod quousque. Angel. in verb. inobedientia. in fi. Alphõs. de Castr. de potest. leg. pœnal. lib. 1. cap. 9.

A poſſit, ne in aliam ſententiam pertrahatur, & ſcriptum ſit: *Qui amat periculum peribit in illo.*[a] Ideo longe tutius, & ſapientius eſſe putare poteſt, interim ſecedere, nec ſe huic diſcrimini cõmittere: quandoquidem cum ab abſentibus ſuffragium nullum feratur, nulla etiam culpa ab ijs contrahetur, in quã approbando ſiue improbando incurri poteſt. Deinde, quia in ſimili quæſtione de ijs, qui ad Synodum Epiſcopalem accerſiti intereſſe ei nolunt, fuit olim ab aliquibus Doctoribus reſponſum,[b] eos iuſte excuſari poſſe, ſi præſenſerint cauſam omnino iniuſtam pertractandam eſſe, cui aſſentiendum non putarint. Nos tamen, qui ſæpius antea oſtendimus, Cardinales,
B quos ſibi Papa & Conſiliarios, & adiutores delegit, obſtrictos eſſe, non ſolum vt fidele conſilium ei præbeant, ſed etiam vt publicam rem, quoties opus eſt, pro viribus adiuuent, & tueantur, nullo pacto cenſemus impedimentum, quod in Themate ptoponitur, afferre legitimam excuſationem Cardinali, immo hinc magis vrgeri, vt ceteris rebus omiſſis in Conſiſtorium ſe conferat, quo certius illi videtur periculum, ne publica cauſa detrimentum patiatur.

Scripſit S. Gregorius,[c] Paſtorem, & mercenarium tranquillitatis tempore perſimiles videri, vbi vero periculum, & certamen aduenerit, ſtatim diſcerni: ille enim apud gregem in eius cuſtodia ma-
C net, hic fugam arripit: ſic in rebus Conſiſtorij, cum omnes affectu æquales eſſe debeant, occaſio rerum grauiorũ diſtinguit veros Conſiliarios ab alijs: illi enim, quo periculoſiora inſtant negotia, eo acrius ſe ad illa adiuuanda accingunt: hi vrgentibus difficultatibus libenter ab eiſdem ſe ſubducunt.

QVOD ſi miles, qui, iubente Imperatore, vt in certamen deſcenderet, ipſe periculi vitandi cauſa aliò diuerteret, militis nomine indignus eſſet; quid de Senatore dicemus, qui quo tempore Senatus ad res difficiles, periculoſaſq. deliberandas accerſitur, propter priuatas ſuas ſuſpiciones, ne dicamus ad vitandas moleſtias, ſe in ſolitudi-
D nem reciperet?

Solent conſultationes a Principibus indici, vt periculis occurratur, ac publicæ vtilitati proſpiciatur, ſicuti Imperator ingruentibus hoſtibus milites vocat, exercitumq. cogit, cuius auxilio hoſtes repellantur. Papa itidem cum Cardinales in Conſiſtorium accerſiri iubet, eo ipſo indicat ſe Cardinalium opera, & conſilio indigere, vt publicis periculis obuiam eatur, atque vnà de populorum incolumitate, rerumq. Eccleſiaſticarum commodo decernatur. Quæ igitur iuſta poterit eſſe Cardinalis tunc excuſatio, qui collegarum ſuorum declinans congreſſum, tamquam ad ſe publica res non pertineret,

a *Eccli. 3.*

b *Innoc. Fel. in c. quod ſuper. de maior. & obedien. in princ.*

c *S. Greg. homil. 14. in Euãgel.*

tineret, sibi potius, quàm rebus communibus laborantibus duxerit esse consulendum? A

ET quidem terrere omnes debēt voces illæ Patrisfamilias ad operarios, *Ite in vineam, &c.* [a] præsertim cum ijdem Cardinales non possint respondere, quia nemo nos conduxit; Sunt enim a Patrefamilias delecti, atque in amplam vineam vocati, quibus præter denarium, quem illis, sicut & alijs, si munus suum præstant, in extremā diei partem reseruat, addidit etiam in hoc vitæ curriculo honestissima præmia, quando illos in amplissimo dignitatis gradu locauit; summumq. ipsis honorem ab omnibus haberi voluit. Si igitur, cum tempus laboris instat, illi abijcientes onus, alio se conuertunt, audiant quid Propheta exclamet: *Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israel.* [b] Nam si filium patri, seruum domino, nautam gubernatori, cum necessitas postulat, deesse non oportet, sed præsto illis esse, atque opem ferre, cur Cardinalis, quando de communibus Ecclesiæ difficultatibus tractandum est, Consistorij claustra de industria deseret, & summo Pontifici tunc maxime, quando opus est, non adsistet? B

a *Matt. 20.*

b *Ezech. 12.*

NOTVM satis est, illius munus esse, se Pastorum Principi adiutorem præbere, vigilias agere, gregi Dominico cauere, hunc tueri, & custodire. Itaque cum dicatur positus esse tamquam Consiliarius in ea statione, vt consulat, non debet, cum aduersi aliquid occurrit, locum, & ministerium suum relinquere. Nam, vt de Episcopo ait sanctus Hieronymus, non solum honoris, sed laboris hæc nomina dicuntur. [c] C

c *In epist. ad Timot. cap. 3. in Ezech. 34. & Sophon. 3.*

PRAETEREA si Consiliarius suspicari se dicat, tractandam esse causam, quæ multos habitura sit suffragatores, quorum sententiæ tamquam minus salutari ipse nolit accedere; vrgere hoc potius illū deberet ad Senatum adeundum, tum quia minime ipse compellitur vt illis multis repugnantibus inuitus assentiatur: tū quia quo a pluribus Reipublicæ salus deseritur, eo certius, ac firmius fideli Consiliario onus adiungitur, vt laboranti Ecclesiæ manum præsenti suo consilio porrigat; & damno, quod in ianuis est, se obijciat, ac labāti Reipublicæ subueniat. Quòd si forte ab ijs palam dissentire ægrè ferat, tunc sciat, non Principis, aut Reipublicæ, sed suam potius causam agere, quippe qui priuatum commodum bono publico anteponit. D

SED amplius: Si iustitiæ lege tenētur Cardinales Papæ in ijs, quæ ad eorum munus spectant, obtemperare; cur á Papa accersiti accedere renuunt? & si ea de causa eos vocat, vt sententiam dicant: cur illi ne dicant, has latebras quærunt? cauendum illis certe est, ne

tamquam

A tamquam mercenarij aufugisse videantur, cum dicat S. Gregorius: *Fugit non tantum qui mutat locum, sed qui subtrahit solatium: fugit, qui se sub silentio abscondit: fugit, qui tacet, cum resistere deberet.* [a]

Fingamus, multos esse, qui Principi persuadeant, vt, Vrbe Roma relicta, se Auenionem conferat, rumorq. hic adeo percrebrescat, vt magnam Senatorij ordinis partem ad se trahere videatur: ob idq. Papa Consistorium indicat, vt de Cardinalium sententia, quid faciendum sit, deliberet: An ergo Cardinalis, qui multo plures in eam partem, quam Reipublicæ incommodam putat, inclinaturos videt, debebit idcirco ab aliorum congressu in Consistorio se abstinere?
B An quoniam alios in contraria sententia constantissimos esse audit, propterea debebit suam, in Reipublicæ vtilitatem rationibus corroboratam comprimere? Quid vero si illius iudicium alios forte permoueret? quid si auctoritas argumentorum viribus munita flecteret? quid si aliorum corda cælestis Spiritus immutaret? partes certe ille suas implere debet, cetera Dei prouidentiæ committere. Veniendum est, audiendum est, loquendum est: ne quãdo pœnitentiæ stimulis excruciatus cogatur dicere: *Veh mihi, quia tacui.* [b]

Nec obstat quod de absentibus supra dicebatur, qui hac ratione se ab omni culpa eximere videntur: nam cum officium suum,
C quo tempore magis est necessarium, deserunt, eo maiore se culpa inuoluunt.

Deinde verum id esset, si ad ferenda suffragia ex officio non tenerentur: at cum ob id Consiliarij sint instituti, vt cum res postulat, loquantur, aptas ad persuadendum rationes in medium afferant, alijsq. obsistant, non possunt excusari, si Consilio coacto, ipsi se a Senatu subducant, & dum alij laborant, ijdem otio, & quiete perfruantur, ex quo damnum Reipublicæ ob eorum negligentiam subsequatur.

Rursus non obstant, quæ de Episcopis dicebantur, qui ad Sy-
D nodum Episcopalem accedere recusant: nam, vt omittamus, de illa Doctorum opinione non leuiter dubitari posse, quando, vt Innocentius Papa inquit: *Error, cui non resistitur, approbatur: & veritas, cum minime defenditur, opprimitur.* [c] Dicimus, cum in legitima diœcesana Synodo nihil sit statuendum, quod canonicis obuiet institutis: [d] idcirco vbi aliquid in ea definiendum esse scitur, quod Pontificijs legibus repugnet, non dici vere Synodum, & tunc merito excusari Episcopos, & Abbates, qui eò non accedunt: [e] quod diuersum est a Consistorij actionibus, vt notum est.

Addimus, quidquid de Episcopis Doctores aliqui sentiant, di-

a S. Greg. in homil. 14. in Euang.

b Isa. 6.

c c. error. 83. distin.

d Turrecrem. in Sum lib. 3. c. 3. vers. tertia species. Henr. Bot. de Synod. par. 1. nu. 5.

e d. cap. super. eod.

uersas admodum esse inter sese Episcoporum, & Cardinalium rationes, cum inter varia Episcoporum munia, hæc obligatio accedendi ad Synodum, non sit primaria: nec sit præcipuum munus, quod ab eis, in eorum administratione necessario exigitur: Nam tenentur illi vel Synodo interesse, vel si legitimo impedimento detineantur, excusatores mittere, qui decreta Synodi ab alijs confecta suscipiant: [a] Cardinalis vero munus, cum in eo maxime positum censeatur, vt a consilijs sit Papæ, quæ consilia potissimum peti solent in Consistorio, non videmus qua honesta ratione possit ille, quando indicitur ei Consistorium nomine Papæ, si legitimum cesset impedimentum, eò non accedere, [b] & tanto magis si rem pertractandam credit grauissimam, & in detrimentum publicum concludendam: siquidem suscepit hoc officium, quod iure suo exigit, vt diebus constitutis in Consistorium veniat, & Papæ consilia petenti, atque Reipublicæ necessitates proponenti opem, & auxilium ferat.

A

B

a Conc. Carthag. iij. c. 21. & Carthag. v. c. 10.

b Gardin. Alban. de Card. quæst. 10.

Et si replicetur, nolle illum iniustæ, quam putat, causæ assensum coram adhibere; Dicimus, quòd cum Cardinalis officium sit, dare consilium, tuncq. in primis necessarium sit consilium, cum res in graui, & ancipiti loco versatur; certe is, qui hanc sumeret occasionem non accedendi ad Consistorium propter rei difficultatem, existimare potius deberet, obligationem idcirco esse accedendi: cum tunc præcipue consilio res egeat. C

Et qui fortasse putat, si non accedit, facilius se ex periculo committendi peccatum euasurum, caueat ne hæc recusatio potius ei peccandi occasionem afferat: & quod in remedium ille adhibet, illud ipsum tamquam venenum mortiferum in perniciem vertatur. Cum enim officium suum deserat, quo tempore est Reipublicæ maxime necessarium, ipse videat quomodo culpa vacare possit, & qua ratione vitare queat ne reus sit damni: quod ex eius absentia secuturum est. D

Ad quem congrue pertinere vox illa prophetæ videtur, dum ait: *Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestiæ saltus*. [c] Et explicans causam eius rei subdit: *Speculatores eius cæci: canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia*. Hæc enim verba forte aliquis ad Consiliarios posset accommodare. Nam dum ait, *Speculatores cæci*, Consiliarios indicare videtur: quorum officium cum sit tamquam ex specula publicæ saluti prospicere, & impendentia damna auertere, cæci tamen apparent, & nihil eorum, quæ necessaria sunt, discernunt. Et dum ait, *Nescierunt vniuersi*, eos arguit, qui non agnoscunt

c Isa. 56.

A ſcunt quid eorum munus poſtulet, nec ob quem finem fuerint in ſummum Senatorium ordinem cooptati. Dum ſequitur, *Canes muti, non valentes latrare*, eos notat, qui timore mundano in Senatu ſilent, quando acriter loqui deberent. Dum inquit, *Videntes vana*, eos attingit, qui friuolas afferunt excuſationes, & a ſolida veritate diſcedunt. Dum addit, *dormientes*, eos oſtendit, qui tamquam ſomno ſepulti, vocem Principis non audiunt, vocantis eos in conſilium ad res publicas adiuuandas. Demum dum ait, *Et amantes ſomnia*, eos perſtringit, qui proprias commoditates, ſeu delicias præferunt bono publico, noluntq. palam loqui quod ſentiunt, ne ſomnia ſuarum volu-

B ptatum, aut præcipitem cupiditatum ſuarum curſum interrumpant.

PARS V. QVAEST. IX.

An debeant Cardinales ſubſcribere Bullas ſummorum Pontificum, quamuis in Conſiſtorio ab ijs diſſenſerint, & ſubſcriptionis quoque tempore eas vere & ex animo non probent.

C

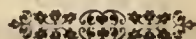

VONIAM de ſubſcribendis Bullis Pontificijs in præſentia nobis ſermo eſt futurus, operæpretium videtur, illud in primis intelligere, veterem hunc in Eccleſia morem fuiſſe, vt decreta Apoſtolica Cardinales ſubſcriberent,[a] ſicuti & Canonici ea, quæ a Prælato fiebant.[b] Verum eſt tamen, a Doctoribus multis affirmari, morem illum obſoleuiſſe iam, nec hodie amplius Cardinales ſubſcri-

D bere.[c] Quod fortaſſe in priuilegijs Apoſtolicis, de quibus ipſi loquuntur, atque alijs Diplomatibus quibuſdam locum habere poteſt, quæ a Cardinalibus non ſubſcribuntur. Sed quod ad conſtitutiones Apoſtolicas pertinet, quæ vim legis generalis obtinere ſolent, multorum eſt ſententia, vetuſtiſſimum hunc ſubſcribendi morem in Eccleſia Dei fuiſſe, ac perpetuo pene vſu vſque ad tempora noſtra permanaſſe, prout ex ipſiſmet conſtitutionibus, quæ tum in Bibliotheca Vaticana, tum in Archiuijs multarum Eccleſiarum fideliter aſſeruantur, omnibus patere poteſt. Nec id quidē accidit, quia ſummus Pontifex in rebus ſuis decernendis vllius robore, aut ſubſcri-

QVAEST. XLVI.

a c. cum Redēptor ca. q. 9. glo. fin. c. cū a nobis. de ſeſt. Spec. tit. de reſcript. præſens. § primo igitur nu. 7. Anch. d. c. a nobis n. 9.

b cap. 1. de his quæ fiūt a Præl. c. quod quis 35. quæſt. 9.

c Ioā. Andr. in addit. ad Spe. d. §. primo igitur Imol. c. 1. de his quæ fi. a Præla. nu. 6. Caſtren. l. ſacri. nu. 2. C. de diuerſ. reſcr. Ioā. de Graſſ. in tract. de reſcrip. Apoſtolic. n. 13. Abb. Card. Imo. d. c. cum a nobis de teſtib. in fine.

ptione indigeat, siue quòd Cardinalium auctoritas tamquam testium, aut publicarum personarum ad Apostolicos actus roborandos, ac muniendos sit necessaria, [a] sed ita vetere instituto receptum videmus, siue quia Pontificis prouidentia rem non fortuito, sed multorum consilio diffinitam esse, omnibus patere voluit: siue ex ordinis ipsius amplitudine, siue ex quadam membrorum cum capite coniunctione, vt ab eius latere numquam discedant, siue quacumque alia ratione sic vsu diuturno probatum nouimus, vt certis casibus, ijsq. grauioribus, præeunte summi Pontificis manu, ipsi quoque nomen suum subscribant. A

a Paul. de Castro cons. 414. nu. 6. vol. 1.

QVAERIMVS igitur quando Cardinales, rebus in Consistorio propositis, repugnassent, & adhuc eas ex animo non probarent, an nomine Pontificis requisiti, vt Bullæ edendæ subscribant, iure id recusare, aut quid facere debeant. Dubium non leue inde oritur, quod cum supra varijs in quæstionibus probatum a nobis fuerit, non licere Cardinali aliter respondere, quàm sentiat, nec vmquam conscientiam suam fallere: id multo magis in casu proposito seruandum esse videri poterit, cum de subscribendis propria manu Bullis agatur: Nam si tanta in ijs, quæ voce sola, & ex tempore plerumque pronunciantur, cautio adhibenda est, vt nihil aduersus animi propositum, fideiq. munus proferatur: quid in ijs rebus dicendum erit, ad quas non nisi magna præparatione, ac maturitate accedimus, & quæ manu nostra subsignata, perpetuū omnibus mentis nostræ testimonium sunt allatura? Profecto si quis eo tempore, quo de subscribendis ijs agitur, conscientiæ suæ fidem sentiat repugnantem, videri potest sic commendandus, si ab ijs abstineat, prout damnandus si manum suam apponat, præsertim quòd cum huiusmodi subscriptio videatur quædam dati a se antea consilij attestatio, Cardinalis, qui, quantum potuit, obstitit ne Bulla ederetur, nedum eam fieri suasit, nunc subscribendo, in mendacium manifeste incurreret: quod cum diuina lege sit interdictum, nullius auctoritate cuiquam potest imperari. B C D

VERVM siquis rem diligentius examinarit, contrarium potius probandum esse inueniet: quod vt manifestius fiat, quædam antea animaduertere oportet, tum ratione summi Pontificis, tum Cardinalium, tum etiam temporis, quo negotium agitur. In Papa triplex considerari potest voluntas, quædam nondum firma, neque certa, atque, vt aliqui dicere solent, ambulatoria: quædam deliberata, sed non præceptiua: tertia etiam præceptiua. In Cardinalibus, duplex refertur persona: altera priuata, quæ illis cum reliquis hominibus commu-

A communis eſt: altera publica, & propria, quam hauriunt ex dignitate Cardinalitia. Quod ad priuatam attinet, cenſentur ſinguli eorum, perinde ac ceteri omnes, eſſe de ouili Chriſti Saluatoris noſtri, qui vnum Paſtorem vniuerſalem Romanum Pontificem Chriſti Vicarium agnoſcunt, eundem vt filij patrem, vt ſubditi dominum, vt fideles Eccleſiæ caput & principem colũt, & venerantur.[a] Quod ad publicã verò ſpectat, cùm hæc dignitas eo fuerit inſtituta, vt eſſent in Eccleſia Dei, qui ab illius Vicario pro eius arbitrio delecti, ſedem Apoſtolicam, ac ſummum Pontificem dictis, & factis adiuuarent[b]; hinc quoque multiplex illorũ officium vario diſtinctũ nomine pro- B ficiſcitur. Dicuntur enim electores, cum ſede vacãte eligunt Papam: dicuntur Conſiliarij cum illum conſilio, ſuaſionibus, & rationibus iuuant: dicuntur cooperatores, & miniſtri, cum eius res promouẽt, ac iuſſa exequuntur: & vt quidam non inſulſe dicebat, ſicuti potentiæ vegetatiuæ tres ſunt actus, ſiue officia, quæ ſunt generare, nutrire, & augere;[c] ſic Cardinales dicuntur generare quodam modo Papam, cum illum eligunt: nutrire, cum illi dant conſilia; augere, cum opere illi præſto ſunt, eidemq. ſuffragantur.

[a] Extrauag. vnã ſanctam. de maiorit. & obed.

[b] c. per venerabilẽ. qui fil. ſint legit. Viguer. in ſum. c. 17. §. 1. verſic. 11.

[c] S. Th. 1. par. q. 78. artic. 2. Ariſt. 2. de ani. tex. 54. & ſeq.

Nunc, omiſſis alijs muneribus, quæ ad rem noſtram non pertinent, dicimus in præſenti quæſtione, qua agitur de condendis Bul- C lis Apoſtolicis, tria eſſe tempora ſpectanda, quæ triplici illi, de qua diximus, Papæ voluntati reſpondent.

Primum eſt, quando Papa rem proponit in Conſiſtorio, vt de ea conſtitutionem aliquam populo promulgandam decernat: & propterea conſilia petit Cardinalium, vt inquiratur, & deliberetur ex pluribus quid eligendum, quibus medijs vtendum, & quomodo id exequendum. Quo quidem tempore voluntas Papæ nondum eſt firma, & deliberata, ſed habet ſe tamquam ſoluta & vagans per varias cogitationes, indagans vbi debeat conſiſtere: & tunc licet vnicuique Cardinali, immo debet quiſque dicere quod ſentit, aiendo, D ſiue negando, addendo, aut minuendo pro animi ſui conſcientia. Et quamuis, etiam tunc Papa aliquid interloqueretur, & in medijs ipſis Cardinalium ſententijs aliqua enunciaret, ex quibus animi illius ſenſus deprehenderetur; quoniam tamen totum illud temporis ſpatium conſultationi tribuitur, vt diligentius negotium examinetur, res adhuc in eo ſtatu permanet, vt poſſit prout magis placuerit conſtitui, quia interea ſemper agitatur fluctu tractationis, nec ſtabilem adhuc ſedem apprehendit, idq. totum actibus (vt aiunt) ſpeculatiui intellectus reſpondet.[d]

[d] S. Tho. 1. 2. q. 17. artic. 6.

Alterum deinde tempus eſt, poſtquam auditis Cardinalium ſen-

tentijs Papa ex pluribus secernit id, quod ei potius videtur, in eoq. A
figit voluntatem suam, quæ voluntas deliberata dicitur, ex eoq. dignoscitur, quòd ipse Pontificali sua maiestate, & potestate conceptis ex vetere instituto verbis coram toto Senatu solet rem diffinire suo decreto, dicens: *Auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra, statuimus*, & cet. Et hoc tempus ad rationem practicam spectat.[a] nec in eo est amplius locus Cardinalium disputationi, quia res iam terminata est: sicut in iudicijs antequam conclusum sit in causa, licet instrumenta, testes, aliasq. probationes proferre: lata vero sententia omnia conticescunt. Itaque, quæ priore tempore consultantur, & excutiuntur, in ipso cursu sæpe mutantur, & refelluntur, prout vsu venit; & ideo non decreta, B
sed consultationes, seu actiones Consistorij ab aliquibus vocari solent. Quæ vero postea a Papa diffiniuntur, illa decreta, & constitutiones appellantur, quibus non licet amplius refragari: sic in Synodis Patrum obseruatur: nam antea multa in disputationem veniunt, ac pro sententiarum varietate mutantur. Quod vero die sessionis postea firmarum, & sancitum fuerit, id vere decretum dicitur, & ab omnibus, accedente summi Pontificis approbatione, sacrum, sanctumq. integre, inuiolateq; habendum est. Hinc dicebat sanctus Augustinus: *De legibus iudicandum est, cum instituuntur, non* C
cum institutæ fuerint, nec postea de ipsis, sed secundum ipsas est pronunciandum.[b] Idq. in Collegijs, atque Vniuersitatibus obseruari solere Doctores testantur.[c]

a *S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 6.*

b *In lib. de vera relig. c. 31. c. in istis. 4. dist.*

c *Glo. Gemin. Prepos. Turrecrem. d. cap. in istis.*

Pertinet huc quoque illud ipsum, quod a nobis in præsenti quæstione agitur de Bullis subscribendis: siquidem post pronunciatum a Papa decretum, solet idem sacra manu sua illud deinde litteris mandatum, ac diplomate comprehensum subscribere, ad cuius imitationem, Cardinales quoque propria manu consueuerunt nomen suum subijcere, tametsi vsus obtinuit, vt cum eduntur Bullæ, nomen quidem Pontificis characteribus in orbem conceptis, quasi D
Pontificali quodam signo emittatur;[d] Cardinalium vero, prout varij sunt eorum ordines, a dextera Episcoporum, & Presbyterorum, a læua Diaconorum nomina rectis lineis apponantur, quamuis neque hoc omnino perpetuum sit. Sed quomodocumque hæc se habeant, constat sane eos, qui antea se Consiliarios Papæ in ea Bulla examinanda, & excutienda gesserunt, deinde postquam Papa auditis eorum consilijs tamquam ex oblata sibi materia id elegit, quod Reipublicæ vtilius futurum esse iudicauit, idq. subsignatione sua probauit, ipsos non amplius, vt Consiliarios se habere, sed vt ministros

d *Spec. de rescript. præsent. §. primo igitur nu. 2.*

A nistros, & coopetatores eadem probantes & subscribentes, quæ Papa iam firmauit, & conclusit, tamquam per eiusdem vestigia gradientes.

Tertium superest tempus post constitutionem iam a Papa sancitam, quando eam vult summus Pontifex a populo recipi, atque in mores induci: nam tunc eam præcipit promulgari, atque post certum tempus ab omnibus omnino obseruari:[a] quo loco surgit tertia illa voluntas, quæ dicitur præceptiua, cum id, quod ipse secum statuit, & deliberauit, id pariter a reliquis executioni mandari iubet. Et hic tantum abest, vt Cardinales possint amplius dissentire, B vt immo quoties Papa eos eiusmodi lege includi mandat, debeant ipsi tamquam filij, & membra illius ad obediendum primos se exhibere, ita vt sicut inter alios dignitate, atque honorum insignijs præfulgent: sic obedientiæ laude, & in litteris Apostolicis obseruandis exemplo, debeant reliquis prælucere. Hanc autem, quam diximus, triplicem voluntatem, non negamus in alijs quoque Principibus, qui legis condendæ facultatem habent, considerari posse, cum & ex rei natura in omni prudenti deliberatione antecedere debeat consultatio, sequi electio, & postremo loco executio; sed tamen quia materia, de qua hic agitur, quædam alia diuersa ab ijs po- C stulat, ideo hæc in præsenti attingere visum est.

His igitur ita pro clariori totius quæstionis intelligentia constitutis, præsentem difficultatem dissoluunt aliqui, dicentes, Cardinalem, quamuis in Consistorio dissenserit, teneri tamen Bullam propria manu subscribere, tunc videlicet tantum, quando maior pars Cardinalium Bullam ipsam approbauit: & rationem afferunt, quia tunc non potest Cardinalis non id sequi, quod a pluribus probatũ fuisse videt, cum hæc regula iuris sit,[b] in Collegijs quod a maiori parte receptum fuit, illud omnium sententia robotatum censeri, quamuis aliqui contradixerint.[c] Nam & ille, qui dissensit, nunc D priorem sententiam, tamquam minus probabilem, deponere existimatur, atque intellectum suum cum humilitate captiuare, vt frequentiori sententiæ tamquam prudentiori adhæreat.[d] Sic & de Lacedæmonijs legitur,[e] qui, postquam res firmata erat a Consilio, non amplius disputabant, immo ijdem, qui antea repugnabant, postea decretum defendebant, quod & ab Acheis in Republica receptum fuisse legimus:[f] sed & in annalibus religionis S. Dominici traditum est,[g] in Capitulo generali Londini habito anno M. CCLXIII. vbi gloriosus S. Thomas de Aquino tamquam diffinitor Prouinciæ Romanæ adfuit, constitutum fuisse, vt quando aliquid a maiori parte diffini-

a Authen. vt fact. non. const. S. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4.

b l. quod maior ad munic. t. 1. de bon. quæ si. a maio.

c Abb. cap. ex parte de conceß. prebẽ. nu. 3. & cap. postulastis. nu. 14. eod. tit.

d Arg. l. si in tres. de arbitr.

e Plutarch. in Lycurg.

f Liu. lib. 32.

g In lib. histor. generalis S. Dominici lib. 2. cap. 68.

diffinitorum aduersus aliquorum sententiam decretum est, is, qui in A
contraria sententia fuisset, numquam proprium suffragium cuiquam
vlla occasione, aut tempore manifestare auderet; & in varijs Regni
Castellæ tribunalibus obseruari, vt lata sententia a maiori parte iu-
dicum, alij quamuis dissenserint, eidem subscribere teneantur; quin
& hodie apud sacræ Rotæ iudices eundem esse vsum nouimus, vt
quando plurium inter se suffragia conueniunt, tunc sententiæ de
coadiutorum omnium consilio, & assensu pronuncientur, tametsi
aliqui ex ijs repugnauerint.

HAEC responsio quamuis veritati congruere videatur, quoniam
tamen generalis non est, sed ad eum tantum casum redigitur, quan- B
do crebrior Collegij pars inter se concors est; ideo dubitationem in
alijs casibus parere posset, quando scilicet maior pars a decreto Pa-
pæ discreparet: nam tunc dubitari potest, an hi, qui dissentiunt, sub-
scribere Bullæ teneantur. Et quamuis hunc casum numquam acci-
disse memoria teneamus, & vix fieri posse vt accidat existimemus,
tamen quia illius explicatio rebus alijs multis declarandis conducere
potest, non ab re esse duximus, aliorum saltem sententias referre po-
tius quàm vt certi quidquam nos diffinire audeamus. Primum enim
non defuerunt, qui sentirent, iudicem auctoritate sua posse inuitum
aliquem compellere,[a] vt alicui actui subscribat, eumq. qui subscri- C
bit culpa vacare, quod non sponte, sed imperio coactus id faciat.
Vnde Cardinalem quoque in casu nostro subscribentem, quando id
iubente Papa facit, aiunt non ideo conscientiam suam lædere, cum
illud faciat inuitus.

SED hæc responsio non congruit: quoniam aliud est, cum quis
antea tacite, vel expresse alicui actui consensit: tunc enim potest in-
terdum compelli a iudice, consensum antea præstitum subscriptio-
ne sua declarare:[b] quo casu loquuntur ij, qui contrarium innuere vi-
dentur. Aliud est, cum nullus consensus antecessit, prout in casu
nostro, in quo Cardinalis numquam nec consilium dedit, nec dare D
poterat repugnante conscientia;[c] ideo nec ad exteriorem aliam sub-
scriptionem ipse nunc adigi posse videtur.

ALII dixerunt, quamuis regula sit, eum, qui subscribit, censeri
approbare actum, qui scripto illo continetur; id tamen multis in
casibus locum non habere traditis a Doctoribus, inter quos ille præ-
cipue receptus est, quando subscriptio fit ab aliquo ratione officij,
quod exercet.[d] Vnde cum hoc casu Cardinalis subscribat Bullæ
propter officium, quod exercet, tamquam minister Papæ, non dedu-
citur hinc talis eius voluntas esse.

a Benedict. de Plumbin. in l. qui agnitis. de except. nu. 1.

b l. fin. §. necessitate. C. de bon. quæ liber. vbi Cyn. nu. 1. Alber. num. 4. Bart. num. 2. Castren. nu. 3.

c l Caius, vbi glo. & Bart. de pign. act. Imol. cap. si quis. de reb. Eccles. nu. 14. las. l. ita stipulatus §. Chrysogon de verb. oblig. nu 2.

d Feli. c. quoniam contra de probat. nu. 44. 46. & sequ. Paris. consil. 193. nu. 74. in 1.

SED

A Sed neque hæc responsio sufficit: nam aliorum ministrorũ officia solent pendere a libera voluntate Principum, aut aliorum superiorum ea mandantium, ideo minister sæpe exequitur quod superior iubet, non quod ipse vere sentit. At Cardinalis officium suum, quod consulendi est, ita a Papa sibi datum esse agnoscit, vt tamen ex diuinæ legis regulis ad Reipublicæ vtilitatem exercendum esse sciat. Vnde quidquid agit siue consulendo, siue subscribendo, id, oculos in Dei legem, & in publicum bonum dirigendo agit, & propterea ab illius voluntate discedere numquam debet.

Alii dixerunt, nihil laborandum esse, quacumque ratione, aut B pacto id fiat, cum satis sit antecedere mandatum & iussum Papæ, cui omnino obediendum est in ijs, quæ non repugnant iuri diuino,[a] alioquin si recusandi, aut tergiuersandi locus esset, omnis disciplina obediẽtiæ, & debitæ subiectionis dissolueretur. Sed nec istud soluit dubitationis nodum: quoniam ponimus nos mandatum quidem Papæ præcessisse, sed dicimus, si eo mandato contineatur, vt Cardinalis sua subscriptione testetur, se Bullæ illius condendæ Consiliarium extitisse, tunc, cum verum hoc nequaquam fuerit, quoniam Cardinalis id nũquam suasit, præceptum huiusmodi obligationem non parere, tamquam iuri diuino repugnans, quo mendaciũ omne C prohibetur, vnde sequitur, disciplinã obedientiæ huc non pertinere.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 104. artic. 5.

Nos igitur, quoniam hæ responsiones non omnino difficultates præcidere, ac clare rem explicare videntur, aliò dubitationem flectendam esse censeremus, inuestigantes quorsum, & ad quem finem hæc subscriptio a Cardinalibus soleat adhiberi: Aut enim ea testari solum intelligunt, se constitutionem illam præcedente Papæ diffinitione probare, atque quod in ea Papa sentit, idem quoque & eos deposita priori conscientia sentire, & tunc nihil repugnat, quominus id liceat eis facere, cum ponamus iam Papam manu sua Diploma subsignasse, cuius exemplum Cardinales subscribendo deD bent imitari: siquidem Papæ auctoritas & decretum in rebus sanciendis, non pendet a consilijs datis a Cardinalibus, sed nititur propria eius vi ac voluntate, qui deligit ex varijs sententijs sibi propositis, quod sibi iustius, atque vtilius videtur. Vnde, cum nihil hic versetur, quod iuri diuino refragetur, & illa subscriptio fiat tunc in signum ministerij, & reuerentiæ, si tenentur Cardinales constitutionem ipsam vsu recipere, & facto exequi, cur non magis debent verbis illam probare? Vera enim fidelis ministerij laus non in ijs tantum sita est, quæ ad sensum nostrum fluunt, sed in ijs magis, quæ voluntati nostræ repugnant, & nos potius contristant,[b] immo hoc casu

[b] S. Tho. 2. 2. q. 104. artic. 2.

caſu magnopere commendandi videntur, qui poſt rem diu multumq. in Conſiſtorio examinatam, atque poſt id, quod ipſi ſentirent, libere explicatum, argumentisq. corroboratum, cum tamen viderint, ſummum Pontificem, qui in ſpecula poſitus multo plus alijs & proſpicere, & ſapere cenſendus eſt, diuerſum ab ijs ſentire, ipſi eius iudicio cedendum, atque eximiæ prudentiæ magis, quàm erroneæ conſcientiæ adhærendum putant. A

Et ſi adhuc vrgeret aliquis, ex conſcientia etiam erronea aliquem obligari, ita vt aduerſus eam committere non debeat, & ideo non licere illi, qui ſecus in animo ſuo ſentit, etiam iubente Pontifice ſe ipſum fraudare, & oſtendere ſe id probare, quod vere non probat; B Reſpondemus, ex conſcientia erronea non obligari aliquem, vt eam ſequatur, ſed vt eam deponat, [a] cum ignorantia, a qua ille error procedit, ſit, vt aiunt Doctores, vincibilis, ac voluntaria. Quando igitur Princeps aliquid iubet, quod minime repugnat iuri diuino, vel naturali, & maxime in dubijs, qualia ſunt, quæ ad conſultationem deferuntur, debet Conſiliarius, re iam excuſſa, captiuare intellectum ſuum, ac Principis voluntati adhærere, quoniam in his conſcientia Cardinalis habet ſupra ſe, non ſolum Deum, ſed etiam Pontificem, cuius præcepto eſt humiliter obtemperandum: & quamuis conſciẽtiæ erroneæ obligatio maior ſit obligatione præcepti Prælati, quia C eſt, vt aiunt Summiſtæ, intenſior, tamen ex altera parte minor eſt, quia ſolubilior, ſiquidem deponi poteſt conſcientia erronea, non autem obedientia ſubditi erga Prælatum. [b] Quòd ſi Bulla ſubſcribatur a Cardinalibus, vt declaretur, non ſolum, eos tunc in Papæ ſententiam concedere, ſed antea etiam illos idem conſilium ei dediſſe in Conſiſtorio, & proinde illis approbantibus conſtitutionem eam factam fuiſſe; & tunc quia verum id non eſt, cum ſemper antea diſſenſerint, dicendum videtur, talem ſubſcriptionem minime eis congruere; cum ius diuinum refragetur, quod neminem vult mentiri, nec a Papa violari poteſt. [c] D

[a] Alexan. de Ales par. 2. q. 120. memb. 3. art. 1. S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 6. ad 3. S. Bonau. in 2 ſent. diſt. 39. art. 1. q. 3. Silueſtr. verb. conſcientia q. 2. in fine. verſ. 3. Tabiẽ. verb. conſcientia q. 2. & 3.

[b] S. Tho. q. de veritate q. 18. artic. 5. Sum. Silueſtr. verb. conſciẽtia q. 2. in fine.

[c] Aug. de An con. q 55. art. 2. & 3.

Et ſi dicas, admiſſum antea a nobis fuiſſe, Cardinales etiam illos ſubſcribere debere, qui refragati fuerunt Conſtitutioni in Conſiſtorio, dummodo maior pars poſtea conſenſerit, tametſi hoc quoque caſu mentiri illi videantur, atteſtantes ſua ſubſcriptione ſe conſenſiſſe, cum tamen certum ſit, eos tum, cum res fuit propoſita, diſſenſiſſe; Primum ita reſpondemus, quando Cardinalis initio diſſenſit in Conſiſtorio, & poſtea vidit maiorem partem conſentire, tunc iuris præſumptione, vt modo diximus, exiſtimatur ſententiam mutaſſe, alijsq. acceſſiſſe antequam decretum a Papa pronun-

A pronunciaretur. Deinde reſpondemus, ideo Cardinalem tunc ſubſcribendo Bullæ non mentiri, quoniam maior pars minorem trahit; quia etſi voluntate propria in conſilio dando alijs non adhæſit, nunc tamen voluntate communi, tamquam membrum totius Conſiſtorij, ſe cum maiori parte in ſubſcribendo coniungit. At quando maior pars ſemper a Bulla diſcrepauit, & ad ſubſcribendum vrgetur ſolo præcepto Papæ, dicimus, eo accedente, verum eſſe, Cardinales quidem ob reuerentiam Papæ nunc ſubſcribendo eam approbare, ſed non erit verum, eos antequam præceptum hoc ſibi fieret, vmquam talem Bullam voluntate propria, aut communi approbaſ-
B ſe: & conſequenter nequaquam poterit huic ſubſcriptioni altera illa interpretatio conuenire, quoniam alias ſubſcribens iuxta hunc ſenſum mentiretur.

VERUM vt ſcrupulos omnes eximamus, cum hic clare non appareat, quo ſenſu hæc ſubſcriptio fuerit concepta, exiſtimare potius debemus, illam in eam partem accipiendam eſſe, quæ nec veritati, nec officio noceat.

ET ſiquis replicaret in proœmio Bullæ narrari ſolere eam de cõſilio Cardinalium factam fuiſſe, quæ verba arguunt vſque initio Cardinalium conſilium acceſſiſſe; Reſponderi poteſt, verum eſſe
C Conſtitutionem a Papa in conſultationem initio deductam, Cardinaliumq. ſuffragia exquiſita fuiſſe: nam ob hanc ipſam cauſam ſunt Doctores nonnulli, qui teſtantur has ſubſcriptiones olim inſtitutas, vt oſtenderetur, Papam non ſolum, ſed cum fratrum conſilio decretum illud aggredi voluiſſe.[a] An tamen ea ſuffragia, vel omnia ſimul, aut plura, aut pauciora conuenerint, ibidem nec affirmari, nec negari tamquam minus neceſſarium autumant. Cum enim Papa in rebus difficilibus ſic teneatur Cardinalium conſilia petere, vt tamen ad eadem ſequenda non ſemper ſit adſtrictus, prout aliàs diſſeruimus,[b] nec Conſiliarij aliud agant, quàm vt varias conſidera-
D tiones Principi proponant, ex quibus eas eligat, quas aptiores eſſe cenſuerit. Ideo proœmium Bullæ ad huiuſmodi conſilia petita quidem, non tamen probata recte referri debet.

ADDIMUS etiam, quòd ſi ſubſcribens nõ referat animi ſui ſenſum ad præcedentia illa verba, *De conſilio fratrum*, ſed ad decretum a ſummo Pontifice nouiſſime factum, cui omnino obediendum putat, tunc Cardinalem hac etiam ratione ſe ab omni mendacij culpa immunem ſatis tueri poſſe, quia licet non conſenſerit rei, nec eam probauerit, quatenus verſabatur in dubio cõſultationis, nunc tamen conſentit, & probat, quatenus definitur lege Principis.

a Imol. c. 1. de his, quæ fiunt a Prælat. num. 6. & Card. Zabar. in c. cum a nobis. de teſtib. in fi.

b In quæſt. 3.

UNDE

VNDE nõ obstat quod initio opponebatur, aliã scilicet Cardinalis vocem in Cõsistorio loquentis, aliã nunc eiusdem in Bulla manũ apparere: nam, vt supra diximus, diuersa hæc sunt tẽpora: alterũ consultationis, alterũ executionis, proindeq. diuersos effectus sortiuntur. A

ET si replicetur, immo subscriptionis tempus ad primum illud consultationis retrotrahi, atque vtrũque simul coniungi; Respondetur, vbi maior pars consensit, tunc omnia, & tempora, & quæ deliberata sunt inter se cohærere, quia semper, tamquam vnum corpus Cardinalium habitum fuit, atque vna omnium cõmunis voluntas. At vero vbi maior pars dissensit, tunc cũ singuli per se considerentur, non possunt eorum subscriptiones, tamquam vnius corporis sensus, B æque ad eadem Bullæ principia reuocari, & maxime cum illa subscriptio sit potius significatio consilij petiti, quàm accepti, cum certum sit, decreti vim, non a Consiliariorum suffragijs, sed a sola Principis voluntate, atque auctoritate, robur obtinere. Verum id tamen est, hunc casum, vt diximus, rarissimum esse solere, cum maior Cardinalium pars summi Pontificis sententiam, vt plurimum, sequi soleat.

DENIQVE, vt nihil omittamus, quod in re tam difficili, atque a Doctoribus non satis explicata, nobis occurrat, & vt saltem reliqui de tota quæstione certius iudicium ferre possint, illud considerandum proponimus, adhuc dubitari posse, si Cardinalis erroneam conscien- C tiam non deponeret, sed in ea adhuc persisteret, vt qui putaret, eam non erroneam, sed veram; an sequi potius hanc teneatur, quàm præceptum Papæ in subscribendo.

CVI dubitationi breuiter respõdentes, dicimus: aliud esse, cũ Cardinalis sponte subscribit Bullæ, repugnante, aut saltem perplexa illius conscientia: aliud esse, cum præcipiente summo Pontifice, Cardinalis ab eo quodam modo impulsus subscribit. Nam priore casu id ei non licebit, quod in posteriore licebit. Nam etsi voluntate propria aduersus conscientiam erroneam agere, peccatum est, adueniẽte tamen superioris præcepto, vt debita illi præstetur obedientia, licitum esse D quandoque Doctores affirmant.[a] Pro cuius rei clariori explicatione addimus sequentes cõmunem Doctorum sententiam,[b] Cardinales si talem errorem conceperunt, quia sibi certo persuaserint rem illam, quæ subscribenda præcipitur, aduersari euidenter diuinæ legi, tunc subscribere, non debere: sed nos hunc casum procul a nobis auertimus, nec de eo est præsens disputatio, cum nequaquam præsumẽdum sit, summum Pontificem præceptorũ esse Cardinalibus, vt rei, sua natura, & vi mala, & diuinis mandatis repugnanti, subscribant. Si vero Cardinales dubitant, tunc obtẽperandum est magis Papæ præcipiẽti, quàm

[a] Tabiẽ. verb. consciẽtia q. 3. & sex. in c. nõ solum. de reg. iur. lib. 6. Nauarr. in Manual. confess. c. 16. nu. 40. & in c. si quis autem nu. 93. de pœnit. dist. 7.

[b] Siluest. verb. cõsciencia q. 4. Tabien. ead q. 3. Bart. Med. 1. 2. q. 19. ar. 6. Nauar in Manual. cap. 16. num. 41.

A quàm conſcientiæ dubitanti,quia tunc maius eſt periculũ non obtẽperare Papæ,nec exequi quod iubet,quàm reſiſtere priuatæ cõſcientiæ ſic dubitãti. Quod ſi Cardinalis nec certo ſcit,nec dubitat,ſed credit, vel opinatur,idq. ex leuibus cauſis, manifeſtum eſt, hoc caſu potius Papæ quàm conſcientiæ obediendũ: ſin autẽ ex cauſis veriſimilibus mouetur,tunc aiunt Doctores adhuc illũ ſubſcribere teneri,quia bonum obedientiæ præſtat malo illi incerto,ſeu detrimento,quod conſcientia dictat: ſicuti de vxore ab iiſdem aſſeritur,[a] quæ ſi certo ſciat priorem maritũ ſuperſtitem eſſe,non poteſt ab eo petere, nec reddere illi debitũ,etiam ſi ob id excõmunicetur: at ſi id credat leuitèr,ac po-

B tius temere,tunc reddere,& exigere debitum poterit: ſi autem credit probabiliter,aliqua ſcilicet legitima ratione adducta,non tamen euidenti,petere quidem debitum a coniuge non poterit, at illo petente reddere debitum tenebitur: quandoquidem illud reddit,ne cõtra legem coniugij agat, non tamen exigit, ne conſcientiæ iudicio aduerſetur:[b] ſic & Cardinalis,quando conſcientia ſibi dictat id,quod ſubſcribendum eſt,in Reipublicæ damnum redundare, ſponte quidem ad eam ſubſcriptionem accedere non debebit: at vero volente, & quaſi tacite præcipiente ſummo Pontifice, videtur excuſandus, ſi, vt ei miniſterij & obedientiæ debitum perſoluat, vna cum alijs Cardi-

C nalibus,depoſita tunc conſcientia, ſubſcriptionem ſuam adiecerit[c]. Sicut enim coniux coniugi ad debitum matrimonij obligatur, ita ſubditus tenetur Prælato ad debitum obedientiæ.

[a] c. dominus. de ſecũd.nupt. c. inquiſitioni. de ſent.excom.

[b] Nauarr. in Manual.c.16. num.40.

[c] Summ. Silueſtr.verb.cõſcientia q.4.circa fin.

Hinc q. non incõmode ad ea reſponderi poſſe videtur, quæ antea,vt valde repugnãtia obijciebantur,videlicet quòd non liceat Cardinali aliter reſpondere,quàm ſentiat,& multo minus id ſubſcribere, quod vere non probat. Nam dicitur, Cardinales quando ſententiam rogantur,cõpelli quidem ad reſpondendum, ſed modũ reſponſionis ab eorum voluntate pendere: vnde nũquam debent fraudare conſcientiã ſuam: quod verũ munus eſt Conſiliarij: at cum ſubſcribere

D præcipiuntur,nõ gerunt ſe proprie vt Conſiliarij,ſed vt miniſtri ſunt, & executores voluntatis Papæ. Et ſi dicas,tunc etiam tamquã Chriſtianos non debere id facere,quod detrimentum putant afferre poſſe Reipublicæ; Reſpondetur,quòd ſi hoc certo ſcirent,vel ſponte facerent,in culpa eſſent: at in ſpecie facti propoſita,dubium,quod ex vna parte Cardinales extimulat,eſt,vt aiunt,ſpeculatiuũ,aut ad ſummum redigitur ad eum probabilitatis gradũ,qui parit opinionem; ex altera vero vrget ſummi Pontificis iuſſio,vt ſubſcribant. Quocirca,cum hæc maioris ponderis ſit,illi, aut conſcientiam deponere,aut obediẽtiæ debitum perſoluere debent exemplo vxoris, vt dictum eſt.

PARS V. QVAEST. X.

Qui ex iusto impedimento fuit absens, cum negotium tractaretur in Consistorio, an teneatur subscribere Bullam, cui maior pars Cardinalium consensit.

QVAEST. XLVII.

ANTEQVAM hanc quæstionem aggrediamur, videtur illud in primis declaratione indigere, quod in ea tamquam clarum, ac iure, vel vsu receptum ponitur, Cardinales scilicet absentes æque, ac præsentes ad subscribendum admitti, ex quo indicari videtur, ius esse illis, qui absunt, suffragium ferre: quod quomodo se habeat, declarandum est: antea enim quàuis conclusum fuerit,[a] Cardinales varijs, iustisq. de causis posse excusari, ne in Consistorium veniant, an tamen tunc possint per codicillos, aut schedulas, aut aliter suffragium suum declarare, nondum fuit explicatum.

a In quæst.45.

QVAPROPTER ne hanc partem omittamus, potest hæc materia triplici modo inuestigari. Primo, quasi generaliter ex veteri vsu Romani Senatus. Secundo, specialiter, quatenus iure communi ex decretis summorum Pontificum a Doctoribus traditum extat. Tertio, quod ad rem nostram peculiariter spectat, ex sacri scilicet Consistorij instituto, tam nobis a patribus tradito, quàm quod etiam hodie obseruari videmus. B

QVANTVM igitur ad primum, fatemur nos nihil satis explorati ea de re comperisse: Quod tamen coniectura assequimur illud est, videlicet Senatores absentes nullum ius suffragij habuisse, non solum quando sine causa aberant, quod notum est ex supradictis, sed etiam quando legitimo impedimento detenti in Senatum non venissent, veluti si morbo correpti in lecto decumberent, cum scribat Cicero: *Quid tandem erat causæ, cur in Senatum externo die tam acerbe cogerer? solus ne aberam, an non sæpe minus frequentes fuistis? an ea res agebatur vt etiam ægrotos deferri oporteret? Annibal, credo, erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur, ad quam causam etiam Appium illum, & senem, & cæcum delatum esse memoria proditum est.*[b] Legimus etiam Marcum Claudium, Marcellum C

b In 1. Philip.

A lum Consulem cum Seruio Sulpitio Rufo legem tulisse, qua cautum fuit, ne in Magistratuũ Comitijs absentium ratio haberetur [a]: & scribunt alij, [b] Pompeium magnum idem decreto suo cauisse, ne absentes admitterentur, vno Cæsare excepto.

Qvod si secundum ius commune loquamur: quod erat secundum caput nostræ distinctionis; & tunc si de electione faciẽda agatur, certa, & indubitata videtur conclusio; sicut non licet Canonico (quamuis morbo, aut iusto aliquo impedimento detineatur) votum suum per litteras, aut Codicillum, etiam consenrientibus alijs Collegis, ad capitulum mittere, [c] sic nec etiam Cardinali id permittendum B esse: nam vbi consensus pro forma requiritur certo & determinato tempore, tunc viuã vocem esse necessariam Doctores aiunt. [d] Verum est tamen, tum, cum adest legitimum impedimentũ, illud admitti ab aliquibus; absentem posse constituere procuratorem ad eligendum, & suffragium ferendum in scrutinio. [e] In alijs vero negotijs Capitularibus præter electionem, posse consensum præstari per litteras, videtur communiter receptum esse, vbi iustum est impedimentum. [f] Quando vero absentes necessario sint vocandi, in ijs præsertim causis, vbi de eorum iure agitur, & vbi damnum illis inferri posset, late hoc a Doctoribus cum varijs distinctionibus tractatum C reperitur: [g] quæ ad rem nostram non pertinent.

Accedimvs igitur ad veterem sacri Consistorij morem, & hic respondemus perpetuo vsu receptum videri, ne absentes vmquam per litteras sententiam dicant, nisi in creatione nouorum Cardinalium: quod in Libro ceremoniali traditum est, [h] & quando etiam de summi Pontificis electione tractatur, quo casu Cardinales, qui in Conclaui præsentes sunt, si forte ægritudinis causa egredi e cellula nequeunt, solent suffragium suum obsignatum tribus Cardinalibus scrutatoribus ad eos Collegij nomine missis cõmittere: quod quidem proprie ad Consistorium non pertinet, de quo loquimur.

D Cetervm aliàs numquam auditum est, Cardinales absentes suffragia sua litteris mandasse. Quod summa ratione institutum fuisse, & Reipublicæ commodis maxime congruere videtur: siquidem Collegium, & Senatus, si res diligenter perpendatur, est velut corpus quoddam, & Senatores ipsi sunt huius corporis partes; & quemadmodum partes, siue membra corporis humani, vt vtilitatem afferant, debent inter se cohærere, & esse coniuncta; ita etiam Senatores, vt consilia dent salutaria, debent simul conuenire, simulq. rem ipsam explorare; immo si Princeps aliquando non conuocaret Senatum, sed consuleret Senatores absentes, iuberetq. illos de scripto

Cc 2 senten-

[a] Sueton. in Cæsar. cap. 27. Dio lib. 40.
[b] Plutarch. in Pomp.
[c] c. penult. §. fi. de elect. in 6. vbi glo. Archidiac. & Anch.
[d] Franc. d. §. fin. num. 3. & Anchar. nu. 6. & Card. in c. quia propter. § illud. de elec. quæst. 22.
[e] Guliel. Mandag. de electio. Præl. c. 10. 11. & 12.
[f] Glo. c. 1. verb. litteris. 64 dist. Anch. d. c. penult. §. fi. nu. 6. & Franc. nu 3. Tiraqu de leg. con. glo. 6. nu. 29. & 34.
[g] Ias. l. placet. nu. 12. C. de sacrosan. Feli. c. cum omnes. de constit. nu. 22. & seq. Summ. Syluest. verb. electio. 1. nu. 4. & 6. & Tabiẽ. verb. electio. 1. q. 6. num. 7. 10.
[h] In lib. 1. cerem. sect. 8. c. 4.

sententiam dicere, non esset consilium illud reuera ipsius Senatus, A sed singulorum hominũ,[a] neque posset vere dicere Princeps se consilium Senatus secutum fuisse, & de ipsius sententia quidquam decreuisse. Neque vero quispiam putet, hoc temere dici: est enim magnum discrimen inter Senatorum sententias, si in Senatu, aut si extra Senatum proferantur. Cum enim Consiliarij simul conueniunt, tunc vnusquisque alios audit, intelligit rationes, quibus alij nituntur, considerat illarum vim, atque pondus, percipit multa, quæ sibi non venerant in mentem, aduertit aliquando argumenta, quibus ipse plurimum tribuebat, minimi esse momenti, perspicit ea, quæ ab alijs afferuntur, esse firmissima: denique cum antea rem, de qua erat B controuersia, suis tantum oculis exploratet, cernit illam postea exploratam, & perspectam oculis omnium, qui intersunt: mouetur præterea aliorum Senatorum prudentia, auctoritate, ingenio, doctrina, rerumq. cognitione. Itaque sæpe vsu venire solet, vt mutet Consiliarius sententiam, & probet vehementer quod antea penitus improbabat.[b] Quare quemadmodum milites in prælio, si pugnãt acie instructa, alij alijs sunt præsidio, multoq. maiores sunt illorum vires; at vero si singuli congrediuntur, licet multi sint, & fortissimi, tamen facili negotio funduntur, & hostibus succumbunt: eodem modo Senatores, si simul sunt coniuncti, sine dubio alij alijs sunt C adiumento, vixq. quidquam illorum animaduersionem effugere potest; at vero si singuli consilium dant, persæpe falluntur, & errant.

[a] Abb. cap. 5. num. 5. & seq. de iur. patr.

[b] l. item si in tres. in fi. cum l. seq. de arbitr. l. duo ex trib. de re iud. cap. prudẽtiam. de offi. deleg. Inno. c. Raynaldus. de testa. nu. 1.

Ex his facile est, quæstionem, quam modo proposuimus, dissoluere; aut enim abest Consiliarius a Senatu sine causa; & tunc sane absurdum est, cum Princeps, & ceteri adsint, ipsum mittere schedam, & nolle interesse. Sed vt hanc rationem omittamus, certe licet Princeps patiatur illum abesse, & per schedam sententiam dicere, non satisfaciet tamen officio suo: nam sententia illa neque est proprie Senatoris, vt constat ex ijs, quæ dicta sunt, cum extra Senatum dicatur, neque videtur numeranda inter aliorum sententias, cum tãtum nitatur rationibus, quas ipse inuestigauit, & faciat iudicium D de re, non perspectis, neque cognitis rationibus, quas alij Senatores attulerunt. Verum si habet Senator iustam excusationem, vt si ægrotat, & non potest exire domo; & tunc non negamus vtile futurum esse, vt, si per morbum liceat, tabellã mittat, & suam sententiam explicet, præsertim si res est grauis, & ipse Senator ægrotus magnam habet illius cognitionem: at vero nec tunc esset sententia Senatoris, nec numeranda inter aliorum sententias, nisi fortasse ostenderentur ipsi ægroto acta Senatus: & posteaquam ille videret omnium

A nium ſententias, & argumenta, hanc, aut illam partem amplecteretur, quia tunc ageret vt membrum coniunctum alijs, & proinde vt Senator.

Post dubitationes has explicatas, reliquum eſt nunc, vt ad eam quæſtionem accedamus, quæ in Themate nobis eſt propoſita, quæ fortaſſe aliquibus ſuperuacanea videri poſſet: tum ex ratione nuper tradita, videlicet abſentes ad ius ſuffragij non eſſe admittendos, quæ quidem etiam in ſubſcriptione æque locum habere videtur: tum quia, cum in quæſtione præcedenti concluſum fuerit, quoties maior pars in Conſiſtorio eandem ſententiam fuit amplexa, reliquos B omnes eidem adhætere compelli, licet contrarium ipſi plane ſentiant; vtique id in illis quoque affirmandum videtur, qui abſentes fuerunt: & eo magis quando re illis ſignificata, adueniente deinde ſubſcribendi tempore, eandem ipſi quoque cum alijs ſententiam plane ſecuti ſunt. Quid enim refert, an tempore tractationis præſentes, aut abſentes alij fuerint, modo pars maior, quæ totum Collegium repræſentat, idem pronunciauerit? Quid item intereſt, an illi abſentes antea fuerint, ſi quo tempore ſubſcribenda eſt Bulla, id quod ab alijs geſtum fuit, vnanimi conſenſu affirmant?

Verum quoniam diuerſas aliquot Doctorum ſententias hac in C re reperimus, ideo vt dilucidius omnia explicentur; Videtur tribus modis hæc quæſtio tractari poſſe. Primo, ex iuris communis conſtitutione. Secundo, ex vſu, & ſtylo Rom. Cur. Tertio, ex Sixti V. decreto. Si iure communi agimus, dubitationem illud facere videtur, quod ex Alexandri III. Conſtitutione Doctores colligunt,[a] in ijs ſcilicet rebus, quæ a Collegio, ſeu Vniuerſitate ſtatuuntur, eorum tantum nomina in ſubſcriptione adhibenda eſſe, qui actui illi interfuerunt, ita vt ſi abſentium quoque nomina adſcribantur, falſi crimen contrahatur; vnde ſequi videtur non licere Cardinalibus, quando abſentes fuerunt, vllatenus ſubſcriptionem D nominis ſui adijcere.

Et quamuis Hoſtienſis ſcripſerit,[b] a Romana Curia admitti illa etiam inſtrumenta, quæ aſſerunt Decanum, & Capitulum aliquid feciſſe, quamuis Decanus abeſſet: id tamen eo pertinere multi dicunt,[c] quando non perſona certa, ſed dignitatis nomen veluti Decanus, & Capitulum exprimuntur, quod in Bullis, de quibus nos agimus locum habere non poteſt, cum in ijs proprium, & ſingulare Cardinalis nomen, qui abſens fuit, adſcribatur.

Verumtamen, quia ab eodem Alexandro III. reſcriptum legimus,

a c. quanto. de his, quæ fiunt a Præla.

b Hoſtien. d. cap. quanto.

c Hoſt. Ioan. And. & alij in d. c. quanto.

gimus, eos qui actui ab Episcopo gesto non interfuerunt, posse per ratificationem illum approbare.[a] Ideo censent alij, licere quoque Cardinalibus, quamuis absentes fuerint, Bullam subscribere, dummodo quæ in Bulla continentur, ab ipsis probentur, & rata habeantur; respondentq. ad alteram Alexandri constitutionem,[b] eam accipiendam esse, quando aliquorum nomina, tamquam testium, qui actui illi præsentes fuerint, describuntur,[c] nam in crimen falsi runc etiam iure ciuili incurri dixerunt;[d] Secus vero quando subscriptio non testimonij loco, sed ad alium effectum adhibetur. A

Ad rollendas has difficultates, non defuerunt qui dicerent in superioribus illis Alexandri III. Constitutionibus, agi de Canonicis, qui vnum corpus cum Prælato suo conficiunt;[e] at Cardinales Papæ assistere per modum ministerij: quod longe diuersum est.[f] B

Alii distinxerunt inter consiliũ, & consensum, affirmantes consilium actum gerendum præcedere omnino debere.[g] At vero consensum etiam in ipso actu, aut post actum interponi posse.[h]

Alii responderunt, ad Cardinales proprie suffragium tantum consultiuum pertinere, & propterea neminem ad illud amplectendum obligari;[i] consensum vero, seu votum diffinitiuum benignitate tantum Papæ Cardinalibus concedi, cuius vis est, vt acceptum nequeat repudiari.[k] C

Alii dicunt, si de consilio agimus, posse illud a Cardinalibus, in quam malint partem, dari, cum libera debeant esse consilia. At consensum non nisi a volentibus, & rem, de qua agitur, probantibus, adhiberi debere,[l] & ideo posse hunc consensum etiam post rem gestam instar ratificationis adhiberi.[m]

Verum alij contra, quòd scilicet summa Papæ auctoritas illi diuinitus tradita, non sit cuiusquam consensui subijcienda,[n] nec etiam in fauorem sacri Collegij Cardinalium id permittendum.[o] Et ideo si aliquando inuenirentur Bullæ, quæ dicerentur factæ fuisse de consensu Cardinalium, prout nonnullæ, quamuis raro, talibus verbis cõceptæ leguntur, aiunt id minus proprie dictum fuisse, cum verbum consensus, actum eum indicet, qui obligationem vtrimque parit, & cui necessario standum est. Vnde si hic concurrere proprie consensum Cardinalium diceremus, videretur Papa ad illum obseruandum quodam modo obstrictus esse. quod absurdum est: essent enim duo tamquam capita, vt aiunt Doctores, auctorizantia, alterum Papæ, alterum Cardinalium: quod ferri non debet.[p] At vero verbum consilij magis proprie rei, de qua agitur, congruere dicunt, tum vt ostendatur, Papam ei adhærere non esse obligatũ, tum vt negotium, quod agitur, D

a c. cum nos, de his, quæ fi. a Prælat.
b d. c. quanto.
c Innocent. & Imol. d. c. quãto. num. 5.
d l. qui velut. C. ad l. Cornel. de fals. l. iubemus. C. de testam.
e c. nouit, de his, quæ fiunt a Prælat.
f Ang. de Ancon. q. 6. art. 5. ad 2. & diximus sup. q. 3.
g c. cum in veteri, vbi Abb. nu. 7. de elect.
h Bal. in margar. verb. differunt ista tria. Ias. l. si quis. §. instum. nu. 41. de acquir. hæred.
i c. cum olim. de arbitr. cum glos. & Abb. num. 3.
k Abb. d. c. cũ in veteri. de electio. nu. 12.
l Abb. c. 1. & c. nouit, de his, quæ fi. a Prælat.
m d. c. cũ nos, de his, quæ fi.
n Ang. de Ancon q. 6. art. 7. & q. 61. art. 3. Iacob. de conc. lib. 7. art. 5 nu. 137. & seq. & num. 189. & 194.
o Barbac. cõs. 1. lib. 1. Alex. cons. 224. in 6.
p Iacobac. lib. lib. 7. de conc. nu. 137. & seq. & num. 186. 194. & in toto eo art. & Barbac. d. cons. 1.

A agitur, ab ipſo mature conſideratum, & cum alijs communicatum fuiſſe declaretur: qua de re latius ſupra diſſeruimus, cum de differentia inter conſenſum, & conſilium Cardinalium ageretur, [a] quò lectorem reijcimus. [a] In quæſt. 3.

Nos igitur inter tot Doctorum varietates, & diſceptationes, non ſolum neceſſe nihil eſſe arbitramur grauiſſimorum Doctorum ſententias hoc loco condemnare, ſed etiam otioſum prorſus, atque inutile id eſſe exiſtimamus: quandoquidem, quidquid olim iure communi conſtitutum, ac receptum fuerit, ſatis eſt hodie tum Romanæ Curiæ ſtylo, tum expreſſo Apoſtolico decreto rem aliter ſe habere,
B & idcirco non quod olim, ſed quod hodie paſſim obſeruatur, attendendum eſſe.

QVAPROPTER ad alterum caput accedimus, quod vſu quodam, & Curiæ ſtilo inſtitutum videmus, ſiquidem in pleriſque ſummorum Pontificum Conſtitutionibus illud legimus contineri, ſe eas de Venerabilium Fratrum conſilio, & aſſenſu decernere. Item nouimus ſuperioribus temporibus multos ex ampliſſimo Cardinalium ordine, qui, cum Conſiſtorio intereſſe non potuiſſent, domi deinde Bullis iam decretis, nominis ſui ſubſcriptionē addiderunt. Viciſſim etiam animaduertimus, Bullas multas publice extare, quæ de conſi-
C lio, non de aſſenſu Fratrum editæ leguntur, nec eas tantum, quæ ad beneficiorum collationes, aut priuilegia, ſeu communia quædam negotia pertinent; verumetiam quæ Officiorum publicorum inſtitutiones, Religionum confirmationes, bonorum alienationes, & alia huiuſmodi, quæ grauiſſima ſunt, continent. Nouimus etiam in ſacro Cardinalium Collegio non defuiſſe diuerſis temporibus Cardinales ſummæ auctoritatis, qui quoties Conſiſtorio non interfuerunt, quamuis quod geſtum ibi fuerat, probatent, ſubſcribere tamen Bullas, niſi expreſſe iubente ſummo Pontifice, recuſarunt.

AMPLIVS, cum oblatus nobis fuiſſet vetus liber ſcriptus in mē-
D branis, qui inſcribitur Quinternus Cancellariæ, & cuſtoditur in Cācellaria Apoſtolica, in quo explicatur modus, quem tenere debent Cardinales, tum Epiſcopi, tum Presbyteri, & Diaconi cum ſubſcribunt: nihil tamen inuenimus hac de re in alterutram partem definitum, quantumuis variæ ibi Conſtitutiones promiſcue contineantur, vſque ad Ioannis XXII. Clementis VI. & aliorum Pontificum recentiorum ætatem. Itaque quod ad ſtilum antiquum pertinet, hoc alijs vſu peritioribus dijudicādum relinquemus, præſertim cum magni non referat quid antiquo vſu Curiæ obſeruatum fuerit, cum hodie ex SIXTI V. decreto aliud inueniatur conſtitutum.

TER-

Tertium igitur est caput, quod ad nouissimum Sixti V. A decretum pertinet,[a] quo cauetur, vt negotio a maiori parte Cardinalium in Consistorio approbato, ceteri licet a Consistorio, & ab Vrbe absentes fuerint, quando res gesta est, subscribere tamen teneantur, dummodo præsentes sint in Vrbe, tempore, quo Bulla subscribenda erit. Quo loco anxie disputandum non videtur, quo iure, aut titulo Cardinalibus hæc obligatio potuerit iniungi, cum de Principis auctoritate differere nefas videatur,[b] & præceptum hoc iustum censeatur, præsertim cum & leges caueant id referendum esse ad vniuersos, quod a pluribus probatur,[c] & æquitas idem suadeat, vt in Collegio tranquillitas retineatur. B

a Die 4. Iulij 1586.

b L. 2. C. de crimin. sacril.

c Abb. cap. ex parte. nu. 3. de concess. præb.

Nec obstat quod in contrarium obijciebatur, absentes scilicet non esse in subscriptione admittendos, sicuti nec ad ius suffragij admittuntur; Nam respondetur, disparem valde eorum esse rationem, cum absens ideo non ferat suffragium in Consistorio, quoniam ibi res tractantur examinandæ, & excutiendæ, auditis omnium rationibus, & collatis simul, ac perpensis singulorum sententijs, & fundamentis, sicut aliàs quadam similitudine de diuino officio a Canonicis in Choro recitando diximus: Sed absens, si ferat suffragium, illud feret, vt segregatus ab alijs, & modo quodam secreto. Idcircoq. absenti meritò interdicitur ius suffragandi in Consistorio, C quia cum sit absens, non dat consilium tamquam membrum Consistorij: At vero subscribēs, quia approbat id, quod ab alijs in Consistorio fuit consultatum, & receptum, atque hæret maiori parti Cardinalium tamquam pars illius Collegij, agitq. & operatur, eo tempore magis induens voluntatem communem, quàm propriam sequens, quod ante faciebat: propterea licet alias fuerit absens, si tamen subscriptionis tempore est præsens, potest, & debet subscribere.

Et si quis vrgeret, non videri summum Pontificem compellere inuitum aliquem posse ad subscribendā Bullam, saltem illam, quam subscribens vere non probat, cum omnis voluntas libera sit, actusq. D vi, aut metu factus tamquam inuoluntarius iure reprobetur;[d] Respondetur, quòd cum voluntas Cardinalis in subscribendo habeat se tamquam pars totius Consistorij, non dicitur inuoluntarie factum a Cardinali, quando subscribens conformat se ad voluntatem maioris partis Collegij, cuius ipse portio habetur. Quod secus est in ijs negotijs, quæ nondum deliberata sunt, quo tempore scilicet examinantur, atque in consultatione versantur; tunc enim diximus, numquam licere Cardinali, dum res in eo conflictu est, aduersus conscientiam suam respondere: nam ibi petitur sigillatim a

d cap. ad aures. de eo quod met. caus.

A quolibet Cardinali, vt, ſicut ſentit, ita dicat; at in ſubſcriptione præcipitur omnibus, vt, ſicut a maiori parte probatur, ita probent. Quapropter voluntarie, ſimpliciter loquendo, ſubſcribunt voluntate communi, per quam vnus conficitur Senatus, quamuis voluntate priuata dici poſſint, inuoluntarie ſecundum quid id facere, quoniam tamquam ſingulares, fuerunt ab alijs diuiſi in ſententia dicenda, ſed nunc conſiderantur in ſubſcribendo non amplius ſeiuncti, ſed coniuncti in vno corpore. Quòd ſi maior pars ab eo, quod in Bulla proponitur, diſſentire inueniatur, nec propria ipſius Cardinalis poſſit ſententia obtinere, tunc in ſuperiori quæſtione iam diximus id,
B quod Papa ſtatuit & decernit, Cardinalis ſubſcriptione in ſignum miniſterij, & ſubmiſſionis roborandum eſſe: non enim præſumimus ſubſcriptionem illius rei peti, quæ euidenter, ac intrinſecus ſit mala. Cui addimus, quòd cum fugiẽdus ſit perplexitatis ſtatus, ideo Cardinalis deponere debet conſcientiam in ſubſcribendo vt ſubditus, quam non potuit deponere in conſulendo, prout Conſiliarius.[a]

[a] Silueſt. verbo conſcientia q. 2. & 4.

PARS V. QVAEST. XI.

C De Congregationibus Cardinalium pro rebus conſultandis: ac de Conſiliarijs minoribus, ceteriſq. in iiſdem Congregationibus obſeruandis.

D MAGNA fuit olim a maioribus noſtris ratione inſtitutum, vt præter Conſiſtoria, ad quæ vniuerſi Cardinales conuenire debent, Congregationes quædam Cardinalium frequenter habeantur, & pro rerum grauitate, & varietate, quæ ad Sedem Apoſtolicam deferuntur, ſummus ipſe Pontifex, qui clauum adminiſtrationis tenet, certas veluti claſſes Cardinalium conſtitutas haberet, quibus proprias negotiorum tractationes, cauſarumq. difficultates, ipſius auctoritate cognoſcendas, & definiendas, ſiue etiam examinandas tantum, & ad eum deinde referendas, pro ſingulari ſua ſapientia diſtribueret. Quod inſtitutum præ ceteris a SIXTO V. fel. record. ſancitum, & ab alijs deinceps confirmatum, & vſu receptum fuit[b]. QVAEST. XLVIII.

[b] In Bulla conſtiu. 76.

Quam-

Quamobrem agentibus nobis de Cardinaliũ consultationibus, conuenire maxime visum est, post illa iam a nobis tractata de sacro Cõsistorio, antequam opus absoluamus, nonnulla etiam de his Cardinalium Congregationibus attingere: quandoquidem hæ tãquam filiæ, vt ita dicamus, Consistorij sunt, & ab eo veluti fonte promanantes non omnino ei dissimiles, nec prorsus diuersæ iudicantur. A

TRIA igitur illa potissimum sunt, quæ in hoc Congregationum genere magnopere consideranda videntur. Primum ad summum Pontificem attinet. Secundum ad Cardinales. Tertium ad negotiorum ipsorum expeditionem.

QVOD ad summum Pontificem attinet, perspicuum est, quo ille frequentius, ac studiosius Cardinalium suorum, qui sunt tamquam nobilissima membra ipsi, vti Ecclesiæ capiti, cohærentia, curã suscipit, eosq. pro rerum emergentium vsu, proprijs quotidie exercere muneribus contendit, vt eorundem opera publice vtilior, atque officiosior reddatur, eo magis ipsius summi Pontificis maiestatem, vigilantiam, pastoralemq. solicitudinem patefieri. Celebre fuit illud apud veteres dictum, in familia bene instituta neminem vacare officio debere; quod nos ad Cardinales non transferimus, quasi illorum quisquam vacuus sit hoc officio & quidem graui, quo tenetur fideliter in Consistorio sententiam dicere. Verum animaduertentes, non nisi constitutis diebus, hoc eis incumbere, non satis videtur hæc functio viris industrijs, atque omni virtutum genere præstantibus: sed præterea eorum dignitas exposcit, vt alijs curis, ac ministerijs applicentur, quibus eorum ingenium, ac solertia magis enitescat. Notum est, solere homines talem de Principibus opinionem concipere, quales viderint mores, & studia illorum esse, quorum familiaritate & colloquio Principes ipsos delectari animaduertunt. Hinc legimus, olim Reges Iudæorum, dum res illius populi vigebãt, sibi Prophetas in consilium adhibentes, ac cum ijs libentissime studia sua communicantes, maiori semper apud populum existimatione floruisse: Eodem modo quoties perspiciunt homines summũ Pontificem, non solum erga Cardinalium ordinem bene affectum, atque animatum, sed etiam illos, qui in eodem Collegio vitæ sanctitate, rerum vsu, atque incorruptæ veritatis opinione præcellunt, eò Papæ chariores esse, tumq. illos varijs Congregationibus inserere, tum priuatis suis congressibus, familiaribusq. colloquijs libenter adhibere; crescit hoc ipso summi Pontificis auctoritas, atque existimatio: quemadmodum ex altera parte, si forte animaduerteret populus, Cardinales non grauibus, serijsq. negotijs perpetuo occupari,

mitaretur

A miraretur potius, atque ingemiſceret, agrum adeo frugibus ferendis pinguem, ac fœcundum, tamquam incultum fere negligi, atque obtorpeſcere.

Cvm igitur multiplex fructus harum Congregationum ſe ſummo Pontifici liquido oſtendat, ſuperuacaneum eſt adijcere, illum, quo magis ſolicitum ſe declarabit cognoſcendi, qua diligentia, ac labore a Cardinalibus hi conuentus frequententur, quo progreſſu peragantur, & cupidum ſimul perficiendi, ſi quid in ijs auctoritate ſua ſupplendum deſideretur; eo maiorem prouidentiæ ſuæ, atque vigilantiæ ſignificationem in aliorum animis relicturum eſſe. Ve-
B rum quod præcipue in his Congregationibus obſeruari, & in quod omnium oculi intendi ſolent, illud eſt, vt in his certus Cardinalium delectus, ac congruens perſonarum cum rebus, quæ agendæ ſunt, proportio adhibeatur; quamuis enim dubitandum non ſit, omnes Cardinales ingenij acie, & induſtria præſtare, mirum tamen non eſt alterum altero varijs muneribus aptiorem eſſe, nullamq. ideo inferri alijs iniuriam, ſi in ijs rebus gerendis, quibus inſtructiores nonnulli videntur, ceteris quandoque anteponantur. Quemadmodum enim agricola notat terræ ſolum, quod frugibus ferendis, aut vitibus, aut hortis, ſiue pomarijs, aut ſiluis aptius ſit, vt eo vberiores
C fructus percipiat; ſic ſummus Pontifex ingenijs Cardinalium ſuorum, moribus, ac ſtudijs diligenter animaduerſis, exiſtimandus eſt pro eximia ſua circumſpectione, eos deinde illis tãrum negotiorum tractationibus applicaturum eſſe, quos magis idoneos perſpexerit. Nam vt architectus, omnium fabrorum operis, ac miniſterijs, quæ ad ædificium neceſſariæ ſunt, ſapienter vti nouit: ſic Papa Cardinalium, quæ præcipua ipſius ſunt inſtrumenta, facultatem, atque induſtriam, opportune maxime ad ea conferre putandus eſt, vnde publica totius Eccleſiæ ſalus, qui potiſſimus eſt omnium ſummi Pontificis finis, poſſit adiuuari.

D Nvnc ad Cardinales ipſos deſcendamus, qui ad varia negotia explicanda in Congregationes iſtas cooptantur. Quemadmodum enim Sol non ſolum ipſe lucet, verumetiam ſtellis lumen impertitur, quo & cælum ornant, & illuminant orbem vniuerſum; ſic ſummus Pontifex non ſuis decretis modo Eccleſiam per ſe ipſe docet, & moderatur; verumetiam ita Cardinales ſua tum auctoritate fulcit, tum poteſtate auget, vt ſociatis laboribus facile omnes difficultatum nodos diſſoluant, & negotiorum fluctus componant. Quapropter quo pluribus ſe muneribus a Papa implicari, ac ab omni prorſus otio remotos, quantum eorum valetudinis ratio patitur,

ſe ma-

se magis exerceri, ac distineri perspicient, eo maiores summo Pontifici gratias habendas, secumq. præclarius agi existimare debent, cum satis sciant, Cardinalarus gradum, alioquin amplissimum, nullum tamen illis veræ laudis decus parere, sed occasionem rantum promerédæ laudis offerre, si eam nancisci, cum facultas datur, agnouerint, vnde lætari summopere debebunt, cum in has Congregationes Apostolicæ sedis auctoritate adsciri, restandæ magis doctrinæ, probitatis, indefessiq. laboris sui studium oblarum sibi esse nouerint. A

In primis vero, cum ea, quæ tractanda occurrunt, magnas sæpe difficultates contineant, & ideo opinionum quoque discrepantium varietates pariant; curandum id ab eis erit, vt non rantum cognitionem habeant illarum rerum, quæ tractandæ sunt, sed etiam parari, atque optime instructi ad Congregationes accedant. Itaque nō satis erit ea, de quibus est futura disputatio, menre solum, & cogitatione percurrere, sed oportebit etiam, antequam ad Congregationem se conferant, libros euoluere, Auctoresq. perlegere, qui ad rem pertinere videntur scripta ea, quibus documenta, iuraq. omnia vtriusque partis continentur, diligenter expendere, & randem ita se gerere, vt quantum dignitate, & auctoritate reliquos Consiliarios minores, de quibus modo agendum erit, superant, ranrum doctrina, & rerum illarum, de quibus agitur, scientia & cognitione eosdem antecellant. Quid enim alienius, quàm illos, qui præsunt, & qui lumen alijs debent præferre, ab alijs lumen accipere? B C

Posthaec cum dies Congregationis aduenerit, meminisse oportebit, vnicuique Cardinalium constituto tempore ad classem suam conueniendum esse, nec facile committendum, nisi necessarium se obijciat impedimentum, vt ab alijs Collegis ad diem, atque horam indictam desideretur, etiam si de his rebus agendum sit, quæ ab eo non ita graues, aut fortasse non probandæ iudicentur; nam cum hoc ad vocationis suæ officium pertineat, quod sibi a Deo, atque illius in terris Vicario fuit assignatum, tantum abest, vt illud aut prætermittere, aut tamquam rem exiguam, siue reijciendam aspernari debeat, vt cetera omnia, quæ ad illum non pertinent, hoc negotio posteriora ducere, & hoc ipsum quod functionis suæ quasi proprium est, ramquam magnum ad obtinendam salutem immortalem instrumentum plurimi semper debeat æstimare. licet enim aliquando fortasse parui momenti esse videarur, tamen nihil leue dici potest, quod ad viram perducit æternam,[a] quodve a summo Pontifice iniungitur, & ad status rationem spectar.[b] D

[a] S. Aug. li. 4. de doctr. Christiana c. 18.
[b] Fulgos. cons. 104. Tiraq. de reb. exig. in 2. part. casu 55.

Qva de re exempla nobis varia a sanctis Patribus relicta fuerunt,

quibus

A quibus docemur, multos extitiſſe, qui vulgaria quædam munia, & quandoque ſordida exercentes, quia tamen ea pure, atque integre, tamquam ſtatus ſui officia adminiſtrabát, magnis Eremorum cultoribus prælati fuiſſe.[a] Vnde S. Nazianzenus hoc ordine ait cuncta a Deo creata contineri, vt vnuſquiſque aſſignatum ſibi officium omni ex parte complectatur:[b] & S. Baſilius docet, nullo pacto negligentes eſſe oportere eos, qui Deo placere cupiunt, in ijs cognoſcendis, & præſtandis, quæ officij eorum ſunt,[c] fideliter enim aiunt, eos Deo ſeruire, qui illa, quæ conditioni eorum congrua ſunt, libenter faciunt, viciſſimq. illos longe aberrare, qui conditionis ſuæ fun-
B ctiones contemnunt, nec bonam in eis fidem oſtendunt.[d]

Magnvm igitur illud bene conſtituti animi, atque in Eccleſiaſtica diſciplina confirmati iudicium habendum erit, cum, præter ea, quæ ſine graui crimine omitti non poſſunt, ſingula etiam, quæ ſibi vt Cardinali, & non alijs incumbunt, accurate obeunda, nec vmquam intermittenda, quantum in eo erit, omnino proponet. Ille itaque re vera ſapiens Cardinalis erit, ſuiq. gradus, ac dignitatis retinens, qui numquam a Conſiſtorijs, nec publicis, nec priuatis, niſi iuſta ex cauſa aberit; qui ad ſacrorum ſolemnia, quas Capellas vocant, ſe libenter conferet, qui rogatus ſententiam ſemper fideliter
C pronunciabit; qui numquam Congregationes omittet; numquam quæcumque alia extraordinaria munera ſibi a Papa iniuncta intermittet; aut quæ Cardinalium propria ſint, effugiet.

Post hæc, quæ ad ſummum Pontificem, & Cardinales in his Congregationibus pertinent, ſupereſt, vt de rebus ipſis agamus, quæ in ijs tractandæ ſunt; qui præcipuus ſcopus eſt, ac finis harum Congregationum; videlicet, vt per eas publicæ in negotijs conficiendis vtilitati conſulatur. Nam, cum ad Sedem Apoſtolicam, tamquam Eccleſiarum omnium caput, ac vniuerſorum populorum matrem, totiusq. Chriſtiani orbis perfugium, non ſolum fidei, religio-
D nisq. negotia, ſed etiam grauiſſimarum aliarum rerum difficultates, ac dubitationes deferantur, congruens aliqua ratio viſa fuit patribus noſtris ineunda, qua populorum neceſſitatibus, quibuſcumque liceret ſubſidijs, & facilius, & commodius proſpiceretur. Eſt enim Sedes Apoſtolica velut arbor illa, quam apud Danielem vidit Aſſyriorum rex Nabuchodonoſor, ad cuius ramos aues conuolabant, & in cuius vmbra reliqua omnia animalia conquieſcebant.[e]

Qvare, vt antea diximus, cum ad perennem illum Conſiſtorij fontem conſultationes omnes grauiores ſoleant cōfluere, viſum fuit, inde has priuatas Congregationes, tamquam aquæductus quoſdam,

a In vit. SS. Patrum, lib. 1. c. 61. Plutarc. in Politic. dum loquitur de Epaminonda.
b S. Greg. Nazian. in ſerm. de moder. in diſput. ſerm. poſt princ.
c S. Baſil. in moral. reg. 9.
d Theophylac. in epiſt. ad Romanos c. 12.
e Dan. 4.

deriuare, in quibus alia, atque alia negotia tractarentur, quæ vt eo A pleuius, ac felicius ad exitum perducerentur, curatum est, eas alijs extrinsecus præsidijs muniri, qui Consiliarij minores appellati fuerunt, quos solet vnaquæque Congregatio, in celeberrimo confluentium in hanc Vrbem eruditorum hominum conuentu, varijs ex nationibus pro eorum præstantia seligere, sibiq. ex eiusdem SIXTI V. Pontificis constitutione aggregare. Quod quidem ex veteri œcumenicorum Conciliorum instituto deductum fuisse videtur: quandoquidem legimus in antiquis Concilijs nō solum Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, qui ius suffragij definitiui habebant, ad ea conuenisse, sed etiam persæpe Presbyteros, Sacerdotes, & Diaconos adhibitos fuisse, qui sententiā consultiuam dicebant, ac Patrum maiorum deliberationes, consilijs, studijsq. suis iuuabant: recensq. adhuc est memoria sacrosancti Concilij Tridentini, ad quod ex Italia, Germania, Gallia, Flandria, Hispania, Lusitania, Polonia, alijsq. diuersis Prouincijs, quamplures eximij admodum, & selectissimi tum sacræ Theologiæ, tum iuris Pontificij, ac Cæsarei, tum aliarum scientiarum peritissimi Doctores, a Regibus, & Principibus missi fuerunt, qui tamquā leuioris armaturæ milites, Episcopis disputando præcurrebant, atque difficultatū nodos, quæstionumq. obscuritates, quæ in Concilio definiendæ erant, ingenij sui acumine, doctrinæq. præstantia, magna facundia, ac subtilitate explicabant, aditumq. alijs ad veritatem, vel explicandam, vel constabiliendā aperiebant: quos etiam nos ipsi sæpius, magna omniū, qui tum aderant, laude, ac fructu disserentes audiuimus. Sic ergo & in his Congregationibus solēt aliunde excellentes viri, summa rerum disputandarum vtilitate adhiberi, quorum mentionem libenter facimus, propterea quòd habet Vrbs Roma magnam hanc opportunitatem, vt ad eam ex omnibus Gentibus, & Nationibus viri permulti, tum probitate, tum multiplici rerum cognitione, tum alijs virtutibus insignes, confluant, quorū opera atque industria frequenter vti, sicuti maxime rebus publicis expedit, sic eorum inopiæ, & necessitatis eam omnino haberi rationem, quam illorum virtus postulat, æquissimum plane est, atque omni rationi consentaneum. Quod si Concilium Tridentinum tantopere de seminarijs clericorū erigendis laborasse videmus, propter spem futuræ vtilitatis, quanto magis subueniendum ijs videtur, quos, non spes, sed fructus ipse exornat? & præsertim, quia sic natura animis etiā excellentibus insitū videtur, vt præmijs excitentur, atque ad suscipiendos labores, muneribus propositis alacriores reddantur: quod patet ex Abraham, qui cum Deo loquens, aperte dicebat: *Domine Deus, quid*

dabis

A *dabis mihi?* [a] & S. Petrus in Euangelio: *Quid ergo erit nobis?* [b]

a *Genes. 15.*
b *Matt. 19.*
S. Aug. ser. 3. de verb. Dom.

QVAPROPTER, vt ad rem nostram reuertamur, cum hæ Cardinalium Congregationes, publicaq. negotia, quæ ibi geruntur, ex horum minorum Consiliariorum opera, labore, atque eruditione plurimum valeant subleuari, id nullo pacto omittendum putamus, ab vnaquaque classe, seu illorum præfectis, in hoc diligenter inuigilandum, vt, qui sunt probitate, doctrina, vsu rerum, ac iudicio aptiores, non solum sæculares, sed etiam regulares secernantur, ac catalogo breuiter adscripti, prout etiam illorum se opera, assiduitas, ac eruditio ostenderit, patrocinium eorundem a Congrega-B tione suscipiatur, congruens eorum virtutis testimonium summo Pontifici reddatur, ac debiti illorum meritis honorum gradus, ijs non petentibus, procurentur. Vicissim vero illorum partes erunt, ad ea, quæ in Congregationibus tractanda se offerent, diligentissime seipsos comparare, neque vllo modo ea, quæ mente improbant, verbis probare, nec Cardinalibus assentari, aut in hanc, siue illam opinionem alicuius gratiæ aucupandæ causa propendere; tum contentiones vitare, omnemq. ostentationis, aut obstinationis suspicionem auertere, & tandem, si negotium huiusmodi erit, vt non debeat diuulgari, secreto silentio, quod consiliorum est quasi the-C saurus, custodire, ac taciturnitate comprimere; fidelesq. se tum erga Congregationem, tum singulos illius Cardinales, vt decet, præbere.

POSTREMO, quod ad has Congregationes pertinet, si quis quærat, an eadem loquendi, respondendive ratio in ijs obseruanda sit, quæ solet in Consistorio, an alia, & qualis; Dicimus, si absolute respondendum sit, eandem sane retinendam. Nam semper pro veritate, pro iustitia, pro bono publico, pro ædificatione populorum, pro pace, & Sedis Apostolicæ auctoritate sententia dicenda erit. Si distinctius aliquid addendum; solent quædam in Congregationibus amplius permitti. Non enim, vt in Con-D sistorio Cardinales, postquam suam sententiam protulerunt, regulariter amplius non loquuntur; ita in Congregationibus fieri oportet: nam certum est, non dicendæ sententiæ causa tantum illos conuenire; sed præcipue, vt veritas ingeniorum congressu, & vario rationum acumine eluceat, & tandem, quid certius, aut probabilius sit, appareat. Quare, cum multa ex improuiso interdum occurrere soleant, multaq. argumenta subito veniant in mentem, quibus propria sententia confirmatur, & contraria labefactatur, certe non est absurdum, iterum, atque iterum, & sæpius ad disputationem reuerti, & quasi in certamen descendere; dummodo non

more adolescentum, clamoribus, & vocis contentione, vt in gym- A
nasijs fieri solet, sed modestia, & grauitate, vt viros prudentes decet, omnes vtanrur: vix enim sine aliqua disputatione, quid verius sit, aliquando percipi potest. Nam quemadmodum faber, cum ferramenta aliqua fabricatur, non semel, aut iterum, sed multis crebrisq. ictibus eandem incudem tundit: eodem modo res abditas & obscuras non satis est semel leuiter attingere, sed oportet sæpissime ad easdem redire, ipsasq. in disceptationem vocare. Possumus id confirmare multis exemplis ex varijs Concilijs depromptis, in quibus hæc consuetudo viguit, hocq. more vsi sunt Patres ad hæreticos conuincendos: prout constat ex Synodo Constantinopoli- B
tana sub Flauiano, in qua primum Eutyches damnatus est, cuius acta in prima actione Concilij Chalcedon. continentur. Item ex sexta generali Synodo, quæ contra Monothelitas est habita, in qua post longam disputationem Macarius Patriarcha Antiochenus hæreticus, cum mordicus hæresim Monothelitarum teneret, nulloq. modo Ecclesiæ catholicæ assentiri vellet, in conspectu totius Concilij damnatus est. [a] Tum etiam ex Concilio Florentino, in quo præsente toto Concilio, in ipsismet sessionibus Patres Latini a Concilio destinati, cum Græcis, de processione Spiritus sancti acerrime disputarunt. Possemus item alias Synodos, in medium proferre, ex C
quibus apparet hanc consuetudinem in Concilijs extitisse: sed in re aperta non videtur amplius commorandum.

[a] Actione, siue sessione 8.

POSTREMO, cum ea, quæ in his Congregationibus concluduntur, sint summo Pontifici referenda, vt suprema illius auctoritate definiantur, dubitandum non est, antequam hæc illi veluti a Congregatione probata, ac veritati consentanea, exponanrur, oportere maxime, vt omnia quàmdiligentissime excutiantur, ac di- D
sputationum & argumentorum pondere, ac concursu, eadem ab omni errorum suspicione liberentur.

PARS

PARS V. QVAEST. XII.

An rationes, quæ singulæ ad excusandum Cardinalem a debito consulendi munere non sufficiunt, plures simul coniunctæ suffragentur.

A EX his, quæ hactenus disseruimus, quamuis constare satis existimemus, nullam ex illis causis, quæ validiores videri poterant, sufficere ad retrahendos Cardinales a pronuncianda, quam debent, in sacro Consistorio libere sententia; attamen, quia dubitari adhuc posset, si plures ex illis rationibus simul coëant, an in vnum collectæ possint suffragari; ideo hoc quoque caput minime prætermittendum esse duximus. Non enim nouum est, immo frequens satis, ac vsu perspectum, multa reperiri, quæ disiunctim id nequeunt efficere, quod simul iuncta facile præstant: nam, vt dicit Scriptura, QVAEST. XLIX.

B *Funiculus triplex, difficile rumpitur*,[a] & moles, quæ vnius opeta loco moueri nequit, a multis simul in eam incumbentibus euellitur, & supplicationes, quæ Principi offeruntur, varijs tum rationibus, tum argumentis vestiri, & muniri solent, quòd ijs multiplicatis facilius cõcedentis animum pertrahi posse existimamus. quod & ab Oratoribus, Iurisconsultis, alijsq. iudicio præstantibus viris obseruari notum est, cum ad permouendos iudices, aut flectendos auditores siue ad suadendum amicis id, quod cupiunt, non vno tantum probationis genere, sed multiplici testium, ac documentorum copia vti solent; quippe qui sæpe experti sint, quæ infirmiora per se vi-

C deri potuissent, eadem coaceruata plurimam vim habere, & ex circumiacentibus sparsim adminiculis, & coniecturis causas alioquin iacentes, & destitutas erigi, ac superiores euadere. Eodem modo, quamuis vna, vel altera ratio non sufficiat ad liberandum a culpa Cardinalem, si officio suo aliquando desit; si tamen vel multæ simul, vel omnes eodem tempore concurrant, reddere poterunt illum ab omni peccato omissionis, seu commissionis in dando consilio immunem.

[a] *Eccles. 4. c. 1. de treug. & pace.*

VERVM, quia vicissim nouimus ea, quæ in specie sua non sunt

a l. spadonem §. qui iura. ff. de excus. tut. & glo. c. quorundam 23. distinct.

b S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 4. Siluest. in verbo peccatum quaest. 4.

c Abb. & Fel. c. cum causam de probat.

perfecta, nec alijs adiuncta validitatem adipisci,[a] & peccata, quae A venialia sunt, multitudine non effici mortalia,[b] & alia multa in hanc partem afferri posse, quae totum hoc argumentum valde implicitum, difficileq. reddunt. Ideo omissis varijs Doct. disputationibus, quae ad rem nostram non ita pertinent,[c] illud nos tantum hic tractandum duximus, quod proprium huius loci videtur, vt de natura istarum rationum, & sigillatim & coniunctim, tum de illarum pondere disseramus: sic enim colligemus vel non posse eas omnes copulari, cum inter se maxime repugnent; vel si aliquae iungantur simul, nihil tamen plus roboris inde ad excusandum Cardinalem a proprio libere & fideliter consulendi munere accedere. B

QVOD ad primum attinet, multas scilicet ex illis excusationibus esse, quae nullo pacto coagmentari possunt, eo quòd tendunt ad diuersa, & quasi repugnantem habeant naturam, sic ostenditur: quoniam excusationes singulae supra commemoratae ad tria potissimum capita redigi omnes possunt: quaedam enim eò pertinent, vt suadere conentur licere quandoque Cardinali in Consistorium non accedere, vt se a dicendi onere, & periculo eximat. Aliae eo referuntur, vt non prohibeant Cardinalem in Consistorium venire, sed suadere contendant licere ei ibidem nihil loqui, & capite tantum annuere. Tertiae ad id spectant, vt doceant ita responsionem a Cardinale C temperari posse, vt rem propositam verbis probare videatur: sed tamen interiore animi sensu eam non sequatur.

QVAMVIS igitur vnus sit omnium harum excusationum finis, nempe licere interdum Cardinali etiam rogato sententiam, suum iuste consulendi officium praetermittere; quia tamen haec a tribus praecipue causis, seu principijs proficiscuntur, quae congrue nequeunt simul conuenire, cum aliud sit non venire in Consistorium, aliud venire quidem, sed tacere: aliud venire, atque aduersus officium loqui. Ideo, cum in diuersa obiecta praefatae excusationes tendant, non possunt simul omnes commisceri, vt Iurisperiti dicere solent.[d] D

d Nicolaus de Neapol. et Bal. in l. spadonem, §. qui iura. ff. de excus. tut.

ET quia obijci posset, haec tria capita licet inter se non cohaereant, ex causis tamen varijs proficisci, quae aliquando inter se possunt conuenire; idcirco ad tollendas difficultates, & vt manifestum reddatur, adeo varios gradus esse rationum, tum certarum, tum probabilium, tum minus probabilium, tum aliarum ad rem conuincendam, vt nec multae simul iunctae valeant semper; est aduertendum, in his rebus moralibus, quae ex humana ratione vel iudicio pendent, varios, diuersosq. reperiri probabilitatis, &

firmi-

A firmitatis gradus : nonnumquam enim rationes occurrunt certæ, & perspicuæ, quæ huiusmodi sunt, vt rem ante oculos proponere videantur, mensq. ipsa statim conuincatur: vt si quis Rex, qui minimum opibus, & auctoritate valeret, & cuius regnum exiguis finibus contineretur, suis tantum viribus vellet inferre bellum alteri Regi maximo, & potentissimo, quem omnes finitimi timerent, & magni facerent: certe si res hæc in consultationem veniret, constat aperte ex ipsa imbecillitate Principis, qui agit de bello inferendo, rationes euidẽtes & perspicuas colligi posse, quæ illum omnino a proposito deterrerent.[a] Aliæ sunt rationes probabiles, quæ in duas par-
B tes diuidi possunt: aliæ enim sunt probabiles sua vi, & natura: vt probabile est, exercitum, in quo est maior militum numerus, in quo sunt plures veterani, maior tormentorum bellicorum copia, duces rei militaris peritiores, victoriam reportaturum : aliæ autem rationes sunt probabiles huic aut illi homini, cum tamen ex se nullam fere aut leuem habeant probabilitatem: & de his infra agemus.

a Luc. 14.

Hæ igitur rationes, quæ sua natura sunt probabiles, non habent tantum pondus, quantum superiores illæ: non enim conuincunt, licet mentem ipsam plerumque alliciant, & impellant. Cum au-
C tem res, quæ in controuersiam vocatur, est obscura, & difficilis, suntq. de ea contrariæ sententiæ, fit aliquando, vt tam pares non numero, sed probabilitate ex vtraque parte rationes occurrãt, vt quemadmodum in libra, cum pondera paria in lancibus ponuntur, statera neque huc, neque illuc inclinat: ita mens ipsa in neutram partem propendeat. Cum autem res est in hoc statu, fatemur, si ad alteram partem aliæ, atque aliæ rationes æque probabiles accedant, fieri posse, vt mens in illam omnino feratur. Atque hæc est causa, cur homines prudentes & ingeniosi, cum in aliquo negotio graui versantur (vt supra dicebatur) siue suadere, siue dissuadere velint,
D multas rationes in medium proferant: sæpissime enim vsu venire solet, vt qui vna, aut altera ratione non flectuntur, multis coniunctis ita commoueantur, vt non solum cedant, & dent manus, verum etiam earum quasi pondere quodam ita obruantur, vt repugnare nullo modo possint. Itaque certum est, rationes probabiles (præsertim, si par est in illis probabilitas) cum multæ sunt, maioris esse momenti, non quidem ad rei euidentiam ostendendam, sed ad facilius Auditoris animum in illam partem inclinandum.[b]

b Nauarr. in Manual c. 27. nu. 286. & c. 1. de treg. & pace. glo. in c. fin. de pœnis dist. 1. Syluest. verb. opinio quæst. 2. Medina in 1. 2. q. 19.

Aliqvando vero rationes, quæ in mediũ adducuntur, neque sunt

sunt euidentes, neque probabiles, de quibus hactenus dictum est, A
sed ita leues & infirmæ, vt facili negotio, si diligenter considerentur, dilui possint. Hæ autem, licet complures coniungantur, vix minimi momenti instar poterunt obtinere: vt si quis, exempli causa, eo die luderet pila, quo Ecclesia legem ieiunandi Christianis imponit: sane, si ipse existimaret, se solutum esse hac lege, laboris causa, quem suscipit in illo ludo, hæc ratio leuissima esset: fingamus modo hunc eundem alias causas addere, vt si diceret tunc vrgere calorem æstiuum, aut se vexari fame: certe, cum hæ item sint leues, licet cum prima coniungantur, adhuc nullam habebunt probabilitatem. Quemadmodum enim, si quispiam nummos adulterinos B
habeat, & illis velit emere fundum, aut domum, fieri non potest, vt, tametsi multi simul congesti sint, pretium iustum persoluat, quia pecunia illa, si æstimatur tamquam pecunia, nullius est pretij: eodem modo argumenta hæc leuia, de quibus est sermo, cum singula improbabilia sint, etiam si complura coniungantur, nullum habebunt robur, aut firmamentum: deest enim illis probabilitas, quæ est velut in pecunia signum Regium: aut in sigillo figura, quæ in cera imprimitur, est (inquam) vis & pondus, quo niti debent. Itaque rationes probabiles, & veræ, quamuis non sint euidentes, sunt velut nummi boni: &, quemadmodum pluris æstimatur multi C
nummi, quàm pauci, si sunt eiusdem ponderis, & metalli: eodem modo plus conuincunt mentem plura argumenta, quàm pauciora, si omnia æque sunt probabilia. At vero rationes improbabiles, & apparentes, sunt velut nummi adulterini, qui huiusmodi sunt, vt, siue multi, siue pauci, quatenus nummi, nullius sint momenti: licet autem aliquibus videantur probabiles, vt supra est dictum; hoc nihil prohibet, quominus improbabiles haberi debeant; quemadmodum ijdem nummi, quamuis a nonnullis probentur, nihilominus sunt inter adulterinos numerandi. Quare, sicut dux, qui vellet expugnare arcem muris firmissimis cinctam, & nollet vti tormentis æneis, neque globis ferreis, quibus hac nostra ætate duces rei militaris peritissimi muros demoliri solent; sed vteretur testis fictilibus, aut globis ex luto confectis, operam profecto perderet, numquamq. licet dies & noctes mœnia verberaret, illa euertere posset: eodem modo, si quis persuadere vult aliquid Reipublicæ conducere, vel nocere, aut peccatum esse, vel non esse, idemq. adducit argumenta infirma & leuia, etiam si alia, atque alia adiungat, tantum aberit, præcipue si apud viros prudentes, & eruditos negotium agitur, vt id probet, quod probare desiderat, vt immo periculum sit, ne il-

lis,

A lis, quo plures rationes afferat, plus afferat fastidij.

His ita constitutis, facile colligi responsio poterit ad id, quod in vniuersum quærebatur, num rationes, quæ singulæ non sufficiũt, plures simul coniunctæ suffragentur: certe, si loquimur de rationibus euidentibus; illæ quidem omnem scrupulum, & dubitationem a conscientia tollunt; immo non sunt plures ad excusandum a culpa necessariæ; sed vna sola sufficit, veluti, si Cardinalis ita ægrotat, vt vi morbi cogatur decumbere in lecto: aut si assideat patri, aut alteri valde coniuncto consanguineo iamiam morienti: aut si funeris causa alicuius eorum domi detineretur; aut quibusdam alijs cau-
B sis, adeo iustis, atque honestis impediretur, vt de iustitia, & honestate earum eo tempore, & occasione nulli prudenti viro sit dubitandum.

Si autem loquimur de rationibus probabilibus, certum est, plures maiorem vim habere, quàm vnam, & aliquando plures euellere omnino scrupulum, qui fortasse resideret, si vna tantum Cardinalis niteretur: vt, si ipse ægrotat, non tamen grauiter, probabile est, non obstringi obligatione accedendi ad Consistorium: sed dubitat adhuc, quia morbus non est grauis: habet tamen aliam excusationem, quia confecit eisdem diebus iter longum, & venit nocte pro-
C xima defessus, iam hæ duæ causæ simul coniunctæ nullum locum dubitationi relinquunt. At vero, si rationes fere improbabiles sunt, & leues, quales sunt illæ, de quibus in superioribus quæstionibus est disputatum, quasq. ad tria quasi capita redigi posse diximus, profecto, tametsi plures sint, & simul coalescant, excusare tamen Cardinalem a culpa non sufficient. Nam, cum satis, superq. probatum iam fuerit, Cardinalium munus in Ecclesia Dei fuisse institutum, vt essent administri, Consiliarij, atque adiutores Papæ, atque eidem operas quodammodo suas, fidem, assiduitatem, industriam, consilium, ac solicitudinem etiam cum iuramento obstrin-
D xisse, eosq. vicissim ab Apostolica Sede non solum sublimi dignitate ornatos, sed ad eam honorifice sustinendam etiam fructibus Ecclesiasticis, multisq. priuilegijs, & prærogatiuis auctos, & cumulatos fuisse; facile hinc erit agnoscere, non licere Cardinalibus hoc consulendi, fideliterq. loquendi munus sibi a summo Pontifice assignatum intermittere, nisi cum grauis aliqua causa, & omnino iusta sese offert, & impedit. quod fundamentum cum altis admodum sit radicibus innixum, stat immotum aduersus omnium fallaciarum turbines, & tamquam radians sol ignibus, omnes tum primi, tum secundi, ac tertij capitis nebulas disijcit, & repellit, cum

priuatæ sint illæ rationes, & solum apparentes, quas anteuerte- A
re semper debet officium, conscientia, veritas, obligatio, & iustitia.

Et, si obijciatur durum nimis, absurdumq. videri, non minus in culpa eum esse, qui mendacem forte (quamuis id debere accidere non sit existimandum) iniustamq. sententiam in Consistorio protulerit, ac eum, qui varijs præeuntibus excusationibus, licet non omnino iustis, ab officio interdum abduci passus fuerit; Respondemus, quòd, sicuti illi, qui Consiliarij officio non plene respondent, non immunes a culpa sunt, ita eorum, qui aberrant, non æquales sunt gradus, sed alij plus, alij minus delinquunt; alij B
peccato mortali, alij veniali obstringuntur; alij leniore, alij grauiore culpa implicantur, secundum ea, quæ aliàs a nobis copiosius tractata sunt.[a]

[a] In quæst. 36. & sequent.

Non obstat igitur, quòd initio obijciebatur, multa scilicet simul iuncta posse proficere, quæ separatim non prodessent. Nam respondemus, id verum non esse de leuibus, & apparentibus rationibus; immo, quando susceptum officium certa obligatione, iustitiæq. vinculo nititur ad bonum publicum iuuandum, quale est Cardinalium in Consistorio munus, tunc illud adeo firmum, immobileq. reddi, vt, quoties publica vtilitas postulet, nullis contrarijs conatibus, aut machinis, siue paucioribus, siue pluribus, possit expugnari. C

PARS

A

PARS V. QVAEST. XIII.

An inter varias Doctorum opiniones sit illa tamquam benignior amplectenda, quæ admittit excusationes, seu difficultates: ne consilium detur: an alia, quæ eas reijcit.

A QVOD nouissimo hoc loco aggredimur, superuacaneum ei forte videri poterit, qui superiores omnes quæstiones a nobis tractatas sigillatim fuerit persequutus. nam, cum ex ijs facile ei fuerit cognoscere, omnia, quæ præcipue grauia, aut difficilia in præsenti materia existimari poterant, suo loco satis, ni fallimur, examinata, & declarata fuisse, intelliget etiam quemadmodum expurgata semita, erutisq. de via lapidibus, ac cæmentis, in quæ offendi poterat, planum, apertumq. iter relinquitur, ita vt alio non sit QVAEST. L.
B opus auxilio: sic in re nostra reiectis, quæ aduersari videbantur, rationibus, elisisq. contrarijs argumentis, secum statuet, nihil esse, cur amplius quæratur, quænam inter varias Doctorum opiniones sit præferenda.

ATTAMEN, quoniam moralis materia non certa demonstratione, sed probabilitate potius nititur, atque ab ijs rebus, quæ vt plurimum accidunt, pendere solet, hincq. ea, quæ illius regulis diffiniuntur, non omnes prorsus euellunt disputationes, quæ in posterum ex alijs, atque alijs circumstantijs possent emergere; Idcir-
C co post singulos casus antea examinatos, & quantum satis visum fuit declaratos, & diffinitos, cum adhuc vestigia aliqua difficultatum, nouis superuenientibus causis, exoriri posse videantur; visum fuit nobis, ad caliginem omnem prorsus disijciendam, hanc nouissimam quæstionem attexere, quæ omnium fibras disceptationum, quantum nobis licuit, & rei natura patitur, possit amputare.

NAM & in alijs iuris controuersijs receptum est, vt, cum multa sæpe emergant, quæ legibus comprehendi non potuerunt, ad generales quasdam regulas recurratur, ex quibus, an materia odiosa sit, vel

vel fauorabilis, an benigniore, ſeu duriore interpretatione ſit am- A
plectenda, colligi ſolet, indeq. quid ſenriendum, aur in quam partem magis inclinandum, facilius deliberari. Quapropter, vt nos quoque, quantum mareria noſtra patitur, huic parti proſpiceremus, duximus hoc ipſum argumenrum extremo hoc capite marure examinandum eſſe, idq. duplici via, ac ratione, vr dilucidius innoteſcat. Primum quidem, in genere, atque in vniuerſum, nullo certo facto propoſito, ſed tanrum re ipſa in abſtracto, vt aiunt, conſiderata; deinde, deſcendendo ad particulares caſus.

PRIMO igitur loco videndum eſt, an inter varias Doctorum opiniones, quæ de ſacri Cõſiſtorij Conſultationibus exoriri poſſunt, illa B
ſententia, quæ excuſationes probat, ſit benignior, ita vt in dubio ſit amplectenda. Quo loco, cum Dubiũ dicimus, non illud accipimus, quod aliquorum tantum opinione nititur, ſi hæc opinio voluntate potius, & placito eorum muniarur, ſed quod certa, & graui auctoritate, & probabili ratione fulcitur:[a] non enim, cum cœperinr nonnulli ſententiam aliquam aduerſus alios ſequi, ſtatim illam ambiguam, aur cõrrouerſam reddunt, ſed libranda eſt vis cauſæ, an vtrinque probabiles habeat rationes, ſiue auctoritates, aut alia quædam, ex quibus Doctores rei ſtarum dubium conſtitui affirmarunt.[b] qua de re fuſius ſupra egimus.[c] C

[a] Caiet. in Sũma verb. opinio.

[b] Mateſil. tract. de elect. opin. Nauarr. in Man. c. 27. nu. 285. & ſeq. Silueſt. in Sũma verb. Opinio. q. 2. Dec. c. licet cauſam. de probat. nu. 205.

[c] Diximus in quæſt. 32.

ADNOTANDVM prærerea, quaſdam eſſe cauſas, quæ ſuapte natura propenſionem quandam hominum, & fauorem expoſcere videnrur, ita vt in dubio de illis ſit bene ſentiendum, &, quoad eius fieri poteſt, eis largius, & benignius ſit tribuendum. talis eſt cauſa iuramenti, matrimonij, teſtamenri, dotis, libertatis, religionis, & aliatum ſimilium. Aliæ ſunt cauſæ, quæ odioſæ porius cenſentur, qualis eſt materia vſurarum, publicanorum, ſimoniæ, hæreſis. Sunt áliæ deinde inrer has mediæ, quæ nullum præſumptum, aut fauorem, aur odium ſecum ducunr, quales ſunt regulariter omnes, quæ a iuris communis diffinitionibus pendent. D

HIS poſitis, cum quæramus in re noſtra in vniuerſum, an opinio illa, quæ defert excuſarionibus, de quibus agimus, ſit eiuſmodi, vt tamquam fauorabilis in dubio ſir amplectenda, an potius inter alias claſſes ſit reponenda; poſſet fortaſſe aliquibus videri, reſpondendum eſſe iuxra regulam, quæ air: in dubio delictum non præſumi, & vnumquemque talem cenſendum, qui culpa careat:[d] & propterea hoc loco interprerationem eam eſſe recipiendam, quæ crimen excludit: nam, cum hic occurrar cauſa miſericordiæ, & iuſtitiæ, conſtat leges in miſericordiæ potius, quàm iuſtitiæ parres inclinare.

[d] c. 2. de reg. iur. l. merito. ff. pro ſoc.

A clinare.[a] cum & regula iuris sit notissima, ad absoluendum potius, quàm condemnandum, promptiores iudices esse debere. Et denique, quia cum benignior hæc sit interpretatio, videtur proculdubio inter personas Ecclesiasticas recipienda, & fouenda esse.

a *Aug. de An con. q. 26. ar. 6.*

VERUM his minime obstantibus, contrariam sententiam, videlicet in dubio has excusationes potius reijciendas esse, nos veriorem esse existimamus, eamq. tum in foro exteriori, tum in foro interiori longe iustiorem esse.

NAM quod ad forum exterius attinet, cum Cardinales constituti fuerint, vt Reipublicæ Christianæ consulant, & Pontificis Maximi sint adiutores, certe ex officij ipsius natura, & instituto patet quidquid ab ipsis in communem vtilitatem proficisci potest, id esse roborandum, & amplificandum; contra vero quod commodum hoc auertere potest, id esse comprimendum. Quare cum Cardinalium excusationes, quibus a dando libero, & fideli consilio se tueri posse videntur ex genere suo non iuuare, sed detrimentum potius afferre soleant, dubitandum non est, cum ex altera parte publica vtilitas, ex altera vero priuatum ipsius Consiliarij, aut alterius commodum occurrit, commune bonum etiam in foro exteriore priuato esse anteferendum.

C QVOD vero ad forum conscientiæ pertinet, notum illud generaliter est, aliter in dubio de rebus, aliter de hominibus iudicandum,[b] cum de rebus censendum sit, prout re vera existunt, siquidem bonum, & malum quoad eas minime ab extrinseco consideratur, quibus nihil nocet qualitercumque de ipsis iudicetur. At cum non de rebus, sed de hominibus, nimirum de actionibus, siue de factis ipsorum hominum agitur, ita in his versari debemus; vt si re vera dubitationem habent, & animus in his dijudicandis in contrarias partes distrahitur, semper in tutiorem partem, si ex alterius partis electione periculum peccati imminet, iuxta sanctorum Patrum sententiam iudicemus.[c] Quare in casu nostro, cum non sit dubitatio de persona, sed de re ipsa, nempe de consilio perperam dato, aut etiam indebite ab eo, qui dare debebat, prætermisso: quorũ vtrumque suapte natura malũ est, ideo non relinquitur locus benigniori, aut seueriori interpretationi, sed pendet hoc ab ipsa iustitiæ lege, quæ huiusmodi actum damnat, cum res sit iudicanda secundum quod est.[d] Vnde ait S. Augustinus: *Pie, & iuste ille viuit, qui rerum integer est æstimator*, in neutram partem declinando.[e]

b *S. Tho. 2. 2. q. 60. artic. 4. in resp. ad 2. & 3.*

c *S. Aug. homil. 50. & in lib. de vera, & falsa pœnitent. c. 17. glos. c. iuuenis. de Sponsal. & cap. 1. de scrutin.*

d *S. Tho. d. artic. 4. ad 2. & ibi Caietan. ad 2. & 3.*

e *S. Aug. lib. 1. de doct. Christ. cap. 27.*

Et si obijceret quisquam, actiones hominum, cum sint dubiæ,

Ee in me-

in meliorem partem esse interpretandas; Dicimus, ita rem se habere, si sint facta aliena, & nobis ignota; non enim debemus de proximis temere iudicare; sed hoc loco non loquimur de iudicandis actionibus alienis, sed de iudicio, quod quisque de rebus suis facere debet in foro interiore: quas, vbi dubium est de peccato, in tutiorem partem interpretari debemus, vt a pœnæ spiritualis periculo longius arceamur:[a] sapientis enim est cum beato Iob dicere: *Verebar omnia opera mea*.[b] A

a Felin. cap. in præsentia. de probat. nu. 14.

b Iob 9.

POST superiores difficultates a nobis in vniuersum tractatas, nunc superest altera quæstionis huius explicandæ ratio, quando ad particulares casus descenderetur, ac quid in dubio de ijs pronunciandum foret, quæreretur, si quando vtrinque probabiles rationes se offerrent. Verum quoniam prolixa nimis, & molesta forte earum rerum videri posset repetitio, quæ a nobis in operis huius decursu (quamuis ad alium finem tractata fuerint) propterea mediam viam eligentes, vt in proximo superiori capite omnes fere hos casus, qui frequentius accidere solent, tripartita ratione complexi sumus, a quibus vniuersa omnia pendere posse videntur. B

HORVM primum ad eos pertinet, qui sententiam rogati, cum eam libere proferre recusent, eligunt potius in Consistorium non accedere. Secundum eorum est, qui cum in Consistorio præsentes sint, decernunt tamen magis silentium tenere. Tertium illorum, qui ad interrogata respondent, sed non omnino vt sentiunt, loquuntur. C

DE primis ergo, cum multiplices afferri possint excusationes, ne in Consistorium veniant; multæ etiam rationes vt veniant: censemus nos tantum abesse, vt excusationes præualere debeant, vt immo nulla in hac re dubitatio sit ponenda: nam cum munus Cardinalis, vt sæpius diximus, inter cetera in eo præcipue versetur, vt summo Pontifici adsistat, atque illum consilio suo iuuet, nullus videbitur ambigendi locus relinqui, eos scilicet, qui accersiti se coram Principe non sistunt, exceptis casibus iustis, & perspicuis aliàs a nobis declaratis, nullum idoneum excusationis suæ ad Consistorium non accedendi perfugium habere, sicuti & milites, qui Imperatorem in Castra exeuntem non comitarentur, nisi euidentem, jureq; probatam causam ostenderent, culpa non carerent. D

LICET autem casus illi a nobis propositi sint, qui videntur frequentius occurrere posse, tamen cum hæc res sit moralis, & sæpe ea contingere soleant, quæ nemini vmquam in mentem venerunt,

A non negamus fieri aliquando posse, vt aliqua fortasse eueniant, in quibus pares sint, aut grauiores causæ, atque ita præter eas, quas supra commemorauimus, occurrant forte aliæ iustæ, & legitimæ excusationes; sicut etiam fieri potest, vt illæ excusationes, quæ semper fere legitimæ existimantur, nonnumquam iustæ non sint; sed teneatur Consiliarius, licet itinere sit defessus, aut licet ægrotet, dummodo morbo grauissimo non laboret, sui consilij copiam facere: immo, quamuis morbus sit grauissimus, in eo statu Respublica potest esse, vt etiam in lecto infirmitate detentus, obligetur Cardinalis communi vtilitati potius quàm propriæ saluti consulere. Fin-
B gamus enim cogitatione, hostes modo ad vrbem aduentare, aut illam obsessam iam tenere, vt contigit, quo tempore præfuit Ecclesiæ Gregorius III. Stephanus II. aliàs III. Gregorius VI. & alij Pontifices, qui vexati fuerunt a Longobardis, a Germanis, & ab alijs Nationibus: vel Saracenos vrbi ipsi iam imminere, vt Leone IIII. Ecclesiam administrante: vel quia non desunt exempla recentiora, fingamus exercitum Gallorum ad vrbem iam iamq. accedere, vt Alexandro VI. Pontifice Maximo, cum Carolus VIII. Regnum Neapolitanum subegit; fingamus (inquam) illud in disceptationem vocari, num oporteat Gallis aditum intercludi: An
C si tunc Cardinalis aliquis consilio, industria, aut auctoritate prospicere Reipublicæ possit, vlla excusatione eo tempore vtetur? an impedietur tunc, aut funere patris, aut negotio vllo grauissimo, aut podagræ doloribus, aut quocumque alio morbo, dummodo vires suppetant, & mens vigeat, quominus suam omnem operam, & diligentiam ponat in tuenda Republica, & in Pontificis dignitate conseruanda? Cum enim tunc Respublica in maximo discrimine versetur, certum est, maiorem habendam esse rationem publicæ salutis, quàm priuati detrimenti, quod imminet Consiliario. Quare quemadmodum miles, etiam, cum summum periculum
D impendet, non potest deserere locum sibi commissum, eodem modo Consiliarius non potest deesse officio, quantumuis adducatur in vitæ discrimen, si ea ratione constet, Rempublicam periculo liberari posse. Extant exempla Imperatorum, & Regum clarissimorum, qui cum eodem tempore ægrotarent, quo bellum gerebant, numquam eam ob causam suo muneri defuerunt. Et, vt alios omittam, quos commemorare longum esset, extat exemplum Caroli V. Imperatoris Maximi, & potentissimi, qui, cum plerumque quo tempore bella administrabat, podagræ doloribus ex-

cruciaretur, numquam eam ob causam vlla in re præstantissimi ducis officium prætermisit. Itaque (vt rem hanc totam breui complectamur) illud certum est, excusationes, de quibus supra fuit disputatum, & quas diximus iustas, & legitimas, tunc habere locum liberandi a culpa Cardinalem, cum negotia quotidiana, aut paulo grauiora ad Senatum deferuntur: at vero, si occurrunt res maximi ponderis, quibus, aut salus, aut dignitas Reipublicæ continetur; tunc vix est iustæ excusationi locus, præsertim si Consiliarius tantum valet prudentia, & auctoritate, vt magnam spem in eius consilio, & industria omnes collocare soleant. Quare, quemadmodum cum bellum non est graue, neque vehemens, nullus cogitur nomen dare in militiam, sed milites mercede conducuntur: at vero cum instat bellum domesticum, & periculosum, vt cum expugnatur aliqua vrbs, tunc nullus se excusat, neque habet militiæ vacationem; sed omnes ciues coguntur pro salute communi arma capere; immo cum summum periculum instat, etiam feminæ, & pueri hostes propulsant, telaq. & lapides in ipsos iaciunt, aut saltem ipsis propugnatoribus arma, & cibos afferunt, vulnera obligant, & alia, quæ necessaria sunt, singulari diligentia subministrant: eodem modo Consiliarij cum negotia, quæ occurrunt, non sunt maximi ponderis, sane si iustas illas excusationes habeant, de quibus locuti sumus, abesse sine culpa a Consistorio poterunt: at vero, cum negotia sunt grauissima, maximaq. vtilitas potest ex consilio Senatoris propter ipsius sapientiam in Rempublicam redundare, difficile iusta reperietur excusatio, quæ non accedentem in Consistorium ad consilium dandum a peccato immunem reddat, dummodo, vt ante dixi, vires aliquo modo suppetant, & mens vigeat: quamuis danda est opera, vt quàm minimo Senatoris incommodo, eius consilium exquiratur. Atque hæc de primis, qui dicunt se excusationes iustas habere, quo minus in Consistorium veniant.

De secundis vero, quid opus est multa differere? nam si Cardinalis est dare consilium, & consilium sine verbis manifestari non potest, & amplius clarum est, tum magis loquendo, quàm tacendo, Reipublicæ consulere posse; nemo vtique sapiens vir vmquam negabit, eum, qui sententiam suam, cum res postulat, fideliter in Consistorio proferat, non valde commendandum esse; & vicissim, qui silentium teneat, nisi iusta, claraq. admodum causa appareat, iuxta alias a nobis tradita, accusandum esse.

De tertijs denique, qui, cum vere res propositas non probent,

curare

A curate tamen nituntur, vt loquendo assentiri videantur, nihil laborandum putamus quacumque specie, seu colore, etiam in Principis reuerentiam, seu obsequium se id facere contendant: cum Consiliarius numquam a fide, & proprio officio discedere debeat; & quemadmodum Medicus nihil in gratiam ægroti vmquam agit, si id sanitati repugnare posse animaduertat; sic Consiliarius id vnum præ omnibus intueri debet, vt eius suffragia ad Principis honorem, Reipublicæq. vtilitatem perpetuo dirigantur.

His itaque explicatis, non obstat quod initio dicebatur, delictum non esse in dubio præsumendū, & misericordiæ potius, quàm B iustitiæ esse adhærendum; Nam respondemus, si negotium inter priuatas personas ageretur, posset fortasse his rationibus locus esse: At, cum de vtilitate publica disceptetur, non est tanta habenda ratio vnius, aut alterius, quando eorum officium est suspectum, vt bonum illud commune deseratur. Quod proculdubio sequitur, quando ceteri Consiliarij vident eorum exempla, qui in Consistorio non loquuntur, aut aliter loquuntur, quàm oportet, omnino argui, & improbari.

Qvod si quis replicaret, non propterea lædi commune bonum, C si Consiliarius vnus aliquando ex probabili, vt sibi videtur, causa, a dicendo abstineat; propterea quòd in Senatu non desunt multi alij, qui publicam vtilitatem tuebuntur; Respondemus, vnumquemque, qui munus suscepit, debere de se ipso cogitare, an illi satisfaciat, non autem de alijs quid sint acturi, cum scriptum sit: *Attende tibi*. Quid enim, si reliqui idem facerent, & commune bonum ab omnibus destitutum inueniretur? Plane sicut miles, qui locum suum deserit, exauctoratur, ac pœna plectitur, licet reliqui milites in officio, & ordine maneant; sic non est excusandus Consiliarius, qui consilium non præbet, eo quòd D ceteri illud administrare possint; Immo eo magis in culpa videtur, quo plura præ oculis habet aliorum exempla, quæ debuit imitari.

Non obstat etiam quod dicebatur de benigniori interpretatione, quam leges amplecti solent; Nam dicimus, non semper benignius illud habendum, quod extrinsecus lenius, aut mitius esse videatur, sed quod in commune sit vtilius, & per se magis iustum; nisi quis velit quædam medicamenta, quæ gustui amara sunt, tamquam asperiora reijcere; & alia, quæ suauia videntur,

& lædunt, tamquam benigniora amplecti; cum immo vera, laudabilisq. benignitas ab eius solido effectu, non a fugaci specie, sit dijudicanda; &, vt ille dixit, *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciant dolorem, quàm quæ sunt salutaria.*[a] A

[a] Cic. in epist. ad Octau.

QVIBVS ad huius capitis, & omnium nobis propositarum quæstionum finem, nos peruenisse agnoscimus, gratia, & benignitate DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, cui honor & gloria in sæculum: Amen.

FINIS QVINTAE PARTIS.

CON-

CONCLVSIO TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue necessaria Cardinali videantur, vt consulendi munus, prout oportet, exerceat.

Hæc Conclusio, quoniam est instar Compendij plurimarum præcedentium quæstionum: atque alia multa ad totam disputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem, placuit illam in aliquot membra partiri.

I. *Non sufficere Cardinalem recta consulere, sed oportere etiam recte consulere, vt muneri suo satisfaciat: & hæc plurimum inter se differre.*

II. *De fine, qui Cardinali Consiliario præcipue propositus esse debet.*

III. *Cardinali, vt cum fructu consulat, auctoritate potissimum opus esse: atque ad eam comparandam, & exercendam permulta requiri.*

IIII. *Tria Cardinali ad recta, recteq. consulendum in primis esse necessaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.*

V. De

V. De alijs pertinentibus ad Consistorialia Consilia.

Primo, de Summo Pontifice, qui Consistorio præsidet.

Secundo, de triplici Cardinalium, qui Consistorio adsistunt, ordine, atque officio.

Tertio, de obseruandis a Cardinali, quando indicitur Consistorium.

Quarto, quando in Consistorium conuenitur.

Quinto, cum Summus Pontifex causas consultandas proponit.

Sexto, cum sententias in Consistorio exquirere incipit.

Septimo, cum locus obuenit Cardinali ad consilium suum proferendum.

Octauo, post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus, quid obseruandum.

Nono, dimisso consilio, quid reliquum sit.

Decimo, quæ partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex Sancto Bernardo.

PRIMVM MEMBRVM.

Non ſufficere Cardinalem recta conſulere, ſed oportere etiam recte conſulere, vt muneri ſuo ſatisfaciat: & hæc plurimum inter ſe differre.

A EA, quæ ſuperioribus quæſtionibus a nobis diſputata fuerunt, vt plurimum ad illa pertinent, quæ conſultationem bonam ex ſuo genere reddunt, dum amouent timores, aſſentationes, ſuſpiciones, atque alia impedimenta, ex quibus dicendi veritas, fides, libertas, in quibus iuſta Conſiliarij actio conſiſtit, peruerti ſolet. Quoniam autem in humanis actionibus duo coniunctim requiruntur, vt veræ virtutis laudem obtineant: alterum, vt id, quod geritur, rectum ſit: alterum, vt recte geratur, ſic enim Deus in Deuteronomio præcepetat: *Quod iuſtum eſt, iuſte perſequeris, vt viuas.* [a] Et
B Seneca ait: *Non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat:* propterea cum bonum Conſiliarium vtrumque præſtare oporteat, vt ſcilicet recta conſulat, & recte conſulat: nos poſtquam de priore ſatis egimus, nunc ſupereſt, vt de ſecundo, quæ neceſſaria ſint, ſubijciamus: quod breuitati ſtudentes, paucis capitibus complecti curabimus, vt ita perfecta Conſiliarij functio, qualis eſſe debeat, omnibus euidenter demonſtretur. Nec id quidem eorum auctorum more, qui de Republica, de Rege, de Oratore, de Architecto, aut de alijs huiuſmodi tractantes, ideam potius quandam illorum munerum expreſſiſſe cenſentur, quàm quòd tales eos effici poſſe exiſti-
C marent. [b] Nos enim ſingula, quæ in Conſiliario, prout infra requirútur, ita neceſſaria ducimus, vt ſi ijs careat, non ſolum integrum Conſiliarij munus non præſtet, ſed etiam ſummo rerum arbitro, omnipotentiq. Deo rationem reddere teneatur, qui vocationem ſuam pro dignitate non impleat, cum ea omnia, quæ ad munus iſtud recte obeundum exiguntur, vſu ipſo exercere, non ſit ſupra humanas vires, ſed liceat vnicuique id conſequi, cæleſti gratia auxiliante, quam Deus petenti largiri ſolet, modo ille vocationi ſuæ reſpondere ex animo cupiat, atque laborem non refugiat.

a *Deut. 16.*

b *Cic. in lib. 1. de Orat. & in epiſt. 1. ad Q. Frat. lib. 1.*

In hoc igitur priori Concluſionis membro, tria erunt videnda. A
Primum, quid recta conſulere, & recte conſulere inter ſe differant. Secundum, vtrum hoc poſterius præſtet illi priori. Tertium, quare vtrumque ex his debeat a Conſiliario impleri.

Qvoad primum animaduertendum eſt, aliquos conatos fuiſſe diſtinguere inter hæc verba, *rite*, *recte*, ſeu *iuste*, quaſi alterum ad ordinem rei, alterum ad factum, ſiue ad cauſæ merita eſſet referendum: [a] ſed quoniam non ſolet hæc differentia iure plane obſeruari, ſed potius videmus hæc verba promiſcue accipi, [b] ideo hoc omiſſo, cum hic non agatur de differentia trium illorum verborum, ſed an hæc duo *recta facere*, & *recte facere*: ſeu *iusta iudicare*, & B
iuste iudicare diſcrepent inter ſe: propterea dicimus non ſolum hæc inter ſe vere differre, ſed etiam legem humanam a lege diuina in his diſtinguendis multum diſcrepare: ſiquidem lex humana reſpicit tantum actus exteriores, & ſecundum eos res dijudicat, cum occulta mentis non introſpiciat: [c] lex vero diuina animum principaliter, & propoſitum agentis intuetur, tum alias multas circumſtantias, quæ ad legem humanam non pertinent. [d] Ideo ſi ſecundum legem humanam loquamur, illa in adminiſtranda iuſtitia, aut aliqua alia actione gerenda, duo tantum conſiderat, quæ ſunt cauſa, & modus, id ſcilicet, quod factum eſt, & modum, quo illud factum C
eſt: & ſecundum hanc legem ille iuſta iudicat, qui ſecundum merita cauſæ, ac ius partis pronunciat: at vero quia in iudicijs, modus etiam in procedendo, & certus ordo, & tela, vt vocant, iudiciaria retinenda eſt, [e] hoc pertinere ad modum lex humana dicit, idq. eſſe iuſte pronunciare; ita vt qui vtrumque obſeruat, tam in re ipſa, quàm in modo, ideſt tam in meritis cauſæ, quàm in ordine iudiciario, ille tamquam omnem iuſtitiæ rationem complexus, dicatur, & iuſta, & iuſte iudicare.

Qvod vero pertinet ad legem moralem, ſeu diuinam ſecundum Theologos, & Philoſophos, certũ eſt, ad debitum iuſtitiæ munus tria D
requiri, nempe voluntatem, cauſam, & modum, ſiue ordinem: [f] principaliter enim lex diuina voluntatem conſiderat, & interrogat magis cor, quàm manum, [g] nec tam intuetur quæ fiunt, quàm quo animo fiunt. [h] Vnde hoc iure dicetur ille iuſta iudicaſſe, qui certo animi propoſito ſecundum factum & merita, iuſtitiam amplexus eſt.

Qvoad modum vero, & ordinem, quamuis & hic ordo a lege humana requiratur, aliter tamen ab illa, aliter ab hac accipitur. Nam cum humana lex modum, ſeu ordinẽ obſeruari requirat in iudicando, qui ab eadem lege fuit præfinitus; [i] tunc dicitur iuſte iudex iudicaſſe,

a Gloſ. l. 2. de inoffic. teſtam. & in Auth. de hered. & falcid. §. exheredatos, in verb. iuſte, & in c. ea quæ, de re iud. in verb. iuſte, & in l. 3. C. de bon vacan. lib. 10. verb. rite.

b Iaſ. l. iuſte poſſidet. nu. 7. & 8. ff. de acq. poſſeſſ. & l. lecta, ſi cert pet. nu. 16.

c c. 1. §. porro vt Eccleſ. benef. c. erubeſcant. 32. diſt.

d S. Tho. 1. 2. q. 100. artic. 9.

e In rubr. & tit. C. de ſenten. ex breuic. Glo & Bart. in l. prolatam. C. de ſent. & interl.

f c. Epiſcopus. §. ſi vero. 11. q. 3. & S. Tho. 1. 2. q. 21. art. 4. & 2. 2. q. 60. art. 2.

g c. ſi quid inueniſti. 24. q. 5.

h c. 1. in fine. 25. q. 6.

i d. l. prolatã.

A dicasse, cum eum ordinem obseruauit: At lex diuina, modum, & ordinem requirit obseruari, qui a virtute secundum rationem praescribitur.[a] Et quoniam multiplex hic modus est, & bonum ex integra causa consistit,[b] ideo quoties aliqua ex debitis circumstantijs abest, dicitur iudex non iuste secundum hanc legem iudicasse, immo peccasse, argueturq. iniustitiae;[c] siquidem ad bonam actionem reddendam quadruplex bonitas requiritur. Prima videlicet secundum genus. Secunda secundum speciem. Tertia secundum circumstantias. Quarta secundum finem: quarum si vel vna desit, actio illa tamquam a virtute deficiens, non potest integre bona appellari.[d]

B Et si quis obijceret, etiam secundum leges humanas inspici maxime animum agentis, cum dici soleat, propositum, & voluntatem distinguere maleficia,[e] & iure ciuili attendatur potius causa facti, quàm factum ipsum,[f] & notum sit non solum in delictis, sed etiam in contractibus, in testamentis, in priuilegijs, & in alijs omnibus actionibus praecipuè considerari voluntatẽ, quae omnibus in rebus debet dominari;[g] Respondemus, inspici quidem voluntatem iure ciuili non propter se, quia cogitationis poenam nemo patitur,[h] sed quatenus respicit causam, seu materiam, aut factum ipsum, de quo agitur, ad cognoscendum quid, aut quale illud

C sit. Vnde lex humana quaerit animum, vt iudicet factum: at in lege diuina factum inquiritur, vt animus dignoscatur; adeo quòd in lege diuina factum habet quasi rationem medij, & animus habet rationem finis: in lege vero humana contrarium est: nam animus inuestigatur ad distinguendum factum, cum aliàs de penitus occultis non iudicet Ecclesia.[i]

Hinc ad secundum accedendo, si quaeratur vtrum ex his duobus dicatur praestantius, an recta facere, aut recte facere; Respondemus, hic quoque distinguendum inter legem humanam, & diuinam: nam secundum legem humanam, cum fieri possit, prout

D praefati sumus, quòd vnus iudex iusta iudicet quoad causam, sed iniuste quoad ordinem: & contra, quod alter iudex iudicet iniusta quoad causam, sed iuste quoad ordinem; dubium nõ est ex hac humana lege regulariter potiorem illum habendum esse, qui iusta quáuis iniuste iudicauerit, quàm illum, qui iniusta, quamuis iuste definierit: quoniã qui iusta iudicat, satisfacit iustitiae in eo, quod praecipuum est, dum tribuit vnicuique quod suum est: & quamuis iniuste iudicet, tamen in eo tantum peccat, quod modum, & ordinem iudicij non seruat, sed non ideo ius partis laedit, quo praecipue nititur iustitia legis; & propterea non dicitur facere litem suam.[k]

a S. Tho. 2. 2. q. 141. artic. 6. Arist. 2. Ethic. cap. 6.

b Dion. Areopag. c. 4. de diuin. nom.

c S. Antonin. in par. 3. tit. 9. c. 1. §. 1. Sot. in 4. dist. 22. q. 1. art. 3.

d S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 4. in corp. & ad 3. circa fin.

e l. qui iniuria de furt.

f l. verum. la 2. de furt. Glos. in c. dilectus. de rescript.

g Tiraquel. l. si vnquam. verbo libertis. nu. 41. 52. & seq.

h l. cogitationis. de poen.

i c. sicut tuis in fi. de simon. Glo. c. litteras. verb. tolerare. de restit. spol.

k Paris. de Puteo, in tract. de syndic. §. sindex num. 5.

Non

Non negamus tamen contingere posse casum, in quo non ob- A
seruato modo, & ordine iudiciario, lex pœnam iudici imponat, veluti cum damnum aliquod inde est alteri ex litigatoribus illatum, nam illud a iudice mandat sarciendum:[a] quod eo fit, quia lex ipsa nequaquam patitur ius alterius indebite lædi.[b] Verum vbi non adfuit litigatoris damnũ, quod regulariter accidere non solet, quando iudex iusta iudicat, licet iniuste; tunc nullam infligit pœnam iudicanti, nec omissionem illam ordinis non seruati, magnifacit; quia legislatori satis est ius nullius violari, & quod ad merita causæ attinet, iustitiam integre obseruatam fuisse.[c] Quæ ramen aliquot recipiunt a iurisperitis distinctiones, ad quas lectorem allegamus, B
cum eas non sit locus huc transferendi.[d]

Quod si hoc idem secundum legem diuinam consideretur, videlicet quid satius, digniusve sit, an iusta facere, vel iuste facere; Respondetur, longe præstabilius esse iuste facere, quàm iusta facere, cum in faciendo iusta, nihil aliud, quàm materia, & opus ipsum externum spectetur, quocumque modo fiat:[e] in altero vero non solum animus ipse, & voluntas facientis, sed etiam multæ circumstantiæ concurrant obseruandæ, & in primis optimus finis, cum fides, diligentia, constantia, & alia complura, quibus non adhibitis, opus ipsum imperfectum, & mancum redditur: immo tale quan- C
doque euadit, quod ipsi operanti apud cælestem iudicem, perniciem, & supplicium affert; qui, vt diximus, ex proposito cuiusque, & fine res faciendi, easdem præcipue metitur, & eas vel probat, vel improbat, & consequenter agentem vel plectit, vel remunerat:[f] quemadmodum si quis Ecclesiam ingrederetur, quod bonum opus est, sed nefario proposito, vt alium percuteret, vel furtum faceret, aut colloquia cum amicis impura misceret:[g] vtique quamuis opus bonum, & rectum quoad genus ipsum, & obiectum rei faceret, quia tamen non recte faceret, ille non præmium, sed pœnam mereretur. Hinc dicunt Theologi, reperiri aliquando actum virtutis sine virtute, quod D
est, quando aliquis facit opus iustum, sed non iuste, quia tunc virtus materialiter tantum, vt aiunt, non formaliter in eo opere deprehenditur.[h]

Ex quo sequitur, difficultatem non leuem versari in re iuste facienda, aut in alijs operibus bonis bene agendis, eo quòd ad opus virtutis recte faciendum, complura in operante requiruntur, quòd sciens, quòd eligens, quòd ad finem rectum, & quædam alia ab eo adhibeantur, ab Aristotele, sancto Thoma, atque alijs declarata.[i] In alijs vero non eadem ita exiguntur: siquidem multi sunt, qui plura

a Alex. l. 1. §. hac añe. Quod quisque iuris. nu 3. & 4.

b Paris. in d. tract. verb. sententia. nu. 4.

c Paris. in d. tract. verb. executio. nu. 1. & seq. Ias. Dec. & alij in l. penult. C. de pact.

d In Reg. Diuers. in verb. iudex. 363. & Menoch. de arbit. iud. quæst. casu 341. & seq.

e S. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 1. ad 1.

f c. vide quãtum 1. q. 1.

g c. odi cũ glo. verb. sed suas 24. q. 1.

h S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 2. & 2. 2. q. 32. art. 1. ad 1.

i Arist. 2. Ethic. c. 4. S. Th. 1. 2. q. 100. arti. 9. Aegid. de Regim. Princ. lib. 5. cap. 5.

A plura bona, & iusta agunt natura quadam, aut casu, aut non ea omnino deliberatione, quam oporteret, quæ hominis potius actiones, quàm humanæ dicuntur, [a] nec perfectam virtutis rationem attingunt, cuius est non tantum bona operari, sed ipsum etiam operantem bonum reddere, [b] quod ex actionibus tum iustis, tum iuste factis subsequi solet.

Et si quis opponeret etiam secundum humanam legem iniustum dici solere iudicem, qui delinquit in pronunciando, siue in eo quòd pertinet ad merita causæ, siue quod pertinet ad modum, & ordinem in procedendo, quamuis eius sententia non semper sit

B nulla, vel irrita; [d] Respondetur, hoc diuersum esse ab eo, quod in præsenti agitur; quærebatur enim verum sit præstantius iusta facere, vel iuste facere; conclusumq. fuit secundum legem humanam plus esse iusta facere, quàm iuste facere: Ceterum quod iudex, qui in altero ex his delinquit, siue iniusta, siue iniuste faciendo, iniustus tamen semper ipse dici possit, minime mirum videri debet, cum iustum, & bonum dicatur, quod ex integra causa consistit. Et ideo iudex, si non omnes iustitiæ partes impleat, sed in hac, vel illa re deficiat, non poterit proprie, & absolute nomen iusti iudicis obtinere. Vnde Theophylactus dicit: *Non continuo, si quis prophetas*

C *propheta dicitur, sed si quis propheta, ille & prophetat: sicut neque omnis, qui medicinam parat, medicus: neque iustus, iustum quiddam faciens, sed qui iuste facit* [e], iuxta illud: *Iuste quod iustum est, persequeris.* [f]

Itaque hanc secundam huiusce membri partem concludendo, dicendum est, ex duobus propositis, quod est recta facere, & recte facere, longe præstantius hoc difficilius hoc posterius esse, quod est recte facere, altero illo priore, quod est recta facere: Nam, vt ait Aristoteles, [g] aliquid est ea agere, quæ iustus agit, verum ea agere illo modo, quo iustus agit, longe est maius: hincq. vulgare illud fluxit, Deum aduerbia magis, quàm verba remunerare. [h] Quæ

D communis est probatorum virorum sententia. [i]

Ex his infertur ad tertium supra positum, quare vtrumque ex his debeat a Consiliario impleri: quod quidem ex ijs, quæ modo dicta fuerunt, perspicuum relinqui videtur; & eo magis, quia sicut Cardinalitius status versatur non in perfectione acquirenda, sed acquisita; [k] ita actio consilij ab eo dandi, quæ est huius dignitatis propria, debet virtutem omnino redolere: Verum nulla actio potest dici cum virtute coniuncta, nisi recta per se sit, & recte exerceatur, vt supra ostendimus, & etiam ex sacro Tridentino Concilio colli-

a *S. Tho. 1. 2. q. 1.*

b *Ethic. 2. c. 6. S. Thom. 1. 2. q. 55. art. 3.*

c *S. Tho. 2. 2. q. 58. art. 3.*

d *S. Antonin. par. 3. tit. 9. c. 1. §. 1.*

e *Theophylac. in S. Ioa. c. 11.*

f *Deut. 16.*

g *Arist. 2. Ethic. c. 4.*

h *Glos. cap. 1. verb. qualitat. de collus. deteg.*

i *Aegid. lib. 1. de regim. prin. cap. 5. Granat. fer. 6. post cineres conc. 1. par. 2. in prin.*

k *Aug. de Ancon q. 102. artic. 1.*

A gitur, quod loquens de matrimonio ait, rem esse sanctam, & sancte tractandam;[a] ideo sequitur vtrumque ex his necessario Cardinali incumbere, ad hoc vt rectus, & bonus Consiliarius dici possit.

ACCEDIT, quia Cardinalis munus, cum in Ecclesia Dei sit perfectissimum, exigit, vt sicuti primo Ecclesiæ militantis capiti, qui Papa iest, ipse est peculiari officio in terris coniunctus; ita vltimo eiusdem Ecclesiæ fini, qui Deus est, possit esse in cælo gloriose vnitus. Quid enim prodest magna moliri? quid fortia aggredi? quid vtilia curare? quid aduersa omnia superare? quid muneri suscepto non deesse, ac publicæ saluti consulere, nisi etiam æternæ saluti B tuæ consulas?[b] Cum autem hunc finem homo assequi minime possit, nisi diuini auxilij munere earumq; actionum ope, quæ bonæ sint, tum ex obiecto (vt aiunt) tum ex circumstantijs, ita vt omnia vndequaque absoluta existant; sequitur, Cardinalem & recta consulere, & recte consulere debere; ita vt recta agendo, munus susceptum impleat; & recte operando diuinam gratiam promereatur.[c] Quod & S. Basilius multis rationibus, atque exemplis prosequutus est.

a Sess. 24. de reformat. matr. cap. 10.

b De hoc latius in sequen. Membr.

c S. Basil. sermone 2 de baptis. c. 8.

C

SECVNDVM MEMBRVM.

De fine, qui Cardinali Consiliario præcipue propositus esse debet.

POSTQVAM intelleximus, non satis esse Cardinali recta consulere, sed amplius requiri, vt recte consulat: D dubitari hinc potest, quænam sint illa, quæ potissimum ad recte consulendum exigantur? Et quoniam finis dicitur prima bonitatis causa, cum sonet, vt aiunt, non solum quid vltimum, sed etiam quid optimum;[d] & qui tollit finem, dicatur tollere omne bonum,[e] cum finis, & bonum conuertantur.[f] Idcirco cum hominis etiam sit agere propter finem;[g] nos exordiendum hinc duximus, vt videamus quem finem

d 1. Ethi. c. 7.

e Lib. 2. Metaphys. tex. 8.

f Aegid. lib. 1. de regim. prin. cap. 5.

g S. Tho. 1. 2. q. 1.

A nem debeat sibi Consiliarius, vt recte consulat, præstituere; Nam si finis in moralibus rationem principij habet, & prima rerum causa dicitur,[a] necessarium profecto erit Cardinali in munere hoc suo cum dignitate obeundo, id primum sibi in mente proponere, quorsum ad Cardinalitiam dignitatem assumptus, & quam ob causam ad hoc officium fuerit in Ecclesia Dei delectus, & tandem quem finem debeat in dandis consilijs præ oculis habere, vt recte suo munere fungatur.

[a] S. Tho. 1. 2. q. 8. art. 2. Aristot. 7. Ethic. c. 8.

AD hæc igitur excutienda animaduertẽdum in primis illud est, Cardinalem dupliciter posse considerari sicuti & quemlibet alium

B hominem.[b] Primum, quatenus particeps est rationis, ad imaginem, & similitudinem Dei factus: quod ei cum alijs vniuersis hominibus commune est. Secundo, quatenus ad hunc vitæ statum a Deo vocatus fuit, & ei hoc munus assignatum, vt Cardinalis esset, & consulendi functionem exerceret: sicuti alijs hominibus, Episcopis, Doctoribus, Magistratibus, Patribus familias, & ceteris peculiaria fuerunt munia a Deo constituta, vt quisque digne ambulet vocatione, qua vocatus fuit.[c]

[b] S. Tho. 1. 2. q. 63. art. 1.

[c] Ephes. 4.

PRAETEREA considerandũ est, finem dupliciter accipi posse[d], vno modo pro eo, qui vltimus est, & nobilissimus, & ad quem om-

C nes hominum actiones referendæ sunt, qui Deus est, vt cum eo coniungamur, & æterna felicitate post hanc peregrinationem in cælesti patria perfruamur: & hic communis est vniuersis hominibus, quotquot hac luce perfruuntur, quibus assiduo curandum, & inuigilandum est, vt vitijs fugatis, virtutibusq. apprehensis, ad Deum bonorum omnium fontem perueniant. Alio modo sumitur finis pro eo, qui medius est, seu secundarius, seu finis sub fine vocatur; & hic multiplex, & diuersus est, pro vario vitæ genere, hominumq. statu, cum alius sit Medici, quatenus Medicus est, alius Architecti; alius Agricolæ, alius Monachi, & alius Cardinalis finis.

[d] S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 7.

D AT vero nos in præsentia, cum multis modis finis sumatur, multasq. distinctiones Theologi afferant, varieq. de illo disceptare soleant,[e] omissis illorum disputationibus, & opinionibus, id tantum attingemus, quod rei nostræ magis accommodatum in præsenti esse duximus: propterea hunc medium finem considerari adhuc posse bifariam dicimus: Vno modo coniunctim, videlicet prout refertur, & ordinatur ad vltimum finem, quæ relatio, siue ordo omnibus actionibus vniuersali quadam ratione communis esse debet: Alio modo considerari potest seiunctim, siue per se, videlicet, vt proprius est, & particularis vniuscuiusque functionis. Nam cum sin-

[e] S. Thom. & Medin. 1. 2. q. 1. per totã. Nauar. in Manual. prælud. 4. & in commẽt. de finibus human. act.

guli vitæ Christianæ status ita inter homines fuerint a Deo distributi, vt vnusquisque suo officio fideliter seruiens, & debitum vocationis suæ munus exoluens, Deo placere possit, pertinet sane hic finis ad quoscumque homines, qui functionem, & ministerium illis legitime assignatum ex charitate exequentes, debitam a Deo retributionem erunt accepturi: & quamuis huiusmodi retributio non ad hunc finem medium, sed ad vltimum, qui est gloria, pertinere videatur; attamen solet Christianus homo sic in hoc medio versari, vt interim vltimum etiam respiciat, quatenus per hunc medium finem ad vltimum illum peruenire. Vnde Apostolus ad seruos loquens dicebat: *Serui obedite dominis vestris carnalibus non ad oculum seruientes, sed vt serui Christi, scientes quòd vnusquisque quodcumque fecerit, hoc recipiet a Domino.* [a] Et alibi: *Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus, scientes quòd a Domino accipietis retributionem.* [b] A B

a Ephes. 6. *b Coloss. 3.*

Hic autem finis, quem dicimus medium, & secundarium, non negamus alia ratione seiunctim tamquam proprium, ac singularem cuiusque ministerij considerari posse, quatenus scilicet quisque proprio quodam labore, & animi contentione in munere sibi assignato occupatur, quod ab alijs diuersum est, qui alia munia obeunt, sicuti de pictore loquentes, dicimus illius finem esse alterius imaginem repræsentare, & militis pugnare, & agricolæ agrum colere, & præceptoris studiosos docere. C

Si ergo finis hoc modo sumatur, cum quæritur quis sit Cardinalis finis, quatenus Consiliarius est, diligenter perpendere oportet (ne quisquam ambiguitate decipiatur) officium Cardinalis, & finem Cardinalis distingui maxime inter se, cum officium ad media pertineat, [c] quibus finem assequimur, finis vero in operis absolutione consistat: sicuti igitur agricolæ officium est terram colere; finis vero, fruges percipere; & Medici officium est congrua ratione morbo mederi, finis vero ægrotum sanare; sic dicunt multi officium Cardinalis esse, recte consulere, omni fide, & synceritate; finem vero esse id, quod sentit, Principi, & alijs Senatoribus persuadere; & propterea satis Cardinalem officio suo facere, cum congruenter loquitur, quamuis finem, qui est vtilia persuadere, non adipiscatur, cum finis assecutio non sit in hominis potestate, quemadmodum & de Oratore dicitur, cuius est officium apte tantum dicere ad persuadendum. D

c Cicer. de invent. lib. 1. in princ.

Hinc colligunt, Cardinalem, qui consulendi officium fideliter exercere tenetur, debere simul & finem illius quacumque possit ratione curare, quemadmodum Medicus licet sanitatem præstare non teneа-

A teneatur, cum in eius non sit facultate, tenetur tamen rationes omnes illas excogitare, & adhibere, quibus sanitas tutius, & felicius possit subsequi. Pariter ergo & Cardinalis nihil debebit prætermittere, quominus id, quod ipse honestum, & bono publico salutare putat, id tum Principi, tum alijs Senatoribus persuadere, atque in eorum animis omnino defigere moliatur.

Nos tamen finem Cardinalis, quatenus Consiliarius est, illum proprium esse potius arbitraremur, vt boni publici vtilitatem, & Christiani nominis incrementum promoueat. In hoc enim versari, in hoc elaborare, in hoc industriam suam exercere, atque huc B consilia sua dirigere debet, vt totius Ecclesiæ bonum augeatur, idq. bonum a summo Pontifice per eius consilium non solum dignoscatur, sed etiam ad effectum, salutaremq. exitum perducatur.

Et licet finis operis regulariter possit esse diuersus a fine operantis,[a] sicuti ædificationis finis est domus, & ædificatoris finis quandoque est lucrũ; & picturæ finis est repræsentare imaginem alterius, pictoris vero finis poterit esse quæstus. Attamen in Cardinali Consiliario secus est, qui cum teneatur recta, & recte cõsulere, debet etiam vtrumque finem & operis & operantis ita coniungere, vt publicam vtilitatem in consulendo respiciat, & Deo placere studeat,

a S.Tho. 2.2. q.141.artic.6. ad 1.

C nihilq. moliri audeat, quod illius præceptis repugnare videatur, sperans simul per has sanctas cogitationes suas, per hæc salubria consilia, per hanc piam solicitudinem, assiduosq. labores, fore vt cælesti Deo placeat, atque æternam illius gratiam valeat adipisci.

TERTIVM MEMBRVM.

Ad consulendum, auctoritate maxime opus esse, & ad eam comparandam, atque exercendam permulta requiri.

SEQVITVR post finem explicatum, vt videamus, quid A primum ad recte consulendum sit Consiliario enitendum, quæve ad extruendum operis huius ædificium fundamenta sint iacienda; Ad quod respondemus, ex Philosophorũ, aliorumq. grauissimorum virorum sententia, consilij explicandi vim, non tam in argumentorum pondere, sermonis industria, pronunciandi ratione, aliove corporis motu, & gestu consistere, quàm a dicentis auctoritate pendere: Ideoq. in hoc præcipue elaborandum, vt qui alijs dicendo vult fidem facere, ea apud illos sit existimatione, vt illi pauca etiam pronuncianti multa facile credant: nam, vt Aristoteles docet, vir- B tus, & mores maxime faciunt ad persuadendum.[a] Et Cicero, Scauri orationem sapientis hominis commendans, ait: *Grauitas summa, & naturalis quædam inerat auctoritas; vt non causam, sed vt testimonium dicere putares, quod ad Scholasticam sententiam aptum maxime videbatur.*[b] Hinc legimus,[c] cum quidam apud Lacedæmonios vitæ suspicione laborans consilium satis vtile, atque honestum dedisset, surrexisse alium tamquam disciplinæ publicæ magistrum, qui eandem sententiam ab alio probati nominis pronunciari mandauit, quæ statim a ceteris recepta fuit. Et rursus, cum quidam homo intempetans sententiam commodam dixisset, eam populus reiecit, Ephori autem eam alteri seni probato dicendam dederunt, tamquam C ex sordido vase in syncerum eam diffundentes, *Tantum*, inquit Plutarchus, *momenti habet in Republica persuasio de ingenio hominis concepta.*[d] Et sanctus Ambrosius in accipiendis consilijs plurimum valere inquit vitæ probitatem, & virtutum prærogatiuam, *Quis enim*, inquit, *in cœno fontem requiras? quis de turbida aqua potum petas? quis vtilem iudicet causa aliena, quem videt inutilem vita sua?*[e] *quomodo enim eum potes iudicare consilio superiorem, quem videas inferiorem moribus?*[f] Itaque Regibus quoque ipsis, qui potentia præcellunt, magnam auctoritatem

a S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3.

a Arist. lib. 1. Rhetor. c. 2. & lib. 2. c. 1.

b Cic. de clar. orat.

c Aul. Gell. lib. 18. c. 3.

d Plutarch. in lib. precept. Respubl. gerend.

e S. Ambros. lib. 2. de offic. c 12.

f Idem S. Ambros. c. 8.

A apud alios ex illorum virtutis, & sapientiæ opinione accedere, planè constat: cuncti enim, vt Osorius eleganter scribit,[a] libenter se ad nutum, & imperium illius applicant, quem existimant acute perspicere quid illis ipsis, qui eius consilio, & voluntati parent, vtile futurum sit: vt enim ægroti sapienti medico, vt vectores sapienti nauclero, vt milites sapienti Imperatori; sic omnes subditi sapienti Regi obediunt: & quidquid ille præscripserit, diligenter exequuntur.

[a] Osor. lib. 6. de Reg. instit.

Qvocirca quamuis nos de Cardinalibus Consiliatijs loquamur, qui, cum meritorum laude, ac virtutum opinione publicè vi-

B gere censeantur, non videntur alia auctoritatis accessione indigere: Attamen, quia inter Cardinales quoque varij pro singulorum ætate, rerum vsu, scientia, munerumq. administratione, gradus existimationis haberi solent; noluimus prætermittere illum, qui ex animo publice prodesse, & alios in suam sententiam trahere exoptat, in eo in primis laborare debere, vt præclaro vitæ suæ exemplo, Christianarumq. virtutum choro, eiusmodi in aliorum mentibus probitatis suæ fundamenta iacta tueatur, quæ sermonem præueniant, & fidem sibi, antequàm loquatur, iuste comparare incipiant.

Nec vero satis est Cardinali Consiliario hæc sola probitatis, at-

C que innocentiæ apud alios existimatio, quàm Gentiles quidã auctores ad bene persuadendum sufficere dixerunt,[b] sed opus est, eum talem prorsus re ipsa existere, videlicet bonum ac iustum.[c]

Qvod si præterea quæratur, quibus nam præcipue rationibus hæc veræ, solidæq. existimationis auctoritas possit comparari; Respondebit fortasse quispiam quod modo attigimus, id scilicet religione, vitæ anteactæ puritate, integritate, constantiaq. acquiri. Hoc autē plane non negamus: verum dicimus, hoc ipsum non propriū, ac singulare Cardinalium præsidium in consulendo futurū esse, cum ceteris quoque omnibus, qui dicendo aliquid obtinere cupiunt, id

[b] Arist. Rhet. lib. 1. c. 2.

[c] S. Chrysost. hom. 40. in S. Matth. Quintil. lib. 12. c. 1. Aegid. lib. 3. de Reg. Princ. c. 18. & lib. 1. cap. 5.

D commune esse agnoscamus: Nam & concionatores, publici professores, aduocati, patresfamilias, parochi, magistratus, rei ad iudicium delati, omnesq. gratiam a Præfectis impetrare, aut pœnam auertere cupientes, hoc maxime morum & probitatis pondere, si sapiunt, seipsos munire, & causam suam adiuuare solent; ita vt hoc auctoritatis præsidium omnibus, qui publice, vel priuatim dicturi sunt, ad fidem faciendam, maxime opem afferre non sit dubitandum.

Qvare præter hoc, quod omnibus aliquid flagitantibus, aut procurantibus quodam modo commune esse solet, afferendum ali-

quid aliud videtur, vnde ipsi Cardinales magis excitari ad industriam suam exercendam debeant, vt hoc Consiliarij munus eo fructuosius, & felicius possint obire. A

Illud autem est, vt ante omnia bonum illud, quod alijs volunt persuadere, id sibi primum in animo defigant: nam cum Christiana disciplina nos non aliorum more loqui permittat, qui tamquam histriones terrent alios dicendo, sed ipsi nihil timent, dolere suadent alijs, & rider intus eorum conscientia: commendant reformationē morum, & ipsi nihil minus cupiunt; immo cum eadem disciplina, vt ait sanctus Chrysostomus, [a] præcipiat, nihil quemquam ab eo diuersum loqui, quod intus sentit: & si suadet alijs, ipse iam sit persuasus, & omne quod loquitur, interius didicisse, gustasse, & experimento probasse debeat; propterea Cardinales, quo sublimiore in gradu sunt positi, eo magis hoc ipsum præstare oportet, vt cum ad id, quod bonum est, & Ecclesiæ catholicæ vtile suadendum accedunt, ipsi eiusdem boni amore sint inflammati. Ad quod præstandum habent illi peculiaria multa adiumenta, quæ alijs non æque suppetunt, ideoq. eo arctius obstringuntur. Nam præter ea, quæ a sanctis Patribus, alijsq. eruditis viris litteris mandata fuerunt, quibus Cardinalis ingenium, ac spiritus alacritas plurimum ad id; quod agimus, potest accendi. [b] Sunt quædam alia propria, atque adeo coniuncta eidem Cardinali, vt cum hæc quotidie ante oculos illius versentur, illum aliunde admonedi vix necessarium esse arbitremur: sicuti enim, qui copiosum domi thesaurum habet, frustra foris diuitias quærit: sic purpura, qua Cardinalis induitur, sacer pileus, galerus, totusq. Cardinalitius amictus, nil aliud est, quàm assiduus muneris illius, rerumq. gerendarum monitor, & interpellator: quemadmodum enim Deus cum mandata populo dedisset, voluit præterea ea varijs signis in ipsis etiam vestimentorum fimbrijs repræsentari, ne mandatorum obliuioni excusatio vlla relinqueretur, dicens: *Loquere filijs Israel, & dices ad eos, vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini;* [c] Sic Cardinalitius habitus sanguineum referens colorem, omniaq. eius insignia, nil aliud, quàm veluti symbola quædam, debitam ab eo fidem, religionem, iustitiam, publicæq. rei zelum, vsque ad ipsam sanguinis effusionem commemorant.

Post hæc nominis huius Cardinalis appellatio, quo ille se insignitum agnoscit, ac sacrosancta ordinis eiusdem institutio, cui se adscriptum videt, debet illum sine dubio singulas in horas acerrime stimulare, non dico ad singularem tantum morum excel-

[a] S. Chrysost. in hom. 43. in Matth.

[b] Petrus Damian. in serm. de dignit. Roman. Eccles. S. Bernard. de consider. lib. 4. August. Valer. Card. Veron. in lib. Cardinalis, et Papiē. in parijs epist.

[c] Num. 15. & Deut. 22.

A lentiam, ac perennem innocentis vitæ disciplinam, sed etiam præcipue ad hoc ipsum, quod publice profitetur consulendi munus fidelissime, ac rectissime exercendum. Si enim Dux ille, cum recordabatur se Lacedæmonem esse, mirifice statim ad dimicandum, & pericula omnia quantumuis grauia subeunda vehementer incitari solebat: quonam modo ille, qui se S. R. E. Cardinalem esse videt, cõtinere se potest, quin ad ea, quæ sunt præcipua gradus huius tam excelsi munia, totus exardescat? Nullum sane post hominum memoriam collegium cuiusuis ordinis quocumque in loco, aut quouis tempore vnquam in vniuerso terrarum orbe extitisse legimus, quod B adeo paucis constans Collegis, tam multos sanctitate, miraculis, multiplici scientia, animi magnitudine, vitæ integritate, rerumq. gerendarum gloria protulerit, quales in sacro Cardinalium cœtu floruisse, auctorum monumenta testantur. Nam ex quo tempore ius deligendi summum Pontificem ad solum Cardinalium ordinem fuit delatum, vsque ad Sixti III I. aut circiter ætatem; ipsorum Cardinalium Collegium singulis ætatibus vix triginta numerum attigisse comperiemus;[a] & tamen incredibile dictu est, ex tam modico semine multiplices adeo, ac proceras, generosasq. & fructibus fœcundas arbores exiliisse, quæ omnes Gentes, & Nationes virtutum C suarum fructu repleuerint. Quot enim ex Cardinalium ordine miraculis illustres? quot in Sanctorum numerum relati? quot scientiarum omniũ genere clarissimi? quot virginitatis laurea insignes? quot sacrarum religionum institutores? quot vitæ exemplo, cultus austeritate, sæculi contemptu, Ecclesiasticæq. disciplinæ zelo admirabiles? quot rerum pro Dei gloria gestarum bello, paceq. magnitudine, non solum eximij, sed hostibus etiam tremendi? quot Regijs virtutibus adeo præcellentes, vt publica sic vtilitate exposcente, a sacro Galero ad amplissimas populorũ administrationes immortali eorum cum gloria fuerint vocati?[b] Nec ex Italia solum, sed ex D Gallia, Germania, Hispania, Lusitania, Sarmatia, Aphrica, Græcia, Scythia, India, atque vniuersis terrarum angulis adeo frequenter hi prodiere, vt eorum memoria, cum apud permultos auctores[c] sit valde celebris, superuacaneum sit, eam a nobis repeti, præsertim cum illam nuper vir doctrina, & Christiana pietate præstans suis Commentarijs testatam reliquerit.[d]

Nec vero quisquam nobis obijciat, prioribus forte sæculis aliquos in eodem Cardinalitio cœtu extitisse, qui non æqualem superioribus exemplis vitam egerint, atque a virtutum splendore interdum degenerarint: Nos enim non omnes Angelicam fuisse perfe-

a Onufr. Pant. in. de Episc. tit. & Diacon. Card. fol. 60.

b Prout fuit HENRIC. CARD. ad Regnum LVSIT. anno 1578. & FERDINANDI MEDICES ad magnũ HETRVRIAE Ducatũ anno 1587. qui adhuc superstes, & florentissimus viuit.

c Pau. Cortes. de Card. lib. 1. c. vlt. Hieron. Garimber. Episc. Gales. de fact. memorabil. Pontif. & Card. Onufr. Panin. de Cardin. P. Alphõs. Ciacon. de Pontif. & Card. & cõplures in lib. Hist. General. S. Dominici par. 1. lib. 3. c. 39. & in lib de orig. Relig. S. Franc. fol. 77.

d Tho. Bozz. de sign. Eccles. to. 1. lib. 6. c. 8. & lib. 9 c. 5. & lib. 11. c. 6.

ctionem adeptos profitemur, sed donec viatores fuerunt, quis miretur potuisse aliquos humanæ imbecillitatis miserias experiri? varijs siquidem sacrarum litterarum exemplis docemur, etiam eos, qui a Deo ipso electi fuerunt, vt alijs præessent, miserabiliter aliquando lapsos fuisse: sic enim Sauli,[a] sic Salomoni accidisse videmus:[b] sic Nicolaum legimus[c] inter septem Diaconos Spiritu sancto plenos a fide postea defecisse: sic in Apostolico ipso Senatu (tremendo quidem omnibus exemplo, sed summa Dei prouidentia) Iudæ contigisse nouimus, vt omnes perpetuò timere, sibiq. ipsis diffidere discát; Nam, vt sancti Ambrosius, & Gregorius affirmant, Permittit quandoque Deus, eos, qui sapientiores, aut sanctiores videntur, misere prolabi, vt ceteri humiliores, & cautiores reddantur, siue vt aliorū imbecillitatis misereri discant;[d] siue vt maiori spiritu ac feruore ad pœnitentiam resipiscant, quod in Petro Apostolorum Principe, Christiq. ipsius Vicario declaratum fuisse constat. Quare si & in posterum etiam permitteret Deus, aliquos ex Senatorio nostro ordine infirmitatis humanæ labe quapiam præ ceteris interdum vexari, sapientiæq. normam prætergredi, non est, cur quisquam Collegij dignitatem in discrimen adduci, aut ex aliquorum licentia, atque erratis, reliquorum decus, ac splendorem vlla ex parte obscurari putet.

a 1. Reg. 11. 22. 31.
b 3. Reg. 11.
c Act. 6. & Apocal. 2.
d S. Ambros. serm. 47. de fide Petri. S. Gregor. homil. 21. in Euangel. & S. Aug. lib. 3. de doctr. Christiana cap. 22. cap. considerādum, & c. fideliter. 50. dist. S. August. de Agone Christian. c. 30.

A B C D

Vt igitur ad propositum reuertamur, quicumque se huius Senatorij ordinis membrum, & collegam intuetur, non indiget extrinsecus alijs rationibus, seu argumentis, quibus ad recte consulendum, & Christianæ Reipublicæ bonum adiuuandum erudiatur. Habet siquidem ante oculos innumera fratrum suorum exempla, in quorum vestigijs idem insistens, facile ei erit ad eandem cum illis gloriæ laudem peruenire.

Vervmtamen vt ad rem propius accedamus, si quis quærat quodnam præcipuum, potissimumq. sit caput, huius auctoritatis a Consiliario exercendæ; Respondemus, primarium huius (vt ita dicamus) consultorij ædificij lapidem, illum omnino esse, vt Cardinalis certo sciat, sibiq. plane persuadeat, amplissimum hunc dignitatis gradum, non sine diuino instinctu, atque afflatu in sancta eius Ecclesia institutum fuisse, ad summum Pontificem, ac Christianam Rempublicam adiuuandam. Nam sicut in corpore humano membra omnia miro ordine ab æterna Sapientia fuerunt distributa, & sua oculis, manibus, auribus, ac reliquis omnibus peculiaris functio assignata, vt singula corporis incolumitati inseruirent: sic Christus Dominus in mystico Ecclesiæ suæ corpore varios status, atque officia pro temporum ratione constituit: alios enim Prophetas, alios

Apostolos,

A Apostolos, alios Euangelistas, tum alios Cardinales, alios Episcopos, alios Parochos esse voluit, exigens a singulis vt propria munia ad sanctæ Ecclesiæ, cuius caput est summus Pontifex, vtilitatem, ac dignitatem exerceant.

Qvapropter, cum Cardinalitius gradus inter cetera eius officia, consilij potissimum causa fuerit institutus, vt summus Romanus Pontifex in administratione vniuersalis Ecclesiæ, illius fide, prudentia, ac sedulitate adiuuetur, duo hinc sequuntur, quæ Cardinalis in mente sua defixa perpetuo tenere debet. Primum est, hunc ipsum honoris gradum, quo se ornatum intuetur, nullis suis meritis, B seu nobilitati, aut humanis suffragijs esse adscribendum, sed vni Deo acceptum ferendum, atque adeo ad diuini potissimum nominis gloriam esse transigendum. Nam sicuti fructus agri, & vineæ non cultori, aut villico, sed illius Domino debetur: sic dignitatis huius commoda, & priuilegia ad eius præcipue institutorem, & patronum esse deferenda, iustitiæ ratio suadet.

Alterum est, vt postquam ad boni publici, & Christianæ religionis incrementum, fuit Consiliarius institutus, proindeq. hoc munus suscipiendo, ad id potissimum se ipsum obstrinxit, ideo in hoc ipso omnem suam industriam, & solicitudinem in primis ad- C hibendam putet. Nam quemadmodum is, qui militem a nobilitate, a diuitijs, a doctrina, moribusve commendaret, virtutem vero bellicam, & fortitudinem, quæ in milite præcipue spectanda est, prætermitteret, ridiculum se præberet: sic Cardinalium munus cum in dandis recte & fideliter consilijs in primis versetur, persuadere sibi omnino vnusquisque debet, quamcumque laudem, quæ sibi aliunde, aut a prudentia, aut ab eruditione, aut a generis splendore, aut a vitæ integritate, aut ob magnarum rerum vsum tribui posset, valde minui, & obscurari, si hac vna careat recte consulendi sapientia, atque optimorum morum, quam profitetur ingenuitate.

D Qvinimmo sicut in olympicis ludis non pulchrior, non ornatior, non sapientior, non nobilior, præmium ferebat, sed qui acrius pugnabat, quoniam ad certandum non ad alia declaranda athletæ erant conuocati: sic cum in Christiana militia peculiarem Cardinali locum, & munus, in quo se exerceat, Deus assignauerit, verendum est quo tempore villicationis suæ ratio ei erit reddenda, ne succumbat, si hoc consulendi officium cumulate non expleuisse inuentus fuerit, & tamquam inutilis operarius, qui talentum sibi creditum absconderit, a facie Domini sui (quod absit) reijciatur.

His

His ita positis, & tamquam radicibus in Consiliarij animo alte defixis, quamuis certum sit, ad reliqua, quæ ad dandum consilium spectant, cumulate præstanda, satis inde aditum patefieri; tamen, vt eo plenius si quando necesse esset, hinc Consiliarius ea haurire possit, quæ nos præcipuè obseruanda in consilio rectè dando esse ducimus, placuit nunc Sanctorum Patrum vestigia sequentes, nonnulla adiungere, quibus optima Cardinalis voluntas, ac studium bene de Christiana Republica merendi, ac Deo seruiendi, non mediocriter dirigi possit, & adiuuari. A

B

QVARTVM MEMBRVM.

Tria Cardinali ad recta, recteq. consulendum, esse necessaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.

C

INTER multa, quæ a varijs auctoribus de consilio ferendo scripta esse cognouimus, cum quædam ad ea pertineant, quæ sub consilio non cadunt,[a] quædam ad ea, quæ in consilio fugienda sunt, & quædam ad alia, quæ in rebus consultandis opportuna videntur.[b] Nos ea quærentes, quæ consilij vim rectamq. eius moderationem, maxime adiuuare possunt, ac breuitati seruientes, ex præclaris multorum sententijs, eam potissimum, quæ a S. Gregorio Nazianzeno prodita est, excerpsimus, qui tria recenset, quæ bonum Consiliarium reddunt: his enim paucis, si accurate eorum vis expêdatur, integra, ac perfecta Consiliarij functio continetur. D

Ille igitur in carminibus, quæ inscribuntur, περὶ ἀρετῆς siue περὶ ταπεινοφροσύνης, σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας, sermonem ad hunc modum instituit.

Τριῶν γὰρ ὄντων, ὥς λέγουσιν οἱ πάλαι,
Οἷς τὸν ἀγαθὸν σύμβουλον ὁπλίζει χρεών·
Ἐμπειρίας τε, φιλίας τε, καὶ παῤῥησίας,
Τούτων ἂν οὐδὲν ἡμῖν εὕροις ἐνδέον.

a Arist. 3. Ethic. cap. 3. & lib. 6. c. 9.

b Greg. Nyss. siue Nemesius lib. 5. de Homine c. 5. Damascen. lib. 2. de orthod. fide c. 22. S. Greg. lib. 2. Moral. c. 36. S. Tho. 1. 2. q. 14. per tot. et 2. 2. q. 51. & seq. Aegid. de Regim. Princip. lib. 3. c. 17. & seq.

A Ἐμπειρίας μὲν εἰς τοσοῦτον ἤλασα,
Ὅσον περ εἰκὸς τοὺς πονήσαντας μακρῷ
Χρόνῳ τε προσλαλήσαντας σοφῶν βίβλοις
Θεοπνεύστων δογμάτων λόγοις πηγῇ
Γλυκεῖα σώφροσί τ' ἀρυσίμῳ.
Ὧν καὶ βάθος τι μικρὸν ἐξηντλήσαμεν.
Τοῦ δευτέρου δ' ἂν εἶπον εὐνοίας λέγω
Πίστις μεγίστη. ταῦτα γάρ σοι βούλομαι.
Ἃ πρόσθ' ἐμαυτῷ φίλτατε παρήνεγκα
Ἡνίκα λογισμοὶ κινδύνοις συνέδραμον
B Πικρᾶς θαλάσσης. οἷς συνήφθην πρὸς Θεόν.
Φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας.
Παῤῥησίας δὲ μὴ λάβοις πεῖραν ποτὲ
Μήτ' οὖν ἐμῆς μήτε τούτων σοὶ ξένων
Ἀλλ' οὐδὲ λήψῃ τοῖς ἐμοῖς πεισθεὶς λόγοις.
Ἔστι γὰρ αἶνον, οὐ ψόγον ἐπάξιος.

Quorum carminum hic in summa est sensus: Tria esse, quemadmodum veteres dicunt, quæ bonum Consiliarium reddunt: Rerum peritiam: Beneuolentiam: & Libertatem loquendi.

HORVM igitur singula persequentes, vt eo clarius explicentur,
C illud in primis animaduertendum ducimus, hoc S. Nazianzeni tāquam axioma, cum multis sapientum sententijs, & pronunciatis, alijs de rebus prolatis, facile conuenire. Illi enim tradiderunt [a], humanas actiones, vt a nobis feliciter perficiantur, tria requirere, quorum primum est, SCIRE, tum VELLE, tum POSSE, hincq. dicebat Baldus, [b] quod & alij Doctores sæpe vsurpare solent, tria esse, quæ regunt omnem humanum actum, scientiam, voluntatem, & potentiam. Primum enim præcedit intellectus, qui res inuestigando, earum cognitionem assequitur: Post surgit voluntas, quæ præcedente hoc lumine excitata, fertur amore, quasi proprio pondere
D in rem cognitam: Inde cum eam possidere concupiscat, succedit potestatis vis, quæ impedimenta submouet, ita vt quod cognitum, ac dilectum est, prompte adipisci homo valeat.

[a] Plat. in Gorgia post med. Arist. lib. 5. Polit. c. 9.

[b] Baldus in l. multum. C. si quis alter. vel sib.

HAEC tria in Consiliario exigi, S. Nazianzenus quamuis alio loquendi more vtens, ostendit: Primumq. exorditur a rerum cognitione, duplicem illam scientiam complectens, quæ speculatiua, & quæ practica dicitur, vt infra declarabitur. Secundo beneuolentiā, seu charitatem nominat, quæ ad voluntatem refertur bene faciendi, ac iuuandi cupidam. Tertium addit, libertatem loquendi, non quòd hæc proprie sit potentia illa, quæ sublatis impedimentis exequitur,

quod cupit, sed quia sicuti post conceptum salubriter fœtum, ac post A
vterum ferendi laborem, restat tantùm, vt partus feliciter in lucem
edatur; sic & Consiliarius post rem bene, matureq. examinatã, post
accensam illius ad commoda publica voluntatem, nihil aliud reliquum habet, quàm vt omni trepidatione, aut periculi suspicione
fugata, aperte, & fideliter animi sui sensum in publicum emittat:
quod quidem per dicendi libertatem facile assequetur.

CONGRVVNT præterea eadem S. Nazianzeni verba cum ijs, quæ
alij sapientes tradiderunt,[a] dicentes, tria requiri in homine, vt fides
illius verbis adhibeatur, quæ sunt prudentia, beneuolentia, & virtus:
Prudentia, vt res bene intelligat, earumq. vsum, ac peritiam teneat: B
homines enim facile credunt ijs, qui res optime perspectas habent.
Secundo, beneuolentia, quoniam illis etiam credi solet, qui nos diligunt, & nobis prodesse cupiunt. Tertio, virtus, quoniam ab ijs quoque facile persuademur, quos bonos esse, & nullatenus mentiri existimamus: quæ tria etiam hic à S. Nazianzeno commemorantur.
Nam primo scientiæ mentionem facit, qua res dignoscuntur: tum
beneuolentiæ, per quam alijs prodesse quæritur: demum libertatis
loquendi, quæ id efficit maxime, vt inducantur homines nobis ad
credendum, quippe, qui vbi vident virum aperte loquentem, & nihil
prorsus abscondentem, aut simulantem, facile sibi persuadent illum, C
& virtutem re ipsa colere, & eandem verbis extrinsecus profiteri.

[a] Aristot. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

RERVM PERITIA.

HIS igitur ita præmissis, nunc primum illud aggredimur, quod
S. Nazianzenus à Consiliario exigit, nimirum cognitionem, seu peritiam earum rerũ, ad quas tractãdas est accessurus; & quamuis vtatur
verbo, ἐμπειρίας, quod experientiam potius sonat, attamen in sequentibus carminibus, quæ supra attulimus, apparet, eum latius extẽdere
hoc nomen, cum loquatur de eo, qui in sapientum libris, & orationibus, & diuinis dogmatibus versatus est, quod ad speculationem pertinet: & propterea nos, rerum peritiã diximus, quæ vtramque scientiæ partem, tam contemplando, quàm experiendo, complectitur. D

Inquit ergo hanc peritiam esse Consiliario necessariam: quoniam
si quisque artifex instrumenta nosse debet, quibus est vsurus, & mercator irridendus esset, qui quale sit plumbum, quale aurum, quale
vitrum, aut margarita non distingueret; sic frustra Consiliarij nomen sumit, qui in rebus gerendis hospes est, & peregrinus: vnde veteres dicebant, caput esse ad consilium de Republica dandum, nosse
Rempublicam,[b] cum nemo de ijs rebus sapienter disserere, aut alijs
rectum dare consilium possit, quas non nouit, & tritum illud est,

[b] Cic. lib. 2. de orat.

Sulpitio

A Sulpitio olim vitio datum fuiſſe, quòd ius ciuile ignoraret, in quo
verſabatur.[a] Nam, vt ille ſcripſit, *Sicut ſi quis grammaticum ſe profeſſus, bar-* a l.2.ff.de origin.iur. Cic.2.
bare loqueretur: aut ſi abſurde caneret is, qui ſe haberi vellet muſicum, eo turpior eſſet, Tuſcul.
quo in eo ipſo peccaret, cuius ſcientiam profiteretur: ſic Cardinalis in dandi cō-
ſilij ratione peccans, hoc turpior erit, quòd in officio, cuius magiſter
eſſe debet, labitur, arteq. Conſiliarij profeſſus, in conſulēdo delinquit.
ATQVE hoc quidem adeo neceſſarium eſſe nemo non videt, vt
qui huius cognitionis expers eſt, alienum potius locum occupare
cenſeatur, ita vt muneris huius minus recte, legitimeq. peracti ra-
tionem Deo reddere teneatur, cum ſinguli ea nota habere debeant,
B quæ ad eorum ſtatum, vel officium pertinent: vnde Apoſtolus Co-
rinthios monebat: *Videte vocationem veſtram.*[b] alioquin peccant pec- b 1.Cor.1.
cato, quod ex ignorantia oritur: quam Theologi vincibilem & craſ-
ſam appellant, quia ſcire quilibet tenetur, quod officij ſui eſt, & ſi
neſcit, & exercet illud,[c] dicitur actum committere præſumptionis, c S.Tho.1.2.
ſeu vanæ gloriæ.[d] Quòd ſi quis quærat, qua ratione poſſit ſe Con- q.76.artic.1.& 2.
ſiliarius ad hæc cognoſcenda comparare, vt ſe idoneum muneri ſuo d S.Tho.2.2.
reddat; Reſpondemus primo, exemplum Salomonis imirandū, q.130.et q.132.& Nauarr.in
qui ad gubernationem populi acceſſurus, ante omnia a Deo opem c.inter verba,
ad exequendum officium ſuum poſtulauit, mirificeq. ideo illi pla- nu.18.11.q.3.
C cuit;[e] nam, vt ait S. Iacobus: *Omne datum optimum, & omne donum perfe-* e 3.Reg.3.
ctum deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum;[f] Vnde Dauid tam ſæpe f Iacob.1.
Deum rogabat, vt illi ſenſum aperiret, dicens: *Seruus tuus ſum ego, da* g Pſalm.73.
mihi intellectum.[g] Et: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam.*[h] Et illud: & 125.
Illumina oculos meos;[i] Et Tobias: *Omni tempore benedic Deum, & petas ab* h Pſal.42.
eo, vt vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant: ipſe enim i Pſal.12.
dirigit conſilium hominis;[k] Et Salomon ſæpe: *Dominus dat ſapientiam, & ex* k Tob.4.
ore eius prudentia, & ſcientia;[l] quam ſcientiam Deus largiri illis ſolet, qui l Prouer.2.
mentem gerunt caſtam, & diuini nominis zelo accenſam, non ſua
quætentes, ſed quæ illius ſunt.

D POSTHAEC, quoniam hoc diuinum lumen non dormientibus,
ſed vigilantibus, & laborātibus infundi ſolet: propterea non omittē-
dum eſt, duplicem hanc eſſe rerum cognitionem, qua Conſiliarium
præditum eſſe oportet, alteram, quæ ſpeculando, meditando, legēdo,
diſſerēdo acquiritur, qua res in vniuerſum quoad eorū naturas, quod
aiunt in abſtracto, iudicantur. Et hæc quo plenius, ſubtiliusq. inue-
ſtigatur, eo purior, firmior, & diffuſa magis ſe nobis oſtendere ſolet:
ille enim dicitur peritiam rerum ſpeculādo acquirere, qui eas penitus
perſpectas habet, & præſertim nouit ad quem finē a Deo fuerint hæc,
quæ conſpicimus, creata: ad quē vſum diuitiæ, honores, magiſtratus,

potentia, filij, familiæ, studiaq., ac alia huiusmodi instituta: siquidē Gentiles, ac Philosophi, & si multa nouerint, non tamen perfecte, & integre illorum notitiam sunt adepti, quia finem, ad quem præcipue ea essent condita, prorsus ignorabant: sicut si quis ingrediens officinam multis eam, ac præclaris instrumentis refertam videret, sed quorsum illa fabrefacta essent, nesciret, non sane inde erudiretur, sed illius potius mens confunderetur. Altera deinde est cognitio, quæ singulares rerum circumstantias, & contingentia varia in humanis actionibus considerat, quæ πρακτικὴ, quòd ipso perficitur actu, appellatur: & hæc rebus administrandis, populorumq. gubernationi maxime prodesse solet. Vtramque igitur necessariā esse minime est dubitandum. & vt ad particularia quædā descendamus, quæ magis vtilia esse solent: cum Cardinalis non solum sit Consiliarius Pontificis Maximi, quatenus Pontifex est, verumetiam quatenus est Princeps, ideo duo erunt præcipue rerum genera, in quibus ipse defigere studiū suum debebit: Aliæ, quæ pertinent ad dandum cōsilium, vt summo Pontifici; aliæ ad dandum consilium, vt Principi. In primo enim genere, lectionem sacrarum Scripturarum, Constitutiones summorum Pontificum, sacrosancta Consilia, Patrum decreta, vitas Sanctorum, Ecclesiasticā historiam, Libros de Ritibus sacris; iuris Pontificij monumenta: Exempla clarorum virorum, aliaq. huiusmodi multa nota habere non prætermittet: In alio, ea, quæ spectant ad Ditionem ipsius Pontificis, & præsertim quinque illa capita rerum ab auctoribus commemorata, [a] quibus, vt plurimum, consultationes publicæ contineri solent; de bello, & pace: de vectigalibus: de annona; de legibus: de præsidio militum, & de alijs huiusmodi, vnde Reipublicæ vtilitas paratur, & augetur, quibusq. Consiliarij Regum instructi esse solent, diligenter scrutari, atque euoluere studebit, ac potiora quædam in proprios commentarios referre, vt tamquam pretiosam supellectilem ad manum paratam habeat, quam, cum vsus venerit, statim depromere queat. Quin Aulicos nōnullos selectiores viros, omni doctrinæ genere ornatos, rerumq. vsu peritiores, interdum in familiaribus colloquijs secum adhibere curabit; vnde multa ad rem pertinentia, nec litteris mandata, plenius poterit haurire. In summaq. id secum statutum habeat Cardinalis, adeo sibi multiplicem hanc rerum cognitionem esse necessariam, vt ideo a Doctoribus dicantur Cardinales in sacro Consistorio locū cælestium Cherubim obtinere, quod nomen exponitur scientiæ plenitudo, seu multitudo, [b] quia scire illi debent omnia, quæ ad optimā Ecclesiæ militantis gubernationē, cuius ipsi sunt cardines, pertinent. [c]

[a] Aristot. 1. Rhetor. c. 4.

[b] S. Hierony. epist. 103. ad Paulin.

[c] Cassan. Catal. glor. mūd. in 4. par. in 1. consider. vers. quidam sunt.

SECVN-

A SECVNDVM, QVOD A S. NAZIANZENO requiritur, cum ad voluntatis affectionem pertineat, antequá de eo loquamur, illud prænotandú censuimus, Græce hanc appellari ab eo φιλίαν, quæ accipi solet pro amicitia: deinde cum idem sanctus hoc verbum latius explicat in carminibus sequentibus, appellat εὐνοίας, quod est beneuolentia, dicens, τῇ δευτέρᾳ δ' ἂν εἴποι εὐνοίας, λέγω, πίςις μεγίςη: interpres vero Iacobus Bilius vir valde eruditus, vertit charitatem, ac bis idem verbum repetit, ductus forte ex verbis sequentibus eiusdem Sancti, qui loqués de hoc amore per varia pericula, ait: οἷς συνήφθην πρὸς Θεόν: Φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας. hoc enim proprie conuenire videtur BENEVOLENTIA.
B charitati, quæ nos iungit Deo. Quapropter, cum hæc tria verba; Amicitia, Beneuolentia, Charitas, si strictim accipiantur, partim aliquid inter se commune habeant, partim inter se differant; [a] Nos hoc loco ad mentem potius sancti respicientes, simulq. horum verborum vim coniungentes, sumimus hunc ipsum mentis affectum pro voluntatis studio cum virtute coniunctæ, illos non solum externis bonis, sed etiam spiritualibus iuuandi, quibus consilia dantur: quæ quidem affectio magnam secum præclarissimarú rerum cohorté ducit.

a S. Tho. 2. 2. q. 23. artic. 1. & q. 27. art. 2.

IN primis enim ea omnia excludit, quæ puro, synceroq. amori aduersantur, ne scilicet aliquis vmquam quidquam Reipublicæ no-
C xium, aut quod dedecus afferre possit, siue quod minus honestum, aut iustum aliqua spe gratiæ, aut ambitionis adductus, siue periculi metu deterritus, vel quocumque proprij amoris velo obcæcatus, consulere audeat: vnde olim apud Athenienses quoties aduocabatur concio, legimus, præconem maxima voce, horrendisq. verbis dirum exitium illi, atque eius posteritati imprecari solitum, qui malum, perfidumq. consilium Reipublicæ dedisset. Et quamuis hoc nequitiæ genus a sacrosancto Consistorio nostro omnino exulet, quia tamé certus esse nemo potest, futuris quoque temporibus illud ab omni prorsus horum malorum periculo immune exiturú, ideo memoran-
D dum duximus, Cardinalis partes esse, cum ad sententiam dicendá accessurus est, hoc sibi primú in animo statuere, Deumq. vehementer orare, ne sibi quidquam excidat, quod publicæ causæ nocere possit.

DEINDE vero excitatur ex hoc studioso volútatis affectu, strenua quædam alia in illius corde cogitatio, quantas scilicet Deo gratias habere debeat, qui talem ei statú, & vocationem largitus fuerit; qua tantum possit, & publico commodo, & sibi ipsi proficere, ideoq. præsentem occasionem tamquam diuinitus ad cælestem gratiá promerendam oblata, summo animi ardore amplectendam statuet.

PRAETEREA summam hinc etiam sibi apud alios existimatio-

nem, ac mutuam beneuolentiam accessuram prospiciet, qui videntes commune bonum, publicæq. rei vtilitatem, tum veritatis puritatem, religionis sanctitatem, fidei, pietatis, ac conscientiæ laudem sibi præ alijs omnibus rebus potiorem esse, seq. honestatis, & dignitatis studiũ cuicumque politicæ prudentiæ, iniustæve vtilitatis studio anteferre, facile illius exemplo ad virtutem poterunt excitati, atque ad Christianæ Reipublicæ propagationem eò vehementius accendi. A

Sed qui præcipuus beneuolentiæ huius fructus in consulendo dignoscetur, ille proculdubio erit, si animi sui studium eò intendat, vt eius consilia Deo placeant, & quidquid ille dicendo, hortando, suadẽdove locuturus est, id cum sancto Dei beneplacito, quod charitatis proprium est, conueniat. Sic enim cumulatus illius cogitationi se fructus exhibebit, vbi consilio suo non solum diuini nominis gloriæ, ac sanctæ Ecclesiæ dignitati, sed propriæ etiam salutis commodo, atque æternæ suæ felicitati prospici posse sentiet. B

Qvorsvm enim tot incommodis & periculis se exponere? quorsum Consistorij subsellia terrere? quorsum die ac nocte laborare? quorsum omnes cogitationis, industriæq. suæ neruos, dicendo, monendo, clamandoq. consumere? nisi altius hæc ascendant, vt æterno Patri, qui omnia intuetur, accepta sint, ab eodemq. cælestem illius gratiam consequantur? Dicebat Auctor, quamuis Gentilis, & veræ lucis expers, cum de contemplatione rerum, quæ supra nos sunt, loqueretur: *Nisi ad hæc admitterer, non fuerat operæpretium nasci. quid enim erat, cur in numero viuentium me positum esse gauderem? an vt cibos, & potiones percolarem? vt hoc corporis casurum, ac fluidum, periturumq. nisi subinde impleatur, farcirem, & viuerem agri minister, vt mortem timerem, cui omnes nascimur? Detrahe hoc inæstimabile bonum. non est vita tanti, vt sudem, & æstuem. O quàm contempta res est homo, nisi supra humana se erexerit!* [a] C

a Senec. lib. 1. Natural. quæstion. c. 1.

Mvlto ergo magis hæc Christiana beneuolentia, seu potius charitas, Consiliarij pectus accendere debebit, vt non ea tantũ, quæ ante oculos versantur, & ad publicam dignitatem attinẽt, auide amplectatur, sed etiam in atria Dei altissimi penetret, indeq. copiosum gratiæ suæ imbrem, ad omnes cogitationes, sermones, actionesq. suas irrigandas, feliciter hauriat? Ob id enim Theologi hanc Dei dilectionem, seu charitatem, non solum finem præceptorum, [b] sed & aliarum omnium virtutum formam esse dixerunt, [c] eo quòd sine illa, virtutes omnes valde imperfectæ, & inanes, ac *tamquam æs sonans, & cymbalum tinniens*, vt ait Apostolus, [d] censeantur. Quapropter, cum illius vis, ac præstãtia in omnibus humanis actionibus exigatur, vt scilicet Deo placeant, hominemq. Deo gratum reddant, non opus D

b 1. Timot. 1.
c S. Tho. 2. 2. q. 65. artic. 2.
d 1. Cor. 13.

A eſt pluribus laborare, vt oſtendamus Conſiliarium quoque, huc primum verborum, ac ſuffragiorum ſuorum vela dirigere debere, vt quæ ab eo ſunt alijs perſuadenda, in Dei gloriam, Eccleſiæ catholicæ incrementum, propriæq. animæ ſalutem cedant. Quod quidem aſſequi diuina gratia adiuuante non eſt difficile, cum ea ſit vis beneuolentiæ, & dilectionis, vt hominem vertat in rem dilectam, iuxta præclarum illud ſancti Auguſtini elogium, cum dixit: *Terram diligis, terra eris: Deum diligis, quid dicam? Deus eris. Non audeo dicere ex me; Scripturam audiamus.* [a] *Ego dixi, Dij eſtis, & filij Altiſsimi omnes.* [b]

a S. Aug. in epiſt. S. Ioan. tract. 2. in fi.
b Pſal. 81.

B Nvnc ad tertivm a S. Nazianzeno requiſitum accedamus, quod eſt de loquendi libertate, de qua complura iam a nobis aliàs dicta fuerunt. [c] Verum ea eſt huius virtutis amplitudo, atque in cõſilijs dandis neceſſitas, vt vix vmquam ſatis de ea dici poſſit. Quid enim prodeſt Conſiliario, rerum cognitione, illarumq. vſu excellere, tum ſalutaria ſtudia, accenſumq. bene operandi affectum intus enutrire, ſi, cum tempus illius depromendi aduenit, animi alacritas deficit, & trepidatio, aut ſuſpicio, ſeu aliud quoduis obſiſtit impedimentum, quo minus aperte, ſyncereq. id profiteatur, quod mente iam cõceperat? ſicut enim ſi nauis, ex littore ſoluens, ſecundisq. ventis

LIBERTAS LOQVENDI.

c In queſt. 38.

C ſcopulos, & vada tranſiliens, tandem in conſpectu portus euertitur, mercesq. fluctibus abſorbentur fruſtra nautæ laborarunt, inutiliterq. tempus inſumpſerunt: & ſicuti mulier, quæ fœtum initio concepit, & vſque ad legitimum pariendi tempus in vtero incolumem educauit, ſi eadem, cum tempus pariendi aduenit, aut nullum, aut non integrum partum, ſed abortiuum eiecit, digna eſt potius, cuius calamitatis alij miſereantur, quàm vt illi quiſquam gratuletur: ſic ſane Conſiliarius, qui dicendi libertatem tamquam neceſſarium muneris ſui exercendi inſtrumentũ, opportune, cum tempus inſtar, non protulerit, omnem ſuam operam videtur perdidiſſe,

D ſimilisq. eſt militi, qui galea, enſeq. accinctus, atque omni apparatu bellico inſtructus, cum in aciem deſcendendum eſt, enſem non educit ex vagina, & tamquam vultum hoſtis formidans, cum eo congredi veretur.

Haec ideo a nobis paulo latius afferuntur, quia, hac dicendi libertate ſublata, inanis prorſus, & otioſa actio Conſiliarij redditur. Percurrat autem ipſe cogitatione id, quod in Euangelio legitur, nullam excuſationem illorum acceptam fuiſſe, qui ad cœnam fuerant inuitati, cum alter ſe villam emiſſe: alter ſibi iuga boum quinque probanda eſſe: alius ſe vxorem duxiſſe diceret: [d] quæ omnes excuſationes

d Luc. 14.

sationes tamquam leues reiectæ fuerunt, quia Domini iussio maioris erat momenti. Itaque cum Papa iubet Consiliarium sententiam suam proferre, quod sane non est Atlanticum Mare transilire, aut sumptis pennis in cælum volare, non debet ille hoc ipsum, quod sui muneris proprium est, facile prætermittere: immo illud sibi persuadere, difficile admodum esse vllo alio honoris gradu, aut virtutis nomine, aut ornamenti titulo, existimationem suam in Consistorio tueri, si huius ingenuæ dicendæ facultatis sit expers. Nam sicut aliud est, esse bonum virum, aliud esse bonum ciuem, [a] vt veteres dicebant: sic poterit quidem Cardinalis boni Sacerdotis, boni Antistitis, & boni Prælati nomen, & officium sustinere, sed non boni Cardinalis si in eo deficiat, quod præcipuum Cardinalis esse debet in consilijs libere, & syncere dandis. A B

a Arist. 3. Polit. c. 3.

VERVM amplius, cum Cardinalitius gradus nihil aliud plane sit quàm dignitas, & officium quoddam virtutis splendore, atque auctoritate eminens in Ecclesia Dei, institutum ad Sedis Apostolicæ, communisq. boni vtilitatem tuendam, & prouehendam, vt aliàs diximus; cõsequens erit, quemcumque ad hanc vocationem accersitum, eàm cogitationem sibi in animo defixam perpetuo custodire debere, vt boni publici sit fidelis minister, diligens curator, & assiduus defensor. Quod quidem, si libertate in dicendo careat, præstare nequaquam poterit. C

CVM vero tam præclaræ virtutis declarandæ præcipuus locus soleat sacrum Consistorium existimari, in eoq. multiplices causæ plerumque possint se obijcere, quæ Consiliariũ languidiorem, ac timidiorem reddant, ne omnino loquatur quod sentit, neve inter luminaria magna adscitus, eum sententia sua fulgorem emittat, quibus ceteri, vt oportet, illustrentur; idcirco præter alia aduersus complura, & frequentiora impedimenta superius declarata, cogitauimus, cum multa adhuc possint superesse, breuiter regulam aliquam generatim perstringere, qua tot incommodis, quæ libertati consulendi aduersantur, occurri possit. D

ET vt radix tam noxij morbi penitus euellatur, non erit ab re inquirere, quid tandem illud sit, quod ab hac generosa loquendi libertate, in timidiorem quandam verecundiam, seu intempestiuum silentium pertrahere homines soleat.

ID autem ex duplici, ni fallimur, potissimum causa proficiscitur, quarum altera est, communis quædam humanitatis nostræ imbecillitas: altera est, nimius sui ipsius amor. Prima euidens esse solet in omni fere hominum genere, quibus aliquid sermone persuadendum, admo-

A admonendum, corrigendumve incumbit, ſiue ſint magiſtratus, ſiue concionatores, ſiue præceptores, ſeu patres familias, aut alij huiuſmodi, quos quidem, ſi quid dicendo proficere cupiunt, longe ab ijs erraris abeſſe oportet, quæ ab alijs quærunt propulſare, [a] ne alioquin eis obijciatur, *Medice cura teipſum:* [b] ſic & Conſiliarios quando contingerit de diſciplina Eccleſiaſtica reſtituenda in Conſiſtorio agi, dubium non eſt, omni illarum rerum ſuſpicione vacare debere, quas in alijs emendari publica vtilitas expoſcet.

a S.Greg.Nazian. in Apolog. de fuga. Plutarc. in lib. de diſcrimine adulat. & amicis. prope fin.

b Luc. 4.

ET quamuis exiſtimandum ſit, Senatorum noſtrorum grauitatem, atque amplitudinem vulgaribus aliorum culpis minime ſubie-

B ctam eſſe, ab ipſorumq. moribus exempla potius in alios deriuari debere; Attamen, vt eò arctius & illi ad veterem diſciplinam, tamquam ad ſaxum adhæreſcant, & poſteri noſtri hæc maxime retinenda, & obſeruanda eſſe intelligãt, liber modo verba Proſperi viri ſancti in medium afferre; ex quibus quilibet perſpicere poteſt, quàm neceſſaria ſit Conſiliario grauitas morum, integritasq. vitæ. Ait itaque Proſper: *Sumptuoſis dapibus crudus non poteſt abſtinentiam laudare, quam calcat. Vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non poteſt diſſuadere pecuniæ. Inimicitiarum tenax non valebit animos diſſidentium ſacerdotali tranquillitate cõponere. Iuſtitiam prædicare iudicibus erubeſcit, quam ipſe perſonæ potentis fauore corrumpit.*

C *Nec defendit oppreſſos, ſi perſonas aut honorãt, aut deſpicit. Et quidquid boni non facit, aut mali committit, nec iubebit fieri, nec vetabit, quia neceſſariam docendi auctoritatem contrarietate ſuæ actionis, aut amittit, aut minuit.* [c] Hæc Proſper. Si autem ad illius verba nobis modo addere noſtra licet; quæro ego, ſi quando morum corruptio (quod Deus auertat) futuris tẽporibus redargui in Senatu poſtularet, Quonã modo ſimplicitas, modeſtia, & frugalitas tãtopere a Lateranenſi, & Tridentino Concilio in Eccleſiaſticis Præſulibus commendata, ab eo poterit Conſiliario perſuaderi, cuius tũc ædes exquiſito nimio ſplendore fulgerent, menſaq. lauto quotidie apparatu redundaret? Quomodo aduerſus inanem ambitionis fa-

c Proſp. lib. 2. de vit. contẽpl. cap. 5.

D ſtum ageret ille, quem in captanda Magnatum gratia, nouiſq. quotidie curandis obſequijs, numquam conquieſcere omnes perſpicerẽt? Quomodo ad pietatis opera exercenda, pauperesq. ſubleuandos poterit ille ſermonem ſuum conuertere, qui auro coaceruando, opibusq. accumulandis totus incumberet? Quomodo vt publicæ turpitudini ac fœditati legibus occurratur, ille ſe acrem oſtenderet, qui intemperantiæ ſuſpicione laboraret? Quomodo nimium illum erga propinquos carnis affectum, quem multorum malorum in Eccleſia Seminarium Tridentinum Concilium vocat, deteſtari ille poterit, qui conſanguineos redditibus Eccleſiaſticis vltra quam opor-

ret, amplificare, atque augere non desereret? Quomodo denique A cætera vitia publica, ille intrepido, fidentiq. animo damnare audebit, atque verborum iacula in facinorosos libere contorquere, qui antea pectus suum, iustitiæ, honestatis, innocentiæ, ac sanctimoniæ, religionisq. lorica vndique tectum, atque armatum esse non contenderit?

ALTERA est causa non ita euidens, sed occultior, quæ nimius sui ipsius amor dicitur, qui adeò altas, subtilesq. in cordis nostri penetralibus radices affixas habere solet, vt vix dignosci, nedum euelli possit, cum recti, & honesti specie, vt plurimum nobis imponat, & nisi eius insidiæ diligenter obseruentur, incautos opprimat, & captiuos ducat. Quod ergo ad consilia danda pertinet, facile illi erit B eius laqueos deprehendere, si animaduertet, an aliter priuatim, aliter in Consistorio aliquando loquatur. Nam in familiaribus sermonibus, vbi de rebus publicis: de Principum petitionibus: de vectigalibus minuendis: de morũ reformatione: de luxu Præsulum moderando agitur, si seipsum non solum pium, ac iustum, sed etiam maxime strenuum, atque in commune bonum ardentem sentiet: quando vero occasio postulabit, vt de ijsdem rebus in Consistorio palam tractetur, cognoscet se potius frigere, nec se, eundem amplius, qui antea sibi videbatur, plane esse, nec pristinam illam animi magnitudinem, ac loquendi fiduciam retinere: hoc certe non obscurum erit argumentum, se proprij amoris retibus implicitum, & imperfectorum hominum more, aliquid humani pati, & quia in hoc C regno mundi alijs antecellere cupit, quærere idcirco, ne alijs displiceat, a quibus gratiam, auctoritatem, & commoda expectat. Duo enim, vt memoriæ proditũ est, Tortores sunt humanæ vitæ, amor, & timor, ille studio obtinendi, hic metu amittendi. Vnde quo ampliora quis appetit, eò timidior ne spe excidat, redditur: Si vero nihil sperat, nihil metuit, sublato hoc amoris immodici nexu, omnis illico trepidatio conquiescit, & securitas summa æquabilem illius & D mentem, & linguam perpetuò reddit, & comitatur.

QVAPROPTER agnita huius morbi radice, vnde tam præclaræ virtuti os obstruitur, & tamquam laqueis constricta ne se proferat, oppressa detinetur, ille, qui eam his vinculis exoluere, atque in libertatem vindicare optabit, facile id cõsequi poterit, si, quemadmodum aiunt medici, contraria contrarijs esse curanda, sic ille antequàm loquendi dies veniat, operam dederit, vt toti huic dæmonis familiæ, quæ in eius penetralia inuadere tentauit, nuncium remittat, ac illius loco, modestiæ, continentiæ, disciplinæ, ac iustitiæ comitatum, in

pectoris

A pectoris sui arcana introducat, quibus sociatus, alium se ostendere incipiet, quem omnes mirentur. Ad quod placet Ethnici hominis verba, quamuis ad alium finem prolata, afferre, vt hinc quoque Consiliarius agnoscat, quantum veræ virtutis opinio, animis fructum parere soleat. Inquit igitur: *Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter aduersa felicem, in medijs tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, ex æquo Deos; non subibit te veneratio eius? non dices: ista res maior est, altiorq. quàm vt credi similis huic, in quo est, corpusculo possit? Vis istuc diuina descendit, animum excellentem, moderatum, omnia tamquam minora transeuntem, quidquid timemus, optamusq. ridentem, calestis potentia* B *agitat: non potest res tanta, sine adminiculo numinis stare. Itaque maiore sui parte illic est, vnde descendit. Quemadmodum radij solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt, vnde mittuntur; Sic animus magnus & sacer, & in hoc demissus, vt propius diuina nossemus, conuersatur quidem nobiscum, sed hæret origini suæ. Illinc pendet, illuc spectat, ac nititur, nostris tamquam melior interest.* [a]

[a] Seneca epistola 41.

VNDE concludimus, sicuti nihil est, quod magis homines in alicuius admirationem conuertat, quàm solida veræ probitatis, atque innocentiæ significatio; sic nihil æque fiduciam dicendi munire, atque ad loquendum vires addere solet, quàm eadem virtutis, atque integritatis cõscientia, quorum vtrumque S. Ioannes Baptista exem- C plo suo declarauit, (quod etsi aliàs attigerimus, eò tamen libentius hoc loco memorandum duximus, quod hoc ipso die, dum hæc scriberemus, sacra decollationis eiusdem sancti memoria celebraretur [b]) quem Herodes quamuis alienigena, & corruptis moribus Princeps, quia tamen eum virum iustum, & sanctum sciebat, non solum libere loquentem libenter audiebat, & audito eo multa faciebat, sed etiam metuebat. [c] Vicissim vero sanctus Dei zelo accensus, ac vitæ integritate accinctus, nihil verebatur verba salutis, licet corpori suo noxia tamquam flammam ignis aduersus illius vitia euomere, vnde celebrem apud homines laudem, & immortalem apud Deum gloriam D est adeptus. Quare merito S. Nazianzenus hanc Consiliario virtutem, quæ libertas loquendi vocatur, vt illi summopere necessariam adscripsit.

[b] Die 29. Augusti 1592.

[c] Marc. 6.

QVIN-

QVINTVM MEMBRVM.

De alijs pertinentibus ad Conſiſtorialia Conſilia.

VÆ ſuperius dicta ſunt, cum fere omnia ad Conſiliarij munus pro dignitate inſtituendum, atque ad præparandam illius mentem pertineant, vt hiſce argumentis, atque animaduerſionibus tamquá athleta, ad palæſtram ſtrenue, fortiterq; poſſit ſe accingere; ſupereſt nunc, vt ad finem ipſius operis accedentes, cetera huic functioni exercendæ neceſſaria, ex Chriſtianæ prudentiæ regulis, vſuq; rerum frequenti, ac veterum Patrum diſciplina potiſſimum deſumpta, in vnũq; collecta, oculis Cardinalis ſubijciamus, vt quæ ſibi in dandis ſummo Pontifici conſilijs, diligenter obſeruanda erunt, compendio hîc comprehenſa, vno ei conſpectu liceat intueri, hincq; totam hanc conſultandi actionem, eò præclarius, ac ſalubrius poſſit obire. A B

QVOD igitur in rebus magnis gerendis, & præcipue Eccleſiaſticis in primis propoſitum eſſe cuique debet, vnde eo quod illi aggrediendum eſt, alte, magnificeq; ſentiat, idq; tamquam glorioſum, Deoq; acceptum opus, mente concipiat; hoc potiſſimum in Cardinalis Conſiliarij animo, cum in Conſiſtorium ad danda conſilia accedit, conſtanter conſtituendum erit.

ET vt aptius, atque alacrius ad hanc Conſiliarij muneris dignitatem, & neceſſariam in Eccleſia Dei functionem intelligendam, & contemplandam excitetur, partes illius erunt, in eam ſecum cogitationem ſæpe deſcendere, quid ſibi velit hæc tam præclara Conſiſtorialis actio, cur tanto honore, ac celebritate a maioribus noſtris ſemper fuerit obſeruata, & quem præcipue vſum vniuerſæ Eccleſiæ Dei ſoleat afferre. Ex hac enim meditatione, cum oculos in cælum attollere incipiet, atque vniuerſam hanc mundi machinam Dei opificio conditam intuens, per hæc viſibilia, ad ea, quæ inuiſibilia ſunt, mente conabitur aſcendere; facile ei erit diuino illuſtrante lumine agnoſcere, pulcherrimam hanc rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem, quæ tam miro ordine, ſapientia, atque æquabilitate a ſummo C

A mo Pontifice vna cum eius Consiliarijs, atque administris Cardinalibus exercetur, eximia æterni Spiritus prouidentia, ad quandam cælestis Hierarchiæ similitudinem, institutam fuisse.

Et quamuis ea, quæ supra nos sunt, & quæ ad diuinam gubernationem pertinent, nequeant ab hominibus humana aliqua ratione satis explicari, aut comprehendi, iuxta illud Iob: *Numquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra?* [a] Vnde de cælestibus rebus potius negando quid non sint, quàm affirmando quid sint, certius a nobis tractari potest, vt ait S. Dionysius, [b] & nulla similitudo, aut descriptio, nisi admodum dissimiliter, atque obscure potest his ac-
B commodari; attamen, quia diuinæ placuit benignitati nobis per sanctos suos nota quædam facere sub ijs tamen imaginibus, & figuris, quas corporeus noster sensus capere potest, vt per hæc simulacra, adumbratasq. formas ad diuina aliquo modo contemplanda, intellectus noster carnis vinculis constrictus, attolli, & excitari possit; [c] propterea cælestis illa Angelorũ Hierarchia varijs nobis signis, ac modis per Prophetas, & Apostolos fuit designata, cum legamus apud Isaiam: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena erat domus a maiestate eius.* [d] Et S. Paulus ait: *Christum constitutum ad dexteram Patris in cælestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtu-*
C *tem, & Dominationem.* [e] Et in Apocalypsi: *Sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens, & in circuitu sedis, sedilia viginti quattuor.* [f] atque alia huiusmodi multa, ex quibus viri sancti gloriosam illam, admirabilemq. cælestium spirituum Hierarchiam varijs ordinibus, officijs, ac potestatibus distinctam, nobis monumentis suis declararam reliquerunt. [g]

Ad cuius similitudinem alteram Hierarchiam, quæ Ecclesiastica dicitur, nobis pariter expresserunt, quæ ad cælestis similitudinem varijs ipsa quoque ordinibus, gradibus, officijs, ac potestatibus continetur. [h] Quæ quidem tametsi visibilis est, quia tamen latissime pa-
D tet in tota vniuersali Ecclesia, nec certo vllo loco vndequaque comprehendi videtur, ideo visum aliquando fuit viris sanctis, atque alijs eruditis, non incommode hanc Hierarchiæ imaginem, pro varijs Ecclesiasticorum ordinum functionibus, quæ alijs, atque alijs in locis, sacro, solemniq. ritu exercentur, posse designari. Nam sanctus Ignatius eam constare innuit Episcopis, Presbyteris, & ministris ordinatim simul iunctis: [i] Alij in Oecumenica Synodo, vbi sunt Legati Papæ, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & Presbyteri repræsentari dicunt: Alij in solemni etiam processionis celebritate, ad quam Ecclesiastici ordines omnes conueniunt: Alij

a Iob 38.
b S. Dionys. lib. de cælesti Hierarch. cap. 2. S. Tho. & Caiet. in 1. par. q. 12. art. 12.
c Dion. d. c. 2. & 3.
d Isaia 6.
e Ephes. 1. & Coloss. 1.
f Apocal. 4. & 7.
g S. Dion. c. 2. S. Greg. homil. 34. S. Bern. sr. lib. 5. de cõsid. ad Eugenium. S. Thom. in 1. q. 108. art. 8.
h Dion. lib. de Ecclesiast. Hierarch. S. Antonin. in 3. par. tit. 22. c. 1. & sequen. Cassan. Catalog. glor. mũd. in par. 4.
i S. Ignat. epistola ad Philadelph. & ad Smyrnen.

in alijs rite dispositis ministrorum Ecclesiasticorum societatibus, A
seu etiam peregrinationibus, eandem referri tradunt. Et has quidem similitudines non omnino exacte, ac perfecte congruere fitentur, sed speciem saltem aliquam nobis effingere, ac describere, qua vetam Hierarchiam comprehendamus, subdentes, inter has nullam esse, quæ præstantius, ac proximius illam nobis repræsenter, quàm Romana Ecclesia, cuius caput est Summus Pontifex, & præsertim in Consistorio, de quo agimus, vbi ille tamquam summus Sacerdos, & Hierarcha præsidet, adiunctis sibi Cardinalibus triplicis ordinis, videlicet Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, qui primarios Ecclesiasticos ordines referunt.[a] In quem locum, cum vna B
conueniant ad res pro vniuersalis Ecclesiæ administratione deliberandas, actiones etiam Hierarchicas ibidem exercent, quibus Christiani orbis status purgetur, illuminetur, & perficiatur,[b] quod alijs in locis adeò plene, ac frequenter præstari non solet.

VNDE quemadmodum Deus rerum omnium Conditor, & cuius nutu cuncta geruntur, cum cælum, & terram impleat,[c] omniaq. virtute sua contineat, ac dicatur vbique esse per essentiam, præsentiam, & potentiam:[d] traditur tamen in diuinis scripturis proprium habere domicilium suum in cælo: tum quod ea sit nobilissima mũdi pars, atque amplitudine alijs præstet locis:[e] tum quod ibi singu- C
lari præsentia sui ipsius manifeste se, ac sua consilia Beatis, qui ipso fruuntur communicet; & propterea Hierarchiam quoque cælestem ibidem eum constituere Doctores dicere solent:[f] sic videtur Summus Pontifex, cuius auctoritas in omnes Christiani orbis regiones diffunditur, quippe, qui vicem Dei gerat in terris,[g] in Consistorio tamen ipso, quod proprium eius tribunal, ac sedes est, & in quo non modo præsentia singulari adest, sed etiam intima pectoris sui consilia manifestat, & quo Cardinales omnes tamquam eius membra, ac filij primi gradus, ac Principes aliorum omnium Ecclesiasticorum conueniunt, & de negotijs ad optimum totius Ecclesiæ statum D
agunt, dicitur quodammodo (si ita loqui licet) imaginem quandam Hierarchiæ illius cælestis ibi referre.[h]

ET quamuis hoc Consistorium dupliciter haberi soleat: alterum publice quod omnibus patet: alterum secreto, quo Cardinales tantũ conueniunt, prout omnibus perspicuũ est; Nos tamen quoniã tractatio nostra ad eas cõsultationes pertinet, quæ in priuato Consistorio haberi solent; ideo de eo tantum in præsenti agentes, dicimus speciem hanc Hierarchiæ hinc non incongruenter apparere, tum ratione summi Pontificis, qui ei cum eximia sua præsidet auctoritate,
tum

a Eugen. IIII. in Bulla relata a Iacobac. in lib. 1. de Cõcil. num. 252. Bernard. Guido in Chron. in princ. Martin. Polon. in Chronic. in titu. de Pont. Roman. pag. 21. Turrecrem. lib. 2. de Ecclesia c. 113. Cassan. Catalog. glor. par. 4. consid. 7. Viguer. in suis Instit. c. 3. §. 2. vers. 7.

b Turrecrem. & Viguer. vbi sup. Manfred. tract. de Cardinalib. S. R. E. cap. 4.

c Hier. 23.

d S. Tho. in 1. par. q. 8. art. 3.

e Catechism. Rom. in explic. Domin. orat. vers. Qui es in cælis.

f Dion. Areopag. in loco cit.

g c. quanto. de transla. Episc.

h Eugenius in d. Bulla.

A tum ratione Cardinalium, qui alias Ecclesiasticas personas (vt modo diximus, repræsentant, & Hierarchicas actiones ibidem exercent. Quod tamen non subtiliter, & strictim iuxta Doctorum scholasticorum quæstiones, ac proprias sacramenti ordinis functiones accipimus, sed morali potius ratione, ac latiore quadam disciplina, prout alij etiam Doctores hasce Hierarchicas actiones, ad ea, quæ moribus hominum expiandis, exornandis, ac perficiendis congruunt, accommodare solent,[a] ita vt proposito nostro inseruiant.

DE SVMMO PONTIFICE, QVI CONSISTORIO PRAESIDET.

QVOD VERO AD PAPAM PERTINET, notissimum est, illum B vniuersalis Ecclesiæ caput esse, ac Christi Domini Vicarium in terris omnino haberi,[b] ita vt idem tribunal, vt aiunt Doctores, cum eo faciat,[c] cum & de necessitate salutis sit, fideles omnes Romano Pontifici subesse,[d] qui vtrumque gladium gerit, atque omnes iudicat, & à nemine iudicatur,[e] cum alijs huiusmodi multis, quæ apud orthodoxos omnes adeo certa sunt, & indubitata, totq. librorum monumentis vniuerso orbi consignata, vt minime necesse sit quidquam amplius hac de re adiungere.[f]

ET si quis forte falso arbitraretur, nihil congruere cum statu Hierarchico, ea, quæ fieri solent in Consistorio: Primo, quia cum C Hierarchicæ actiones in Ecclesia Dei rendere debeant ad purgandũ, illuminandum, & perficiendum homines in rebus spiritualibus, ita vt ad beatam vitam perducantur; videmus in Consistorio agi frequenter de temporalibus bonis: de vectigalibus: de bello: de ærario: de magistratibus: de subsidijs, alijsq. huiusmodi rebus, quæ potius repugnant perfectioni, ac magis ad homines sæculo affixos, & adhuc carne implicitos pertinere videntur. Secundo, quia exterior ille apparatus, quo Consistorium ipsum circumornatum est, & magnus ille comitatus, procerumq. obsequium, quo Papa stipatus ingredi Consistorium solet, videtur Apostolicæ paupertati, & Chri- D stianæ perfectioni admodum aduersari, nec referre illam rerum temporalium abdicationem, atque simplicitatem, quæ ab Hierarchico loco, & summo Hierarcha ad incitandos alios ad virtutem, esset expectanda. Respondetur, cum diximus Hierarchiam Ecclesiasticam ad cælestis imaginem in Consistorio potissimum repræsentari, nos de ea imagine loqui Doctorum more, quam terrestria cum cælestibus collata, adumbrare possunt: Siquidem cum cælestem illam sciamus varijs Angelorum Choris, atque Hierarchicis actionibus effulgere, videmus hanc quoque triplici Cardinalium ordine, varijsq. actionibus ad fidei propagationem, ac religionis incremen-

a Iacob. Faber in 1. cap. de Hierarch. Ecclesi. & c. 1. de diu. nom. Viguer. in suis Instit. c. 3. §. 2. versic. 7. Manfred. vbi sup. d. c. 4.

b Clem. 1. de iureiuran. & Clem. pastoralis. de re iud.

c c. 2. & 3. vbi Host. de transl. Ep. Epis.

d Extrauagãti vnã sanctam. de maiorit. & obed.

e c. nemo c. aborum. c. cuncta per mundum. 9. q. 3.

f Constat ex varijs Auctoribus relatis in tom. tract. 13. par. 1. & 2.

tum exornari, quibus mentis tenebræ expurgantur, intellectus diuinarum rerum cognitione illuminatur, & voluntas gratiarum donis, ac virtutibus perficitur. Et ideo ad primum, quod obijciebatur, dicitur tantum abesse, vt hæc summo illius perfectionis statui quidquam derogent, vt immo, cum hæc ad rectam Christianæ Reipublicæ administrationem, ad fidelium animas lucrandas, ad mores conformandos, tranquillitatem tuendam, iustitiamq. exercendam dirigantur, dicatur Papa his ipsis actibus illa, quæ Hierarchiæ sunt, præcipue exercere, cum vniuersa hæc temporalia ad finem spiritualem ordinentur;[a] Vnde quo ardentiore, feruentioreq. zelo ab eo hæc in Consistorio proponuntur, & obeuntur, eo maiorem illius tum charitatem, tum sapientiam testantur, supremiq. Hierarchiæ potestatem clarius manifestant. A B

AD SECVNDVM dicimus, ea, quæ ad exteriorem illius apparatum, & cultum pertinent, quando cum animi moderatione, ac prudenti circumspectione, prout a S. Gregorio,[b] atque ab alijs factum fuisse legimus, adhibentur, maiorem illius non solum apud Cardinales, sed etiam apud alios fideles omnes existimationem, dignitatemq. tueri:[c] hincq. antiquissimis vsque temporibus receptum legimus, vt Christiani ex quibuscumque Orbis regionibus ad eum venerationis causa confluant, capita eidem submittant, ad eius aspectum, & præsentiam procumbant: sacras non solum manus, sed etiam pedes exosculentur,[d] & cum illum humeris in sublime deferri conspiciunt, fausta illi, & felicia quæque deprecentur: Quod sanctorum Patrum auctoritates quamplurimæ testantur.[e] C

CVM igitur ex his, quæ dicta sunt, constet satis, sacri Consistorij locum tum ad Hierarchiam repræsentandam, tum ad actiones Hierarchicas exercendas potissimum conuenire, opportunum videretur aliquid de ratione, ordineq. harum actionū quomodo obeundæ sint, vt finem propositum consequantur, disserere. Nam cum per Hieremiam Prophetam Dominus dixerit: *Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & adifices, & plantes:*[f] videtur hoc non absurde, cum hisce Hierarchicis actionibus, quatenus ad homines referuntur, congruere, quandoquidem prius purgandi sunt a vitijs, & erroribus; inde doctrina, religione, & sapientia instruendi, & illustrandi: demum sanctionibus, decretis, ac bonorum operum exemplis in omni virtutum genere, perficiendi, & confirmandi.[g] Verum partim agnoscimus non esse tenuitatis nostræ, quæ humi repit, cælorum sublimia scandere; partim videmus minime nobis hoc tempore id esse necessarium, D

quando

a Aug. de An con. q. 1. art. 8. ad 2. & 4. Turrecr. lib. 2. de Eccl. c. 113. & seq.

b Ioan. Diac. lib. 2. de vita S. Greg. c. 1.

c Aug. de An con. q. 101. artic. 1. & seq.

d Glos. & Ioã. de Plat. l. 1. C. de domesticis lib. 12. Cassan. Catal. 4. par. 7. considerat.

e Relati apud Ioseph. Steph. in trac. de adorat. ped. Rom. Pontif.

f Hiere. 1.

g Dom. Episc. Bri. sẽ. de Reform. ad Papã Pium II.

A quando diuina prouidentia nuper Eccleſiæ ſuæ ſanctæ gubernacula CLEMENTI VIII. SANCTISS. DOMINO NOSTRO regenda tradidit, qui tam egregium prudẽtiæ, probitatis, ac iuſtitiæ ſpecimen in omni ætate, & varijs, quibus perfunctus eſt, muneribus edidit, vt dubitandum minime ſit, quin idem ad ſupremam nunc, & cælo proximam dignitatem euectus, maiora multo, & præclariora ſit præſtiturus: quã nobis ſpem, certis, atque indubitatis argumentis confirmant tot, tantiq. labores, ac ſolicitudines, quibus hoc Pontificatus initio, pro diſciplina Eccleſiaſtica reſtituenda, iuſtitiaq. adminiſtranda, quotidie eum exerceri, ac pene confici videmus. Rogemus

B igitur Deum, vt illum incolumem, ac cæleſti ſuo ſpiritu illuſtratum ad Chriſtianæ Reipublicæ incrementum, ac fidelium omnium exemplum, diutiſſime tueatur.

II.

CONSISTORIVM, de quo agimus, poſt ſummum Pontificem, qui caput Hierarchiæ eſt, conſtat triplici (vt diximus) Cardinalium ordine: aut enim ſunt Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi, quibus gradibus cum præcipuæ clericorum omnium functiones in Eccleſia Dei contineantur, & Cardinales propter excellentem dignitatem, omnium ordinum veluti primarij Duces, & Anteſignani habeãtur,

DE TRIPLICI CARDINALIVM, QVI PAPÆ IN CONSISTORIO ADSISTVNT, ORDINE, ATQVE OFFICIO.

C merito hunc Cardinalium conuentum ad Eccleſiaſticam Hierarchiam pertinere ſuperius fuit declaratum. Porro de eorum origine, atque inſtituto, cum præclara multa a Doctoribus, varie tamen recenſeantur; nos qui hæc aliàs fuſius perſecuti ſumus, [a] hic tantum breuiter ſubijcimus, eos vſque a temporibus Moyſis tamquam fratres Leuitici generis adumbratos fuiſſe, [b] prout Innocentij III. teſtimonio declaratum extat: [c] Alij autem eos in locum Apoſtolorum, qui Chriſto Domino noſtro adſiſtebant, ſucceſſiſſe tradunt, quæ magnorum virorum eſt ſententia, [d] & magna probabilitate nititur: certum enim eſt, Chriſtum Dominum Redemptorem noD ſtrum, cum in terris verſaretur, ſibi duodecim Apoſtolos, & ſeptuaginta duos Diſcipulos adſciuiſſe, qui ſibi adſiſterent, quibus arcana multa communicaret, & Prophetarum vaticinia explicaret, quorumq. opera varijs in rebus, ac locis vteretur, cum ille tamen nullius aut conſilio, aut auxilio, ſeu miniſterio indigeret: Verum id ab eo factum dicitur, [e] vt normam quandam Petro, atque illius ſucceſſoribus relinqueret, Eccleſiam vniuerſalem hac ipſa, vel alia ſimili ratione pro temporũ viciſſitudine, adminiſtrandi: indeq. Cardinales, Epiſcopi, alijq. Prælati profecti fuerunt, varijs nominibus, ac titulis pro varietate eorum muneris diſtincti, cum in Eccleſia di-

a In q.3.ar.5. & in q.6.

b Deut. 21.

c c. per venerabilẽ, qui filij ſint legit.

d S. Antonin. in ſum. 3. par. tit.21. Turrecrem. lib.1. de Eccleſia c.80. & ſeq. Ang. de Ancon q.101. artic.1. & ſeq. Vigner. in ſuis Inſtit. cap.17. §.1. verſic.11. & complures Doct. in tract. de Card. to.13. par.2. & Iacobac. lib.1. de Cõcil. nu 118. & ſeq & nu. 244 & ſeq.

e P. Alphonſ. Ciacon in lib. de Pontif.

uisiones esse gratiarum, administrationum, & operationum idem A
Dominus constituerit. [a] Alij autem tametsi recentiorem illorum originem esse contendant, quàm vt ad Apostolorum tempora referatur, [b] ijdem tamen non negant eorum institutionem priscis vsque temporibus multo ante Nicolai II. Pontificis tempora, qui annis ab hinc circiter quingentis, & triginta floruit, extitisse. [c] Nec desunt multi, qui eorum memoriam in antiquis Concilijs, atque apud vetustissimos auctores habitam fuisse demonstrant. [d] Verum, quoniam ex his multa antea a nobis sunt tractata, & nuper quamplura ab eruditissimo viro, hoc argumento collecta fuisse comperimus, [e] immo extat Bulla Eugenij IIII. qua hæc omnia amplissime B
declarantur; [f] ideo satis erit, quod ad præsentem rem nostram pertinet, indicasse, sacrum Consistorium dici locum, qui pro rerum opportunitate deligitur, in quem solent Cardinales vna cum summo Pontifice, iuxta eorum gradus ordinem, ad consultanda grauiora Ecclesiæ negotia conuenire. [g]

Tunc autem speciem quandam, ac similitudinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ nobis referre Cardinales dicuntur, cum ibidem, tamquam adsistentes, seu Consiliarij, atque adiutores summi Pontificis, assideant: partim renunciantes, quonam pacto illius mandatis satisfecerint: partim consilia suggerentes: partim etiam in ministerium, C
vt ab eo mittantur, se comparantes, ac varia alia munera pro tempore subeuntes, seq. paratos ad omnia tum priuata, tum publica totius Ecclesiæ munia illi exhibentes. Hinc fit, vt in statu perfectionis acquisitæ, non acquirendæ censeantur, [h] cum fratres, & filij Papæ, atque eiusdem adiutores ad gubernandam Ecclesiam vniuersalem appellentur, vsque ad sanguinis effusionem, quod extrinsecus purpureo galero, qui summæ charitatis eorum statui perpetuo annexæ, index est, profitentur, de qua Saluator dixit: *Maiorem charitatem nemo habet, vt animam ponat pro amicis suis.* [i] Qua ex re multa sequútur, quæ vt saltem perstringamus, hoc ipsum, in quo modo versamur, Hierarchiæ argumentum, omnino videtur exigere, non quia D
hæc nostris Cardinalibus vt memorentur, necessaria esse existimemus. Potissimum vero illud est, eos, qui in statu perfectionis, atque ad alios perficiendos vocati sunt, debere in primis propriæ perfectioni studere, vt eò facilius ad eandem virtutis laudem alios perducant. Sicuti enim cælum superius motu suo inferiores omnes cælos rapit, ad eundemq. illos cursum ducit, quo & ipse mouetur: sic a Cardinalium cœtu, qui primarium inter alios omnes Ecclesiasticos ordines locum obtinet, dubium non est, ceteros quoque instrui,

H &di-

a 1. Cor. 12.
b Sot. in 4. distin. 24. q. 2. artic. 4.
c c. in nomine. distin. 23.
d Volaterran. lib. 21. & 22. Anthropolog. Remund. Ruff. in lib. pro Pot. max. pag. 500. et seq. Volfang. Laz. de Republica Roman. lib. 2. pag. 137.
e Bellarmin. tom. 2. controuers. sui. de clericis cap. 16. de Card.
f Extat apud Iacobac. in libro 1. de concil. nu. 252.
g Lib. 1. cærimon. sect. 9. c. 1. & c. 3.
h Aug. de Ancon. q. 102. artic. 1. Turrecr. in sum. de Eccles. lib. 1. c. 80.
i Matt. 20.

A & diſciplinæ virtutumq. incrementa ſuſcipere. Hinc videmus complures ſummos Pontifices de Eccleſiæ vtilitate, fideliumq. moribus ſolicitos, in hoc maxime inuigilaſſe, vt Cardinales, quos templi Dei baſes, & clariſſima Eccleſiæ lumina, & filios ſpirituales appellarunt [a], moribus, atque exemplo ceteris prælucerent, & tamquam luminaria ſuper candelabro poſita, alios illuſtrarent. [b]

Si enim Cardinales Hierarchicum hunc ordinem complectuntur, quis non videt multo maiorem ab his rerum cæleſtium cognitionem, atque præſtantiſſimarum virtutum actiones, quàm a ceteris, requiri? [c] Adnotatum fuiſſe legimus, cum Dominus, ad Apo-
B ſtolos loquens, dixiſſet: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* ſubiunxiſſe deinde: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* [d] quod ſcilicet plus a diſcipulis exigebat, quàm a populo: nam *cui multum datum eſt, multum quæritur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo:* [e] ſic ad Cardinales, cum ſint aliorum clericorum capita, recte eadem verba pertinere videntur, *Vos quem me eſſe dicitis?* vt ſcilicet memores ſint, maiora, atque illuſtriora ab ipſis, qui ſummum gradũ in Eccleſia Dei gerunt, virtutum documenta, quàm ab alijs, eſſe præſtanda. Qua de re præclate multa ab eruditiſſimo, ac eiſdem, de quibus olim ſcripſit, virtutibus ornatiſſimo Collegij noſtri præcipuo Conſiliario tradita fue-
C runt, quæ veri Cardinalis formam, & quibus perfectionum gradibus in Eccleſia Dei eum fulgere oporteat, exprimunt. [f]

Verum, ne perfectionis huiuſmodi adeptio, quæ tantopere Cardinalitio gradui, atque officio coniuncta eſſe debet, aliquem fortaſſe terreat, quaſi humanam tranſgrediens imbecillitatem, non deſunt quamplurimorum exempla, alias etiam à nobis ſignificata, qui ſuſcepto huic muneri, Deo largiente, egregie reſponderunt, ita vt nec nouum, nec mirum, nec rarum ſit, hanc functionem debita cum laude, virtutisq. officio exerceri. [g] Et quando etiam difficilia multa, atque ardua in hoc ſalebroſo humanæ vitæ curriculo ſe obijcerent,
D iam moniti ſumus diuina voce, quod *regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* [h] Quòd ſi ad omnes hæc vox pertinet, qui communne tantum vitæ inſtitutum profitentur, quid de ijs aſſerendum, qui ad huius ampliſſimæ dignitatis munia, prompte, fideliterq. exequenda, proprio etiam, ac ſolemni iuramento ſe obſtrinxerunt?

Sed & illud addimus, non eſſe hæc, quæ a perfecto Cardinalium ſtatu requiruntur, adeo grauia, atque onerofa, quin mens prouida, ſuæq. vocationis memor, diuina ſuffragante gratia, illa poſſit ſuſtinere. Nam cum quædam hominum ſint, quædam Prælatorum impedimenta, quæ ab officij ſemita ſolent eos auertere, de prioribus

illis

a c. felicis. de pœn. in 6. Pius V. in Bull. 93.

b In Conc. Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 9. in Bulla reform. Curia.

c Arg. c. Homo Chriſtianus. 40. diſt. & c. cum quidã, cum glo. de iureiuran.

d Matt. 16.

e Luc. 12. Sic in ſimili S. Hieronym. li. 3. in S. Matth. c. 16. Granat. to. 4. concion. in die Apoſt. Petri, & Pauli conc. 1.

f Avg. Valer. Cardin. Veron. in lib. Cardinalis.

g Diximus ſupra in concluſ. in membr. 3. et facit epiſt. P. Damiani, cui titulus, Cardinalibus Epiſcopis Sedis Apoſtolica. Et alia. & epiſt. Dilectiſs. Apoſtolica Sedis electo Hildebran.

h Matt. 11.

illis nunc non agimus, quæ omnibus æque cauenda præcipiuntur, A
qualia sunt non mentiri: non fallere: non vlcisci: non mœchari:
non furari: non vinolentum esse, & alia huiusmodi satis nota, quæ
ab ijs etiam, qui in statu perfectionis acquirendæ versantur, fugienda maxime sunt.

Verum de posterioribus loquimur, quæ adeo huic perfectiori statui infesta, atque angustiæ, & periculi plena videntur, vt ab ijs Cardinalem se incolumem tueri, Angelicum prope esse aliqui falso arbitrentur. Nam cum Prælatorum functionem in eo potissimum versari iudicent, vt alios exemplo suo doceant terrena mundi despicere, humilitatem sectari, pauperratem amplecti, argentum, & B
aurum non possidere, immo despicere: abnegare semetipsos, & propter nomen Christi odio esse propinquis, amicis, & alijs; reputant hæc Cardinalitio statui, quo his nostris temporibus vtitur Ecclesia, adeo prorsus aduersari, vt hæc, quæ abiecta censentur, simul cum præclarissimo Cardinalium statu coniungi, & vna cum eo exerceri, humanæ facultatis non esse videatur.

At nos, qui videmus hoc argumentum ab illo hominum errore descendere, qui existimarunt, vel rerum inæqualitatem, & distinctionem a Deo non esse,[a] vel Christianæ vitæ institutum fraternam quandam omnibus in rebus æquabilitatem, amplitudinis de- C
pressionem, ac bonorum potius communionem postulare, non possumus non longe aliter de Cardinalium statu catholice sentire, quippe, qui sciamus graduum varietatem, officiorum diuersitatem, multiplices in populo ordines adeo in Christiana Republica probari, vt hæc potius ad sanctæ Ecclesiæ tum necessitatem, tum pulchritudinem, ac perfectionem pertineant,[b] dummodo vnum sit corpus omnium, vnus spiritus, vnaq. spes vocationis.[c] Sic Regina Sabba videns sapientiam Salomonis, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, & vestes eorum, non habebat vltra spiritum;[d] Et Apostolus ait, quòd in magna domo non solum sunt D
vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia,[e] & quòd in vno corpore multa membra habemus, omnia tamen membra non eundem actum habent, sed quædam sunt nobiliora, quædam ignobiliora;[f] Nam si totum corpus oculus, vbi auditus? sic in Ecclesia Dei, vt idem ait, quosdam dedit Apostolos: quosdam Prophetas: alios Euangelistas; alios autem Pastores, & Doctores.[g]

1. Quare cum videamus hanc Cardinalium dignitatem, quæ debet summum Pontificem in eius administratione adiuuare, excelsum in Ecclesia Dei locum esse consecutam; non abhorret ab eius perfe-

a S.Tho. in 1. q. 47. artic. 1. & 2.
b S.Tho. 2.2. q. 183. artic. 2. S. Antonin. in prolog. 3. par.
c Ephes. 4.
d 3. Reg. 10.
e 2. Tim. 2.
f Rom. 12.
g Ephes. 4.

A perfectione, ijs illam fulgere extrinſecus ornamentis, quibus populus ad eorum virtutes imitandas magis excitetur, & prauorum ſuperbia, atque audacia, facilius, & potentius reprimatur, cum ſcriptum ſit in Pſalmo: *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt Principatus eorum.* [a] Et ideo ſcribit etiam S. Auguſtinus, quòd decet eos, qui alijs præſunt, glorioſos in conſpectu populi apparere, ne ſi nimiæ deiectionis ſeruatur humilitas, regendi frangeretur auctoritas: [b] hincq. conſentiunt Doctores, congruum eſſe, Cardinales, qui Papæ lateri adſiſtunt, in magno apud omnes honore haberi, multaq. illis priuilegia concedi. [c] Ipſi tamen memores ſint veræ perfectionis, & iuſtæ auctoritatis fundamentum, interiori
B charitate niti debere, quæ ſua non quærit, ſed omnia in Dei gloriam refert, cum, vt ait Pſalmiſta; *Omnis gloria filiæ Regis ab intus.* [d] Et prætereа talis etiam in his exterioribus modeſtia, temperantia, ſobrietasq. ab omnibus retineatur, quæ ædificet, non quæ faſtus, aut vanitatis vllam pariat ſuſpicionem; memores quòd ſicuti olim dicebat Senator ille, nihil velle in domo ſua ſplendidum apparere præter ſeipſum: [e] ſic decere maxime, vt in Cardinalis domo id, quod præcipue fulgere debet, atque enitere, ſit illius virtus, innocentia, affabilitas, liberalitas, ſanctitas, ac perpetua laborandi, otiumq. fu-
C giendi cupiditas, idq. decus ad omnes æque pertinere, tametſi ex nobiliori, ſeu inſigniori ſtemmate quis genus ducat: nam vt ſcripſit S. Hieronymus, [f] ſicut Epiſcopi, ſiue Romæ, ſiue Eugubij, ſiue Conſtantinopoli, ſiue Rhegij, ſiue Tanis, eiuſdem dignitatis, & ſacerdotij habentur; ſic certum eſt, eos, qui in eundem Cardinalium ordinem, ac Collegium adſciti ſunt, eiſdem ſe Eccleſiaſticis legibus, inſtitutis, moribus, ac muneribus addixiſſe.

QVAECVMQVE igitur ſupra tamquam contraria obijciebantur, docent Doctores ad animi præparationem comparandam, ſiue ad nimiam ſolicitudinem fugiendam, vel etiam ad opportunitatem
D obſeruandam pertinere, [g] cum nec ea, quæ conſilij Euangelici ſunt, ad perfectionem eſſentialiter, vt aiunt, ſpectent, nec omnia ſint quocumque tempore ab omnibus implenda, [h] ſed ita totum vitæ ſtatum præceptis diuinis componendum, vt a charitatis curſu nihil vmquam deflectat, vſquequo ad æternam gloriam perducatur. [i]

QVONIAM autem ea eſt humanæ conditionis fragilitas, vt plerumque ij, qui in ampliſſimo dignitatis gradu ſunt, atque ingenij acumine præſtant, gloriæ ſtimulis pluſquam ſatis eſt, incitari ſoleant, ipſaq. dominandi libido in illorum mentes frequentiſſime irrepat, oportet Cardinales eorum meminiſſe, quæ olim Chriſtus

Dominus

a *Pſal. 138.*

b *S. Aug. in reg. 3. c. 40. ſacu l. obſeruandum, de officio præſid. Aug. de Ancon. q. 101. art. 4.*

c *Gondiſal. de dignit. Vicecā. Sarnē. in reg. de impetr. benef. q. 6. nu. 6. & in cōp. vtr. ſign. num. 36. Manfr. tract. de Cardin. c. 5. & ſeq. Mādoſi in reg. 32. de impetr. benefi. q. 1. col. 2.*

d *Pſal. 44.*

e *Cic. in Parad. 5.*

f *Epiſt. 85. c. legimus. 93. diſtinct.*

g *S. Aug. li. 1. de ſerm. Dom. in monte c. 36. S. Thom. 2. 2. q. 40. artic. 1. ad 2.*

h *Aug. de Ancon. q. 101. artic. 7. in reſp.*

i *S. Tho. 2. 2. q. 184. artic. 3.*

Dominus discipulis dixit, cum exultare eos videret, quòd spiritibus A imperarent: *Gaudete*, ait, *non quia spiritus subijciuntur vobis; sed quia nomina vestra scripta sunt in cælo.* [a]

a Luc. 10.

ITAQVE nihil est, quod Cardinalis hoc solo dignitatis gradu, aut splendido denominationis titulo glorietur, aut alijs dignior existimari velit, quòd ceteris emineat, alijq. eidem caput inclinent; sed quia maiorem hac dignitate, Deo seruiendi, beneq. de Christiana Republica merendi facultatem nanciscitur: Nam, vt ille dixit, *Frena aurea non faciunt meliorem equum*; [b] & quod aliàs memorauimus, Cardinalis dignitas non laudem, sed laudis affert occasionem. Ideo nisi gradus amplitudo, cùm summa vitæ probitate, ac sanctimonia B coniungatur, verendum est, ne id possit contingere in die nouissimo, quod est apud Danielem: *Appensus es in statera, & inuentus es minus habens.* [c]

b Seneca

c Dan. 5.

III.

DE OBSERVANDIS A CARDINALI QVANDO INDICITVR CONSISTORIVM.

Ex his, quæ superius dicta sunt, quamuis satis intelligi possit, quoties Consistorium nomine Summi Pontificis indicitur, eo ipso significari Cardinales ad res magnas, & graues, publicamq. vtilitatem respicientes, tractandas accersiri; id tamen inde etiam colligere licet, quòd non pauci tantum, aut solum pars aliqua Cardinalium eò conuocatur, sed omnes eorum ordines simul iubentur C adesse: nullum enim magnum negotium, præclarumve opus sine multorum interuentu, atque auxilio effici posse videmus. Quod si mercatorum, magistrorum nauis, agricolarum, & Imperatorum etiam exempla demõstrant, eos sine multiplici ministrorum, atque operariorum copia, qui in rebus illis valde sint exercitati, nihil insigne consequi posse; multo id magis in sanctæ Ecclesiæ administratione, quæ omnium maxima est, & difficillima, erit existimandum, permultos scilicet excelso ingenio Consiliarios, rerumq. cognitione excultos cum Principe conuenire debere, qui tum præsentia acutissime cognoscere, tum futura etiam, probabili valeant D coniectura prospicere. Ex quo sequitur, quoties hæc Consistorialis actio celebranda est, magna animi præparatione, diligenti præmeditatione, collectisq. mentis viribus, ac diuini in primis præsidij fiducia, ad eam accedendum esse. Vbi igitur certa dies sacri Consistorij habendi denunciatur, sicuti solet miles classico ad prælium accitus, armis instructus, præsidijsq. omnibus accinctus in locum certaminis descendere; sic Consiliarius Consistorio indicto, se quàm diligentissime tamquam ad virtutis stadium præmunire curabit, & quid proponendum, quid consultandum, qua poterit solertia, inuestiga-

A ueſtigabit, matureq. vniuerſa præmeditabitur. In primis autem, quod Cæſarem Auguſtum ſanxiſſe legimus,[a] vt priuſquam Senatores eius conſiderent, ſupplicarent ad eius Dei aram, in cuius templo Senatus haberetur, & morem fuiſſe Principibus Senatum ingredientibus, ſtatim ab ingreſſu ſacra facere.[b] Et Herodianus loquens de Antonino Cæſare ait, ingreſſus Senatum vbi rem diuinam fecit[c]; multo magis congruū videbitur, religionis Chriſtianæ Cardines, & vniuerſalis Eccleſiæ Principes, quando inſtare incipiet conſilij tēpus, præter generale auxilium aliàs a Deo petitum, tunc magis enixe ad Regis Regum opem confugere, ac, ſi ſacerdos ſit, ſacrificij munus B perſoluere, magniq. conſilij Angelum inuocare, vt audiat cum Propheta quid loquatur in eo Dominus,[d] rogans eundem, vt det voci ſuæ vocem virtutis,[e] memoria tenens, ſanctum Ioſue,[f] licet Deo acceptum, in petitione tamen Gabaonitarum lapſum fuiſſe, quoniam Dominum antea non interrogaſſet; & quod Tobias dixit filio ſuo: *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & in omni tempore conſilia tua in ipſo permaneant.*[g]

[a] Sueton. in Auguſt. c. 35.
[b] Appian. lib. 2.
[c] Lib. 4.
[d] Pſal. 84.
[e] Pſal. 67.
[f] Ioſue 9.
[g] Tob. 4.

Sed & præterea, quantum res, & tempus patietur, eadem cum aliquot fide probatis, ſapientibusq. viris ſecreto communicare Cardinalis non negliget, & quid etiam in eo genere per Vrbem circum- C feratur, ſubodorari non erit inutile. Quod ſi nihil certi explorare, ac ne conijcere quidem licebit, tum idem intimo erga Chriſtianam Rempublicam zelo accenſus, ſe omnipotēti Deo cum fiducia committet, qui opportune illi ſuggeret quæcumque pro bono Eccleſiæ loquenda erunt, illud ſibi omnino in animo proponens, nihil, de induſtria ſaltem, quod publicam vtilitatem non reſpiciat, & Diuinis non ſit præceptis, ſeu monitis conſentaneum, velle reſpondere.

IIII.

QVANDO IN CONSISTORIVM CONVENITVR.

Vbi vero die conſtituto in Senatum ingrediendum erit, Cardi- D nalis, ſi ſit Sacerdos, antea (vt diximus) rem ſacrā facere, ſi Diaconus ſacramento Euchariſtiæ ſe præmunire, aut ſaltem audita Miſſa ſe ſanctè colligere, atque Spiritus ſancti paracliti orationem adhibere curabit: tum ad Apoſtolicum Palatium deductus, depoſito breuiore illo, quo per Vrbem vtitur, veſtimento, quod Mantellettum vocatur, pariter priuatos omnes affectus, & veterem ſibi hominem expoliandum eſſe ſciet: Amictum deinde induens inſigniorem, quæ Cappa lata, ſeu Pontificalis appellatur, cum tota ipſius humeris coram Pontifice incumbat, ac publicam auctoritatem præ ſe ferat, tum memor erit plurimum ſibi oneris ex futura ea actione accedere, ac

publicam

publicam voluntatem, publicam scientiam, publicamq. omnino A personam induere profitebitur. Post hæc, locum ingressus, memor erit, Thebanos Senatũ ita pingere consueuisse, vt grauissimos quosdam homines, & aspectu venerabiles formarent, qui in hemicyclis sedentes, ante altaria eorum, quos vocabant Deos, essent, nullasq. omnino manus haberent, atque in eorum medio etiam ipse Princeps oculis captus, sederet, vt indicarent nimirum, vniuersum Senatorum consessum ab omni prorsus amore, odio, commodo, affectuq. priuato quàmlongissime abesse debere.[a]

a Alciat. in Emblem.

Atque hæc quidem veteres, quæ ad iustitiæ, atque integritatis decus videbantur pertinere. Verum multo sanctiore, ac religiosiore B animi proposito Consiliarium nostrum sacra vndique mysteria referentem, Consistorium introire oportet. Nam in primis in venerabilem illum, augustumq. thronum, in quo SANCTISS. CHRISTI VICARIVS, totius Catholicæ Ecclesiæ caput, & summus Princeps plenus maiestate considere solet, aspectum suum diriget, ac fixis oculis, tamquam in thronum, quem vidit Daniel,[b] in quo sedebat senex ille antiquus dierum, aut potius veluti in tremendum illud Dei tribunal intuebitur, ad quod cum vniuersi sistendi sint, & singulorum facta recensenda, secum cogitare debebit, an adueniente nouissimo illo die, ipse tacuisse dum consilium ab eo exquireret C Pontifex, aut quid aliud suasisse mallet. Postremo antequam Papa in Aulam descendat, aut causas ex more ad Cardinalium Collegium referre incipiat, conueniet maxime, eum a senioribus, seu alijs sui ordinis vsu peritis seorsum sciscitari, quid illi præsenserint eo die cõsultandum, quæ eorum sit sententia, aut quid alijs dicendum sint suasuri, hæcq. deinde secum diligenter expendere, atque pro temporis spatio ad dicendum, & recta, ac recte consulendum dato, se accurate præparare oportebit.

b Dan. 7.

V.

CVM SVMMVS PONTIFEX CAVSAS CONSVLTANDAS PROPONIT.

INDE cum Papa in sacrum solium suum ascenderit, antequam D palam coram Senatu sermonem habere, & res consultandas proponere incipiat, veterem a maioribus acceptam consuetudinem esse scimus, vt prius singulos Cardinales gradatim, & seorsum audiat, qui aut commissa sibi antea a Papa negotia, vel in Congregationibus acta referunt, aut cum Religionum, & Prouinciarum, seu Collegiorum sint protectores, ea renunciant, quæ ad eorum munus pertinent, siue alijs de rebus priuatis agunt pro rerum, temporum, personarumve necessitate, quæ quidem dum geruntur, grauitatis erit, Cardinalem non huc, aut illuc digredi, nec facile loco suo vbi sedet,

A det, niſi vrgente non leui cauſa dimoueri. Ipſa vero priuata ſingu-
lorum cum Papa congreſſio, vtilitatem magnam ad multiplicia ne-
gotia expediẽda ſolet afferre, modo ne nimium protrahatur, & tem-
pus publicis negotijs conſultandis deſtinatum, priuatis occupetur.
Nam cum hæc Conſiſtorialis actio ad res præcipue cum toto Sena-
tu tractandas fuerit inſtituta, videmus maiores noſtros adeo huius
moris retinendi ſtudioſos fuiſſe, vt ſi quando accideret, eo ipſo tem-
pore, quo indictum fuit Conſiſtorium, nullas eſſe Eccleſias, quæ pro-
ponantur, nec legationes quæ expediantur, nec Bullas grauiores pro-
mulgandas, nec arduas actiones, aut alia ſe offerre Conſiſtorialia
B negotia, quæ communem Senatorum omnium exigant congreſ-
ſum, ſolitos fuiſſe Pontifices, (ne Conſiſtorium quaſi inane, & fru-
ſtra coactum videretur) dare tunc negotium Secretario, vt litteras
aliquas a Legatis, ſeu Nuncijs acceptas, aut a Regibus, vel Principi-
bus miſſas, palam recitare, ex quibus occaſionem cum Cardinalibus
tractandi accipiebant. Solebant item aliquando de negotijs publi-
cis: de reformatione: de Turcarum incurſionibus: de annona: de
muniendis præſidijs: de ſtatu Eccleſiaſtico exonerando: aut de alijs
rebus huiuſmodi verba facere, ne dies ſine Conſiſtoriali aliqua tra-
ctatione præteriiſſe videretur.

C Vt igitur ad rem redeamus, quando ſummus Pontifex cauſas
aliquas conſultandas, prout moris eſt, proponere exordietur, mirum
nemini eſſe debebit, ſi nullam peculiarem orationem ad impetran-
dam Spiritus ſancti gratiam, quemadmodum in alijs Cardinalium,
& Prælatorum Congregationibus religioſe ſeruari ſolet, in Conſi-
ſtorio palam præmitti audiet. Nam cum Conſiſtorium mane ha-
beri ſoleat, ipſeq. Summus Pontifex, & item Cardinales aut paulo
ante fecerint ſacrum, aut ei interfuerint, veriſimile eſt eos tum ge-
renda negotia, tum ſe ipſos feruenti corde Deo commendaſſe, in-
deq. vnanimi collectos ſpiritu, Deo duce, ab oratione ad Conſiſto-
D rium ſe tranſtuliſſe. Accedit, quòd propter auguſtiſſimam Sanctiſ-
ſimi Chriſti Domini Vicarij præſentiam, cui Spiritus ſancti gratia
adſiſtere cenſetur, veteri ritu obſeruatum videmus, vt non eadem ce-
remoniarum ratio ſemper in loco vbi ille adeſt, ac in reliquis ſeruari
ſoleat, non vt debitæ deuotionis officio aliquid ſubtrahi intelliga-
tur, ſed ad ſanctioris, & ſecretioris myſterij ſignificationem.

Addimus deinde, relatum eſſe in veterum monumentis, vbi
idem Summus Pontifex ſermonem habere inciperet, in magna eius
laude poſitum fuiſſe, ſi ipſe pro ſumma ſua ſapientia, & benignita-
te, ſic orationis ſuæ curſum dirigeret, vt Senatoribus omnibus ad li-

bere, vt decet, respondendum animum adderet, ostendendo prorsus nihil sua interesse quomodocumque ab eis suffragia ferrentur, dummodo communi bono, atque Ecclesiæ vtilitati prospiceretur. quod aliàs latius sumus prosequuti.[a] A

a In quæst.44.

CONSILIARIVS vero attentissimis auribus omnia debebit excipere, ne eius responsio quidquam aberret, memor, Lycurgum olim constituisse, ne aliquid pictum in loco ad consilia constituto appareret, ne Senatorum cogitatio distraheretur, sed tota in rebus deliberandis defigeretur. Posthæc dignum erit optimi Cardinalis pietate, & officio, secum cogitare, nihil a Papa nisi sancta voluntate, ac iuuandi studio propositum fuisse, remq. omnem semper in meliorem partem interpretari, non solum quod scriptum sit, *Cor Regis in manu Dei est*,[b] sed præcipue quòd illi, qui sanctissimus Christi Vicarius est, Spiritum sanctum ad ædificationem fidelium adsistere non dubitandum sit. & propterea decebit maxime, vt Pontificis sententiam magnifaciat, nec facile ei sine graui causa, & probabili ratione aduersetur: præsertim quia, cum Principes, tamquam in specula positi, multa perspiciant, quæ oculos inferiorum effugiunt, altioraq. eorum sint consilia, quàm vt ab alijs introspici queant, prudentis Cardinalis erit, diligenter animaduertere, ne ad contradicendum inconsulto rapiatur, dum tamen veritatem, & syncere loquendi officium, re poscente, numquam deserat; Immo, cum hoc morbo soleat humana conditio nimis laborare, vt ad Principum studia inclinare omnes cupiant; cautio erit, numquā huius suspicionis Cardinalem obliuisci; sed exemplo veterum Prophetarum, ac sanctorum Patrum, qui præsentibus Regibus Deum etiam tamquam præsentem intuebantur, ac veritatem cum fiducia denunciabant: sic, cum publica causa postulauerit, expulsis perturbationum tenebris, qua decet modestia, & reuerentia sententiam suam libere explicare, vt possit dicere cum Propheta: *Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar.*[c] B C D

b Prouer.21.

c Psal.118.

VI.

CVM SENTENTIAS IN CONSISTORIO EXQVIRERE INCIPIT.

REBVS a Papa propositis, cum exquiri Senatorum consilia, eademq. ordine pronunciari incipient, a senioribus vsque ad nouissimos, prout moris est; munus erit Consiliarij, qui partes suas digne præstare cupiet, diligenter obseruare, quid quisque loco suo dicat, quibusve argumentis illud corroboret, non solum vt singulorum quam debet rationem se habere ostendat, sed etiam quia sæpe ex aliorum responsionibus, concepta antea mutatur sententia. Inde quæ ab alijs dicuntur non oblique debebit interpretari, sed in dubio

A bio omnia in meliorem partem: non orationis longitudinem, aut obscuritatem: non linguæ lapsum, aut memoriæ tarditatem in quoquam accusare: non gestu vllo signum præbere, se illa ægreferre, aut ijs audiendis fastidio affici: iuniores etiam, & nouissimos æque ac alios attente auscultare, ex rationibus aliàs a nobis prolatis.[a] *a In quæst. 10.* Consentaneum quoque erit de omnibus consilia sua proferentibus honorifice sentire, nec facile minoris quemquam, eo quòd breuius, aut longius, aut secus quam alij, responderit, æstimare, Apostoli præceptum sequens, vt *qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet.*[b] Denique cum tota hæc Consisto- *b Rom. 14.*
B rialis actio, coram Principe, & Senatoribus, sit maiestatis plena, prudentiæ erit, Cardinalem summopere anniti, vt dictis, & factis, pari grauitate respondeat, ac priuata colloquia, & quidquid oscitanter factum videri possit, prorsus euitetur.

VII.

NVNC illud sequitur, quod in tota hac actione præcipuũ Consiliario esse debet, nempe vt is loco suo, consilium quod ab eo petitur, apte, fideliterq. pronunciet. Ad quod præstandum aliàs diximus, ad diuinam in primis gratiam confugiendum esse, sine cuius auxilio irritus prorsus omnis eius conatus redderetur. Vnde Isaias *CVM LOCVS OBVENIT CARDINALI AD CONSILIVM SVVM PROFERENDVM.*
C dicebat: *Veh filij desertores, vt faceretis consilium, & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, quæ erit vobis in confusionem.*[c] Quapropter, etsi, quo tempore indictum fuit *c Isa. 30.* Consistorium, debuit Consiliarius diligenter ad omnia, quæ facienda erunt, se comparasse, præcipuam in Deo spem collocando exemplo Dauidis, qui, cum Gigante congressurus, muniebat se armis, & scuto, sed dicere solitum aiunt: *Non in arcu meo speraui, & gladius meus non saluabit me;*[d] Attamen nunc rursus videns iam instare horam, *d Psal. 43.* qua virtutis specimen in hoc theatro amplissimo sit editurus, debebit intimo corde diuinæ se benignitati committere, quæ ponat cu-
D stodiam ori suo, & ostium circumstantiæ labijs suis.

ET, quoniam hostis bonarum mentium dæmon, hoc ipso dicendi articulo, quo se Consiliarius ad soluendam linguam accingit, solet multiplici eum vexatione implicare; an scilicet plene omnia, quæ sibi occurrunt, loquatur; an breuiter tantum perstringat; an in aliud tempus differat; an ad maiorem Collegij partem se referat; an Principis sapientiæ id dijudicandum relinquat; an sui ipsius conscientiam seniorum iudicio exoneret, atque alijs huiusmodi ambiguitatibus eum suspensum reddere conatur: Nos, cum hanc animi agitationem frequenter a metu quodam prodire videremus, quem

veteres pessimum consultorē vocabant; ideo sæpe monuimus hunc A
esse modis omnibus excutiendum, cum certum sit sine loquendi fiducia, nihil a Consiliario præclarum perfici posse. Quoniam tamen agnoscimus, frequentem hunc esse scopulum, ad quem Consiliariorum nauigia alliduntur, cogimur sæpius hoc argumentum tamquam maxime necessarium, non eisdem tamen, sed alijs, atque alijs rationibus iterare: sicuti enim sanguis per venas in omne corpus diffunditur, & membra, quo ille non peruenit, tamquam emortua putrescunt; sic dicēdi libertas nisi in Consiliarij sermones vbique influat, eisq. spiritum præbeat, non solum irriti, atque inutiles, immo noxij sæpe redduntur. B

QVAMOBREM, ad tollendam eam, quam diximus mentis trepidationem, existimaremus Consiliariū in cordis sui latebras introire, ac quid præcipue illud sit, cuius causa animi pendet, diligenter scrutari debere. Nam si ex vna parte satis ille quidem, quid sibi ratio dictet, quid bonum publicum requirat, & quid pro animi sui conscientia vere respondendum sit, intelligit: ex altera vero aduersarias amoris & odij acies, exurgere, & tamquam reflantes ventos sibi oris repagula obstruere sentit, ne intima depromat; facile animaduertet humanæ hæc esse miseriæ commenta, & fallaces, latentesq. dæmonis laqueos, ne illud dicatur, aut consulatur, quod sana C
mens exigit, & publici muneris susceptum onus postulat, obijciens illi damna multa, quæ libere loquendo facile incurret. Tum igitur prodita, ac detecta illius fraude, atque insidijs, non erit difficile ex illis, Deo iuuante, euadere, si Consiliarius memoria repetat, se eo in loco sedere, non priuata, sed publica agentem, non sua, sed quæ aliorum sunt quærentem, non quod sibi, sed quod multis, vt ait Apostolus, vtile sit futurum, procurantem: & quod S. Ambrosius scripsit: *In Sacerdote nihil tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quàm quod sentiat non libere loqui.* [a]

a S. Ambros. lib. 5. epist. 29. ad Theodos. Imperat.

QVARE hac plenus cogitatione, omnia tamquam ex superiore D
loco respicere incipiet, ac fretus conscientia, & Deo placendi desiderio, & Reipublicæ tuendæ, ac propagandæ cupiditate, nihil non verax, & iustum, nihil assentationis causa, aut in alicuius gratiam, quod non deceat, nihil quod Sedis Apostolicæ, sacriq. Collegij dignitati non congruat, nihil denique quod a Senatoris ore, qui muneris recte præstiti Deo rationem se redditurum esse meminerit, non debeat proficisci, sibi vmquam respondendum, aut affirmandum esse statuet; ac cauebit quidem, præeunte Dei timore, cum lapsus linguæ valde sit extimescendus, ne cum hac libertate quidquam ei,

quod

A quod non grauiter, prudenterq. dictum sit, excidat: immo tamquam funambulus in sublimi positus, attēte omnia circumspiciet[a], atque vniuersa, quæ syncetam loquendi libertatem contaminare possunt, a sapientibus etiam viris tradita, diligenter obseruare curabit.[b]

a S. Nazian. in Apologet. de fuga.

b Volater. lib. philolog. 28. c. de loq. libert. Diximus alia sup. in q. 38.

POSTEA cum dicere incipiet, animaduertet, more maiorum receptum esse, vt gradu priores, sicut alios dicendo præeunt, sic tamquam maiore rerum vsu præditi, latius aliquid responsionibus suis complectantur, causas excutiant, ac posterioribus ad dicendū viam præparent: iuniores, & qui præsertim ab eodem Pontifice ad Cardinalitiam dignitatem sunt assumpti, paucioribus agant: hoc tamen B non ita perpetuum esse, quin seniori secus interdum ex causa facere liceat, & iunior, vbi euidens ratio postulauerit, etiam alijs tacentibus, plura loqui debeat.

QVANDO igitur ad respondendum aggredietur, id primum secum cogitare debebit, an res proposita digne probanda, aut improbanda videatur: Nam si probanda, tunc, quia interdum etiā summi Pontificis sapientiam, ac vigilantiam decet commendare, sufficiet, id aliquibus ex antiquioribus Cardinalibus, citra tamen omnem adulationis suspicionem, nomine omnium fieri: res vero ipsa, quantū illius status patietur, eo modo, quo aliàs diximus,[c] erit cōfirmanda. Quòd C si improbanda, tunc meminisse oportebit, quòd sicuti non nisi summa cum reuerentia, & modestia erga Principem est loquendum: sic, quando grauitas causæ postulabit, curandum erit, vt consilium suum parem referat dicendi fiduciam, synceræq. mentis constantiā, modo placide dissentiēdo, modo dubitando, si vere dubitet: interdū etiam obsecrando, & se in sinum parentis filiali charitate, ac reuerentia proijciendo. In summa partes illius erunt in dicenda sententia, tum se fidelem Consiliarium Principis, tum verum sui ipsius iudicē profiteri, ostendendo scilicet non obscure, si negotij illius diffinitio ad se proprie tamquam ad iudicem, aut Principem pertineret, ita sine D dubitatione se facturum fuisse, sed postquam tamquam Consiliarius ibi sedet, hoc se consilium qualecumque sit, ex animi tamen conscientia præbere; hæcq. omnia publico Ecclesiæ bono sibi ante oculos semper proposito, adeo pure, syncere, & candide proferat, vt omissis digressionibus, & ceteris, quæ ad rem, de qua agitur, non pertinent, nihil captiose, nihil inuolute, nihil in vtramque partem artificiose, sed vniuersa ordinatim, perspicue, claraq. & graui voce, quæ ab omnibus audiatur, pronuncientur, ita vt seipsum non solum pium, ac iustum, sed etiam maxime prudentem & strenuum, atque boni communis amantem ostendat.

c In q. 37.

QVOD si eorum, qui ante dixerunt, sententia placebit, licitum erit, eandem breuibus, atque honorificis verbis subsequi, nisi quid amplius fuerit addendum: quòd si efficax ratio ad dissentiendum impulerit, id nihilominus placidissimo orationis genere, & quo maiore licebit honoris indicio sic erit agendum, vt si quis consilium eius non sequatur, probet affectum. Ipse vero ex Innocentij Papæ decreto metiatur, quid liceat secundum iustitiam, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundũ vtilitatem,[a] ita tamen; vt quando cum ratione affectus quodam modo pugnare videtur; tunc non pietatis gustum, sed rationis ductum præcipue sequatur: quod olim sapientes multos, ac inter ceteros virum religiosissimum, ac prudentissimum in alijs rebus obseruasse legimus.[b] Illud præterea curare debebit, vt in pari causa ad misericordiam magis, quàm ad seueritatem, ad pacem, quàm ad bellum, ad dandum, quàm ad accipiendum, oratio eius deflectat, minime a vultu Principis, quod ille dixit, sed a veritatis, iustitiæ, & Dei lege, consilia sua assumens, nec nimio iuuandi studio, seu plusquam decet, se officiosum in rebus ruendis ostendens, ita vt aduersus dignitaris suæ decorum, ac Lateranensis Concilij decretum committat;[c] sed ea perpetuo dicendi dexteritate vtatur, vt cum loquitur, se subditum, non Prælatum: discipulum, non magistrum: Consiliarium, non censorem ostendat: numquam tamen iustitiæ, veritatis, ac fidei officium deferens, sed certa pro certis, dubia pro dubijs, ignota pro ignotis denunciare non erubescens, id semper quod maiorem Dei gloriam, & Ecclesiæ catholicæ incrementum præferre videtur, tamquam Apostolicus vir, ceteris rebus anteponat.

A, B, C (margin section letters)

a c. quanto, in princ. de voto.

b P. Io. Petrus Maffeius. in vita P. Ignatij Institutor. Ordinis IESVIT. c. 10. lib. 3.

c Sub Leone X. sess. 9. tit. de Card.

VIII.

POST DICTAS SENTENTIAS AB OMNIBVS CARDINALIBVS QVID OBSERVANDVM.

LATIS suffragijs a singulis Cardinalibus, Consistorioq. absoluto, solent Cardinales aliqui vna congredi, ac tum de causis propositis, tum alijs de rebus, familiarem inter se sermonem habere. Propterea nolumus nos prætermittere, quod Plinius Senator se obseruare solitum fuisse tradit. Nam in epistola ad Aristonem inter multa, quæ recenset non aliena, quæ a Senatoribus quoque nostris legãtur, hæc scribit: *Cum sis peritissimus, & priuati iuris, & publici, cuius pars Senatorium est, cupio potissimum ex te audire, errauerim in Senatu proxime necne; non vt in præteritum (serum enim) verum vt in futurum, si quid simile inciderit, erudiar.*[d] Cuius exemplo existimaremus, eo magis Cardinales nostros, qui actiones suas Deo probatas esse cupiunt, & illos præsertim, qui in causis publicis non adeo sunt exercitati, in eo operam suam ponere debere, vt fidos aliquos, ac selectos Cardinales habe-

D (margin section letter)

d Plin. lib. 8. epist. 14. ad Aristonẽ in prin.

A haberent, a quibus ſyncere ſi quid opus eſſet admonerentur. quod munus vere Chriſtianum eſſe, ac laude dignum, non eſt dubitandum, cum ipſemet Saluator noſter æterni Patris ſapientia, licet nullius indigeret conſilio, ad noſtram tamen inſtitutionem, vt ſancti Patres adnotatunt,[a] ab Apoſtolis ſuis aliquando petierit: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* Et deinde: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* Hoc enim non curioſitatem, quæ eſt aliorum facta ad ſe non attinentia ſcrutari, ſed ſapientiæ argumentum illius viri præbet, qui ſtudium ſuum in vita recte componenda, moribusq. ſuis indagandis[b] impendit, ne a norma diuinæ legis deficiat, ac præcipue vt vocatio-
B nis ſuæ munus, ſic vt oportet, implere valeat.

a Auct. oper. imperfect. in S. Matt. hom. 78. S. Aug. tract. 102. in S. Ioã. & in Pſal. 109.
b Matt. 16.

QVAPROPTER, ſi Conſiliarius hæc obſeruare quæ diximus diligenter aſſueſcet, non dubitamus, quin magnum ex eo modeſtiæ documentum ſit daturus: ſed & illud lucrifaciet, quod multo facilius ſe ab aliorum, qui dixerunt, ſententijs, ſiue erratis quoquomodo arguendis abſtinebit: conſiderans præſertim, quòd exemplo locorum, vbi olim vela prætendebantur Regia;[c] ſic ſacri Conſiſtorij maieſtas, quo ſummi Principis Conſiliarij, ijdemq. lectiſſimi viri conueniunt, inuiolabile omnibus patrocinium præbere debet; ita vt nemo ad priuatas indignationes ea, quæ ibi acciderunt, transferat,
C præſertim vero cum id etiam fraternum dignitatis vinculum, ac venerabilis Collegij huius ſocietas iure ſuo poſtulare videatur.

c l. 2. C. vt nemo priuat. S. Amb. lib. 5. epiſt. 33. Alciat. Parerg. lib. 5. c. 13.

IX.

DIMISSO CONSILIO, cum moris ſit Cardinales a familiaribus, atque alijs multis officij cauſa domum reduci, interimq. de rebus in Conſiſtorio geſtis magno ſtudio interrogari, meminiſſe eos oportet, quædam eſſe; quæ ex Lateranenſi Concilio tamquam ſanctiora ita ſummo Pontifice mandante, nullatenus alijs ſunt promenda. Quod olim etiam in conſilijs tum Græcorum, tum Romanorum caute admodum obſeruatum eſſe legimus, vt ſcilicet quæ ibi
D tractata eſſent, arcano ſilentio comprimerentur, nefasq. haberetur ea diuulgare.[d] Vnde & prouerbium illud fluxit, Areopagita taciturnior: & Romana Senatuſconſulta tacita vocabantur,[e] eo quòd taciturnitas, conſiliorum quaſi theſaurus cenſeretur. Quod quidem & ad ea maxime pertinere ſolet, quæ damnum, ſcandalum, iniuriamve alijs irrogare poſſint: ſunt enim hæc omnia propria eorum vi, ac natura pariter ſecreti ſigillo obtegenda. Quædam vero ſunt, quæ interdum ſciri publice expedit, vt quæ morum reformationem, religionis amplificandæ ſtudium, ſummi Pontificis vigilantiam teſtatam reddunt; quæ prudenter narrata plurimum ædificare alios ſolent.

DIMISSO CONSILIO, QVID RELIQVVM SIT.

d Val. Max. lib. 2. c. 1. & 2.
e Capitol. in vita Gordianorum. Alex. ab Alex. Dier. Genial. lib. 4. c. 11.

solent. Sunt & alia praeclare dicta, aut facta amplissimorum Praesulum, quae iure suo postularent, vt alijs aliquando innotescerent, ac debitum illorum virtuti testimonium redderetur. Verum quoniam haec tum ratione ipsius Consistorij, quod silentium quoddam in rebus ibi tractatis requirit, tum etiam quoniam in eis denunciandis potest aliquando peccari, dum vel ita aliquorum merita extolluntur, vt reliquorum fama obscurior relinquatur, vel adeo frigide laudantur, vt potius deprimi videantur, magnaq. in his vt decet enarrandis dexteritate, & prudentia opus sit; propterea scimus sapientibus multis illos probari magis, qui huiusmodi sermonum vela contrahunt, ac se in portum silentij recipiunt. Quam tamen nos vti perpetuam regulam minime omnibus praescribendam esse, sed sermonis quidem breuitatem cum magna circumspectione coniunctam, commendari posse censemus. A B

Post haec, vbi Consiliarius solutiore animo in cubiculo suo secum quae gesta fuerint repetere, ac cogitatione expendere inchoabit, duo nobis inter cetera occurrunt, quae illi in memoriam redigenda esse ducimus.

Primum est, vt si qua fortasse alicuius ponderis, temporis angustijs, aut negotiorum multitudine, siue etiam obliuione, aut quacumque alia de causa senserit fuisse praetermissa, quae ab eo explicari oportebat, nullatenus patiatur ea apud seipsum interire, sed cum primum opportune ei licuerit, dum res adhuc sit integra, illa etiam extra Consistorium sibi supplenda, ac in aures Principis reponenda esse sciat. Nam cum aliàs conclusum a nobis fuerit,[a] teneri vnumquemque Cardinalem, etiam non requisitum, ex natura officij sui, vbi res postulat, Papae consilia sua vere, & fideliter subministrare, quanto magis id ei incumbet, qui illud, cum oportuit, ac rogatus fuit, prout debuit, non praestitit? Immo hac occasione addimus, Consiliarium, cum publicam personam gerat, non solum in Senatu, sed etiã extra Senatum, si viderit Rempublicam indigere, sententiam suam semper Principi aperire debere. nec enim verum est, quia Princeps eum non accersit, nec in consilium tunc adhibet, illum ideo omni obligatione solutum esse: siquidẽ laboranti Reipublicae manum nullam porrigere, nec excitare seipsum ad loquendũ, suadendum, admonendumve Principẽ qua decet modestia, pietate, & reuerentia; propterea quod Consistorium non indicatur, aut Princeps illũ priuatim non consulat, non est certe iusta boni Consiliarij excusatio, cum ille non solũ Papae, sed & sanctae Sedis, sit Consiliarius. Verum id quidẽ est, Cardinalem nonnullis casibus extra Consistoriũ non ita obstringi, prout C D

[a] In quaest. 6.

cum

A cum in Consistorio eiusdem sententia exquiritur: & praeterea multa consideranda se afferre extra Consistorium, quae in Consistorio non oporteret, vt patet ex ijs, quae aliàs sunt disputata. Vnde magni refert quales sint Cardinalis mores, ingenium, atque apud summum Pontificem existimatio, & alia eius generis, quae tanti sunt ponderis, vt aliquando in eodem negotio alter obstringatur ea extra Consistorium ad Principē deferre: alter vero ad id minime teneatur. Constat item aliquos esse, qui vexantur scrupulis, vnde omnia illis magna videntur: aliquos vero, qui nihil referre eadem putant, aut nullam existimant esse proficiendi spem, ideo facile ab omni sermone se abstinent. Propterea, cum certa in his regula praefiniri non possit, id tantum

B admonendum esse duximus, cauendum maxime, ne quis interdum recti specie decipiatur, & salubrem rei bene gerendae occasionem inani suspicione aliquando praetermittat: accidit enim saepe, vt nonnulli se nihil suffragaturos esse, sibi iniuste persuadeant, qui valde prodessent, si loquendi occasionem congrue captarent. Ideo prius intimos animi sui sensus Cardinalis perscrutetur, vt vere dignoscat quid illud sit, quod eum ab huiusmodi officio omnino retardare possit, ne forte haec humana sit imbecillitas, quae Principis gratiam in suum, suorumve vsum amittere metuens, nolit se peri-

C culo Principis aures perturbandi, illiusq. beneuolentiam minuendi, exponere, quandoquidem cessante cupiditate, tuta sunt omnia: &, vt dici solet, qui non sperat, non timet.

VNDE sicut scripsit Hostiensis grauissimus auctor, [a] quem ijsdem verbis sequitur Ioannes Andreas, loquens de Papa, qualis esse debeat erga Cardinales: *Quod parum, aut nihil decet, Papam facere sine consilio fratrum suorum:* [b] sic vicissim dicimus, decere & Cardinales ipsos ita se gerere erga Papam, ne quidquam omnino, quod publicè prodesse possit, omittant, aut vmquam ei abscondant.

ALTERVM, in quo Consiliarius operam ponere debet, illud est, [c]

D vt non solum haec meditari studeat, quae Papae sint deferenda, sed etiam ab alijs eadem inuestigare curet, vt si quid per Vrbem de rebus in Consistorio gestis, quod sciri expediat, circumferatur, id quoque ipsi perspectum sit. Nam etsi vitium illud, quod curiositatis dicitur, Cardinali maxime est fugiendum, eò quòd inter cetera, quae inde sequuntur mala, in scrutandis aliorum factis inutiliter versetur, [c] quo morbo laborasse Athenienses S. Lucas in Actib. Apostolorum tradit, dum ait: *Ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui.* [d] Vnde & Plutarchus egregium libellum scripsit aduersus curiositatem, [e] quae & a sanctis Patribus damnatur. [f]

a Host. c. antiqua. de privileg. col. 2.

b Ioan. Andr. d. c. antiqua.

c S. Tho. 2. 2. q. 167. per totum. S. Antonin. 2. par. tit. 3. cap. 3.

d Luc. 17.

e Plutarch. de curios. vitand.

f S. Hierony. ad Damas. de fil. prodig. S. Aug. lib. 10. confes. cap. 35. S. Greg. homil. 36. in S. Luc. cap. 14.

ATTA-

A

ATTAMEN, quando huiusmodi inuestigatio, debita moderatione adhibita, ad ea dirigeretur, quæ officij sui sunt, & vnde publica vtilitas possit adiuuari; tantum abest, vt tunc sit arguenda, vt potius commendationem mereatur, [a] ac in munere suo præstando vigilantiam ostẽdat; præsertim cum Cardinales tamquam Sedis Apostolicæ Senatores permulta cognita habere expediat, quæ alijs non sunt necessaria; dum tamen ad hunc finem, vt publicis rebus consulatur, ac Sedi Apostolicæ seruiatur, ista omnia prudenter inuestigentur, & exerceantur.

a S.Tho. 2.2. q.167. artic.1. & 2.

B

QVÆ PARTES SINT VERI CARDINALIS IN TOTA EIVS VITA EX S. BERNARDO.

POSTREMO, vt, quæ supra diximus, eo tenacius Cardinalis menti inhæreant, ac reliquas vitæ suæ actiones ad summam quam sustinet gradus excellentiam eò certius valeat instituere; placuit præclaris illis S. Bernardi verbis, tamquam sacro sigillo, vniuersa obsignare, ac simul scriptionem nostram ad Dei Omnipotentis, ac gloriosæ Virginis laudem terminare.

SANCTVS igitur BERNARDVS ad Eugenium Papam de Cardinalium disciplina scribens, quos vocat suos collaterales, & coadiutores, inter cetera sic inquit: [b] *Præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi a Deo. Qui aduententium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mansuetis terræ. Qui sint cõpositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam, subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrij, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrij, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in conuiuio non effusi, in cura rei familiaris non anxij, aliena non cupidi, sua non prodigi, vbique, & in omnibus circumspecti. Qui legatione pro Christo fungi, quoties opus erit, nec iussi renuant, nec non iussi affectent. Qui quod verecunde excusant, obstinatius non recusent. Qui missi post aurum non eant, sed Christum sequantur. Qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum. Qui Regibus Ioannem exhibeant, Aegyptijs Moysen, fornicantibus Phinees, Eliam idololatris, Eliseum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum. Qui vulgus non spernant, sed doceant; diuites non palpent, sed terreant; pauperes non grauent, sed foueant; minas Principum non paueant, sed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant, qui Ecclesias non spolient, sed emendent. Qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant, famæ prouideant suæ, nec inuideant alienæ. Qui orandi studium gerant, & vsum habeant, ac de omni re orationi plus fidant, quàm suæ industriæ, vel labori. Quorum*

b S.Bernard. lib. 4. de cõsid.

C

D

ingressus

A *ingressus pacificus, non molestus exitus sit. Quorum sermo ædificatio, quorum vita*
iustitia, quorum præsentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui se ama-
biles præbeant, non verbo, sed opere: reuerendos exhibeant, sed actu non fastu.
Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes, duros dure redarguant,
malignantes coërceant, reddant retributionem superbis. Qui non de dote viduæ,
& patrimonio Crucifixi, se, vel suos ditare festinent, gratis dantes, quod gratis ac-
ceperunt, gratis facientes iudicium, iniuriam patientibus, vindictam in nationibus,
increpationes in populis. Et paulo post: *Qui ad se redeant fatigati quidem, sed*
non suffarcinati, simul & gloriantes, non quòd curiosa, seu pretiosa quæque terra-
rum attulerint, sed quòd reliquerint pacem Regnis, legem Barbaris, quietem Mo-
B *nasterijs, Ecclesijs ordinem, Clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem, secta-*
torem bonorum operum. Hactenus sanctus Bernardus.

HÆC HABVI; quæ de sacri Consistorij Consultationibus
vtcumque differerem, atque alijs etiam, oblata opportunitate, com-
municanda curarem; non quidem tamquam argumentum aliquod
ingenio meo nunc primum inuentum, aut propriæ industriæ viri-
bus excogitatum; sed potius, vt rem magna ex parte a multis iam
diu cognitam, ac maiorum etiam probatam instituto proferrem.
Nam cum vniuersa hæc longe, lateq. dispersa, ac permixte, confuseq.
C distracta perspicerem, operæpretium visum est, si nouissimus ego, am-
plissimorum, & eruditissimorum virorum opera adiutus, eadem in
vnum colligere, atque ordine aliquo contexta, depromere conarer, vt
eò clarius, si fieri posset, suo tempore, omniũ oculis parerent. Quare
nemo existimet, iniustam aliquam hoc nomine nos laudẽ affectare,
quod primi harum sententiarum auctores agnosci velimus: immo
enim, si quid hic verum, ac nõ incommode dictum inueniatur, illud
non humano cuiusuis ingenio, sed Deo omnis veritatis auctori, vt
scripsit S. Augustinus, omnino, vt par est, adscribendum putamus.
Si vero mendum aliquod, aut erratum inciderit, id nostræ imbecil-
D litati tribuendum censemus, cuius a cælesti misericordia veniam
humiliter precamur. Ille igitur, qui fons perennis est omnis con-
silij, doctrinæ, sapientiæ, & veritatis, eadem gratiæ suæ dona, pro
eximia sua benignitate, in nostrum omnium animis, quos ipse Se-
dis Apostolicæ Consiliarios delegit, purius, & abundantius ad Eccle-
siæ suæ sanctæ robur, ac firmamentum defigere dignetur.

DEO HONOR, ET GLORIA.

INDEX
RERVM, ET VERBORVM,
QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

INDEX.

Augu-

INDEX.

Conscien-

INDEX.

Consi-

INDEX.

DAEMO-

D

Dubi-

INDEX.

Facta,

Homo

I

Iulius

M

INDEX.

N.

O.

INDEX.

P

Pleni-

I N D E X.

I N D E X.

Prouerbia, & vulgaria dicta.

Scripto,

Similitudo, ducta

INDEX.

Socia-

INDEX.

Villi-

INDEX.

F I N I S.

SERIES CHARTARVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes sunt Terniones, præter *, qui est Quaternio.

R O M AE,

Ex Typographia APOSTOLICA VATICANA.

M D X C I I.